Janet Frame

Soframda Bir Melek

ROMAN

Çeviren: Ayça Çınaroğlu

YKY
YAPI KREDİ YAYINLARI

SOFRAMDA BİR MELEK

Janet Frame 28 Ağustos 1924'te Yeni Zelanda'nın en eski kenti Dunedin'de beş çocuklu bir işçi ailesinin üçüncü çocuğu olarak dünyaya geldi. Zor bir çocukluk geçiren Janet Frame Dunedin College'da İngilizce, Fransızca ve Psikoloji eğitimi aldı. Yazar olmak istemesine rağmen 1945'te sınıf öğretmenliğine başladı ama aynı yılın sonunda bir müfettişin ziyareti sırasında bunalıma girip sınıftan kaçınca psikolojik gözlem için Dunedin Hastanesi'ne yatırıldı. Sonraki yedi seneyi çeşitli akıl hastanelerinde geçirdi. Bu arada yazmaktan vazgeçmedi ve yirmi altı yaşındayken yayımlanan ilk kitabı *The Lagoon and Other Stories* Yeni Zelanda'nın en önemli edebiyat ödüllerinden Hubert Church Memorial Ödülü'nü aldı. Bunun üzerine doktorlar Janet Frame'e lobotomi uygulamaktan vazgeçti. 1956'da Yeni Zelanda'dan ayrıldı ve yedi yıl boyunca Avrupa'da yaşayıp çalıştı. İlk romanı *Baykuşlar Öterken* 1957'de, *Bir Başka Yaza Doğru* 2007'de yayımlandı. Uzun kariyerine on bir roman, beş öykü kitabı, iki şiir kitabı ve üç ciltlik bir otobiyografi sığdırdı. 1963'te ülkesine döndü ve Otago Üniversitesi'nden burs aldı. 1990'da Yeni Zelanda Hükümeti Devlet Nişanı sahibi oldu. 2004'te Dunedin'de öldü.

Ayça Çınaroğlu Boğaziçi Üniversitesi Moleküler Biyoloji ve Genetik Bölümü'nden 1998 yılında mezun oldu. Aynı bölümden yüksek lisans ve doktora derecesi aldı. New York Mount Sinai Tıp Fakültesi'nde araştırmacı olarak görev yaptı. Uluslararası bilim dergilerinde makaleleri yayımlandı. 2010 yılında PEN Türkiye Merkezi'nin düzenlediği Çeviri Atölyesi'ne katıldı. Ardından öykü, makale ve tiyatro oyunları çevirdi.

Janet Frame'nin
YKY'deki kitapları:

Baykuşlar Öterken (*2010*)
Bir Başka Yaza Doğru (*2012*)
Sudaki Yüzler (*2014*)
Soframda Bir Melek (*2016*)

JANET FRAME

Soframda Bir Melek

Roman

Çeviren
Ayça Çınaroğlu

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları – 4745
Edebiyat – 1355

Soframda Bir Melek / Janet Frame
Özgün adı: An Angel at My Table
Çeviren: Ayça Çınaroğlu

Kitap editörü: Berna Akkıyal
Düzelti: Filiz Özkan

Kapak tasarımı: Nahide Dikel
Sayfa tasarımı: Mehmet Ulusel
Grafik uygulama: Arzu Yaraş

Baskı: Acar Basım ve Cilt San. Tic. A.Ş.
Beysan Sanayi Sitesi, Birlik Caddesi, No: 26, Acar Binası
34524, Haramidere - Beylikdüzü / İstanbul
Tel: (0 212) 422 18 34 Faks: (0 212) 422 18 04
www.acarbasim.com
Sertifika No: 11957

Çeviriye temel alınan baskı: Virago Press, Londra, 2008
1. baskı: İstanbul, Kasım 2016
ISBN 978-975-08-3853-8

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2013
Sertifika No: 12334
Copyright © Janet Frame, 1982, 1984, 1985, 1989
Fotoğraflar Janet Frame Literary Trust izni ile kullanılmıştır.

Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 Karaköy 34425 İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

İÇİNDEKİLER

Sunuş • 9

BİRİNCİ CİLT
ŞİMDİKİ-ZAMAN-ÜLKESİNE • 17

1. İkinci Yerde • 19
2. Şimdiki-Zaman-Ülkesine Doğru • 19
3. Kadife Elbiseyi Giyerken • 23
4. Demiryolu İnsanları • 27
5. Ferry Sokağı, Wyndham • 32
6. Dinle Bak, Havlıyor Köpek • 40
7. Eden Sokağı, Elli Altı Numara, Oamaru • 45
8. Ölüm ve Bir Hastalık • 56
9. Poppy • 62
10. Tamam, Permalı Saçlar • 69
11. Uykuların Prensi • 72
12. Çareler • 77
13. Gökyüzünün Kuşları • 79
14. Uğraşılar • 82
15. Gussy ve Invercargill Yürüyüşü • 89
16. Atheneum • 95
17. Altın İşlemeli Beyaz Giysi • 98
18. Piknikler • 109
19. Bir Ölüm • 112
20. Bir Zamanlar, Paumanok • 117
21. Aç Nesiller • 126
22. Deniz Kıyısında Bir Ülke • 128
23. Kazıntı ve Maviş • 135
24. Faust ve Piyano • 138
25. Yerinde Saymak • 142
26. Erken İlkbahar Karı • 148
27. "Bu Sen Değilsin, Jasper" • 157
28. Üniversiteye Giriş • 161

29. Hayal Gücü • 169
30. Nehirlerle Dolu Bir Ülke • 171
31. Şimdiki-Zaman-Ülkesinden Ayrılmak,
Şimdiki-Zaman-Ülkesini Selamlamak • 178

İKİNCİ CİLT
SOFRAMDA BİR MELEK • 181

BİRİNCİ BÖLÜM: Çaresizliğin Hileleri • 183
1. Taş • 185
2. Bahçeli Evler, Dört Numara, Dunedin • 185
3. Öğrenci • 190
4. Bir Kez Daha "Nehirlerle Dolu Bir Ülke" • 205
5. Isabel ve Şehirlerin Gelişimi • 209
6. Willowglen • 219
7. 1945 (Bir) • 225
8. 1945 (İki) • 233
9. 1945 (Üç) • 238
10. 1945 (Dört) • 240
11. Pansiyon ve Yeni Dünya • 244
12. Willowglen Yazı • 253
13. Suda Bir Ölüm Daha • 256
14. Sevgili "Eğitimli" • 263
15. İğnelere İplik Geçirmek • 271

İKİNCİ BÖLÜM: İpeği Bulmak • 283
16. Grand Otel • 285
17. Bay Brasch ve *Landfall* • *291*
18. Fotoğraf ve Elektrikli Battaniye • 298
19. Kuzey • 301
20. Bay Sargeson ve Asker Barakası • 306
21. Hazine Söylentisi • 311
22. Akşam Serinliğinde Çam Ağaçları • 318
23. Bir Ölüm • 323
24. İpekböcekleri • 329
25. Bayan Lincoln, Beatrix Potter ve Doktor Donne • 332

26. Yolcuya Öğüt • 343
27. Yolcu • 353

ÜÇÜNCÜ CİLT
ŞEHRİN YANSIMASINDAN GELEN ELÇİ • 357

BİRİNCİ BÖLÜM: Üçlü Tanıklık • 359
1. Karadan Çok Uzakta, Denizde Seyir • 361
2. Beyefendi • 366
3. Keats ve Battersea Öykücüleri • 375
4. Üç • 380
5. Satranç Oyunu • 392
6. Roma Meydanı • 395
7. Ignacio Riquer Sokağı • 398
8. Sabun Gibi Yepyeni İnsanlar • 406
9. Çam Ağaçları • 411
10. El Americano • 416
11. Figuretti • 421
12. Andorra • 434

İKİNCİ BÖLÜM: Şehirde, Evde Gibi • 449
13. Londra • 451
14. Sorular • 453
15. Soruşturma ve Karar • 458
16. Doktor Cawley ve Zaman Lüksü • 470
17. Grove Hill Yolu ve Bir Yazarın Hayatı • 473
18. Londra'daki Arkadaşlar • 484
19. Yayıncıyla Görüşme • 491
20. Taşrada Bir Ev • 495
21. Şehirde Bir Daire • 503
22. Dönüş • 516
23. Willowglen • 522
24. Yalnızca Elçiyi Memnun Etmek İçin • 531

Teşekkür • 535
Fotoğraflar • 537

Sunuş

Janet Frame'in ilk romanı *Baykuşlar Öterken* yayımlandığı zaman Yeni Zelanda'da büyük heyecan uyandırmıştı. Bazıları tarafından uzun zamandır beklenen, ülkenin ilk önemli romanı ve "bir başyapıt" olarak göklere çıkarılmış, italikle yazılmış iç monologlardan hoşlanmayan diğerleri tarafından da modern ve "fazla iç karartıcı" olduğu için eleştirilmişti, ama romandaki Daphne ile aynı yaşta, yani on dört yaşındayken kitabı okuduğumda, ölü odasındaki Daphne'nin karanlık, dokunaklı şarkısı yüreğimi esir almıştı.

> *Günün ilk saatleri, kuşlar işe koyuluyor ve bir bulutun içindeki çalıkuşu şiirdeki çocuk gibi, bırak düdüğünü, bırak o neşeli düdüğünü diye ötüyor. Orada fasulye çiçekleri yetişiyor, yemyeşil gür otlar büyüyor, kaynaşıp duran böcekler başları dönmüş bir şekilde en güzel anlarını yaşıyor.*

Janet'ın Daphne'de, ayrıca benim ve büyük olasılıkla da bütün duyarlı genç kızların içinde hayat verdiği şey, muhteşem bir şekilde hayal edilmiş bu zengin iç dünyaydı. Şiirsel, güçlü ve kaçınılmaz bir ses verilmişti bize – ruhun güzel ve gizemli bir şarkısıydı bu.

Kitabı on dört yaşındayken, hayatın bir işkence gibi göründüğü zamanda okumuştum. Yatakta doğrulup oturduğumu, beyaz plastikten karyola başlığına yaslandığımı, gül işlemeli perdelerimle uyumlu incecik şifon yatak örtüsünün önümde serili olduğunu hatırlıyorum. Yatak örtüsünün ve perdelerin, yeşil halımın üzerinde ormandaki sis gibi asılı durduğunu kafamda canlandırdığım zaman, odamda hayal ettiğim romantik ruh halinden eser yoktu; onun yerine elektrik sobamla yangın tehlikesi oluşturuyorlardı, bu küçük düşürücü bir şeydi ve romantik olma çabamın ve bundaki başarısızlığımın kanıtıydı. Ama ben bir ortam yaratmada başarısız olsam da Janet bunu harika bir şekilde başarmıştı ve bu benim çok hoşuma gitmişti.

Baykuşlar Öterken deneysel bir roman ve akıl hastanelerinde geçirdiği toplam sekiz yıllık deneyimi dahil kısmen Janet'ın kendi

hayatındaki olaylara dayanıyor. Kitap, gerçek hayatı hakkında birçok söylentiye ve karanlık varsayıma neden olmuştu. Bazı kişiler hâlâ akıl hastanesinde bulunduğuna, belki de lobotomi ameliyatı geçirdiğine, kaderi trajik bir şekilde akıl hastalığı olan bir dâhi olduğuna inanıyordu. Başkaları da yurtdışına gittiğini ve kimliğini gizleyerek yaşadığını söylüyordu.

Ailemle çoğu hafta sonu arabayla Plimmerton'daki yazlık evimize giderken kötü şöhretli bir tımarhane olan Porirua Hastanesi'nin önünden geçerdik.

"Janet Frame Porirua'da kalmış mı?" diye sorardım, eğri büğrü servilerle çevrili hapishane gibi basık binalara dikkatle bakarken.

"Hayır, Porirua'da değil."

"Nerede peki?"

"Sunnyside'da."

"Sunnyside mı? Akıl hastanesine Sunnyside[1] ismini mi vermişler? Hâlâ orada mı?"

Oraya bakar ve merak ederdim.

Onun hayatını hayranlıkla, acımayla ve korkuyla izledim. Yeni Zelanda toplumu içinde anormal olmak, damgalanmak demekti, "deli" olmak ise telafi edilemez bir utançtı.

On beş yıl sonra Porirua Hastanesi'nin K2 koğuşuyla hüzünlü bir aşinalık yaşadım; çünkü annem hayatının ileri dönemindeki depresyonun ezici dehşetini ve umutsuzluğunu tekrar tekrar dindirmeye çalışmıştı. Janet Frame'in topraklarını ziyaret ettim ve Max'in koridorda terk edilmiş sol takma bacağının üzerinden atladım, gündüz odasında endişe verici bir amaçla ayaklarını sürterek anneme yaklaşan ve ellerini annemin koltuğunun kolçağına koyup "Edith, senin yatak odanda uyumak bana kaça patlar?" diye soran yaşlı bir adamı savuşturmaya çalıştım.

Annem istifini bozmamıştı: "Michael, sana daha önce de söyledim, seninle para konusunu tartışmayacağım."

Janet Frame 1963'te Yeni Zelanda'ya döndü ve kısmen, hayatını çevrelemeye devam eden fısıltılar ve varsayımlar yüzünden gerçekleri yazmaya karar verdi. Böylece, burada *Soframda Bir Melek* adı altında toplanmış olan ve şimdiye kadar okuduğum anlatımı

1 Bir şeyin iyi, olumlu yanı. (ç.n.)

en güzel kitaplardan birisi ve bir Yeni Zelandalı'nın yazdığı en iyi kitap olduğuna inandığım üç ciltlik otobiyografisini yazmaya başladı.

Janet Frame, sanki yazılmış gibi değil de her zaman var olmuş gibi gelen doğal sesi bulma konusundaki müthiş zor görevi başarmış bulunuyor. Janet Frame doğuyor ve biz de onunla büyüyoruz. Janet, konulan yanlış teşhisin kişisel öyküsünü açıklığa kavuşturmaktan çok daha fazlasını yapıyor – bize, beklenmedik şekilde büyüleyici ve aynı zamanda da trajik olan bütün hayatını anlatıyor. Akıl hastanelerine girip çıkarak geçirdiği yıllar haricinde, iki kız kardeşinin bağlantısız olaylarda boğularak öldüğü konusunda hiçbir fikrim yoktu, Frank Sargeson'ın ona yaşayacak bir yer sağlayıp bir yazar olarak nasıl hayatta kalacağını öğreterek oynadığı kurtarıcı rolün de farkında değildim. Üçüncü ciltteki bir başka keyif de aşk maceralarıydı, birisi İbiza adasındaki, diğeri de iki renkli ayakkabılar giyen bir İspanyol'la.

Belki de Janet'ın eşsiz dehası ve bu kitabı benim için bir başyapıt kılan şey, kırılganlığını ortaya serdiği derinlik ve açıklıktır; başarıları kadar acılarını ve küçük düştüğü zamanları da sakinlikle ve adilce yazma becerisidir. Janet beni yatıştırmıştı. Benden Janet'a hayranlık duymam istenmemişti, ama yine de onu yakından tanıdım ve şefkatle sevdim.

1982'de Sydney'de yaşayıp Avustralya Film Televizyon ve Radyo Fakültesi'nde okurken annem bana bu otobiyografinin birinci cildini yolladı. Kitap yeni basılmıştı ve henüz Avustralya'da bulunmuyordu. Böylece *Baykuşlar Öterken*'in kapağını ilk açtığımdan on dört yıl sonra bir kez daha yatakta doğrulmuş oturuyor, bir kez daha Janet Frame'i, bu sefer *Soframda Bir Melek*'in birinci cildini okuyordum. Bununla birlikte yatak odamda ortam yaratmak için bütün girişimleri terk etmiştim. Şiltem, dört süt kasasının üzerinde duran bir tahtanın üzerine konmuştu, yatak başlığı ve yatak örtüsü de yoktu.

Bu detayları çok iyi hatırlıyorum; çünkü Janet'ın kitabı üzerimde büyük etki yaratmıştı. Okurken hıçkıra hıçkıra ağladım. Janet tam kalbime bir darbe indirmişti. Ama bu yalnızca Janet'ın hayatıyla ilgili değildi, kendi çocukluğumu da yeniden yaşıyordum – fay hattının oluşturduğu vadinin keşfi, sebze kutularından yapılmış üstü kapalı arabalarla uzun süreli "öncü kâşifler" oyunları, sokağımızın

köşesindeki Katherine Mansfield anıtında oynanan rounders[2] ve Queen Margaret Koleji okul dansında Geoffrey Baird tarafından terk edilmenin verdiği küçük düşürülme – intikam, demişti, onunla üç hafta öncesinde görüşmeyi bıraktığım için.

O hafta sonu Sydney'de yatağıma uzanmışken, bu eşsiz deneyimi olabildiğince yaymak istediğimi fark ettim. Kitabı geliştirebileceğimi düşünmüyordum, bir televizyon dizisinin belki de Janet'ın eserinin daha çok insan tarafından paylaşılmasına yarayacağı fikrindeydim yalnızca. O yıl içinde Janet Frame'in peşine düştüm.

Onunla 24 Aralık 1982'de tanıştım. Noel için Yeni Zelanda'ya döndüğümde, otobiyografisinin telif hakkını istemek için annemin arabasıyla Levin'e gitmiştim. Yirmi sekiz yaşındaydım ve Janet'ı tanıyan vaftiz annem Marga Gordon bana onun adresini verip bir buluşma ayarlamıştı.

Levin düzlükte, sade, düzenli bir kırlık kasaba; bütün evler de ya tuğladan ya da ahşap ve aynı büyüklükte ve aynı tarzda. Janet'ın evi, ön bahçesindeki altın renkli biçilmemiş çimlerden ve ses yalıtımı olması için evin ön tarafına fazladan döşettiği tuğla tabakası sayesinde diğer bütün evlerden ayırt edilebiliyordu. Ev boş ve terk edilmiş gibi görünüyordu. Janet kapıyı açtığı zaman şaşırdım diyebilirim. İkimiz de tedirgindik. Ona taze yumurta getirmiştim, ama köşede frene sertçe basınca kırılmışlardı. Ona bir kaza olduğunu açıklamaya çalıştım, ama sözümü bitiremeden Janet telaşlandı.

"Kaza mı? Ah, sen iyi misin?"

"Hayır, hayır, ben değil, yumurtalar."

Battıkça batıyordum.

"Yumurta mı? Ne yumurtası?"

(Ortada yumurta yoktu; hepsi kırılmıştı.)

Sonunda arabadan ve yumurtalardan ve kazadan konuşmayı bıraktık ve ona *Şimdiki-Zaman-Ülkesine* kitabını ne kadar sevdiğimi söyledim.

Janet daha önce karşılaştığım kimseye benzemiyordu; özgür, herkesten daha canlı, daha enerji dolu görünüyordu. Komik, zeki ve son derece aklı başındaydı. Janet'ın davranışları sıra dışıydı; giysilerini ve nasıl göründüğünü umursamıyor gibiydi.

---

2 Top ve sopalarla oynanan beysbol benzeri bir oyun. (ç.n.)

Evinin biraz dağınık olduğunu hatırlıyorum; mutfakta bulaşıklar yığılmıştı ve banyonun kapısı yoktu, yalnızca bir perde asılıydı. İkimizin de okşayıp hayranlık duyduğu göz alıcı bir İran kedisi vardı. Sonra bana evi dolaştırdı ve nasıl çalıştığını gösterdi. Her oda, hatta odaların ayrı bölümleri, devam etmekte olan farklı bir kitap için ayrılmıştı. Hastane koğuşlarında doktor muayeneye geldiği ya da hasta mahremiyet ihtiyacı duyduğunda kullanılan perdeler gibi, o da odaları bölmek için perde asmıştı. Bu çözüm belki de yirmili yaşlarında hastanelere girip çıkarak geçirdiği acılı yıllardan geliyordu. En son çalıştığı masanın üzerinde bir çift kulak tıkacı vardı.

"Hiçbir sese dayanamıyorum" diye açıkladı. "İki kat tuğla işe yaramadı, sanırım taşınmak zorunda kalacağım."

Birlikte oturduğumuz zaman saatimi kontrol ettim, bir saatten fazla kalmamam konusunda uyarılmıştım.

Janet makul ve nazik bir şekilde, otobiyografisinin 1982'de ve 1983'te basılacak olan sonraki iki cildini okuyup, *Şimdiki-Zaman-Ülkesine* kadar sevip sevmeyeceğimi görene kadar beklememi teklif etti. Bu arada kitabın film haklarını kimseye satmayacaktı. Yürekliliğin hoşuna gittiğini söyledi ve yalnızca bir öğrenci olmama rağmen bana umut verdi. Janet'ın film zevki benimkinden çok daha üstündü. *Geçen Yıl Marienbad'da* filminden bahsetti ve güçlü atmosferi olan filmleri tercih ettiğini söyledi.

Gök gürültülü fırtına öncesinde ışık gittikçe yoğunlaşıyordu ve bir yerlerden tüfek sesi gibi bir ses duyduk.

"Tatil heyecanı erken başladı" dedi Janet.

Güldük ve başka silah sesleri de duyduk.

"Noel'de özel bir şey yapıyor musun?" diye sordum.

"Evet, Noel'i çok eski birkaç arkadaşımla geçireceğim" diye yanıtladı. Biz ön kapıya doğru giderken de devam etti: "Noel'i Brontë kardeşlerle, Emily ve Charlotte'la geçireceğim."

İki yıl sonra, arkadaşım ve yapımcım Bridget Ikin'le ziyarete gittiğim zaman Janet'ın yemek odası diye adlandırdığı yerde çay içtik, gerçi odada masa görememiştik. Onun yerine pembe pamuklu kumaştan örtüsü olan tek kişilik bir yatak vardı. Janet yatağın bir tarafındaki sandalyeye oturdu, biz de çayımızı dizimizin üstünde dengede tutarak karşılıklı oturduk. Ortam çok keyifliydi, o yüzden sanki biz üçümüzün hastanedeki birisini ziyaret ediyor gibi olduğumuzu ancak sonra fark ettim; ziyaret ettiğimiz kişi orada

değildi ama bizler bunu söz konusu edemeyecek kadar nazik ya da dadacıydık.

Janet'la son kez filmi çekerken karşılaştım. Yapımcılar John Maynard ve Bridget Ikin film setini ziyaret etmesi için onu Auckland'e davet ettiler. Filmde ufak bir rol verdiğim vaftiz annem Marga'yla yolculuk yaparak Levin'den birlikte geldiler.

Janet sette stüdyonun duvarına yaslanmış bir sandalye buldu. O işimizi ve beni, ben de onu seyrettim, düşünceliliği ve bana elimden gelenin en iyisini yapmak için izin verdiği için teşekkür borçluydum. Hiçbir denetlemede bulunmak istemedi; neredeyse hiç yorum yapmadı ya da değişiklik yapılmasını istemedi, ne o sırada ne de Laura Jones'un kitabı filme uyarlama süreci boyunca. Hafta ilerledikçe Janet gittikçe yakınlaştı, öyle ki cuma günü, yani oradaki son gününde film setindeki Frame ailesinin Oamaru'daki evinin koltuğunda oturuyordu. Elindeki günlük iş planının pembe sayfaları bizim dünyamızın bütün yeni sözcüklerini barındırıyordu: "Toparlanma saati", "başlama saati", "malzemeci" ve "film değişimi". Bu sözcükleri yavaşça telaffuz etti, sanki yeni ve farklı bir şeyin tadına bakıyor gibiydi.

Janet'ın sette olduğu hafta hepimiz için çok değerliydi ve John o haftayı dört Janet'ın fotoğrafını çekerek ölümsüzleştirdi: Küçük Janet, ortanca Janet, Kerry Fox Janet ve Janet Janet.

İnsanların özellikle *Soframda Bir Melek* filmimi çok sevmeleri beni hep şaşırtmıştı. Venedik Film Festivali'nde, bundan önce ya da sonra hiç karşılaşmadığım bir deneyim yaşadım. Gösterim sırasında bu *çok* uzun filmin nasıl karşılanacağı konusunda hiçbir fikrim yoktu. Yanımda zarif, iyi pişmiş pastırma renginde bronzlaşmış, yüksek topuklu açık ayakkabı ve uzun, dar bir gece elbisesi giyen uzun boylu bir İtalyan kadın oturuyordu. Kıvırcık kızıl saçlı, soluk benizli bir Yeni Zelandalı'yla ilişkilendirilecek birisi gibi görünmüyordu. Kaskatı kesilmiştim, esniyor olması ihtimaline karşı ona bakmaya korkuyordum. Filmin sonlarına doğru kolumu sıkı sıkı kavradı ve "Poverina, poverina"[3] diye fısıldadı. "Film bu kadar umutsuz mu?" diye merak ederek ona bakmak için dönünce kirpiklerinin arasından ve yanaklarından aşağı süzülen iri gözyaşı

3 İt. "Zavallı kadın, zavallı kadın." (ç.n.)

izlerini gördüm. Sonunda Janet'ın iyi olup olmayacağını bilmek istiyordu. Filmin sonunda yazılar çıkarken bu zarif yabancı, yanağımdan öpüp gözyaşlarını bulaştırarak beni kucakladı. "Brava! Bellissima!"[4] diye bağırdı pürüzlü sesiyle.

Orada en iyi film seçilmedi, ama en sevilen film oldu. Film ikincilik ödülüne, yani Gümüş Aslan'a layık görüldüğünde kalabalık, jüri başkanının kazanan filmi açıklamasına izin vermedi. Beş dakika, on dakika boyunca "Melek, Melek, Melek, Melek" diye tezahürat yaptılar.

Orada filmin başarısına benden başka tanık olan tek Yeni Zelandalı, Yeni Zelanda Film Komisyonu satış temsilcisiydi. Bu kişi, bana oda servisini arayıp masraf çıkarmayayım diye baştan uyarıda bulunmuş ve İtalyan dağıtımcımız Roberto Cicutto'nun benimle ilgilendiği fikrine kapılmamam gerektiğini, çünkü eşcinsel olduğunu söylemişti. Bununla birlikte aynı adam, televizyon dizisinin filme dönüşmesini ve filmin festivalde yer almasını sağlayarak bütün bu süreci başlatan kişiydi.

Film çekildikten sonra Janet Frame'i bir daha hiç görmedim. Yollarımız hiç kesişmedi, yine de Janet'ı ve kendini yazı yazmaya adayışını, yeteneğini kavramaya devam ediyorum. Şimdi anlıyorum ki, bazen düşündüğüm gibi yalnız değildi ve ender rastlanan, bir kocanın, çocukların ve dar bir sosyal dünyanın talepleri ve âdetlerinden uzakta, neredeyse ilahi bir özgürlük içinde yaşamıştı.

2003'te, hayatının sonunda akut lösemi teşhisi konduğu ve kendi ölümüyle yüzleştiği zaman, ölümünün bir macera olduğunu söylediği ve "Maceralardan hep hoşlanırım" dediği yazılmıştı. Maceracı, gerçekçi, kızıl saçlı bitli küçük Nini. Şiirsel bir ruhun, daha iyi bir şekilde gizlendiği pek ender görülmüştür.

O ölürken ve hâlâ –bazılarının adresi yalnızca "Janet Frame, Yeni Zelanda" olan– minnettarlık dolu ve teselli edici mektuplar alırken, zaman ayırıp ona yazmadığım için şimdi pişmanım. Bu sunuş, utangaçlığıyla ünlü ama bu kitabı okumaya zahmet eden herkesle hayatını paylaşan, efsanevi ve artık ölümsüz Janet'a ölümünden sonra yazdığım teşekkür mektubudur.

Jane Campion, 2007

4 İt. "Bravo! Çok güzel!" (ç.n.)

BİRİNCİ CİLT

ŞİMDİKİ-ZAMAN-ÜLKESİNE

Birinci cilt annem, babam ve kardeşlerime adanmıştır.

1
İkinci Yerde

Akışkan karanlığın oluşturduğu birinci yerden ve havayla ışık dolu ikinci yerin içinden; olgular, gerçekler ve gerçeklerin hatırası karışımıyla birlikte, yönü her zaman başlangıç noktasının efsane olduğu üçüncü yeri gösteren aşağıdaki belgeyi kayda geçiriyorum.

2
Şimdiki-Zaman-Ülkesine Doğru

Atalarım – efsanelere göre ve gerçekte kimlerdi? Çocukken Frame ailesi "Orange'lı William'dan[1] geliyor" diye böbürlenirdim. Sonradan öğrendiğime göre, bu gerçekten de doğru olabilir; çünkü Frame, on dördüncü yüzyılda İskoçya'nın güneyindeki ovalık bölgeye yerleşmiş olan Flaman dokumacılardan gelen Fleming ve Flamand isimlerinin bir türevi. Büyükanne Frame'in sekiz yaşındayken Paisley'deki bir pamuklu dokuma fabrikasında çalışmaya başladığını; kızları Polly, Isy ve Maggie'nin çalışma hayatlarını terzi olarak geçirdiklerini ve boş zamanlarında zarif nakışlar, örgüler, mekik oyaları ve tığ işleri ürettiklerini; oğlunun, yani babam George Samuel'in –"süs işleri" olarak da bilinen– nakış, kilim dokumacılığı, dericilik, keten bezi ve kadife üzerine yağlıboya boyamacılığı dahil bir dizi becerisi olduğunu her hatırladığımda, bu ataların gerçek ya da efsane oldukları düşüncesi içimde güçlenir. Frame ailesi bir şeyler üretme konusunda tutkuluydu. Şömine maşalarımızı, ayakkabı kalıbını, hatta sabahları pişen lapayı karıştıra karıştıra düzleşmiş tahta spatulamızı yapan demirci büyükbabamız Frame gibi babam da deri alet çantası, bir çift oluklu tereyağı kepçesi, bir avuç somon zokası gibi eşyalarda yaşıyor.

Çocukken babamın ataları olan Frame ve Paterson aileleri hakkında çok az şey duymuştuk, yalnızca çoğunun Amerika Birleşik Devletleri'ne ve "Kuzen Peg"in öğretmen olduğu Kanada'ya göç

1 Orange'lı William: 1689-1702 yılları arasında İngiltere, İrlanda ve İskoçya kralı olan III. William. (ç.n.)

ettiklerini biliyorduk. O Frame ailesinden geriye kimse kalmadı; o aile ki sekiz oğul (John, Alex, Thomas, Robert, William Francis, Walter Henry, George Samuel, Charles Allan) ve dört kızdan (Margaret, Mary ve Isabella Woods) oluşuyordu. Benimle aynı adı taşıyan dördüncü kızları on üç aylıkken ölmüştü.

Annemin ailesi, yani Godfrey'ler uzun zaman önce Wairau, Blenheim ve Picton'a yerleşmişlerdi; annem Lottie Clarice de Picton'da doğmuş ve üç erkek kardeşi (Charles, Lance, William) ve beş kız kardeşi (May, Elsie, Joy, Grace ve –yirmi bir yaşını doldurmadan ölen– Jessie) ile birlikte büyümüştü. Yine demirci olan annemin babası Alfred Godfrey, Wairau Vadisi'ndeki Koyun Postu Tavernası'nın sahibi, sonradan da Marlborough Yayınevi'nde editör olarak çalışan ve "Dük" olarak da bilinen politikacı John Godfrey'in oğluydu. John Godfrey'in erkek kardeşi Henry ve Oxford'da doktor olup, hazırladığı "Godfrey İksiri" on dokuzuncu yüzyılın başında Büyük Britanya'da herkesçe bilinen babaları hakkındaki bilgileri annemizden duymuştuk; Jersey Adaları'ndan ve Fransız asıllı bir aileden gelen annemin annesi Jessie Joyce'u ve onun annesi Charlotte'u, önceki adıyla Charlotte Nash'i de annemiz anlatmıştı; Charlotte, kapağı işlemeli ve sayfaları ıtırşahi renkli küçük bir şiir kitabı yayımlamıştı; kitabı Kent bölgesinin Harbledown şehrinden Yeni Zelanda'ya göç etmeden önce on sekiz yaşındayken yazmıştı. İkinci evliliğini Wellington'daki Worser Körfezi'nden James ya da diğer adıyla "Worser" Heberley'le yapmıştı ve kendisi, adamın ilk eşinin kabilesi olan Te Ati Awa tarafından ona sunulmuştu.

Sırada annemle babam var. Annem, Bay Stocker'ın Picton'daki muayenehanesinde dişçi hemşiresi olmak için okulu erken bırakmış, sonra Picton ve Wellington'da birçok evde (Beauchamp'ların ve Loughnin'lerin evinde) ve Birinci Dünya Savaşı sırasında, yani evliliğinin ilk yıllarında Wili Fels'in Dunedin'deki evinde hizmetçi olarak çalışmıştı; hafızası güçlü ve konuşkan annem, Hıristadelfiyan inancının dışında bir evlilik yaptığı ve Marlborough'dan uzakta olduğu için ailesinden kısmen sürgün edilmişti ve bir sürgün, anayurdunu nasıl hatırlarsa o da geçmişini öyle hatırlıyordu; annem, ailesine öylesine bağlı ve onunla her zaman öylesine meşguldü ki gözle görülür kanıt olarak bulaşıkları yıkarken lavaboya ya da bakır çamaşır kazanının ve leğenin üzerine eğildiği yerde, elbisesinin önünde yama gibi bir ıslaklık olurdu, ya da diz çöküp garip şekilli

temizlik bezleriyle (eski pijama bacakları, yıpranmış gömlek kolları ve sırtlarıyla) yerleri silerdi, ya da sıcak yazın verdiği baş ağrısını ve yorgunluğu geçirmek için sirkeye batırılmış bir paçavrayı alnına sarardı: Ailesine öylesine derinden bağlıydı ki, zihni sürekli başka yerde gibiydi, aramızda olduğunu nadiren hissedebiliyorduk ya da gerçek hali silinip gitmiş gerçekdışı bir insana dönüşmüştü. Belki de bir başka dünyanın ve bir başka zamanın annemizin hayatında kapladığı yeri kıskanıyorduk; muhtemelen bu yabancı dünyaya bağlanmaktan korkup kaçmak için mücadele etsek de Guard ailesi, Heberley'ler, Dieffenbach, Marlborough halicindeki batık gemiler, Waikawa Caddesi'ndeki ve Maori köyündeki hayat, cennet gibi diye hatırladığı Godfrey'lerin aile hayatı hakkında anlattığı hikâyeleri hiç aklımızdan çıkmıyordu. Okulda, evde, dişçinin muayenehanesinde ve annemin çalıştığı evlerde konuşulanların kelimesi kelimesine bildirildiği olayları ezbere öğrenmiştik – okuldaki ilk gününde erkek kardeşi Willy'nin dizinde yavaşça ilerleyen *wetayı*[2] gördüğünde ("Aaaa, Willy'nin dizine bak!") duyduğu heyecandan, –geceliği ve yatak başlığı içindeki– Yargıç Loughnin'in "Letty, seni istiyorum..." diyerek karısını ayartıp yatağa çekerken kullandığı kelimelere kadar.

Yine de annem harikulade düşünce anlayışını, bildiğimiz olağan dünyaya taşıyarak şimdiki zamandan bahsederken onu dinler, gizemi ve büyüyü hissederdik. Herhangi sıradan bir nesneyi, sanki kutsal bir şeymiş gibi harikalarla doldurmak için onun hakkında "Bakın çocuklar, bir taş" demesi yeterliydi. Her böceği, her bir otu, çiçeği, havanın ve iklimlerin tehlikelerini ve ihtişamını, akılda kalan bir saygınlıkla ve bunun yanı sıra düşünüp her şeyin özünü keşfetmeye çalışmamıza yol açan bir tür belirsizlik ve alçakgönüllülükle doldurabiliyordu. Şiirden ve şiir okumaktan, yazmaktan ve ezberlemekten hoşlanan annem, bize de kelimelerin yazılı ve sözlü dünyası hakkında aynı duyguyu aşılamıştı.

Bizim "babacım" olarak bildiğimiz babamız asık yüzlü ve biraz katı biriydi; anılarını anlatma lüksüne izin vermeyen güçlü bir ciddiyet duygusuna sahipti. Az sayıdaki istisnadan birisi, zevkle ve biraz da özlemle hatırlayarak anlattığı "maymunumuz olduğu zamanki" hikâyeleriydi. Ailesi, doğduğu yer olan Oamaru'dan –annesinin, yani büyükanne Frame'in ebe olarak ün saldığı– Port Chalmers'ta

2 Yeni Zelanda'ya özgü bir çekirge türü. (ç.n.)

yaşamak için ayrıldıktan sonra büyükbaba Frame denizcilerden birinin birahanede bıraktığı maymunu eve getirmiş. "Anlat," derdik babama, "evcil maymunun olduğu zamanları anlat bize."

İyi bir öğrenci olmasına rağmen, "Albany Sokağı Okulu'nun Çalışkanları" sınıf fotoğraflarının tanıklık ettiği üzere, babam da okulu erken terk etmişti. Edindiği ilk iş, mahalle tiyatrosunda ses efektleri yapmaktı (dörtnala giden atların ve şiddetli fırtınanın sesi gibi) ve ilk macerası ailesinin Dunedin'deki evinin çatısından uçma girişimiydi. Sonra demiryollarında temizlikçi olarak çalışmaya başlamış ve itfaiyeciliğe terfi etmişti, ardından da ikinci sınıf makinistliğe, ki onunla ilk tanıştığımda mesleği buydu, sonra hayatlarını hareket halinde ve makinelerle geçiren erkek kardeşlerinin izinden giderek (taksi şoförü Alex; önce gemi kaptanı, sonra da Melbourne Newport'ta liman şefi olan Wattie; bir zamanlar otomobil tamircisi ve Sir Truby King'in şoförü olan Charlie) birinci sınıf makinist oldu. Erkek kardeşi Bob, Mosgiel'de fırıncıydı.

Annemle babam (onu farklı bir kişilik olarak kabul edecek olgunluğa erişene kadar ona hep "annecim" demiştim), babamın Birinci Dünya Savaşı'na katılmak için denize açılmasından üç hafta önce Picton nikâh dairesinde evlenmişlerdi. Babam savaştan dönünce, yirmi beş poundluk yenileme kredisi yardımıyla Dunedin'in St. Kilda mahallesindeki Richardson Sokağı'nda bir eve taşındılar; krediyle bir ahşap şömine kenarlığı, bir şömine yaygısı, iki Morris marka iskemle, bir uzanma koltuğu, oval bir yemek masası, demirden bir karyola ve kıtık bir şilte, bir mutfak yaygısı aldılar; bu nesneler borç listesine kaydedilmişti ve bu belge, borç ödenmediği sürece kralın temsilcisinin (sözleşme "Kral Hazretleriyle George Samuel Frame" arasındaydı) "söz konusu mobilyaları ve döşemeleri" denetlemek ve durumları hakkında rapor hazırlamak için Frame ailesinin evine girmeye hakkı olduğunu tüyler ürpertici bir şekilde hatırlatıyordu. Borç birkaç yıl sonra ödendi ve ödendi belgesi, annemle babam tarafından en kutsal saklama yeri olan Kral'ın uzanma koltuğunun üst sol çekmecesinde, kız kardeşim Isabel'in amniyon zarı, annemin uymayan nikâh yüzüğü, yine annemin üst takma dişleri, ki onlar da uymuyordu, Myrtle'ın içinde ismi kazılı olan yirmi iki ayar altın madalyonu ve babamın çoğu Mısır'dan olmak üzere savaştan eve getirdiği yabancı ülkelerin madeni paralarıyla birlikte saklandı.

Bir de efsanevi varlıklarmış gibi bahsedilen atalarımız vardı (büyük-büyükannen, büyük-büyükbaban, şunu yaptı, şöyleydi, şurada ve şurada yaşadı ve öldü) ve bizim ortak olmadığımız anıları toplamış olan ve halen yaşayan anne ve babamız. Sonra 15 Aralık 1920'de ilk kızları, yani Myrtle doğdu; 20 Nisan 1922'de oğulları, yani Robert ya da Bruddie; 1923'te bir oğulları ölü doğdu ve isim verilmeden gömüldü ve 28 Ağustos 1924'te ben doğdum ve Janet Paterson Frame ismini aldım; anne babam, bir ablam ve bir abim vardı; onlar çoktan deneyimlerini biriktirmeye başlamışlardı ve bu deneyimler, annemden ve babamdan duyduğum ve her zaman biraz farklı olan, bana sözle anlattıkları şeyler ve yazılı kayıtlar haricinde benim için erişilmezdi; ailenin her bir üyesi, bir bakıma ödünç alınmış anılarla doğduğunda, her bir Geçmiş-Zaman-Ülkesini ve her bir Şimdiki-Zaman-Ülkesini kendi başına döşemeye, Geleceğin umutları ve rüyalarıyla doldurmaya başlamıştı.

3
Kadife Elbiseyi Giyerken

Doğumum Doktor Emily Seideberg McKinnon tarafından, "karnı her zaman aç olan bebek" olarak tanındığım Dunedin'deki St. Helens Hastanesi'nde gerçekleştirilmiş. Birkaç haftadan fazla yaşamayan bir ikizim varmış. İkiz çocuklar annemin ailesinde kalıtsaldı ve annem ikizleri bebekken ölen –sanırım– büyükannesinin yazdığı şiirden sık sık alıntı yapardı: "Dört küçük altın saç buklesi". Annemin doğumuma ait anısı, her zaman tekrar ettiği iki konudan oluşuyordu: Yeni Zelanda'daki ilk kadın tıp mezunu tarafından doğurtulmuş olmamla övünmesi ve benimle birlikte başka bebekleri beslemesine olanak sağlayan bol miktarda sütü olduğu için duyduğu gurur.

"Sütümü boşaltmışlardı" derdi, "memelerimden" bir ileri bir geri cömertçe verme işareti yaparak, ki bu, atalarımız her zaman yanımızda tetikte beklerken ailenin "Fransız" tarafına atfettiğimiz birçok el hareketinden birisiydi. Annemiz benzer bir heyecanla *Doktor Emily Seideberg McKinnon*'dan da bahsederdi ve bunun, yaşamımın ilk günleri boyunca beni bile etkilemiş olması gerekir;

çünkü hayatı boyunca tekrar ettiği, onun için önemli olan isimler (Henry Wadsworth Longfellow, Harriet Beecher Stowe, John Greenleaf Whittier, William Pember Reeves –*Ormanın Ölümü*–, Michael Joseph Savage) daima bir sihir duygusu uyandırırdı.

Yakın geçmişinde iki tarihi olaya tanıklık eden ve gelecekteki başka olaylara hazırlanan bir kasabada doğdum. 1923 yılında Leith Nehri taşmış, Dunedin ve yaşadığımız yer olan St. Kilda'nın alçak kesimleri sular altında kalmıştı, ayrıca bundan birkaç yıl önce Galler Prensi Dunedin'i ziyarete gelmişti. O yüzden ilk hatıralarım prens ve sel baskını hakkındaki sohbetler ve benden öylesine yüksekte olan, upuzun boylu insanların arasında bir ileri bir geri giden sohbetlerin erişilmezliğiydi. Ben üç haftalıkken ailem Outram'a taşınmış; evin arka bahçesinde büyük bir ceviz ağacı ve boynuzları dallı, Betty isimli kırmızı ve beyaz bir Ayrshire ineğiyle bir ahır vardı. Altı haftalık olduğumda, annem Betty'yi sağarken ben de onunla ahırdaydım. İlk anılarım bölük pörçük ve büyüklerin konuşmaları haricinde hepsi de açık havada geçiyor – ahırda, komşunun meyve bahçesinde, büyürken oynamam için içine koyulduğum ve kenarlarına tutunarak yürümeyi öğrendiğim kocaman bir gazyağı sandığının durduğu ceviz ağacının altında. İlk kelimelerimin "Annecim, ceviz topla" olduğu söylenmişti, *cevizi* de "ceviş" olarak telaffuz etmişim. Telaffuzum genelde yanlıştı ve görünüşe göre herkesi eğlendiriyordu. Gözümdeki arpacık "meyekler" tarafından iyileştirilmişti, bana söylendiği gibi *melekler* tarafından değil. "Tanrı yüce *Kırayı* korusun" diye şarkı söylüyordum. "Tüt" içiyordum. Ben yirmi iki aylıkken gelen ve ismi Isabel olan bebek, benim için "Iddabel"di.

Annem yeni doğan bebekle meşgulken, bizimle yaşayan büyükanne Frame yoldaşım ve arkadaşım olmuştu. Bana "meyekleri" anlatan da oydu. Onu ilk önceleri boylu poslu, uzun siyah elbise giyen, sonraları da diyabet yüzünden bacaklarından biri kesilen ve tekerlekli sandalyesinde oturan bir kadın olarak hatırlıyorum. Esmer tenliydi, siyah saçları kıvır kıvırdı ve kendisi İskoçça konuşsa da söylediği şarkılar, Amerika'nın güney eyaletlerindendi. Evin içinde sessizce dolaşırken birdenbire şarkı söyleyen sesini duyardım, bu da çok sonraları üzüntü olarak tanımlamayı öğrendiğim bir hisle içimi doldururdu. "Beni eski zamanların Virginia'sına götür..." diye şarkı söylerdi büyükannem, sonra sanki neredeyse oraya gitmiş, ama bütün varlığını taşımak için biraz daha zamana ihtiyacı varmış

gibi ilk dizeden sonra duraksardı. Sanki birdenbire bir yabancı oluvermiş, hatta yabancılar gibi "Ah, sende de bunlardan bir tane var, Lottie. Sende de bunlardan bir tane olduğunu bilmiyordum. Bunlara sahip olmak hoş, değil mi?" dercesine odanın içinde etrafa bakmasından bunu anlayabiliyordum. Ama büyükannem şarkının içinde, uzaklardaydı; "Pamuğun ve mısırın ve patatesin yetiştiği yerdir orası..." ve "Yaşlı Massa için ter döküyorum" diye şarkı söylüyordu. Büyükanne Frame'in Afrikalı olduğunu ve bir zamanlar Amerika'da kölelik yaptığını, gerçek evinin Virginia'da olduğunu ve oraya dönmek için özlem duyduğunu farz ediyordum; gördüğünüz gibi köleler hakkında bir şeyler biliyordum.

Evimizde herkesin konuştuğu kitap, Harriet Beecher Stowe'un yazdığı *Tom Amca'nın Kulübesi*'ydi ve kıvırcık saçlarım yüzünden herkes beni Topsy diye çağırıyordu. "Sen kimsin?" diye sorarlardı bana, ben de "Ben hiç doğmamış bir kızım, gel gelelim ekinlerin arasında büyüdüm. Vay canına. Amma da hınzırım!" diye yanıtlamayı öğrenmiştim. Annem de Eliza'nın buzulu geçmesini, öncü kâşifler ve prensin ziyareti ve sel baskını gibi gerçekten olmuşçasına anlatırdı. Kötü kalpli Simon Legree'den bahsederdi. Buz hakkında, buz tabakası ve buz kütlesi ve buzdağları hakkında çok konuşulurdu; çünkü insanların zihninde hâlâ önemli bir yer kaplayan Titanik felaketinden sık sık bahsedilirdi.

Outram'da yaşadığımız günler, üçüncü yaş günüme kadar birbirinden ayrı anılar ve duygular uyandırıyordu: İnek Betty'nin iki ucu da ha bire çalışan deriyle kaplı makinesini (bütün kokuları, renkleri ve bir ucundan içine alıp diğer ucundan dışarı çıkardığı şalgam ve elma gibi çeşitli katı ve sıvı maddeleri) seyrederek saatler geçirmiştim. Boyunduruğun önünde durup ona büyük kırmızı elmalardan yedirirdim, o da zaman zaman ağzını açıp esnerdi ve kocaman aşınmış dişlerini göstererek buram buram patates-ve-şalgam-ve-elma-ve-ot-kokulu nefesini suratıma üflerdi. Snow ailesini ve meyve bahçelerini, bana *ibne* demeyi öğreten (tabii ben *ipne* diyordum) ufak arkadaşım Küçük Bobby'yi hatırlıyorum. Talimhanenin (ya da benim deyişimle tamirhanenin) en dibindeki yaklaşılmaması gereken korkunç cephaneliği ve benim tek oyuncağım olan, bir parça ip bağlayıp gittiğim her yere peşimden sürüklediğim parlak gümüş renkli gazyağı tenekesini de hatırlıyorum; şangırdayıp takırdar, bazen bir tarafından içine göçer, sonra

dışarı doğru patlayıp çöker ve eski şeklini yeniden alır, yağmurun su tankının içinde çıkardığına benzer bir ses çıkarırdı. Topsy'yi ve Simon Legree'yi ve buzun üstündeki Eliza'yı ve karanlık çökünce ve mumlar söndürülüp gazyağı lambasının fitili aşağı çekilince ortaya çıkan gulyabanileri ve ilk anım değdiğim ama doğru olması mümkün olmayan bir şeyi hatırlıyorum: Burnuna çamaşır mandalı takmış uzun boylu bir kadın, duvardaki yüksek ve küçük bir pencereden içeri yatak odasına doğru gözlerini dikiyor ve tahta karyolama bakarak sertçe "Meraklı taze" diyor.

O zamanlardan en canlı hatıram, bahçe kapısının dışındaki uzun beyaz tozlu yol, beni dehşete düşüren –batıklık dediğim– bataklık; çünkü asla yakınına gitmeyeyim diye tembihlenmiştim ve etrafında büyüyen tuhaf, doğal olamayacak kadar parlak yeşil çimenler ve üzerinde yetişen kauçuk topun içi gibi yabani otlar ve çitin yanında yemlenen altın renkli kadife tüylü böcek – ve "böcek" elbisem diye isim koyduğum, en değerli hazinem olan altın renkli kadife elbisemi giydiğim zamanlar. Bahçe kapısında durup telgraf tellerindeki rüzgârın sesini dinlediğim bulutlu günü hatırlıyorum. Evin dışında hissettiğim ya da dışarıdan, tellerin arasında inleyen rüzgârın sesinden geliyor zannettiğim ilk bilinçli hüznü yaşamıştım. Beyaz tozlu yol boyunca bir sağa bir sola baktım ve kimseyi göremedim. Rüzgâr önümüzden geçip bir yandan diğer yana esiyordu, ben de orada, aralarında durmuş dinliyordum. Hüznün ve yalnızlığın yükünü hissediyordum; sanki bir şey olmuş ya da olmaya başlamıştı ve ben bunu biliyordum. Henüz kendimi dünyaya dikkatle bakan bir insan gibi gördüğümü sanmıyorum; o zamana kadar ben *kendim* dünyaymışım gibi hissediyordum. Rüzgârı ve acıklı şarkısını dinlerken, benimle ilgisi bulunmayan, dünyaya ait olan bir hüznü dinlediğimi biliyordum.

Böyle bir duygunun sıradan kökenini arayıp bulmaya girişmiyorum. İnsan, deniz kenarından eve hazine olarak bir kabuk getirince kumları ve iç içe geçmiş yosunları ve un ufak olmuş diğer kabuk parçacıklarını ve hatta içindeki minicik kara gözlü ölü sakinlerini silkeleyip atar. Bu anıyı deniz kabuğu gibi zamanın etkisinden faydalanarak parlatmış olabilirim, ama yalnızca sürekli benimle olduğu için; yoksa onu sergilemek için cilalamadım.

Kelimeleri, en başından beri birincil anlamlarına inanarak öğreniyordum. Biz çocukların cephaneliğin yakınına gitmesi yasakken,

elbiselerimizde cep olmasına biraz şaşırıyordum. Ve "Tanrı yüce Kırayı korusun" diye şarkı söylerken, ayı hakkında şarkı söylediğimi sanıyordum. Birçok akrabamızın civarda yaşadığı Outram günlerinde herkes birbirine gelip gider, konuşulur ve gülünür, Büyük Dunedin ve Güney Denizleri Fuarı'nı ve York Dükü'nün ziyaretini ve yerlere isim vermesini tarif eden anlam ve önem dolu kelimeler görünmez teller boyunca rüzgâr gibi dolaşırdı. Ziyarete gelen akrabalar çoğunlukla Frame ailesiydi; telaşlı, detaylara önem veren, evden öteye en küçük bir yolculuğu bütün toplantıları, sohbetleri, haberleri, dedikoduları ve gerçek olaylarıyla en ufak detayına kadar hatırlanacak bir olay haline getirecek şekilde evine ve ocağına karşı sevgiyle dolu bir aileydi Frame'ler; ayrıca olaylar kraliyet ailesinin ziyareti ve büyük fuarlar ve sel baskınları ve batması imkânsız gemilerin batması kadar önemli şeyler olduğunda ve sanki okunan kitaplar ve hatırlanan şiirlerde o günün olaylarıymış gibi çarpıcı detaylarıyla bir araya geldiklerinde o zamanlar hissettiğim ama kelimeler ağı içinde bir o yana bir bu yana ilerledikçe anlayamadığım heyecan duygusunu anlatabilirim.

Ama bizler demiryolu insanlarıydık. Ve üç yaşıma geldiğimde Southland'deki Glenham bölgesine taşındık.

4
Demiryolu İnsanları

Hafızam yeniden dış dünyanın renkleri ve ortamı ve doğal özellikleriyle dolu. Glenham'da, tepedeki evimizde geçirdiğimiz ilk hafta bir yer keşfettim, *kendi yerim*di burası. Tek başıma dolaşırken yaşlı, yıkılmış ağaçların arasında ve küçük bir derenin kenarında, üzerine oturmak için yosun kaplı bir kütük de olan gizli bir yer buldum; huş ağacının yaprakları yeni çıkmış dalları, güneş ışığından oluşan delikli desenler hariç gökyüzünü kapatan bir çatı oluşturuyordu. Zemin vıcık vıcık, kaygan ve ıslak eski yaprak öbekleriyle kaplıydı. Kütüğün üzerine oturup etrafıma bakındım. İçimi harika bir keşif, minnettarlık ve sahip olma duygusu kaplamıştı. Burasının tamamen *bana* ait olduğunu biliyordum; yosunlar benimdi, dere benimdi, kütük benimdi, gizlilik benimdi. Bu yeni bir tür sahip

olma duygusuydu ve böcek elbisemden ya da Myrtle ve Bruddie'yle sıkça kavga etmemize yol açan yeni doğan bebek Isabel'den epey farklıydı (çünkü annem Isabel'in *benim* bebeğim olduğunu söylemişti, nasıl ki Bruddie Myrtle'ın bebeği idiyse); eğer sahip olunan şey için insan sürekli kavga etmek zorundaysa, bir insana sahip olmak idare edilemeyecek kadar zor bir işti.

Dünyaya karşı hissettiğim beklentinin ve heyecan duygusunun içimi kapladığını hatırlıyorum; dünya Benim Yerim'di, devrilmiş huş ağacı kütüğünün yanında, çimenleriyle, çimenlerin içindeki böcekleriyle, gökyüzüyle, koyunlar ve inekler ve tavşanlarla, gümüşgöz kuşları ve atmacalarla, yani Dışarıdaki her şeyle. Gökyüzü için hissettiğim özel duyguyu hatırlıyorum, onun uzaklığına ve yüksekliğine, ta annemin ve babamın yaşadığı yere ve içimin nasıl da özlemle, yıllar sonra içinde bir şiir olan ders kitabını keşfettiğimiz zaman abim ve kız kardeşlerim tarafından da paylaşılan bir tür nostaljiyle dolduğunu hatırlıyorum. Şiir şöyle başlıyordu:

> Küçük bir oğlan yatıyordu çayırda sırtüstü
> yüzü gökyüzüne dönüktü
> Bulutlar birer birer süzülürken tembellikle
> seyretti onları akşamüstü...

Yazın uzamış çimenlerde yan yana yatıyor, bulutlara bakıyor ve şiiri okuyorduk, aynı zamanda hepimizin duyduğu ev özleminin ve gökyüzüne duyduğumuz hasretin aynı olduğunu biliyorduk.

Dış dünya için hissettiğimiz tutku, babamın gri renkli Lizzie Ford arabasıyla nehirlere ve güneydeki denizlere yaptığımız çok sayıda yolculukla da güçlenmişti; çünkü babam balıkçılığa meraklıydı ve o balık tutarken biz oyun oynar, piknik yapar ve mersin dallarından yapılmış ateşin üzerindeki çaydanlığın kaynamasını beklerken şiirler ve hikâyeler yazan annemiz gibi öyküler anlatırdık. Güney kıyısına yaptığımız ilk gezilerden birinde, kuş ve atmaca ve gulyabani hikâyemi anlattım (ben onlara "kuşçuk", "açmaca" ve "guyyabani" diyordum); annem şefkatli hareketlerime kadar her şeyi taklit ederek, başımı bir yana eğip "Ah, zavallı küçük kuşçuk" dememi sıklıkla tekrar etmesiyle hikâyeyi anlatışımı güçlendirilmiş olsa da olayı anımsıyorum; çünkü zihnimde gulyabaninin büyük, karanlık gölgesini tepenin ardından çıkıp gelirken gördüğümü ha-

tırlıyorum: "Evvel zaman içinde bir kuşçuk varmış. Günlerden bir gün bir açmaca gökyüzünden uçup gelmiş ve kuşçuğu yemiş. (Ah, zavallı küçük kuşçuk!) Ertesi gün tepenin ardından kocca bir guyyabani çıkıp gelmiş ve küçük kuşçuğu yediği için açmacayı yemiş."

Seyircilerim Myrtle ve Bruddie'nin kıpırdamadan oturmalarını *sağlamak* için elimden geleni yaptığımı ve annemden yardım istediğimi de hatırlıyorum. "Annecim, Myrtle ve Bruddie kıpırdaşıp duruyor. Söyle, ben öykümü anlatırken kıpırdaşıp durmasınlar."

O pikniklerde annem bize, çevremizden ilham alarak yazdığı şiirler okurdu; Waipapa'daki deniz feneri ya da gökteki Aurora Australis hakkında. "Bakın çocuklar, Güney Işıkları."

> Kayalık kıyıdaki deniz feneri
> martıların yalnız çığlıkları
> ve biten gün geride bırakır
> gökyüzünde Tanrı'nın resmini.

Annemin yazmadığı –gemi batıkları, gelgit dalgaları gibi konularda– başka şiirler de vardı: "Lincolnshire Kıyısında Yükselen Deniz", "Haydi Beyazayak, Haydi Hızlıayak, Haydi ahıra sütünü sağmaya..." Evet, inekler ve sel baskınları hakkında bildiğimiz şeyler vardı. "Myrtle ve Bruddie daha küçükken, sen daha doğmadan, Nini." Outram'dan taşındığımız zaman Betty'den "vazgeçmek" zorunda kalmıştık ve artık sütümüzü karşı tepedeki Bay Bennett'ten alıyorduk. O kumsalları ve ırmakları ve Southland'in alacakaranlıktaki uzun gölgeleri ve iki yanı dikenli katırtırnaklarıyla aydınlanmış altın renkli yolları ve her zaman gökyüzünde daireler çizen atmacaları sevmeyi öğrenmiştik.

Myrtle ve Bruddie okula Glenham'da başladı, ben de bazen yine bir başka tepenin üzerindeki tek öğretmenli okula onlarla beraber gidiyor, bir köşede oturuyor, "büyük insanları" izleyip dinliyordum. Glenham'da, Bay Bennett'in koyu kahverengi Jersey boğası tarafından boynuzlanıp acilen Invercargill Hastanesi'ne götürüldüğü ve herkesin koyu kahverengi Jersey boğasının en vahşi boğa olduğunu söylediği dramatik olayın ardından özel bir sözcük öğrenmiştim – *boynuzlanmak*.

"Kendi yerimin" varlığının tadını çıkararak, orada da çok zaman geçirdim. Sonra bir akşam babam bir haberle eve geldi: "Annesi,

tayinim çıktı. Edendale'e." Her şey ayarlanmıştı ve yaz başında taşınacaktık; bu arada (henüz sonbahardı) demiryolu evimiz yıkılıp Edendale'de yeniden yapılacaktı; biz de kışı okulun, Bennett'lerin evinin ve bizim evimizin tepeden baktığı otlaktaki demiryolu kulübelerinde geçirecektik; otlağın köşesinde bir bataklık ve sazlık ve karüzümleri ve ipeksi karotlarının içinde yetişen turuncu menekşeler vardı.

Bataklık kırmızısı, böceğin altın sarısı, gökyüzü grisi, demiryolu kırmızısı, demiryolu sarısı, servi yeşili, ot öbeklerinin altın rengi, karotunun altın rengi, menekşe turuncusu, süt beyazı, karüzümü beyazı; hepsi de Antarktika'dan ya da annemizin durmadan "Çocuklar, Güney Kutbu" diye bahsettiği yerden yansıyan gökyüzünün kar ışığıyla aydınlanmıştı. Bakışım ve *Dışarıda* yaşama beklentisi içinde duyduğumuz heyecan bu renklerle doluydu.

Üç demiryolu kulübesi vardı (galiba dördüncüsü de vardı, içinde bakır tekne olan ve çamaşırhane olarak kullanılan): Mutfak-oturma odası kulübesi; Myrtle, Bruddie ve benim ranzalarımızın olduğu yatak odası kulübesi; annem, babam ve bebek Isabel için yatak odası kulübesi. Diğerlerinden biraz daha büyük olan ve içinde bacası çatıdan dışarı çıkan teneke bir ocağın bulunduğu mutfak-oturma odası kulübesi hariç diğer kulübelerin her biri yaklaşık iki metreye iki buçuk metre genişliğindeydi. Her kulübe demiryolu kırmızısına boyalıydı ve kendi kapısı vardı. Tuvalet, ya da bizim deyişimizle "kakalık", demiryolu kırmızısı oturma yeri olan ve alışılageldiği gibi etrafı çevrili derin bir delikten oluşuyordu. Mum ve gazyağıyla aydınlanıyorduk ve yalnızca mutfak kulübesinde soba vardı. Annemizin, zihnine kök salmış birçok şiirsel kaynaktan birini çekip çıkarma becerisiyle yoğunlaşmış ve umutla beklediğimiz zevkler, Southland'in ilk kar fırtınasıyla ölmeye başladı. Çingene kamplarının, çadırlarını toplayan Arapların ve ormanda terk edilmiş bebeklerin hikâyelerinin keskin soğuğu yenmesi pek de mümkün değildi. Sanki her zaman kar yağıyordu ve karlar kulübelerin çevresinde ve ortadaki avluda tepeleme birikiyordu.

Sanırım mutsuzluğu ilk kez o zaman yaşadım. Her gece annemden ve babamdan ayrı bir yere hapsoluyor ve karın içinden geçmeden onlara ulaşamıyordum. Sataşılıp kızdırılacak yaştaydım ve duvarın içindeki farelerden korktuğumun bilinmesine izin verdiğim için "Duvarda fare var, duvarda fare var" çığlıklarıyla kan-

dırılıyordum. Hepimiz üşütmüştük ve çocukluğumun bir parçası olan bacaklarımdaki ağrıları orada çekmeye başlamıştım. Ateşleniyordum ve sayıklamaya başlamıştım, duvarda bir aşağı bir yukarı yürüyen böcekler görüyordum. "Gittikçe artan ağrılar" ve ateş, romatizmal ateşti. Her yer nemli ve soğuktu, bütün dünya nemli çamaşır ve yeşil pislikle kaplı bebek bezi doluydu; sanki bebek de buzağı gibi ot yiyordu. Annem Isabel'i hâlâ emziriyordu. Ben meme emmeyi iki yaşındayken bırakmış ve çiğnemeye başlamıştım, gerçi annemin memeleri bir ineğinki gibi arada bir ağzımıza süt fışkırtmak için her zaman müsaitti. Yine de, annem çocuklarını olabildiğince uzun süre emzirmeye "inansa" da, bardakları ve bıçakları, çatalları ve kaşıkları erkenden kullanmaya başlamamızla övünürdü. "Altı haftalıkken bardaktan içtiğimi" gururla söylerdi. Sonunda memelerinin artık bizim için değil de yeni bebek için oluğunu bilmemizi istediğinde, göğüslerine acı bir şeyler sürmüştü.

İçerisinin mutsuzluğuna rağmen, mutfaktaki ocağın etrafında geçirdiğimiz zamanlar sıcak ve rahattı ve ocağın önündeki yuvarlak teneke küvetin içinde yıkanmak (üç adam küvette, hart hurt kesele) her zaman hoştu. Ve annemiz, sonradan alışkanlık edineceği üzere karın güzelliğini işaret ederek, bize kar ve yağmur ve "el ve ayak parmaklarımızın peşinde olan" Bay Ayaz hakkında öyküler anlatarak üzüntümüzü (ve kuşkusuz kendi üzüntüsünü) hafifletmeye gayret ederdi. Kulübenin küçük, soğuk, perdesiz penceresinden dışarı, siyah karanlık araziye bakardı ve mırıldanırdı: "Acaba Bay Ayaz bu gece gelecek mi?.." Her gece geldiğini o da, biz de biliyorduk; ama ondan bir insan olarak ve ismiyle bahsedilmesi beni büyülüyordu ve sanırım onun varlığına, diğer gece gezgini Noel Baba'nın varlığından bile daha fazla ikna olmuştum. Ayrıca, sıcak mutfak kulübesinde annem akordeonunu çalar ve şarkı söyler, babam da bazen karın içinde bir aşağı bir yukarı gaydasıyla yürürken (gayda çalarken bir aşağı bir yukarı yürümenin şart olduğunda ısrarcıydı) müzik kitabından "Kuzey Horozu" ya da "Ormanın Çiçekleri" ya da başka şarkılar çalardı.

Demiryolu ülkemizin merkezine, demiryolunun ve eşya deposunun ve lokomotif deposunun ve döner platformun ve makasların ve demiryolunun kenarında demiryolu kulübesi kırmızısı platformunun üzerindeki su deposu gibi boyanmış kırmızı demiryolu kulübesinin ve işaret memurunun yaşadığı ve işaretlerini astığı

tepedeki kırmızı boyalı ve derme çatma küçük evin ve bekleyen ya da emekli olmuş vagonların ve yük arabalarının ve demiryolu ve servis vagonlarının yanına, yeniden inşa edilmiş Edendale'deki evimize taşındığımızda yazın sonlarıydı. Oyunlarımız arasında, demiryolu hattı üzerinde vagonmuşuz gibi yaptığımız "vagonculuk" da vardı. Demiryolu bölgesinde, demiryolundaki yabani otların ve çiçeklerin (labadalar ve ıtırşahilerin) arasında oyun oynayarak, bir de eşya deposunda çok zaman geçirmiştim; orada yığınla tahıl çuvalı vardı ve birdenbire bir "küçük karga" kadar güçlenip çuvalların, ya da bizim deyişimizle "tepelerin" üstüne tırmanmış, bir kuş gibi kanatlarımı çırparak ve atmaca gibi bağırarak Myrtle ve Bruddie'nin üzerine çullanmıştım. Yemek zamanı, annem ya da babam ne yaptığımızı sorduğu zaman "Nini küçük karga oldu" demişlerdi. "Nini küçük karga oldu, biz de tepelere tırmandık." Küçük kargaları hiç görmemiştim, ama parlak nesnelerin üzerine nasıl da saldırıp onları yuvalarına taşıdıklarına dair öyküler duymuştum.

Yeni-eski evimize sanki daha ancak yerleşmiştik ki bir kez daha (bu sefer Wyndham'a) taşınacağımız haberi geldi.

5
Ferry Sokağı, Wyndham

Evimiz, Southland'in nehirli şehri Wyndham'da, demiryolu hattı kenarındaki olağan türden bir demiryolu eviydi, ama bu sefer adı olan bir sokaktaydı (Ferry Sokağı) ki ben ona *Peri* Sokağı diyordum. Meleklerle dolu Outram'dam perilerle kaplı Wyndham'a gelmemiz, mantığa ve deneyimlerimize aykırı bir karar gibi görünmüyordu. Wyndham'da, dünyada hayal ettiğimden çok daha fazla insan olduğunu keşfettim – dünyayı yalnızca gökyüzü, yeşil otlaklar, bataklıklar, sazlıklar, ot öbekleri, karotları, koyunlar ve sığırlardan ibaret sanıyordum; ve de ıssız yollar boyunca telgraf tellerindeki rüzgârdan; ve bir taraftan diğer tarafa giden demiryolundan; ve babamın balıklarına (gökkuşağı alabalığı, deniz alabalığı, balık yavrusu, istiridye) ya da bizim erik ve elmalarımıza karşılık süt ve kendi elmalarından veren bir iki komşudan; ve özellikle de Outram'daki insanlardan, gelip giden ve Yukarı Otago

ve Middlemarch ve Inchclutha hakkında konuşan akrabalardan; ve sonra annemiz ve babamızın bütün gün çalıştığı ve akşamları şarkı söyleyip akordeon ve gayda çalarken, biz çocukların da sabah uyandıktan gece yatana kadar oyun oynadığı,Glenham ve Edendale'de olduğu gibi hava şartlarıyla baş başa yaşadığımız bir yer olarak dünyadan ibaretti.

Wyndham'daki evimiz, arkada bulunan paralel sokaktaki evlerin bahçeleriyle bitişik bahçeleri olan evlerden birisiydi, bir uçta demiryolu hattı ve demiryolu hattının yanında da Dilber isimli yeni Altın Jersey ineğimizin, bizim Menekşe adını koyduğumuz yeni siyah ve beyaz buzağısıyla birlikte otlayacağı otlak vardı. Bir de kümesimiz ve içinde parlak ve sarkık ibikli Beyaz Legorn tavuklarıyla uzun, kavisli kuyruğunun ucundaki tüyleri bir el iskambil kâğıdı gibi dizili bir horoz vardı.

Anılarıma göre Wyndham'da yalnızca Ferry Sokağı ve onun sonundaki dükkânların ve *Wyndham Çiftçisi* adlı gazetenin ofisinin olduğu sokak vardı. Diğer önemli yerler demiryolu hattı ve tren istasyonu, okul, yarış pisti, golf sahası ve ırmaklardı; bazıları yakında, bazılarıysa daha uzaktaydı ve bunlar zaman içinde bize yaşadığımız diğer yerlerdeki ırmaklar ve otlaklar ve bitkiler ve ağaçlar (Outram Lee Deresi ve Outram Vadisi, kahverengi Mimihau, hızlı akan Mataura) kadar aşina hale gelmişti.

Tanıdığım bütün insanların arasında, hikâyelerdeki (ve bir tür hikâyeye dönüşen geçmişteki ve uzaklardaki insanlar – atalar, akrabalar, hükümdarlar, Eliza, Simon Legree, Bay Ayaz, çingeneler, Küçük Willie Winkie, Ormandaki Bebekler, gulyabaniler ve periler), şarkılardaki ve uydurmaca insanların toplamı, kanlı canlı olanlardan fazla olduğu için Ferry Sokağı'nı, gerçek hayatta olduğu gibi şiirlerde ve şarkılarda da kolayca ortaya çıkabilecek gizemli insanların olduğu bir yer olarak düşünüyordum. Örneğin, yolun gölgelikli karşı tarafında birkaç ev ötedeki servilerle çevrili, muntazam çimenlikli, eşik taşı yosun kaplı Murphy ailesinin evi, babamın akşamları söylediği şarkıdaki evdi: "Dan Murphy'nin Kapısının Önündeki Taş". O ev ve yosun kaplı taş hakkında şarkı söylediğini biliyordum ve bahçe kapısındaki el deliğinden ya da servilerin arasından içeriyi gözetler ve bir *şarkıdan* peydahlanan "Dan Murphy'nin kapısının önündeki taşa" uzun uzun bakardım. İçim hüzünle ve huzurlu bir ait olma duygusuyla dolardı; çünkü

ailemin de şarkının içine toplandığını hissediyordum. Ve babam böyle bir kesinlikle şarkı söylediği zaman:

> Çocukluğumun arkadaş ve dostlarıyla
> fakir olmakla beraber mutluyduk;
> ve genç olduğumuz günlerde
> şarkı söylerdik Dan Murphy'nin
> kapısının önündeki taşın üzerinde.

bizim hakkımızda şarkı söylediğini biliyordum. Annemiz ve babamızın söylediği şarkıların çoğunun ya da hepsinin bizim hayatımız ve bildikleri yerlerle ilgili olduğuna inanıyordum.

> Doğu Yakası'nda Batı Yakası'nda şehrin dört bir yanında
> kızlar halka olmuş oyun oynuyor,
> Londra Köprüsü yıkılıyor.
> Kızlar ve oğlanlar birlikte,
> ben ve Mamie O'Rourke
> dans ediyoruz işte
> New York'un kaldırımlarında.

Orası da bizim yerimizdi. Orada bulunduğumu, bunun bir yeri terk etmek zorunda kalmadan oraya sahip olmanın bir başka yolu olduğunu hissediyordum.

Bir de asılan adamlar ve kadınlar ve yeşil renk giyinmek hakkında[3] acıklı şarkılar ve döne döne ve inleyerek gökyüzüne yükselen yaslı gayda melodileri vardı; babamın söylemeye başladığı savaş şarkıları (Tipperary, Blightie, Armentières'li Matmazel) ve de o ve diğer askerler için üzüntüden yüreğimizi sızlatan "Ah, ölmek istemiyorum / Eve gitmek istiyorum".

Birdenbire herkesin söylemeye başladığı "yeni" şarkılar da vardı, bazen sanki biraz cesaret gerektiriyorlardı: "Ay ışığı ve güller", "Ay ışığında yalnız başına çitin üzerinde oturmanın bir anlamı yok"; ki o zamanlar biz çocuklar bile bunu "Ay ışığında yalnız başına kıçının üzerinde oturmanın bir keyfi yok" diye söylüyorduk. "Lalelerin arasında sessizce", "'Merhaba, merhaba, Kız Arkadaşın Kim" şarkıları

3 Eski bir İrlanda halk şarkısından bahsediyor. (ç.n.)

vardı; bu ikincisi Isabel'in ya da bizim deyişimizle Dot'un şarkısı olmuştu – "Merhaba, merhaba, kız arkadaşın kim; *yanındati* küçük kız kim" diye söylüyordu şarkıyı. Ve bir de yasak şarkı "Şükürler olsun ben bir serseriyim, Şükürler olsun serseriyim yine..." vardı.

Bir de babamın anneme söylediği özel şarkısı vardı. Öpüşürler ve karşılıklı gülüşürlerdi ve annemin yanakları kızarır, gülümser ve "Ah, Curly" ya da "Ah, Sammy" derdi:

Gel zeplinimle gezelim
gel yıldızların arasında süzülelim,
gel Venüs'ün etrafında dolaşalım,
gel Mars'ın çevresinde turlayalım.
Biz öpüşürken kimse izlemez,
biz kucaklaşırken kimse görmez,
gel zeplinimle gezelim
Ay'daki adamı ziyaret edelim.

O şarkıdan sonra babam "Gaz lambasının ışıltısı altında / küçük bir yetim kız duruyor" diye başlayan şarkıya geçerdi ve yüreğimiz küçük yetim kız için hüzünle dolar ve bir annemiz ve babamız ve içinde yaşayacak bir evimiz ve ineklerimiz ve tavuklarımız ve otlakta bulduğumuz bebek tavşanımız olduğu için içimiz ısınırdı.

Wyndham'da geçirdiğimiz o günler annemiz ve babamız için meşgale doluydu. Babam tuval ve kadife üzerine yağlıboyayla resim yapmaya başladı; her akşam bize uyumadan önce gayda çaldı; futbol oynadı ve bileğini kırdı, bu da resim yapmak için daha fazla zamanı olmasını sağladı. Golf pantolonunu giyip golf oynadı ve eski golf toplarını (bazen de yenilerini) söküp, titreşen ve kokulu lastikten yapılmış pürüzlü iplerin ucunda ne olduğunu bulmak, kendimizi kaptırdığımız uğraşlardan biri haline geldi. (Gerçekten de Theseus günleriydi onlar!) Babam, yolun yukarısında yaşayan ve bize iskambil oynamayı öğreten Avustralyalı demiryolu ekip şefi Johnny Walker'la yarışlara da gitti. Ve hâlâ gri Lizzie Ford'la yolculuğa çıkıp uzaktaki sahillere ve nehirlere pikniğe gidiyorduk; arada sıcak, tozlu yollarda duruyorduk ve babam fokurdayan motora su koyuyordu; bu arada biz gökyüzüne, dünyadaki diğer tek canlılarmış gibi görünen tarlakuşlarına ve havada daireler çizip saldırıya geçen atmacalara bakıyorduk.

Annemin şiirlerinin her hafta *Wyndham Çiftçisi*'nde yayımlanması ve kısa süre içinde gururla "Lottie C. Frame, yerel şair" olarak tanınması da o zamanlardı. Bir de babamın yerel mezattan bir çalar saat, sayfalarının kenarı altın yaldızlı bir Oscar Wilde kitap seti, "Küçük McGregor" ve "Bir Tavuk Kümesi Yapmak - Bölüm Bir" plaklarıyla bir gramofon getirdiği heyecan verici gün vardı. Gramofonu çaldık ve iğneyi taşıyan kolun nasıl da ölü bir tavuğun boynu gibi döndürülüp "bükülebildiğine" hayran kaldık; Oscar Wilde masallarına da el koyduk, ama çok daha sonrasına, Oamaru'ya taşınana kadar okumadık.

Dördüncü yaş günümden iki ay önce, en küçük kız kardeşimiz June (Phyllis Mary Eveline) doğdu. O kışı demiryolu kulübelerindeki kış gibi mutsuz, ama Myrtle ve Bruddie'nin bana sataşan düşmanlarım olmak yerine korkunç Bayan Low'a karşı müttefiklerim haline gelmeleriyle mutsuzluğun paylaşıldığı ve akıldan çıkarıldığı bir kış olarak hatırlıyorum; babamın balığa çıktığı ahbaplarından birisinin kız kardeşi olan Bayan Low, bebek doğarken ve sonraki ilk birkaç hafta boyunca bize bakmak için gelmişti. Onu kahverengi bir tayyör giyen, altın renkli ve ince çerçeveli gözlük takan uzun boylu, zayıf bir kadın olarak hatırlıyorum. Yüzü düşmanca, tavırları buyurgandı: Bizi onaylamıyordu. Annemden bahsederek, "Lottie onlara çok yumuşak davranıyor" derdi; sonra da çocukluğumuz boyunca devam edecek nakaratına başlardı.

Açıkça "iç temizliğine" inanan Bayan Low, bize nefret ettiğimiz ince, mavi cam şişeden düzenli olarak hintyağı içirirdi. Evde kalmamıza rağmen bebeğin doğduğu ve artık annemle bebeğin uyuduğu ön odanın yakınına gitmemiz yasaktı. O yüzden bir araya toplanıp "Bayan Low" öyküleri anlatarak mutsuzluğumuzu eğlenceye çevirdik; bunlar "Bayan Low'un uçurumdan aşağı düştüğü ve öldüğü zamana", "Bayan Low'u yıldırım çarptığı güne" ya da dev dalgalarda boğulduğu, ormanda kaybolduğu, çölde açlıktan öldüğü, kullanılmayan bir maden kuyusuna düştüğü zamanlara dair dehşet verici öyküleriydi (yeni okumaya başladığımız çizgi romanlarda İngiliz çocuklar, kullanılmayan maden kuyularına düşüp sık sık yaralanıyorlardı). Bayan Low'a korkunç bir son hayal etmek için birbirimizle yarışıyorduk. Bir yabancının annemizin yerini almaya çalıştığı evimizde hoş bir şekilde ama yine de istenmeyen, sefil birer varlık olduğumuzu bilerek birbirimize sokulup "Haydi Bayan Low hikâyesi anlatalım" derdik.

Bayan Low gittikten uzun zaman sonra ve yeni bebeğe, yani bizim Chicks diye çağırdığımız Phyllis Mary Eveline (Bayan Low'a ithafen koyulan ismiyle) June'a bakan annem yeniden her zamanki yerine döndüğü dönemde Bayan Low hikâyelerimizi anlatmaya devam ettik, ta ki bir gün birdenbire birbirimize neredeyse şaşkınlık içinde ve bir yanlışlık duygusuyla bakana kadar; çünkü biliyorduk ki buna olan ihtiyacımız sona ermişti, yeniden mutluyduk ve Bayan Low hikâyelerimiz geride kalmıştı. O zaman birbirimizden ayrıldık ve dikkatimizi yeni bebeğe ve kümesteki Beyaz Legornlara verdik. Tavuklarla meşguldük, onları battaniye parçalarına sarıyor, kollarımızda taşıyor ve onlara "iyi-edici" veriyorduk (bu *lavmana* verdiğimiz isimdi, tuvalete gitmek istediğimiz ama "çıkamadığımız" zaman bir ucunda annemiz bu tuhaf turuncu-kırmızı yuvarlak lastik nesnenin çıkıntısını kıçımıza sokardı). Tavuklar için saman parçaları kullanıyorduk. Onları kutuların içine tıkıyorduk ve onlara istediğimiz şeyi özgürce yaptığımızı düşünürsek sıra dışı bir şekilde uysallıkla battaniyelerin içinde öylece duruyor, bize yakın taraftaki gözleriyle bakıyor, arada sırada parlak dik bakışlarını beyaz, kırışık gözkapaklarıyla kapatıyor ve boğuk bir ciyaklama sesi çıkarıyorlardı.

Wyndham'da geçirdiğimiz zaman, bahçedeki lahanaların, pompalanan suyun, geceleri "gerçek" karanlık ve gölgelerle birlikte yanan mumların ve gazyağı lambalarının, alacakaranlıkta insanların sanki dünyanın yüzeyi boyunca yürüyormuş gibi göründüğü ve öğlenleri küçük insan grupları halinde durdukları zamandı. Her şeyi, hayatını ve yerini bir gölgeyle paylaşarak düşünmeyi öğrendim; geceleri mumlar yakıldığında annem "Benimle bir içeri bir dışarı girip çıkan küçük bir gölgem var" derdi. Wyndham ayrıca diğer insanların, arka bahçesi bizimkine bitişik olan komşuların da zamanıydı; Bedford ailesi ve her biri başka bir nedenden dolayı hatırlanmaya değer çocukları Joy, Marjorie, Ronnie – Joy tüberkülozluydu ya da TBliydi ve bir sanatoryumda, hayatımıza korku salan bir kelime olan *Waipiata*'da yatıyordu. "O Waipiata'da." Marjorie'nin "göğsü zayıftı". (Annemiz küçümseme ve üzüntü dolu bir yargıyla konuşuyordu. Çocuklarının bizler kadar "güçlü kuvvetli" olmaları umuduyla her süt sağma vaktinde Bedford'lara bir maşrapa süt götürüyordu.) En küçük çocukları Ronnie, burnundan içeri boncuk sokmasıyla ünlüydü...

Karşı evde Tommy Miles ve karısı ve ailesinden oluşan Miles'lar vardı; onlarla ilişkimiz kısa sürdü; çünkü demiryollarında ekip başı olan Tommy Miles'a evimizin önünde ekspres treni çarptı. Bacakları koptu; Jersey boğasının Bay Bennett'i "boynuzladığı" zamandan hatırladığım o korkunç olağanüstü durum sözleriyle "acilen" Invercargill hastanesine götürüldü ve orada öldü. O kazada insanlar sargı bezi olarak kullanmak için çarşafları yırttılar ve annem "deprem-ve-dev-dalga sesi" diye adlandırmayı öğrendiğimiz tiz sesiyle olayı herkese duyurdu: "Bu Tommy Miles, bu Tommy Miles!"

Ve Wyndham, dişçiye gittiğimiz ve okula başladığımız ve büyükanne Frame'in öldüğü zamandı: Üçünü de hüzünlü olaylar olarak hatırlıyorduk; gerçi büyükanne Frame'in ölümünü herkes üzücü bulduğu ve acı herkes (ailemiz ve akrabaların yanı sıra inekler, tavuklar, evcil tavşan, hatta kötü kokulu gelincik) tarafından paylaşıldığı için farklıydı; dişçiye gitmek ve okula başlamak ise yalnızca bana ait olan ıstıraplardı.

Dişçiye yapılan ziyaret, bebekliğimin sonu ve söylenen ve yazılan kelimelerin özel bir güç kazandığı, çelişkilerle dolu bir dünyaya adım atmamın başlangıç noktasıydı.

Bir gece, babam bizi "gaydalayıp" uykuya yatırdıktan sonra, ağrıyan dişim yüzünden ağlayarak uyandım. Babam karyolamın yanına geldi; karyola benim için artık çok küçük olduğundan, ayaklarım uçtaki parmaklıklara değiyordu. "Seni bir güzel döveceğim" dedi babam. Eliyle çıplak popoma tekrar tekrar vurarak canımı yaktı, ben de yeniden ağladım ve sonunda uykuya daldım; sabah olunca Myrtle ve Bruddie'nin kaçınılmaz sataşmasıyla yüz yüze geldim: "Dün gece dayak yedin!" Buna karşılık sakince "Zaten üşümüştüm, dayak popomu ısıttı" dedim.

Dişçiye götürüldüm, orada başıma korkunç bir şeyler geleceğini düşünerek tepinip mücadele ettim, bu arada dişçi, boğuşmalarımın arasında hemşireye gelmesi için işaret etti, hemşire de elinde şirin bir pembe havlu tutarak geldi. "Şirin pembe havluyu kokla" dedi nazikçe, ben de hiçbir şeyden şüphelenmeyerek koklamak için öne doğru eğildim, ama uykuya daldığımı hissederken kandırıldığımı fark etmek için geç kalmıştım. O kandırmacayı ve böylesine ihanete uğramış olduğuma nasıl da şaşırıp inanamadığımı asla unutmadım. "Şirin pembe havluyu kokla" kelimeleri, korkutucu bir şey olaca-

ğına dair hiçbir ipucu vermeden beni bir tür kapana çekmek için kullanılmıştı; hemşirenin sözleri *gerçekten* de "Şirin pembe havluyu kokla" anlamına gelmiyor, "Dişin çekilirken uyuyacaksın" demek istiyordu. Bu nasıl olabilmişti? Birkaç nazik kelime nasıl da böyle zarar vermek için kullanılmıştı?

Büyükannemin ölümü ve gömülmesinin, dişçi ziyaretinin yarattığı öfkeyle ve sonucundaki güvensizlikle hiç alakası yoktu. Büyükannem bir süredir tekerlekli sandalyedeydi ve diğer bacağının kesilmesinden bahsediliyordu. Babamın kapıdan girip keder dolu bir ses tonuyla "Anne, diğer bacak da gidiyor" diye haber verdiğini hatırlıyorum.

Bunun üzerinden uzun zaman geçmeden büyükannem öldü ve ön odada yatarken annem, Myrtle, Bruddie ve bana gelip "Büyükanneyi görmek ister misiniz?" diye sordu. Diğerleri evet dedi ve ölüye bakmak için ağırbaşlılıkla gittiler, bense geride kaldım; korkmuştum ve büyükannemi ölü olarak görmediğim için her zaman pişmanlık duydum. Myrtle odadan çıkınca ölüye bakmış olmanın verdiği gücü yüzünde görebiliyordum.

"Büyükanne neye benziyordu?" diye sordum ona, ikinci el deneyimin itibarsızlığının ve "bakmaya" cesaret edememe zayıflığının farkında olduğum için mutsuzluğa kapılarak. Myrtle omuzlarını silkti. "İyi gözüküyordu, tıpkı uyuyor gibi." Yıllar boyunca Myrtle "Büyükanneyi ölü gördüm" zaferiyle övünerek birçok tartışmayı kazanmayı başarmıştı. Ve birkaç yıl sonra Myrtle kendisi Oamaru'daki ön odada tabutun içinde yatarken annem bana sormuştu: "Myrtle'ı görmek istiyor musun?" Olanlardan hiç ders almadığımdan, hâlâ korku içinde ölünün yüzüne bakmayı reddetmiştim.

Bir iki patavatsızca konuşma sonrasında ikna olarak, bir miktar hilekârlık öğrendim. Bir gün, kakalığa gittikten sonra bıraktığım yığına eğilip baktım ve bebeğin bezindeki pislikle karşılaştırınca kahverenginin içinde oynaşan küçük beyaz şeyler gördüm.

"Annecim," dedim, "içinde oynaşan küçük beyaz şeyler var." Annemin yüzündeki telaş dehşet vericiydi.

"Kurtlar!" diye bağırdı korku içinde. "Çocukta kurt var." O akşam çay saatinde babama "Nini'de kurt var" dedi.

Bunun utancını hissettim. Gelecekte çenemi kapalı tutmaya karar verdim.

Sonra, gittiğimiz pikniklerden birinde, ne söyleyip ne söylememem konusunda yine yanlış bir yargıya vardım. Otlakta kendi başıma oynarken bana dik dik bakan bir koyun gördüm, farklı bir şekilde bakıyordu, başı bir yana dönüktü ve yüzü anlam doluydu. Heyecan içinde annemle babamın çaydanlıkta kaynayan çaydan içtikleri yere koştum.

"Koyunun biri bana baktı" dedim, bunun önemli bir olay olduğunu hissederek. Benimle "kafa bulduklarım" biliyordum.

"Koyun sana nasıl baktı?" diye sordu babam.

"Başı bir yana dönüktü."

"Göster bize."

Herkes bana bakarken birdenbire utandım ve alay edildiğini hissedip reddettim; sonra –bilinçsiz– bir cömertlikle "Yalnızca babama göstereceğim" dedim, sonraki yıllar boyunca kullanılacak bir olay yarattığımın farkında değildim. Babamın yanına gittim ve yüzümü elimle örterek koyunun yüz ifadesini taklit ettim. Çocukluğum boyunca babam "Koyunun sana nasıl baktığını göster bize" der, diğerleri kıkırdarken ben de "rutinimi" gerçekleştirirdim.

Birkaç ay sonra beşinci yaş günümde, Myrtle ve Bruddie'nin çoktan öğrencisi oldukları Wyndham Bölge Okulu'na gitmeye başladığımda belli bir ihtiyat, insanların ve ailemin davranışlarına karşı bir kuşku ve kandırma becerisini iyiden iyiye geliştirmiştim.

6
Dinle Bak, Havlıyor Köpek

Okuldaki ilk haftamda bir sabah annemle babamın yatak odasına gizlice girdim, "savaştan getirilmiş" bozuk paraların saklandığı uzanma koltuğunun üst çekmecesini açtım ve bir avuç para aşırdım. Sonra kapının arkasında asılı duran babamın en iyi pantolonuna doğru gittim, elimi cebine daldırdım (astarı ne de soğuk ve kaygandı!) ve iki madeni para çıkardım. Birisinin geldiğini duyunca parayı çabucak koltuğun altına tıktım ve odadan çıktım, sonra tehlike geçince istiflediğim hazinemi aldım ve okula giderken birkaç çiklet almak için Heath'in dükkânına uğradım.

Bay Heath bana sert bir şekilde baktı. "Bununla bir şey alamazsın" dedi. "Mısır parası bu."

"Biliyorum" diye yalan söyledim. Sonra, babamın cebinden aldığım parayı ona uzatarak sordum: "Bununla çiklet alabilir miyim?"

"Bu olur," dedi, para üstü olarak bana çeyrek peni verirken. Çiklet stokumu yüklenip bir ucunda platform ya da sahne olan ve üçüncü sınıfa çift kanatlı kapıyla açılan büyük ana sınıfının kapısında bekledim ve çocuklar odaya girerken her birine birer yastık boyutundaki çikletlerden verdim. Daha sonra, hintyağı şişesiyle aynı renkte mavi bir tayyör giyen Bayan Botting, birdenbire ders anlatmayı bırakıp sordu: "Billy Delamare, ne yiyorsun?"

"Çiklet, Bayan Botting."

"Nereden aldın onu?"

"Jean Frame'den, Bayan Botting." (Okulda Jean, evde Nini olarak biliniyordum.)

"Dids McIvor, çikletini nereden aldın?"

"Jean Frame'den, efendim."

"Jean Frame, çikletleri nereden aldın?"

"Heath'in dükkânından, Bayan Botting."

"Parayı nereden buldun?"

"Babam verdi."

Belli ki Bayan Botting bana inanmamıştı. Birdenbire benden "gerçeği" öğrenmeye karar verdi. Sorusunu tekrarladı. "Parayı nereden buldun? *Gerçeği* bilmek istiyorum."

Verdiğim cevabı yineledim, ama bu sefer *babam* yerine *babacığım* dedim.

"Buraya gel."

Sınıfın önüne çıktım.

"Platformun üstüne çık."

Platformun üstüne çıktım.

"Şimdi bana parayı nereden bulduğunu söyle."

Cevabımı kararlılıkla tekrarladım.

Teneffüs vakti geldi. Sınıfın geri kalanı oyun oynamak için dışarı çıkarken, Bayan Botting'le ben suratlarımızı asarak birbirimize baktık.

"Bana gerçeği söyle" dedi.

"Parayı babam verdi" diye yanıtladım.

Myrtle ve Bruddie'yi çağırttı; sakin bir masumiyetle parayı babamın vermediğini ona bildirdiler.

"Evet, verdi" dedim ısrarla. "Siz ikiniz okula gittikten sonra beni geri çağırdı."

"Çağırmadı."

"Çağırdı."

Bütün sabah platformun üzerinde bekledim. Sınıf okuma dersine devam etti. Yine de itiraf etmeyi reddederek öğle yemeği vaktinde ve akşamüzeri platformun üzerinde kaldım. Karşı koymak yerine korkmaya başlamıştım; sanki bütün dünyada hiç arkadaşım yoktu ve Myrtle ve Bruddie'nin eve gider gitmez "anlatacaklarını" bildiğim için asla eve gitmek istemediğimi düşünüyordum. Bulduğum her yer (Glenham'daki huş ağacı kütüğü, Edendale'deki tepelerin üstü, şarkılardaki ve şiirlerdeki yerler) görünüşe göre hepsi yok olmuş, bana hiçbir yer kalmamıştı. Işık zayıflamasına ve arkasından kapkara bir yorgunluk çökmesine rağmen ikindiye kadar inatla direndim, sınıf feci bir tozla dolmuştu ve Bayan Botting'in yinelenen sorusuna cevabı içimdeki korku dolu incecik ses verdi: "Parayı babamın cebinden aldım."

Yalan söylerken bir şekilde kendimi korumuştum, ama artık hiçbir korumam olmadığını biliyordum. Bir hırsız olduğum ortaya çıkmıştı. Gelecekten beklentilerim konusunda öylesine dehşete kapılmıştım ki Bayan Botting'in beni kemerle dövüp dövmediğini hatırlamıyorum. Sınıfı haberdar ettiğini ve benim bir hırsız olduğum bilgisinin okulda hızlıca yayıldığını biliyorum. Nereye gideceğimi ve ne yapacağımı düşünerek okul girişinde oyalanırken Myrtle ve Bruddie'yi her zamanki gibi kaygısız bir şekilde eve giderlerken gördüm. İki yanı ayrıkotlarıyla kaplı yol boyunca yavaşça yürüdüm. Okumayı ne zaman öğrendiğimi bilmiyorum, ama ilk okuma kitaplarındaki öyküleri okumuştum ve onları biliyordum; yolun kenarından fırlayıp çocuğu yutan tilkinin hikâyesini düşündüm. Ne olduğunu ya da çocuğun nereye gittiğini kimse bilmiyordu, ta ki bir gün tilki yürüyüp giderken iyi kalpli birisi tilkinin karnından gelen "Beni dışarı çıkarın, beni dışarı çıkarın!" seslerini duyana kadar. Bunun üzerine iyi kalpli kişi tilkiyi öldürüp karnını yarıyordu ve vay be, çocuk zarar görmeden, tek parça halinde dışarı çıkıyordu ve iyi kalpli kişi ormanda, hindistancevizli şekerden yapılmış ve bacası me-

yankökü lokumundan bir kulübede yaşaması için onu yanında götürüyordu...

Sonunda eve ulaştım. Myrtle bahçe kapısının üzerinden eğilmişti. "Babam biliyor" dedi, soğukkanlı bir ses tonuyla. Patikadan içeri yürüdüm. Ön kapı açıktı ve babam elinde bir kayışla bekliyordu. "Yatak odasına gel" dedi sertçe. Olağan "dayağını" attı, bazı çocukların yediği dayaklar gibi aşırı değildi, ama keskindi ve çocuklarından biri *hırsız* olduğu için öfke doluydu. *Hırsız*, *hırsız*. Evde ve okulda artık *Hırsız* olarak çağrılıyordum.

Dört peni, bir avuç Mısır parası ve bir çeyrek peniyi çalmamı hızla takip eden bir başka olay da zihnimde yer etti; çünkü o zaman bile bunun, dünyanın nasıl işlediğine dair epey kapsamlı bir açıklama olduğunu biliyordum.

Okul müdürünün kızı olan ve böyle bir konumun getirdiği bütün saygınlığı taşıyan Margaret Cushen'ın doğum günüydü. Biz "İyi ki doğdun" şarkısını söylerken, Margaret'ın doğum gününü duyuran (hâlâ hintyağı şişesinin renginde kıyafet giyen ve zihnimde mavi sineklerle özdeşleştirdiğim) Bayan Botting, ona platformda durmasını söyledi.

Sonra Bayan Botting Margaret'a bir zarf verdi. "Bu babandan bir hediye. Zarfı aç, Margaret."

Yüzü kızaran ve gururlanan Margaret zarfı açtı ve içinden bir kâğıt parçası çıkarıp hepimizin görmesi için havaya kaldırdı. "Bu bir poundluk bir banknot" dedi şaşkınlık ve sevinç içinde.

Sınıf hep bir ağızdan tekrarladı: "Bir poundluk banknot."

"Margaret yaş günü için babasından bir poundluk banknot aldığı için şanslı bir kız değil mi?" Bayan Botting parayı sallamaya devam ederek sırasına dönen ve bütün sınıf tarafından hayret, kıskançlık ve hayranlıkla izlenen Margaret kadar heyecanlı ve keyifli görünüyordu.

Farklı hazine çeşitleriyle birdenbire tanışmak kafamı çok karıştırmıştı; bu konudaki düşüncelerimin berrak olduğu da kuşkulu; hislerim karmaşıktı, savaştan eve getirilen ve bariz bir şekilde çok değer verilen paranın neden hiçbir şey satın alamadığını, neden herkesin üç penilik ve bir penilik madeni paraları bir servet, beni de servetin hırsızı olarak gördüğünü, bununla birlikte insanların, özellikle de babaların sanki bir pound dört peniden hem daha çok hem de daha az değerliymiş gibi neden kızlarına yaş günleri için bir

poundluk banknotlar verdiğini merak ediyordum. Bayan Botting'in itiraf etmemi bekleyerek beni neden bütün gün platformun üzerinde tutmak zorunda olduğunu da merak ediyordum.

Aynı zamanda hırsız olarak da bilindiğim öğrenci olarak yeni yerimi almam, dünyanın haksızlığı ve adaletsizliğine dair verdiği ipucu açısından, dış dünyanın, hatta Wyndham'daki Ferry Sokağı'nın ruh halinin değişmesiyle aynı zamana denk geldi. Artık Ferry Sokağı'ndan aşağı yürüyen ve gelip yiyecek isteyen daha fazla aylak vardı, onları kafamdaki şu tekerlemeyle karıştırıyordum:

> Dinle bak, havlıyor köpek,
> dilenciler şehre geliyor.
> Bazıları paçavra, bazıları çuval,
> bazıları kadife giyiyor.

Tekerleme hiç aklımdan çıkmıyordu. Çoğunun hırsız olduğu söylenen dilencilerin ve aylakların kaderini düşünüyordum ve gece olup mumlar ve lambalar yanarken karanlık Ferry Sokağı'na bakıyordum; sokakta geceleri yalnızca el arabasıyla devriyeye çıkan tuvalet temizleyicisi adam olurdu. Peşinde havlayan köpeklerle yürüyen, paçavra ve çuval ve "böcek elbisesi" giyen dilencileri ve aylakları düşünürdüm. Pazar günleri İncil'i okurken annemin anlattığı hikâyeler de beni etkilerdi; büyük mutfak masasının etrafına oturup kırmızı yazılı İncil'in içine gömüldüğümüzde, kapıya gelip yemek isteyen yoksul bir adamın geri çevrilebileceğini, hatta üzerine köpeklerin "salınabileceğini", ama öte yandan, onun aslında kılık değiştirmiş bir melek, hatta İsa'nın ta kendisi bile olabileceğini anlatırdı. Annemiz bizi dikkatli olmamız ve tuhaf ya da "komik" olduğunu düşündüğümüz insanlara gülmememiz konusunda uyarırdı; çünkü onlar da kılık değiştirmiş melekler olabilirdi. İnsan asla bilemezdi; dünya kılık değiştirmiş insanlarla doluydu ve bir dilenci ya da aylağın içinde bir melek olup olmadığını yalnızca Tanrı bilirdi; eğer orada bir melek yoksa bile, Tanrı her birini seviyordu, her ne kadar fakir ya da garip olsalar da.

Yine de, Wyndham'dan geçen aylakların artan sayısı ve insanlar onlardan bahsederken seslerinde beliren korku ve dehşet, sanki yalnızca bize, Wyndham'daki Ferry Sokağı'nda yaşayan Frame ailesine bir şeyler oluyor ya da olmak üzereymiş gibi değil, soka-

ğın ve komşuların ve diğer şehirlerin de bir parçası olacakmış gibi bir kıyamet, bir yalnızlık duygusu getirmişti. Her zamanki gibi kelimeleri gerçek anlamlarıyla anlayarak, bazı dilencilerin "kadife giymesinden" bahsedilmesi üzerine kafa patlattım, çünkü kadifenin krallarla kraliçelerin kumaşı olduğunu ve tecrübeme göre otlaklardaki böceklerin tüylerinin kadifeden olduğunu biliyordum. Acaba dilenciler ve aylaklar içlerinde ne gizler taşıyorlardı?

Annem, her zamanki gibi cevabı biliyordu; bunlar krallığın zenginlikleriydi. "Ne krallığı?" "Tanrı'nın krallığı, Nini."

Demiryolu ailesi olarak bizim Wyndham'dan Otago'nun kuzeyindeki Oamaru isimli şehre gönderilmemiz bir ilahi müdahale olabilirdi; bu, en azından benim ve bir hırsız olarak şöhretim açısından hayırlı bir gelişmeydi.

7
Eden Sokağı, Elli Altı Numara, Oamaru

Uzun tren yolculuğunu türlü tuhaflıkların ve tuhaf manzaraların olduğu bir rüya gibi hatırlıyorum: Sayısız demiryolu köprüsü üzerinden, uzun, siyah gagalı çiçeklerin büyüdüğü keten bataklıklarının ve söğüt kümelerinin yanından, her biri demiryolu renkli tren istasyonunun etrafındaki bir grup evden oluşan ve isimlerini trenin ritminde ve sesinde taşıyan (Clinton, Kaitangata, Milton, Balclutha) kasabaların önünden hızla geçtiğimiz bir yolculuktu. Gerçekten de dünyanın, demiryolu insanı olan babama ait olduğuna, onun dünyadan sorumlu olduğuna, kilometrelerce ve kilometrelerce uzunluktaki demiryolu hatları boyunca onu yönettiğine inanmak için geçerli nedenim vardı.

Trende çok hastalanmıştım; yarı hezeyan ve yolculuk tutmasından mustarip uykumun arasında tren Southland'den çıkıp kıyıya doğru ilerlerken yön değiştirince Wyndham'a geri döndüğümüzü düşünmüştüm. Bu yüzden, yolculuğun kalan bölümünde "doğru" yönü bir türlü belirleyememiştim, doğu-batı-kuzey-güneyde bulunduğumuz yeri anlamaya çalışırken başım fırıl fırıl dönüyordu. Vagonun çift kişilik koltuğunda üzerime örtülen bir paltoyla uzanmıştım ve rayların üzerinde ilerleyen tekerleklerin gürültüsünü ve

her bir istasyona yaklaşırken haber veren kondüktörün sesini ve istasyonların isimlerini ve demiryolu geçitlerindeki zilin tınlamasını dinliyordum – çın çın, Clinton Clinton, Inchclutha, Balclutha, Kaitangata Kaitangata. Kaitangata'yı kilometrelerce geride bırakmış olsak da bizi takip ediyor, bize geri dönüyordu. Clinton Clinton. Çalkantılı nehirlerin, tangır tungur ahşap köprülerin üzerinden geçtik; başka bataklıklar, ketenler, sazlıklar, söğütler, her tür suyun oluşturduğu ıssız bir manzara.

Waihola Gölü'ne geldik. Birileri Waihola Gölü'nün dünyanın merkezine kadar ulaştığını söylemişti, dipsizdi ve annem gizem ve hayret dolu unutulmaz sesiyle "Waihola Gölü, çocuklar, Waihola Gölü" derken trenin penceresinden dışarı baktım.

Caversham'a ulaştık ve bir anda yakın geçmişime geri döndüm; Han Yenge (Ben onu Ham Yenge diye düşünüyordum) ve fırıncı Bob Amca Caversham'da yaşıyor olsalar da, benim için oradaki en önemli yer, bir hırsız olduğum "anlaşılınca" adından bahsedilen meslek okuluydu. "Seni Caversham'daki meslek okuluna göndermek zorunda kalacağız." Bu aynı zamanda Myrtle söz dinlemediğinde babamın en çok kullandığı tehditti. Meslek okulunu trenden görememiştim. Tam olarak ne olduğunu bilmiyordum, ama zihnimde, üzeri ceza kahverengisi renklerdeki tozla kaplı bir okulun resmi vardı.

Oamaru'daki ilk gecemizde Mima Teyze (biz onu *Mama* Teyze diye biliyorduk) ve taksi şoförü olan Alex Amca'nın South Hill'deki Wharf Sokağı'nda bulunan evlerinde kaldık ve ertesi sabah, sonraki on dört yıl boyunca yaşayacağımız yere gittik: Eden Sokağı, elli altı numara, Oamaru.

Uzun sokağı ve sıra sıra evleri, özellikle de bize bakan ve bizi çevreleyen evleri görünce annemiz paniğe kapılmış, deprem-ve-yıldırım sesiyle konuşmaya başlamıştı. "Daha önce hiç dört bir tarafımızda evler olmamıştı" demişti, sanki olanlar, bizim de Oamaru'nun büyüklüğünü hissetmemize yol açan ulusal ve dünya çapında bir felaketti. Oamaru evlerin, insanların ve sokakların, aşina olduğumuz manzaranın yerini aldığı, her gün ve her gecenin varlığının hissedilebildiği, otların ve otlardaki böceklerin konuşabildiği ve duyulabildiği ıssız toprakların, Antarktik buzlarının ışıldadığı Southland gökyüzünün, sığır ve koyun otlaklarının, karanlık bataklıkların, kahverengi nehirlerin yerine geçtiği bir yerdi.

İneklerimiz Dilber ve Menekşe'ye güle güle demek zorunda kalmıştık ve mezat yerine gönderilmişlerdi. Babam da Lizzie Ford'dan "vazgeçmişti". Büyük Buhran başlamıştı.

Artık kakalık deliği yerine zincir sifonlu tuvaleti ve elektrik lambaları olan gerçek şehirliler olacaktık. Önceleri sifonun hızla akan suyu bizi korkutmuştu; mobilyaları saran dev gölgelerden yoksun aydınlık odalarsa parlak ve fazla umumi görünmüştü. Her sabah dağıtılan şehir sütünden içecektik ve babam işe bisikletle gidecekti. Biz çocuklar, böyle bir değişiklik yüzünden sarsılmış olsak da tren yolculuğundan sonra kendimizi toparladığımızda ev, arazi, arkadaki çam fidanlığı tepesi çok hoşumuza gitti; hemen yanımızdaki "boğa otlağıyla" ayrılmış kasaba arazisi ve göletten başlayıp otlağın içinden geçerek akan dere de çok hoştu. Yeni sokaklar ve sokak isimleri, yeni ağaçlar, yeni insanlar vardı. Ve deniz. Ve yeni bir okul.

Ve birkaç ay sonra, hayatımızdaki büyük değişiklikle çarpıcı bir şekilde aynı zamana denk düşen Napier depremi oldu ve annem yeni yemek odamızın penceresinden giren ışıkta, gümüş helezon desenli, parlak kahverengi Singer dikiş makinesinin önünde –yıldırım çarpmasına meydan okuyarak– durup Napier depreminden bahsederken, sesiyle haberlere ve depremin tasvirine tam bir felaket muamelesi yapıyordu. Yemek odası, odadaki tek ışık kaynağı dikdörtgen şeklinde, giyotin tipi büyük bir pencere olan ortadaki büyük odaydı (ağır makaralarına ve kordonlarına tutunup bir içeri bir dışarı tırmandığımız pencerenin mekanizmasını kısa zamanda kırdık). Ailemiz için önemli olan anlarda annemiz meydana çıkmaları ve aydınlanmaları için duygularını ödül kupası gibi yerleştirerek o pencerenin yanında durma alışkanlığını geliştirdi. O yemek odası Kral'ın kanepesini, Kral'ın sandalyelerini ve Wyndham'daki müzayede salonlarından alınmış bir iki eşyayı barındırıyordu. Yalnızca özel durumlarda, ziyaretçiler geldiğinde, Noel'de ve eve ilk kez ayak bastığımız yeni yıl ziyafetinde, ailevi, ulusal ve dünya genelinde kazanılan başarıları ve felaketleri ilan etmek için kullanılıyordu.

Evin arka tarafında, yemek odasının bitişiğinde, bir kuzinenin ve ateşin yanında oturacak yer olarak kullanılan kömür sandığının durduğu mutfak vardı. Mutfağın ötesinde, artık bizimle yaşayacak olan büyükbaba Frame'in uyuyacağı, duvar kâğıtlarında küçük,

pembe gül desenleri olan arka yatak odası vardı. Mutfaktaki diğer kapı, içinde lavabo (ve altında da hamamböcekleri) olan bulaşıkhaneye açılıyordu; bulaşıkhanenin kapısından da beş ya da altı tahta basamakla arka bahçeye iniliyordu; sağda, bakır çamaşır kazanı ve ocak ve tekneler ve penceresi çatlak çamaşırhane vardı. Çamaşırhanenin bir ucunda, kömürlük tarafına doğru bir tuvalet bulunuyordu ve orada mum koymak için bir raf vardı; çünkü çamaşırhanede elektrik yoktu; tuvaletin kapısı karanlık, örümceklerle dolu "ev altına" doğru açılıyordu.

Yemek odasının diğer kapısı bir ucunda banyo olan ön taraftaki hole açılıyordu; banyoda gerçek bir küvet ve duş ve sıcak ve soğuk su akan musluklar vardı ve holün diğer ucunda evin giriş kapısı bulunuyordu; holden üç yatak odasına gidiliyordu – bunlardan biri, Myrtle, Isabel, June ve benim uyuyacağım pirinçten başlığı olan büyük çift kişilik yatağın olduğu, banyoya en yakın odaydı; öndeki yatak odasında Bruddie uyuyacaktı; diğer çift kişilik yatakla uzanma koltuğunun ve aynalı gardırobun olduğu karşıdaki oda annemle babamındı.

Evin arka tarafında, dışarıda, sonradan bodrum diye adlandırmayı öğrendiğimiz ve yağmurlu günlerde oyun oynadığımız "ev altına" bir başka giriş daha vardı ve "evin altını" oradan keşfe çıkıyorduk. Arka bahçede meyve ağaçları vardı – aynı ağaçta yetişen kış armutları ve tatlı armutlar, komşulara ait olan ama bizim bahçemize doğru sarkan bir erik ağacı, İrlanda elması ağacı, pişirmelik elma ağacı, kayısı ağacı, Bektaşi üzümleri ve kuş üzümleri. Ön tarafta çimenleri çevreleyen çiçekler vardı; Afrika dikenli çalısının arkasındaki ve çimenliğin bir köşesindeki gülden kemer ve yanda, anne ve babamızın yatak odasının ve yan komşumuz McMurty'lerden bizi ayıran servilerin kenarında –bizim krema güller dediğimiz– krem rengi küçük güllerle kaplı ve oyun evi ve tiyatro olarak kullandığımız yazlık kulübe vardı. Bölümün diğer tarafındaki çalılık çobanpüskülüydü, bizimle boğa otlağı arasında bulunan arkadaki çalılıksa Afrika dikeniydi.

Biz çocuklar Oamaru'daki Eden Sokağı, elli altı numaraya ulaşır ulaşmaz her yere, kırmızı boyalı demir çatının her bir köşesine, evin altında duran istiflerin arasındaki her topraklı boşluğun arasına girmeye, her yere tırmanmaya başladık. Hayatı paylaşacağımız bütün komşularımızı tanıdık: Böcekler, arılar, çamur arıları, gece

arıları, kelebekler, güveler, örümcekler, kırmızı örümcekler, tüylü örümcekler, tuzak kapı örümcekler; kuşlar, saka kuşu sürüleri, gümüşgöz kuşları, karatavuklar, serçeler, sığırcıklar. Evin altında kedi iskeletleri ve içinde artık boğa bulunmayan, yalnızca arada sırada bir grup genç öküzün sıçrayarak geçtiği boğa otlağının uzun otları arasında koyun ve sığır iskeletleri bulduk. Çalılıklarda ve ağaçlarda ve yazlık kulübenin üzerinde tırmanılacak her yere tırmandık ve yeni deneyim hazinelerimizi biriktirdik, kısa zamanda buna iki yandaki ve yolun karşısındaki komşular, mağaraları ve fosilleşmiş kabuklarıyla boğa otlağının ötesindeki tepeye giden, doğal bitki örtüsüyle zikzak çizen patika ve üzerinde "Oamaru Güzelleştirme Derneği tarafından bağışlanmıştır" yazan tepedeki bank da eklendi ve bir de bizim "*fidannık*" dediğimiz çam fidanlıkları: Birincisi zararsızdı, ağaçların arasından bakınca gündüzün ışığı görünüyordu; ikincisinde ağaçların yoğunluğu o kadar korkutucuydu ki ortasına geldiğinizde kendinizi kahverengi çam iğneleriyle dolu bir karanlığın içinde bulur ve geri dönüş olmadığını bilirdiniz; üçüncü *fidannık* küçüktü ve gün ışığıyla doluydu; dördüncüsü genç okaliptüs ağaçlarıyla başlayıp çam ağaçlarına doğru ilerliyordu, Glenn Sokağı'na ait su yolunun sonundaki tepeden aşağı, "meyve bahçesinin" yanında uzanıyordu ve meyve bahçesi evlerden ve insanlardan bağımsız, tek başına durduğu için sahibi olmadığına ve bu yüzden "kim bulduysa onundur" geleneğine göre bize ait olduğuna inanıyorduk.

Az zamanda dereyi ve göletteki su tarafından ayarlanan her akıntı değişikliğini de anlamayı öğrendik. Kıyısındaki bitkileri ve derenin içindeki kayaları, uykucu balıklarını, yılanbalıklarını ve içinde kedilerin ve kedi yavrularının boğulduğu ağırlık bağlanmış eski yırtık çuvalları biliyorduk. Her sabah deneyim aramaya çıkıyor ve akşamüstleri geri dönüp birbirimizle paylaşıyorduk. Bu arada annemizle babamız, bizden uzakta, sonu gelmez yetişkin işleriyle uğraşıyorlardı; bunlara her anlamıyla "ağır iş" denebilirdi (tuzak ya da kapan, mücadele, zorluk, ağır ve yorucu iş laneti) ki bunların anlamlarının biz farkında değildik. Babam bütün gün, bazen gece vardiyasında bütün gece çalışıyor ve gündüzleri uyuyordu; biz demiryolu çocukları da ortadan kaybolup çam *fidannığına* ya da Glenn Sokağı su yolu kenarındaki meyve bahçemize gidiyorduk ya da yazlık kulübenin içinde sessizce geziniyorduk: "Şşşş, babam uyuyor..."

June (ya da Chicks) hariç hepimiz Kuzey Oamaru Okulu'na gidiyorduk; ben üçüncü sınıftaydım ve Bayan Carroll'ın öğrencisiydim. Konuştuğum için beni kemerle dövmesi hariç onu çok az hatırlıyorum, yüzü eğriydi ve dişlerini zar zor içeride tutabiliyordu, ağzı sanki dişleri dışarı fırlamasın diye üzerlerine zorla kapanıyordu. Hafızamda daha önemli yer kaplayansa evle okul arasındaki yoldu, farklı sokaklar ve evler ve bahçeler, sokakların iki yanında çiçek açmış ağaçlar, karşılaştığım hayvanlar, yeni şehir ve her çeyrek saatte çalan, okula giden yolda tek bir noktadan (Reed ve Eden Sokakları'nın köşesinde, Hunt'ın dükkânının kırmızı oluklu demirden çitinin yanından) görülen saatiyle şehrin heyecan verici yapısıydı. Bu köşede, sabah saat dokuza yaklaşırken daha saat erken mi, yoksa geç mi kaldık diye kontrol eder, ikinci bir kaynak olarak da ufak tefek, topal bir kadını kullanırdık; kadının bir bacağı diğerinden kısaydı ve kalın siyah bir çizmenin içindeydi, kadın köşeyi her sabah tam dokuza on kala dönerdi ve onu "Gecikme Bayanı" diye bilirdik; çünkü onu görmek, okula geç kalmamak için kalan yolu koşmamız gerektiği anlamına geliyordu. Yine de, sabahları ve akşamüstleri okula gelir ve giderken yürümek, ama öğlen yemeği için eve koşmak bir gelenekti; kısmen öğle arası kısa olduğu ve ev Eden Sokağı'ndan yukarı yarı mesafede bulunduğu için. Yedi yaşımı yeni bitirmiştim ve Kuzey Oamaru Okulu'nun bütün geleneklerini kabul ettiğim gibi, bu geleneği de sorgulamadan kabul ettim. Yalnızca fırından yeni çıkmış sandviç ekmeğini almak için Bayan Feather'ın köşedeki dükkânında durarak her gün öğle yemeği için eve koştum, ekmeği de düzgün olması için "kabarmış" tarafından gıdım gıdım yedim. Benden hızlı koşan Eden Sokağı'nın büyük oğlanları, önümüzde daha çok yol varken Hunt'ın dükkânının etrafından yana eğilerek ve vücutlarını bir makine gibi kullanarak hızla dönerlerdi ve benim yanımdan geçerlerken birisi kulağıma tıslardı: "Peşindeyim." Kısa zamanda bu duyurunun gurur ve korku karışımı bir tavırla kabul edilmesi ve içinde bir parça "böbürlenme" barındıran bir sesle diğerlerine anlatılması gerektiğini öğrendim: "Büyük oğlanlardan birisi benim peşimde."

Oamaru'daki hayat, farklı farklı yeni deneyimler sunan harika bir maceraydı. Artık dünya üzerinde yaşayan bir insan olduğumun farkındaydım, diğer yaratıklarla bir yakınlık hissediyordum ve çevremdeki seslere ve görüntülere karşı sevinç dolu, oyun oyna-

ma beklentisiyle sarhoştum; sanki sonsuza kadar, okuldan sonra karanlık bastırana kadar durmadan oyun oynuyorduk, ki karanlık olunca bile yatakta oynanacak oyunlar vardı – "el arabası fabrikası" ve "iç içe yerleştirme" gibi bedensel oyunlar; bu ikinci oyunda herkes birbirine sarılıp kıvrılır ve komutla beraber dönülürdü; ya da tahmin etme ya da hayal etme oyunları vardı; yatak odası perdelerindeki şekil ve renk yığınlarını yorumlama oyunu ve pirinçten yatak başlığı topuzuna mesajlar gizleyerek oynanan şifre oyunu. Tartışmalar ve kavgalar yaşanır, gelecek için planlar yapılır ve dansçı, viyolonist, piyanist ve ressam olmakla ilgili olanaksız ünlü olma rüyaları paylaşılırdı.

O yıl *Ada* kelimesini keşfettim, bütün o öğrettiklerine karşın A-Da diye söylemekte ısrar ediyordum. Okuldaki sessiz okuma dersinde Whitcombes öykülerinden, yani sayfaları kumlu, kapağında basit resimler olan o ince, açık kahverengi kaplı kitaplardan birisini seçtiğimizde, *Adaya* diye bir öykü bulmuştum; bu macera öyküsü beni öylesine etkilemişti ki evde de ondan bahsetmiştim.

"*A-daya* diye bir öykü okudum, bir a-daya giden birkaç çocuk hakkında."

"Doğrusu ada" diye düzeltti Myrtle.

"Hayır değil" dedim. "A-da." Teker teker harfleri heceledim, "A-d-a. A-da."

"Uzatmadan okunur" dedi Myrtle. "Arı gibi. Abi gibi değil."

Sonunda, istemeden de olsa kuralı kabul etmek zorunda kaldım, gerçi içimden hâlâ onu A-da olarak düşünüyordum.

Başka "macera" kitapları da okumaya başladım ve macera yaşamak için kaybedilmiş Lizzie Ford'a binip yolda midem bulanarak deniz kenarlarına ya da nehirlere yolculuk etmeme gerek olmadığını fark ettim – kitap okuyarak da macera yaşayabilirdim. Ve her zamanki gibi keşfimi paylaşma hevesiyle aileme yeni macera yaşama yöntemimi anlattım ve boşboğazlığım için anında pişman oldum; çünkü annem ve babam ne zaman beni elimde bir kitapla kömür sandığının üzerine kıvrılmış halde görseler onur kırıcı ve kurnaz bir şekilde "Maceraya ulaştın mı?" diye sorarlardı.

Benim için somut tehlikelerden hayret verici kaçışlar, kurtarmalar, kaybolup bulunmalar, felaketlerde zafere ulaşmalar anlamına gelen bu maceralar üzerine yoğunlaşmam, öğretmenin sınıfa tekrar tekrar "Başımdan Geçen Macera" konulu kompozisyonlar yazdır-

masıyla da artmıştı. Bir öykü gibi kafadan bir macera uydurmaya iznim olduğu hiç aklıma gelmemişti. Diğer çocuklar, maceralarını (uzaktaki şehirlere, müzelere, hayvanat bahçelerine yaptıkları ziyaretleri) sınıfa okuduklarında, benim böyle maceralarım olmadığı için kederleniyordum. En önemli maceram içinde tek bir boğa olmayan, yalnızca birkaç öküzün bulunduğu boğa otlağını geçmek ve ikinci "*fidannığın*" içinde kalbimin hızla atmaya başladığı ve yeşil dünyanın, karanlık ağaçların ve eski tavşan yuvası girişlerinin üzerindeki birkaç ayak derinliğindeki dökülmüş çam yaprağı yığınının içinde kaybolduğu karanlık noktadan ötede yolumu bulmaktı; ama bu macerayı paylaşmaya utanıyordum; çünkü sınıftaki diğerlerinin ısrarla kaçışlar, kırık kol ve bacaklar, kaçak atlar üzerine anlatılan maceralarından farklıydı.

Okumalarım ders kitaplarıyla sınırlıydı, bunun yanında *Okul Dergisi* ve arada sırada Bay Adams'tan satın almamıza izin verilen yeni çizgi romanlar (*En Favorim*, *Gökkuşağı*, *Kaplan Tim*, *Civciv Kendi Başına*) vardı. En iyileri, Myrtle ve benim okuduğumuz, yazıları daha küçük olan ve o yüzden daha fazla hikâye içeren *En Favorim* ve *Gökkuşağı* idi. Bruddie'nin çizgi romanı *Kaplan Tim*'di, Dots ve Chicks'inki *Civciv Kendi Başına*'ydı. *En Favorim*'in bir cazibesi de o zamanlar trapezci olma hevesimize ilham veren "Sirkteki Terry ve Trixie" idi, özellikle de "Uçan Trapezdeki Cesur Adam" şarkısı çok popüler olduğu için.

Okul Dergisi'nin büyük bölümü, İngiliz İmparatorluğu'ndaki kutlamalardan bahsediyordu; kraliyet ailesi hakkında makaleler ve fotoğraflar vardı, en çok da iki küçük prenses, Elizabeth ve Margaret Rose'unkiler. Gerçek boyutlardaki bebek evlerinin fotoğraflarıyla birlikte tasviri de vardı. *Okul Dergisi*'ndeki gerçeklere dayalı düzyazıların ve İmparatorluk'tan, Kral'dan, Genel Vali'den, Gelibolu'daki Anzaklar'dan ve Güney Kutbu'ndaki Robert Falcon Scott'tan övgüyle söz eden yazıların tersine, şiirler gizem ve hayret doluydu; editörün ilk seçimleri olarak Walter de la Mare, John Drinkwater ve Christina Rossettive ardından biraz eğlence katmak için Alfred Noyes ve John Masefield. İlk okuyuşta sevdiğim şiir "Meg Merrilies" idi. Çingeneler, dilenciler, soyguncular, aylaklar, köleler, hırsızlar, kılık değiştirmiş melek olabilecek kötü talihin dışlanmış kurbanları rüyalarımın ve Dış Dünyayı kavrayışımın bir parçası haline gelmişti. "Bir çingeneydi Yaşlı Meg..." diye başlayan

şiiri ezberlemiştim ve bir kez daha, keşfimi evde paylaşmak için onu aileme okumuştum. Şiiri tekrar ve tekrar okumam için ısrar etmişlerdi, ben de buna mecbur kalıp "Ve akşam yemeği yemek yerine / Ay'a bakardı uzun uzun" dizesine her gelişimde, görünüşe göre samimiyetimden dolayı ya da belki de çok yiyip bunu göstermediğim ve mideme dilim dilim "ekmek pekmez" indirme alışkanlığım konusunda hiçbir şüphe olmadığı için akşam yemeğimi yemek yerine Ay'a bakmam hiç mümkün olmadığından herkes gülerdi.

Yaşlı Meg'i düşündüğüm zaman, kelimelerin şiirin içinde akma şekliyle gelen hüznü hissederdim, tıpkı kelimelerin Glasgow ve New York'un kaldırımları ve Dublin'in sokakları hakkındaki şarkılarda aktığı gibi; "Güzel şehir Dublin..." Yaşlı Meg'i Ma Sparks gibi hayal ediyordum (Ma Sparks ve Yaşlı Meg'in aynı kişi olabileceğini düşünüyordum), Glenn Sokağı'na bakan ön kapısının dışındaki patikanın tepesinde çömelme şekli ve sokağa, yolun diğer tarafındaki izinsizce kullanılan çöplüğe, boğa otlağına, Glenn Sokağı'ndaki birçok kişinin yetiştirdiği ve tepenin, fidanlıkların ve kasabanın üzerinde daireler çizip evimizin tepesinde birdenbire hızla kanat çırpan güvercinlerin akşam uçuşu için çıktıkları tepeden öteye bakma tarzı yüzünden herkes Ma Sparks'ın çingene olduğunu söylüyordu.

Ma pipo içiyordu. Onun don giymediğini söylüyorlardı ve orada çömelmiş otururken, Glenn Sokağı boyunca yürür ve başınızı kaldırıp ona bakarsanız bunu görebilirdiniz.

Öğrenimimiz sırasında ve yazılı anlatımlarda *macera* kelimesinin yanı sıra başka kelimeler de arka arkaya kendini göstermeye başladı; gerçi onların çekici kelimeler olmadığını hissetsem de kullanıldıkları zaman dramatik bir etki yaratıyorlardı. Şu üç kelimeyi hecelemeyi ve kullanmayı öğrendiğim zamanı hatırlıyorum: *Karar vermek*, *varış noktası* ve *gözlem*; hepsi de *macera* kelimesiyle çok iyi gidiyordu. Anlamları ve üçünün de her öykünün yapısının bir parçası gibi görünmesi beni büyülemişti – herkes *karar veriyordu*, herkesin bir *varış noktası* vardı, herkes varış noktasına karar vermek ve onu belirlemek ve bu süre boyunca yaşadığı maceralarla nasıl baş edeceğini bilmek için *gözlem* yapıyordu. Kısmen akrabalarımız devamlı gidip geldiği ve kendimiz bir yerden başka bir yere taşındığımız için abartılı bir hareket ve değişiklik duygusuna sahiptim ve bu gerekli hareketliliği macera yaratmak ya da onu fark etmek

için kullanabileceğimi keşfettiğim zaman sevince boğulmuştum. Öğretmenimiz derslerde bizi gözlem yapma etkinliğiyle tanıştırdı, okula gidip gelirken "gözlem" yapmayı alışkanlık haline getirmemizi istedi; bu yürüyüşlerde çok şey öğrendim. Seçebileceğim birçok güzergâh vardı (buna ben kendim *karar* verebiliyordum) ve değişik değişik yolları kullanmayı öğrendim. "Sıradan" yolculuk beni Eden Sokağı'ndan aşağı, Hunt'ın dükkânının –ve Kearns'lerin kurt köpeklerinin– önünden kiraz çiçeklerinin olduğu Reed Sokağı'na, oradan da dümdüz yürüyünce Kuzey Okulu'na ulaştırıyordu. Reed Sokağı "doktorlar" sokağıydı, bizi şakalarıyla korkutan ve muzip bir ihtiyar olan doktorumuz Doktor Orbell, köşedeki iki katlı evde yaşıyordu; sokağın biraz ötesinde bütün bir bloğu kaplayan ve bahçe duvarları Buckingham Sarayı'nınki gibi olan Smith-Morton'ların evi ve onların yanında da Fitzgerald'ların iki katlı evi vardı. Doktorların kızlarının *Adair* ve *Geraldine* gibi isimleri vardı ve bizimle aynı okula değil, Kuzey Adası'nda (A-dası'nda) başka bir şehirdeki yatılı okula gidiyorlardı. Onların da bebek evleri ve de midillileri, Shetland midillileri vardı ve dans, müzik ve diksiyon gibi şeyler "öğreniyorlardı". (Bir şey "öğrenmek" hayattaki en büyük hayalimizdi.)

Ya da okula her zaman gölgelik ve dar bir toprak sokak olan Aln Sokağı boyunca yürüyerek gidebiliyordum; bir tarafında kilden, ürkütücü ve yüksek bir set vardı ve üzerinden hep su gelir ve yol boyunca akardı. Sarı renkli kilin genişliği, tepeye yaslanma şekliyle onu topraktan çok, bir yaratık gibi gösteriyordu. Heyecan verecek kadar şekilsizdi ve durup ona yarı merak, yarı korkuyla bakardım; bir gün Aln Sokağı'nda gözlerimi dikmiş ona bakarken yanıma bir kadın geldi. "Merhaba küçük kız" dedi. "Al sana iki şilin." Hayret içinde iki şilini aldım. O gün okula gitmedim. Onun yerine Bayan Feather'in dükkânına döndüm, oradan bir şilinlik limonlu şeker ve bir şilinlik klorodin şekeri (kloroform içeren bir öksürük pastili, gerçi ben bunu bilmiyordum) aldım ve okul çıkışı vaktine kadar şekerlerimi yiyerek sokaklarda dolaştım; sonra eve döndüm ve on sekiz saat boyunca uyudum, uyandığımda şiddetli bir şekilde hastaydım. "Ne oldu?" diye sordu annem. "Bir bayan bana iki şilin verdi" dedim.

Bazen gezintilerim beni cesaretle Eden Sokağı boyunca götürüyordu ve köşedeki Hazreti İsa Kilisesi'nin önünden, dikkatlice

okuduğum ve çobanlar, koyunlar ve günahkârlar hakkmdaki kısaltılmış kıssaları düz anlamlarıyla yorumladığım yol kenarındaki Vaiz'in Haftalık Düşünce'sinin önünden geçiyordum. Eğer yolumdan biraz dışarı çıkarsam, Fraser'ın Domuz Pastırması Fabrikası'na bakabiliyordum. Eden Sokağı'ndan aşağı yürürken her zaman yolun karşısına, Dewar ve McKenzie'nin tamirhanesinin olduğu tarafa geçerdim; *Davar McKenzie* diye düşündüğüm yerde benzin kokusunu içime çeker ve bedava mürekkep kurutucusu var mı diye sorardım; çünkü ellerinde bunlardan çokça olduğu bilinirdi; "*Davar McKenzie'de bedava kurutucular var*" lafı ağızlarda sakız olmuştu.

Hamur Sokağı diye düşündüğüm Humber Sokağı boyunca demiryolunun ve lokomotifin ve deponun yanından yürürdüm ve hiç aklımdan çıkmayan başka bir yerin (terk edilmiş bir dükkâna yaslanan eski bir taş evin) önünde dururdum. Ev sadeydi, bahçesini karahindibalar, labadalar ve papatyalar bürümüştü; alçak Oamaru taşından yapılmış duvardaki bahçe kapısı, giriş kapısına giden uzun patikaya açılıyordu. O evde Yvonne Baker'ın yaşadığı söyleniyordu. Ev kendisine benziyordu; çünkü kadın ufak tefekti ve cildi nemliydi, saçları uzun ve dümdüzdü, sanki o da sokağın rutubetli tarafında yaşıyordu ve ev gibi üşümüş ve rutubetlenmişti. Evde hiçbir zaman hayat belirtisi olmazdı, boş pencereler perdesizdi; fakat taş ev, Aln Sokağı'ndaki kil set gibi taşları ve yosunlarıyla canlı bir görünüşe sahipti ve benim en sevdiğim "gözlemlerimden" ve maceralarımdan birisiydi.

Kullandığım diğer bir güzergâh Thames Sokağı'ydı; bu sokak ailemizin ses ve ışık konusunda referans noktası olmuştu. "Sesinizi alçaltın. *Thames Sokağı*'ndan duyuluyor" derdi babam. Ya da "Siz bizim ne olduğumuzu sanıyorsunuz, evdeki bütün ışıklar yanıyor; *Thames Sokağı*'ndan görünüyorlar." Thames Sokağı'nda en çok ziyaret ettiğim yer, tabelasında *Birinci Sınıf Şekerleme* yazan (ben onu Birinci *Sınır* Şekerleme olarak okuyordum), Bayan Bee ve adı yine Bayan Bee olan kız kardeşi tarafından işletilen şekerci dükkânıydı. İsimleri, isimlerinin kökeni ve *Birinci Sınır*'larının anlamı ve görüntüsü kafamı ne de çok karıştırıyordu!

8
Ölüm ve Bir Hastalık

O yıl zaman, insanın takip ettiği ya da bir ucundan diğer ucuna geçtiği yatay bir ip ya da yol iken, her bir basamağı ya da her bir olay bir diğerini aceleyle takip eden, gökyüzüne tırmanılacak bir merdiven gibi birdenbire dikey hale geldi. Sekiz yaşımı henüz bitirmemiştim. Büyük Buhran doruk noktasındaydı. Başlangıçlar, bitişler, kazançlar, kayıplar vardı; herkesin payına büyük bir sefalet düşüyordu ve sorumlu tutulacak kimse yoktu. "*Suçlusu* sensin" demenin, bir şeyi ya da birini *Hırsız* diye suçlamanın faydası yoktu; çünkü dünya sefalet dünyasıydı. Bu, Tanrı'nın işi bile değildi, çünkü annemiz Tanrı'nın iyi kalpli olduğunda ısrar ediyordu; her şeyin bir nedeni olsa da Tanrı dünyadaki insanlara her zaman sevgiyle yaklaşırdı, onlara zarar vermezdi.

Büyükbaba Frame bizimle yaşıyordu. Yaşlı ve zayıftı, bol pantolonun arka kısmı parlamıştı ve arka odada uyuyordu. Başı bir kuşunki gibi boynunun üzerinde duruyor, eğiliyordu, ince altın çerçeveli bir gözlük takıyordu ve gözlüğünü içi masmavi bir kadifeyle kaplı koyu mavi bir kutunun içinde saklıyordu; o kutuyu ne zaman görsem içim hüzünle doluyordu: Bu, geceleyin gökyüzünün derinlikleri gibi sonu olmayan bir renkti; kendi kendime sormaya başladığım ve cevabı ararken başımı döndüren soruya benziyordu: "Dünya *neden* vardı, dünya *neden* vardı?" Ve bu soru derhal *olmayan dünya* düşüncesini ve insanın kurtulmak için mücadele etmesi gereken ebedi derinlik duygusunu doğurmuştu.

Bir şekilde, büyükbabamın gözlük kutusu ve onun açılıp kapanma sesi ve öldüğü zaman onu geride bırakmış olması benim için kutuyu, büyükbabanın ve bizimle geçirdiği hayatının özü haline getirmişti. En küçük kız kardeşim June (ya da Chicks) henüz okula başlamadığı için büyükbabamın özel arkadaşıydı ve büyükbabam onu Miki Farem, cimcimem, diye çağırıyordu; o kadar küçüktü.

Büyükbabam hasta değildi, çok yaşlı da değildi; yorgun olmalıydı, çünkü bir gece uykusunda öldü ve ön odada bir tabuta yerleştirildi, odanın jaluzileri kapatıldı böylece sokaktan geçen herkes evde birisinin öldüğünü anlıyordu. Gelenek böyleydi: Kapalı olan jaluzilerden insanların ölü olup olmadığını, bacadan çıkan dumandan insanların evde olup olmadığını anlayabilirdiniz.

Cenazenin olduğu gün, yan komşularımız Frett'ler bize baktı, bize çırpılmış yumurta pişirdiler ve büyük tahta şişlerle nasıl örgü örüldüğünü öğrettiler. Çobanpüskülü çalılıklarının arasından evimizden çıkan cenazeye baktık; bütün akrabalar şık giyinmişlerdi ve alçak sesle konuşuyorlardı ve orası bizim yerimiz değilmiş gibi görünüyordu. Halalarımız oradaydı ve hâlâ Yukarı Otago ve Middlemarch (Middlemarch, Lottie) ve Inchclutha hakkında konuşuyorlardı; amcalar, Frame'lere özgü utangaç görünüşleri ve farklı dudaklarıyla "Her şey mükemmel olmalı. Neden öyle değil?" diyorlardı. Sonra pazar günü, büyükbabamın mezarına çiçek koymak için hep birlikte South Hill'deki mezarlığa gittiğimizde Wyndham'da ölen büyükannemin de orada, büyükbabamın yanında gömülü olduğunu görünce çok şaşırmıştım; onun da Wyndham'dan kıvrılarak giden demiryolu boyunca aynı yolculuğu, ırmakları ve bataklıkları ve küçük demiryolu renkli demiryolu istasyonlarını ve Waihola Gölü'nü ve meslek okuluyla Caversham'ı ve Dunedin'i ve delilerin yaşadığı Seacliff'i ve siyah kuğuları ve bir gölü olan Hampden'ı geçip ta Oamaru'daki South Hill'e geldiğini hayal ettim. Büyükannem siyah elbisesi ve büyükanne kokusuyla yolculuk ediyor ve "Beni eski zamanların Virginia'sına götür..." şarkısını ve geceleri uykudan önce söylediği diğer şarkıyı söylüyordu: "Kov pasaklıyı vadiden öteye, annesinin biriciği, babasının canikosu..."

Çiçekleri büyükanne ve büyükbabamın mezarındaki reçel kavanozlarına koyduk ve üzerinde ölü Frame'lerin listesi olan yüksek mezar taşına merakla baktık. Bir tanesi benim ismimi taşıyordu: Janet Frame. On üç aylıkken ölmüştü.

Kısa süre sonra arka oda büyükbabanın odası yerine Bruddie'nin odası oldu. Perdeleri yoktu; çünkü evlere ve sokağa bakmıyor, yalnızca tepeyi ve *fidanlıkları* ve daha yakındaki arka bahçeyi ve parlak yeşil çimlik alanı görüyordu; burada sızdıran bir musluk, onun yanında da sonbaharda parlak yaprakları ve yeşilden kırmızıya dönen tohumları için değer verdiğimiz bir öbek labada vardı, ki bu tohumlarla yalancıktan çay pişirirdik. "Bir fincan labada tohumu çayı alır mıydınız, Bayan ..."

Büyükbabamın ölümü, bize ait olmadığını hissetmem açısından büyükannemin ölümünden farklıydı; bu, doğru biçimde giyinerek ve Middlemarch ve Yukarı Otago'dan bahsederek (Outram günleri, Lottie ve George) ve büyükbabayı gömerek görevlerini yerine ge-

tiren yetişkinlere ait bir olaydı; bu arada biz çocuklar dedikoduyla gerçeği ayırt etmeye çalışarak onları uzaktan izlemiştik. Myrtle büyükbabamın kaçmaması için çiviyle mıhlandığını söyledi. Ama eğer ölmüşse nasıl kaçabilirdi ki? Bir hayalet olarak kaçabilir, demişti Myrtle. Ama hayalet diye bir şey yoktu. Kim demişti? İncil demişti. (Kuralları yazanlara itibar atfetmeyi öğreniyorduk.) *İncil öyle diyor*, inandırıcı bir kaynaktı, bu arada daha günlük işlerde *Babam öyle dedi* genellikle *annem öyle dediye* karşı galip geliyordu.

Büyükbabamın ölümünün ardından çok zaman geçmemişti ki bir gece evin içindeki bir koşuşturma yüzünden uyandık. Annem bağırıyordu: "Bruddie kriz geçiriyor, Bruddie kriz geçiriyor." Diğerleriyle birlikte yemek odasına koştum. Annem ve babam, Bruddie'nin odasıyla banyo arasında mekik dokurken, onları izleyip dinleyerek Kral'ın kanepesinde oturduk. "Kriz geçiriyor, kriz geçiriyor!" demeye devam ediyordu annemiz, deprem-ve-dev-dalga sesiyle. Yatak odalarındaki gardırobun üzerine –başarısız bir şekilde– saklanmış tıp kitabını gidip aldı ve *Kriz* kelimesine baktı, en az onun kadar korkmuş olan babamla bu konuda konuştu.

Bu arada Bruddie kendine gelmiş, hıçkırarak ağlıyordu. "Banyoya!" diye bağırdı annem. "Onu küvete koy." Babam ağlayan Bruddie'yi banyoya taşıdı. Biz dört kız odamıza geri gönderildik, korku içinde fısıldaşarak ve soğuk Oamaru gecesinde titreyerek birbirimize sokulduk, ertesi sabah uyandığımda gözlerim uykusuzluktan yanıyordu ve gece Bruddie'ye çok kötü bir şey olduğuna dair yeni ve korkunç bilginin ağırlığını üzerimde hissediyordum.

Hayatımız birdenbire değişti. Abimiz epilepsi hastasıydı, doktor öyle olduğunu söylemiş ve reçetesine yüklü miktarda bromür yazmıştı; bu da Bruddie'nin artık sık sık geçirdiği krizlerle ya da herkesin dediği gibi nöbetlerle birleşince kafa karışıklığını ve korkusunu daha da artırıyordu; sonunda bize saldırdığı ya da eline geçirdiği her şeyi fırlattığı öfke patlamaları yaşıyordu. Eskiden ne kadar sıkışık olursa olsun ailemizin içinde bir "yer" bulmak genellikle mümkün olmuştu; şimdiyse sanki hiçbir yer yoktu; bir gerçekdışılık ve inançsızlık bulutu evimizi kaplamıştı ve içeri sızan yağmur gözyaşlarımıza karışıyordu. Bruddie ilaçlar ve geçirdiği nöbetler yüzünden serseme dönmüştü; ya son geçirdiği nöbet yüzünden yarı uyuyor, iyileşiyor, ağlıyordu ya da kimsenin anlayamadığı veya bir şey yapamadığı şaşkınlık öfkesine kapılıyordu. Hâlâ okula gidiyordu

ve büyük oğlanların bazıları ona sataşmaya başlamıştı; biz kızlarsa, belki de aynı korku duygusunun harekete geçirmesiyle ondan uzak durmaya çalışıyorduk; çünkü eğer okulda ya da evin dışında nöbet geçirip düşerse ne yapacağımızı bilmekle beraber, bunun korkusuyla baş edemiyorduk. Doktorun Bruddie'yi bir bakımevine yerleştirme tavsiyesini şiddetle reddeden annem ona bakıyordu, biz kızlar da arada babamızdan yardım alarak kendi başımıza idare etmeye çalışıyorduk; kıvırcık saçlarımdaki dolaşıklıkları artık her sabah babam tarıyor ve odamızın temizliğini o denetliyordu. "Süpürgelikleri" temizlememiz konusunda ısrar etmesi, bana yeni, ilginç bir kelime kazandırmıştı: *süpürgelik*. O zamanlardan kalma bir başka kelime de *yarım lambri*ydi: John *Drinkwater*'ın yazdığı "Ay Işığında Elmalar" adlı şiirden "Yarım lambrideki fare tırmıklıyor da tırmıklıyor".

Yaşadığımız ilk panikten ve ailede bir hastalık olmasının getirdiği kasırgadan ve tedavisi olmadığını öğrendikten sonra, durgun ve sakin bir dönem geçirdik, belki de buluttaki yağmur kemiklerimize işlemişti. Bruddie okulu bıraktı. Annemiz artık bütün zamanını ona adamıştı. O günlerde beni gören herkes, huzursuz, durmadan kıpırdanan ve tikli bir çocuk olduğumu düşünürdü; okul bahçesinde tek başına duran, günlerce aynı elden düşme ekose eteği giyen bir çocuk; o etek devamlı giyilmekten neredeyse kaskatı olmuştu, çünkü giyecek başka bir şeyim yoktu: Yüzü çilli, kıvır kıvır saçlı, biraz "pis" bir çocuktum; çünkü kadın doktor, öğretmenin odasının yanındaki o dar odada özel bir muayene için "kirli ve fakir" olduğu bilinen diğer çocuklarla beraber beni de seçmişti. Dizlerimin arkasında ve kollarımın içinde kir izleri vardı, orada olduklarını gördüğüm zaman bir şok dalgası hissetmiştim, çünkü iyice yıkandığıma emindim.

Gariptir ki, ailedeki hastalığın yarattığı şokun ortasında beni yiyip bitiren arzum, sınıfın geri kalanının, kızlardan birine ait olan ve onun hâkimiyetindeki yepyeni, altın düğümlü iple oynadığı harika ip atlama oyunlarına katılmak üzere davet edilmekti. Nasıl oluyor da iplikçikleri hâlâ üzerine yapışık duracak kadar yeni ve sıradan bir parça çamaşır ipi, bunca güç bahşedebiliyordu? Atlamak için verilecek işareti bekleyerek günlerce orada, Oamaru taşından yapılmış duvarın kenarında durdum: "Hepimiz birlikte / bu güzel havada" ya da "İki küçük kız lacivert giysili / yapmaları gereken bu. / Selamla Kralı / Kraliçe'nin önünde eğil..." Bunlar nedense "Hepimiz birlikte"

en sevileniydi; çünkü orada kimse seçilip seçilmeme konusunda endişelenmezdi; ben ve bekleyen diğer çekingen çocuklar oyun bahanesiyle ve onun koruması altında gizlice aralarına girebilirdi ve böylece herkes birlikte olurdu. Ama çoğu zaman ip atlayanlar gücü elinde tutanlar tarafından dikkatlice seçilirdi – "Çiftçi bir eş ister, eş bir çocuk ister, çocuk bir oyuncak ister..."

"Pis" olarak bilinen bir çocuk daha vardı: Nora Bone. Onu küçük görüyordum çünkü o da benim gibi atlamaya çok ender davet ediliyordu, ama o, bunu o kadar çok istiyordu ki hep "sonsuza dek kenarda durmayı" teklif ediyordu; bu, atlama ipini durmadan çevirmek ve atlama işine hiç katılmamak demekti. "Sonsuza dek kenarda duran kız" olarak biliniyordu. Bütün okulda onlardan iki ya da üç tane vardı ve herkes onları hor görürdü. Nora Bone, sonsuza dek kenarda duran kız. Bu kadar küçük düşürücü başka bir görev yoktu. Oyunlara katılmayı ne kadar çok istesem de, hiçbir zaman sonsuza dek kenarda durmayı teklif etmedim.

Sonuçta Bruddie hasta bir oğlandı. Dünya, sabahı, öğleni ve akşamıyla hızla ilerledi ve Büyük Buhran Oamaru'nun sokaklarını ve evlerini canından bezdirdi, birçoklarına "işsizlik" ve "işsizlik maaşı", babama da maaş kesintisi getirdi; babamın bize iletilen dile gelmiş korkusu "işten çıkarılma" ve "iflas etme" üzerineydi ve doktor ve hastane faturaları gelmeye başladıkça babam masanın bir ucunda oturur, başını ellerine yaslar ve "Annesi, ben iflas ediyorum. Aklımı kaçırıp kendimi vuracağım. Gidip kendimi iskeleden aşağı atacağım" derdi. Annem de hemen yanıtlardı: "Böyle konuşma, Curly. Tanrı bize yardım edecektir." "O zaman elini çabuk tutup hemen işe girişse iyi olur" derdi babam, Tanrı ve dinden bahsedilmesine saygı göstermez, bunu anlamsız olarak görürdü. O zaman annem de plak gibi "Kırlardaki zambakları düşün... Yarını dikkate alma" diye tekrarlardı.

Hayatıma yeni bir şey, daha derin düşüncelerle dolu sessiz bir zaman girmişti ve onu sessizce kitap okuduğum akşamüstleriyle ilişkilendiriyordum; bu faaliyetin adı beni şaşırtıyordu; çünkü sessizlik, içimdeki gürültüyle öylesine doluydu ki Whitcombes kitaplarına merak duyamıyordum. Pinokyo'yu "keşfediyorduk", ki bence aptalca bir öyküydü. Don Kişot'un bir budala olduğunu düşünüyordum. O sıkıcı akşamüstleri oturup hiçbir şey yapmıyordum; kafam düşüncelerle dolup taşıyordu, ama ne düşündüğümü

bilmiyordum, pencereden gelen ışığın içinde etrafta uçuşan, tebeşirle beyazlaşmış tozdan ışın demetlerini seyrediyor ve eskiden onları güneş ışını sandığımı biliyordum.

Sonra bir akşamüzeri, çok sevdiğim müzik dersinde Dominyon şarkı kitabından hiç aklımdan çıkmayan bir şarkı söyledik: "Dalgaların kıyıda keder içinde inlediği gibi / yas tutuyorum tutsak düşmüş dostlar ve katledilmiş kahramanlar için..." Maori dilindeki sözleri de söyledik: "E pare ra..." Şarkıyı söylerken birden ağladığımı hissettim; çünkü korkunç bir şey olmuştu, gerçi bunun ne olduğunu bilmiyordum: O şey şarkının içindeydi, ama buna rağmen şarkının dışında, benimleydi. Okuldan sonra Hunt'ın dükkânının köşesindeki bazı büyük oğlanları bile geçerek eve koştum, bahçe kapısına ulaştığımda nefes nefese kalmıştım. Evin etrafını dönüp arka bahçeye gittim. Myrtle orada ayakta duruyordu. "Yaşlı Kedi öldü" dedi kısaca.

Yaşlı Kedi'yi bahçeye gömdük. Siyah ve kabarık tüylü bir kediydi ve yaşlandıkça tüyleri sanki ateşte kavrulmuş gibi kahverengiye dönmüştü. Oamaru'ya taşındığımızda kediler ve yavruları birdenbire oraya çıkıvermiş ve bizimle yaşamaya başlamışlardı, çamaşırhanede, çamaşır kazanının yanında hep bebeklerini doğurdukları özel bir yerleri vardı. Kedileri evin içinde tutmaya hiçbir zaman iznimiz olmasa da babam işteyken onları gizlice içeri alırdık ve doğumlarında ve ölümlerinde onlara yakın olurduk. Myrtle'ın Yaşlı Kedisi herkes tarafından paylaşılıyordu ve artık başka bir hayvanın gelip onun yerini almaması düşünülemezdi.

"E pare ra..." diye şarkı söylediğimiz hüzünlü akşamüstü, telgraf tellerindeki rüzgâr ve Kendi Yerimi keşfetmem gibi anılarımın bir parçası haline geldi. Zihnimde dalgaların "kıyıda kederle inlediği" ıssız deniz kıyısını görürken ve sahildeki insanları hayal ederken, ki bu insanlar şarkıdaki kişiler, kahramanlar ve Waipapa veya Fortrose'da bulunan Myrtle, Bruddie ve bendik, "tutsak düşmüş dostlar ve katledilmiş kahramanlar" hakkında şarkı söyleyebiliyor olmamızın garip olduğunu düşünüyordum; bununla beraber yine de adını koyamadığım ve şarkıyla pek de ilgisi olmayan bir korku ve mutsuzluk hissedebiliyordum ve hatta aynı zamanda tozların, pencerelerden eğik bir şekilde giren ışık demetinin bir içine bir dışına gezmesini seyrederek kahverengi sınıfta oturabiliyordum; ki o pencereler öylesine yüksekti ki nöbetçi öğrenciler her sabah

onları açmak için ipler ve kaldıraçlar ve ucunda kanca olan uzun bir sopa kullanarak boğuşmak zorunda kalıyordu; okulun bütün pencereleri açılıp kapanma savaşı veriyordu. Myrtle "Yaşlı Kedi öldü" dediği zaman bunu çoktan biliyordum; ama yine de Yaşlı Kedi'nin yanı sıra başka bir şey daha vardı.

Yaklaşık iki hafta sonra Myrtle okuldan eve Lassie adında bir av köpeğiyle döndü, doğal olarak köpek onu takip etmişti. Lassie bir kancıktı çünkü tombuldu ve sıra sıra memeleri vardı, ama *kancık* kelimesini kullanmamız yasaktı. Tartışmalara ve babamın tehditlerine ve annemin bağırsak kurtlarından bahsetmesine rağmen Lassie'yi ve ertesi hafta doğan iki yavrusunu göndermedik. Diğer yavrular ağırlık yapsın diye bir taşla beraber şeker çuvalına koyuldu ve derede boğuldu. Yıllar içinde dere yatağı, sadece bizim değil komşuların da sayesinde birçok kedinin, kedi yavrusunun ve köpek yavrusunun mezarı haline geldi ve arada bir, çuval çürüdüğü zaman dişlerini gösterip tıslayan bir iskelet, ıslak bir kedi şeklinde su yüzüne çıkıyordu.

9
Poppy

Bir gün Poppy adında bir arkadaş buldum, gerçek ismi Marjorie'ydi. Kahverengi düz ve uzun saçları, çirkin bir yüzü ve kırmızı geniş bir ağzı vardı ve babası onu ince bir makine kayışıyla dövdüğü için cildinde kesik izleri vardı. Söylediği ve yaptığı her şey benim için yeniydi; konuşma şekli ve kullandığı kelimeler, fikirleri ve oyunları ve geleneksel öykü olarak değil de kişiden kişiye aktarılan gerçek dedikodular olarak düşündüğüm geleneksel öyküleri bile benim için yeniydi. Poppy bana sığillerin üzerine buz çiçeğinin sıvısını sıkarak nasıl iyileştirileceğini öğretmişti. Glenn Sokağı'ndaki mor renkli buz çiçekleriyle kaplı kilden setin üzerinde oturur, buz çiçeklerinin sapları popomuza batarken kıpırdanıp durur ve sapların içindeki suyu sığillerimizin üzerine sıkardık ve sığillerimiz birkaç gün içinde mucizevi bir şekilde yok olurdu. Poppy bana yonca dediği (sonradan bunun ekşiyonca olduğunu öğrenecektim) bitkinin saplarından ekşi suyu emmeyi öğretmişti; oturup bu keskin tadın

keyfini çıkarırdık. Bana cezayirmenekşesi çiçeğinin balını emmeyi ve alıcın tatlı ve unlu meyvesinin tadını çıkartmayı da öğretmişti. Eğer okula giderken aramıza bir sokak lambası girecek şekilde birbirimizden ayrılırsak birbirimize "küsmüş" sayılacağımızı anlatmıştı; bu durumda küçük parmaklarımızı birbirine kenetleyene kadar konuşamazdık; aynı anda aynı kelimeyi söylediğimiz zaman da bu hareketin yapılması şarttı.

Bu yeni ritüeller bana büyük keyif veriyordu. Poppy bana nasıl çiçek "aşırılacağım" da öğretmişti. Çitin öte tarafına, yola doğru uzamış herhangi bir çiçeğin "aşırılabileceğini" ve bize ait olacağını, bunun hırsızlık olmadığını, çünkü ona sahip olmaya *hakkımız* olduğunu anlatmıştı. Her gün eve ve okula kucak dolusu çiçekle gidiyorduk; Poppy hepsinin ismini biliyordu ve bana öğretmişti. Okulda otları ve bitkileri öğreniyorduk ve ikimiz de yeni isimlerin görkemiyle kendimizden geçmiştik – çobançantası, kazayağı (ne kadar da kıkırdamıştık!), siyah ve beyaz kırkayakların yaşadığı kanaryaotu; gerçi biz *Kırmızı Amiral* kelebeklerine dönüşen tüylü tırtılları tercih ediyorduk.

Okuldan sonra çamaşırhanelerinde okulculuk oynamak için Poppy'nin evine gidiyordum; orada babasının boş bira şişlerini dizip onlara nefes alıp verdiriyor, göğüs kaslarıyla yüzme hareketleri ve kollar yukarı kıvrık esneme çalışması yaptırıyor, dizleri yukarı çekerek oldukları yerde koşturuyorduk. Tablolar verip onlardan sirüs, nimbus, stratus, kümülüs bulutlarının isimlerini söylemelerini ve çizmelerini istiyorduk; bu arada biz de sirüs, nimbus, stratus, kümülüs diye şarkı söylüyorduk... Sıradağlardaki dağların isimlerini de öğretiyorduk: Rimutaka, Tararua, Ruahine, Kaimanawa... Ve sertçe "Dikkatini ver" diyerek onları kemerle dövüyorduk, "Buraya gel!" Bira şişeleri kuzeybatıya dönük olan bankın üzerinde duruyor, batan güneşin tozlu küçük camdan içeri giren ışınlarıyla altın gibi parlıyorlardı. Bazen bir şişeyi kırdığımızda, cam parçasının içinden altın renkli dünyaya bakıyorduk.

Poppy her şeyi biliyor gibi geliyordu bana. Sıradan şeylerin sıradan olmayan isimlerini ve kullanımlarını biliyordu. Ayrıca bir zamanlar *Moeraki*'deki akrabalarının yanında kalmak için gittiği bir "yerden" bahsediyordu. Bu yerin ismini sanki ona sahipmiş gibi söylüyordu, halaların Yukarı Otago, Middlemarch ve Inchclutha dedikleri gibi.

Sonra bir gün Poppy, bana çamaşırhanedeki eski bir bira fıçısının içinde bir yığın değerli şeyin arasında sakladığı özel kitabını ödünç almayı isteyip istemediğimi sordu. "*Grimm Masalları*" dedi. Bu kitabın adını daha önce hiç duymamıştım, ama ödünç almak istediğimi söyledim. Ve o gece *Grimm Masalları*'nı yatağıma götürüp okumaya başladım ve birdenbire yaşayanların dünyasıyla okuma dünyası daha önce hiç fark etmediğim bir şekilde birbirine bağlandı. "Şunu dinleyin" dedim Myrtle'a ve Dots'a ve Chicks'e. Ben "On İki Dans Eden Prenses"i okurken onlar dinlediler ve ben okuyup onlar dinlerken ben de onlar da harika bir şekilde biliyorduk ki Dans Eden Prensesler *bizlerdik* – on iki değil ama dört kişiydik. Ben okurken yatak odasının köşesindeki palto dolabının içinde ortadan kaybolup yeraltı dünyasına, altın ve gümüş renkli ağaçların olduğu, dalları kırıldığı zaman ağaçların inleyip bağırdığı su yolundaki "bizim" meyve bahçemize gidebileceğimiz yeri zihnimde görüyordum. Sonunda yaşlı askerle evlenen Myrtle oluyordu, ki benim kafamda bu adam, tatil için Wyndham Walkers'a gittiğinde ancak on iki yaşında olan Myrtle'a âşık olan, yirmi iki yaşındaki, bize göre buruş buruş olmuş yaşlı Vincent'a benziyordu.

Sabaha kadar dans etmekten paramparça olmuş ayakkabıları da biliyorduk, kendi ayakkabılarımızın tabanı da üst kısmından ayrılıyordu ve babam oturup dikkatlice deriyi işaretleyip kesiyor ve ağzında raptiyelerle ayakkabı kalıbının üzerine eğilip ayakkabılarımızın tabanını ve topuğunu yenilerken, masaldaki kral gibi şikâyet ediyordu: "Nerelere gittiniz ki ayakkabılarınızın burunları aşınmış, tabanları delinmiş?" Sahiden de nerelere gitmiştik!

Ne de harika bir masaldı – ağaçlarından gümüş ve altın elmalar sarkan meyve bahçeleri, konuşan ve şarkı söyleyen ve bağıran dallar, yer altında denizler ve ırmaklar ve karanlık mağaralarda faş fuş, sonra birdenbire apaydınlık saray ve balo salonu.

Bütün masallarda benzer miktarda keyif ve heyecan vardı ("Mavi Işık", "Ardıç Ağacı", ilk okuma kitaplarından "Hansel ve Gretel", "Pamuk Prenses" gibi eski favoriler; her biri de bizimkilere benzeyen bütün o anne, baba, kız kardeş, erkek kardeş, hala, amca hikâyeleri, bütün o sıra dışı hediyeler, mucizeler, dönüşümler, gaddarlıklar, uzun yıllar süren umut ve beklenti dolu arayışların anlatıldığı öyküler. *Grimm Masalları*, gözlemin sıradan kurallarına

yeni bir şey ekleyerek sıradan insanların öyküsünü özel bir şekilde görüyordu. Öykülerdeki böcekler ve hayvanlar bile konuşuyordu; ben de hep öyle olduğunu hissetmiştim; koyun bana baktığı zaman benimle konuştuğunu biliyordum. Ve yapışkan sinek kâğıdındaki sinekler kıvırcık saçlarıma yakalanıp vızlayıp vınladıkları zaman çılgın konuşmalarını başka şeyle karıştırmak mümkün değildi.

Poppy'nin *Grimm Masalları*, geri verilip yeniden ve yeniden ödünç alınan değerli bir kitap haline geldi.

Poppy'nin Bob ve Ted adında iki erkek kardeşi ve yakında evlenecek olan Florrie adında bir ablası vardı. Okulu bırakmış ve çalışmaya başlamış olan Bob, kendi halinde bir oğlandı ve hastane yokuşundan aşağı bisikletini sürmeye çalışırken yaraladığı alnında siyah bir plaster vardı. Söylentilere göre, eğer siyah plasteri çıkarırsa ölürdü. Florrie'nin yaklaşan evliliği sayesinde düğünler ve evlenince ne olduğu konusu aramızda çokça konuşuluyordu, ama anne ve babamızın sorularımıza verdikleri cevaplar tatmin edici değildi.

"Evlenince ne yaptın, annecim?"

"Babanla süpürgenin üzerinden atladık."

"Bebekler nereden geldi peki?"

"Bütün bebekleri getiren leylekten."

Bu cevaplar, ne yaptıklarını sorduğunuz zaman insanların verdiği alaycı cevaplar kadar anlamsızdı: "Kazın yularına çadır yapıyorum." Neyse ki istediğim bütün bilgilere Poppy sahipti.

"İnsanlar sikişir."

"Sikişir mi?"

"Adam kadının üstüne çıkar ve şeyini onun içine koyar." Bana sikişmeyi ve adamların, kadınların bebek yapmasını engellemek için aletleri üzerine giydikleri kaputu, kadınların amı olduğunu ve adamların "geldiğini" ve her tarafa meni fışkırttığını ve eğer bir kadın bebek yapmaya başlamışsa ve onu istemiyorsa, ondan kurtulmak için cin içtiğini anlattı. Poppy bana şu tekerlemeyi öğretti:

Pound, şilin ve peni
adam çitin üzerinden indi.
Bir kadının üstüne düştü
ve bir bebek fırlayıverdi.
Pound, şilin ve peni.

Birkaç Mae West öyküsü de biliyordu. Herkes Mae West'ten ve Mae West öykülerinden bahsediyordu ve artık okulda, sessiz okuma dersinde kıkırdayıp kitap isimlerini Meme, Gelmek ve Rahim diye değiştiriyorduk...

Florrie evlendi. Ona ve yeni kocasına teneke kutular bağladık ve gazoz ve pastayla ziyafet çektik; birkaç gün sonra Myrtle ve ben ve Ted ve Poppy belediye meclisinden adamların bazı ağaçları kestiği ikinci *fidanlığa* gittik ve orada, ağaçların devrik durduğu yerde, dalların ve çam iğnelerinin arasında Myrtle ve Ted "onu yapmayı" denerlerken, biz de Ted'in Myrtle'ın üzerinde bir yukarı bir aşağı gidip gelmesini ilgiyle seyrettik.

Bu yeni deneyim hoşuma gitmişti ve her zamanki gibi günün olaylarını paylaşmak için sabırsız, o akşam masada çay içerken gelişigüzel bir şekilde "Myrtle ve Ted bu akşamüstü *fidanlık*ta o işi yaptılar" dedim.

"Ne yaptılar?" diye sordu babam.

"Sikiştiler tabii ki" dedim, şaşırtıcı bir şey söylediğimden tamamen habersiz; yalnızca o gün olanları anlatıyordum.

Birdenbire masadaki herkese dokunan bir korku fırtınası esti ve babam yumruğunu masaya indirip çay takımlarını (ve bizi) yerimizden zıplattı. "Poppy'yle, Ted'le, hatta o aileden herhangi biriyle konuşmanızı yasaklıyorum" dedi. "Sana gelince," diyerek Myrtle'a döndü, "yatak odasına gel."

"Annesi," diye seslendi, "kemer nerede?" Bize hiç vurmayan ve babam kemerini istediği zaman hep korkan annem ona yalvardı: "Vurma ona, Curly."

Bununla birlikte durum ciddiydi. Babam kemerle Myrtle'ı döverken ben de bir bakıma olanların "sorumlusu" olduğum için dehşete kapılmış, diğerleriyle birlikte dışarı, yazlık kulübeye kaçmıştım. Anne ve babamın, verdiğim bu kadar basit bir habere karşılık geçirdikleri ani değişimi anlayamıyordum. Bunun kutlanacak bir olay olacağını sanıyordum. Bunun, gerçekten de herkesin hoşuna gideceğini düşünüyordum.

Myrtle yatak odasında ağlayıp bağırırken, babam birilerinin gidip Myrtle için doktoru çağırmasını sağlamayı başardı; Myrtle o sırada yalnızca on iki yaşındaydı ve o günler için çok genç olsa da çoktan "aybaşı" oluyordu, ki annem bunu bir sabah dikiş makinesinin yanında durup felaket sesiyle duyurmuştu: "Myrtle geldi,

Myrtle geldi." Gelenin "meni" değil "aybaşı" olduğunu öğrenene kadar da bu durum kafamı karıştırmıştı.

Doktor geldi ve Myrtle'ı muayene etmek için yatak odasına gitti. Myrtle'ın ağladığını duyabiliyorduk. Babamın öfkesi ve korkusu unutulmazdı. Doktor babamla sertçe konuştu: "Histeri krizinde; dehşete kapılmış."

Bruddie'nin hastalandığı gece gibi o gece de hayatlarımızda değişikliğe yol açtı.

Ertesi sabah Poppy'yi gördüğüm zaman "Bundan sonra seninle oynamaya ya da konuşmaya iznim yok" dedim.

O da ses tonunda aynı önemle "Benim de seninle konuşmaya iznim yok" diye yanıtladı. Gizlilik gerekliliğinin farkında olmayan Poppy de "anlatmıştı".

Ailelerimizin uyarısı öyle sert, itaatsizliğin sonuçlarına karşı tehdit öylesine ciddiydi ki Poppy'yle sonsuza dek ayrıldık. Ancak birkaç yıl sonra onunla bir kez kısaca konuştum. *Grimm Masalları* kitabını iade ettim; kitabı geri vermiş olsam da masalların birçoğunun hâlâ aklımda olduğunu, Dans Eden On İki Prenses'in kalıcı evlerinin bizim evimiz olduğunu fark ettiğimden, içim rahattı. Onlar, Mavi Işık ve Ardıç Ağacı bizim evimizdeydi. Ve hâlâ her Noel fındığının içinde altından ve gümüşten yapılmış ve sıkı sıkı katlanmış, sonra açılınca üzerime giyebileceğim bir elbise hayal edebiliyordum: "Salla dallarını fındık ağacı / üzerime yağdır altın ve gümüş." Ve çimenlerin en yeşil olduğu bahçe musluğunun yanında hâlâ oyun oynayabiliyor ve labada tohumu çayı içebiliyordum ve küçük keçiyi uzun çimenlerin arasında otlarken ve kendimi "Mele keçi mele / sofraya temiz gel" derken ve önümdeki ziyafeti bitirdikten sonra "Mele keçi mele / sofradan temiz git" derken hayal edebiliyordum.

Bir kez daha okulda yalnızdım. İp atlamalar gelip geçti, bilyeler gelip gitti, seksek oyunu moda oldu ve zamanımı pürüzsüz yuvarlak "sekmece" taşları arayarak geçirdim ve geceleri yatağımda yatıp toplanmayı bekleyen sekmece taşlarını düşündüm. Dots ve Chicks'le kaldırımda sekmece oynuyor, arada bir durup yanımızdan geçen yüksek topuklu süslü genç kadınlara laf atıyorduk. "Yüzüne biraz daha pudra sür, yüzüne biraz daha pudra sür!"

Myrtle ve ben daha yakın arkadaş olduk. Okulda yeterlik sınavı yılındaydı ve evdeki bütün sohbet, onun yeterliği alıp alamayacağı

üzerineydi; babam eğer alamazsa gidip yün fabrikasında çalışması gerekeceği konusunda onu uyarıyordu, aslında oraya zaten gitmek zorundaydı; çünkü babamızın maddi gücü onu liseye göndermeye yetmiyordu. Tabii eğer Caversham'daki meslek okuluna gönderilmezse.

Ailede bir sonraki endişe dalgası, Bayan Feather'ın bakkal dükkânına olan faturalarımızın birikip yüz pounda ulaşması ve bunu ödemek için hiçbir umudumuzun olmamasından kaynaklandı. Böylesine kabarık bir faturaya sahip olmanın gururuyla sınıfta "Babam iflas ediyor. Faturamız yüz pound" diye anlattım ve bir kez daha neden faturadan bahsetmemem gerektiğini anlayamadım. Bu arada ben de kendi alışveriş etme yöntemimi geliştirmiştim, okula giderken önünden geçtiğim dükkânların her birine giriyor ve satıcının dükkânın arka tarafından getirmesi gerektiğini bildiğim bir şey istiyordum; o şey getirilirken de tezgâhtaki mallardan aşırıyor, çabucak kolumun altına saklıyor ve kolumu yanımda kaskatı tutuyordum, sonra satıcı geri döndüğünde ikna edici bir şekilde annemin o şeyi aslında istemediğini düşündüğümü söylüyordum. Genelde kaptığım şeyler bir elma, bir armut ya da "şekerdi". Bir gün, cesaretimi toplayıp numaramı aynı dükkânda iki kez denemeye kalktım ve ikinci hırsızlığım için gittiğimde kadın "Bu sabah dükkânda hiçbir şeye dokundun mu?" diye sordu. Korkuya kapılıp, "Ah, hayır!" dedim. "Bu dükkânda bir şeye dokunursan," dedi, "peşine polisleri takarım." O dükkâna bir daha hiç gitmedim, bir daha dükkânlardan hırsızlık yapmadıysam da bu sefer Bayan Feather'dan "cicili bicili" kurabiyeler satın alıp faturaya yazdırmaya başladım. Onları çalıların arasına saklıyor ve canım çikolatalı bisküvi istediği zaman gidip alıyordum; gerçi kısa süre sonra nemli bir sabah, kâğıt torbanın kulağakaçan kaynadığını ve bisküvilerin ıslandığını keşfedince saklama yerimi değiştirdim.

Bazen Poppy'yi okula giderken görüyordum. Birbirimize utana sıkıla bakıyor ve yolun diğer tarafına geçiyorduk. İkimiz de itaat etmenin, itaatsizlikten daha az acı getireceğini biliyorduk ve ayrılığı kabullenmiştik. Artık arkadaş değildik.

Her gün oynadığım harika oyunların ve öykülerin ve dedikoduların ve aşırılan çiçeklerin yerine çalıntı çikolatalı bisküvilerimin yaldızlı kâğıtlarını biriktirmeye, kırışık renkli kâğıtları düzeltmeye ve sarı bir tütün kutusunun içine istiflemeye başladım. Bazen

teneke kutuyu açıyor, oturup yaldızlı kâğıtların parlak renklerine büyülenerek bakıyordum.

Ne yazık ki evin hesapları üzerinde çevirdiğim "dolap", ay sonunda meydana çıktı. Cezalandırıldım. Yaldızlı kâğıtlardan ve onlarla resim yapma tutkumdan vazgeçtim ve sarı japonçalısıyla gül kemerinin arasında kendi çiftliğimi ve Bar X denen kendi cins sığırımı edindim. Sonra bir gün hem çikolata hem de kremayla birbirine yapıştırılmış cicili bisküvilerden dürüstçe satın almak için gönderildim; çünkü Maggie Hala yatıya geliyordu.

10
Tamam, Permalı Saçlar

Babamın kız kardeşi Maggie Hala gırtlak kanseriydi. Bize boğazının yavaş yavaş kapandığı, tamamen kapandığı zaman da öleceği söylenmişti. Bir de Maggie Hala'nın (ya da annemin ve babamın söylediği şekliyle *Mag*'in) örgü örmekte ve süs işlerinde çok becerikli olduğu ve bizi ziyareti sırasında uslu durmamız ve yemek yemeye çalışırken onu seyretmememiz gerektiği de söylenmişti. Gittikçe daha fazla yemeği tabağının kenarına itip anneme özür diler gibi bakarken, "Kusura bakma, Lottie. Bunu yiyemiyorum" diyordu; biz de büyülenmiş ve dehşete düşmüş bir şekilde masada oturuyorduk.

Ayrıca onun yünle saç örgü örmesini seyrettik; bu, dünyayı saçları örülebilenler ve saçları örülemeyenler diye ikiye ayıran üstün bir başarıydı. Annemi çitin üzerinden Bayan Walsh'la konuşurken duymuştum: "Kocamın kız kardeşi Mag bizimle kalıyor. Saçları örülebiliyor." Dikiş dikmek ve örgü örmekle ilgilenmeyen ve babamın başarılı kız kardeşlerinin gölgesinde kalıp onlarla yarışa girmeyen annem, dini ibadetlerini yerine getirmeye, şarkılar ve şiirler ve gazeteye hükümet hakkında yazılar yazmaya devam etti. Artık akordeonunu çalmıyordu, babamın gaydasıyla müzik kitapları da dolapta dokunulmadan duruyordu ve artık akşamları şarkı söylenmiyordu. Bir seferinde babam yağlıboyalarını çıkarttı ve bir sigara kartonundan kopyaladığı av sahnesine ekleme yaptı, ama sonra resmi bitmemiş halde bir kenara koydu ve bir daha hiç resim

yapmadı, köpeklerden birini de gözbebeklerini çizmeden bıraktı. "Neden?" diye merak etmiştim. Köpeğe görme yeteneği verecek iki noktayı yapmak çok az çaba gerektirirdi. Geriye dönüp baktığımda, babamın köpeğe görme yeteneği verme konusundaki isteksizliği ya da âcizliği, sanırım hem umutsuzluğunun derecesinin hem de her şeyin kusurlu olduğuna dair kanaatinin belirtisiydi. Biz çocuklar resmi bitirmesi için ya da eskiden olduğu gibi akşamları gayda çalması için kafasını ütülediğimizde (kendisinin tekrar tekrar dediği gibi) "artık bunları yapmaya yüreği olmadığını" söyleyebilirdi insan.

Maggie Hala bizi ziyarete geldiğinde, ölüyor olmasına rağmen, dışarıdaki dünyadan haberlerle, filmlerle ve yeni kelimelerle evimize yeni bir hayat getirdi. Büyük Buhran sürekli haberlerdeydi. Yine de daha ilginç olan, permalı saçlardı. Wyndham'da komşumuz olan ve Gore'a taşınıp bizimle iletişimi koparmayan Bayan Walker'ın mektup yazıp permalı saçlarını anlattığını biliyorduk, ki böylesine "doğal olmayan" bir şeye teslim olması annemin dehşetten nefesini kesmişti. Ve şimdi de Maggie Hala saçlarına kalıcı dalga yaptıran ve *ikinci* kez kalıcı dalga yaptıran insanlardan gayet sıradan bir şeymiş gibi bahsediyordu. *Kalıcı* kelimesinin anlamını biliyordum. Kalıcı dalga da tam olarak kalıcı anlamına geliyor diye farz etmiştim ve bir kelimenin gerçeklikten yoksun olması ihtimali beni derinden sarsmıştı. Eğer *kalıcı*, ebedi gibi, mezarlardaki cam fanusların içindeki taç yaprakları taş gibi sertleşmiş çiçekler gibi *sonsuza dek* demekse, o zaman kalıcı dalga nasıl eskiyebiliyordu? Bayan Botting ilkokulda, platformun üzerinde "Gerçeği söyle. Neden gerçeği söylemiyorsun?" diyerek beni sorguya çektiğinden beri kafam hep "gerçeklik" fikriyle meşguldü; bununla birlikte gerçeği söylemenin sonuçlarının, yalan söylemenin sonuçları kadar vahim olduğunu da öğrenmiştim. Hem şimdi "kalıcı dalganın" "gerçek" olmaması kimsenin umurunda değildi sanki.

Maggie Hala günler boyunca sessiz sedasız oturup saç örgü ördü ya da yün *iğnesi* (ben onu yün *ninesi* diye düşünüyordum) ve Clarks marka bükülü pamuk ipliği kullanarak nakış işledi ve işi ışığa doğru kaldırıp ilmekleri saydı. O ve annem Outram'daki günlerden ve York Dükü'yle Düşesi'nin ziyaretinden konuşup karşılıklı gülerlerdi. Sonra bir akşam annemle Maggie Hala sinemaya gittiler. Bu, annemin sinemaya ilk ve son gidişiydi. *Alf'in Düğmesi Yüzüyor* ve *Viyana Geceleri*'ni seyrettiler ve annem,

Yıllar hızla akıp giderken
sen gittikten sonra,
Viyana'yı hatırlayacaksın,
Mayıs gecelerini
anımsayacaksın,
sevgililer gitmiş ve
kayıplara karışmış olacak...
Nereden geldiler,
nereye gittiler,
Viyana asla söylemeyecek sana...

diye şarkı söylerken, gözleri daha önce hiç görmediğim biçimde parlıyordu (çünkü iş yaparken bile bu şarkıyı söylüyordu). Bütün şarkılar gibi bu da hüzünlü bir şarkıydı ve annemle Maggie Hala birbirlerine sıla hasreti çeker gibi bakarlar ve annem, "Ah, Mag! Bir düşün" derdi. Ve Maggie Hala başını sallardı. Hem eğer babam evdeyse o da kendine güvenle "*Mutlu Mag* nerede?" diye sorardı. *Mutlu Mag*, babamla annemin okumayı sevdiği bir mizah dergisiydi ve bizler, Maggie Hala'yla ilk karşılaştığımızda onun *Mutlu Mag*'in kapağındaki kadının bir akrabası olduğunu düşünmüştük.

Sonra bir gün okuldan eve dönünce Maggie Hala'nın gittiğini öğrendim; onu hastaneye götürmüşlerdi, orada da öldü. Aile mezarlığına, büyükanne ve büyükbabanın yanına gömüldü ve Frame ailesinden hoşlanmayan ve sert bir adam olan kocası Alex Amca, onun mezarına cam fanus içinde ebedi çiçekler bıraktı ve söylendiğine göre "Böylece Frame ailesinin icabına bakıldı!" dedi.

Bizim hiç tanımadığımız babasının kısa süre önceki ölümü dahil her ölümü İncil'den bir alıntıyla karşılayan annem,"Ve Tanrı gözlerinden bütün yaşları silecek; ve artık ölüm olmayacak, keder ve gözyaşı olmayacak, çünkü artık *her şey geride kaldı*" diye tekrar etti. Demek ki *kalıcı* kelimesi, onu yanlış kullananlardan kendine özgü bir intikam alıyordu; çünkü İncil hiçbir şeyin kalıcı olmadığını, her şeyin gelip geçici olduğunu söylüyordu – mevsimler ve hayvanlar (Yaşlı Kedi), insanlar (büyükanne, iki büyükbaba, Maggie Hala). Ve Poppy.

Maggie Hala'nın ziyareti ve ölümü, son zamanların deyişi "Eyvallah, *şef*"le de aynı zamana denk geldi. Biz çocukların bunu söylemesi yasaktı, ama babam işteyken annemizi bıkıp usanmadan

"Eyvallah, şef, eyvallah, şef" diyerek takip ediyorduk. Bu arada, en büyüğümüz olarak gayet yetişkin ve asi olan Myrtle, babama "Eyvallah, şef" diyerek emirlere açıkça karşı geliyordu. *Açıkça. Açıkça* olması önemli gibi görünüyordu; çünkü Myrtle'ı yatak odasına gönderip kapısını kilitlemeden önce babam bunu çok kere tekrarlamıştı. "Kırbacı yiyeceksin" demişti. Artık savaş halindeydiler.

"Eyvallah, şef" en güzel *çiklet* çiğnerken söyleniyordu; çikleti ağzımızdan çekip uzatıyor, bu arada bu acayip konuşma tarzı ve iştah sorumsuzluğu karşısında yetişkin kişinin nasıl endişeye kapıldığını gözlemliyorduk. Myrtle ve babam arasında, Myrtle'ın hayatının her yeni evresi üzerine devam eden tartışmalarda –pantolon giyme isteği (yasaktı), ruj sürmek (yasaktı), dansa gitmek, cuma geceleri şehir merkezine inmek– çiklet ve "Eyvallah, şef" doruk noktasıydı; o çiklet çiğneyerek söylenen en son sövgüler, tuhaf bir şekilde Maggie Hala'nın ziyaretinin hatırlanan bölümü haline gelmişti. Maggie Hala'nın boğazı kapanıp ölene kadar yemeklerle ve kelimelerle boğuştuğunu seyretmiştik.

Yaşasın serbestçe tükürüp fırlatılan çikletler ve eğlenceli "Eyvallah, şef"! Her şeye rağmen hayatımız yeni bir coşkuyla devam ediyordu.

11
Uykuların Prensi

Okulu erken bırakan kızların çoğunun çalışmak için "Kuzey Yolu"nun ilerisindeki yün fabrikasına girdiği bir gerçekti. Fabrikada çalışan kızları sabahları bisikletle giderken görürdük; saat sekizde ve öğlen yemeği vaktinde ve akşamüstü fabrika zilinin çaldığını duyardık. Beyaz taştan şehir Oamaru'nun uykulu havası, bu sesin yanında, Oamaru şehir saatinin çalışıyla ve denizin durmaksızın çıkardığı kükremelerle bölünürdü. Zikzak çizen patikayı tırmanıp Oamaru Güzelleştirme Derneği'nin ahşap bankına ulaşınca ve manzaraya bakınca, uzakta yün fabrikalarının uzun bacalarını görürdük. Zaman içinde bana ulaşmadan önce, kırılan dalgalar gibi Myrtle'ın üzerine çökecek olan yün fabrikasında çalışarak ya da Caversham'daki meslek okuluna hapsolarak

harcanacak bir gelecek, bizi birdenbire ediniverdiğimiz bir dizi tutkudan alıkoymuyordu.

Bakkal faturalarımızın dağ gibi olmasına ve görünüşe göre onu ödeyemeyecek olmamıza rağmen, Bayan Feather, cumartesi akşamüstleri mahalle sinemasına gitmemiz için her hafta her birimize cömertçe üç peni vermeye karar verdi. Her hafta "sinemaya gitmemiz" sayesinde tamamen yeni bir dünyayla, yepyeni tutkularla tanışmıştık. Altın renkli saçlarıyla Ginger Rogers'a benzeyen Myrtle, dansçı ya da film yıldızı ya da ikisi birden olmaya karar vermiş ve kariyerine başlamak için Profesör Bolot'un dans dersi kitabını bedava olarak istemişti, karşılığında da koyu renk saçlı, bıyıklı Profesör Bolot'un, siyah, bol paça İspanyol pantolonu giymiş ve İspanyol dansı yaparken çekilmiş kendi fotoğrafıyla birlikte ne kadar para ödenmesi gerektiğine dair detayları anlatan bir el ilanı almıştı. Ben de vantrilokluk üzerine istediğim "bedava" kitap için aynı teşvik ve yenilgiyi yaşamıştım. Sonra eğitim kitapları ısmarlamaktan vazgeçtim, ama yine de birkaç yıl sonra *Evrenin Sırları* kitabı için California'daki Amorc derneğine mektup yazacaktım. Opera binasında kör bir viyolonist çocuk sahneye çıktığından beri kör bir viyolonist olma hayalleri kuruyordum, ama kıvırcık saçlarım ve gamzelerim yüzünden, hayallerime daha gerçekçi bir kurgu katıp kendimi yeni Shirley Temple olarak görüyordum.

Myrtle'ın aktris olmayı istemek için nedeni vardı; çünkü okul piyesinde gümüş boyalı kartondan zırhı içinde Jan Dark'ı oynamıştı. *Mikado*'da da oynamıştı ve *HMS Pinafore*'da kaptan rolündeydi. Radyoda şiir de okumuştu; Isy Hala'nın görümcesi, gerçek bir radyo halası olan Molly Hala'nın olduğu Dunedin 4XD kanalında. Radyonun cızırtısı arasında Myrtle'ın uzaktan gelen sesini dinlemek için yan komşumuz Fletts'lerin evine gitmiştik ve Myrtle en sevdiği şiir olan "Uykuların Prensi"ni okumuştu. Ya da bizim bildiğimiz adıyla "Akşam Karşıma Çıktı" şiirini.

Akşam karşıma çıktı Uykuların Prensi,
Sakin ve güzel yüzüyle,
Derin bir vadi boyunca gezindi,
Issız yerde o güzellikle.

Giysileri lavanta grisiydi,
Alnında bir çelenk gelincikler

Yanıyordu sanki kor parçası gibi
Nefesiyle tatlı kokuyordu her yer.

Alacakaranlıkta ayakları çıplak,
Gözleri kendi ışığıyla parlıyor,
Eskiden adımlarını karartan kelebek
Şimdi sanki güzel adını yazıyor.

Evi dağa giden yolda...

Başka şiirler de vardı. Myrtle hepsini okudu ve film yıldızı olmak üzere yolu yarıladığını açıkça gösterdi. Koşup zıplayabiliyor ve yüzebiliyordu da bu yüzden her sabah tam saat altıda M.G.M. ya da R.K.O. stüdyolarında olabilecek, ama yine de sırtı açık elbisesiyle Hollywood partilerine gidebilecek kadar güçlüydü.

Sonra, yılın sonuna doğru spor dersinde koşarken yere yığıldı ve eve getirildi. Onu muayene etmeye gelen doktor bir kalp sorunu olduğunu ve her an ölebileceğini söylemiş. Annem durumu bize bu şekilde açıklamıştı, gerçi "ölebilir" yerine "gidebilir" demişti, biz de haberi alırken sarsılmış ve inanamamıştık; çünkü Myrtle gayet güçlü ve canlıydı, vücudunda yalnızca bir yara izi vardı o da Wyndham'dayken cambaz sırıklarının üzerinde yürümeye çalışırken olmuştu. Ginger Rogers'ınkiler gibi altın renkli kıvırcık saçları sayesinde bir yetenek avcısının onu fark edeceğine ve milyon poundluk sözleşmeyle kapısına geleceğine inanıyordu.

Bir süre merakla ve korkuyla onu izleyip bekledik, ama Myrtle'ın nefes alıp vermesi durmadı, kısa süre sonra da bunu unuttuk; çünkü ölüm durgunluk demekti ve Myrtle hareket doluydu, dans ediyordu ve en sevdiği şiir olan "Akşam karşıma çıktı Uykuların Prensi" ile bir radyo yıldızıydı.

Myrtle'ın "hasta kalbinin" keşfinden sonra okulu terk etmesi tavsiye edilmişti ve tabii fabrikada da çalışamazdı. Onun yerine yolun aşağısında, önünde balkonu olan bir evde iki kızıyla yaşayan dul Bayan McGimpsey'e yardım etmesi kararlaştırıldı. Hem artık her hafta harcayacak birkaç şilini olduğu için ruj ve pudra ve cuma akşamları sütlü içecek, bir de yatak örtülerinin altında okuduğumuz "yasak" dergileri alabiliyordu – *Gerçek İtiraflar*, *Gerçek Romantizm*; bu dergilerde gerçek insanların, güzel kadınlar ve

yakışıklı adamların öpüşürken ve kucaklaşırken fotoğrafları vardı. Bu öykülerin "gerçekliğinden" şüphem yoktu, çünkü "gerçek öyküler" diye nitelendiriliyorlardı; hem kelimelerin hilekârlığını kabul etmeyi hâlâ öğrenmemiştim ve daha birkaç hafta öncesinde şehir merkezinde açılan yeni dükkâna koşmuştum: Dükkânın adı *Buyur Al*'dı, ben de her şeyden istediğim kadar, hem de bedavaya alabileceğimi ummuştum!

"Gerçekler", babamın Adams'ın dükkânından satın aldığı "kitaplar" dediğimiz tomarın içindeki yine *Gerçekler* isimli haftalık gazetede ortaya çıkıyordu. "Gidip kitapları alın" derdi babam. Ve içimizden biri Adams'ın dükkânına giderdi ve tek kollu Bay Adams sarkan gömlek kolunun içindeki kesik kolunu tezgâhın üzerinde hazırlanmış kitapların üzerine yaslayıp tomarı yuvarlar, bağlar ve keserken onu büyülenmiş bir şekilde seyrederdi; tomarın içinde *Gerçekler*, *Mizah* (dünyanın ince espri anlayışından en güzel örnekler), *Mutlu Mag*, annemin kendi gönderdiği şiiri ya da kısa yazıyı okuduğu *Kâşif* ve bizim çizgi romanlarımız vardı.

Gerçekler gazetesini okumamız yasak olsa da cinayetin işlendiği verandalı eski evlerin resimleri, suçluların ya da hastaneden kaçmış akıl hastalarının tıraşsız, vahşi bakışlı yüzleri, bataklıklı otlakların arasında cesedin bulunduğu yerin okla gösterildiği bulanık fotoğraflar ara sıra gözümüze ilişirdi. Anne babamız kötü olayların haberlerini bizden uzak tutmaya çalışsa da çikolata zehirleyenler ve para karşılığı bebek bakanlar hakkındaki gerçekler ve dedikodular bize kadar ulaşmayı başarıyordu. Ailemizin bakış açısına göre deprem, dev dalga, hatta yangın gibi "doğal" afetler her nasılsa "temizdi", ama cinayetler, paralı bebek bakıcıları, ek iş olarak kürtaj yapan sahtekâr eczacılar tartışılamayacak, hatta varlıkları kabul edilemeyecek kadar korkunçtu. Eğer anne babamız bilseydi, berbatlıklar krallığında bile bazen bizi Güzelleştirme Derneği'nin bankına ya da bahçelere kadar takip eden ve komik bir şekilde gülerek fermuarını açıp bize aletini gösteren yaşlı adam vardı. Onu bir şaka gibi görüyorduk, ona *Muhbir* ismini takmıştık ve onu tuhaf insanlar grubunun arasına dahil etmiştik; bu grupta yaşlı hizmetçiler ve çingene Ma ve mahalle orospusu ve Katolikler ve Almanlar ve Çinliler gibi farklı olan herkes vardı ve onlar için kafiyeli şiirler söylüyorduk; "Katolik köpekler kurbağa gibi kokarlar", "Çing çong Çinli adam bir kavanozda doğmuş,

bir çaydanlıkta vaftiz olmuş ha ha ha" ya da herhangi bir ırkı ima edebilecek genel bir şiir:

Bin dokuz yüz dört yılında
Almanlar başladı savaşmaya
Kayalara oturdular
Pipileriyle oynadılar
Bin dokuz yüz dört yılında.

Bazen de "Maoriler başladı savaşmaya" diye şarkı söylerdik. Maorileri okulda öğrenmiştik, ama Oamaru'da çok az Maori vardı. Annem bize "Maorilerin arasında nasıl büyüdüğünü" anlatmıştı; çünkü annesinin Maori olan üvey kardeşleri vardı. Ayrıca Myrtle'ın arkadaşı da bir Maori'ydi ama aslında Maori değildi; çünkü babamın iş arkadaşı ve beraber balığa gittiği dostu olan babası "safkan" olarak tanımlanırdı ve bu, sanki utanılacak bir şeymiş gibi "yalnızca kırma" olarak bahsedilen kızının durumundan daha iyi bir şeydi. Bütün bunlara fazla kafa yormamıştım, yalnızca insanların kullandığı kelimelerin arkasındaki duyguyu hissetmiştim; *kırma* kelimesinin babamın kırık oltasıyla ya da kırkılmış koyunlarla ya da "sevgili yaşlı okul müdürü Bay Howard"ı hatırlattığı için annemin birdenbire söylemeye başladığı şarkıyla ilgili olduğunu düşünüyordum:

Yaşlı Tom'un kalbi kırık
Christchurch'ün çanları çalıyor bir iki üç dört.

Bizim Christchurch kilisemiz mi? Hayır, yaşlı Doktor John Godfrey'in Christchurch'ü... İnsanlar hakkında konuşmanın, en tuhaf nedenlerle ve bazen yalnızca ölü oldukları ya da başka bir ülkede yaşadıkları için onlara hayranlık duymanın ya da hor görmenin birçok yolu vardı; sonra saç örgü örebilen Maggie Hala ve yarışmalarda dans edip şarkı söyleyen çocuklar gibi insanlara yapabildikleri ya da sahip oldukları şeyler için ya da anne babalarının kim olduğuna bakılarak hayranlık duyuluyordu. İnsanları tanımıyor olsanız bile onlara dair bir karara varabilir, onlar hakkındaki duygularınızı planlayabilir ve herkese nasıl hissettiğinizi söyleyebilirdiniz... yetişkinler gibi yüksek sesle. Biz aşağıdaki ço-

cuklar ise, kayan yıldızlar gibi gezinen bütün fikirleri yakalıyor, bazılarını saklıyor, bazılarının da kaçıp gitmesine izin veriyorduk.

Hayatımızın bu döneminde annemiz (ki kendisi için hep "Hatırlatayım ki, düşüncelerimde kararlıyım" der, bizim de labada tohumu çayımızı ya da yıldızçiçeği şarabımızı içerken "Hatırlatayım ki düşüncelerimde kararlıyım Bayan ..." dememize yol açardı) birdenbire kendini dört bir taraftan gelen fikirler ve tavsiyelerle kuşatılmış olarak bulmuştu. Elbette mesele Bruddie'nin hastalığıydı. Myrtle'la ben yakın arkadaş olurken, Dots ve Chicks de yolun karşısında oturan Molly Robson'ı oyunlarına dahil edip yakın arkadaş olmuşlardı. Bruddie gece gündüz hastaydı, annem ise ona bakıyor ve bir "çare" arıyordu.

12
Çareler

Annemin dediğine göre doktorların bir faydası yoktu, verdikleri ilaçlar Bruddie'nin kafasını daha çok karıştırıyor ve onu öfkelendirip aptallaştırıyordu; halbuki küçük zeki bir oğlanken Myrtle hariç herkesten önce yürümüş ve konuşmuştu. Bruddie'nin "eğer isterse nöbetlerini durdurabileceği" fikri babamındı ve bir süre için annem, babamın hiç kuşku duymamasından etkilenerek tanıdık nöbet işaretleri ortaya çıkmaya başlayınca bu feryada katıldı: "Durdur artık Bruddie, derhal durdur." Birileri "dayakla" hastalıktan kurtulabileceğini ileri sürünce, babam iyileştirmek için onu bir ya da iki kere kırbaçladı. Bu tabii ki başarısızlıkla sonuçlandı, ama babam hâlâ Bruddie'nin "eğer isterse durdurabileceği" fikrindeydi. Ona göre cevap, disiplin ve irade gücündeydi.

Bir çare bulunma ihtimali pek olmadığından, annem, düzeltmek için hastalığın nedenini aramaya girişti ve bir kez daha her kafadan ses çıkmaya, fikirler ve tavsiyeler yağmaya başladı. "Omurgası yüzünden olabilir" dedi birisi, cevabın her zaman omurgada olduğunda ısrar eden bir masaj terapisti tarafından mucizevi bir şekilde iyileştirilen birisini tanıdığını ekleyerek. Böylece annem Bruddie'yi Eden Sokağı'nın sonundaki, çift araba yolu ve kadife gibi aslanağızları olan büyük evdeki masaj terapistine götürdü. Masaj

terapisti gri takım elbise giyen, uzun boylu, soluk benizli bir adamdı. Sanki gözlerinin arkasında bir şey sıkıştırıyormuş gibi bakıyordu. "Kuşkusuz ki," dedi anneme, "sorun oğlanın omurgasında." Ondan sonra aylar boyunca annem ziyaret başına on şilin vererek Bruddie'yi masaj terapistine götürdü, gerçi her zaman bu ücreti ödemiyorduk; çünkü verilebilecek sebzelerle dolu bir bahçemiz ve yakalanmış somon ya da balık yavrusu ya da kerevitimiz vardı.

Sonra bir süre için yetişkinler "omurganın" gizemleri hakkında konuştular. Konuşma tarzları yüzünden, omurganın gizem dolu ve şaşılacak bir şey olduğu konusunda kafamda hiçbir şüphe kalmamıştı, aslına bakılırsa Bruddie'nin omurgası imrenilecek bir şeydi. Biz çocuklar, *Evde Tedavi İçin Bayanların El Kitabı* başlıklı tıp kitabına gizlice göz gezdirirken, "omurga bozuklukları"nı ve "omurga tüberkülozu"nu gösteren renkli resimlere korkuyla gözümüzü dikip bakıyorduk. Bununla birlikte cevabın "omurgada" olmadığı anlaşılınca, annem "sorun gözlerinde olabilir" fikrini kabul etti. Bunu da "göz doktorunu" görmek için Timaru'ya trenle yapılan ve gün boyu süren yolculuklar takip etti. Ardından gelen soru şu oldu: Acaba sorun kulaklarda mıydı? Kulak uzmanını görmek için yeniden Timaru'ya yolculuklar yapıldı.

Sonunda gizem çözülmüştü galiba: Sorunun cevabı beslenme biçimindeydi ve bu omurga, gözler ve kulaklardan daha az masraflı bir cevaptı. Birisi anneme *Sağlıklı Yaşam İçin İpuçları* diye bir kitap vermişti; kitaba göre cevap esmer ekmekte ve kepekte, yani lifli gıdalarda yatıyordu. "Biliyordum zaten" dedi annem. "Diyabetli büyükannenize lahana suyundan başka bir şey içmemesi söylenmişti. Tam buğday unu ve sebze..." Her zaman esmer ekmek ve kepek yememiz dışında, her zaman sağlıklı, hatta zengin bir mutfağımız olmuştu; çünkü daima Yukarı Otago'dan büyük bal kutuları ve ahududu gönderilir, güneyden çuvalla istiridye gelir, babam bol bol somon yakalar; balık yavrusu, kerevit ve alabalık eksik olmazdı.

Annemin arayışı ya da yolculuğu devam ederken biz çocuklar gittikçe daha "vahşi" ve söz dinlemez hale gelmiş, şehirdeki ve okuldaki ve mahalledeki her türlü çılgınlığı tutkuyla benimsemiştik; çetelerin (Yeşil Tüy çetesi) ve gizli derneklerin üyesi olmuştuk. Kral'ın yemek odası sandalyelerinin arka kısmını söküyor ve kızak olarak kullanıyorduk, ama önce "kaydıraklarını" mutfaktaki artık yağlarla yağlıyorduk. Dükkân vitrinlerinde yapılan hataları bulmak

ve böylece ödül kazanmak için Thames Sokağı boyunca bir yukarı bir aşağı koşuyorduk; yeni açılan parlak kırmızı McKenzies mağazasında kaput satıldığı haberini duyunca oraya doluşmuş, ama satılanların aslında parmak eldiveni olduğunu anlamıştık. Evde, yemek odasında Hıristadelfiyanlar toplantı yaparken ya da annem, ona şiirlerini okumak için eve gelen bir grup genç adamla şiir hakkında konuşurken onlara laf atar, onları taklit eder ve şapkalarını ezerdik. Köpekler de (Myrtle'ın Lassie'si ve Bruddie'nin Laddie'si ve her zaman etrafta olan bir iki yavru köpek) keşif gezilerimize katılır, bir o yana bir bu yana koşar ve heyecanla havlarlardı.

Elbette bu durum uzun sürmedi. "Frame'lerin pencerelerinden bir içeri bir dışarı sıçrayan" köpeklerden şikâyet eden komşular, sağlık müfettişi Bay Crump'ı gönderdiler ve adam habersiz bir şekilde gelip yatak odamızın ortasında, kehribarın farklı tonlarıyla dolu oturağın yanında öfkeyle durup yapılmamış yatağı ve dağınıklığı işaret ederek annemizi tehdit etti: Eğer köpeklerden kurtulmazsak ve "bu çocuklar" ev işlerinde yardımcı olmaya başlamazlarsa, bizi Çocuk Esirgeme Kurumu'na gönderecekti.

Böylece Lassie ve Laddie ve kuyruklarının kesilmesini seyrettiğimiz iki yavru köpek (bize acımadığı söylense de biz buna inanmamıştık) çuvallara koyulup derede boğuldular ve yaklaşık iki hafta sonra Myrtle eve siyah, kabarık tüylü bir kedi yavrusu getirdi. Gizli saklı baktığımız "Büyük Pisipisi" kim bilir kaç kuşak kedinin annesi oldu. Bir de, muhtemelen annemizden aldığı bir mektup üzerine büyükanne Godfrey çıkıp geldi. Onu daha önce hiç görmemiştik, ama annemiz o zamana kadar ondan öyle sık ve sevgiyle bahsetmişti ki onun mükemmel bir anne olduğuna karar vermiştik.

13
Gökyüzünün Kuşları

Büyükanne Godfrey'den derhal nefret etmiştim: O bir yabancıydı ve annemize karşı sanki onun sahibiymiş gibi davranıyordu; halbuki annemin bize ait olduğunu herkes biliyordu. Daha da üzücü olansa, annem de sanki büyükanne Godfrey'in sahipliği konusunda aynı fikirdeydi, sanki bunu kabul ediyor ve bundan hoşlanıyordu.

Nasıl da konuşuyorlardı! Büyükannem işte öyle Lottie, işte böyle Lottie, diyordu ve annem de onu *anne* diye çağırıyordu. Ah o eski zamanlar, Waikawa Caddesi, Bay Howard, Bay Stocker, Yaşlı Caps, Pirano'lar, Kenny'ler, Godfrey'ler, Joyce'lar, Heberley, Dieffenbach, taşlık yol, Wellington ve Kirkaldy'ler, şunlar ve bunlar ve "eski günler"in *öncü kâşifleri* ve salyangoz ayağı gibi *beyaz ayağı* ya da *beyaz ayaklı arazi mühendisleri*; çünkü annem, arazi mühendislerinin hep beyaz ayaklarıyla geziyor olmalarından bahsederdi... Öyküleri ezbere biliyorduk ve büyükanne Godfrey'in harika doğasını, onunla "su yolu boyunca" yapacağımız yürüyüşleri, ormanda yaşama becerisini, anlayışını ve sevgisini biliyorduk. Bizim için nasıl da "bir kız kardeş gibi" olacağını biliyorduk. "Göreceksiniz, sizin için bir kız kardeş gibi olacak." Ve de, kuşkusuz insanlara güvenmemek konusunda çok nedeni olan gökyüzündeki kuşlar büyükannenin elinden yem yemek için uçup geleceklerdi; çünkü bütün yaratıklar büyükanneye güvenirdi. Büyükanne Godfrey'in hikâyelerini bazen ilginç bularak bazen sıkılarak dinlemiştik; fakat artık yanımızda olduğu için ona sinir oluyorduk. Gelir gelmez davranışlarımızdan, nasıl da annemizin "tepesine bindiğimizden", onunla nasıl da "saygısızca" konuştuğumuzdan, abimizle ilgilenmediği zamanlarda annemizin nasıl da karşımızda el pençe divan durduğundan, "eğer aklına koysa" abimizin nasıl da iyileşebileceğinden, babamızın nasıl da bir kâfir olduğundan ve "her şeyin" nedeninin annemizin Hıristadelfiyan inancı dışında birisiyle evlenmesi olduğundan yakınmaya başladı; aynı zamanda ev bir domuz ağılı gibiydi ve çocuklardan hiçbiri yardım etmek için "parmağını kıpırdatmıyor" ve hiç "saygı göstermiyordu".

"Evde şeytan, dışarıda melek" tanımıyla birlikte bunları daha önce de duymuştuk. Annem, açık tenli yüzü al al olmuş, gözlerine yaşlar dolmuş, sadakati paramparça olmuş halde sessizce oturuyordu. Belki de büyükanne Godfrey'in özlem duyduğu ziyaretinin hiç gerçekleşmemiş olmasını diliyordu. Rüyasını gördüğü su yolu boyunca yürüyüş bir hayal kırıklığıydı. İçimize kapanmıştık. Büyükannenin şakalarına karşılık vermiyorduk, çünkü Doktor Orbell gibi anlamadığımız şakalar yapan ve aramızda gizli bir anlaşma varmış gibi davranan "neşeli" yetişkinlerden hoşlanmıyorduk. Biz kendi tarzımızda eğleniyorduk; bunun yanı sıra budala "öncü kâşiflerden" bıkmış usanmıştık.

Büyükanne Godfrey ziyaretini kısa kesti ve ayrılırken, eğer biz onun çocukları olsaydık, dikiş makinesinin çarkından kayışı alıp hepimizi bir güzel kırbaçtan geçireceğini söyledi. "O *gerçekten* de annemizin annesi mi?" diye merak ediyorduk. Annemin gözleri yine yaşla dolmuştu. Sonuçta kendi annesinin mükemmel olmadığını ve çevremizdeki diğer anneler gibi olduğunu bildiğimizi biliyordu artık; o da tanıdığımız diğer anneler gibiydi, kırbaçlayan ve bağıran ve temizlenmiş, cilalanmış yerlerde kimsenin dolaşmasına izin vermeyen, kucağı ve memeleri olmayan zayıf anneler gibi; yumuşak ve durmadan doğadan ve Tanrı'dan bahseden ama kimseye ve hiçbir şeye karşı acımasız olmayan kendi annemiz dışındaki bütün anneler gibiydi ve annemiz bize büyükanne Godfrey'in elinden yem yemek için gökyüzünden uçup gelen kuşları anlattığı zaman aslında kendinden bahsediyordu; çünkü küçük yeşil kuşlar, gümüşgöz kuşları gelirler ve incecik dal gibi minicik ayaklarını her zaman onun avucuna koyarlardı. Ve dışarıda, nehirle karışık Wyndham yağmurundan farklı olarak denizle karışık Oamaru yağmuru yağdığı zaman –bizim gibi– kuşların da dinlediğine emindik; annemiz pencereden dışarı bakar ve şu hüzünlü şarkıyı söylerdi:

İçeri gir, yaramaz kuş,
dışarıda sağanak var,
annen ne der sonra,
orada kalır ve boğulursan?
Sen çok yaramaz bir kuşsun,
beni hiç düşünmüyorsun.
Emin ol hiç umurumda değil,
dedi ağaçtaki serçe.

Küçük kuş boğuluverdi...
O yüzden hiçbir zaman
hiç umurumda değil deme,
çünkü umursamayanın
boğulacağı kesin
tıpkı ağaçtaki serçe gibi...

Şarkıyı kuşlara ve bizlere söylediğini biliyorduk; çünkü uslu durmadığımızı söyleyerek bizi uyarmasının tek yolu buydu...

Ailesini azarlayamazdı. Hiçbir şeye karşı acımasız değildi: Belki yalnızca köpekler hayattayken pirelere karşı acımasızdı. Geceleri çat, çat, babamın "Yakaladım bir tane, yakaladım bir tane, bunların hepsini ezmek lazım" dediğini duyardık.

Büyükanne Godfrey bir daha bizi ziyarete gelmedi. Birkaç sene sonra öldü ve akrabalar anneme yaklaşık on beş poundluk küçük bir miktar para (o da parayı bizim için harcadı) ve denizdeki fırtınayı resmeden karanlık bir tablo gönderdiler; bu tablo yatak odamızda şöminenin üzerinde asılı duran diğer karanlık tablonun (çocuk doğururken ölen ve etrafı yas tutan ailesiyle çevrili bir annenin resmi) eşiydi. *Denizdeki Fırtına* koridorda asılı durdu, orası öyle karanlıktı ki yalnızca dalgaların beyaz tepeleri ve deniz fenerinin beyaz taşı görülebiliyordu.

14
Uğraşılar

Myrtle kendine konuşacak bir arkadaş buldu: Bayan P. adındaki bu dul ya da boşanmış kadın yolun aşağısında, dağınık çiçeklerin tel çitin aralarından büyüdüğü bakımsız bahçeli evde yaşıyordu. Myrtle'ın Bayan P. ile arkadaşlığı herkes tarafından duyulduğunda babamın kullandığı kelime *münasebet*, verdiği talimat ise "Bayan P ile münasebet kurmanı yasaklıyorum" olmuştu. Bunun anlamı Bayan P.'nin şöhretinin "nahoş" olduğuydu; sanki pişen bir yemeğin üzerinden çıkan duman sarmalı gibiydi. "Nahoş'un birçok anlama gelebileceğini biliyordum: "İbne", "Eyvallah, şef", "Yüce Tanrım", "kancık" ya da "piç" gibi küfürlü konuşmalardan başlayıp pantolon ve ince askılı elbiseler ya da arkası fazla açık mayo gibi şoke edici giysiler giymeye ya da sigara ve içki içip oğlanlarla dışarıda gezmeye ya da cuma geceleri şehir merkezinde ya da sinemadan sonra kafeteryanın önünde boş boş gezmeye kadar varıyordu. Bayan P.'nin neden nahoş olduğunu hiçbir zaman öğrenemedim; çünkü Myrtle onun evine yaptığı yasak ziyaretlere beni de götürdüğünde Bayan P. neredeyse hiç konuşmamıştı. Genellikle ağzından sarkan sigarayla hamur açardı (sanırım insanlar için yemek pişiriyordu). Bize yiyecek bir şeyler ve bir bardak süt ya da çay verirdi; Myrtle'ın babam ve diğer her şey yü-

zünden evdeki durumun ne kadar kötü olduğuna dair anlattıklarını dinlerdi. Bazen Myrtle'a bir sigara verirdi ve Myrtle dumanı içine çekip dışarıya halkalar üflerken ben de hayranlıkla seyrederdim. Her ne kadar babamı *kaat* dediği sigara kâğıdıyla ve yoğun kokulu tütün kutusuyla seyretmek hoşuma gitse de *fidanık*lardaki çam iğnelerinden yapılmış sigara dışında daha önce hiç gerçek sigara içmemiştim; babam sigarasını dikkatle sarar, baş ve işaret parmakları arasında hızla döndürür, iki taraftan sallanan tütün liflerini çeker, iki ucuna hafifçe bastırarak vurur, sonra sol taraftan başlayarak kâğıdın ucunu kenarı boyunca yalar, sonra kapatır, tekrar vurur, biraz genişletir, sonra da tüttürür ya da bir teneke kutuya doldururdu.

Bayan P. Myrtle'a nahoş olarak düşünülen şarkılar da öğretmişti:

> Ben öldüğüm zaman (öldüğüm zaman)
> Beni toprağa gömmeyin.
> Kemiklerimin turşusunu
> kurun Arka Hol'de.

Sonradan anladım ki arka hol dediği aslında aile içinde "içki"olarak bilinen *alkol*dü, "İçmek için bir şey alır mıydınız, su, Boston kreması ya da limon şurubu?" derken söylenen sıradan "içmek"ten farklıydı ve korku ve dehşet karışımı ve yargıyla kullanılırdı: "*İçmek*ten hoşlanıyor" ya da "içki *içmek*".

Annemiz ve babamız "Ben öldüğüm zaman..." diye şarkı söylediğimizi duyar duymaz bizi susturmuşlardı.

Myrtle'la Bayan P.'ye ya da oğlanlara bakmak için şehir merkezine gitmediğim zamanlarda vaktimi Dots ve Chicks'le, aktris ya da konser sanatçısı olarak geçireceğimiz hayatımız için hazırlık yaparak geçiriyordum artık. Her hafta, bir sonraki haftanın cumartesi akşamüstü "filmi" için ortamı hazırlıyorduk. Her filme gidiyor, haberleri, çizgi filmi, tuhaf Pete Smith gösterisini, James Fitzpatrick gezi sohbetini, diziyi ve aradan ya da moladan sonra "esas filmi" seyrediyorduk. Bazen sinemaya Myrtle'la gidiyordum; Myrtle, Majestik sinemasında projeksiyoncu olarak çalışan ve yolun yukarısında, önünde serviler olan evde yaşayan Jack Dixon'ı beğeniyordu. Müzik ve Oamaru dükkânlarının pastel renkli komik reklamları bitince ve program başlamak üzereyken, onun koridor boyunca yürüdüğünü ve sahnenin yanındaki küçük bir kapıdan içeri girdiğini görürdük.

"Sesi açmaya gidiyor" diye açıklardı Myrtle; sonra geri döner, koridor boyunca yürüyüp yeniden yanımızdan geçer, yukarıdaki projeksiyon odasına çıkardı ve bazen başımızı kaldırıp baktığımızda geride ve ta yukarıda, tavanın yanında gölgesini görürdük. Myrtle daha beni bir kez dürter ve "Bak Jack Dixon yukarıda dolaşıyor. Film başlayacak" derdi.

Geniş bir ışık hüzmesi perdeye yansırdı; film vırıldamaya başlardı ve Jack Dixon sıkı bir şekilde işe koyulurdu. Eli yüzü düzgün genç bir adamdı, soluk benizli ama yakışıklıydı, çizgili takım elbisesinin ceketi, tıpkı George Raft'in ceketini iliklediği gibi her zaman önden ilikli olurdu; gerçi George Raft hep kötü adamı oynardı.

İşletmeci Bay Williams yarışmaları ilan etmek ve yetişkinlere her hafta Majestik'te düzenlenen ve birlikte şarkı söylenen toplantıları hatırlatmak için her hafta sahneye çıkardı. Bay Williams filmlerinin tanıtımını çok ciddiye alırdı ve her dizi filmin özel bir yarışması olurdu. Dizileri çok severdik; gerçi kahramanların bazı bölümlerde taş kırma makinesinin altında ya da deniz yükselirken mağarada kalmalarına rağmen ölmediklerini fark edince onlara olan inancımız alaycı bir tahammüle dönüşmüştü. Unutulmayan üç dizi, ortadan kaybolan bir tren hakkındaki *Kayıp Tren*, ortadan kaybolmak için göbek deliğindeki bir zımbırtının düğmesine basması yeterli olan *Görünmez Adam* ve bir kovboy filmi olan *Hayalet Şehir*'di. *Hayalet Şehir* zihnimize harf harf yazılmıştı, çünkü her hafta bize kartonlar üzerine yazılmış harfler verilirdi, her birinin üzerinde filmin adının bir harfi vardı ve filmin adını ilk tamamlayan ödül kazanırdı. Şiddetli bir arama ve değiş tokuş vardı ama beş Y harfiyle ya da üç Ş ile ne yapılırdı ki? Bende bir avuç H vardı. Bir faydası yoktu; biz hiç kazanamadık.

Sonra Oamaru'dan birisinin filmlerde "şöhreti" yakalaması için Opera Binası'nda bir şans doğdu. Ne olacağını biliyorduk. Filmlerde çok sık görmüş ve *Haftalık Sinema Dergisi*'nde okumuştuk: Kasaba tiyatrosunda (bu durumda Oamaru'da) bir gösteri sergilenir, seyirciler arasında Hollywood'dan gelen bir yetenek avcısı vardır, sonra kontrat imzalanır, Hollywood'a gidilir, şöhret kazanılır, beyaz telefonlarla dolu bir evde yaşanır ve gala gecesine katılırken denizkızı elbisesi gibi parlak, pullu kumaştan yapılmış elbise giyilir.

Şans eseri Avustralya'dan bir film şirketi genç bir aktör arıyordu. "Keşfedilme" beklentisiyle dolu bir halde Opera Binası'na akın

ettik; ama Avustralyalı yapımcı gönüllülerin sahneye çıkıp hayali bir mayına doğru eğilmelerini ve avuçlarını birleştirip "Şuna bakın, aşağıda dinamit var" diye bağırmalarını isteyince yalnızca bir avuç çocuk ortaya çıkacak cesareti göstermişti. Her birini rol yaparken eğlenerek, küçük görerek, kıskanarak, hayran kalarak seyretmiştik. Bazıları son dakikada korkmuştu. Bazıları kendisini gülünç duruma düşürmüştü. Avril Luxon ise farklıydı, şanı bizim için de biraz parlaktı; çünkü boğa otlağının diğer tarafındaki evde yaşıyordu, çizgili bir önlük giyip tüysüz bir İskoç torbası gibi önünden sarkan eskimiş bir deri çanta takan babası kasaptı ve at arabasıyla dolaşırdı. Avril kısa boylu ve tıknaz bir oğlandı ve kırmızı, çilli bir suratı ve kızıl saçları vardı, ama "Şuna bakın, aşağıda dinamit var" deyişi Opera Binası'nda yankılanmıştı ve hatırladığım tek performans onunkiydi. Bununla birlikte rolü alamadı. İnsanların daha akıllı olduğu Auckland'den birisi denemeyi kazandı ve Hollywood'a gitmek ve gıpta edilen şöhrete kavuşmak üzere Avustralya'ya gitti. Bizim Oamaru'daki hayatımız da yeniden düzene girdi ve Hayalet Şehir için harf toplamaya ve o hafta gördüğümüz filmi oynamaya ve gizli şifreleri yazmaya ve İskoç dansı, Kılıç dansı ve Denizci dansı yapmaya ve –bizim *Shottish* dediğimiz– İskoç şarkılarında dans etmeye devam ettik.

Sonra hayat dikey akışından çıkıp eşzamanlı gösteriye benzeyen bir hale dönüştü; sergilenen her şeyi yakalamaya çalışarak bir o yana bir bu yana koşuşturuyorduk. Kitabın bu bölümünde olduğu gibi Şimdiki-Zaman-Ülkesi manzaralarından seçmelerdi yaşadıklarımız. Çok başka işler de vardı (nasıl tarif edebilirim ki, örneğin, alt tarafı yeni bir dükkân, yeni bir çiçek, bir şarkı, bir oyun ya da bir ismi keşfetmenin getirdiği heyecanı): "Domuz pastırması fabrikasından ucuza domuz kemikleri satın alabilirsin", "Manavdan çürümeye başlamış meyve alabilirsin". Üç penilik çürük lütfen...

Ya da Oamaru'nun, eski günlerin düşüncesiyle insanı ürperten bölgeleri – Tyne Sokağı'ndan aşağısı, tahıl depoları ve bazılarında kiracı olmayan, camları kırık yüksek taş binalar (Hayalet Şehir!), Oamaru Postası'ndan aşağısı, yalnızca kedilerin ve köpeklerin yetkililer tarafından imha edilmesi için var olduğunu düşündüğüm gazhanenin yanı, ki gazın da insanların intihar etmek istedikleri zaman kullandıkları bir şey olduğunu sanıyordum. Oamaru'nun o kısmında sokaklardaki taşların arasında otlar büyüyordu ve ben,

tarih kitabımızın "Londra sokaklarında otlar büyüdüğü zaman" diye başlayan bölümünde, Londra'da olduğumu düşünüyordum; orasının aynı zamanda erkeklerin zorla askere alındığı, Büyük Yangın'ın çıktığı ve Büyük Veba salgınının yaşandığı yer olduğuna inanıyordum ve tarih kitabımızdaki canlı bir resmin altına yazılmış "Ölüleri dışarı çıkarın, ölüleri dışarı çıkarın!" bağırışlarını zihnimde duyuyordum.

Sonu gelmez oyunlarımızda nöbet geçirip bayılması ihtimaline karşı Bruddie'nin bizimle oynamasını pek istemiyorduk, o da bu dışlanmanın üstesinden Coquet Sokağı çöplüğünden eşyalar toplayıp güç biriktirerek geldi: Bunlar oyunlarımızda ihtiyacımız olan eşyalardı ve evcilik oynarken ya da oyun sergileyip tiyatroculuk oynarken mobilyalar onun olduğu için kendisini ev sahibi ya da sahne amiri ilan edebiliyordu (onun sahne amiri rolünde olmasına seviniyorduk; çünkü düzen sağlamakta ve hesap yapmakta iyiydi). Bazen "gerçek" hayatta her zaman bizimle olan bir durumu kullanarak, ev sahibi sıfatıyla bizi evden atmakla tehdit ediyordu. Her ay faturalar geldiği zaman babam bize sırayla bütün korkuları yaşatıyordu: Bunlardan bir tanesi de kirayı ödeyemediğimiz için sokağa atılmaktı; ama yine de annem her ay kirayı ödemek için en iyi elbiselerini giyip avukatın Lee-Grave-ve-Grave adlı ofisine giderdi.

Bruddie'nin bulduklarını arasında en çok hoşumuza giden şey, yazlık kulübede sahne perdesi olarak kullanabileceğimiz koyu kırmızı kadife perdelerdi. Bruddie aynı zamanda eski bir ders kitabındaki öyküden uyarladığımız *Dürüst Jacob*'da kullanılmak üzere "altın"ı (pirinçten yapılmış parlak bir zinciri) de temin etmişti; öykü ekmeğin içinde altın bulan ve onu fırıncıya geri götüren bir adam hakkındaydı, yani dürüstlük konulu bir kıssadan hisseydi. Bir başka öykü de *Avare Hugh ve Bay Çalışkan*'dı; o da benzer şekilde uyarlanmıştı ve okulu asmaya karar veren küçük bir oğlanın akıldan çıkmayan hikâyesiydi: Oğlanın şehirde gördüğü herkes okul müdürü Bay Çalışkan'ın ikiziydi, tabii aslında aynı adamdı. Bu, Avare Hugh için olduğu kadar bizim için de kâbus gibi bir öyküydü.

Tiyatro oyunlarımızın arasında şarkılar da söylüyorduk: "Sabah Oldu", "Ormanın Derinliklerinde", "Artık Denize Açılabilirsin, Matangi". Aklımdan çıkmayanlardan biri "Narin Kumru Yuvasında Sessizce Ötüyor"du:

Yavaşça sallanan karaağacın üzerinde, biraz dinlen,
can atıyorum tatlı uçuşunu seyretmeye,
kar beyazı kanatlarını açtığını görmeye...
Bütün gün çalışırken seni duyuyorum,
narin kumru,
kısacık şarkım seni neşelendirsin,
sevgimle.

Şarkı hiç aklımdan çıkmıyordu; çünkü şarkıyı söylerken kumruyla kendim konuşuyormuşum gibi hissediyor ve buna inanıyordum; sonra "Bütün gün çalışırken seni duyuyorum, narin kumru / kısacık şarkım seni neşelendirsin" dizelerini söylerken, kendimi "çalışıyor" ya da "iş yapıyor" olarak görmediğim için şarkının anneme ait olması gerektiğini hissediyordum; çünkü annemin bütün gün çalıştığını ve zaman zaman –trenlerdeki babamın aksine– dışarıda şarkı söyleyen kuşları dinleyebildiğini düşünüyordum; bu yüzden şarkı söylerken işiyle ilgilenen annem gibiydim, yalnız ve üzgün hissediyor, teselliyi kumrunun şarkısında arıyordum.

En sevdiğimiz şiirleri de okuyorduk: "Bir Çingeneydi Yaşlı Meg", "Akşam Karşıma Çıktı Uykuların Prensi". Myrtle "Kömür Ateşinin Alevlerinin Işığında" ve "Genç Ozan gitti savaşa / Onu bulabilirsiniz ölülerin arasında" gibi özel şarkılarını sanki Genç Ozan onun erkek arkadaşıymış gibi söylerdi, ki ben de öyle olduğuna inanıyordum bir bakıma.

Babamız da akşamları zamanını geçirmek için bir uğraş bulmuştu. Dots'a bakıp hepimizin bildiği gibi onu çok korkutan şarkıyı söylemeye başlardı:

Madene inme baba,
rüyalar çok defa gerçek olur.
Baba, sana bir şey olursa,
biliyorsun kalbim kırılır.

Yalnızca bu dörtlük, beklenen sonucu verirdi: Isabel ağlamaya başlar ve masanın altına kayardı, onu çok sevdiğini ve madende öldüğünü düşünmeye dayanamadığı için ağladığını babamın da bildiğini bilirdik. Sonra babam savaştan getirdiği gaz maskesini

alır ve yüzüne geçirerek Chicks'i korkutmak için ona doğru yürürdü; çünkü herkes bunun onun özel korkusu olduğunu bilirdi; Chicks de canavarın ve yabancının yaklaştığını görünce saklanır ve ağlardı. Bir de, beni odanın ortasına dikip kıpırtılarımı, tiklerimi, suratımın aldığı şekli şeyrederlerdi; kendimi tutmaya çalıştıkça daha da zorlanırdım. "Şuna bakın, şuna bakın, onda Aziz Vitus hastalığı var" diye alay ederdi babam.

Eskiden Wyndham'da söylediği gibi şarkı söylemese de babam nispeten mutlu olduğumuz akşamlarda bazen bizi "lop yumurta" şarkısı ve dansıyla eğlendirirdi:

> İyi pişmiş lop yumurta tercih ederim,
> İyi pişmiş lop yumurta tercih ederim,
> İyi pişmiş lop yumurta tercih ederim...

ya da çok sevdiğimiz "Cazcı Kovboy Joe" şarkısını söyler ve dans ederdi:

> Kötü adamların olduğu Arizona'nın bir ucunda
> yol gösterecek tek şey akşam yıldızı...
> Herkesten bıçkın, herkesten kaba,
> bir tek Cazcı Kovboy Joe...

Cazcı Kovboy Joe. O, babamdı. Gösterisini seyrederken nasıl da kahkahalarla bağırırdık!

İşte bu kadardı. Artık yaklaşık dokuz yaşıma gelmiştim. Ailecek çaresizlik duyduğumuz anlarda, annem "Wyndham'dan hiç ayrılmamalıydık" demeye cesaret ettiğinde ve babam da ona hak verdiğinde, benim için hayatın el sürülmemiş ve hâlâ mükemmel olan kısmı, dışarıdaki dünya ve mevsimlerdi. Çiçekler hâlâ doğru zamanda açıyordu, karahindiba tohumları ve şeytanarabaları gökyüzüne daima aynı şekilde uçup gittiler, iki Bayan Darling'in yaşadığı köşedeki kavak ağaçlarının renkleri değişti ve yaprakları döküldü, Bay Ayaz (dikkat et, dikkat et!) el ve ayak parmaklarımızın peşindeydi ve gökyüzü ve bulutlar ve gölgem her zaman yerlerindeydi ve akşamları ay benimle birlikte yürüyordu ve ben durduğumda o da duruyordu ve Yaşlı Meg'i düşünüyordum:

Akşam yemeği yemek yerine
aya bakardı uzun uzun.
Sarp kayalar erkek kardeşleri,
çamlar kız kardeşleriydi.
Geniş ailesinin içinde yalnız,
istediği gibi yaşadı.

Ve Myrtle'ın şiiri "Akşam Karşıma Çıktı Uykuların Prensi"ni düşünürdüm.

15
Gussy ve Invercargill Yürüyüşü

Okulda kendimi yapayalnız hissediyordum. Olmayacak hediyeler arzu ediyordum; bebek evi, uyuyan bebek, doğum günü partileri, cici elbiseler, önden düğmeli ayakkabılar; tabanları, topukları ve burunları kaba, bağcıklı deri ayakkabı yerine rugan ayakkabılar; herkesin "çalı gibi dik" diye yorum yaptığı kıvırcık kızıl saç yerine "Saçlarım hep gözümün içine giriyor" diyerek arkaya itebileceğim yüzümün üzerine düşen saçlar istiyordum.

Poppy'yi ve aşırılan çiçekleri özlemiştim, gerçi *Grimm Masalları*'nı okuduğumdan beri zihnimde birçok güzel öykü biriktirmiştim. Özellikle de Pandora, Persefone ve Nar Taneleri hikâyelerini çok beğeniyordum; çünkü narlar çok canlı, yarılmış ve parlak kırmızıydı, içinden suları akıyordu ve kim olsa onları yemek isterdi. Avustralya çölleri, Orta Afrika ve Güney Afrika öyküleri ve yıl sonunda ödül olarak verilen kitaplardan hikâyeler de vardı. *Zıplayan Adam* öyküsüyle oyunlarımızın çok sevdiğimiz bir parçası haline gelen ve çocuklar için bir çeşit *Canterbury Hikâyeleri* olan Isabel'in *Neşeli Gezginler* kitabı vardı. "Çın çın çalıyor budala" diye bir zıplama dansı uydurmuştuk:

Çın çın çalıyor budala,
Zıplayan adam
Geliyor tepeden bu yana.
Mucizevi Sürahi,
Küçük Topal Oğlan...

Hoşnutsuzluğumla ve isteklerimle giriştiğim mücadele döneminde birdenbire Altıncı Sınıfa, Gussy (ya da Reuben) Dimmock'un sınıfına terfi ettirildim ve orada, nedeni bilinmez bir şekilde öğretmenin gözdesi oldum. Hep başka çocuklar, cici elbiseler giyen ve saçlarında temiz kurdeleler olan –ve saçları doğal olarak kurdele takmaya uygun– küçük şirin kızlar ve üzerine çektiği kıskanç ve kırıcı görüşlere karşı rolünü kendine güvenerek ve soğukkanlı bir şekilde oynayan temiz gömlekli, terbiyeli küçük oğlanlar öğretmenin gözdesi olurdu. Onları her zaman okul yolunda öğretmene yetişirken ve hoplayıp zıplayarak öğretmene ayak uydururken görürdünüz; okulda da öğretmenin alışkanlıkla "gözdesine" dönüp eşyaları getirmesi ve taşıması için izin verdiğini, ona gülümsediğini ve özel nöbetçi öğrenci olarak uzun, kancalı sopayla pencereleri açma ya da düzeltilmiş "Başımdan Geçen Macera" ya da "Tatillerim" kompozisyonlarıyla alıştırma defterlerini dağıtma görevini verdiğini görürdünüz.

Altıncı sınıfta kendimle ne kadar da gurur duyuyordum! Gussy sınıfa ders anlatırken beni dizine oturturdu, bazen de bana sınıfın önünde, "mongol" olarak bilinen ve derslerine yardım ettiğim oğluyla paylaşmak üzere küçük özel bir masa verirdi. Ve bir gün Gussy bizden "Güneş battığında ve gece olduğunda..." diye başlayan bir şiir yazmamızı istemişti.

Akşam olunca evde, o ilk şiirin yazımı, sanat olarak yazı yazma üzerine ilk tartışmamı ateşledi; çünkü şiirimi Myrtle'a okuduğum zaman "göğe dokunduğunda" yerine "göğe renk verdiğinde" demem gerektiği konusunda ısrar etmişti:

> Güneş battığında ve gece olduğunda
> ve akşam gölgeleri göğe dokunduğunda,
> kuşlar yuvalarına doğru uçarken,
> biliriz ki dinlenme vaktidir gelen.
>
> Tavşanlar koşarken oyuklarına,
> çocuklar veda ederken oyunlarına,
> küçük yıldızlar göz kırparken,
> biliriz ki uyuma vaktidir gelen.

Myrtle'la aynı fikirde değildim, o ise kullanılması gereken bazı kelimeler ve deyişler olduğu konusunda ısrar ediyordu ve nasıl ki

yıldızlar "parıldar" ya da "titreşirse" ve dalgalar "çarpar" ve rüzgâr "kükrerse", ona göre akşam gölgeleri hakkında yazıyorsanız her zaman "renk verdiğinde" derdiniz. Myrtle'ın ısrarına karşın "dokunduğunda" demeyi "renk verdiğinde" demeye tercih ettim; yine de onun bilgeliğine ve geniş bilgisine saygım yüzünden şiirimi okula götürdüğüm zaman kelimeyi "renk verdiğinde"ye çevirdim. Ama sonra, defterime yazdığım zaman kendi istediğim şekliyle "göğe dokunduğunda"ya döndüm.

Sıradan bir çocuk şiiri olan şiirim, ne kadar başarılı olduğu tahmin edilebilirse o kadar başarılı oldu, Gussy beni dizlerine oturtup onu okumaya başladığı zaman bütün sınıf her kıtanın son dizesini tahmin edebiliyor ve hep bir ağızdan kelimeleri söyleyebiliyordu. O akşam yeni zaferimi evde "paylaştığım" zaman ailemin benimle gurur duyduğunu anlamıştım; babam başka şiirler de yazmam için lokomotif şefinin ofisinden bir demiryolu defteri getireceğine söz vermişti. Babam, Makinistler Sendikası'nın sekreteriydi ve sendika üyelerinin aidatlarını yazdığı demiryolu defteri sayfalarının kenarlarında dalgalı renkler vardı ve yan yana geldikleri zaman, mermer gibi beni büyüleyen bir desen oluşturuyorlardı. Babamın diğer kitapları da en az o kadar büyüleyiciydi – kendine özgü kalın yazıları ve şifreli işaretleriyle gayda müziği kitapları vardı ve onları "çalar", okur ve onlarla bandoyu yönetirdik, ta ki evde dokunduğumuz her nesne gibi onları da "eskitene" ya da yetişkinlerin deyişiyle "berbat edene" kadar: Kitabı yırtar, üzerine bir şeyler yazar, sayfalarını eksiltirdik. Deri kaplı, tuz kokulu ve balık pulları bulaşmış sinek oltası kitabı vardı, sayfaları parşömen kâğıdındandı ve dışından lastik bir bantla tutturulmuştu, her bir sayfa kancaların ucundaki parlak renkli tüylerden yapılma sineklerle doluydu ve "kımızı-uçlu vali", "Greenwell'in görkemi" gibi güzel isimleri vardı ve geceleri babam masada oturur ve sinek oltası kitabını "okur", çatırdayan sayfaları çevirirken her bir sineğin ismini söylerdi. Sinek oltası kitabına dokunmamıza hiç izin verilmezdi; o "okurken" yalnızca omzunun üzerinden bakardık ya da kapalıyken elimize alıp kalınlığını hissederdik. Ritüel gibi oyunlarımızda bazen "Sanırım sinek oltası kitabımı çıkaracağım" derdik. Kendi yaptığımız kitaplar da vardı, çok uğraşarak sayfalarını dikip bir araya getirmiş, şehir merkezindeki duvar kâğıdı dükkânından aldığımız duvar kâğıdı artıklarıyla kaplamıştık.

Gerçek bir deftere sahip olma ve sayfaları numaralı ve bir fihristi olan deftere şiirler yazabilme beklentisi keyiften başımızı döndürüyordu; çünkü eşit muamele kuralı sayesinde diğerlerinin de birer defteri olacaktı. Hepimiz kelimelere açlık duyuyorduk. Müzikal film seyrettiğimizde şarkıların sözlerini tam olarak bilmemek bize işkence gibi geliyordu; Myrtle eve o dönemin sevilen şarkılarının sözlerinin toplandığı bir kitapçık getirdiğinde çok heyecanlanmıştık. Bir ya da iki yıl öncesinde, "kovboy ve tutsak" diye adlandırabileceğim dönemde, kendi yaptığımız bir deftere hüzünlü kovboy şarkılarının sözlerini yazmıştım – "Vagonun tekerleği kırık ve bir daha dönmez artık", "Duvarda asılı bir dizgin var, boş bir ahırda bir nal var..." ve Poppy'nin öğrettiği "Tutsaklar" şarkısının sözlerini – *Grimm Masalları*'ndaki öyküler nasıl *onun* öyküleriyse, bu da sanki *onun* şarkısıymış gibi söylemişti bana:

> Solgun ay parıl parıl parıldıyor bu gece
> penceremin önünde gezinen sevgililerin üzerine.
> Yaşarıyor gözlerim sevinçli kahkahalarıyla,
> bir tutsak olarak hasretim gökyüzüne ve ay ışığına...

Poppy, bir akşam evlerinin yanındaki inşaatı yarım bırakılmış evde oynarken şarkıyı öğretmişti bana; evin temeli ve iskeleti, Oamaru yazının ay ışığında parlıyordu ve biz oyun oynarken hapse düşmemiz an meselesiydi; çünkü bir gün evin sahibi bizi orada oynarken yakalamış ve öfkeyle "Toz olun, toz olun" diye bağırarak bizi şaşırtmıştı (çünkü evin bize ait olduğunu sanıyorduk). Ondan sonra adama Tozolun ismini taktık. "Bugün Tozolun'u gördüm."

Gussy'nin kanatları altında hem çalışkan öğrenci hem de sporcu olarak gelişip olgunlaştım; çünkü Gussy, her öğrencinin özel bir yeteneği olduğundan, öğretmen olarak bunun keşfedilmesi için herkese bir şans vermesi gerektiğine inanıyordu. Gussy sınıfta ve spor sahasında bir tür fanatik olarak biliniyordu ve Gussy'nin sınıfında olmak, bir yarışta koştuğunuz zaman Olimpiyat takımı seçmelerine katılmak anlamına geliyordu. Eziyet verici okuma derslerinde yüksek sesle okuyamayan, yavaş öğrenen ve beceriksiz çocuklar, gelecekte Olimpiyat şampiyonluğu kazanabileceklerini ya da bahçıvanlık ya da el işlerinde "iyi" olabileceklerini keşfettiler, ki bu Gussy'nin üstüne basarak söylediği üzere aynı derecede önem-

liydi ve böyle bir cesaretlendirmeyle bazılarının kendine güveni geri geldi: Yüksek sesle okumayı öğrendiler, hatta çarpım tablosunu bile ezberlediler. Gussy'nin herkesi eşit ve özel kabul etme ilkesine rağmen, gözdesi olma sevincini tadan ben oldum; böyle bir konum için alışılmış niteliklere sahip olmadığım için tercihinin nedenini hiçbir zaman öğrenemedim. Belki de bunun nedeni benimle, tiklerimle ve korkularımla başa çıkması için tek yolunun bu olduğunu düşünmesiydi. Herkese ilham veriyordu. Ernest Calcott her sabah boynuna kayışla asılı davulu çalarken, müdürün baş yardımcısı olarak bizi okuldan içeri uygun adım yürüten Gussy'nin birrr-ki, birrr-ki, birrr-ki diye asker gibi bağırışını taklit ediyorduk evde. Gussy'nin yarışın başında, her aşamayı açıklarkenki sesini de taklit ediyorduk: "Yerlerinize." Çevik ama soğukkanlı bir tonda söylenirdi. "Hazır ol." Hazır ol komutunun üzerinde normalden daha fazla durulmazdı, ama bunun aksine uzatarak Hazı-ı-ı-ı-ı-ır O-o-o-o-o-ol derdik. Son olarak da kısa ve keskin *Başla*. O büyük gün, Okul Spor Günü için de alıştırma yapıyorduk; o gün Kuzey Okulu ve Güney Okulu, İlkokul Spor Şilti'ne sahip olmak için mücadele ederdi ve Oamaru bandosu "Albay Bogey"i ve "Invercargill Yürüyüşü"nü çalarken bütün okullar gösteri sahasının etrafında uygun adım yürürdü. "Şimdi tribünlerin önündeyiz" derdik, bir kez daha heyecanın yükseldiğini midemizde hissederek. "Şimdi dışarıdan dönüp geliyoruz..." Sonra... di-di-di-di-di-dididi... *Invercargill Yürüyüşü*.

Ben bayrak yarışında koşuyordum. Hopladım, yürüdüm ve zıpladım. Düz yarışta da tabanca patlar patlamaz koşabildiğim kadar hızlı koştum, ama elimden geldiğince hızlı koşmama rağmen neden her zamanki gibi üçüncü ya da dördüncü olmak yerine birinci gelmediğimi anlayamıyordum. Bacaklarımın çok çabaladığını biliyordum ve eğer bir insan, bir şeyi başarmak için elinden geleni yapmaya çabalarsa onu başarabileceği öğretilmişti. Herkes "çabalamak" konusunda bize öğüt veriyordu, büyük adam ve kadınların başarılarına dikkat çekiyor ve ellerinden geleni yapmaya çabaladıkları için onların önemli birer insan olduklarını iddia ediyorlardı; rekabetçi okul hayatımızda, eğer kazanmak için elinden geleni yaparsan kazanırdın: Herkes böyle söylüyordu. Bunun üzerine çok kafa patlatmıştım, ta ki bunun "gerçek" olmadığını anlayana kadar. Gerçekten de yarışta koşabileceğim kadar hızlı koştuğumu biliyordum. Audrey Nimmo gibi uzun bacaklarım ya da şampiyon

dansçı Madge Robertson ya da Güney Okulu'ndan diğer şampiyon dansçı Beatrice Macfie gibi fazladan kuvvetim olmadığı için kazanmadığımı fark etmiştim.

Gussy bile aşağı yukarı neye sahip olmak istiyorsak onu vaat ederek her zaman elimizden geleni yapmamızı söylüyordu. O yıl dini vaazlar dinlemeye hevesliydim. Her sabah yerel papazlardan birinin verdiği uzun süren bir Kutsal Kitap dersimiz vardı. Ben her zaman dikkatle dinlerdim, ama ilahilerden daha çok şey öğrendim; çünkü bu tür şarkılar daha çok ilgimi çekiyordu. "Uzakta Yeşil Bir Tepe Var". –Yalnızca ilkokul şarkısı olarak düşünülen– "Parlak ve Güzel Her Şey". "İsa bizim ne iyi bir arkadaşımız. Parlak mavi gökyüzünde küçük çocuklar için bir arkadaş vardır..." Eve "Küçük çocuklar için bir arkadaş vardır" diye cenneti vaat eden şarkıyı söyleyerek geldiğim zaman annemin bunu onaylamadığını görmüştüm; çünkü Hıristadelfiyan inancı yeryüzündeki cennetti, gökyüzündeki cennet değil. Annem insanın öldüğü zaman öldüğünü, İsa'nın dünyaya dönüşüne ve Diriliş ve Kıyamet Günü'ne kadar mezarında kaldığını anlattı (ben bunu Oamaru bandosunun "Invercargill Yürüyüşü"nü ve gayda bandosunun "Adalara Giden Yol"u çaldığı bir tür ilahi Spor Günü olarak hayal ediyordum). Annemin söylediğine göre, Diriliş Günü'nde herkes ölmeden hemen önce nasılsa öyle olacaktı ve yargılanıp saygın ya da değersiz olduklarına karar verilecekti; değersiz olduğuna hüküm verilenler çarpılıp sonsuza dek ölü olarak kalacaklardı.

"Diriliş Günü'nde herkes uyanacak mı?"

"Herkes."

"Büyükanne bile mi?"

"Elbette."

"Peki ya hayvanlar, Yaşlı Kedi ve Lassie ve Laddie?"

"Cennette hayvanlara yer yoktur."

Bütün yaratıklar için yer olmadığını kabul edemeyeceğim için annemin dinini benimsemedim. "Yaşlı Kedi ve Laddie ve Lassie için yer olmalı." Dünya hakkında gayet açık görüşlü ve "canlıları" çok seven annemin, onları neden cennetin ihtişamına uygun görmediğini anlayamıyordum.

O yıl sona ererken, altıncı sınıfın başka bir şubesinden bir kızla aynı dereceyi alarak okul birincisi olduğumu öğrendim. Bazılarına göre bunun nedeni Gussy'nin "gözdesi" olmam ve belki de

Gussy'nin beni derslerimde cesaretlendirmiş olmasıydı. Son gün pelerin yakalı beyaz bir elbise giydim (elbiseyi Polly Hala göndermişti) ve altın madalyamı alıp sahneden aşağı inerken, madalyayı iğnelendiği yerde hissetmeyerek birdenbire panikledim. Hızla geri döndüm ve madalyamın emniyette olduğunu fark edene kadar sahnede aradım. Okul birinciliği madalyası aldığım için ne kadar gururlu olduğumu herkese belli ettiğimin farkına vardığım zamanki utancım o kadar büyüktü ki!

Okul birincisi olmamın babamı sevindirdiğini biliyordum, bu da beni sevindiriyordu; çünkü evde altıncı sınıf hayatından hikâyeler anlattığımda babam "Eee, okul birincisi olacak mısın şimdi?" diye sormaya başlamıştı.

O heyecan dindikten sonra, okul birinciliği madalyasıyla birlikte bana verilen zarfın içinde Oamaru Atheneumu ve Teknik Enstitüsü olarak da bilinen Oamaru Halk Kütüphanesi'ne bir yıllık üyelik kartı olduğunu hatırladım. "Atheneum'a bedavadan gidebilirim," dedim, *Atheneum*un ne olduğuna pek de emin olmayarak. Sonra tatilde bir gün babama öğle yemeği olarak yeni pişmiş börek götürmek için lokomotif şefinin ofisine gittiğimde, onun "Kızım Atheneum'a gidiyor" dediğini duydum.

16
Atheneum

Atheneum, Thames Sokağı'nda iki katlı bir binaydı ve alt katı kafes içinde kayaların, kemik parçalarının, yeşim taşlarının ve soyu tükenmiş olarak etiketlenmiş bir huia dahil içi doldurulmuş yerel kuşların olduğu müze olarak kullanılıyordu; merdivenlerin başında yine içi doldurulmuş, cam gözlü ve soyu tükenmiş olarak etiketlenmiş dev gibi bir moa bekliyordu ve üst katta, demir parmaklıkların arkasında oturan ve bulunduğu ortamdan dolayı adının Bayan Demirbilek olduğunu tahmin ettiğim, kitapları dağıtıp geri alan kütüphanecinin olduğu kütüphane vardı. Çocuk kitaplarının olduğu bölümde ("On dört ve yirmi bir yaş altı sessizlik lütfen", "Sayfaları kıvırmayın"), Thames Sokağı'na bakan pencerelerin yanındaki duvar boyunca kitaplar vardı.

"Kitaplar" demek, çoğu İngilizce dilinde okuma kitapları demekti ve benim bildiğim kitaplardan farklıydı – yani gayda müziği kitabı; babamın sinek oltası kitabı; babamın sendika kitapları; Tanrı'nın Kitabı – bulut ve şimşek girdabı içindeki Tanrı'nın resimleriyle büyük Hıristadelfiyan kitabı; İncil; çocuk hastalıkları üzerine açıklamalar ve doğum için yatağa girmiş kadınlar üzerine bir bölüm olan ve "ıkınarak" demir yatak başına iliştirilmiş havlu rulosu gibi çarşaflara asılan bir kadını gösteren resmin olduğu *Doktor'un Kitabı*; pastel renkli sayfaları olan anı defterleri; doğum günü kitapları (annemin *Whittier Doğum Günü Kitabı*); bizim yaptığımız pek çok kitap; çizgi romanlar; ders kitaplarımız; son olarak da Maggie Hala'nın sayfaları pazen kumaştan, yün iğnesiyle (yün ninesiyle) delinip desen oluşturulmuş "iğne oyası kitapları".

"Kütüphaneden ne alacağım, annecim?" diye sordum, kütüphanedeki kitap dünyası karşısında birdenbire korku ve şaşkınlığa kapılıp kendimi cahil hissederek; ne seçeceğim konusunda hiçbir fikrim yoktu ve *Grimm Masalları*'na, *Okul Dergileri*'ne ve bildiğim şiirlere yapışıp kalmıştım ve okumuş olmam gereken "çocuk kitaplarını" (*Alis Harikalar Diyarında*'yı, *Söğüt Ağaçlarındaki Rüzgâr*'ı, *Peter Pan*'ı, *İşte Öyle Hikâyeler*'i...) okumaya hiçbir istek duymuyordum. Annem büyük bir sevinçle "Ah, Mark Twain (Samuel Clemens), *Masumlar Ülke Dışında*, ah, *Tom Amca'nın Kulübesi*, ah, *David Copperfield* (Dickens, ah, *Noel Kitapları*, çocuklar, "soğuk bir gece," dedi Goblinlerin Kralı)" diye bağırdı.

Yeni kütüphane üyeliğim bir aile meselesiydi. Bruddie için eve bir "William" kitabı getirdim ve hepimiz okuduk. Poppy'den ödünç aldığım, aynı türden kırmızı kaplı ve ince sayfaları siyah yazılarla dolu *Grimm Masalları*'nı buldum. Babam için bir kovboy romanı ve annem için Dickens'ın bir kitabını buldum, ki annemin okumaya vakti yoktu, ama kitaba dokunup kapağını açtı ve sayfalarını çevirip, "Çocuklar, Charles Dickens ne kadar harika, yoksulluk içinde doğmuş ve büyüyüp önemli bir yazar olmuş" diyerek çarpıcı tasvirleri yüksek sesle okudu. Sonra, Grimm Kardeşler'le geçen uzun bir dönemden sonra cesarete gelip başka kitaplar okumaya başladım (Kızlar ve Oğlanlar için Büyük Boy Kitaplar, Yatılı Okul Kitapları); bir yandan da Myrtle'la özdeşleştirdiğim *Gerçek İtiraflar* ve *Gerçek Romantizm* dergilerini okuyordum.

Yeniden yaz tatili oldu. Sonu gelmez oyunlarla, evcilikle, *fidanlık*larda, tepede, su yolunda boş boş gezinmelerle geçen bir yaz. Oamaru Kuzey Okulu'ndaki günlerim sona ermişti; ortaokulun başlamasını, Fransızca ve cebir ve geometri ve şan derslerini, yeni şiirler dinlemeyi dört gözle bekliyordum. Ortaokul ve lisenin sahne deposu da ortaokuldaydı ve Myrtle'ın bana tarif ettiği üzere, dekorlar ve sahne elbiseleri ve maskelerle doluydu; aynı zamanda Myrtle'ın tasvirleriyle ünlü olmuş öğretmenler de vardı. Özellikle de önceden beri okumaya çalıştığım Fransızca kitabındaki Fransız aile vardı – Marcel ve Denise ve ebeveynleri Mösyö ve Madam Desgranges.

Bununla birlikte ortaokula gitmek demek, özel bir üniforma giymek demekti ve Oamaru Kuzey Okulu üniformasının aksine zorunluydu ve pilileri doğru bir şekilde katlanmış açık gri yünlü bir tünik, kışlık ve yazlık şapkalar (siyah bere ya da siyah fötr ve yönetmeliğe uygun kurdeleli beyaz hasır şapka), beyaz pamukludan ve gri pazenden yazlık ve kışlık gömlekler, siyah çoraplar, siyah pantolon, siyah ayakkabılar ve beden eğitimi dersi için lastik ayakkabıyı kapsıyordu. Neyse ki bana kütüphane üyeliğini getiren okul birinciliği madalyası, aynı zamanda, Frame ailesi kızlarının eğer liseye "devam" ederlerse giysiye ihtiyacı olabileceğini unutmuş olabilecek akrabalara hatırlatmada bulunmuştu; böylece Polly Hala ve Isy Hala'dan içinde çeşit çeşit kıyafetler olan bir paket ulaştı – "hala kokulu" ve "hala renklerinde" kahverengi, mor, bordo, lacivert kıyafetleri aramızda paylaştık, ama okul üniforması yapmak için bir işe yaramadılar. Annem Hodges'daki adamla cesurca yüzleşerek bir miktar gri yünlü kumaşı "veresiye" aldı ve bununla bir tünik dikmeye çalıştı, ama ortaya çıkan şey feci bir dikişle feci bir şekil almış melez bir giysiydi, ne tünik ne de elbiseydi, ön tarafı tuhaf bir şekilde oyuktu ve önde toplanmış beyaz bluzumun büyük bir kısmını ortaya çıkarıyordu (bluz önde toplanmıştı, çünkü büyüyordum ve büyük beden tasarruf etmeye yarıyordu). Okul tüniğimin "komik" olduğunu biliyordum, ama hayatımın o döneminde beni endişelendirmemişti; çünkü yeni derslerin, Marcel ve Denise'in ve Myrtle'ın ortaokulda öğrendiği bir başka şiir olan "Parlaklık kelimelerin tınısıdır / Onu doğru adam seslendirdiğinde" dizelerinin beklentisine kendimi fazlasıyla kaptırmıştım.

17
Altın İşlemeli Beyaz Giysi

İlk yılki öğretmenimiz herkes tarafından Iris Beatrice olarak bilinen Bayan Romans'tı ve günün deyişiyle "hızlı" olduğu söylentisi yayılmıştı – şeri içmek, briç oynamak, partilere gitmek "hızlı" olmanın bilinen özellikleriydi. Aynı zamanda güzeldi ve yüksek topuklu ayakkabılar giyiyordu.

O ilk yıldan, Bayan Romans'ın hızlılığı (ki onu icraatta hiç görmemiştim), siyah bir elbise giymesi ve odaya girerken dirseklerini uçuyormuş gibi hareket ettirmesi haricinde pek az şey hatırlıyorum; Fransızca kelimeler ve şarkılar ve bilimde kullanılan aletlerin isimlerini (Bunsen beki, turnusol kâğıdı) öğrenmenin zevkini hatırlıyorum; yemek pişirme dersleri, limonlu pelte, puf böreği, tuzlu kraker; ahşap bir masa nasıl ovulur; dikiş dikme, daima hazır bulunan *yün* iğnesi ve Clarks marka bükülü pamuk ipliğiyle nakış işleme; hepsinin de satın alınması gerekiyordu, o yüzden de evdekilerden istiyordum ve hiç bitmeyen cevap da "Fabrikada çalışsan çok daha iyi olur" oluyordu, ama okul birinciliği madalyasının ve ailenin "Kanada'ya göç eden Kuzen Peg gibi öğretmen olacak" şeklindeki yeni hayalinin etkisiyle rıza gösteriliyordu.

Yün iğneleri ve bükülü pamuk iplikleri, kalemler, kurşunkalemler, kalem uçları, kurutma kâğıtları, pergeller, gönyeler, iletkiler, cetveller, "ince çizgili ve kenar boşluklu" alıştırma defterleri (babam "Bütün bunların masrafıyla cüzdanımda kara delik açıldı" diye şaka yapardı buna), defter kapları, ataşlar... Bütün bunların kaynağının tükenmiş olabileceği bir dönem yaşanabilirdi, eğer ki o yıl, yani 1935, herkes için sosyal güvenlik, bedava sağlık hizmeti, hastanede bedava tedavi sözü veren İşçi Partisi'nin ilk kez iktidara geldiği yıl olmasaydı. O sırada doktora ve hastanelere olan borcumuz o kadar büyümüştü ki onları ödeyebileceğimize dair bir umudumuz kalmamıştı ve babam, usta bir balıkçı olarak hâlâ somon, alabalık, balık yavrusu ve kerevitle ödeme teklifinde bulunuyordu. İşçi Partisi'nin hükümete seçilmesi İsa'nın dünyaya dönüşü gibi bir şeydi, evimizdeki sevinç öylesine büyüktü ve yeni başbakan "Micky" Savage'a öylesine saygı duyuluyordu ki afiş büyüklüğündeki fotoğrafı artık mutfak duvarımızda asılıydı; Eden Sokağı elli altı numarada yaşadığımız süre boyunca da orada kaldı. Hatta İkinci Dünya Savaşı ilan

edildiği zaman bile Micky Savage, minik bayraklı iğnelerle dünya haritasına yer açmak için yalnızca bir miktar hareket ettirilmişti: "Müttefik Kuvvetler'in Hareketlerini Her Gün Bayrakla İşaretleyin."

Sosyal güvenlik yasası sonunda geçtiğinde babam, bütün ailenin de katıldığı aniden yapılıveren bir sevinç dansıyla saatin arkasından faturaları çıkarttı ve şömine maşasını askısından alıp yanındaki ocağın kapağını kaldırdı ve bütün faturaları ateşe attı. Gerçek bir Godfrey olan annem (bütün Godfrey'ler "sulugöz" olarak bilinirdi) ağladı ve biz çocuklar sevinç içinde kovboy çığlıkları attık. O günden sonra Micky Savage, John A. Lee (yazar olduğu için özellikle saygı duyuluyordu), Bob Semple, Mabel Howard, Paddy Webb gibi kahramanlar siyaset sahnesine çıktıkça, Longfellow, Dickens, Mark Twain, John Greenleaf Whittier, Kuzen Peg ve Godfrey, Joyce, Frazer ve Nash atalarımızın yanında, baş köşede yerlerini aldılar. Birkaç yıl sonra krediyle bir radyo aldığımız ve parlamento oturumları yayımlandığı zaman, annem bitip tükenmek bilmeyen işleriyle uğraşırken radyo da parlamentoya ayarlanır, annem arada kendi düşüncelerini söyler ve her konuşmacı konuşmasını bitirdiğinde "iyileri" över ve "kötüleri" eleştirirdi, her bir üyenin ilk ismini kullanır ve onlar hakkında ve onlarla konuşurken öyle bir samimiyet gösterirdi ki, bizim hep Bay ve Bayan diye bildiğimiz eski arkadaşlarımız ve komşularımız John ve Bessie Walker'ın bile talep edemeyeceği bir samimiyetti bu; gerçi parlamento üyelerinin aksine, Walker'lar tatilde bizi ziyarete gelmişler ve kızlarını balayı için bizim evimize göndermişlerdi.

"Büyüdüğüm" zaman "şair" olmayı kafaya koyarak küçük demiryolu defterime düzenli olarak şiirler yazmaya başladığımda Waitaki Ortaokulu'nda ikinci yılımdaydım. Bu yeniden ortaya çıkan ilgi, kuşkusuz öğretmenimizin şiir sevgisinden ileri geliyordu: Şiirsel konuşma tutkunu öğretmenimiz bize okumamız ve ezberlememiz için akıldan çıkmayan birkaç şiir vermişti; her ne kadar bizden beklediği üzere şarkı söyler gibi tekdüze ritimle okumaya karşı çıksam da sınırları yokmuş gibi görünen bir dünyada ve Yaşlı Meg'in, dilencilerin ve aylakların, ayrıca meleklerin ve Poppy'nin ve Tozolun'un ve On İki Dans Eden Prenses'in ve çocuk şarkılarının ve dalgaların kıyıda keder içinde inlediği E pare ra'nın dünyasının bir parçası olduğu şarkılara olan tutkumla birlikte, o şiirlerden bazıları beni tuzağına düşürdü. Aynı zamanda Bayan Lindsay, Tennyson'ın

Kralın İdilleri şiirlerini sanki kendisi yazmış gibi saatlerce okurdu ve beni onu merakla dinlemeye mecbur bırakan, bir bakıma kendini tamamen şiirlere kaptırmasıydı. Onu hâlâ, sanki göle doğru bakıyormuş gibi sınıfın kapısına bakıp "bir kol kalktı... altın işlemeli beyaz giysi içinde, gizemli, harika..." derken gözümde canlandırıyorum, sanki bunu yaşamıştı, sanki değerli taşlarla süslü Excalibur kılıcı "kabzası elmaslarla parıldıyordu, / sayısız topaz ışığı, zirkon işlemesi / mücevherlerin en zarifi..." hayatının bir parçasıydı, öyle ki Sir Bedevere gibi ondan vazgeçmeye yanaşmıyordu. Arthur'un ölümü için o da yas tutmuştu, hem de sıradan kahverengi giysileri ve yer yer kırmızı lekeli yüzüyle *bizim* Bayan Lindsay'imize hiç de uygun olmayan bir şekilde:

> Ve onu adıyla çağırdı, yüksek sesle yakınarak,
> Ve koyu kanların yol yol aktığı alnına
> acı gözyaşları dökerek...

Bayan Lindsay, Son Ozan'a da aynı canlılıkla hayat vermişti: "Yol uzundu, rüzgâr soğuk, / Ozan zayıf ve yaşlıydı..." Bunların hepsi benim için yeni olan şehirler ve krallıklardaydı ve tarih kitaplarında bulunmayan bir tarihin parçasıydı; çünkü tarih kitaplarımız kişiler hakkında değişmez düşünceleri desteklese, kimi kralları ve liderleri kesin olarak "iyi" ya da "kötü" ya da "zayıf" ya da "güçlü" ve hareketlerini devamlı buna göre tanımlasa da Kral Arthur'un ve Son Ozan'ın ve Wellington Dükü'nün dünyasında (Şeref duyulan bir konuk gibi gelen de kim?), karakterleri istediğimiz gibi ya da şairin tarihi görmezden gelerek bizden düşünmemizi istediği gibi düşünebilir ve hissedebilirdik; biz şairin konuklarıydık, onun dünyası, şiirlerden birinin bize anlattığı gibi *Kelimelerin Tınısı* aracılığıyla ulaşılan krallığıydı:

> Parlaktır kelimelerin tınısı
> Onu doğru adam seslendirdiğinde,
> Hoştur şarkının bitişi
> Şarkıcı onları söylediğinde.

Sarkık gerdanıyla yüzü bir ineğinkine benzediği ve sivri burunlu komik ayakkabılar giydiği için güldüğümüz Bayan Lindsay'in

görmemi sağladığı bu diğer ülke, her günün ve gecenin yüzeyinin altında canlı ve hareket eden ve solucanlar gibi yalnızca çok yağmur yağdığında yüzeye çıkan dile getirilmemiş duyguları içeriyor olabilirdi; bu duygular, bu yeni ülkenin şoka ya da dehşete ya da intikam almaya ya da cezalandırmaya ihtiyaç duymadan alabileceği sırlardı; ama yine de özel bir yerdi, hatta Bayan Lindsay şu dizeleri okurken orayı tarif ediyordu:

> Bir yer
> kimsenin uğramadığı
> ya da dünya yaratıldığından beri
> kimsenin gelmediği.

Eve şiirlerin haberini getirdim, onları tekrar tekrar ezberden okudum ve annem, uzun zamandır görmediği anayurdunu karşılayan bir sürgün gibi karşıladı onları. "Bugün "Çalın Çılgın Çanlar'ı okuduk" dedim, bunun üzerine annemin, şiiri hatırlayarak nefesi kesildi ve "Çalın çılgın çanlar çılgın gökyüzünde, / Hızla giden bulut, buz gibi ışık..." diye tekrar etti ve yakın zamanda sürgün edilmiş Myrtle vatan hasreti çeken sesiyle ona katıldı, "'Yıl ölüp gidiyor, bırak ölsün..." Biz de bunu okumuştuk." Şiir, Myrtle'a Genç Ozan'ı ve "Akşam Karşıma Çıktı Uykuların Prensi"ni ve Un-deux-trois-quatre-cinq'i hatırlatmaya yetmişti, bunları bilmek ona büyürken ve babamla tartışırken ve dansa giderken ve Jack Dixon'un Majestik'te projektörü çalıştırmasını seyrederken yeni hayatında bulamadığı bir güç ve tatmin veriyordu. "'Son Ozanın Şarkısı'nı da okuduk" diye anlattım aileme, bunun üzerine annem bağırdı, "Ah, ah. Sir Walter Scott. "Son Ozanın Şarkısı.'"

Onun en sevdiği şiirler uzun zamandır kayıp olan ve yeni keşfedilmiş ilk ve sonuncu şiirlerdi, hepsi de "son günlerdeki" endişeleriyle iç içe geçmişti ve tam karanlıkla kaybın ve tam aydınlıkla keşfin birbirine zıt imgelerini yaratıyorlardı. Bu duygu, en basit şekliyle geride kalan ve terk edilmiş ve ihmal edilmiş her şey için acıma hislerini harekete geçiriyordu. Hayvanlara "cennette" yer açmamasına karşılık, sokak kedileri ve yaralı kuşlar ve terk edilmiş bahçeler ve evler ve geçmiş günler hakkında dizeler yazıyordu ve konu seçiminde beni de etkilemişti. "Geçmiş günler" üzerine ben de şiir yazdım:

Salınırken fısıldıyor
nazik rüzgârın okşadığı çamlar,
gün boyunca üzgün ve yalnız
tatlı anıları hatırlatıyorlar.

iki dörtlük sonra şöyle sona eriyordu:

Bahar güneşi ışıldıyor
anlatıyor yavaşça salınan ağaçlar
yarı unutulmuş günün anısını
ve fısıldıyor çamlar.

Çevremdeki her şey hakkında şiir yazdım. Kumlar, gökyüzü, yapraklar ve –renkleri tam olarak listelemeye özen göstererek ("turuncu, sarı, kırmızı ve eflatun, hoş bir yeşil ve mavi")– gökkuşağı üzerine birer şiir yazdım. Marie Antoinette ve Fontainebleau Sarayı hakkında da yazdım:

Ah, hüznün kraliçesi, olsaydın keşke burada
o güzel pembe günbatımını görmek için,
bir kitap alıp otururdun gölün kenarında
boynunu eğip billurdan su içebilirdin.

Bunlar zor zamanlar, gülümseyen birkaç kişi ancak
her yer kan gölüne döndü, çok insan ölüyor,
zaman yok yağmurun yıkadığı maviye bakacak
halbuki gökyüzünde güneş batıyor...

Gizemli bir gemi hakkında da yazdım: "Ona uzun uzun baktım deniz mavisi gözlerle, benim o eski gizemli gemim..."

Anneliğe olan saygısı böyle birçok şiirine ilham veren ve dünyadaki diğer "sahipsizleri" bize hatırlatıp duran annem hakkında da bir şiirim vardı kaçınılmaz olarak: "Unutma, o da birisinin annesi olabilir."

Demiryolu defterime yazmaktan çok zevk alıyordum. Şiirler için bir fihrist tutuyordum ve ilk fihristin bir kısmını hatırlıyorum:

Kaptan Scott.
Kum.
Bir özlem.
Gökkuşağım...

Şiirlerim "şiirsel" kelimeler hakkında sıradan fikirler ve diğer defterlerime kaydedilmiş kovboy ve hapishane şarkıları ve Myrtle'ın eve getirdiği küçük popüler şarkı kitaplarının içerikleri ve annemle babamın ve büyükannemle büyükbabamın söylediği şarkıların bir karışımıydı. Annemle babamın onayını hissederek şiirlerimi yazmaya devam ettim – annem, kendi hayatından kaybolup gittiği için yas tuttuğu bir şeyin doğuşunu görüyordu; en büyük "ah keşke'si, bir kitabının *basılmasıydı*. Bir seferinde şiirlerinden bir derlemeyi İngiltere'ye, Yeni Zelanda gazeteleriyle dergilerine düzenli olarak ilan veren Stockwell'e göndermişti ve baskı için verdikleri fiyata parasının yetmeyeceğini bilmek, şiirlerinin basılmak için kabul edilmesinden duyduğu sevinci yalnızca bir parça gölgelemişti; bu paraya asla sahip olamayacağını kabullense de ara sıra gururla "Bir şiir kitabım İngiltere Ilfracombe'daki Stockwell Yayınevi tarafından kabul edilmişti" diyebiliyordu. Bir Avustralasya yarışmasında birincilik ödülü kazanan şarkısının telif hakkını satın almaya da parası yetmemişti; çünkü telif bürosundan gerekli belgeleri istediğinde ("Şarkımın telif hakkı için başvuruyorum") ödeyemeyeceği bir harç olduğunu öğrenmiş, böylece şarkının telif hakkı alınamamıştı. Bununla birlikte geriye bir tek telif alma yönteminin bilgisi kalmıştı ve annem sık sık bundan bahsederdi: "Şarkımın telif hakkı için bir başvurum var." Ve yıllar içinde hatırladıkları hayal kırıklığı yerine verimliliğine dairdi: "Telif ofisiyle şarkım için temasta bulundum."

Annem "Londra'daki Fleet Sokağı'ndan" da bahsediyor, onu da hayallerinin bir parçası haline getiriyordu. Çizgi roman okumamıza gösterdiği hoşgörü belki de derginin en altında küçücük harflerle "Basım yeri Farringdon House, Fleet Sokağı, Londra E.C.4" yazılmış olduğunu keşfetmemiz sayesindeydi. Bu keşfe coşkuyla tepki vermişti: "Ah, çocuklar, Farringdon House, Fleet Sokağı, Londra E.C.4."

Biz kendimiz bedava rozetler, kitapçıklar ve ıvır zıvır isteyen mektuplar gönderip cevap alamadığımız mütevazı yöntemlerimizle

Fleet Sokağı, Londra ile haberleştik. Annem kitap yayımlamaktan ve Londra'daki Fleet Sokağı'ndan, Bruddie'nin iyileşmesinden bahseder gibi (Büyüyüp bundan kurtulduğun zaman, Bruddie...), aynı özlemle bahsediyordu; çünkü şimdi sihirli yöntem doğal büyüme süreci olarak düşünülüyordu ve İncil'de bahsedilen Son Zamanlar ve İsa'nın dünyaya dönüşü ve Diriliş hakkında konuşuyordu. Evle ilgili olarak da her sene pişirdiği Noel ve Yeni Yıl pastasının üzerine günün birinde kelimeler ve cümleler yazmak için kullanacağı (en büyük evsel okuryazarlık) şekerli krema setinden bahsediyordu. Yenilebilen kelimeler ve cümleler!

Babam da, Kuzen Peg'i ve okul birinciliğimi hatırlayarak, şiir yazmam konusunda daha ölçülü bir şekilde memnuniyet göstermişti. Annem tarafından hüzünle "bütün Frame'ler gibi, sert bir İskoç, babanız sert bir İskoç, çocuklar" diye tarif edilen babam, aslında bir mizah düşkünüydü; yeni edindiğimiz radyoda komedileri hevesle dinler ve kâğıtlarını kareler halinde kesip tuvalet için silme kâğıdı yapmadan önce *Mutlu Mag* ve *Mizah* dergilerindeki fıkraları okurdu; buna rağmen gerçek hayatta ve kendi evinde olan komik olayları kabul edemiyor gibi görünüyordu ve annemin hâlâ her gün hem evde hem de radyoda bulduğu onca gülünç olayı anlatırkenki kahkahalarını asık suratla dinlerdi. Babamın kelimelere olan ilgisi ciddiydi. Kelimeler aranmalı ve açıklanmalıydı ve "havadan sudan" amaçlar için kullanılmamalıydı; ayrıca şiir yazdığım için gurur duysa da özel ilgisi, şiirlerimin ödül kazanabileceğini diğerlerinin bilmesini sağlamak ve öyle de olacağını ummak üzerineydi. Akşamları oturup dergilerdeki bulmacaları çözmeyi ve kare bulmacalardaki kelimeleri yerleştirmeyi severdi. Çoğu bulmacadan ve çoktan tamamlanmış denizin, gökyüzünün ve çayırın yanında elimde fazladan bir deniz, gökyüzü ya da çimen parçası kaldığı için özellikle de yapbozlardan hoşlanmayan bense, babam kare bulmacada yardım etmemi isteyince gururla karışık hayrete düşerdim. Sanki Dünyanın Kralı yardım için bana başvurmuştu, ama ben duygularımı gizleyip kelimeyi bulmak için sakince çalışıyordum. Hatırlıyorum da bir akşam, bulunması gereken bir kelime kalmışken ve babam pes etmeyi reddederken, bana da onun kararlılığı bulaştığı için saatler boyunca arayıp durmuştum. Yatma vakti gelmiş olsa da ikimiz de teslim olmamıştık ve ertesi sabah erken bir saatte babam işe gitmeye hazırlanırken mutfaktan bir zafer çığlığı duymuştum.

"*Hezaren*. Buldum, *hezaren*." Gerçekten de hezarendi, benim için yeni bir kelimeydi bu. *Karar vermek*, *varış noktası*, *macera*, *permalı saç*, *eyvallah*, *süpürgelik*, *yarım lambri* ve diğerleriyle birlikte hayatımda hâlâ unutulmaz bir yer kaplıyor.

Kütüphane üyeliğimin devam etmesine izin verilmiş olması (artık ailenin onca kitaba erişiminin olmaması düşünülemezdi), yazmaya olan ilgimi de kuvvetlendirmişti. Etkisi olan başka şeyler de vardı. Yıl 1936'ydı. Menenjit vakalarıyla birlikte çocuk felci salgını yaşanmıştı, hâlâ da tek tük vaka görülüyordu ve önümüzdeki yaz boyunca sayılarında artış olması bekleniyordu; çocuk şair Gloria Rawlinson başta olmak üzere, engellerinin üstesinden gelen "sakat çocuklar" ilgi odağı olmuşlardı. Zaman, bir de Hollywood "çocuk yıldızlarının" zamanıydı: Shirley Temple, Jane Withers, Freddie Bartholomew. Gösteri dünyasındaki çocuk sayısının, hırslarının ve ailelerinin hırslarının artışı Oamaru'da ve diğer her yerde en üst seviyeye ulaşmıştı ve özellikle bizim evimizde sakatlık ve kanıtlanmış yetenek arasında devamlı bir bağ kuruluyordu; çünkü annem Eden Sokağı, elli altı numara, Oamaru'da yaşayan Robert Frame'in mucizevi bir iyileşme (çünkü Tanrı her gün mucizeler gerçekleştirirdi) ya da ona ün ve servet getirecek ya da ün ve servet yalnızca bu dünyaya ait olduğundan Nimet Bahçesi'nde dolaşmasına izin verecek, mütevazı, alçakgönüllü ve ara bulucu olarak yaşayıp kaybedilmiş ve elden kaçırılmış her şey için yas tutacağı ve sonunda Tanrı'nın çocuğu olarak dünyayı miras alacağı bir yetenek geliştirme umuduyla kesinlikle iple çekeceği bir hayatı olduğunu ima ederek durmadan Beethoven ve sağırlığı, Milton ve körlüğü, Jül Sezar ve epilepsisi hakkında öykülerle Bruddie'yi avutmaya çalışıyordu.

Nedenleri ne olursa olsun şehirdeki ve bölgedeki ve ülkedeki çocuklar yalnızca danslarını, şarkılarını, piyano müziklerini, keman müziklerini, tiyatrolarını sergilemeye ve sergilediklerini hayal etmeye başlamadılar, aynı zamanda yerel gazetelerdeki çocuk sayfalarının (Otago'da *Otago Daily Times* gazetesindeki Dot'un Küçük İnsanları için Dot'un Sayfası'nın) cesaretlendirmesiyle kendi şiirlerini ve öykülerini de yazmaya başladılar. Biz çocuklar görev bilinciyle ve geleneksel biçimiyle mektuplarımızı yazdık: "Sevgili Dot, lütfen ben de Küçük İnsanlar Takımı'na katılabilir miyim? Filanca yaştayım falan filan" ve sonunda da "Bütün Küçük İnsanlara ve Sevgili Kendine selamlar" diye bitirdik.

"Sevgili Kendine"nin coşkusunun verdiği utanca rağmen "Altın Kelebek" diye bilinmeyi isteyerek mektubumu yazdım; çoktan alınmış olan bu sıradan ismi Dot "*Kehribar Kelebek*'e çevirdi. İstediği isim olan Dans Eden Peri'yi alan Chicks hariç diğerlerinin de ismi değiştirilmişti: Bruddie'nin –Creamoata yulaf ezmesi paketinin üzerindeki Kraliyet Atlı Polisi'ne atfen almak istediği– Çavuş Dan'i Çavuş Dick'e, Myrtle'ın Kraliçe Bess'i Kraliçe Charlotte'a ve Isabel'in Elma Çiçeği Elma Taç Yaprağı'na dönüştürülmüştü.

Sakatlığa verilen önem devam ederken, bazen kör bir piyanist ya da viyolonist ya da "kötürüm" bir şarkıcı radyoda eserini sunduğu zaman çocuk felcinin "darbe vurduğu" çocukların sayısının farkında olan sunucu da sanki sakatlık sanatçının yeteneğinin bir parçasıymış, hatta yeteneği için vazgeçilmez bir şeymiş gibi bunu vurgulardı. Bu ikisi arasında bağlantı kurmuştum. Cesur ve asil olmanın takdir edilecek bir şey olduğu dünyada, kötürüm ya da kör olup şiir yazmanın, bir sakatlığı bulunmadan şiir yazmaktan daha cesurca ve asil bir şey olduğunu sezinliyordum. Felç geçirmeyi ve böylece bütün gün yatakta yatıp ya da tekerlekli sandalyede oturup öyküler ve şiirler yazmayı arzuluyordum. Tabii eğer arzuladığım bir başka şey olan nota öğrenmeyi ve dans etmeyi ve şarkı söylemeyi, düzenli olarak yarışmalara katılmayı ve Hollywood'a gitmemi sağlayacak ödüller kazanmayı başaramazsam.

Yıl sona erdi. Ödül olarak iki küçük deri kaplı kitap ve liseye "devam" etmeme yardımcı olacak beş poundluk burs kazandım. Lisede üç farklı sınıf vardı – profesyonel ya da akademik sınıf, ticaret sınıfı ya da ev idaresi sınıfı. Ortaokuldaki gibi dersler karışık değildi. Artık öğretmen olmama kesin gözüyle bakan ailem okula devam etmeme izin verdi; gerçi babam eğer işler kötüleşirse okulu bırakmam ya da "ticaret" bölümüne geçip bir ofiste çalışmam gerekebileceği konusunda uyarmıştı. Mahalledeki birçok kız üçüncü ya da dördüncü senesinde okulu bırakıp bir dükkânda ya da ofiste çalışmayı planlıyordu ve çoğu "ticaret" dersi alacaktı. Arada bir uzaktan gördüğüm ve resmi bir şekilde selamlaştığım Poppy de "ticaret" alacaktı. En sevdiğim şiirlerden birisini daha (Alfred Noyes'un yazdığı "Yaşlı Gri Sincap") ciddiye alarak edebiyatın çarpıtılmasının acısını çekmiştim; şiirde genç bir oğlan denizde geçecek hayatının hayalini kuruyor, büyüdüğü zaman hayalleri suya düşmüş halde bir ofiste çalışıyor ve "içten içe ölüyordu".

Tünemiş Londra'da yüksek bir tabureye.
Artık çok uzaklarda Altın Kapı.
Onu yakaladılar ve sincap gibi kafese koydular.
Şimdi hesapları tutarken beyazlıyor saçları.

Zihnimde o yüksek tabureyi Oamaru'da, annemin kirayı ödemeye gittiği avukatın ofisine yerleştirmiştim. Beyaz saçlı yorgun görünüşlü bir adam yüksek ve eğimli yazı masasının önündeki yüksek tabureye tünemiş hesaplarla uğraşıyordu; kirayı almaya geldiği zaman burnunun bir kalem gibi sivri olduğunu ve ucunda mürekkep yerine bir damla sümük olduğunu görebiliyordum. Edebiyatın "gerçekliğine" olan güvenim işte böyleydi ki ticaret hayatının Alfred Noyes versiyonuna inanmıştım; ofiste geçen bir hayatı, insanın en güzel rüyalarına ihanet edilmesi olarak görüyordum. "Asla ticaret dersi almayacağım" dedim şiddetle.

Önümüzde günler sürecek bir Noel tatili vardı. Noel kutlamaları, yeni yıl arifesi ve Guy Fawkes Günü'yle birlikte ailemizle geçirdiğimiz mutlu zamanlardı. Noel sabahları, oturma odasındaki şöminede, servi dallarının üzerinde duran çorapların içinde (babamın gri iş çorapları) hep hediyeler olurdu; bunlar nadiren istediğimiz şeyler olurdu, ama yine de bağrımıza basar ve heyecanlanırdık; çünkü hediyeydiler ve sürprizdiler. Yeni yıl arifesinde, İskoç geleneklerine göre eve ilk giren olmak için yarışılır ve yıl boyunca bolluk sözü veren üzeri dolu bir masayla gece yarısı ziyafet verilirdi. Sonra, Guy Fawkes Gecesi'nde her yıl babam maytapları, çarkıfelekleri ve tek bir havai fişek yakarken biz de arka avluda durur, çatapatlarımızı ateşler ve becerilerimizi sergilerdik.

Noel'de her zaman bir plaja, yani Oamaru'nun Friendly Körfezi'ne gidilirdi ya da bazen Timaru'nun Caroline Körfezi'nde gezintiye çıkılırdı. Ve o yılın Noel tatilini yüzerek geçirmiştim; çünkü Bayan Lindsay, öğrencinin beline bir kemer bağlayıp kemerin ucuna iliştirilmiş sırıkla çekmek şeklindeki öğretme yöntemine uymayı reddettiğim için beni havuza iterek yüzmeyi böyle teklifsizce öğretmişti. İtilmenin getirdiği şok ne kadar büyük olsa da artık hevesli bir yüzücüydüm.

Böylece günleri deniz kenarında ya da havuzda geçirdik. Myrtle ve Isabel iyi yüzücülerdi. Myrtle aynı zamanda iyi bir atlayıcıydı ve şehir havuzunda en sevdiğimiz atlayıcıları alçak ve yüksek

tramplende seyrederdi. Sırası geldiğinde Myrtle özel atlayışlarını gerçekleştirirdi. Oğlanları seyretmek için havuzun daha iyi bir yer olduğunu keşfetmiştik; çünkü ya kolayca izlenebilecek şekilde suyun içinde ya da havuzun kendilerine ait bölümünde tramplenlerin yanında, havlularının üzerinde uzanmış oluyorlar ya da izlendiklerini bildikleri için kaslarını kasıp hava atıyorlardı. Jack Dixon havuza gitmeye başladığı zaman teninin ne kadar soluk renkli olduğunu gördük, hiç de Errol Flynn ya da Clark Gable'ınki gibi değildi ve Myrtle'ın ona olan ilgisi sona erdi. "Çok çelimsiz" dedi onun için. Çelimsizlik, bir oğlanın en büyük utancıydı.

Böylece oturduğumuz seyir noktasından oğlanların gelmesini ve havluları ve mayoları boyunlarına asılmış bir şekilde ayrılmalarını seyrederdik ve mayolarından gelişigüzel bir şekilde bahsettiklerini duyardık. Bizse dikkatli bir şekilde yuvarlanıp paketlenmiş mayolarımızı koltuğumuzun altına sıkıştırarak gelip, onları yine sıkı bir şekilde paketleyip dönerdik ve sokağa çıktığımız zaman oğlanların meydan okuyarak havlularını bize doğru savurmalarına belli bir keyifle katlanırdık; bu arada biz de mayolarımız her zamankinden daha sıkı yuvarlanmış bir halde kibirle eve doğru yürürdük.

Sonra, sessiz mavi ocak ayından şubata, oradan da sonraki yaza doğru ilerlerken günler uzun ve sıcaktı, bulutlu bir kıyamet havasıyla ve bitkinlikle doluydu. Okula dönme fikri beni dehşete düşürüyordu; çünkü lise için yine bir okul üniformasına ihtiyacım vardı: Yine koyu gri bir şayak tünik, kış için siyah fötr şapka ve siyah bere, yaz için beyaz hasır şapka. Ortaokuldaki gibi gri pazen gömlekler ve beyaz pamuklu gömlekler, yıl sonundaki bahçe partisi ve Opera Binası'ndaki ders yılı sonu için beyaz elbise; ayrıca, içinde bulunacağımız ve isimlerini Waitaki'nin ilk dört müdüründen alan dört kümeden kurada çıkana göre rengi belirlenen bir kuşak. Neyse ki Polly Hala okul tüniğimi dikmek için gönüllü olmuştu ve her şeyin iyi olacağını umarak ve öyle olmayacağından ödüm koparak Petone'dan gelecek olan paketi beklemeye başladım.

Yazın çiçeklenen her şey, çürümenin ilk aşamasındaydı; pastel renklerin her tonundaki yumuşacık yıldızpatıların yaprakları uçlarından kıvrılıyor ve kararıyordu; yazlık kulübenin krem rengi küçük gülleri çoktan kurumuş ve dökülmüştü. Ön bahçedeki kavrulmuş çimenlerin üzerine uzanıp bulutlara bakıyor ve şekillerini yorumluyor ve soruyorduk: "Ne görüyorsun? Ne görüyorsun?"

18
Piknikler

O yaz Marguerite adında bir arkadaş edindik – anne ve babası, ablası Noraleen ve erkek kardeşi John'la kısa süre önce sokağın karşısındaki eve taşınmışlardı. Marguerite bizi farklılığıyla etkilemişti; tavırları, konuşması, kelime dağarcığı, giysileri, anne ve babası, evi, hatta dini bile faklıydı. Katolikti, ki bu başka bir okula gittiği ve öğretmenlerinin rahibeler olduğu anlamına geliyordu. Doğuştan bir aktristi, *cazibesinden* faydalanmayı biliyordu ve doğru ya da yanlış, gerçekten de İspanyol olduğu konusunda ısrar ediyordu. Her konuda kendinden emin olmasının yarattığı aldatıcı cazibe, ondan şüphe etmemize imkân tanımıyordu. Onunla tanışır tanışmaz, artık sıkıcı ve uygunsuz bulduğumuz kelime dağarcığımızın yerine Marguerite'in ilginç kelimelerini geçirdik – yazı masası *eskrituar*, koltuk *chesterfield*, tayyör *dōpiyes* oldu. Annesinin kıyafetleri vardı, bizim annemizse sıradan günlerde ıslak şeker çuvalı önlüklerini ve yırtık entarilerini, kirayı ödemeye ya da Bruddie'ye çare bulmaya giderken de lacivert tayyörünü giyerdi – o tayyör üzerine uyacak şekilde dikilmiş ve Christchurch'teki Glasson'un toptan satış dükkânından posta siparişi ile alınmıştı ve ödemeleri haftada bir yapılıyordu. Bu ilk taksitli ödeme macerası hafife alınacak bir şey değildi; sanki mali bekâretin kaybedilmesi gibi bir şeydi. Doktora yapılan ziyaretler ve –nöbetlerinin bitmek bilmediği zamanlarda– Bruddie'nin hastane tedavileri artık bedava olduğu için taksitli ödemeyle battaniye ve yorgan ve hatta misafirler için çarşaf alabiliyorduk. Annem sıradan bakkal ve kasap faturaları yerine "maddi şeyler" için taksitli ödeme yaptığı için duyduğu huzursuzluğu, değerli müşteriler olduğumuzu söyleyerek yatıştırıyordu; gerçekten de öyle olmalıydık, çünkü her altı ayda bir şirketten karbon kâğıdıyla çoğaltılmış ve "Değerli Müşterimiz..." diye başlayan, mektup şeklinde broşürler geliyordu. Ve gerçekten de faturalarımızı ödüyorduk. Bayan Feather'ın uzun zamandır sürüncemede kalan faturalarını da neredeyse ödemiştik.

Marguerite'in annesiyle babasının da faturaları olduğunu öğrenmek bizi rahatlatmıştı. Babasının birden fazla takım elbisesi vardı ve işyerinde üstü başı yağ ve kömürle kaplanmıyor, içinde öğle yemeği olan (somonlu ya da soğanlı sandviç) deri bir iş çantası taşımıyor, mutfaktaki ocağı beslemek için demiryolundan kömür parçaları

ya da yazı yazma çılgınlığımızı beslemek için demiryolu defterleri getirmiyordu eve.

1936 yılının Paskalya Bayramı'nda, İşçi Partisi'nin iktidara gelmesini ve Scrim Amca'nın şarkısında tarif edilen günlerin muhtemel gelişini kutlamak için,

> Yeni bir gün var ufukta,
> Mavi gökyüzünde altın,
> İnsanların kalbinde umut var...

ailece ilk kez tatile çıktık; yıllık bedava biletimizi kullanarak birinci sınıf "kuş kafesinde" trenle Rakaia'ya gittik. Babam her şeyi ayarlamıştı. Saman balyası taşıyan bir kamyon bizi (hepimiz kamyonun arkasına oturmuştuk) istasyondan alıp köy yollarından ve otlakların arasından külah şeklindeki çadırımızı kuracağımız nehir kıyısına götürdü. Babam yataklarımız için bir köşeye saman yığdı, bu arada annem girişin yanındaki kraker tenekesi dahil yemeği hazırladı; biz de ateş için odun getirdik ve çaydanlık kaynadıktan ve babam, yağmur yağarken çadırın içine dokunursak sızdıracağı konusunda bizi uyardıktan sonra bir somon havuzu bulmak için somon donanımıyla (oltası ve makarası ve yeni parlak zokaları ve olta çantasıyla) yola çıktı. Hatırlıyorum da biz çocuklar bütün hafta sonunu okaliptüs ağaçlarını keşfederek, saksağanları dinleyerek, atmacaları seyrederek, koskocaman Jersey boğasından uzak durarak ve kraker yiyerek geçirdik. Annem ateşi canlı tuttu ve bardak bardak çay yaptı; alnında ıslak bir mendille oturuyordu ve yüzü güneşte parlıyordu, geniş ayakkabılarını ve şişman bacaklarını uzatmıştı; büyük kırmızı lekeler halindeki yaraları açıktaydı; yaraları tedavi etmek için üzerlerine ilaç kokulu yeşil Rexona merhemi sürmüştü. Orada oturup şiir okuyor, babama, yakalayacağı somonlara, kaçıracağı balıklara ve babamla Jimmy Peneamene'in yakaladıkları ve ortadan kaybolan somona dair esprili kafiyeler uyduruyordu:

> Bir gün Jim ve ben gittik eve
> boğazımızdan bir şey geçsin diye,
> birisi gizlice girdi kulübeye
> yatıp uyuyacağımız yere.
> Birisi somonumuzu çaldı,
> birisi somonumuzu çaldı...

Ya da söğütlerin ötesine, yoğun yeşil Rakaia'ya (karlarla beslenmiş, çocuklar) bakarak oturuyor ve "genç kız" olduğu zamanları ve onun mükemmelliğini anlatıyordu.

Sonra, gece olup da iç kesimlerde yağan yağmurla nehir, çadırımızın yaklaşık bir metre ötesine kadar yükselince ve karanlıkta kalkıp çadırı daha yüksek bir yere taşımamız gerekince, hayatımızın macerasını yaşadığımızı hissetmiştik. Bu, birçok kez tatile çıkmış olan diğer çocuklara doğal gelecek türden bir maceraydı.

Artık yeni bir arkadaşımız, yani Marguerite olduğu için maceramızı ona yeniden anlatma şansımız vardı; suyun yükselmesini, kaçışımızı, saksağanları, krakerleri (bir teneke dolusu kraker!), kamp ateşinin çevresinde oturup yenen somonu, süt almak için otlağı geçip Langley'in çiftliğine gidişimizi, bütün sızlanmaları, kahkahaları, samandan yatağımızda yatarak geçen geceleri, rol yapma oyunlarını, ırmağın sesini dinlemeyi, babamın söylediklerinin doğru olup olmadığını anlamak amacıyla çadıra dokunmak için birbirimize meydan okumayı ve sonunda söylediklerinin doğru olduğunu anlamayı, kavga edip barışmayı, plan yapmayı, hayal kurmayı, geçmişimizi, başarılarımızı ve bedenlerimizi karşılaştırmayı; sonra yeniden dışarı çıkıp ateş için mersin dalları toplamayı, söğüt dallarından flüt yapmaya çalışmayı, sezinleyerek su bulmaya çalışmayı, ırmağa ve girdap yaparak dönen dallara ve nadiren denize doğru akan ölü bir koyun ya da ineğe bakıp hayal kurmayı yeniden yaşayarak ona anlattık. "Geçen yıl Rakaia'ya kamp yapmaya gittik" konulu hikâyemiz, dinleyicimiz Marguerite sayesinde "Her yıl Rakaia'ya kamp yapmaya gideriz" haline geldi.

Sonra babam önümüzdeki tatil için yeniden Rakaia'ya gitmeye karar verdiğinde Marguerite'ten bizimle gelmesini istedik, o da kabul etti. Bir kez daha Rakaia öykülerimize başladık; olağan bir evde yaşayan, olağan bir ailesi ve anne babası olan ve başından felaket ya da kâbus değil de sıradan olaylar geçen "bir başkası" da Rakaia ihtişamını paylaşacağı için çok sevinçliydik. Derhal turist rehberi gibi davranmaya başladık, sanki Marguerite yakında yabancı bir ülkeye turist olarak gidecekti. Önceleri seyahat etmek konusunda şüpheler vardı; çünkü çocuk felci salgını daha da kötüleşmişti ve gazeteler vaka sayısının her gün arttığını bildiriyordu. Salgının azgın günleri geçene kadar okulların kapalı kalmasından bahsediliyordu. Diğer yandan annem, Tanrı'nın geniş göğü altındaki bir çadırda, kalabalık

şehirlerden uzakta salgının bize ulaşamayacağına inanıyordu. Ayrıca bizim sağlığımıza da güven duyuyordu. Her birimizi, biz büyüyüp onu dişlemeye başlayana kadar emzirmemiş miydi? İlk yıllarımızda yeterince süt içmiş, bize zekâ verecek balığı daima bol bol yemiştik; ayrıca kutularca bal, bahçeden sebze ve meyve ve bağırsaklarımızı açık tutmak için iri taneli yulaf ezmesi yemiştik.

Rakaia'da bir kez daha etrafı keşfettik, oyun oynadık, yemek yedik, Marguerite'e böbürlendik, ama yine de onun yabancı gücüne, onun dilini konuşup onun oyunlarını oynayarak boyun eğdik. Myrtle gri pantolonunu giyiyordu, ki bunu artık herkes, hatta babam bile kabullenmişti; çünkü birçok kadın pantolon giymeye başlamıştı. Kadınlar sigara da içiyordu. Marguerite'in annesi de sigara içiyor ve makyaj yapıyor, bu da Marguerite'in cazibesine cazibe katıyordu. Ayrıca onun rahipler ve rahibeler ve günah çıkarına ve kutsal su dolu gizemli yaşamına nasıl da özeniyorduk.

Güneş yanıklı, unutulmaz tatilimizin sonunda babam Wyndham'daki açık artırmadan aldığı ve akrabalarımız geldiği zaman parkta, Japon köprüsünün üzerinde dururken resmimizi çekmek için kullandığı kutu fotoğraf makinesiyle fotoğraflarımızı çekti. Rakaia'da çekilen resimler banyo edildikten sonra annem fotoğraflardan birinde Myrtle'ın şeffaf göründüğünü fark edince dehşetle soluğunu tuttu: Myrtle hariç herkes fotoğrafta etten kemikten görünüyordu. Annem, bunun kendisini korkuttuğunu söylemişti, her şey üst üste geliyordu, büyükanne Godfrey'in ölümü, karla beslenmiş, yeşil-mavi parıldayan güzelim Rakaia Nehri, sonbahar karının düştüğü Güney Alpleri, ülkeyi üzüntüye ve korkuya boğan salgın hastalık ve ağır felç geçirmekten kurtulan ve bacaklarında demirlerle etrafta dolaşan kurbanların görüntüsü; hepsi de bir araya gelip Myrtle'ın her an ölebileceğine dair gömülmüş korkuyu su yüzüne çıkarıyordu.

19
Bir Ölüm

Okul yılı başladı. Okullar açılmayacaktı. Dersler posta aracılığıyla yapılacaktı. Polly Hala'dan okul tüniğim geldi. Üzerime sıkı sıkı oturuyordu ve üç yerine iki pilisi vardı, ama yeterince memnun-

dum ve fotoğrafımı çekip Polly Hala'ya göndermesi için babama izin verdim.

Okul tatilleri ve yaz birbirine bağlıymış gibi sıcak rüzgârlarla, Canterbury Ovaları'ndan yanarak gelen kuzeybatı rüzgârlarıyla, bakır sülfat ya da "mavitaş" rengi gökyüzüyle bir yaz daha geldi ve suyun, yani denizin ya da havuzun dışında rahat edecek yer yoktu; biz de bu ikisi arasında gidip geliyorduk. Kitap listelerinin ve ilk derslerin elimize ulaşmasından önceki son cuma günü Myrtle, önce yüzmeye gitmeyi sonra da oğlanlara bakmak için şehir merkezine inmeyi teklif etti, ama ben geri çevirdim; o sırada aklım derslerdeydi, çok fazla yalvarmadan ve tartışmaya girmeden yeni kitaplarımı nasıl alacağıma kafa yoruyor, liseyi sevip sevmeyeceğimi merak ediyor ve şiirlerle dolduracağım defterleri düşünüyordum. Onunla gitmeyi reddettim diye Myrtle'la tartıştık, tartışma aslında daha çok benim "babamın gözdesi" olmam üzerineydi; çünkü okul birincisi olmuştum ve babamın Kanada'ya göç eden kuzeni Peg gibi öğretmen olmak üzere liseye devam ediyordum. Myrtle'ın bir zamanlar Jan Dark ve Uykuların Prensi'yle paylaştığı ve kaybolmuş birçok başka harika kişilik vaat eden dünyaya giriyordum; bunun yanı sıra babam en çok, isyankâr ve gözü pek olan, açıkça itaatsizlik eden, her zaman Caversham'daki meslek okuluna gönderilme tehdidi altında olan Myrtle'a acımasız davranıyordu. Oysaki yalnızca "iyi" olmak ve beğenilmek isteyen ben, yakalanmayacağım kesin olduğunda girıştiğim aldatmacalar dışında çekingen ve uysaldım.

Akşamüstü yaşanan o tartışmanın sonucunda Myrtle, havuza Marguerite ve Isabel'le birlikte giderken, ben de görev bilinciyle kendimi yeni okul yılına hazırlamak için evde kaldım. Kapı çalındığında akşama doğruydu; annem gelenin bir satıcı olduğunu düşünerek kapıyı açtı ve çabucak "Bugün bir şey almayacağız, teşekkürler" dedi. Tam kapıyı adamın yüzüne kapatacakken, adam tipik bir satıcı gibi ayağını kapının arasına sıkıştırdı ve zorla mutfağa girdi; bu arada bu tür hareketlerle ilgili hikâyeler anlatan annem, her zaman kullandığı ifadedeki gibi adamı "yere sermeye" hazırlandı. Ben kapının yanında, yemek odasında duruyordum. Adam bana hızla baktı ve sertçe "Çocuğu gönder" dedi. Orada kaldım ve dinledim. "Ben doktorum," dedi adam, "kızınız Myrtle hakkında konuşmaya geldim. Havuzda boğuldu. Onu morga götürdüler."

Haberi anlamakta güçlük çekiyordum; gözlerimi dikip tekrarladım: "Onu morga götürdüler." Morgun hangi bina olduğunu bilmek biz çocukların hep hoşuna gitmişti; postanenin aşağısında, Oamaru deresinin yapay bir şelaleden yeşil ve kaygan bir şekilde aktığı yerin yanındaki küçük, yosun kaplı taş kulübeydi morg. Tyne Sokağı'na, oradan da deniz kenarına giderken kestirme olsun diye Takaro Parkı'nın içinden geçtiğimizde, önünden yürürken morgdan bahsederek birbirimizi korkuturduk ve bazen de içeride ne olduğunu görmek için demir parmaklıklı küçük pencereden ("ölüler kokmasın diye hava alması için") bakmaya çalışırdık. İçerisi öylesine küçücük, her tarafı kapalı ve erişilmezdi ki orasının morg olması gerektiğini biliyorduk ve evde ondan bahsettiğimizde annem hep korktuğunu belli ederdi; bu da, sataşmayı seven babamızdan pek çok örnek gördüğümüz için bize o kelimeyi tekrar etmek için cesaret veriyordu.

"Morg, morg."

"O kelimeyi söylemeyin çocuklar."

Doktor haberi getirip gittikten sonra annem de o kelimeyi söylemişti; çünkü o kelime, onu da Myrtle'ın boğulduğuna ve öldüğüne inandırmıştı. Önce, artık tartışmalar, ağlamalar, dayaklar olmayacak ve babam onu kontrol altında tutmaya çalışmayacak, ona kızmayacak ve biz de korku içinde, acıyarak ve ağlayarak dinlemeyeceğiz diye sevinmiştim. Sonra üzücü gerçeğin önemini tam anlamıyla fark ettim; artık huzurlu bir ortam olasılığı vardı belki, ama bunun bedeli Myrtle'ın tümden ortadan kalkmasıydı. Yalnızca tatile ya da yan komşuya ya da şehir merkezine ya da dünyanın herhangi bir yerine gitmiş değildi, yeryüzünden ve dünyadan silinmişti; ortadan yok olmuştu ve bu, nasıl olacağını görmek için yaptığı bir deneme de değildi. Peki, eğlenmeyi seven, iyimser, güvenilir, muzip, dizindeki yaraya karşılık yetişkin bir kadın gibi âdet gören, film yıldızı olmak için Hollywood'a gitme, Fred Astaire'le step dansı yapma, şarkı söyleyerek ve dans ederek ün ve servet kazanma hırsıyla yanıp tutuşan Myrtle nerede olacaktı? Gümüş boyalı zırhıyla ve miğferiyle Jan Dark, radyoda şiir okuyan sanatçı nerede olacaktı?

> Akşam karşıma çıktı Uykuların Prensi,
> Sakin ve güzel yüzüyle.

Myrtle'ın tümden ortadan kalkmış olduğu, o akşam normalde yaptığı şeyleri yapmak, sabah başladığı işleri bitirmek, beyaz temizleyiciyle temizlenmiş ve güneşte kurusunlar diye çamaşırhanede pencerenin içine bırakılmış ayakkabıları içeri getirmek için eve gelmediğinde iyice ortaya çıkmıştı. Babam eve erken geldi ve kollarını anneme dolayıp ağladı. Onu daha önce hiç ağlarken görmemiştik. Ayrıca herkes Isabel'i unutmuş gibiydi; vakit epey geç olmuş, neredeyse karanlık bastırmıştı ki Isabel geldi, sarı saçları havuzda yüzdüğünden hâlâ ıslaktı ve karmakarışıktı, küçük korkmuş yüzü nerede olduğunu ve neler gördüğünü herkese anlatıyordu.

O gece yatakta birbirimize sokulup yattık ve sonraki ve bir sonraki gün yetişkinlerin soruşturma ve adli tabip ve cenaze levazımatçısı hakkında konuşmalarıyla ve annemin onlardan keskin bir ses tonuyla bahsetmesi ve böylece de onların "suçun" bir bölümünü üstlenmesine izin vermesiyle geçti. Cenaze ve defin işlemleri hakkında yapılan konuşmalar sayesinde ben de yavaş yavaş, ailedeki diğer ölümlerle bana ulaşmamış olan yeni bilgiler edindim. Fakat burada söz konusu olan Myrtle ve onun boğularak ölmesiydi, onun cenaze ilanı, onun cenazesi, onun çiçekleri, onun tabutu, onun mezarıydı; hiç bu kadar çok şeye aynı anda sahip olmamıştı.

Soruşturmadan sonra onu tabutunun içinde eve, yeşil elma kokulu ön odaya getirdikleri ve annem "Myrtle'i görmek ister misin?" diye sorduğu zaman hayır dedim. "Onu Diriliş Günü'nde göreceğiz" dedi annem. Bir kez daha zihnimde Diriliş Günü'nün karmaşası, kalabalığı, etraftakilerin yüzlerine merakla bakılması, yüzyıllar içinde gelip geçmiş insanlar birbirleriyle buluşurken herkese yer bulunmasının ancak bir mucizeye bağlı olmasından kaynaklanan panik sağladı.

Myrtle gömülmüştü; mezarı, üyesi olduğu yüzme kulübünün ve kasları ve mayolarıyla hava atarken seyrettiğimiz oğlanlardan bazıları dahil Oamaru'daki birçok kişinin getirdiği çelenklerle kaplanmıştı. Kısa zaman sonra çiçeklerin üzerine yağmur yağdı ve kartların üzerindeki mürekkepler dağıldı ve renkli kurdeleler yıprandı ve çürüdü. Mezarın kendisi toprakla aynı düzeye gelene dek çöktü. "Biliyorsun hep çöker" dediler.

Sonra bir akşamüzeri, Myrtle'ın mezarına taze çiçekler koyar ve aspirin çiçeklerin ömrünü uzatır "dedikleri" için reçel kavanozundaki suyun içine aspirin ufalarken az ötede annesinin mezarını

ziyarete gelmiş olan Bayan Lindsay'i, "değerli taşlarla süslü Excalibur kılıcı ve altın işlemeli, gizemli, harika beyaz giysi içindeki el" diyen Bayan Lindsay'i gördüm.

"Myrtle orada mı?" diye sordu Bayan Lindsay.

Başımı salladım.

"Suyun içine ne koyuyorsun?"

"Aspirin" dedim. Bayan Lindsay'in hiç alışık olmadığım nazik ses tonu ve anlayışlı hali beni çok kızdırmıştı.

"Aspirin onu geri getirmeyecek" dedi usulca.

"Biliyorum" dedim soğuk bir tonda ve aspirin koymamın nedenini açıkladım.

Son zamanlarda çiçekleri ve başka şeyleri "uzun yaşatmak" için birçok yöntem öğrenmiştim; çünkü birdenbire evde ve eve "üzücü kaybımız" için baş sağlığı dilemeye gelen insanlar arasında çokça tartışma olmuştu. Sundukları "çiçekten saygıların" çürümesini önleme yollarını, kartları ve kurdeleleri olduğu gibi korumayı kafaya takmışlardı. Myrtle'ın hatırasını "yeşil" tutmaktan da bahsediyorlardı.

"Onun fotoğrafları da seninle olacak, Lottie" diyorlardı anneme (permalı saçlarına dokunup düzelterek otururken). Sahiden de öyleydi, çünkü sonunda Myrtle'ın gerçekten de suda baygınlık geçirip boğulduğunu, giysilerini giymek ve yatağında uyumak ve yalnızca orada olmak için eve bir daha hiç gelmeyeceğini fark ettiğimiz zaman herkes yakın zamanda çekilmiş fotoğrafları arayıp taramış, Myrtle'ın yalnızca Rakaia'da çekilen "hayalet" fotoğrafını ve bir de hepimizin mayolarımızla çekilmiş fotoğrafımızı bulmuştuk; fotoğrafta omuz askım kaymıştı, büyümeye başlayan memem görünüyordu. Fakat bize asıl Myrtle'ın fotoğrafı gerekliydi. Şehir merkezindeki fotoğrafçı, Myrtle'ı aile grubunun içinden tamamen çıkarıp ayırabildi, gerçi Myrtle'ın kollarından birini, Marguerite'e dolanmış olduğu için kadrajın dışında bırakmak zorunda kalmıştı. Ama fotoğrafçı yılmamış, Myrtle'a yeni bir fotoğrafik kol yapmıştı ve bize sonunda Myrtle'ın büyütülmüş ve tam bir fotoğrafını sunmuştu. Herkes onun yeni çekilmiş bir fotoğrafına sahip olduğumuz için ne kadar şanslı olduğumuzu söyledi. Yalnızca bilenler nakledilmiş kolu ayırt edebiliyordu.

20
Bir Zamanlar, Paumanok

Salgın devam ediyordu. Okul, zorunlu ders ve alıştırma kitaplarının listesini ve ders seçimimizi yapacağımız bir form yolladı. Latince ya da coğrafya dersi "alabileceğimi" öğrendim, ama seçimi benim adıma iki ders kitabının fiyatını karşılaştıran babam yaptı. "Coğrafya alacaksın" dedi.

Nasıl olduysa, iki kırtasiyecinin, yani W. E. Adams'la Jeffrey ve Smith'in iyi niyetinin de katkısıyla, geometri seti gibi pahalı bir şeyin yanı sıra ihtiyacım olan bütün kitapları krediyle alabildim. Heyecanım doruk noktasındaydı – yeni kitaplar, kitapların renkleri, kokuları, hepsinin de arkasında *cevapları* olan cebir, geometri ve aritmetik kitapları. Bütün problemlerin güvenilir cevapları! Öğretmenlerin cevapları bulmak ve açıklamak için daima başvurdukları gizli yöntem yüzünden, okuldaki matematik hesaplamalarını, bir ödül gibi, bir yarışma programı gibi sonunda cevapları toplayıp biriktirmek için yaptığımız sonucuna varmıştım safça. Şimdiyse fark ediyordum ki cevap yanlış olsa bile ona nasıl ulaşılacağını, soruyu ya da problemi nasıl ifade edeceğini bilmek daha önemliydi. Öğretmene her sorunun doğru cevabını sormak zorunda olmayacağımı düşününce kalbim yetişkinlik hissiyle dolup taşıyordu. Ayrıca Fransızca masal kitapları da vardı, *Contes et Légendes* serisinin ilk kitaplarıydı bunlar; sıra dışı bir biçimde Grimm Masalları'yla bir bütünlük ve uyum içindeydiler. Başka bir dilde olsa da, tıpkı Grimm Masalları gibi, bir servet edindiğimi hissettiriyorlardı. Derste Shakespeare oyunlarını işliyorduk (*Shakespeare'e Giriş* diye bir ek kitapla *Bir Yaz Gecesi Rüyası*); ayrıca bir eski çağ tarihi kitabı ve *Helicon Dağı* başlıklı bir şiir kitabı vardı.

Malum "Başımdan Geçen Macera" kompozisyonumu yazıp ilk ders grubumu tamamladım. Şiir kitabını sayfa sayfa keşfe çıktım ve şaşkınlık içinde fark ettim ki şairlerin birçoğunun Myrtle'ın ölümünden ve o olmadan her şeyin ne kadar tuhaf oluğundan haberleri vardı. Cenaze bitip ziyaretçiler gittikten ve yeni derslerim gönderildikten sonra hayatın sıradanlığı geri dönmüştü. Yine de her gün içinde bir boşluk taşıyordu; Myrtle'ın eksikliğiydi bu; Helicon Dağı'ndaki şairler duygularımın öyküsünü bu boşluğa yazıyorlardı. Bunu bu denli derinlemesine anlamış olmalarına inanamıyordum.

Bütün şairlere saygı duyan annem, her zamanki gibi haklıydı ve arada bir "Yalnızca şairler bilir, yalnızca şairler bilir" diye mırıldanma alışkanlığı benim için artık anlaşılır olmuştu; şairler hakkında neden bu kadar çok dize yazdığını da anlıyordum, bir tanesini okulda okumuştum.

> O bir şairdi, severdi çılgın gök gürültüsünü
> evrende gürleyen. Uyuyor şimdi gömülü,
> sevdiği çimlerin altında. Artık durgun eli,
> bunu anlayabilir yalnızca bir şairin kalbi.
>
> Çam ağaçlarının fısıltısını duydu teker teker,
> Her zaman kalbindeydi, tatlı melodiler.
> Sabahın bütün ihtişamı kalbinde uyandı.
> Kendi doğası ise büsbütün başkaydı.
> Yavaşça dalıyor uykuya. Bunu kim önemsiyor?
> Doğa onun üzerine kadının saçlarını yağdırıyor.

Annem şairleri yalnızca şiirleri için değil, onların getirdiği romantik fikir yüzünden de takip ediyordu; sanki onlar İsa'nın dünyaya dönüşünün daha somut bir haliydi. Onları alışılmış şekilde övmeye başladığında babam kıskanırdı, tıpkı İsa'dan bahsetmesini kıskandığı gibi. Kıskançlığını daima annemi hor görerek ortaya koyardı.

Helicon Dağı'nda yer alan Walt Whitman'ın *Deniz Akıntısı* şiirlerinden "Kayıp Eş" başlıklı uzun şiiri, hissettiğim her şeyi anlatıyordu – iki alaycı kuş, içlerinden birinin kaybolması, yanlış alarmlar ve düşünüp taşınılan ah-keşkelerle birlikte eşinin onu uzun uzun araması, öfke ve pişmanlık ve büyüden yardım bekleyerek çaresizce akıl yürütmeler, sonunda kaybedilen şeyi bulamamak ve onu bulma umudunu tamamen yitirmek. Yas tutan kuşu aslında bir kayıp olmadığına, eşinin yakında eve döneceğine, alt tarafı o gün orada "olmadığına" ya da geciktiğine ve "göreceksin ki" bir ara eve geleceğine ikna etmeye çalışan bütün o düşünce ve duygu aldatmacalarını anlıyordum. Şiiri en küçük kardeşim Chicks'e okudum ve o da anladı. Onunla birlikte şiiri defalarca okuduk. Kitabımda Myrtle hakkında böyle başka şiirler de olmasına çok şaşırmıştım ("Annabel Lee" gibi): "Senelerce, senelerce önceydi / Deniz kıyısındaki bir ülkede..." Deniz kıyısındaki bir ülkede!

Kuşkusuz Oamaru'ydu orası. Dalgakıranın ötesindeki azgın deniz ve içindeki güvenli ve dostane körfeziyle Oamaru'ydu ve denizin sesi gece gündüz kulaklarımızdaydı.

"Evelyn Hope" adında başka bir şiir daha vardı:

> Güzel Evelyn Hope öldü!
> Bir saat otur ve başında bekle.
> Bu onun kitaplığı, bu onun yatağı;
> Şu sardunyayı o topladı,
> O da ölüyor, vazonun içinde...
>
> On altı yaşındaydı öldüğünde!

Benim yaşantımı görebilen şairlerin ne de şahane bilgileri vardı; Oamaru'daki insanlar hakkında bile şiir yazıyorlardı, ki Oamaru'nun ekvatorla Güney Kutbu arasında tam ortada, yani kırk beş derece güneyde olduğunu herkes biliyordu. Yine de Auckland ya da Wellington ya da Sydney ya da Londra ya da Paris ve –ölü olan– şairlerin çoğunun yaşadığı Kuzey Yarıküre'deki herhangi bir şehir kadar tanınmış değildi! "Ramoth Tepesi'ndeki çamlar karanlıktı" diye başlayan bir başka şiir, nasıl da

> oyun arkadaşım evini terk etti
> ve gülen baharı yanında götürdü
> müziği ve açan çiçekleri de...

diye anlatıyordu. Ramoth Tepesi mi? Elbette ki şair burada Tepe'den, bizim tepemizden ve çam fidanlığından, yani *fidannık*tan bahsediyordu, değil mi?

> Ve Ramoth Ormanı'ndaki ağaçlar
> hâlâ deniz gibi inliyor,
> değişim dalgasının iniltisi...

Nasıl ki Poppy ve ben Tozolun'u gerçek ismiyle değil de ona *kendi* verdiğimiz isimle çağırıyorsak, şairlerin de tabii ki birçok detayı uydurduklarını, isimleri değiştirdiklerini filan biliyordum; bizim *çalılıklarımız* varsa şairlerin *ormanları* vardı ve onların çam or-

manları bizim *fidannığımız*dı. Ayrıca iyiliği ve güzelliği abartmaya yatkındılar; çünkü Myrtle ne gerçekten çok güzeldi ne de "canım benim"di; o yalnızca benim sataşan, çimdik atan, yumruklayan ablamdı ve benden daha fazla şey biliyordu ve günün birinde müziğe, oğlanlara, giysilere, aşka, bir malikâneye, yani Hollywood şöhretinin getirdiği bütün meyvelere sahip olacaktı.

Salgın bitince okullar yeniden açıldı. Yeni üniformamı giyerek Waitaki Kız Lisesi'ne gitmeye başladım, yalnızca Polly Hala'nın yanlış renkte diktiği ceketi evde giymek için ayırmıştım. Okullar, doğru üniforma giymemiz konusunda çok hassastı ve bir öğrencinin görünüşünü diğerlerinden farklı yapan her şey telaş ve endişe nedeniydi. Her zaman diğerlerine ayak uydurmak zorundaydık; tıpkı Bayan Lindsay'in ilk günlerde monoton bir sesle verdiği emirlerle bizi uygun adım okula yürüttüğü zamanlardaki gibi: "Yere ilk parmak uçları değecek, yere ilk parmak uçları değecek..." Kızlardan birinin sendelemesi ya da adımını yanlış atması, sertçe azarlanma sebebiydi.

On sekiz kızın bulunduğu ve dokuzuncu sınıfı okuduğumuz dersliğimiz küçüktü. "Parlak" ve şiir okuma konusunda ünlü olduğumuz için müdiremiz –J.B. olarak bilinen– Jessie Banks Wilson, şiir okuma derslerine devam etmemiz için bir güzel konuşma öğretmenini görevlendirmişti. Bayan H. gençti, güzeldi, siyah saçlı ve pembe yanaklıydı; bize "yumuşak" davranıyordu ve haylazlıklarımıza katlanıyordu. Bize güzel konuşma alıştırmaları için öğrettiği şiirlerin o kadar da seçkin olmadığını düşünüyordum: "Bir berber bir berbere bre berber gel beraber... Al bu takatukaları takatukacıya... Üç tunç tas has hoşaf..."

> Mırıl mırıl mırıldanıyor mızmız adamlar
> Mekik dokuyorlar tekrar tekrar.
> Kırk kart kaz kasım kasım geziyor,
> Kazı kapan kurt kasaptan kaçıyor...

Derste "önceden belirlenmiş" şiirlerimizi okuyorduk: "Pan'ın Flütü", "Tarantella", "Nehir" (Berrak ve Serin). Hiçbiri Bayan Lindsay'ın "Altın işlemeli, gizemli, harika beyaz giysi içindeki el", "Parlaktır kelimelerin tınısı, onu doğru adam seslendirdiğinde..." ve Myrtle'ın şiiri "Akşam karşıma çıktı Uykuların Prensi" kadar unutulmaz değildi.

Okul yılı Fransızca masallarla, şiirlerle, yeni şarkılarla, eski çağ tarihiyle ve artık yeryüzünden "silinip gitmiş" olan insanların, şehirlerin, hayvanların, kuşların, böceklerin hikâyeleriyle hatırlanmaya değerdi. Bir kez daha annemin öğrettiği yok olmuş yaratıkları ve karayla denizlerin altına gömülmüş uygarlıkları ve tepedeki mağaralardan fosilleşmiş kabukları eve getirdiğimiz zaman bize nasıl da Oamaru'nun bir zamanlar denizin altında olduğunu hatırlattığını anımsamıştım. Uygarlıklardaki, kara ve deniz yaratıklarındaki bu değişim, onun için "son günlerin" ve değişenin yalnızca geçmiş olmadığı zamanların göstergesiydi. Eski çağ tarihi dersinde oturup Sümerleri, nasıl yaşadıklarını, ne giydiklerini, Fenikelileri, Surlu tacirleri hayal ediyor, kişiliği muhallebi kıvamında, arasından ışığı geçiren soluk kahverengi saçlı, açık tenli ve saydam bir kadın olan sınıf ve tarih öğretmenimiz Bayan Hall eski çağ tarihi kitabımızdan bize ders anlatırken onu yarım kulak dinliyordum.

Bütün bu yeni dünyaları, geçmişteki değişimleri öğrenmekte teselli buldum; Myrtle öldüğünden beri evimizdeki değişiklikleri, babamın gösterdiği yeni ürkekliği, ev halkı üzerinde her zaman uyguladığı baskıyı ve zorlamayı bir kenara bırakmasını daha açıkça gözlemleyebildiğimi hissediyordum. Biz kızlar, okul içinde ve dışında tüniğimizi giymek zorunda olduğumuz için giyemeyeceğimiz giysiler istediğimizde şikâyet etse de, artık isteklerimizi, hatta "Diğer kızlar evde sıradan giysiler giyiyorlar" dememizi önemsemeyip "Diğer kızların yaptığı her şeyi yapmak zorunda mısınız?" diye karşılık veriyor ve kızmıyordu. Onun yerine öfkesini ve hayal kırıklığını, olgunlaşma işini ıska geçen abimiz üzerinde yoğunlaştırmaya başlamıştı; çünkü babam hâlâ Bruddie'nin epilepsisinin bir şekilde Bruddie'nin "suçu" olduğuna ve kendisi üzerinde daha fazla kontrol sahibi olsa bunu durdurabileceğine inanıyordu. Babam bu kez de ona dönmüştü; onunla alay edip onu küçük görüyor ve her hareketini eleştiriyordu, Bruddie'nin "tarafında" olan annemse açıklamaya çalışıyordu, ama açıklaması başarısızlıkla sonuçlanınca İncil'den alıntılara başvuruyordu: "Ne mutlu barışı sağlayanlara! Çünkü onlara Tanrı oğulları denecek"; "Eğer insanların ve meleklerin dilleriyle konuşsam, ama *sevgim* olmasa..."

Benim için yeni olan bir başka dünya ise daha önce bilmediğim, Dominyon şarkı kitabından şarkıların ve sınıftaki kızlardan birisinin öğrettiği bir müzik türüydü. Kızın adı Shirley Grave'di;

öğretmenlerin, onun görünüşe bakılırsa düş gücüyle dengelenen düzensizliğinden ve dalgınlığından şikâyet etmeleri sayesinde onun farkına vardım. "Shirley'in geniş bir düş gücü var. Şiir yazıyor." "Ne kadar hayalperestsin, Shirley! Şiirsel hayal dünyanda kendini kaybediyorsun hep!"

Arzu ettiğim şairane niteliklere sahip olan bu kıza ilgi ve gıptayla baktım. Şair olmak istiyordum ve şairlerin kuvvetli bir hayal gücü olması gerektiğini, büyük düşler gördüklerini biliyordum. O zamana kadar kimse bana hayalperest ya da şairane dememişti; çünkü ben gerçekçi bir insandım, hatta gerçekçi şiirler yazıyordum, çoğunda da yeni öğrendiğim gerçeklerden bahseder ya da insanların, yerlerin ve renklerin listesini vermeyi ihmal etmezdim. Örneğin, Scott'un keşif gezisi hakkındaki şiirim şöyleydi:

> Oates Evans Bowers Wilson ve Scott
> dünya onları hiç unutmadı fakat...

Bütün hevesime rağmen kimse bana şair diyemezdi!

Ayrıca, matematikte yetenekliydim ve problem çözmek hoşuma gidiyordu, oysaki "Shirley'in geniş bir düş gücü var. Şiir yazıyor" yorumu genellikle Shirley bir matematik problemini çözerken kafası karışınca yapılıyordu.

Sonra müzik festivalinde Shirley, Dominyon Şarkı Kitabı'ndan "Müziğe Övgü"yü söyledi.

> Ne kadar kutsalsın o hüzünlü zamanlarda,
> hayatın zorlu uğraşları ruhuma eziyet ettiğinde...

Hem piyano eşliğinde söylendiği için hem de sözleri yüzünden hiç bu kadar güzel bir şarkı duymadığımı düşünmüştüm. Festivalde Shirley'in de piyano çaldığını ve sınıfta yalnızca üç kızın piyano dersi almadığını öğrendim. Ve sonra, Shirley'in babası öldü; bu da imrenilecek niteliklerini daha da parlattı. Shirley yokken öğretmen bize ölümden bahsetti ve babası öldüğü için Shirley'e iyi davranmamız gerektiğini hatırlattı.

İçim kıskançlık ve özlemle dolmuştu. Shirley, bir şairin ihtiyacı olan her şeye sahipti, üstüne üstlük babasının ölümüyle trajedi yaşamıştı. Ben gerçekçi bir insanken, asla dalgın değilken, mate-

matiği severken ve annemle babam sağken nasıl şair olabilirdim ki? Düşündüm ki, eğer gerektiği gibi hayalperest olamıyorsam en azından öyleymiş gibi davranabilirdim. Bunun üzerine, eğer durmadan *hayal* sözcüğünü kullanırsam bunun hayal kurmam anlamına geleceğine inanarak, hayaller hakkında bir şiir yazdım.

Gün doğarken sisli tepeleri hayal ediyorum
Sabah olunca gökyüzünün hayalini kuruyorum

Bu satırları okuyan hiç kimse hayalperest olduğumu yadsıyamazdı!

Şiirimi 3YA radyosunun yöneticisine gönderdim, o da beklenmedik bir şekilde şiir yarışmasında ona ödül verdi. Şiirim radyoda okundu ve iyi olduğuna hükmedildiği için gerçekten de şaşırdığımdan, *hayal* kelimesinin etkisini göstermiş olduğunu varsaydım; o yüzden sonraki şiirlerimde de *hayal* sözcüğünü kullandım, özellikle de şairlerin çoğunun onu kullandığını şimdi fark ettiğim için; belki onlar da aynı aldatmacayı planlamışlardı. "Adımlarını usulca at ki hayallerimin üzerine basmayasın... Müziği yaratan bizleriz, hayalleri kuran bizleriz... Onların kendi hayalleri var ve bizi düşünmezler..."

'Şiirsel" olarak damgalanmış başka kelimeler de biriktirmeye başladım – *yıldızlar*, *gri*, *usulca*, *derin*, *gölgeli*, *küçük*, *çiçekler*... Bazılarını ilk kez kendi kelimelerim olarak kullanmıştım, ama sonunda "şiir" kelimeleri olduğu için kullanmaya başladım ve şiirler romantik olan şeyleri vurguladığı için (loş, tarif edilemez, küçük, eski, gri) "şairane ve hayalperest" olma ve bu şekilde tanınma yolunda ilerlediğimi hissediyordum; gerçi şairlerde saygı duyulan sakatlık ve engellerden hiçbirine sahip olmadığımı bilmek beni üzüyordu. Ölmüş bir annem ya da babam bile yoktu. Myrtle'ın ölümü vardı elbette ve şiir derslerinde isminden çok sık bahsediliyordu: "Ve yeniden siz defneler ve yeniden siz mersin ağaçları[4]..." Boğulmaktan da söz ediliyordu... Ve sınıfta ismini duymak öylesine delici bir şekilde sarsıyordu ki beni, gözyaşlarına boğulmamak için ayak parmaklarımı kasıyor, ellerimle masamın kapağına sıkı sıkı tutunuyordum. Ama nedense Myrtle'ın ölümü gerçek anlamda "yeterli" değildi; fazlasıyla benim içimde ve benim bir parçamdı ve

[4] İng. Myrtle: Mersin ağacı. (ç.n.)

ona bakıp *hayalperest* ve *şiirsel* bir şekilde "Ah, işte bu bir trajedi. Bütün şairlerin trajik bir hayatı olmuştur" diyemiyordum.

Abimin hastalığı da "yeterli" değildi; çünkü fazlasıyla şimdiki zamana aitti. Hiç kimse bunun mümkün olabileceğini kabul ediyor gibi görünmüyordu. Annem hâlâ "büyüyüp bundan kurtulduğun zaman, Bruddie" diye konuşuyordu. Bruddie ise benim kütüphaneden getirdiğim ya da kendisinin şehir çöplüğünde bulup el arabasıyla eve taşıdığı, aslında kütüphaneye ait olup artık *İptal Edilmiştir* diye işaretlenmiş birçok kitapla kendini eğitmişti. Bir iş bulma umudu çok düşüktü; çünkü ne zaman bir iş bulsa birileri epilepsisi olduğunu anlıyordu ve işten çıkarılıyordu. "Durumumu öğrendiler, annecim" derdi acı acı.

Babam ilgisini gittikçe daha çok kızlarının "yetenekleri" üzerinde yoğunlaştırıyordu. Her gün okuldan eve dönünce, biraz şaka yollu, çokça da ciddiyetle "Bugün sınıf birincisi oldun mu? Bugün kimden daha iyiydin?" diye sorardı. Okuldaki "rakiplerimizin" isimlerini öğrenmişti ve "Eee, M.'yi ya da S.'yi ya da T.'yi geçtin mi bugün?" derdi.

Bu tutum çok da sıradışı değildi; notları ve cevapları ve puanları karşılaştırmak "en iyi" öğrenciler arasında her zaman yaygındı. Rekabetçilik ruhu okul içinde iyice gelişmişti ve eğer benim gibi kendinizi tuhaf bir şekilde "en tepeye" yakın bir noktada bulursanız, şan ve ayrıcalık içinde yaşardınız, ama eğer "geri kalanların" arasındaysanız öğretmenlerden durmadan iğneli sözler işitmenin acısını çekerdiniz. Bununla birlikte en iyi öğrenciler arasında olmayan dört ya da beş kız, yalnızca kişilikleri sayesinde büyük miktarda güç ve ayrıcalığı kendilerinde toplamışlardı ve bu yüzden yavaş öğrenen öğrencilere yöneltilen alaylardan etkilenmeleri çok daha küçük bir olasılıktı. Evdeki ve okuldaki etkinlikleri sınıfın ilgi ve haber kaynağının büyük bir bölümünü oluşturan bu grup sınıfın merkeziydi; biz geride kalanlarsa dışarıda, aşağı yukarı eşit uzaklıktaki eşmerkezli daireler içinde hareket ediyorduk ve zaman zaman aşağılanarak "inek" denen çalışkan öğrencilerden daha güçlü olan gruba uzaktan bakıyorduk.

Olağan yerim olan gruptan en uzaktaki dairenin kenarında, kendimi Shirley'in arkadaşı olan, uzun boylu astımlı bir kızla yakınlaşmış buldum. Kız durmadan üniversiteye giden abilerini anlatıyor, aralıksız onların sözlerini tekrarlıyordu ve sözleri de özellikle Karl

Marx alıntılarıydı. Karl Marx şöyle diyor, Karl Marx böyle diyor... Bir öğlen yemeğinde bu kızla oturdum, bana komünizmi anlatıp Karl Marx'tan bahsederken, ben de grubun oturduğu yere kıskançlıkla bakıyordum; gruptaki kızlar hevesle konuşuyor, hafta sonu deniz kenarındaki *yazlık evlerinde* annecikleri ve babacıklarının ne dediğini ya da ne yaptığını anlatırken kahkahalarla sarsılıyorlardı. Onlardan fışkıran güç ve mutluluk, konuşurlarken neredeyse gözle görülebiliyordu. Hayatları, sınıftaki herkesin hayatını gölgede bırakıyordu, Karl Marx bile onlarla yarışamazdı. Aileleri diğer bütün ailelerden daha mutluydu, daha komikti, daha ilginçti ve hepsi de efsanevi *South Hill*'de oturuyordu. Öğretmenler bile onlara karşı koyamıyor ve sınıftaki tiyatro okumalarında düzenli olarak onlara rol veriyordu; bizler de onları gıptayla seyredip dinliyorduk. Semerkant'a uzanan Altın Yol'da yolculuk yapanlar, başından *Bir Yaz Gecesi Rüyası* ve *Venedik Taciri* türünde şeyler geçenler onlardı; Portia, Titania ve Puck onların arasındaydı, bizlerse yalnız perileri ya da sahne dışından gelen birinci, ikinci ya da üçüncü sesleri oynamakla tatmin olmak zorundaydık.

Yıl sonunda bir ödül aldım: *Şöhreti Yakalayan Kızlar ve Oğlanlar* adındaki bu kitabı tatilde kız kardeşlerim ve abimle hevesle okuduk. Brontë ailesinin hikâyesini öğrenip çok sevdik – Yorkshire kırlarının kasvetli havasını, papazın evini, kilise avlusunu. Kendimizi suskun aileye yakın hissetmiştik; Brontë kardeşlerin "vahşi" bir erkek kardeşleri, günlük işleriyle uğraşan uzak anne ve babaları ve kırları vardı; bizim de tepemiz ve su yolumuz ve çam fidanlığımız vardı. Tıpkı bizim gibi ailede ölüm yaşanmıştı; hayatları bizimkinden çok daha trajikti. Bizim hayatımız her şeye rağmen çoğunlukla eğlenceliydi ve neyse ki onlara içimizi kaplayan üzücü duyguları verebiliyorduk. Duygularımızı Brontë kardeşlere vermek, onları abartılı müzikal talepleri olan,

> Canım canım canım
> beni hiç sevecek misin...

diyen, dönemin "yıldızları" Jeanette MacDonald ve Nelson Eddy'ye sunmaktan çok daha tatmin edici bir şeydi. Çok sevdiğim kovboy şarkılarım ve acıklı şiirlerim ("Sahibinin mezarındaki köpek") bile Brontë kardeşlere karşı hislerimizi ve şimdi yeni keşfettiğim müziğe

("Ne kadar kutsalsın o hüzünlü zamanlarda") ilişkin duygularımı karşılayamazdı.

Artık "Bir Zamanlar, Paumanok" şiirindeki yas tutan kuş olmadığımı, şimdi hayatın çok ciddi olduğunu hissediyordum. Bazen merak ve endişe içinde gelecek denen durum hakkında düşünüyordum.

21
Aç Nesiller

O yıl içinde Poppy ile bir kez görüştüm, o da liseye gidiyor ve ticaret dersi alıyordu. *Ticaret* kelimesi bende öyle bir korku uyandırıyordu ki Poppy'nin nasıl hayatta kaldığına inanamıyordum. "Ticaret kızlarının" ders yaptığı sınıfın penceresinin önünden yürüdüğüm zaman daktilolarının sesini duyabiliyor ve onları bekleyen kötü kaderi hayal edebiliyordum.

Poppy'yle Glenn Sokağı'nın köşesinde yıllar önce buz çiçeklerinin çıkıntılı saplarını sıkıp büyülü bir şekilde ellerimizdeki siğilleri yok ettiğimiz setin yanında karşılaştım. Arkadaşlığımızın yasaklanmış oluşu, ailelerimizin kararını kesin bir şekilde, hatta gururla kabul edişimiz ve hayatlarımızın o zamandan beri tamamen ayrı olması, şimdi birbirimizin hayatına özel ve uzaktan bir ilgi duymamıza yol açmıştı. Poppy soğukkanlı bir şekilde "Biliyorsun, ticaret dersi alıyorum" dediği zaman züppece bir tavırla ona ihanet ettiğimi hissettim; çünkü herkes bilirdi ki *ticaret* kızları *profesyonel* kızlarından biraz daha aşağıdaydı ve Poppy'nin hor görülmesini istemiyordum.

"Evet, hızlı yazı, daktilo ve çift kayıtlı muhasebe öğreniyorum."

Nasıl beceriyordu!

"Ticareti seviyor musun?" diye sordum nazikçe.

"Çok fazla stenografi var" dedi Poppy.

Stenografinin ne olduğunu bilmiyordum.

"Durmadan stenografi öğreniyoruz."

"Ah, öyle mi?"

Buluşmamızda bir teslimiyet havası, bir ciddiyet vardı. Bir savaş alanında hayatta kalma olasılığı üzerine görüş alışverişi yapan

iki asker gibiydik. *Liseli* olmanın göstergesi olan koyu gri şayak tüniklerimiz de bir bakıma ciddiyetimizi vurguluyordu. Poppy'nin tüniğinin beline doladığı kuşak, Burn kümesinin işareti olarak kırmızıydı; benimki ise Gibson kümesine ait olduğum için yeşildi. Bu durumun farkına vararak birbirimize baktık.

Sonra Poppy birdenbire canlanır gibi oldu; çitin öte tarafına doğru uzamış diğer insanlara ait çiçeklerin bize ait olduğunda ve onları "aşırmaya" hakkımız bulunduğunda cüretkârca ısrar eden, bana sardunyaları, nasıl leke yaptıklarını ve kokularını gösteren, Grimm Masalları'nı öğreten o eski Poppy'ydi.

"'Bülbüle Övgü'yü öğreniyoruz" dedi bana. "*Helicon Dağı* kitabımızdan."

"Bülbüle Övgü"yü okumamıştım; "Kalbim sızlıyor ve derin bir uyuşukluk acı veriyor / Duyularım..." diyerek duyguları hakkında bu kadar sıkıcı detaylara girebilen bir şair bende hoşnutsuzluk hissi uyandırmıştı.

"Bazı şiirleri öğrenmek zorundayız" dedi Poppy, dizeleri ezberden okumaya başlayarak,

> Sen ölmek için doğmadın, ölümsüz kuş!
> Aç nesiller seni ayakları altında ezemeyecek;
> Bir zamanlar İmparatorlar da köylüler de duydu
> Bu gelip geçen gecede duyduğum sesi:
> Belki de aynen bu şarkıydı
> Ruth'un hüzünlü yüreğine giden yolu bulan,
> O ev hasreti çekerken ve
> Gözyaşları içinde yabancı ekinlerin arasında dururken;
> Aynı şarkıydı çoğu zaman
> Terk edilmiş periler ülkesinin tehlikeli denizlerine açılan
> Ve sihirli pencereleri büyüleyen.

Poppy'nin şiiri ezbere okuması beni çok şaşırtmıştı. Sanki şiir doğrudan onunla ilgiliymiş, sanki şiir kendi hayatında bir dönüm noktasıymış gibi tutkulu bir samimiyetle okuyordu. Yıllar önce bana çok şey vermişti ve şimdi, Glenn Sokağı'nın köşesinde, buz çiçekleriyle kaplı setin yanında, Keats'in o periler ülkesini "terk edilmiş" olarak tanımlamasını kabulleniş biçimiyle bile sanki çocukluktan çıktığını isteksizce ilan ediyordu. "Aç nesiller seni ayakları altında

ezemeyecek" dizesinin içindeki gürültü ve çaresizlik, ne olduğunu pek anlamasam da hiç aklımdan çıkmıyordu; kelimeler Poppy'nin ağzından panik çığlıkları gibi dökülüyordu. Neden ki? Hızlı yazı ve çift kayıtlı muhasebe öğrenen ve "ticaret dersi alan kız" olarak şiir onunla çok bağlantısız görünüyordu; yine de şiirin ve içeriğinin kendisine ait olduğunu hissettirmişti.

Şiiri okumasında, anlayamadığım için nasıl karşılayacağımı bilemediğim değerli bir ayrılık hediyesinin gerçekçiliği vardı. Cahilliğim yüzünden, hatta Ruth'un İncil'deki öyküsünü bilmediğim için çocuk doğurup okulu bırakan Ruth adındaki kızı düşünmüştüm yalnızca. Ve bülbüller hakkında bir deneyimim olmadığı, Eden Sokağımız gece ve gündüz Glenn Sokağı'ndaki güvercinlerin mırıltısı ve cıvıltısıyla dolu olduğu için ve sürekli bahçemize gelen saka sürülerinin dırdırı yüzünden yalnızca o "aç nesillerin", tehlikeli denizlerin ve terk edilmiş periler ülkesinin gerçekliğini hissetmiştim.

"Şiiri ezberliyoruz" dedi Poppy yeniden, büyüyü bozarak.

"Biz daha oraya gelmedik" dedim, bahsettiğimiz edebi eserlerden sanki varılacak bir yermiş gibi söz ederek.

"Gitmeliyim" dedi Poppy.

Vedalaştık. Onunla bir daha hiç konuşmadım. O yılın sonunda okuldan ayrıldığını ve kısa süre sonra evlenip Otago'nun kıyı şehirlerinden birine yerleştiğini duydum.

22
Deniz Kıyısında Bir Ülke

Yaz tatili geldiğinde, Myrtle'ın gerçekten kaybolup gittiğine ikna oldum. O yıl boyunca neredeyse her pazar günü mezarını ziyarete gitmiştik; şimdiyse mezarı üzerlerinde karahindibaların, labadaların, farekulaklarının büyümeye başladığı mezarların arasına karışmıştı. Mezarlığa gitmeyi bıraktık. Myrtle gitmişti. *Gizli İtiraflar*, *Gerçek Öyküler*, *Gerçek Romantizm* ve sert tartışma günleri hızla gelip geçmişti ve İskoçya'dan Kanada'ya göç eden Kuzen Peg gibi öğretmen adayı ve ailenin en büyük kızı olan ben, şimdi hayatın yüzeyini pürüzsüzleştirmek, bir nevi görünmez olmak, kabul görmeyecek ya da öfke çekecek her şeyi içimde saklamak için elimden geleni

yapıyordum. Hiç erkek arkadaşım ya da okulda kız arkadaşım yoktu. Poppy'yi nasıl görüyorsam Marguerite'i de öyle (geçip gitmiş ve başka bir hayatın parçası olarak uzaktan) görüyordum ve yıllarca sürecek çalışma, ödev, sınav vaat eden lise, bana yeni ve içinde oyun olmayan ciddi bir hayat sunuyordu. Atheneuma ve Teknik Enstitü'ye hâlâ üyeydim ve çocuk kütüphanesi bölümündeki bütün kitapları okumuştum, ama yetişkin bölümüne geçmek için uygun şartlara henüz sahip değildim. Yakında onuncu sınıfta olacağımı ve daha çok çalışıp ödev yapmam gerekeceğini aileme hatırlatınca, daha önce yalnızca ölülerin ve misafirlerin yattığı ve köşede yeşil elmaların olduğu ön odaya geçmeme izin verildi; oda artık abim üzerinde yoğunlaşmaya başlayan tartışmalara kulaklarımı tıkamama yetecek kadar mutfaktan uzaktaydı. Abim on beş yaşına gelmiş ve şimdilerin eğlence salonuna karşılık gelen ve ahlaksızlık yuvası olarak görülen şehir merkezindeki bilardo salonunu keşfetmişti.

Biz kızlar akşamları genelde ödev yaparak, yazarak ya da radyo dinleyerek geçirirdik – Baba ve Yılan Vadisi'nden gelen Dave, Fred ve Maggie Elâlem, Japon Uşak, yarışma programları, parlamento oturumu ve daima "Pekâlâ, götürün onu" diye biten ve isimleri "Öten Baykuş Dosyası", "Blackmere Zengini Dosyası" türü şeyler olan bir saatlik "Scotland Yard'dan Dedektif Scott" dizisi. Çocuk saatlerinin de hevesli dinleyicileriydik – 4YA İstasyonu'ndaki ve doğayla ilgili bir bölümü de olan Büyük Birader Bill, hep daha uzun sürmesini istediğimiz ve adının "David ve Dawn" olduğunu düşündüğümüz, ama birkaç yıl sonra *Fındıkkıran Süiti*'nden "Çiçeklerin Dansı" olduğunu öğrendiğim müzikle başlayan ve 3YA kanalının yöneticisinin olduğu program "David ve Dawn Periler Ülkesinde". Hâlâ sahneye çıkma (şarkı söyleyip dans etme, bir müzik aleti çalma) hayallerimiz vardı; hâlâ sık sık yerel yarışmalara katılıyor, ucuz akşamüstü seanslarına giriş kazanıyor ve evde çalışabilmek için dans adımlarını umutsuzca ezberlemeye çalışıyorduk. Düzenli olarak *Dot'un Küçük İnsanları*'na da yazıyorduk ve pazartesi sabahları babamın bisikletiyle et ve gazete almak için (altı penilik dana döş, iki penilik kıyma ve gazete) şehir merkezine indiğimde içim heyecanla doluyordu. Gazeteyi alınca mektuplarımızı ya da şiirlerimizi ve Dot'un yorumunu görmek için arka sayfaya usulca bakıyordum.

Bir kez daha okul yılı başladı ve bir kez daha kitaplar için beş poundluk burs aldım. Para konusunda her zamanki endişeler devam

ediyordu ve okul tüniğim konusunda endişem gittikçe artıyordu; çünkü büyüyen göğüslerim yüzünden iyice daralmıştı ama okul bitene kadar da idare etmesi gerekiyordu. Ayrıca hiçbir yerde olmama gibi bir duygu hissediyor, evde hayat hakkında konuşamıyordum ve sınıftaki diğer kızların, özellikle de hepsi okula geri dönen Gruptakilerin bariz bir şekilde kendilerine güvendiklerini ve mutlu olduklarını görebiliyordum. Bir ya da iki öğrenci okulu bırakmıştı; söylendiği kadarıyla dul annesinin maddi durumu yüzünden Shirley de bunlar arasındaydı. Shirley'in ("Müzik, ne kadar kutsalsın o hüzünlü zamanlarda / hayatın zorlu uğraşları ruhuma eziyet ettiğinde...") Teknik Okul ya da Bulleids ya da ona benzer bir yerde "tuhafiye" sattığını duyunca (kurdele, dantel, –Clarks marka bükülü– pamuk ipliği, yün iğnesi) içimde bir kasvet ve boşa harcanmışlık hissettim: Poppy'nin "ticaret" dersi alması, Shirley'in bir dükkânda çalışıyor olması, sanki "Yaşlı Gri Sincap"ın tekrarı gibiydi:

> Onu yakaladılar ve sincap gibi kafese koydular.
> Şimdi hesapları tutarken beyazlıyor saçları.

Peki ya "aç nesiller"? Ve "o hüzünlü zamanlarda" gerçekleştirilen "kutsal" sanat?

Sahiden bir hayalperest olduğumu fark ettim; çünkü çevremdeki gerçeklik ölesiye aşağılık ve yitik görünüyor, hayalleri sonu gelmez bir çürümeye terk ediyordu.

Bayan Gibson sınıf öğretmenimizken, o yılki hatıralarım yine Fransız ve İngiliz edebiyatı ve matematik problemleriyle geometri teoremlerinin heyecanı ve resmiyeti üzerineydi: Verilere göre ispat. Tasarım. Kanıt. Sonuç. Yine küçük bir sınıftık ve bir başka onuncu sınıftan, bizimkinden daha büyük bir profesyonel sınıfından İngilizce dersi ve arada sırada matematik ve Fransızca dersi için açılan çift kapıyla ayrılıyorduk. Oda, eski toplantı salonuydu ve duvarda şeref tablosu ve savaşta ölenlerin listesi vardı. Bizimle aynı yılda olan büyük 10B sınıfının çoğu, bizden farklı olarak doğrudan taşra okullarından geliyordu ya da "otobüs" kızlarıydı (bu, Bayan Gibson'ın gözünde bir suç gibiydi) ya da yatılı öğrencilerdi ve Bayan Gibson'ın (ya da Gibby'nin) iğneli sözlerinin hedefiydiler; bu arada 10A sınıfı olarak bizlerse üstünlük duygularımızı besleyerek gururla oturuyorduk.

Grup hâlâ sınıfımızın bir parçasıydı ve artık onuncu sınıfın hükümdarlarıydılar; giyim, davranış, boş zaman faaliyetleri, filmler, kitaplar konusundaki zevklerini ve bütün konulardaki fikirlerini sınıfın geri kalanına kabul ettirebiliyorlardı. Onları yakından gözlemliyordum ve güçleri beni büyülüyordu. Hepsi de düzgün ve temiz giyimliydi ve okul üniformaları doğru ve tamdı; diğer kızlardan çok azının satın almaya gücünün yeteceği zorunlu olmayan şeyleri bile vardı. P. adında bir kız vardı; tombul, çilli ve doğuştan komedyendi ve öğlen yemeği sırasında anneciği ve babacığıyla hafta sonu yazlık evlerinde başından geçen maceraları anlatırken bütün dikkatleri üzerinde topluyordu. Babası mezatçıydı. Bir de M. vardı, ufak tefek ve esmerdi, başarılı bir piyanistti (annesi müzik öğretmeniydi), asil ve vatansever kompozisyonlar yazardı, eli açık ve düşünceli bir kızdı ve her zaman sınıfın en popüleri seçilirdi. Onun babası da mezatçıydı ve zaman zaman Oamaru'nun belediye başkanı olurdu. Sonra bir de B. vardı (onun babası da mezatçıydı), yerel ve ulusal yarışmalarda birçok ödül kazanan başarılı bir dansçıydı, aynı zamanda şampiyon koşucuydu ve o dönemin tarzına göre "güzeldi". Grubun sanatçısı L.'ydi; şirin, koyu renk saçlı bir kızdı, babası marangozdu ve sanat ödülünü hep o alırdı. Sonuncu üye J.'ydi; o da bir komedyendi, zayıftı, sevecenlikle "Sıska" olarak anılırdı, sakardı, zekiydi, çoğu zaman değeri bilinmeyen ve öğretmenlerin farkında olmadığı yoğun bir hayal gücü vardı. Bilinen anlamıyla çirkindi.

Gruptan ayrı olan ama bir tür onuncu sınıf dans figürü denebilecek bir tavırla gruba bir girip bir çıkan J. ve yine başarılı bir piyanist olan, piyanoyu derinlikle ve dinginlikle çalan M. vardı. M. ufak tefekti ve diğer birçoğu gibi "şirindi". Bir yerde, bir zamanlar bana bulaşmış olan züppeliğimin etkisiyle, babası "alt tarafı bir marangoz" olan L.'nin neden Grubun bir parçası olduğunu merak etmiştim. İnsanın babasının mesleğinin ne olduğu sınıfta da okulda da önemliydi ve şöhretli bir babaya (belediye başkanı, konsey üyesi, doktor, diş hekimi) ya da böyle bir akrabaya ya da –kızlardan birisi gibi– bunların ikisine birden (W.'nin babası yün fabrikasının yöneticisiydi, kuzeni de Waitaki'de öğretmen!) sahip olmaktan gelen prestijle ihtişamlı bir hayat sürmek mümkündü.

Problemlerin cevaplarını karşılaştıran ve ileri matematikte diğerlerinden önde olan küçük "çalışkan öğrenci" grubunun bir parçası olarak kaldım. Grubumuzun en zekisi genellikle W. idi (babası

yün fabrikasının yöneticisi olan), evleri okulun yanındaydı ve ön bahçelerinde büyük bir bebek evi vardı. W. okumada da ileriydi, bütün çocuk klasiklerini (*Alis Harikalar Diyarında*, Kipling'in *Orman Kitabı*, *Kurbağa Malikânesinin Kurbağası*) okumuştu ve karmaşık ve cevaplanamaz diye düşündüğümüz soruların cevaplarını, örneğin daha önce okumadığımız ya da duymadığımız şiirlerden alıntıları biliyordu. Babam bana, "Eee, W.'yi geçtin mi bugün?" derken bahsettiği kız oydu.

Babama yakın olmayı çok istiyordum. Arada bir hâlâ bana "Koyun sana nasıl baktı?" diye soruyordu; ben de onca yıl sonra, görev duygusuyla yüzümü gizleyip babamla zahmetsizce bir şey paylaşma yolu olarak "koyun bakışımı" takınıyordum. Kare bulmacaları da paylaşıyordum ve yarışma programlarını ve eve getirmeye başladığı, biz kızların arada bir okuduğu "aşk" ve "yatılı okul" ve "kovboy" kitaplarına benzeyen küçük kare kitaplar olan dedektif hikâyelerini de. Bunlar *Sexton Blake* kitap dizisiydi. Onların üslubu hiç hoşuma gitmiyordu; yine de eleştirilerimi kendime saklıyor ve her yeni cildi görev bilinciyle okuyordum.

"En son çıkan Sexton Blake kitabını okudum" derdim babama. "Oldukça iyi."

Babam (gözlerindeki minnettarlık ona acımama neden olurdu) "Eh işte, çok kötü değil. Hafta sonu eve başka kitaplar da getireceğim" diye cevaplardı. Artık babamın duygularını anlayabildiğimi hissediyordum ve algıladığımı düşündüğüm trajedi beni üzüntüye boğuyordu. Annem tesadüfen "Hem Jean hem de babası o dedektif kitaplarını okumayı seviyorlar" dediği zaman müthiş bir gurur ve minnet duyuyordum.

Ben evde *Sexton Blake*'leri ve kütüphaneden ders kitaplarını ve diğer kitapları okurken, Grup Rafael Sabatini'yi, Nordhoff ve Hall'u (*Bounty Gemisinde İsyan* kitaplarını) ve Georgette Heyer'i (*Bu Eski Gölgeler*'i) okuyordu, bütün bunları okumayı ben reddediyordum; çünkü okumak için yaptığım seçim, benim Grubun egemenliğine başkaldırı alanımdı. Bir kitap okudukları zaman bütünüyle bağırlarına basıyorlar, ondan konuşuyorlar ve onu analiz ediyorlardı; çok geçmeden bütün sınıf onu okumaya başlıyordu. O sıralar okudukları şeylerin konuları benim ilgimi çekmiyordu; çünkü okumaya ilk başladığımda çokça değer verdiğim maceralara duyduğum aşk kaybolmuştu ve düellolar ve şövalyeler ve tarihi

kitaplarla filmler beni sıkıyordu: Gösterişli macera ve romantizm günlerim sona ermişti. Tenezzül edip L. M. Montgomery'nin başkarakteri Anne olan kitaplarını okumuş ve eğlenceli bulmuştum; özellikle de Anne'in "hayal gücünden" bahsedildiğinde. Demek ki insan "hayal gücünün kuvvetli" olmasını istiyorsa böyle olmalıydı: Hayalperest, şairane – yine Shirley Grave özellikleri. Arzularıma rağmen gerçek kelimelerin arasında rahatsızdım; belli ki hayalperestten çok gerçekçiydim. Gerçekler dünyasında yaşayan, Eden Sokağı'ndaki sıradan hayatın üzerine bir ışık gibi inen ve beni "başka bir yerde" var olmaya zorlamayan bir hayal gücü istiyordum. Işığın Glenn Sokağı'ndaki güvercinlerin, bahçemizdeki erik ağaçlarının, iki japonçalısının (biri kırmızı, biri sarı), çam fidanlığımızın ve su yolunun, yazlık kulübemizin, hayatımızın ve evimizin, Oamaru'daki dünyamızın, deniz kıyısındaki ülkenin üzerine parlamasını istiyordum. Gizlice beslediğim şair olma hevesimi gerçekleştirecek olursam, hayalperest hayatımı gümüşgöz kuşları ve yelpaze kuyruklu kuşların arasında geçirmektense bülbüller arasında geçirmem gerektiğini kabul etmeye yanaşmıyordum. Hayatımın "diğer dünya" olmasını istiyordum. Myrtle ve deniz kıyısındaki ülkemiz hakkında yazarak dünyama giren ve düşlemleri ve gerçekleri şiirsel bir şekilde karıştırarak Oamaru'daki olayları daha da canlı bir hale getiren cömert şairleri sık sık minnettarlıkla anıyordum – "on altı yaşındaydı öldüğünde", "bu onun kitaplığı, bu onun yatağıydı..." Bu gerçekten de Myrtle'dı, ölüm ilanında yazdığı gibi "on altıncı yaşındaydı". Onun "kitaplığı ve yatağına" gelirsek, bu gerçekten de bir düşlemdi; çünkü biz kızlar başımız kıçımız bir arada hep beraber aynı yatakta uyuyorduk ve evdeki tek kitaplık mutfaktaydı ve içindeki kitaplar Oscar Wilde, sözlük, İncil, Tanrı'nın Kitabı, Zane Grey Kovboy dizisi, dini bir vakfın yayımladığı çocuk kitabı *Cennete Doğru*; hep bizim hayat hikâyemiz olduğunu düşündüğüm *Biz Yedi Kişiyiz* (çünkü ailede yedi kişiydik); *Pompei'nin Son Günleri*; *Lastik Fıçıları*; *Bedeli Ödemek*; *Şakadan Gerçeğe*'ydi. Ve *Beyefendi John Halifax. Doktor Chase'ten Ev Yemekleri Tarifleri*...

Nasıl ki Grubun deneyim sahibi olduğu ve benim olmadığım konularda (giyim, sosyal hayat, dans) onların kararlarına boyun eğmeye eğilimliydiysem, şairlere de geleneklerinde ve sözcük seçimlerinde boyun eğmem gerektiğini hissediyordum; böylece onla-

rın hayalleri, gün doğumları ve gri suratlı küçük yaşlı adamlarıyla dolu dizelerimi yazmaya devam ettim.

O yıl bir de Yaşlı Denizci'yi keşfettim. Bir sabah Bayan Gibson sınıfa geldi ve önceden hiçbir konuşma yapmadan masasına oturdu, bir kitabın sayfalarını açtı ve "bildiride bulunan" sesiyle "Samuel Taylor Coleridge tarafından yazılmış 'Yaşlı Denizci'nin Şiiri'" dedi ve okumaya başladı. Bütün şiiri okudu ve "Gelecek haftaya Yaşlı Denizci üzerine bir deneme yazın" dedi, sonra da sınıftan çıktı. Ders bitmişti.

Daha öncesinde Yaşlı Denizci'yi bilmiyordum ve Bayan Gibson okurken zorlu yolculuğun öyküsünü yarım yamalak anlayarak dinlemiştim: Başka her şey ortadan yok olmuş ve ben denizin ortasında yalnız kalmıştım; ölümden beter bir hayat yaşıyor, Oamaru'nun bir parçası olan deniz manzarasının yakınlığını hissediyordum. Albatrosun görülmesi de aynı zamanda bülbüllere veda edilmesi anlamına geliyordu; daha önce hiç albatros görmemiş olsam da annem onlardan bahsetmişti ve Fortrose ve Waipapa'da geçirdiğimiz günlerde bazen uzaktaki deniz kuşlarını işaret edip "Bunlar albatros olabilir, çocuklar" diye mırıldanmıştı.

Yalnızca yolculuğu ve denizcinin acı çektiğini anlamıştım; lanetlenmesini ve kutsanmasını ise anlamamıştım ve son dörtlükte Bayan Gibson o bildik vaaz veren ses tonunu takınıp "En çok seven, en iyi dua edendir" dediğinde, onun, karanın ve manzaranın araya girmesine ve denizcinin, karaya odaklanmış bir gözle bakıldığında suçluyken bile gizemli bir görkeme sahip olmasına karşın "beyaz sakallı bir ahmağa" indirgenmesine içerlemiştim.

Gün boyunca Yaşlı Denizci'nin hayali içinde yaşadım; Bayan Gibson hiçbir açıklama yapmadan ya da özür dilemeden üzerimize çok büyük, kaçamayacağımız bir hayali boca etmişti. İnsanları ya da yaratıkları ve kilisesi, düğün ziyaretçileri ve uzun zamandır devam eden öyküleri içeren günlük hayatları hesaba katmadan kendi başına var olan hava olaylarının denizle kucaklaşmasıyla geçen zamana ait "saf" bir hayaldi. Ve okul, çalışma, basketbol oynama, yüzme, şiir yazma üzerine bir hayal. Ve inekleri sağmak üzerine.

Bir bakıma "Oamaru'ya taşınmadan önceki" "mükemmel" günlerin huzur dolu anısını yaşatmak, bir bakıma da insanlar ve kediler bakımından genişleyen aileye süt sağlamak için babam Luxon ailesinden bir inek satın aldı.

23
Kazıntı ve Maviş

İri kemikleri yüzünden Jersey-Ayrshire kırması olabileceği izlenimi veren ve boynuzları uzun ve içeri doğru kıvrık olan inek, toynaklarıyla ahırın beton tabanını kazıma alışkanlığı yüzünden hemen Kazıntı adını almıştı. Onu sağma işi bana kalmıştı; çünkü babamın işleri çok yoğundu, annem de çok meşguldü, Isabel ve June çok küçüktü ve Bruddie çok sık hastalanıyordu. Yine de June ve Bruddie yardım etmeleri gerekmesi olasılığına karşı ineği sağmayı öğrenmişlerdi. Kazıntı küçük bir ücret karşılığında arazide otlatılacaktı, arazi bütün çam fidanlıklarını, şehrin kuzey ucuna kadar uzanan tepeyi kapsıyordu; bu da onu bulmak için uzun bir yürüyüş yapmak gerektiği anlamına geliyordu, ben de yürüyüşlerimde kedim Kırpış'ı yanımda götürmeyi alışkanlık edindim. Siyah, kabarık tüylü ve tüyleri kendisinden önceki Yaşlı Kedi'ninki gibi artık kahverengi bir yaşlılık ve yıpranmışlık rengi alan Myrtle'ın kedisi Büyük Pisipisi, her birimize farklı renklerde birer evcil kedi vermişti. Kırpış gri çizgiliydi ve bu adı, kedilerin insanlara sık sık yaptığı gibi, bana uzun uzun baktıktan sonra gözlerini kırpıştırdığı için almıştı.

Bazen Kazıntı'yı tepede durduğu yerde sağardım. Bazen de onu büyükbabanın eski demir karyolasının bir kenarından yapılmış geniş kapıyla boğa otlağına açılan bahçenin bir ucundaki küçük ahıra getirirdim. Kazıntı'yı araziden boğa otlağına götürürken boynuzlarına bir ip geçirir ve önden yürürdüm ve dereye geldiğimiz zaman diğer tarafa atlar, ipin ucundan çekerek Kazıntı'yı da derenin üzerinden atlaması için ikna etmeye çalışırdım. İlginçtir ki bu alışkanlığı kolayca kabul etti, ama Kırpış bir ya da iki kere hevesle dereye atladı ve yine ilginçtir ki bunun üzerine kıyıya kuvvetle yüzdü ve dışarı çıktı. Ardından, Kazıntı'yı sağdıktan sonra onu tepeye geri götürür ve Kırpış'la birlikte tepenin en yüksek noktasına yürürdüm, Kırpış o zaman omzuma zıplamış olurdu, ben de dalgakırana çarpan dalgaları dinleyerek aşağıya, deniz kıyısındaki o tanıdık ülkeye bakar, koyu çam yığınları ve Victoria Huzurevi'nin düzensiz binalarının bulunduğu Wanbrow Burnu'nu, şehir saat kulesini, buğday değirmenini, dereyi, morgu, Thames Sokağı'nı, Reed Sokağı'nı, tren istasyonunu, lokomotif depolarını ve Erkek

Lisesi'nin yanından geçen Kuzey Yolu'nun ötesindeki yün fabrikasının yüksek bacasını seyrederdim. Oamaru'ya bakarken daha sonra defterime yazmak üzere bir şiir kurgulardım.

Şimdi evde, bir kez daha mutfakta dönen kaymak ayırıcısının sesi duyuluyor, süt ve krema ayrı hunilerden ayrı ayrı kendi kaplarının içine fışkırıyor, kullana kullana tahtaları yumuşayıp düzleşmiş ahşap yayık öğütüyor, annem oluklu tereyağı kepçesiyle tereyağına vurarak şekle sokarken şarkı söylüyor, kaymak ayırıcısını temizlemek için kaynar suyla "haşlıyor", önemle "haşlama" kelimesini vurguluyor ve zararsız bir işi tarif etmek için bile kelimenin kullanımından zarar verme eyleminin izini silemiyordu. Yarım yamalak hatırlanan çocukluğun sıcaklığı gibi köpük köpük taşan kovanın içinde fazladan süt vardı. "Eski günleri" yeniden yaratmak için yapılan bu bilinçli girişim benim için başarısızlığa uğradı; çünkü Wyndham'daki "eski günlerimde" bir hırsız olarak biliniyordum ve oradan kurtulduğuma mutluydum. Artık sabahları dikenlerin yırttığı okul çoraplarımın, süt ve çamur sıçramış tüniğimin ve ayakkabılarımın, sabahları gözlerimdeki çapakların, saat dokuzdaki törene zamanında yetişmek için koşuşturmanın ve okuldan sonra gidip Kazıntı'yı aramam gerektiğini anladığım o anki gerçekliğin fazlasıyla farkındaydım. Yine de, Kazıntı'yı gidip getirmekle, sağmakla ve geri götürmekle geçen zamanım ve Kırpış, huzursuzca tırnaklarını geçirdiği omzumu sarsarken deniz kıyısındaki ülkeye baktığım değerli anlar mutlu zamanlardı; çünkü düşüncelerimle ve şiirsel hayallerimle baş başaydım.

Bununla birlikte, bazı günler Kazıntı'nın davranışlarını anlayamadığım için utanırdım. İneklerin cinsel hayatı hakkında hiçbir şey bilmiyordum, yalnızca ineklerin ve boğaların "o işi" ayakta yaptıklarını biliyordum. Ayrıca uzun zaman önce zihnimi kapamış ve cinselliğin nasıl işlediği konusunda bütün öğrendiklerimi unutmuştum. O yüzden bazı günler Kazıntı boynuzlarına ip geçirmeme izin vermeyerek sanki kızgınlıkla boynuzlarını indirip bana doğru saldırıya geçmeye ve otlağın etrafında dans etmeye başlayınca üzülüyor ve sütçülük görevimde başarısız olduğumu hissediyordum; çünkü normalde Kazıntı ve ben arkadaştık ve bacağını bağlamama gerek kalmadan, tepenin herhangi bir yerinde, kıpırdamadan ya da ayağını kovanın içine sokmadan onu sağmama izin verdiği için gurur duyuyordum. Kafa karışıklığıma evde bir yanıt bulamıyor-

dum; çünkü ne zaman Kazıntı'nın tuhaf davranışlarından bahsetsem, annem hiç üzerinde durmadan "Boş ver. Onu almasını Bay Luxon'dan isterim" diyordu.

Görünüşe göre Bay Luxon'un "Weston yolu tarafında" bir boğası vardı ve Kazıntı Weston'a götürülecek, birkaç gün sonra da o eski uysal haliyle geri dönecekti ve sonunda bir buzağı doğacaktı. Erkek buzağılar birkaç aylık olduklarında onların üzerinde gerçekleştirilen kesme işlemini anlayamıyordum; hem, buzağıları besleyen bizler onlara çok düşkündük. İşlem genellikle gece, yabancı bir adam tarafından gizlilik içinde yapılıyordu; adam erkek buzağıyı burnundan solurken ve arka bacaklarının arasından kanarken bırakıyor ve hızla sıvışıyordu. Bu işte ve annemle babamın sorularımı kayıtsızca cevaplamalarında bir çirkinlik, vahşet ve mutsuzluk unsuru vardı. Yarı biliyor, yarı bilmiyordum. Myrtle hayatta olsa, "Vahşi bir boğa olmasın diye şeylerini kestiler" diyerek kendi gerçekle dedikodu karışımını bana dürüstçe anlatmış olacağını biliyordum.

Yara hayvanın testislerindeydi: Bunu görebiliyordum. Ve testislerin, belki "meni" taşımak dışında ne işe yaradığı konusunda en ufak bir fikrim yoktu. Buzağının şimdi bir öküz olduğunu, otların üzerinde ağır ve sağlam duran boğadan farklı bir şekilde büyüdüğünü ve pörsük testisleri ve ufak, sallanan şeyi hariç daha çok bir ineğe benzediğini biliyordum.

Konu hakkında takınılan yapmacık hava beni deli ediyordu. Önce kovadaki sarı renkli sütü, birkaç hafta sonra da yağsız sütü içmeye başlaması için elimizi ağzına koyup "Cuk, cuk, cuk" diyerek neredeyse doğduğu andan itibaren bizim beslediğimiz küçük erkek buzağımızı yabancı bir adamın kasten yaraladığı düşüncesiyle baş başa kalıyordum genellikle; annem dahil olmak üzere kimse bunu umursamamıştı. Yalnızca kız kardeşlerim ve ben umursamıştık; çünkü abim sırrı zaten biliyordu ve kimse bize anlatmıyordu.

Dişi buzağının hikâyesi ise başkaydı; çünkü satılabileceği için beklenmedik bir sürprizdi. Bir tanesini, neredeyse mavi renkli olanını kendimize saklamaya karar verdik ve ailemizin hayvanı olduğu için ona doğduğu zaman boğulmayan kedi yavrularına verdiğimiz cafcaflı isimlerden birini veremezdik: Yeni buzağının adı Maviş olacaktı. Kazıntı ve Maviş. Orada, şiirsel dünyamın merkezinde otlayan Kazıntı ve Maviş.

24
Faust ve Piyano

Birkaç kere para kazandığım olmuştu. İlkokul günlerimde "Buğday Değirmenine Yaptığım Ziyaret" başlıklı kompozisyonum için ödül kazandığım zaman eski ders kitaplarımdan ve anne sevgisini yücelten öykülerden etkilenerek, hırdavat ve züccaciye dükkânındaki Bay Burton'ın tavsiyesi üzerine anneme Royal Doulton marka bir fincan, fincan tabağı ve bir tabak almıştım. Yıllık Ziraat ve Kırsal Alan Gösterisi'nde el yazısı dalında küçük ödüller kazanmıştım, ama çiçek düzenleme dersindeki sergide üst üste yıllarca katıldığım Bayların Yaka İliği ve bir seferinde de cesaret edip katıldığım Minyatür Bahçe dalında hiç ödül kazanamayarak hayal kırıklığına uğramıştım. Yakın zaman önce *Demiryolu Dergisi*'ne bir şiir yazarak bir gine kazanmıştım. Sonradan Tom Mills'in Yeni Zelanda çocuk şiiri antolojisine dahil edilen dizeler, her zamanki gibi doğal hayatın gerçekçi bir anlatımıydı:

> Bunun gibi kış sabahlarında
> billurlar ağaçları donattığında,
> tepenin üzerini kapladığında sisler
> ve pencereyi bezediğinde buzlar...

Schubert, Handel ve Mozart'ın "yeni" tür müziğiyle tanıştıktan sonra ve böyle bir müziği kendim çalabilme arzusuyla, paramı, Jessie C.'den bir dönemlik piyano dersi için kullanmaya karar verdim; Jessie C., annesi ve beyaz bir papağanla Eden Sokağı'nın yukarısında geniş bir evde yaşıyordu, bana düşük bir fiyat karşılığında müzik dersi vermeyi teklif etmiş ve bizim piyanomuz olmadığı için kendi piyanosunda alıştırma yapmama izin vermişti. Taksi şoförü olan Alex Amca'nın karısı Mima Hala da South Hill'de yaşıyordu ve piyanosu vardı, o da hafta sonları evinde alıştırma yapmamı teklif etmişti.

İtiraf ediyorum ki müzik dersi alma konusundaki sevincim kısmen, ders yılında öğretmen her zamanki gibi dans, müzik, diksiyon gibi şeyler "öğrenen" öğrencilerin listesini yaptığında, hep utanç içinde hiçbir şey "öğrenmemiş" olan iki ya da üç öğrenci arasında olmaktan kurtulup ismimi sonunda listeye dahil edebileceğimi bilmekten geliyordu.

Jessie C. ufak tefek, sarışın, sıcakkanlı bir insandı, büyük ihtimalle otuzlarındaydı ve kimsenin bilmediği olayları ve söylentileri edinebildikleri için mahalle dedikoducusu olarak bilinen annesiyle papağanının aksine sessizdi. Gün içinde papağanın keskin çığlıklar attığını duyabiliyorduk ve birbirimize "İşte annesi son havadisleri papağanıyla tartışıyor" derdik. Bay C.'yi gören ya da hakkında bir şey bilen yoktu ve öyle birisini hayal etmek imkânsızdı.

Eve ilk ziyaretimde Jessie bana ıvır zıvırla ve gül desenleriyle dolu, hah kaplı ve döşemeli bir odada duran piyanoyu gösterdi; bir anne sevgisini çocuklarına nasıl yağdırırsa öyle özenle bakılmış bir odaydı – iyi beslenmiş, parlak yüzlü ve sıcaktı; piyanonun siyah ahşabı ışıldıyor ve tuşları ok gibi fırlayan ışıkla pırıldıyordu.

Jessie üzeri yastıklı "ikili" taburede yanıma oturdu. "Ellerini göster bana" dedi.

Ona inek sağan, tırnakları kemirilmiş ellerimi gösterdim.

"Tırnaklarını yiyorsun, Jean."

"Yalnızca kemiriyorum."

"Eğer düzgün tırnakların olmazsa piyano çalmayı asla beceremezsin."

İncelemem için narin ellerini bana uzattı; tırnaklarının güzel bir kavisi vardı ve yarımay şeklindeki tırnak dipleri beyazdı. Benim yarımay şeklinde tırnak diplerim yoktu. Eksikliklerim, evdeki karşılaştırma seanslarımızda gayet güzel listelenmişti: Parmaklarımın arası perdeliydi, esnek değildim ve yarımay şeklinde tırnak diplerim yoktu.

"Temel Do notasını biliyorsun elbet, değil mi? Temel Do burada."

Temel Do'yu bilmiyordum. Jessie, birinci dersin sonunda nasıl oturacağımı ve ellerimi nasıl yerleştireceğimi ve notaların nasıl isimlendirildiğini öğrettikten sonra bana küçük bir müzik defteri ve ev ödevi için ders kitabı verdi. Babam sınavlar için para vermeyeceğini açıkça söylemişti.

Takip eden haftalarda "Robin Adair"i ("Bu yaşlı dünyanın benim için ne anlamı var, Robin Adair?") ve birkaç kısa çiçek böcek şarkısı çalmayı öğrendim. Sonra bir gün Jessie, bir şarkıyı baştan sona çalabilmemin önemli olduğunu anlattı.

"Bir piyanist ilk şarkısını her zaman hatırlar" dedi dalgın dalgın ve bu özel anıya sahip olmamı istediğini ekledi. Şarkıyı seçmişti bile ("Puck") ve onu Begg'in müzik dükkânından satın alacaktım.

Eve gittim. "Müzik notası almam gerekiyor" dedim.

Annem endişeyle baktı. "Bilmem ki bu konuda baban..."

İneği sağdım ve babamın eve dönmesini bekledim. Aramızda geçecek konuşmayı çok iyi biliyordum. "Baba, müzik notası almak için para verir misin?"

"Müzik notasıyla ne yapacaksın ki? Piyano çalmayı öğrenmenin düşündüğünden daha pahalıya patlayacağını söylemiştim sana."

"Kısa bir nota. Dokuz peni."

"Benim içim dışım para, elbette. Kim olsa benim her hafta piyangoyu kazandığımı düşünür."

O noktada annem araya girer, piyanoda ne kadar iyi olduğumu söyler, babam da kızının geleceğinin parlak olma olasılığı karşısında büyük ihtimalle merhamete gelirdi. Konuşma, farz edilen bu senaryoya göre aşağı yukarı bu şekilde ilerlerdi.

Bir sonraki akşamüzeri, elimde –çoktan açıp baktığım– müzik notası, Begg'in dükkânından eve dönerken şehir merkezine giden Jessie C. ile karşılaştım. "Puck" başlıklı, yeni kokan nota kitabını gizleyecek vaktim yoktu. Jessie heyecanımı fark edecek diye utanmış ve korkmuştum. Bir sonraki derste bana kurnazca, her şeyi bilen bir havayla "Geçen gün seni ilk müzik notanla gördüm" deyince utancım iyice artmıştı.

Kesik tempolu Fa majör beste "Puck"ı çalmayı çabucak öğrendim; şarkının Puck'ın gülüp oynamasını tarif ettiğini düşünüyordum:

> Çalıların üzerinden dikenlerin üzerinden
> nehirlerin içinden ateşin içinden
> Her yerde gezip dolaşıyorum
> Gökteki aydan daha hızlıyım.

Sonra bir kez daha başka bir müzik notası satın almak gerekti, bu seferki bir derlemeydi ve Jessie bunun bana yıllarca yeteceği konusunda güvence verdi: *Dünya Müziğinin Başyapıtları*. Ve bir kez daha babam, nota kitabını almam için para buldu, nota kitabı kalındı ve okul müzik festivalinde çalanlar hariç (Schubert'in "Serenat"ı, Brahms'ın "Ninni"si, Chopin'in "Küçük Vals"i) yalnızca birkaçını tanıdığım bütün önemli bestecilerin müzik "parçalarıyla" doluydu. "Ah Danny Oğlan, gaydalar, gaydalar çağırıyor" olarak bildiğim

"Londonderry Ezgisi"ni ve Stephen Heller'in "İlginç Bir Öykü"sünü çalmayı öğrendim. Sonra Jessie, *Faust*'u bilip bilmediğimi sordu. Bilmiyordum. Bana öyküyü anlattı ve operadan "Vals"i tanıttı, onu çalmayı da öğrendim. Sonra, Chopin'in "Re bemol Prelüd"ünü öğrendim, bunun üzerine kilometre taşlarına ve temel taşlarına inanan Jessie, "Öğrencilerim bu aşamaya geldiklerinde genellikle ailelerine resital verirler" dedi.

Benimle aynı akşamüstleri ders alan yalnızca bir öğrenci daha biliyordum – gür saçlı, koyu renk gözlü, liseye giden Rex isimli bir oğlandı ve kendisi gibi gür saçlı, koyu renk gözlü bir adam olan babası, giyim mağazasında çalışıyordu ve gereken uzunluğu ölçmek için kumaş toplarını çevirmekte hünerli solgun elleri vardı. Ben geldiğim sırada Rex de oradan ayrılıyor olurdu ve her seferinde birbirimize hızlıca bakardık; yeni, gizemli bir heyecan ve macera duygusu hissederdim. Rex'in esmer yüzünde tüylü tırtıllar gibi duran kalın kaşları vardı.

Sonra bir akşamüstü, annem tayyörünü giydi, lacivert eldivenleriyle hasır şapkasını taktı ve piyano çalmamı dinlemek için Jessie'nin evine geldi. "Londonerry Ezgisi"ni, *Faust* operasından valsi ve Chopin'in "Prelüd"ünü çaldım ve bitirdiğim zaman Jessie anneme "Jean çok yetenekli" dedi.

Bu yargı beni hem sevindirdi hem de kafamı karıştırdı; çünkü özel bir kaçış yeri olarak gördüğüm müzik çalma dünyasından yoksun kalmama yol açabilecek bir fikir ve beklenti müdahalesiydi. Müziğin icrası, son derece o ana ait ve açıktı. Tek kaçış yerim kendi içime, "benim yerimeydi", sahip olduğuma emin bile olmadığım ama diğerlerinin övgüsünden, suçlayıcı denetlemesinden kaçınabileceğimi umduğum hayal gücümün içindeydi. O yüzden "yetenekli" olduğumun düşünülmesinden gurur duysam da, saklanmak istiyordum; bunu fark eden Jessie de kişiliği yok eden o üçüncü tekil şahsı kullanarak anneme "O çok çekingen" demişti.

Dönemin geri kalanında haftada iki kere alıştırma yapmak için bağlılıkla derse giderek ve Jessie ve annesi ve papağan kapıda durup dinliyorlar diye korkarak derlemeden birçok parça çalmayı öğrendim, o rahat odada alıştırma yapmaya çalışırken kendimi hiç rahat hissetmiyordum ve çatlakların arasından tespihböceklerinin ve kulağakaçanların çıktığı ve hamamböceklerinin karanlığa doğru kaçtıkları kendi evimizdeki çıplak yer tahtalarını ne kadar sevdiğimi

fark etmemiştim. Cumartesi günleri June'la birlikte Mima Hala'nın piyanosunda alıştırma yapmak için onun evine gidiyordum; Mima Hala'nın piyanosu eskiydi, akordu bozuktu ve tuşlar yuvalarında oynamamak için direniyordu. Orada, kimsenin dinlemediğini bilerek, June'u zekâmla etkilemek için parçaları bir kere çaldıktan sonra zamanı "oyalanarak" ve denemeler yaparak harcıyordum.

Her nasılsa piyano çalmama müdahale eden yargı, müziğe olan ilgimi köreltmişti. Daha fazla hata yapmaya başlamış, parçaları çok hızlı öğrenip sonra müzikteki yerimi bulamaz olmuştum. Jessie ikili taburede yanımda oturup yenmiş tırnaklarıma ve tuşları arayan yarımaysız parmaklarıma bakarken utandığımı hissediyordum. Dönemin sonunda müzik derslerimi son iki parçayla bitirdim: "Çoban Oğlan" ("uzak zamanların hayali gibi yalnız çoban oğlan") ve "Akşam Yıldızına" ("Ey Akşam Yıldızı"). Bazen güzel siyah parlak piyanoya ve sıcacık, kapısı kapalı odaya ve müziğe hasret duyuyordum ve arada bir nostaljinin bir parçası olarak Rex'i görüyordum, derse giderken müzik çantası uzun, kıllı bacaklarına çarpıyor, Eden Sokağı'ndan yukarı yürüyordu. Birbirimize kısaca bakıyorduk, ten kadar yakın, ufuk kadar uzaktık.

25
Yerinde Saymak

Hayatımın merkezinde okul ödevleri ve tepedeki yürüyüşlerim ve kitaplar ve şiir yazmak vardı. Okulda bir soruya cevap verdiğim zaman sınıfın ve öğretmenin şaşırarak, çoğunlukla da eğlenerek tepki verdiğini fark etmeye başlıyordum. "Jean kendine özgü bir insan" dedi öğretmen bir gün, bir kez daha diğerlerinin fikriyle kapana kısıldığımı hissetmeme yol açarak. Kendime özgü olduğumu hissetmiyordum, yalnızca ne düşündüğümü söylüyordum. Yine de görünüşe göre düşüncelerimde "farklı" olmamın kabul edilmesi, benim de düşündüğüm gibi abimin hastalığının devam eden dramatik ve korkutucu dönemleriyle, hastalığının yanlış anlaşılmasıyla, anne ve babamızın bununla "yüzleşmeye" çalışırken kafalarının karışık olmasıyla, abimin yalnızlığıyla, babamın kızları üzerindeki "kontrolü" bastırılmış bir şekilde geri çekmesiyle, "dışarıda çok

geç kalmamak, oğlanlarla dolaşmamak, içki ve sigara içmemek" konusunda hararetle söz vermemizle ve böylesine masum bir hayat tarzının her şeyi iyileştireceği varsayımıyla evdeki hayatımın "farklılığına" uygun düşüyordu; aynı zamanda kendimi tanımadığım ve kendimi gözlemleyen bir insan da olmadığım için bunu öğrenmek için kararsız olduğum bir zamanda bana diğerleri tarafından verilen "farklılık" fikri, Bayan Gibson'ın Isabel'e söylediği "Siz Frame kızları herkesten farklı olduğunuzu düşünüyorsunuz" sözleriyle güçlendirildiği zaman farklılığı kabul etmiştim; gerçi okuldaki dünyamızda farklı olmak demek, tuhaf olmak, biraz "deli" olmak demekti.

Bununla birlikte her zaman elimdekini kullanma politikasına inanıyordum ve artık ne okuduğum sorulduğunda –farklılık kabuğunu gururla taşıyarak– çok az kişinin duyduğu bir romandan bahsediyordum; öğretmen de yine "Jean kendine özgü bir insan" diyordu.

O yüzden, benliğimin ergenlikteki evsizliğinde, yönümü tam olarak bilemediğim bir zamanda, diğer insanların benim için bulduğu ama içini benim kendi başıma döşediğim bir farklılık yuvasına hevesle girdim; çünkü son iki yıldır "var olmanın" birçok yönünü (ezberden komik şeyler söyleyerek herkesi güldüren ve kıkırdayan okullu bir kız olmak, taklit, bulmaca, "Aklından bir sayı tut, ikiyle çarp" gibi matematiksel numaralar, vantrilokluk) denemiştim zaten; artık evimdeydim, rahattım ve saygınlığım vardı.

Ben mücadele eder ve tutkularımla sözde "farklılığımın" tadını çıkarırken, Yeni Zelanda'dan çok uzakta, dışarıdaki "dünyada" Nazi Partisi Almanya'da iktidara gelmişti ve Adolf Hitler'in konuşmaları radyodan yayımlanıyordu. Biz de onun saçma sapan konuşma tarzının, Nazi selamının ve kaz adımlarıyla yürüyen ordunun taklidini yapıyorduk. Tarih ya da politikadan pek haberim yoktu. Tek bildiğim Micky Savage ve John A. Lee'nin "iyi", Forbes ve Coates'un "kötü" olduğuydu. Tarih öğretmenimiz arada sırada "ırkların saflığı" kavramından bahsetmişti ve onun dediğine göre, bu, arzu edilen bir şeydi. Irklar arası evlilik, "aşağı" seviyede bir "tür" ortaya çıkarıyor demiş, Maorilerin Çinlilerle evlenmelerini örnek göstermişti. Beyaz ırkın "saflığını" gururla anlatmıştı. Bir de o sıralarda halkın içinde fark ettirmeden yayılan bir şekilde Yahudiler tespit ediliyor ve haklarında aşağılayıcı bir şekilde konuşuluyordu. *Zenci* sözcüğü Afrikalı ırkları ve siyah kedileri tanımlayan bir kelime olarak kabul

edilmişti; ayrıca ayakkabı boyası ve giysiler için kullanılıyordu. Ayrıca "melez" oldukları bilinen kişilerin temiz olmadıklarından bahsediliyordu.

"Irkların saflığına" karşı gittikçe artan ilgi, şehrimize kuşkusuz Nazi Almanyası ve İngiliz İmparatorluğu sayesinde gelmişti ve *soy ıslahı* ve kusursuz bir ırk yetiştirme olasılığı okulda çok konuşulur olmuştu. İnsanlar kendilerinin "mükemmel ırk"ın üyesi olduğunu, diğer insanların ise olmadığını görmek için yaygara koparırken zekâ testleri de moda olmuştu.

Bizim evde ise dünyanın anne kuşu gibi olan annem, bütün ırkları ve inançları (pek de öyle değil aslında; Katolikleri kınardı) ve kendi yavruşlarıymış gibi (yavru kuş için kullandığımız kelime) bütün renkleri her zaman canla başla savunurdu; bu arada babam da dünyadaki yüksek sosyete ve kraliyet aileleri hariç herkese karşı önyargısızdı.

Böylece, Yeni Zelanda'nın dünyanın geri kalanına ne kadar uzak olduğu bize okulda sık sık hatırlatılsa da, Nazizm hastalığı bizim şehrimize de bulaştı. Öğretmenimiz bazı ırkları kötü, bazılarını iyi diye tasvir ederken, biz de görev duygusuyla dinledik. Tarih kitaplarımızdaki "Sarı Tehlike" başlıklı bir bölüm, Doğulu ırkları ve onların Batı üzerindeki kötücül tasarılarını anlatıyordu. Biz çocuklar bir zamanlar bütün yabancıların arkasından tekerlemeler söylemiş olsak da, bir gün önümüzden geçen yaşlı bir Çinli adamı ve ona laf atmamızı ve bize baktığı zaman yüzündeki şaşırmış ifadeyi hatırlıyordum; sanki geri alamayacağım bir şey yapmış gibi kendimi rahatsız hissetmiştim. Bir de radyodaki dizilerde ve babamın *Sexton Blake* kitaplarında kötü adamlar şaşmaz bir şekilde "sarı tenli, çekik gözlü, uğursuz" olarak tanımlanıyordu.

O yıl babam apandisit yüzünden aceleyle hastaneye kaldırıldığında yanındaki yatakta genç bir Çinli adam vardı; ailesiyle birlikte aile dostumuz oldular ve Çinliler hakkında bir şeyler öğrendik. Bizi ziyarete geldiler, biz onları ziyarete gittik ve bir gün genç adam bize güzel bir çiçek, büyümekte olan bir nergis getirdi, tomurcuklanıyor ve suda çiçek açıyordu. Bitkiyi yemek odası penceresinin yanındaki dikiş makinesinin üzerine, ışığa koyduk ve ona ne zaman baksam yeni bir tür güzelliğin, alıp saklamaya çalıştığım bir zarafetin farkına varıyordum; çünkü bunun farkında olmam, bir şekilde, vücudumun gittikçe daha fazla bilincinde olduğumu aklımdan çıkarmama

yardım ediyordu. Çoğu zaman inek pisliğiyle ve ahır çamuruyla kirlenmiş olan tüniğim artık iyice küçülmüştü; üstünkörü onarılmış çoraplarım kaba saba ve kalındı; aşağı doğru uzamak yerine yukarı doğru uzayan karmakarışık kızıl saçlarım görünüşe göre herkesi telaşlandırıyor ve insanların durmadan "Neden düzleştirmiyorsun onları?" diye sormasına yol açıyordu. "Neden dümdüz taramıyorsun, düz *kalmasını sağlamıyorsun*, yağ ya da başka bir şey sürmüyorsun; *kimsenin* saçı seninki gibi değil." Gerçekten de uzak diyarlardaki Fijililer ve Afrikalılar hariç kimsenin saçı benimki gibi değildi. Okulda beni artık *Kıvırcık* diye çağırıyorlardı.

On dördüncü yaşımı bitirdim. Artık Şehir Kütüphanesi'nin tamamını kullanabiliyor ve Dot'un Yetişkin Sayfası'na yazabiliyordum. Okulda Grubun sohbet konusu yeni elbiseler, sutyenler, korseler, korseletlerdi ve her biri ayrı ayrı tanımlanıyor ve onları giyme kuralları ayrı ayrı belirleniyordu; bu konuşmalarda öyle büyük bir kesinlik vardı ki o akşam anneme yalvardım: "Annecim, korse ve sutyen alabilir miyim?"

İkisine de hiç sahip olmamış olan annem sakince "Vücudunu cendereye sokmana izin veremem" dedi. Ah gözleri kör annem, gelişen göğüslerimin üzerinde tüniğimin ne kadar darlaştığını bile fark etmemişti.

Babam eve gelince konuyu tekrar açtım ve "Okuldaki bütün kızlar onları giyiyor" dedim, bunun üzerine babam bilindik cevabını verdi: "Eğer bütün kızlar tek ayak üstünde sekerek gitse, sanırım sen de öyle giderdin!"

"O başka bir şey" dedim bozularak.

Ama haklıydı elbette. Grup o kadar güçlüydü ki, yalnızca acil bir gereklilik gibi gösterdikleri için kendimi bu şeyleri isterken buluyordum. Bu ya da ölüm. Artık salon dansı dersi alıyorlar, "ortaya çıkacakları" zamanı dört gözle bekliyorlardı. Erkek Lisesi balolarındaki dans partnerleri, İncil dersi toplantıları, İncil dersindeki oğlanlarla "söğütlüğe" yaptıkları bisiklet gezileri, İlk Komünyonları ve kiliseye kabul töreninde ne giyecekleri hakkında konuşuyorlardı. Böyle törenler konusunda cahildim; herhangi bir kiliseye bağlı değildik ve kızlardan birinin bir başkasına "Kiliseye kabul ediliyor musun?" diye sorduğunu ve diğer kızın "Evet, kabul ediliyorum" diye cevapladığını duyduğum zaman bunun gizemine ve önemine imrenerek kendimi kötü hissetmiştim. Grubu ne de dikkatle din-

lemiş ve anlamaya çalışmıştım! Kendimi başka bir tarihi piyesin dünyası içinde bulmak için Rafael Sabatini ya da Georgette Heyer'i okumama gerek yoktu: Diğer dünya burada, Waitaki Kız Lisesi'nin sarmaşık kaplı duvarının yanındaki taştan koltuktaydı.

O yıl sunum yarışmaları başladı. Bu fikri tatmin edici bulmuştum; çünkü önceleri okul öykülerini okurken Sunum Günü'nden bahsediliyordu, ben de aynı zamanda yatılı okul olan ve okumalarımda öğrendiğim başka kelimeleri de (*yatakhanede* gece yarısı ziyafetleri, okuldan ayrılmaktan *men* edilmek, *Beşinci* Kısım'ın bir üyesi olmak, *deniz* kenarına *dinlenceye* gitmek – bu bir sorundu çünkü Oamaru *zaten* deniz kenarındaydı) kullanabileceğimi umduğum Waitaki'deki dil derslerinin hep ne kadar kısıtlayıcı olduğunu hissetmiştim. Sunum konumuz "Bir Mucit ya da Kâşif" idi. Uzun zamandır kâşif kahramanlarım Burke ve Wills ve Mungo Park'tı; Mungo Park'ı seçtim, birçok detayı kafadan uydurdum ve ezberledim. Birincilik ödülünü alınca ben de annemle babam da büyük mutluluk duymuştuk.

Sonra birdenbire yeniden yaz geldi. Myrtle artık neredeyse ardında hiçbir iz bırakmadan yok olmuştu. Bazen onu hayalimde canlandırmaya çalıştığımda görüntüsünün bulanıklaştığını fark ediyordum; yalnızca dizindeki kırkayağa benzeyen beyaz yarayı ve Ginger Rogers gibi şekil verilmiş altın renkli saç *stilini*, yumruklarını, çimdiklerini ve sırtıma vurduğu darbeleri ve ona ne olacağı konusundaki endişelerimi hatırlıyordum. Myrtle gayet korkusuz, maceracı, isyankâr, kural tanımayan bir insandı, yetişkinlerin emirlerine karşı gelen Isabel de büyüdükçe ona benziyordu. Bense hâlâ korkudan onlara boyun eğiyor ve hatta kendimi onların bana ilişkin düşüncelerine uyduruyordum; başkaldırıda bulunduğum tek yer kendi içim, şimdiye dek kimse bahsetmediği için sahip olduğuma emin bile olamadığım hayal gücümdü.

O yaz, belki çok da anlaşılmaz olmayan bir şekilde Marguerite'i ve kız kardeşiyle erkek kardeşini yeniden keşfettik. Zamanımızı aşk, aldatma, boşanma dolu Hollywood tarzı yaşam süren yetişkin bebekler gibi evcilik oynayarak geçiriyorduk; özenle dikilmiş yapay ipekten elbisesi içindeki yapışık bacaklı minik gül pembesi tombik bebeklerimizi odadan odaya, yapay ipek yastıklı karton kutudan yapılma malikâneye ve uygun düşen hareket ve sözlerle yataktan yatağa yürütüyorduk.

Her birkaç saatte bir giysilerini değiştiriyorlardı ve her ortam için – "çay" saati elbisesi, "içki" saati elbisesi gibi– göz alıcı giysileri vardı. Vücutları birbirine yakın dans da ediyorlar, sonra terasa çıkıp öpüşüyorlar ve "birlikte kaçmayı" planlıyorlardı. Adı Nigel ya da Neil ya da Raymond olan erkek karakterler, onların da bacakları yapışık olduğu için her zaman pantolon olarak siyah yapay ipekten etraflarına sarılmış kumaş, alt kısmı kesik ceket ve önü beyaz smokin giyiyorlardı ve arzularına zayıf düştüklerinde hep nezaketten uzak ve "kurt" gibi davranıyorlardı. Kız kardeşlerim ve ben, sonradan tombik bebeklerden terfi edip kendimizi kullanmaya başladık ve cesaretimizden utanç duyarak oyunumuzdan "o oyunlardan biri" olarak bahsettik. "O oyunlardan birini oynayalım" derdik.

Yaz boyunca devam eden oyunlar, bir süre sonra gündemimizden düştü; artık onlardan bahsetmemeye ve oynamamaya başladık. Onun yerine su yolunda ve tepede yaptığımız uzun yürüyüşlerimize geri döndük. Kazıntı artık süt vermiyordu ve ilk defa hamile olan Maviş'in de sütü yoktu, ama yeni okul yılının başında doğum yapacaktı.

Isabel, June ve ben artık şiir ve düzyazı yazıyorduk. Bence en iyimiz Isabel'di; çünkü hiç gitmediği başka ülkelerde de geçen, hiç bilmediği bir dizi deneyim üzerine yazıyordu. Benim düşünceme göre June'unki en şiirsel olandı, çünkü "hayal", "sisli", "kaybolan yıldızlar" gibi "şiirsel" sözcükleri kullanıyordu; gerçi şiirlerinde çok az gerçek olguya yer veriyordu ve anlaşılmaz şeyler yazıyordu. Genellikle tatmin edici bir sonla biten kendi şiirlerim biçim açısından kurallara bağlıydı, beklenen kafiyelerle yazılmıştı, fakat June'un şiirlerindeki o hayranlık duyduğum ve anlaşılması zor "hayal gücüyle" eşit gördüğüm belli belirsiz başka bir dünyaya ait olma durumundan yoksundu.

Uzun yıllar boyunca yaşamım sözcüklerin etkisi altında kalmıştı. Şimdiyse sürekli olarak "alt tarafı bir kelime" olan hayal gücünü arayarak ve onun ihtiyacıyla hareket ediyordu.

26
Erken İlkbahar Karı

Okulda yeni bir yıl başladı. Bazı dersleri 10B'den gelen "taşra ve otobüs" kızlarıyla paylaşsak da, alt on birinci sınıf, onuncu sınıfımızdan da küçüktü. Bir kez daha kontrol Gruptaydı, gerçi gelecekteki sınavlara ve derslere verilen önem yüzünden bizim küçük çalışkanlar grubumuz da kendince bir önem taşıyordu. Grubumuz W. ve Bayan Gibson'un kuzeni olan ve Yeni Zelanda'nın yüksek kesimlerindeki büyük bir çiftlikten gelen M. ve ben, yani Kıvırcık'tan oluşuyordu. Babamın teşvikine rağmen rekabet konusunda zayıftım, en azından notlarımızı ve cevaplarımızı küçük bir deftere yazan W.'ninki kadar hevesli değildim. Biz üçümüz matematik dersini kendi başımıza çalışırdık. Ben, problem çözmeyi ve çözümleri derli toplu yazmayı eğlenceli bulurdum, hatta bu deneyimin tiryakisi olmuştum.

Sınıf öğretmenimiz Bayan Farnie ufak tefek, kabul edilen anlamıyla çirkin, burnu ve çenesi fazla büyük, yüzü yer yer kırmızı, koyu renk saçlı bir kadındı ve bir deri bir kemikti. Sesi yumuşak ama berrak, gözleri sakin bir griydi ve öğretme tarzının genellikle hem İngiliz edebiyatı hem de matematiğe duyduğu tutkudan beslendiği düşünülüyordu; bize anlattığına göre matematik bir tür *şiirdi* ve bu, matematiği gaye olarak edinmeme yol açmıştı. Ona inanıyordum ve böylece matematikte ilerledim.

Daha önce sıkıcı olduğunu düşündüğüm Shakespeare'e karşı "inancımı değiştirmemi" sağlayan da oydu. Bir gün sınıfa girdi, "müfredattaki" Shakespeare kitabı olan *Macbeth*'i açtı ve görünüşüne uyan cadı gibi bir sesle ve siyah elbisesi içinde cadı misali dönerek homurdanır gibi okumaya başladı:

> Biz üçümüz ne zaman buluşalım yine?
> Gök gürlerken, yağmur ya da şimşekte?
> Kargaşa sona erdiğinde,
> Savaş kazanılıp kaybedildiğinde.
> Güneş batmadan hemen önce.

Bayan Farnie sonra rolleri aramızda paylaştırdı (ben Birinci Cadı olacaktım) ve cadı gibi konuşarak okumamızı istedi, ardından da dönemin sonunda "uyurgezer" sahnesini canlandıracağımızı

duyurdu; ben Leydi Macbeth'i oynayacaktım. Şansıma inanamıyordum. Yıllar boyunca önemli rolleri oynayanlar hep Gruptaki kızlar olmuştu.

Evde Leydi Macbeth rolümü çalıştım. Okulda da rolümü okudum; iyi olduğumu biliyordum. Yaklaşan gösteriyi hayal ediyordum. Shakespeare'e, ıssız İskoç bozkırlarına ve karakterlerin yaşamlarının ayrılmaz bir parçası olan savaşlara ve kale siperlerine ve dadanan hayaletlere, karakterlerin içindeki kâbusla uyuşan havayı, gökyüzünü ve karanlığı tarif etmek için kullanılan dile ilgi duymaya başladım. Kız kardeşlerimle evde *Macbeth*'i okuduk ve Brontë kardeşlerin öyküsünü ciddiye aldığımız gibi onu da ciddiye aldık. Eden Sokağı ve tepe ve su yolu kararırken ve güvercinler evlerine, Glenn Sokağı'na uçarlarken

> Şimdi dünyanın yarısının üzerinde
> Doğa ölmüş sanki ve kötücül rüyalar taciz ediyor
> Üzeri örtülü uykuları.

diyerek birbirimizle konuşurken onu sohbetlerimizin bir parçası haline getirdik. Haftalar geçtikçe ve ben Leydi Macbeth rolümü mükemmelleştirdikçe, sınavlara hazırlanma gerekliliği yavaş yavaş ders programını istila etmeye başladı, tiyatro gibi ciddiyetsiz işler bir kenara koyuldu ve uyurgezer sahnesinin oynanmasından bir daha söz edilmedi. Benim için bu kadar unutulmaz olan bir şeyin, öğretmenin ve sınıfın aklından çıkmış olmasını anlamam çok zordu; böylece Leydi Macbeth olma şansımı da yitirmiş oldum. Buna rağmen "sevmeyi" ve okumaktan hoşlanmayı arzuladığım Shakespeare'i kazandım; çünkü İngiliz diline ilişkin bütün çalışmalarda üstünlük tartışmasız olarak ondaydı. Eğer Shakespeare'i zevkle okumazsam yazar olmayı düşünmenin imkânsız olacağını hissediyordum; yine de ona hayranmış gibi yapmam mümkün değildi. Bayan Farnie'nin yaklaşımı beni dönüştürmüştü.

O zamanlar "gerçek" hayatımı İngiliz ve Fransız edebiyatlarından etkilenerek yaşıyordum; günlük maceralarım bir paragrafın ya da bir şiirin keşfi ve kendi yazma girişimlerimdi. Şimdi bunu düşünmek tuhaf geliyor. Evde hastalıklarla hissettiğim mutsuzluktan ya da insan olduğumu ve evin ve okulun dışında da insanlı bir dünya bulunduğunu kanıtlamak için bile giyecek sıradan giy-

silerim olmadığı için hiçbir yerde olmama duygumdan uzaklaşma anlamında bir kaçış değildi bu; benim ya da hayatımın bir başka dünyaya kaçışı diye bir şey yoktu; yalnızca başka bir dünyanın benim dünyama ulaşması söz konusuydu; büyüyen, yeşil bir ağacın dalları arasından bir dizi güzel kurdele gibi edebiyat akıyordu ve güneşin ve mevsimlerin beklenen ve alışılagelmiş ışığından farklı olarak beklenmedik bir ışıkla yapraklara dokunuyordu. Komşuların ve akrabaların ya da oraya ait olan ve kendi evinde bulunan herkes gibi şairlerin ve yazarların ve yapıtlarının, kelimeler ve harflerden oluşan ev sahiplerini ve özel hayal dünyalarını getirerek Eden Sokağı, elli altı numara, "deniz kıyısındaki ülke" Oamaru'ya ulaşmasıydı bu.

Bayan Farnie, haftalık deneme yazılarımı överken beni öylesine cesaretlendirdi ki yazılarımı yazmak haftanın en önemli bölümü haline geldi, ama övgülerinin nedenini anlamadığımdan, "rüyalar, gümüş, sis, küçük yaşlı bayanlar ve kır saçlı küçük adamlar" gibi ifadelere vurgu yaparak övgüsünün devam etmesini sağlamaya çalıştım.

"Denizin öte yakasında Shakespeare'in adası var, çok sevdiği ve methettiği, yaşlı ve yorgun gözleriyle mutluluğu ve üzüntüyü görmüş olan topraklar..." Deneme yazılarımdan birisinin bu açılış cümlesini hatırlıyorum. Hiçbir özgünlüğümün ve hayal gücümün olmadığının beni acıtacak kadar farkındaydım ve yazılarım için birdenbire başlayan bu övgüyü anlayamıyordum.

Alt on birinci sınıftaki o ilk birkaç ay mutlu zamanlardı. Dersler hoşuma gidiyordu, Bayan Farnie'nin yalnızca matematiğin şiir olduğunda değil, şiirin çok az insanın aradığı yerde var olduğunda ısrar etmesinden cesaret alıyordum. Bu söz bana dokunmuştu: Kendim olma ve çevremde her zaman egemen olanları takip etmeme arzusuyla, dikkatimi başkalarının bakmadığı yerlere verme ve bilerek bellibaşlı görüşlere sırtımı dönme alışkanlığı edinmiştim ve Bayan Farnie'de başka yerlere bakma ya da yaygın görüntüye bakıp sıradışı bir şey görme yeteneği olan bir kişi bulmuştum.

Kendime dair anılarım, dışarı doğru bakan kendimi ve diğerlerinin sahip olabileceği "görüntüyü" edinmek için dışarıdan içeriye doğru bakan kendimi içeriyor şimdi; çünkü ben kendi bedenimden ve onun fonksiyonlarından oluşuyordum ve o beden, uyanık olduğum saatlerin çoğunda kaba saba olduğu ve kaşındırdığı ve göğüs

kısmı artık çok dar olduğu için gittikçe artan bir şekilde nefret ettiğim koyu gri şayak tünik giyiyordu; mühürlenme hissi veren sımsıkı uzun, siyah çoraplar, hepsinin de manşetleri bileklerimde sıkı sıkı düğmelenmiş ve sivri yakaları boynumun üst tarafında inci gibi düğmelerle kapanıp mührü tamamlayan, yazın bembeyaz, kışın gri pazen gömlekler, bağcıklarıyla ayaklarımı tamamen zapt eden siyah ayakkabılar, yönetmelikteki eldivenler, şapka ya da bereve son bir tutsaklık olarak boynumun etrafına düğümlenmiş kırmızı ve siyah boyun bağı ve belimin etrafına yine özel bir şekilde bağlanmış yeşil Gibson Kümesi kuşağı vardı ve bütün bu giysiler yüzünden kendimi dizgin vurulup çaresiz bırakılmış gibi görüyordum. Bu görüşe bir de yatak odasındaki aynanın karşısında serbestçe ve çıplak olarak görülen "vücut yapım" hakkında kız kardeşlerimin görüşü ekleniyordu; onlarınkilerle ve film yıldızlarınınkilerle ve olması gerekenle karşılaştırılıp kıyaslanıyordu ve kendi düşüncem önemli olsa da genel kanıya kolayca teslim olmuştum. Ayna karşısında kasılarak yürüyüp, tiz sesle ve Amerikan aksanıyla "'*Vücuut* yapım" güzel mi Jebs?" diye sorarken (Jebs, Jebalus'un kısaltmasıydı ve May Cooney ile birlikte çocukluktaki hayali arkadaşımızdı) hepimizin "iyi" özellikleri olduğu sonucuna varmıştık. Kız kardeşlerime göre benim yüzüm, Shirley Temple gibi gamzelerim hariç "sıradandı". Cildimizi ve yüzümüzdeki siyah noktalarla sivilceleri de inceliyorduk; zamanın etkili reklamı, yüzündeki izler yüzünden asla siperliksiz şapka giyemeyen ve özel bir sabun ya da merhem sayesinde izlerden kurtulan bir kadın hakkındaydı.

Bir de "kişilik" sorunu vardı. İnsanın "kişiliği" olması gerekiyordu. Benim kişiliğim olup olmadığının farkında değildim; yine de sahip olduğum ya da olmadığım belli özellikleri değerlendirmiş ve süslemiş olabilirim. Dot'un sayfasında şiirlerimi gören Bayan Farnie bir gün "Şiir yazıyorsun, değil mi Jean?" diye sormuştu; ben kızarmış ve utanmıştım; o da sınıfa "Jean çok çekingen" demişti. Müzik öğretmeni Jessie C. tarafından zaten dile getirilmiş olan bu kanıyı hoş karşılamış ve şiirsel bir özellik olarak benimsemiş ve çekingenliği "kişiliğimin" bir parçası haline getirmiştim.

Sonra fiziksel rahatsızlık duyduğum konumumdan dışarı, dünyaya baktığımda kendimi öylesine kısıtlanmış hissediyordum ki Kazıntı ve Maviş'i sağma görevim konusunda (Kazıntı da Maviş de yavrulamıştı, ikisi de "süt veriyordu") fena halde asabileşmiştim.

Bir günlük tutmaya başladım, günlük tutanların "Sevgili Günlük" diye başladıklarının farkındaydım ve geleneği kabul ediyordum, ama böyle bir hitap şeklinin saçma olduğunu düşünerek vazgeçtim ve "Sevgili Bay Ardenue" diye yazdım. Bay Ardenue'yu bir şiirde övdüğüm Ardenue Ülkesi'ni yöneten uzun, beyaz sakalları ve "gülen" gözleri olan nazik, yaşlı bir adam olarak haylimde canlandırıyordum. Daha önceleri şiirlerimin çoğunu çevremdeki dünya hakkında yazarken, şimdi artık istediğim gibi insanlar yerleştirebileceğim Ardenue Ülkesi'ne odaklanıyordum. Önemli ve değişmez karakterler, krallığın yöneticisi olan Bay Ardenue, bir gün kıyıya vuran dalgaları ve sahilde hemen kahverengiye dönen denizi seyrederken aklıma gelen Dalgalardan Gelen Yaşlanmış Genç Adam ve Arnold'ın şiirinden Bilge-Çingene'ydi; Bilge-Çingene belki de benim ilk "aşkım", çingenelere karşı ilk duygularımı ve Yaşlı Meg Merrilies'e duyduğum yakınlığı ve karanlıkta ışıldayan gece boyunca şehrin içinden geçen bütün dilencilere ve aylaklara ve yine gece boyunca, ay ışığının altında özgürlüğü arzulayan ama Bilge-Çingene gibi özel bir özgürlüğe sahip olan tutuklulara duyduğum hisleri yeniden uyandıran ideal erkeğimdi. O yıl Arnold'ın şiirlerini ilk kez okumuştum ve çekingen, çok ender belirip kaybolan, ağaçların, havanın, gökyüzünün ve mevsimlerin doğal dünyasına aşina Bilge-Çingene'nin hem bir bilge, hem de özgür bir gezgin olarak sürdüğü hayat üzerine, onun geleceği hakkında hayaller kurabiliyordum.

Ardenue'da birkaç alışılmadık karakter vardı; çoğu, sonunda sıradışı hale gelebilecek sıradan nesnelere karşı hissettiğim cazibeyi tatmin etmek için oraya davet edilmişti: *Yıkadığım Bulaşıklar*. Böyle biliniyorlardı ve günlüğümün her bir bölüm girişinde böyle selamlanıp karşılanıyorlardı. Bir de Ardenue'ya yerleştirilmiş *Yeni Zelanda'nın Küçük Altın Hanımefendileri* vardı, annemin şiire karşı hâlâ devam eden ilgisi ve onun ve şiirle ilgilenen arkadaşlarının (şiir yazan bir ya da iki kişiyle mektuplaşıyordu) *Kowhai Çiçekleri*'nin yazımından duydukları hoşnutluğun etkisi altında ortaya çıkmışlardı. Gerçekten de annemin arkadaşlarından birisi kısa süre önce *Kowhai Çiçekleri* adında bir şiir kitabı yayımlamıştı. Bundan çok etkilenmiş ve kitabı okumuştum; önsözden de yazarın, giderek yerleşen geleneğe uygun olarak kör olduğunu öğrenmiştim, ki bu, annemin çok değer verdiği bir şeydi ve bir kez daha sakatlıkların üstesinden gelinebileceğini ve şana ulaşılabileceğini göstermek için kullanıyordu. Benim kendi *Yeni*

*Zelanda'nın Küçük Altın Hanımefendileri*m, Oamaru'daki bir bahçede gördüğüm yere düşmüş kowhai çiçekleriydi. Çok sevilen kavak ağaçlarına da el koymuştum ve her bir çam fidanlığı da Ardenue'ye nakledilmişti; her akşam denizin üzerinden yükselişini seyrettiğim ay da. Ardenue'yu yaratırken, bu kez bir içsel "Kendi Yerim'e isim vermiş ve böylece de kesinlik kazandırmıştım.

Biz kızlar lise tüniklerimiz içine öyle sıkı sıkıya kapatılmıştık ki, 1939 yılının Ağustos ayında ilk âdet kanımın bedenimden çıkış yolunu kolaylıkla bulmasına hayret ediyorum. Kaçış için hazırlıklı olmalıydım, ama değildim. Myrtle ve "aybaşı" olduğu o uzak zamanları unutmuştum. Âdete ne diyeceğimi bile bilmiyordum, çünkü "aybaşı" geçmişte kalan, eski moda bir kelimeydi ve okuldaki kızlar "rahatsız" olmaktan bahsediyorlardı.

O sabah uyanıp bacaklarımın arasında kan olduğunu gördüğümde neredeyse on beş yaşındaydım. Paniğe kapıldım. Yatak odasından fırlayıp yemek odasına koştum ve annemin kriz zamanlarında durduğu yerde (yemek odası penceresinin ışığı altında, dikiş makinesinin yanında ve eğer bir fırtına ya da yıldırım tehlikesi olursa önünde durmamamız için uyarıldığımız o özel yerde) durdum.

"Bacaklarımın arasında kan var" dedim titreyerek.

"Aybaşı olmuşsun" dedi annem.

Zamanla hafızam geri geldi. Nasıl olduysa sekiz yaşındayken çok iyi bildiğim nedenleri ve işleyişleri unutmuştum. Annem eski bir banyo havlusunu dikdörtgen şeritler halinde kesti ve bir tanesini fanilama önden ve arkadan iğnelemem için bana verdi, çünkü âdet bezi satın almak ailemizde duyulmamış bir şeydi.

"Dışarıdan belli olacak" dedim, kabarıklığa mutsuzca bakarak.

"Hayır, olmayacak" diye yalan söyledi annem cesurca.

Belli olduğunu biliyordum. Okulda geçen sonraki yıllarda içinden kan sızan o kabarık havlu şeritlerden mustariptim, öyle ki günün sonunda başımı sırama doğru eğince durmuş âdet kanının kokusunu duyuyordum ve diğerlerinin de kokuyu alacağını fark ederek bitip tükenmeyen bir utanç hissediyordum. Kabarıklık ve kötü koku ve havluları yıkamak, peşimi hiç bırakmayan bir hoşnutsuzluk haline gelmişti. "Rahatsız" hissetmenin ve sınıfın artisti L.'nin Shalott Leydisi'nin ölü gibi solgun yüzüyle sıklıkla gitmesi gereken "sınıf başkanları odasındaki yatakta" uzanmak için gönderilmenin imrenilen saygınlığını bile yaşamamıştım.

O ağustos ayında, yüksek bölgelerde yeni doğmuş kuzuları öldüren türden gecikmiş ve beklenmedik bir kar fırtınası oldu ve deniz kıyısındaki ülke Oamaru'da bile birkaç gün kar yağdı ve epey tuttu. Kan banyosu içinde yüzmemin şokunu çok yakından takip eden kar yağışının zamanlaması, hayatın dağınıklığının bir parçası olarak düşünülmeyen yazınsal bir mükemmelliğe ve geçmişteki *Grimm Masalları*'nı bir araya getiren biçime ve o masallarda karakterin geleceğinin yönünü belirleyen, geçiş dönemindeki okullu kız olarak benim hayatıma da dokunan ve bir felaket ya da mucize anı olarak durmadan tekrarlayan karın üzerine düşen kan imgesine sahipti. Örüntüyü henüz açıkça hissedemediğim için iki şiir yazıp Dot'a gönderdim. "İlkbahar Başında Kar" benim her zamanki biçemimdeydi ve şöyle başlıyordu:

> Usulca dönen kar bulutu yamaçta kıvrılıyor.
> Menekşeler hoş kokularıyla uykulu uykulu mırıldanıyor.
> Kış rüzgârı bütün gece boyunca yalnız başına ağıt yaktı.

William Cowper'ın "Mary'ye" şiirini inceliyorduk:

> Yirmi yıl neredeyse geçti gitti,
> Gökyüzü ilk kez bulutla kaplandığından beri;
> Ah, bir daha karartmasınlar güneşi!

"Karatavuk" başlıklı diğer şiir şöyleydi:

> Eminim, eminim ki baharın gelişini bildiriyor
> narin beyazın içindeki kardelenler...

Ve bu şekilde devam ediyordu. Sonu da şöyleydi:

> Bütün dünya uyandı ve şarkıyla heyecanlandı
> bayırın kasvetli soğuğu bitmişti artık,
> başını eğmiş fısıldıyordu parlak giysisiyle,
> bir çiğdem çiçek açıyordu.

Dot her iki şiiri de övdü ve "Karatavuk"u haftanın şiiri olarak kullandı. Normalde bu köşe "gerçek" şairlerin şiirlerine ayrılırdı; bu

yüzden şiirimin kullanılması beni çok sevindirdi. "Şen" karatavuğu "kaygısız" karatavuk olarak değiştirmesine canım sıkılmıştı; çünkü "kaygısız" kelimesinin çok kullanışsız olduğunu düşünüyordum. Yıllar geçse de, tıpkı Myrtle'ın "dokunduğunda" kelimesini "renk verdiğinde" şekilinde değiştirmem için yaptığı baskıyı hatırladığım gibi, seçtiğim sözcüğün değiştirilmesi yüzünden duyduğum kızgınlığı da hatırlıyorum.

On beş yaşımı bitirdim. Doğum günü partileri bizim evde bilinmeyen bir lükstü ve o gün de aşağı yukarı her zamanki gibi geçti. Evde hâlâ Leydi Macbeth tiratlarımı çalışıyordum ve artık ne anlama geldiğinin daha çok farkındaydım: "Ellerim hâlâ kan kokuyor. Arabistan'ın bütün parfümleri bu küçük elimin daha hoş kokmasını sağlayamaz."

Kendi ellerim, ineklerin sütünü sağmaktan kuvvetlenmişti.

Ardenue Ülkesi beni meşgul etmeye devam ediyordu ve durmadan Bilge-Çingene'yi hayal ediyordum; özellikle de Bayan Farnie, Elizabeth Goudge'un yazdığı *Sisteki Kuleler* isimli kitabı tavsiye ettiğinden beri: Bu, Oxford Üniversitesi hakkında bir öyküydü ve Oxford'un ve oradaki bilgelerin romantik tasvirleriyle Grup dahil bütün sınıfı ele geçirmişti: "Ender olarak bir an için görünüp kaybolan, düşünceli ve suskun, / Çingenelerin giydikleri gibi / Eski moda bir şapka ve gri pelerinle..." (Yaşlı Meg'in "hasır şapkasını" düşünüyordum.) "Ahşap köprüde yanınızdan geçmedim mi, / Pelerininize sarınmış ve karla boğuşurken siz... / Seyretmek için dönmüştünüz, lapa lapa kar yağarken, / İsa Kilisesindeki kutlama ışıklarını..."

Sisteki Kuleler, Oxford'u ve Bilge-Çingene'yi daha da arzulanır hale getirdi, ama bize bütün İngiliz edebiyatını öğretecek olan Bayan Farnie, bana yazım tarzı L. M. Montgomery'yi ve ana karakteri Anne olan, sisli bir belirsizliğin ortasında gerçeklikten ve bütünlükten yoksun kitapları hatırlatan bir kitaptan övgüyle bahsettiği için bir huzursuzluk, neredeyse bir hayal kırıklığı hissediyordum. Bütün o yeşillikler ve altın yaldızlar ve küçük yaşlı adamlar ve kadınlar, hayaller ve hâlâ şiir için gerekli olduğunu düşündüğüm kelime dağarcığının çoğuyla kesinlikle soylu bir yazımı vardı.

Ama Bayan Farnie zamanının bir öğretmeniydi, orta yaşlıydı, bildiğimiz kadarıyla evlenmemişti ve kaçınılmaz olarak "erkeğinin" Büyük Savaş'ta öldüğü söylentisi çıkmıştı ve İngiltere'ye, yani

"anavatana" yaptığı hayatının yolculuğunu tamamlamış ve anıları, özel bir ikram olarak sınıfa gösterdiği "saydam"larda dikkatlice korunmuştu – İngiliz sokakları, kır evleri, harabeler, şatolar, üniversiteler, ah üniversiteler, Oxford ve Cambridge... sisteki kuleler... bize hayallerini devrediyordu, biz de onları kendi hayallerimizin bir parçası yapıyorduk; çünkü artık üniversite sınavlarıyla, diploma ve kariyerle ilgili kaygılar artmıştı ve üniversiteye giden abla ve abileri olan bazı kızlar deneyimlerini anlatıyorlardı, bu arada ben de edebiyat dünyasını araştırıyor ve şairlerin birçoğunun üniversiteye gittiğini keşfediyordum.

Annem ve okul müfredatı ve hatta Myrtle'ın ölümü sayesinde edebiyat dünyasına ulaşmış olmasaydım, "gerçek" hayatımı hangi dünyada yaşamış olacağımı çok kereler merak etmişimdir. Yazma arzumu artıran, bu dünya içinde yok olup gitmektense, onu eve getirmek için ettiğim ısrardı; yoksa o dünyayı, ait olduğuna en ufak bir şüphemin olmadığı olağan dünyanın içinde nasıl sabit bir şekilde tutabilirdim? Oamaru, deniz kıyısındaki ülke. Oamaru'da "aç nesiller" tarafından ayaklar altında çiğnenmiş insanlar tanımıyor muydum zaten? Hem edebiyat için gerekli içeriklere, örneğin bir aya, yıldızlara ("Soluk yıldız, senin kadar kararlı olabilir miyim"), denize, insanlara, hayvanlara, koyunlara ve çobanlara ("Git, seni çağırıyorlar çoban, tepeden") sahip değil miydik? Tepenin üzerinde alçalan ve yükselen tarlakuşlarımız ("Selam sana, kaygısız ruh!") ve güvercinlerimiz ve saka kuşlarımız ve bülbüllerin üzerinde söz sahibi olmak için feryat eden gümüşgözlerimiz vardı...

O yıl eylül ayının başlarında, kurgu ve şiirlerdeki karakterlerin ve Ardenue Ülkesi sakinlerinin en yoğun olduğu kan ve karla dolu bir ortamda, ötesinde gökyüzüyle yemek odasının penceresinden giren ışığın yanında durarak karşı geldiğim fırtına ve yıldırım, yalnızca evimizi değil Eden Sokağı'ndaki, Oamaru'daki, Yeni Zelanda ve dünyadaki bütün evleri çarptı: İkinci Dünya Savaşı patlak vermişti.

27
"Bu Sen Değilsin, Jasper"

Eğer bir şehir olsaydım, savaşın sarsıntısı bütün binaları yıkıp bütün insanları mezara gömmüş olurdu ya da bir volkan patlamasının sonrasındaki lavlar gibi bir uyuşukluk dalgası yükselip taşar, her şeyi taştan bir hareketsizlik ve sessizlik maskesi içinde saklardı. Hiç bu kadar şoke olmamış, kendimi hiç bu kadar gerçekdışı hissetmemiştim. Tarihte ve uzak yerlerde, başka ülkelerde savaş olduğunu, babamın "savaşa gittiğini" biliyordum ve en çok sevdiğim öykülerden bazılarında "savaşa gitmek için yola çıkan" ya da "savaştan eve dönen" yaralanmış deneyimli askerler yer alıyordu. Bayan Lindsay'in "Wellington Dükü'nün Ölümüne Ağıt"ı ve Kral Arthur zamanının savaşlarını okuması hoşuma gitmişti: "Böylece savaşın gürültüsü bütün gün devam etti..." Ve yıllar boyunca *Okul Dergisi*'nde bunu okumuştum:

> Gelincikler açıyor Flandre tarlalarında
> Yerimizi sıra sıra mezar taşları arasında
> Belirliyor; uçuyor gökte tarlakuşları
> Hâlâ cesurca söyleyerek şarkılarını
> Ender duyuluyor, aşağıdaki silah sesleri arasında...

Waitaki Erkek Lisesi Anılar Salonu'ndaki Anzak anma töreninde Bay Milner'ı İngiliz İmparatorluğu'nun savaştaki şanlı kahramanlıklarını ilan ederken duymuş ve manzarayı lüzumsuz bir korkuya dönüştürmeden, gönülden hissederek şarkıyı söylemiştim:

> Ey cesur yürekler, şan ve şerefe ulaşanlar
> Çarpışmanın tozu, savaşın alevleri arasından;
> Huzur içinde yatın, asil faziletiniz kanıtlandı,
> O sevdiğiniz topraklarda hatıranız kutsandı...

Annemin dinindeki barışçıl inancı, iki erkek kardeşinin Büyük Savaş'ta vicdani retçi olduklarını ve öldürmeyi reddettikleri için hapse girdiklerini biliyordum. Oamaru'da tanıdığım insanları hayal etmeye çalıştım – Walsh delikanlılarını, Easton delikanlılarını, Luxon'ları, hatta Jack Dixon'ı; bu yeni öyküde sırt çantası ya da

hurçlarıyla neşe içinde savaşa gitmek için yola koyulan karakterler olduklarını düşündüm. Gerçekten de savaş günlerinin geride kaldığına inanıyordum.

Şoku biraz olsun üzerimden atıp teselli edilemez hüzün ve hayal kırıklığı duygusundan kurtulunca, bir kez daha yüzümü bana göre Shelley'in doğru bir şekilde "dünyanın hakkı teslim edilmemiş yasa koyucuları" olarak tanımladığı şairlere döndüm. Ben de "şiirin, insanı kutsal ziyaretlerin çürümüşlüğünden kurtardığını" hissediyordum. Dünyadaki rüzgârların ne yöne estiğini bilmek, insan davranışlarını ve insan zihninin işleyişini kavramak için yalnızca dünya şiiri ve yazınını öğrenmem gerekir diye düşünüyordum. Şairler nasıl ki bana ölümü öğretmişler ve yazılarına benim kendi deneyimlerimi dahil etmişlerse, bana savaşı da öğreteceklerdi.

Savaşın ilanı heyecan verici bir hediyeymişçesine, Oamaru ve Yeni Zelanda bir tür deliliğe yakalanmış gibi görünüyordu. Hem babamın hem de abimin asker olmayı düşünmesiyle evimizde telaşlı bir beklenti ortaya çıktı. Babam *kendi* savaşından eve getirdiği ve eski bir bavulun içinde ellenmeden duran "dolaklarını" aradı. "İşte dolaklarım" dedi yeni bir şefkatle, onları pantolon paçalarına sararak nasıl kullanıldıklarını gösterirken. "Siperlerin çamuru bulaşmasın diye" dedi bilgili bir şekilde. Daha önce siperlerden çok nadir bahsetmişti. Bu kelime yalnızca annem "Babanız siperlerde savaştı, çocuklar" diyerek babamın neden çoğu zaman ya üzgün ya da kızgın olduğunu açıkladığı ya da biz ilkokulda saygınlık puanı kazanmak için "Babam siperlerde savaştı" dediğimiz zaman kullanılıyordu.

Şehirde bir tür savaş heyecanı yaşanıyordu. Çok azı "Anavatana yardım etmek için bir araya gelme" görevini sorgulayan genç erkekler askere kaydolmaya koştular. Binaların üzerine bayraklar dikildi. Radyo "Hükmet Britanya"yı çalıyordu, barış yanlısı annem bile yumruğunu sıkıp "Hitler'e gününü göstereceğiz!" diyordu. Gazete, bütün bayraklar ve Maginot Hattı ve Siegfried Hattı ve diğer yerler ve *Müttefik Kuvvetler'in Hareketlerini Günbegün Bayraklarla İşaretleyin* talimatıyla eksiksiz ve büyük bir harita yayımladı. Ve babamla Bruddie orduya katılmak için şehir merkezine gittiler; babam üniformasıyla tastamam, yeni kurulan Ulusal Yedek Askerler'in bir üyesi olarak, çürük çıkan Bruddie ise bir yerlerden bulunmuş yassı fötr şapkasıyla İç Güvenlik Kuvvetleri'nin bir üyesi olarak

eve döndü. Okulda da, eskiden görmezden gelinen kızların albay ya da binbaşı rütbesinde babaları ya da Birinci Kademe'de abileri olduğu ortaya çıkınca, ufak tefek prestij kaymaları oldu. Babam, büyüklüğü sonunda şüphe götürür hale geldiği için adı artık resmi olarak Birinci Dünya Savaşı olan Büyük Savaş'ta onbaşı, işaretçi ve sedye taşıyıcısı olarak görev yapmıştı.

Evdeki günlük işlerimi yapmaya devam ettim – inekleri sağıyor ve bu işi genellikle Bruddie ile paylaşıyordum; "sıra" bana gelince babamın bisikletini alıp ayak işleri için şehir merkezine gidiyor, tepenin ve boğa otlağının tel örgüsüne takılıp yırtılan okul tüniğimi sağlam tutmaya çalışıyordum; kız kardeşlerimle tartışıyor, karşılaştırıp kıyaslıyor, ev işlerine olabildiğince az yardım ediyor ama arada bir deneysel yolla kendi "keşfim" olan yalancı balık yavrusu yemeği pişiriyordum: Çünkü savaş zamanı "yalancı" yemeklerin pişirildiği zamandı ve bu fikrin kendisi, tıpkı permalı saç haberinin neden olduğu gibi evimizde ihanet endişesine neden olmuştu.

O sıralarda keşfettiğim şiirler genellikle her zamanki yakışıklı şairin asker üniforması içindeki fotoğrafı ile benim için daha çekici hale gelen kolay türden şiirlerdi. "Çölden geçip geldiğim zaman, böylece..." diye devam eden ve savaşın gerçekleri olan Dehşetli Gece Şehri ile yüzleşemeyip savaşta ölenleri yüceltmenin sığlıkla kabullenilmesine döndüm; Rupert Brooke kahramanımdı ve "Eğer ölürsem beni yalnızca bununla düşün" dizeleri bu tarzın en belirgin örneğiydi. Savaşın yeni dilini ne kadar da çabuk öğrenmiştik! Erkekler birdenbire "oğlanlar" ve "bizim oğlanlar" olarak bilinmeye başlamıştı ve öldürme ehliyetiyle çocukluklarına dönmüşlerdi. Bizim cesur oğlanlarımız. Okulda bölüklerden, vatan hainlerinden, beşinci koldan, Blitz'ten,[5] uçakların ve şehirlerin isimlerinden tanıdık bir şekilde bahsediyorduk ve şiirler yazıyordum:

> Altın renkli otların arasında
> kahverengi tarla kuşu konmuş ve uzaklarda
> gurur şarkıları söyleyip yürüyor
> notaları sessiz sokaklara ulaşan adamlar
> ve savaşı çocukça hayal ediyorlar.

5 Almanya'nın İkinci Dünya Savaşı'nda Birleşik Krallık üzerinde gerçekleştirdiği hava baskınları. (ç. n.)

Ah, ne hoştur o gün kesinlikle
askerler yürüyüşe geçtiğinde!

Birçok başka dizeden sonra şiir şöyle sona eriyordu:

Onlar, o cesur adamlar gittiğinde
ve çiçekler tatlı çiyle ağladığında,
küçük kuş, sen mutlu ol ve söyle şarkını
söyle ve dünya dinlesin seni.
Biz de güleriz, ama gözümüzden bir yaş damlar
ve sessiz bir korku yüreklerimizi kavrar
askerler yürüyüşe geçtiğinde.

Bu ve buna benzeyen tarzda başka şiirlerim yerel gazetede yayımlandı ve o zamanlar, şimdi olduğu gibi onlardan utanmıyordum. İnsancıl bir şekilde saftım ve olgunlaşmamıştım, vahim bir olayı betimlemek için kelime dağarcığıma en son eklenmiş kelimeleri (*hayal*, *çocukça*, *hoş*) ve eskiden beri yedekte bekleyen sözcükleri (*tatlı*, *küçük*, *gülmek*) kullanıyordum. Görüyorsunuz ya, eğitmenlerim (Rupert Brooke) çok iyiydi: "Güneşte güldük ve tatlı çimenleri öptük..." Çiçekler, çiy, yıldızlar, gökyüzü... Gördüğünüz gibi sözcükler yaşamıma hâkimdi; krallığın anahtarı onlardaydı ve birkaç yılı daha büyüyerek ve gözlemleyerek geçirene kadar bu sözcükleri yücelten krallığın en az benim gri şayak tüniğim ve boynuma bağlanmış kravatım ve bağcıklı siyah ayakkabılarım kadar kısıtlayıcı bir hapishane olduğunu fark etmemiştim.

O yılın kalan kısmı mevsimlerin, hava şartlarının, okumanın ve şiir yazmanın, metin ezberlemenin ve ödül kazanmanın bir kez daha teselli etmesiyle yatıştırılan savaşın devam eden kâbusu ve evdeki belirli bazı kâbuslarla aklımda kaldı. Sunum Günü'nde konuşmamı yaptım: "Edebiyattan bir karakter" olarak –küçük yaşlı adam– Silas Marner'ı romantik bir karakter haline getirdim. Sunum ödülünü kazandım. Yılın sonunda sınıf ödülümü seçmem istendi ve Longfellow'u seçmemde yine annemin etkisi vardı; resimlerin üzeri pelür kâğıdıyla örtülü şık bir kitaptı bu ve pelür kâğıt kaldırıldığında kollarında Minnehaha'yı taşıyan, Rupert Brooke'tan daha yakışıklı ve esmer Hiawata ortaya çıkıyordu:

Geniş ve azgın nehirleri geçerken
Taşıyordu genç kızı kollarında

Bir de hediye vardı; kendime Noel için bir kitap alayım diye babam bana beş şilin vermişti. Bu, satın aldığım ilk kitaptı.

Jefferey ve Smith'in dükkânına gittim ve seçtiğim George Borrow'un *Lavengro* isimli kitabını istedim; çünkü ilgimi çeken birçok şeyi (çingene Yaşlı Meg'i ve Bilge-Çingene'yi) bir araya getiriyordu. Ders kitaplarımızda sıkça okuduğum ve özellikle şimdi, 1939'da, savaşın ortasında tekrar tekrar okumak için sahip olmayı çok arzuladığım metin "Bu sen değilsin, Jasper..." diye başlıyor ve şöyle bitiyordu: "Hayat tatlı, Jasper. Gece var, gündüz var, Jasper ve bunların ikisi de güzel şeyler. Güneş, ay ve yıldızlar var kardeşim, hepsi de güzel ve aynı şekilde kırlarda rüzgâr var. Ölmeyi kim ister ki?"

28
Üniversiteye Giriş

Okulda geriye kalan yılları savaşın kâbusunun bir parçası, günlük yaralı ve şehit listeleri, okul törenlerinde ilahi ve İncil okumaları olarak hatırlıyorum.

Yüce Tanrı, güçlü kurtarıcı
Zapt eder dinmeyen dalgaları...
Tehlikedeki denizciler adına
Duy bizi yalvardığımızda sana...

ve

Bütün gücünle savaş bu haklı savaşta...
Sana güç veren ve haklı yolu gösteren İsa.

ve

Bu günah dolu dünyada tam bir huzur var
İsa Mesih'in kanı ona huzur fısıldar.

Şarkı söyleyişimdeki ciddiyeti ve tutkuyu ve kana bulanmış birçok ilahideki –o zaman için masum olan– seksi rehaveti hatırlıyorum; böyle ilahiler, çoğu son bir ya da iki yılda kanla yeni bir ilişki kuran kızlar arasında en çok sevilenlerdi ve arka arkaya savaşta dökülen kandan söz edilmesi ve ekonomisi çiftlik hayvanlarını öldürme ve yeme üzerine kurulmuş bir ülkede bitmek bilmeyen bir şekilde kandan bahsedilmesi onları tuhaf bir hale sokuyordu.

Üst on birinci sınıfa başladığımda sınıf öğretmenim Bayan Macaulay ve matematik öğretmenim hâlâ Bayan Farnie'ydi ve kitap masraflarını ödemek için yeni bir burs almıştım. Bu, üniversite giriş sınavı yılıydı. Ayrıca ülkenin kuruluşunun da yüzüncü yılıydı ve Wellington'da kutlamalar yapılacaktı. Okuldan bir grubun eğitsel amaçlarla oraya gitmesi planlanıyordu; bunlar okul grubuyla gidebilmek için yalvarırken kız kardeşlerimle benim öne sürdüğümüz bellibaşlı noktalardı. Yıllar boyunca –hâlâ da görmediğim– Cook Dağı'na yapılan geziyi, kamp gezilerini ve diğerlerini reddetmek zorunda kaldıktan sonra, bir kez daha bir okul etkinliğine dahil olma arzusuna kapılmıştık. Ayrıca anne ve babamıza tren biletimizin bedava olacağını ve Wellington'da birçok akrabamız olduğundan "konaklamak" için bir yere yerleştirilmemize gerek olmayacağını söylüyorduk. Maliyet, her birimiz için cep harçlığından azıcık daha fazla olacaktı, gerçi hiç cep harçlığı almamıştık. Bununla birlikte liste yapıldığı zaman dahil olmanın ender mutluluğunu tatmıştık, çünkü bir bakıma yeni bir "Fuar" beklentisi, annem ve babamın geçmişe özlem duyarak Dunedin'deki Güney Denizleri Fuarı'nı hatırlamalarına yol açmıştı:

"Myrtle ve Bruddie daha küçüktü ve Grace Teyze'yle Andy Enişte Balclutha'da yaşıyordu. Ve Myrtle'la Bruddie pamuk şeker yemişlerdi..." Pamuk şekerin hep sözü edilirdi, sanki Dunedin Fuarı günlerinde, York Dükü ve Düşesiyle Galler Prensi ülkeyi turladıktan (Ah o sevimli Galler Prensi!) ve kralın mobilyalarının borcu ödendikten ve Kral'ın temsilcilerinin demir yatağı ve ahşap şömine kenarlığını ve dört Morris marka sandalyeyle yemek masasını ve kanepeyi ve oval şömine yaygısını denetlemek için gelme tehlikesi geçtikten sonra yalnızca o zamanlar bilinen çetrefilsiz mutlulukların en tatlı türüydü pamuk şeker... Ah, "Myrtle ve Bruddie küçükken" cennet gibi günlerdi... "O yüzden mutlaka

pamuk şeker ye" dedi annem. "Bir daha şansın olmayabilir. Yalnızca fuarlarda ve o tür yerlerde yapıyorlar..."

Vapurla yolculuk epey sert geçmişti ve bütün kızları ve eşlik eden öğretmenlerden birisi olan Bayan Lindsay'i de deniz tutmuştu. Gece boyunca ben tekrar tekrar kusarken başımı tutup herkese "Gemiyle aynı yönde hareket edin, gemiyle aynı yönde hareket edin" diye hatırlatmıştı ve deniz yeşili ışığıyla sabah olunca yüzü gri-yeşil renk alan Bayan Lindsay perişan bir halde basamaklara oturmuş, yaklaşan Wellington Limanı'nın coğrafi özelliklerini işaret ediyor, "Ne de olsa kızlar, bu eğitsel bir ziyaret!" diyordu.

Newtown Okulu'nda konaklayacak olan grup kendi programını sürdürdü, biz üç kızsa diğerlerinden ayrıldık ve "annemin tarafındaki" yeni teyzelerle, enişte lerle ve kuzenlerle tanıştık; bu arada iki günümüzü fuarda, lunaparkta eğlenip cep harçlığımızı harcayarak geçirdik: Aynalı Salon'a girdik, Hayalet Treni'ne bindik ve sonunda el yazımızı bir *çingeneye* okuttuk, çingene de zaten bildiğim konuda beni uyardı ve "kişiliğimin" sorunlu olduğunu, fazla çekingen, fazla utangaç olduğumu söyledi.

Fuardan dönünce kaçınılmaz kompozisyonu yazdık. Okullara ait ve endüstriyel alanların hoşluğunu anlattım. Pamuk şekerin tadına bakmıştık ("görülme" ihtimaline karşı gizli gizli yemiştik, çünkü Waitaki kızlarının herkesin içinde bir şey yemeleri yasaktı) ve kısmen anne ve babamızın kaybolmuş mutluluğun bir anısı olarak andıklarını hissettiğimiz için pamuk şekerden çok da etkilenmediğimizi ilan ettik; onun yerine daha doyurucu bir şey yemeyi tercih ettiğimizi söyledik. Bizim yeni anılarımızdan kendi eski hatıralarını yeniden yaratamayacağını, "Myrtle ve Bruddie küçükkenki" huzur dolu zamanların çok uzakta kaldığını, hatta silinip gittiğini fark ettiği zaman annemin beklentisinin boşa çıktığını biliyorum.

Yine de June ve Isabel ve benim kendi tür pamuk şekerimiz vardı: O eğitsel ziyareti, savaşı bile (ve üniversite giriş sınavını) unuttuğum büyük bir özgürlük ve eğlence zamanı olarak hatırlıyordum her zaman.

Oamaru'da bir kez daha yaralı ve ölü listeleriyle, söylentilerle, sabahları okunan ilahilerle ve sınavla ilgili konuşmalarla karşılaştık. Keşfetmekte olduğum şiir ve düzyazı içindeki hayatıma da geri döndüm. "Harika" olarak kabul edilen bir şiiri okurken (örneğin "Ölümsüzlüğün İpuçları Üzerine Şiir") duygulanıp ağladığım için

memnundum; çünkü böylesine etkilenmiş olmanın şiirin harikalığına resmiyet kazandırdığını hissediyordum ve her akşam günlüğüme yazarken eğer Bay Ardenue'ya "Bugün sınıfta şu şiiri ya da şu metni okurken ağladım" diye yazabiliyorsam belli bir gurur duyuyordum. Ağlamam işitilebilir değildi, bildiğim kadarıyla fark edilebilir de değildi, ama yine de öğretmenin belki de bana bakacağını, gözyaşımı sildiğimi göreceğini ve "Ah, işte bu Jean, şiirden çok etkileniyor, kendisi de çok şairane, hayal gücü çok kuvvetli... gerçek bir şair..." diye düşüneceğini umuyordum. Öğretmenin bu tür şeyler düşündüğüne dair hiçbir belirti görmüyordum... ve yine de çok arzuladığım hayal gücünü yakalayamıyordum.

Dikkatlerin yaklaşan sınavlar ve sınavın adı (Üniversiteye Giriş) üzerinde toplanmasıyla kızlar arasında ileriki üniversite dersleri ve üniversite hayatı hakkında konuşmalar geçmeye başladı, hatta bazı kızlar cesaretle (seslerindeki rahat ton beni endişelendiriyordu) üniversite yerine *versite* diyorlardı. *Sisteki Kuleler*, Bilge-Çingene, Wordsworth'ün "Kings Koleji Şapeli üzerine Sone'si, *Anlaşılmaz Jude* ve Christminster kuleleri, Shelley, Byron ve Matthew Arnold, şimdi bir hayal olarak birleşip Hollywood, dans edip şarkı söyleme ve yıldızların arasında şöhret yaşama hayalinin yerini almıştı, gerçi bu uzaklaşan hayaller zaman zaman Judy Garland, Deanna Durbin gibi yeni ergen şarkıcı yıldızların ortaya çıkışıyla ve Yeni Zelanda'da *Yeni Zelanda'nın Deanna Durbin*'ini aramaya çıkıldığında alevleniyordu, yüzlerce kız "Il Bacio"yu ("Sabahın gülen ışıklarıyla usul usul gün ağarıyor, gün ağarıyor üzerime...") ve "Pan'ın Flütleri'ni ('Gel Pan'ın neşeli neşeli flütlerini takip et takip et...") şakıyor, ben de yengemin iki yeğeninin (kan bağı olmayan, hay aksi!) bölge finallerine kalmasının yarattığı mutluluğu paylaşıyor ve bundan faydalanıyordum; ama sonunda Yeni Zelanda'nın *kendi* Deanna Durbin'i ilan edilen June Barson, yeğenleri sollayıp geçiyordu. June Barson, elbette ki Auckland'dendi.

Yavaş yavaş şair kişiliğimden farklı bir kişi olarak bir imge ediniyordum ve okumalarımda kendimi en kolaylıkla, acılara sessizlik içinde katlanan, sabırlı ve yalnız kadın kahramanla özdeşleştiriyordum; "sade Jane" duygularını dile getiremeyen, güçlü kahramana âşık olmaktan mutluydu, kahramanın aklıysa gösterişli güzel kadın tarafından kolayca çelinirdi, ama sonunda adam her zaman, başta fark edemediği silik ve utangaç kadına –ne yazık ki çok geç kala-

rak– geri dönerdi. Kendimi hep "arka plandaki" seyreden ve dinleyen kişi olarak görüyordum. Becky Sharp değildim, Emma'ydım. Bir yandan da Tess'tim ve Marty South'tum, nasıl ki bir zamanlar Green Gables'tan Anne ve Charlotte Brontë idiysem (Isabel Emily, June de Ann'di). Maggie Tulliver ve Jane Eyre ve Cathy'ydim. Eğer olacak bir kadın kahraman bulamamışsam kendim olurdum ve tek kelimeyle erkek kahramanlara hayranlık duyardım – Tuhaf Jude, Raskolnikov, *herkesin* sevdiği Marcus Antonius'tan çok Brutus. Bir de filmlerdeki kahramanlar vardı: Robert Donat, Laurence Olivier, Clark Gable. Sürekli kahramanımsa doğal olarak şairlerdi, hem Fransız hem de İngiliz: Daudet, Victor Hugo, Keats, Shelley, Wordsworth, Rupert Brooke ve –"suyun içinde kendilerine hayranlık duyan yaşlı adamlar" ve "Cennet'in dokumaları" diye yazdığı erken döneminde– Yeats, onuncu sınıf ödülüm *Modern İngiliz Şiirinin Altın Kitabı* ve *Shakespeare'den Hardy*'ye kitaplarımızdaki şairlerin çoğu – ve düzyazı yazarları, Dostoyevski, Hardy, Brontë kardeşler, George Eliot, Washington Irving, E. B. Lucas, Sir Thomas Browne.

Ve Shakespeare.

Pek az Yeni Zelandalı yazar tanıyordum, yalnızca Katherine Mansfield, Eileen Duggan, William Pember Reeves, Thomas Bracken'i biliyor ve hepsinin de anneme "ait olduğunu" düşünüyordum ve kendimi onun dünyasına ait olarak düşünmediğim için "onun" yazarlarını paylaşmak içimden gelmiyordu. Onun Longfellow'u, Twain'i, Whittier'i, evet, ama onun ya da annesiyle babasının ve büyükannesiyle büyükbabasının biliyor olabileceği yazarlar değil. Konusu "Bir Yazar" olan o yılki sunum için kendi başıma "keşfettiğim" Francis Thompson'ı seçtim ve sınıftaki birisi Katherine Mansfield'ı seçtiğinde öğretmen tarafından Yeni Zelandalı bir yazar seçtiği için takdir edildiği zaman merakım uyandı; çünkü İngilizce derslerimizin hiçbirinde Yeni Zelandalı yazarlardan hatta Yeni Zelanda'nın var olduğundan bile söz edilmemişti.

Aynı zamanda okuldaki son yıllarımda çok yoğundum. Basketbol B takımının üyesiydim ve en sonunda kaptanı oldum. Temel İlkyardım Sertifika'mı aldım. Havuz dalışı konusunda hevesliydim. Tenis oynama arzusuna kapılıp *Gerçekler* dergisinin çocuk sayfasındaki şiirler için aldığım "puanlardan" kazandığım bir poundu, tenis raketi çerçevesi için kullandım, babamın tanıdığı birisi de düşük bir ücret karşılığında tellerini germeyi teklif etti, ama raket tamam-

landığı ve tellerin krem rengi yerine siyah olduğunu gördüğüm zaman utançtan yerin dibine girdim. Raketin "komik" olduğunu ilan ettim. O büsbütün farklı raketimle ortalıkta dolaşacak kadar cesur değildim ve okula götürdüğüm tek gün onu "herkesin fark ettiğine" emindim ve o andan itibaren raket, dolabın üzerinde, iki büyük uyuyan bebeğin yanında hiç kullanılmadan durdu; bebeklerin biri pembe, diğeri mavi giysiliydi ve bu giysileri Isy Hala'nın bir arkadaşı yapmıştı. Yetişkin işi olduklarını düşündüğümden bebekleri June ve Isabel'e vermiştim, iyi de olmuştu çünkü giysiler "yaşlı bir kadın tarafından özel olarak örülmüş"tü ve özenle korunmaları gerekiyordu... Kullanılmayan raket ve kullanılmayan bebekler, kız kardeşim June'un çocukları olana kadar orada kaldılar ve onlar farklı olma ya da "özel olarak örülmüş" bebek giysilerine zarar verme korkusu duymadan bunları kullandılar. O zamana kadar Isy Hala'nın arkadaşı ve Isy Hala'nın kendisi ölmüştü bile.

O yıl kedilerimiz büyük ihtimalle bağırsak iltihabına yakalandılar ve birer birer öldüler. Kırpış'ın ölümünü bir ağıt şiiri yazarak değerlendirdim ve *Mail Minor* gazetesine Amera takma adı altında gönderdim. Yerinde bir karşılaştırmayla yuva yapan bir kuş gibi şiir uğruna her şeyi kullanmaya hazırdım; çünkü artık sınıftaki etkileri hâlâ devam eden ve gücünü sürdüren Grubun yeni bir ilgi alanı vardı – benim için yeni bir ifade olan "sandıklarının" hazırlanması. Ayrı ayrı doğum günü ve Noel hediyeleri almak yerine artık çarşaf, çatal bıçak seti, porselen gibi ev eşyaları biriktiriyorlardı ve yeni eklenen parça tartışılıyor ve detaylı bir şekilde tarif ediliyordu. Kendimi onlardan ne kadar uzak hissetsem de benzer şeylerin peşinden koştuğumuzu söyleyebilirdim – hepimiz sahip olmayı umduğumuz gelecek için malzeme topluyorduk, onlar evlerine eşya, bense deneyim ve kurmaca karakterler topluyordum. Kırpış'ın ölümünü bir ağıt şiiri yazarak "değerlendirdiğimi" söylediğim zaman, Myrtle'ın ölümü hakkında yazan şairlere karşı Kırpış'ın ölümünü ve bu konudaki duygularımı paylaşmak için bir yükümlülük hissettim. Gelecek için toplanmış bütün deneyimler yalnızca evde kullanılan çarşaflar ve çatal bıçaklar gibi bireysel kullanım için değildi ve bir noktada tarih olarak adlandırılmaya başlıyordu. Bunu algılamaya başladıkça herkesin kullanımı için olduğu fikri doğdu.

"Sınavlar için çalışma" bahanesini kullanamadığım zamanlarda artık Robert ve June'la paylaştığım görev olan inekleri sağma işini

yapmaya devam ediyordum; Maviş ve Kazıntı'yı arayarak, limana ve denize, buruna ve tanıdık manzaraya bakarak, hâlâ morg olarak bildiğimiz küçük, penceresiz binayı, Wirth Sirki'nin ve Altıpeni Hayvanat Bahçesi'nin her yıl kamp kurduğu ve bizim bir sirk görmek için çaresizce ve asla göremeden çadırın altından bakmaya çalıştığımız parkı ve iki yanı ağaçlı yolu aklımdan geçirerek tepelerde yürüyordum; omzumda dengede durmaya çalışan Kırpış'ı özleyerek ama Dalgalardan Gelen Yaşlanmış Genç Adam'ı, Bilge-Çingene'yi, Bay Ardenue'yu ve okuduğum öykülerdeki kurmaca karakterleri düşünüp kendimi teselli ediyordum ve geleceği düşünüp dehşete kapılıyordum; çünkü üniversite hayallerime karşın üniversite öğrencilerinden farklı olarak öğretmenler maaş aldıklarından, öğretmen olmak için eğitim almam gerekeceğini biliyordum.

Anne ve babamız hayatlarımızdan çekilmişlerdi. Onlarla okul meselelerini tartışıyor, şu ya da bunun için para istiyor ve ya alıyor ya da alamıyorduk. Okul işleriyle ilgili bilgisizliklerine karşı sabırsızdık. Annemin, benim gibi gittikçe daha çok şiire sığındığının farkına vardıkça, duyguların sefaletinden gelen bir duygusuzlukla en sevdiği şairler hakkında ileri geri konuştum; eleştirilerimin onu heyecanlandırdığını ve mutsuz ettiğini görüyordum, bense onun sıkıntısından acımasızca keyif alıyordum. Onun, ailesi karşısında kurbanlık gibi el pençe divan durma huyundan nefret etmeye başlamıştım. Kendim için bir şeyler yapmaya heves ettiğimde annem hep orada, hizmet etmek için sabırsızlıkla bekliyor olurdu. Şimdi bunun suçluluğunu hissediyordum ve bu suça alet olduğu için ondan nefret ediyordum. Din ve şiirden oluşan uzak düzleminde geçirdiği görünmez hayatı, bütünüyle huzur dolu oluşu babamı olduğu kadar beni de kızdırıyordu; babam bazen annem kızgınlık ya da bencillik ya da memnun etmeye çok çalıştığı İsa'nın onaylamayacağı ve azizlere yakışmayan bir duygu göstersin diye ona sataşıyordu. Böyle zamanlarda annemin yüzü hafiften kızarır ve dudaklarını büzüp alçak sesle şarkı söylerdi:

> O geldiği zaman, O geldiği zaman
> cevherlerini bir araya getirmek için,
> bütün cevherlerini, değerli cevherlerini,
> Sevdiği ve kendi cevherlerini.

Ya da Hıristadelfiyanların seçilmiş şarkısı "Gözlerim İsa'nın gelişinin görkemini gördü", "Amerikan Cumhuriyeti'nin savaş ilahisi" ya da sevilen bir diğer şarkı olan ve Alman Ulusal Marşı'nın ezgisiyle söylendiğinde babamın "Al işte, *Alman* Ulusal Marşı'nı söylüyorsun," diye sataşmasına yol açan "Kudüs'ün Kralı zafer kazanacak / İnsanlarını özgürlüğe kavuşturacak..." şarkısını söylerdi.

Mutluluk evimize artık nadiren uğruyordu. Bizim büyümemizle çok değer verdiğimiz kutlamalar, eğlencesini büyük ölçüde yitirmişti. Alkolü keşfeden ve çamaşır teknesinin içinde sert bir tür bira mayalayan abimiz, ergenliğin kafa karışıklığıyla hastalığının depresyonu arasında çalkantılı bir dönem geçiriyordu ve babamın hâlâ devam eden "isterse nöbetlerini durdurabileceği" inancına ve annemin "Güçlü ol Bruddie, güçlü ol. Dünyadaki birçok büyük adam epilepsi hastasıydı" diye baskı yapmasına katlanmak zorundaydı ve ondan beklenen süper-oğlan rolünü yerine getiremiyor, bazen bilardo salonunun dışındaki kaldırımın kenarında yatarken bulunup eve getiriliyordu. Isabel onu alkolü bırakmaya yemin ettirmeye çalışmıştı: "Ant içiyorum burada / içkiyi ağzıma koymamaya..." İş bulma konusunda ona yardım etmeye söz veren şehirdekilerin neredeyse hiçbirinden ses çıkmadı. Hazreti İsa Kilisesi'nden Garfield Todd ona yardım eden tek kişiydi.

Böylece her gün babamın Ulusal Yedek Asker üniformasının düğmelerini parlattık, ölü ve yaralı listelerini okuduk, savaşın yeni kelimelerini kabullendik, BBC haberlerini dinledik, Müttefik Kuvvetler'in hareket rotasını harita üstünde bayraklarla işaretledik. Sonra okulda üniversite giriş sınavı yapıldı ve bitti ve ben de geçtim; şimdi sınavı, girmek için ödenmesi gereken iki gineyle ve babam okulu bırakmamda ısrar ederken bu parayı bulmak için mücadele edişimle hatırlıyorum. Birkaç yıl sonra *Listener* dergisinde yayımlanan ilk öyküm "Üniversiteye Giriş", bana bu parayı kazandırmıştı ve bir kez daha edebiyat (eh, basit bir öykü!) ve hayatın ayrı değil, yakın ve uyumlu olduğunu doğrulamıştı.

29
Hayal Gücü

Ben küçükken zaman günden güne, yıldan yıla, yatay olarak ve gittikçe gelişen bir şekilde ve anılar kesin zamanı ve yılıyla bilinen gerçek bir kişisel tarih olarak ya da "değirmende üst üste çuvallar, *hem dahası da var*" tekerlemesindeki gibi dikey olarak ve olaylar birbiri üzerine yığılı bir şekilde akarken, şimdi ergenlik zamanında bir girdap haline geliyor ve anılar gözlemlenmek ve yazılmak üzere düzenli bir şekilde dizilmiyor, aşağıdan gelen güçle hızla dönüyorlar. Farklı anılar farklı zamanlarda yüzeye çıkıyor, "saf" bir biyografinin varlığını inkâr ediyor ve her an farklı bir öykünün birikip milyonlarca öykü oluşturduğunu doğruluyor; her biri farklı ve bazı anılar sonsuza dek yüzeyin altında duruyor. Çalışma masamda oturuyor, dansın derinliklerine dikkatle bakıyorum; çünkü hareket, kendine ait modeli olan bir dans, ne iyi ne kötü, ama kendi başına bir bütün – tozdan ve güneş ışınından ya da bakteriden ya da sıvı ya da ses ya da renk tonundan ya da bir otobiyografi yazmaya çalışan yazarın bir an için tutunduğu fikirlerden oluşan bir dans. Rakaia Nehri'nin kıyısında oturup ağaçların dallarını ve gövdelerini, ana akıntıdan birdenbire kenardaki girdaplara sürüklenen ölü sığır ve koyunları seyrettiğimiz zamanları düşünüyorum; sürati nehirden daha az olmayan girdaplarda ölü hayvanlar yalnızca bir an için kalıyorlar, sonra dünyanın merkezine doğru aşağı, aşağı çekiliyorlardı.

Okulun son yıllarındaki olaylarla boğuşuyordum. Kendimi şaşkına dönmüş, hapsedilmiş hissediyordum – nereye gidebilirdim? Ya annemle babam birdenbire ölseler ne olurdu? Dünya nasıl bir yerdi? Dünya neden savaşıyordu? Çocukken hiç aklımdan çıkmayan o eski soruyu kendime sordum: Dünya neden vardı, dünya *neden* vardı? Ve benim yerim neresiydi? Durmadan tekrarlayan o rüyayı görüyordum. Büyümüş ve okula geri dönmüştüm, ama bana "Burada ne yaptığını sanıyorsun" diyorlardı. "Sen yetişkinsin."

Kız kardeşlerimle kendimizi okumalarımıza ve derslerimize verdik. Uzun, sıcak yazı geçirmek için "romanlarımıza" başladık: Benimki *Tozun Görüntüsü*'ydü, adını Chesterton'ın "Toza Övgü" şiirinden almıştı:

Bembeyaz ve kan kırmızısı çiçek,
Taşların üzerini sanki ateşle kaplayan yosunlar,
Mavi bir pırıltıdır, altın ışıltısıdır,
Tozun görüntüsü.

Isabel'in romanının adı "Bilge-Çingene"den *Haydi Git, Çoban*'dı; June'unki "Sefahat Düşkünleri"nden *Tatlı Bir Müzik Var*'dı. Romanlarımızda ilk birkaç bölümden öteye gidemedik. Şiirlerimizi *Mail Minor*'a, *Gerçekler*'e, *Dot'un Küçük İnsanları*'na göndermeye devam ettik. "Bahar Çiçekleri" isimli şiirimin haftanın şiiri olması benim için unutulmazdı; "Çiğdem" adlı bir başka şiirim yine Dot tarafından övgüyle karşılandı ve şu yorumu aldı: "Şiirler için teşekkürler, Kehribar Kelebek. Şiirsel bir anlayış ve hayal gücü sergiliyorlar. "Bahar Çiçekleri'ni haftanın şiiri yapıyorum. Gerçi çiçeklerin, şiirsel olarak bile olsa ayı hayal edip etmediklerini merak ediyorum. Bana yakında yine yaz ve arkadaşça eleştirime aldırma." "Çiğdem" isimli şiirdeki "ve artık altın renkli ayın sevgisini hayal etme" dizesinden bahsediyordu.

Dot'a cevabım şöyle başlıyordu, "Elbette ki eleştirine aldırmıyorum..." Besbelli ki aldırış ediyordum. Eğer bir şiirde çiçeklerin ayı hayal ettiğini söylemişsem, sorunun fikirde değil, şiirin ikna konusundaki âcizliğinde olduğuna emindim. Ah, ama "şiirsel bir anlayış ve *hayal gücü*" kelimeleri ne de hoştu. İlk kez birisi doğrudan bana *hayal gücümün* olduğunu söylüyordu. Bunun dile getirilmesi benim için önemli bir olaydı ve çoğu zaman olduğu gibi bir tek onaylama diğerlerini de beraberinde getirdi ve kısa süre içinde okulda *hayal gücüm* olduğunu söylemeye başladılar. Şair olma, gerçek bir şair olma hayalimin gerçekleşmesine yaklaşmıştım. Ama hâlâ bir sakatlık ya da dezavantaj sorunu vardı – Coleridge ve Francis Thompson ve Edgar Allan Poe afyon bağımlısıydı, Pope topaldı, Cowper depresyondaydı, John Clare akıl hastasıydı, Brontë kardeşler tüberkülozdu ve daima baskı altında yaşamışlardı... Eh, benim de kız kardeşim ölmüştü, kediler ölmüştü, abimin epilepsisi vardı, ama bütün bunlara ve yeni edindiğim ya da yeni kabul edilen hayal gücüme rağmen, kendimin ve hayatımın fazlasıyla sıradan olduğunu düşünüyordum. Giysilerim ya da giysilerimin olmaması ve "*vücut* yapım" için ve "kıvrım"larım, "vay be"lerim için ve "yüzümde lekeler" var mı yok mu diye endişeleniyordum

ve *Ariel, Shelley'in Hayatı*'nı okuduğum için Shelley'in muhtemel hoşnutsuzluğunu kuvvetle hissediyordum; çünkü ilgilendiği tek şey *şapkalara* bakmak olduğu için Harriet'ten şikâyet etmişti. *Asla* Shelley'in karısı gibi olmamaya karar verdim. (Sanki zaman zaman şair olma tutkum, bir şairle *evlenme* hayaliyle birbirine karışıyordu!)

Günlüğüme şöyle yazdım: "Sevgili Bay Ardenue, *Onlar* benim öğretmen olacağımı sanıyorlar, ama ben *şair* olacağım."

30
Nehirlerle Dolu Bir Ülke

Son sınıf, zorlu bir yıldı, en zoruydu. Okul tüniğim artık öylesine dardı ki vücudumun bütün bölümlerine baskı yapıyordu; yırtılmış ve defalarca yeniden yamalanmıştı, ama yeni bir tünik edinmenin bir anlamı yoktu; çünkü yılın sonunda mezun oluyordum. Ayrıca ev yapımı âdet bezlerimin kabarıklığının dışarıdan belli olduğunu ve kanın sızdığını biliyordum ve derste ayağa kalktığım zaman kan olup olmadığını görmek için sırama kaçamak bir bakış atıyordum, sabah töreninde dururken de ilahi kitabımı bir elimde tutup diğer elimle önümü ya da arkamı, daha kabarık taraf neresiyse oramı örtüyordum. Şimdi küme başkanı olduğum için Gibson Kümesi'nin önünde duruyordum, saklanamıyordum ama törenlerde neredeyse her zaman tek başıma ayakta durduğum yıllar çok yakında sona ereceği için mutluydum. Törenlerde ya da beden eğitimi derslerinde "İkili sıra yapın" emri verildiği zaman neden kimsenin benimle "ikili oluşturmadığını" hiç anlayamıyordum. Utancım çok büyüktü; kötü koktuğuma karar verdim.

Orada, salonun önünde o kabarıklığı saklamaya, sakin kalmaya ve aldırış etmemeye çalışarak "İsa Mesih'in kanı ona huzur fısıldar" diye şarkı söylerken, çilli, beyaz yüzümde kalıcı bir kızarma hissediyordum. Okula devam edemeyecek kadar yaşlıydım sanki. Okulu bitirmek için duyduğum sabırsızlık ve "dünyadaki yerimi alamayacak" derecede uyumsuz olduğumu düşününce hissettiğim dehşet ve şair olmak için duyduğum tutku, evde ve okulda gözyaşına boğulmuş patlamalara yol açıyordu. Mazzini'yi duygusal

bir şekilde anlattığım (tarih kitabımız onun idealist ve hayal gücü kuvvetli birisi olduğunu söylüyordu – bunlar kalbimi kazanmak için yeterliydi) tek bir tarih makalesi ödevine dayanarak öğretmenlerden biri, İngilizce ve tarih bursu sınavına girmemi önermişti. Mazzini kadar ilginç olmayan bir konuda yazdığım bir sonraki makalede ise beklentilerini karşılayamayınca tarih, coğrafya ve fen derslerini "bırakıp" İngilizce, Fransızca ve matematikten burs sınavına girdim.

Sınıfımızda dört kız vardı, eski "çalışkan öğrenciler" grubuydu bu, güçlü grubun üyeleriyse anaokulu öğretmeni, hemşire, çocuk ya da genel bakım uzmanı olmak ya da evlenmeye hazırlanmak için okuldan ayrılmışlardı. Çalışkan grubun kızları, gelecekteki üniversite hayatları ve Dunedin'de nerede kalacakları konusunda daha kesin bir şekilde konuşuyorlardı artık. "St. Mags, tabii ki" diyorlar, müthiş St. Margaret's Koleji'nin ismini bu kadar rahat bir şekilde kısaltarak beni bir kez daha endişeye sürüklüyorlardı. Eğitim fakültesine başvurmak için hazırlanıyordum, ama "yarı zamanlı" olarak üniversite derslerini almaya alıştırma olarak burs sınavına giriyordum. Uçurumun kenarındaki yavru kuşlar gibiydik; kanatlarımızı çırpıyorduk; hava hışırtılarla ve denemelerle ve cıvıltılarla doluydu. Üniversiteye devam edecek olan kızlar sakin, rahat, kendinden emindiler ve uçma ve havada süzülme becerilerinden şüpheleri yoktu. Bu arada öğretmenlerimiz adeta kaybolmuş yıllarını yakalamak istercesine, ne ummak gerektiğini ve "onların zamanında" üniversitenin nasıl olduğunu özlemle anlatıyorlardı. Üniversite takvimini didik didik inceledik: Mezunların listesine ve verilen ödüllere baktığım zaman hayallerim sınır tanımaz olmuştu. Özellikle de şiir ve düzyazı ödülleri dikkatimi çekmişti; onları kazanmayı hayal ediyordum.

Okuldaki son yılım, sınıfın "gruplara" ayrılmasıyla daha da tedirgin bir şekilde geçti. Hayatımın büyük çoğunluğunu genellikle resmi bir ortamda emir alıp sırada oturarak geçirdikten sonra özgür bırakıldığım için, kapladığım alanı nasıl idare edeceğimi bilemiyordum; çünkü "eski" usulde eğitim almıştım: Öğretmen sınıfın önünde durup öğretirken öğrenciler sabit otururlardı, bu da öğretmenin konuşup kara tahtaya yazı yazması ve soru sorması, öğrencilerin de ellerini havada sallayarak karşılık vermesi, bunun üzerine öğretmenin öğrencilerden birini seçmesi, cevabın doğru ya da yanlış olduğunu ilan etmesi, sonra da konuşup tekrar tahtaya

yazması anlamına geliyordu. Artık sınıfta serbestçe dolaşabileceğimizi, daire şeklinde, tartışma grupları halinde oturabileceğimizi, herkesin fikirleriyle katkıda bulunabileceğini gördüğüm zaman endişeye kapılmıştım. Kendimi geri çektim. Fikirlerimi dile getirmeye korkuyordum. Bütün sınıfın görüşlerimi şaşkınlıkla ya da eğlenerek karşılamasına alışmıştım, ama onları yüz yüze söylemek için kendimi zorlayamıyordum.

Müzik Festivali'nde "Git, sevgili Rose, ona beni ve zamanını harcadığını söyle" ve "Âşık ve sevgilisi genç kız" şarkılarını söylerken küme korosunu yönetmeyi başardım ve on ikinci sınıf caz grubuna öncülük ettim:

> En sevimli çocuk kim
> küçük oğlanları çılgına çeviren,
> Hep bir ağızdan diyecekler
> saçları iki yandan örgülü
> işte o kız, işte o kız.

Çünkü koroyla, caz grubuyla ya da dinleyicilerle endişe verici bir yakın temas olmuyordu. Gördüğünüz gibi, "utangaçtım". Bilge-Çingene de utangaç değil miydi?

> Ender olarak bir an için görünüp kaybolan, düşünceli ve suskun,
> Çingenelerin giydikleri gibi
> Eski moda bir şapka ve gri pelerinle...

Yılın sonuna doğru sınıf öğretmenimiz Bayan Crowe, okulu bitiren on ikinci sınıf için bir parti verdi. Tüniğim yine üstümdeydi. İlk kez kahve içtim. "Şiirsel" tarzımda kendi halimde oturdum (artık sınıfın şairi olarak biliniyordum ve makalelerim için genellikle yüksek notlar alıyordum), besbelli "başka şeyleri" hayal ediyordum. Parti sırasında kızlarla "kaynaşan" Bayan Crowe bana "Hangi müzik aletini tercih edersin?" diye sordu.

Haftada bir yaptığımız müzik dersine ve bir dönem boyunca piyano çalmayı öğrenmeme rağmen "gerçek" müzik konusunda kendimi cahil hissediyordum. Dersler, arpejle tekerleme söyleme dersleriydi:

Sevdiğim renk işte budur,
Bugün her yerde çamur,
Lay lay lom, Porto'da vapur...

Ayrıca *Dominyon Şarkı Kitabı*'ndan sevilen şarkıları, "Alabalık" ve "Müziğe Övgü"yü ve "Bir kıyı biliyorum", "Arının içtiği yerde..." gibi Shakespeare şarkılarını söylerdik; bu şarkılar beni, keşfettiğim üzere benim için "Nehirler" şiirinde (*Modern İngiliz Şiirinin Altın Kitabı*'ndaki şiirlerden biri) J. C. Squire tarafından tarif edilen yere götürürdü daima:

Aklımın bir köşesinde hâlâ duran bir şey var
Çok uzak zamanlardan kalma;
Bir zamanlar gördüğüm ve artık görmediğim,
Yüreğime dokunan ve benimle konuşan
Nehirlerle dolu bir ülke...

Bunlar yüzünden, Bayan Crowe bana en çok sevdiğim müzik aletinin hangisi olduğunu sorduğu zaman müzik hakkında çok az şey bildiğimi göstermek istemedim (hayalperest, şair ruhlu, hayal gücü kuvvetli Jean Frame!). "Kemanı tercih ederim" dedim, birdenbire uzun zaman öncesinin kör viyolonistini düşünerek. "Evet" dedi Bayan Crowe. "*Daha* duygusal, değil mi?" Cevabı beni utandırdı. Duygulardan bahseden kimdi? Köşemde oturup kahvemi içtim, yüzüm dünyanın bütün hisleri ve korkularıyla yanıyordu.

Burs sınavına girdim. İngilizce yazılısında "Kuşlar, Tarlakuşları" şiirinin "övgü dolu değerlendirmesini" yaptım:

göl gibi durgun havada pürüzsüz yuvarlak çakıllar gibi
sesini saçıyor
genişleyen halkaları gün ortasını dolduruyor
ama hiçbiri bilinmiyor,
güneşin yanında öylesine küçükler...

Stephen Spender'in şiiri "Pilonlar" üzerine sorulan "okuduğunu anlama" sorularını o kelimenin anlamını bilmeden yanıtladım. Bu soruları yalnızca o ânın yoğunluğu sayesinde hatırlıyorum: parmaklarımda mürekkep lekeleri vardı; salonun önündeki saat tik

tak ilerliyordu; kalbim kaburgalarıma çarpıyordu; zihnim apaçıktı: Sınavlar hoşuma gidiyordu.

Bir sonraki aşama Dunedin Eğitim Fakültesi'nin dekanı Bay Partridge tarafından yürütülen mülakattı; zeki ve öğretmen havasında görünmeye çalıştım ve küme başkanı, basketbol B takımının kaptanı, küme korosunun şefi, on ikinci sınıf caz grubunun lideri ve iyi bir öğrenci olduğumu bir bir anlattım... Sanırım etkilenmişti; büyük olasılıkla aslında olmadığım kadar canlı, sportif, sorunsuz bir okullu kız olduğumu düşünmüştü (Ben utangaç, şair ruhlu, çekingen ve uysaldım).

"Ailende hiç eğitim fakültesine giden oldu mu?" diye sordu. Ona her zaman bizimle olan Kuzen Peg'den bahsedebilirdim. Daha büyük kuzenlerin olduğu Alec Amca'nın ailesi ve Avustralyalı kuzenler haricinde yüksek okula ilk gidenin ben olduğumu, büyükanne Frame'in evlilik belgesini çarpı işaretiyle imzaladığını anlatabilirdim... Sonra yengemin Deanna Durbin yarışmasında parlayan yeğenlerini hatırladım; Iona güzel konuşma sanatı kursuna gitmişti galiba?

"Yengemin yeğeni Iona Livingstone eğitim fakültesinde okumuştu" dedim.

"En iyi öğrencilerimizden birisi" diye cevapladı Bay Partridge, etkilenmiş görünerek. "Doğuştan bir öğretmen."

Iona'nın ışığı beni de parlattı. Birkaç hafta sonra öğretmen yetiştiren eğitim fakültesine kabul edildiğim haberi ulaştı.

Sunum günü geldi. Yeniden birinci oldum ve bundan çok gurur duydum, konu olarak Aurore Dupin'i, yani George Sand'ı seçmiş ve Bruddie'nin çöplükte bulduğu –Oamaru Atheneum ve Teknik Enstitüsü'nce *iptal edilmiş* kitaplardan olan– *Consuelo* romanını kullanmıştım. Kırmızı kabı, ufak yazıları ve bin sayfasıyla *Consuelo* bizi büyülemişti. Kont Albert'e âşık olmuştuk. Yeni keşfettiğim hayal gücüm ve George Sand'ın gerçek hayatı hakkındaki bilgisizliğim ve Albert karakterinin etkisi birleşip sunumumda her zaman karanlık, yakışıklı ve kaçınılmaz olarak erkek olan bestecilere ve şairlere âşık olan, kafadan uydurulmuş tutkulu bir George Sand ortaya çıkarmıştı. Cehaletim yüzünden, öğretmen George Sand'dan bahsederken bir çekingenliğe kapılmasından bile şüphelenmemiştim. Ben, aslında hepimiz öğretmenin tutumunu yaklaşan evliliğine bağlamıştık; okuldayken evliliği de gerçekten aklımızdaydı. Bir John Brown parodisi besteledim ve onu söyledik:

Waitaki'nin öğretmenleri bize okulda ders veriyorlar.
Kalpleri cebirle dolu, serinkanlılıklarını koruyorlar.
Şimdi bazıları evliliğin kural olduğunu keşfetti
Böylece onlar gitti evlendi
İngilizce, Fransızca ve matematikten
Tencere tava ve süpürgelere geçti...

Yılın sonu her zamanki gibi son törenle ve yine Yaşlı bir Kız olan davetlinin konuşmasıyla kutlandı, ki bu bize okul günlerimizin hayatımızın en mutlu günleri olduğunu hatırlatmıştı. Özel erkek lisesi örnek alınarak oluşturulan ve kendimizi özdeşleştirerek ve coşkuyla "Topa yüklen, topa yüklen, topa yüklen / oyuncuların arasından üç çeyrek ve hepsi birden..." ve "Kırk yıl sonra uzakta ve bambaşka yerlerde / düştüler birbirlerinden ayrı..." diye söylediğimiz, sonra da "Sahalar yeniden ve yeniden çınlıyor / yirmi iki adamın haykırışlarıyla" diye bitirerek şarkı söylediğimiz okulumuzdan seçilen Yaşlı Kız'dan ne bekleyebilirdik ki?

Okul şarkımızı söyledik: "Çevremizde çayırlar yemyeşil / Waitaki'nin görkemli duvarları...", sonra "Tanrı zihnimden çıkmasın" ve dönem sonu ilahisi "Tanrım, bizi kutsayarak azlet". En sonunda da, dünya hâlâ savaşta olduğu ve biz de gece karartmaları ve hava akını tatbikatları yaptığımız, taburlar ve konvoylar hâlâ denize açıldığı, komşuların oğulları çölde kaybolduğu, diğerleri yaralandığı, öldüğü ve gazetelerde her gün yaralı ve ölü listeleri çıktığı için "Bu günah dolu dünyada tam bir huzur var / İsa Mesih'in kanı ona huzur fısıldar..." diye şarkı söyledik.

Yer almadığım başka birçok dönem sonu eğlencesi vardı – danslar, partiler, akşamüstü çayları, bisiklet gezileri. Tanıdığım oğlan yoktu, yan komşular (fazla yaşlı ve biri savaşta ölmüş) ve yolun karşısındakiler (fazla genç ya da fazla yaşlı) hariç; sosyal eğlencem arada bir gittiğim sinema ve tepeyle su yolu boyunca yaptığım yürüyüşlerdi. Biz kızlar, bizim yaşımızdaki diğerlerinin görünürdeki hayatlarıyla karşılaştırıldığında, hayatımızda genellikle bir trajedi ve farklılık olduğunu hissetsek de, okuldaki yıllarımın sonuna doğru Oamaru'da olmanın karmaşasının getirdiği şaşkınlığa yoğunlaşmaktan ve bize olan onca şey için suç bulunan o durumun içinden çıkmıştım. Birçok kızın liseye bile erişemediğini, çünkü ailelerinin bunu karşılamaya maddi gücünün yetemediğini ya da

karşılamak için gerekli olan ve kuşkusuz bizim ailemizin yaptığı fedakârlıkları yapamadıklarını fark etmiştim. Eden Sokağı'nın yukarısında oturan ve bazen kendi tercihlerinin dışında çıplak ayakla gezen yedi çocuklu aileyi düşündüm ve dondurucu soğukta çocukların ayakları soğuktan mosmor olmuş bir halde nasıl okula koştuklarını gördüğümü hatırladım ve Chelmer Sokağı'nda oturan ve pastırma fabrikasından aldıkları domuz kemikleriyle yapılmış çorbayla yaşayan aileyi düşündüm. Ve evin daha da yakınlarında, uzun ve sıkıntılı ailesel bir uykudan uyanıyor gibiyken, yönetmeliğe uygun plileri olmayan ve çan gibi açılan etekler giyen "komik" üniformalı diğer kızların birdenbire farkına vardım. On ikinci sınıfta olan ve eğitim fakültesine kabul edilen K.'nın, kendisinin ve alt sınıfta olan kız kardeşinin tuhaf giysileri yüzünden görünüşe göre hiçbir utangaçlık göstermediğini keşfettiğim zaman şaşkınlık içinde kalmıştım. Arkadaş olmuştuk. Yazıyla resim konusunda çok yönlü becerilere sahip bir ailesi vardı; bir aile dergisi çıkarıyorlardı ve bizden katkıda bulunmamızı istemişlerdi. Yalnızca bir ya da iki kere isteklerini yerine getirdik, girişimlerine ve yeteneklerine ve "komik" tüniklerinden görünüşe göre hiç endişe etmeyişlerine hayranlık duyuyorduk. Bir seferinde evlerini ziyarete gitmiş ve yakınlıklarından, ailenin neredeyse bir ada gibi oluşundan çok etkilenmiştim. "Fakir"diler, babaları marangozdu ve teknik okulda marangozluk dersi veriyordu ve dağınık beyaz saçları ve durmadan çocuklara sataşma tarzıyla çok yaşlı görünüyordu: Bisikletini sürerek geçtiğini görmek için kırmızı boyalı bahçe kapımızın el deliğinden onu gözetlerdik (Eden Sokağı'nda herkesin bisikletinden inip dik yokuşu bisikletini ittirerek çıkması gereken bir nokta vardı); çünkü biz çocuklar onun sert ve tuhaf şakalarından korkardık. Bununla birlikte sesi hoştu. Annesi kahverengi saç örgüleri başının etrafına sarılmış derli toplu bir kadındı. Kahverengi ile altın renginin sessiz uyumu içinde herkesin büyük yemek masasının etrafına oturup resim yaptığını, işlerini hallettiğini, okuduğunu ve yazdığını bir an için gördüğüm an benim için çok değerliydi; var olmanın birdenbire ortaya çıkan feci çatlakları, epilepsi nöbetleri, endişe, kafa karışıklığı, ağlama, korku yoktu. Ya da bize öyle geliyordu. Radyo yapan ve onları kurcalayan Nat adında küçük bir erkek kardeşleri vardı, asla diğerlerine yetişemiyordu ve neden yetişmesi gerektiğini de bilmiyordu.

Abimiz, karmakarışık ruh hali içinde artık bizden ayrılmıştı. Sadakatle onun ihtiyaçlarıyla ilgilenen ve boğulmasını önlemek için pişmiş balığın kılçıklarını ayıklamak da dahil bütün sorunlarını çözmeye çalışan annemle baş başaydı. Biz kızlar birbirimize yakınlaştık. Uzun zaman önce Myrtle ve Bruddie ve ben, June doğarken Bayan Low'a karşı "grup" oluşturmuş, Bayan Low öykülerimizi anlatmıştık; sonra evimizi, anne ve babamızı ve çok sevgili kedi ve köpeklerimizi eleştirmeye cüret eden sağlık müfettişi tehdidine karşı "grup" oluşturmuştuk. O zamandan sonra çeşitli "grup" kurmalar olmuştu ve Myrtle'ın ölümünü büyük oranda kendi başımıza karşılamış olsak da, June ve ben "Bir zamanlar Paumanok, leylak kokuları havayı doldururken ve beşinci ayın çimenleri büyürken" şiirini okurken birbirimize yardımcı olmuştuk.

Şimdi "dünyayla" yüzleşmek üzere olduğumun farkındaydık; diğerleri de birkaç yıl içinde yüzleşeceklerdi. Stratejimiz iki yoldan ilerliyordu: Önce Parlamento üyesi –aynı zamanda kilise vaizi olan ve yakınımızda yaşayan– Bay Nordmeyer'e mektup yazdık ve giyecek ve "geleceğimiz" için malzeme almak amacıyla yirmi beş pound ödünç istedik. Yalvaran mektubumuza yanıt almadık. Bir sonraki yol, düzyazı ve şiir yazmaya hız vermek oldu; bu da eski Bayan Low öykülerinin görevini gördü ve Bayan Low ve sağlık müfettişi ve ziyarete gelen Ölüm gibi artık bizi kontrolü altında tutan "gelecek" korkusuna ve beklentisine karşı birleştirdi.

31
Şimdiki-Zaman-Ülkesinden Ayrılmak, Şimdiki-Zaman-Ülkesini Selamlamak

Bu cildin son bölümünün giysilerle ilgili olması anlamlı; çünkü hayatım birdenbire giysiler etrafında dönmeye başlamıştı, tıpkı yıllar önce kadife böcek elbisemi giydiğim ve okul yıllarımda gri renkli şayak tüniğin içinde hapsolmuş bir şekilde yaşadığım zaman gibi. Dış görünüş her zaman önemli olmuştu ve diğer insanların dış görünüşü, onların belirli giysileri bir çeşit rahatlık ya da kayıp duygusu getirmişti. Babamın takım elbisesinin rengini değiştirmesi, tütün markasını değiştirmesi gibi (çünkü tütününü giysi gibi *giyiyordu*) çocukların-

da bir panik duygusu yaratabiliyordu. Büyük Buhran günlerinde babamın takım elbisesi griydi; ceketinin rengine uyan gri pamuklu iplik satan bir dükkân bulmak için Thames Sokağı'nda saatlerce bir aşağı bir yukarı yürüdüğümüzü hatırlıyorum. Buhrandan sonra babam lacivert takım elbise giymeye başlayınca duyduğumuz şok ve yabancılık hissi, annem saçını kestiği ya da takma diş taktığı zamanki hislerimize benziyordu. İnsanların birkaç giysiye ve erkeklerin bir takım elbiseye ve bir paltoya sahip olduğu yaşamlarda giysiler, bir hayvanın kürkü gibi derinin bir parçasıydı.

Altı yıl boyunca neredeyse her gün giydikten sonra okul tüniğimi giymeyi bırakınca kendimi derisi yüzülmüş bir tavşan gibi çıplak hissetmiştim; eğitim fakültesi dekanının yazdığı ve bir eğitim fakültesi öğrencisinin olmazsa olmaz giysilerini listeleyen mektup, yaşadığımız paniğin ve Bay Nordmeyer'e başvurmamızın nedeniydi.

"Gerçek hayatta" insanların bu kadar çok giysisinin olduğunu hiç hayal etmemiştim. Listeyi incelerken umutsuz bir gerçekdışılık duygusuna kapılmıştım. Filmler dışında hangi insanlar bu kadar çok kıyafete, takım elbiseye, ayakkabıya ve paltoya sahipti? Ve de bir sabahlığa! Evde eskiden kalma bir hatıra, "büyükbabanın sabahlığı" olarak bilinen ekose pazen kumaştan bir giyim eşyası vardı, bizim hayatımıza öylesine yabancıydı ki onu tarihin bir parçası olarak görüyorduk; bize, her zamanki gri battaniyelerimiz yerine çarşaflar arasında uyumak kadar yabancıydı neredeyse.

Endişe verici ve çiçek gibi açılıp serpilen detaylarla dolu listeden elde edilemez "meyvelerin" çoğunu ayıkladım ve geriye yalnızca üzerinde anlaşılmış elzem takım "kazak ve etek" kaldı. Lacivert okul paltom ve bir bluzum hâlâ duruyordu. Dokuz pound üç şilin ve dokuz penilik –aylık– çekimden yeterince para biriktirene kadar bunlar "idare" etmek zorundaydı ve Dunedin'de, yemekler ve genel giderler için haftada yalnızca on şilin vererek Isy Hala ve George Enişte'yle Carroll Sokağı, Bahçeli Evler, dört numarada kalacağım için para biriktirmeyi umut ediyordum.

Böylece bunca zamandır konuşulan ve hayal edilen, öğretmenlerimizin zorlamalarını, tehditlerini, hatta uzun zaman önce kaybettikleri tutkularını yönelttikleri gelecek halihazırda başlamıştı bir kez daha. Bu, kaçış olmayan Şimdiki-Zaman-Ülkesiydi ve ben, inekler, koyunlar, köpekler, kediler, böcekler ve insan dışında yaşayan her şey gibi "yaratıklar" konusunda, denizin, dünyanın,

gökyüzünün ve bitkilerin, ağaçların ve çiçeklerin doğal dünyasında, teması ve düşünceleri ve içine gizlenecek kadar büyük odacık gibi A'ları ve O'ları ve U'ları ve D'leri olan alfabesiyle yazılı ve basılı dilde deneyimli ve bunların arasında kendini rahat hisseden, utangaç bir genç kadın olarak gelecekle yüzleşmek için donanımlıydım.

O yaz Ardenue Ülkesi üzerine yazdığım bütün günlüklerimi ve şiir defterlerimi yaktım; gerçi birçoğu çocuk sayfalarında yayımlanmıştı. Yalnızca *Gerçekler* dergisinde gerçek ismimle, yani artık herkesin bildiği şekilde Janet Frame olarak bastırmıştım; eski Nini ve Kıvırcık ve Jean bir kenara atılmıştı. Okulda, benim sınıfımdaki kızların çoğu "geleceklerine" hazırlık olarak kişisel dönüşümlerini gerçekleştirmişti; bazıları "gerçek" ismini keşfetmiş ya da eski ismindeki harfleri değiştirmişti; diğerleri el yazılarında bilerek yeni bir stil kullanmaya başlamış, genellikle de yeni bir mürekkebe (lacivertten siyaha ya da yeşile) geçmişler ve –alıştırma defterlerinde dikkatlice denemeler yaparak– yeni bir imza edinmişlerdi. Diğerleri yeni bir saç stili seçmişler ya da eskisinden daha çok kullanacakları yeni bir kelime bulmuşlardı. Başkaları da ikiz kardeşlerinin olduğunu ya da aslında evlat edinildiklerini açıklıyorlardı.

Ailemiz içinde, Isabel'in amniyon zarıyla doğduğunu yeniden keşfettik, ki bu ona asla boğulmama gibi sihirli bir güç veriyordu.

Ben de imza alıştırmaları yaptım. Bu, aynı zamanda babamın da zaman çizelgelerini etkileyici bir şekilde imzalamak için edindiği bir alışkanlıktı. El yazısından çok gurur duyardı. Mutfak masasına oturur, eski zaman çizelgelerinin arkasına G. S. Frame, George Samuel Frame diye yazardı; bunu da her yere, eski zaman çizelgelerine, zarfların arkasına ve eski faturalara yazdığı için sanki aklından hiç çıkmayan iki dize takip ederdi:

> Alacakaranlıkta bir şarkı
> Loş ışıklar altında.

Janet Paterson Frame, diye yazdım, harfleri dikkatlice birbirine bağlayarak.

Şubat ayı başında, demiryolu ailesinin bir üyesi ve imtiyazlı ya da "imtz." bilet sahibi olarak, pazar günkü yavaş trenle güneye, Dunedin'e ve Geleceğime doğru yola çıkım.

İKİNCİ CİLT

SOFRAMDA BİR MELEK

İkinci cilt Scrivener ailesine, Frank Sargeson'a, Karl ve Kay Stead'e ve E. P. Dawson'a adanmıştır.

Reste tranquille, si soudain
L'Ange à ta table se décide;
Efface doucement les quelques rides
Que fait la nappe sous ton pain.[1]

Rilke, "Vergers"

1 Telaş etme, karar verirse birdenbire
sofrandaki Melek;
düzelt usulca, ekmeğinin altında
biraz buruşan sofra örtüsünü. (çev. Elif Gökteke)

BİRİNCİ BÖLÜM

Çaresizliğin Hileleri

Prospero: Ey cesur ruhum!
Kim bu kadar sağlam ve kararlı olabilir
Ki bu karmaşa aklını bulandırmasın?

Ariel: Tek bir kişi yok ki
Delilik ateşini hissetmeyen
Ve çaresizliğin hilelerine başvurmayan.

Shakespeare, *Fırtına*, 1. Perde, 2. Sahne

1
Taş

Gelecek, geçmişin üzerine ağır bir taş gibi çöküyor. Zamanın, ezilmiş çimen gibi yeniden fırlamasına izin vermek için ilk yılların üzerindeki ağırlığı kaldırmak daha kolay. Çocukluğu takip eden yıllar, üst üste yığılı taşlar gibi geleceğe lehimle birleştirilmiş oluyor ve alttaki zaman çoğunlukla, taze çimenler gibi yeniden büyüyemiyor: Yeşili akıp gitmiş ve yeni bir biçim almış, tanıdık olmayan bir başka zamanın zayıf ve cansız filizleriyle taşın altında birbirine dolanmış halde duruyor.

2
Bahçeli Evler, Dört Numara, Dunedin

Pazar günkü yavaş tren, arkasına bir yolcu vagonu eklenmiş bir yük treniydi ve Oamaru'yla Dunedin arasındaki yüz yirmi beş kilometreyi yedi saatte almıştı; her durakta durmuş ve gün ortası ekspres treni kuzeye doğru hızla yanından geçip gidene kadar Waianakarua'da okaliptüs ağaçlarının altında en az yarım saat beklemişti. Yabani ıtrışahilerle çevrili kulübelerin önünden sürünerek ilerlemişti, bunlar "bayraklı ihtiyari" istasyonlardı ve ben hâlâ cahilce bu ismi, koyu mavi ve solgun beyaz-mavi boyunları sarı benekli, hat boyunca birçok bataklıkta yetişen bayrak zambaklarından ya da bataklık zambaklarından aldığını zannediyordum. Tren Hampden'da durdu; buraya üst üste her yıl demiryolu pikniği için gelir, bir gölge gibi siyah kuğu kitlesiyle gölün yanındaki sığır çitinden önce trenden iner, bir sağa bir sola yalpalayarak pılımızı pırtımızı ve kilimlerimizi kumsalın yanındaki piknik alanına taşırdık. Orada bir plaj tuvaleti vardı, koyu lekelerle kaplı ahşap klozet kapağı ortadan ikiye ayrılmıştı, beton zemini çamur birikintileriyle kaplı ve tuz kokuluydu; köşe bucakta sıçramış martı pislikleri vardı, sanki martılar da değişme kabinini tuvalet olarak kullanıyordu. Nasıl ki yiyecek aramaya çıkmış bir arı kendi tatlı mimarisini oluşturursa, şimdi de ben, geçmişten yaratılan anılarla pencereden dışarı, Hampden'a ve siyah kuğulara ve göle bakıyor

ve denizi ve deniz kabuklarıyla dolu sahili ve ıslak zeminli tuvaleti hatırlıyordum, bir de trende bedava verilen frambuazlı içeceği.

Sonra tren Palmerston'ın etrafında tuhaf bir şekilde çember çizerek dolaşırken tepedeki taştan anıtın bir görünüp bir kaybolmasını ve sonra tekrar görünmesini izledim. Vagondaki birkaç kişi birdenbire yerlerini değiştirip camlarını açtılar ve ilgiyle baktılar; çünkü Palmerston "yiyecek içecek" yeriydi ve önden gelen ekspres treninin çekirge sürüsüne benzeyen yolcuları bütün jambonlu sandviçleri, şekerli çörekleri ve taze börekleri silip süpürmüştü. Palmerston'a gelen herkes gibi şimdi aç ve susuz olan yük treninindekiler içinse geriye yalnızca "artıklar" kalmıştı.

Palmerston'ın çevresindeki tepeler güneşle ve yangınlarla kavrulmuştu, bir su yolunda ya da tepeye çıkarken yarı yolda nadiren görülen ölü ağaçlar vardı ve zaman zaman bazıları çoktan ölmüş, diğerleri neredeyse çırılçıplak, üzerinde yalnızca bir sıra parlak yaprak kalmış bir grup ağaca rastlanıyordu. Tren Seacliff'e yaklaşırken daha çok ağaç göründü ve insanlar *Seacliff*'in, istasyonun, tepelerin arasından karanlık taş bir kale olarak göze ilişen *Seacliff* akıl hastanesinin farkına vardıkça vagonda yeniden bir hareketlenme oldu.

Tren istasyona girdi. Evet, deliler oradaydı; herkes dışarı, Oamaru'da "demiryolundan güneye", Dunedin'de ise "demiryolundan kuzeye" gönderilenler olarak bilinen delilere baktı. Genellikle delilerin kim olduğunu ayırt etmek zordu. Orada birkaç kişi trenden indi – bunlar ziyarete gelen akrabalar olmalıydı. Ailemizde deh yoktu; gerçi "demiryolundan güneye" gönderilen insanlar olduğunu duymuştuk, ama neye benzediklerini bilmiyorduk; yalnızca yüzlerinde komik bir ifade olduğunu ve insanlara ekmek bıçağıyla ya da baltayla saldırdıklarını biliyorduk.

Dunedin gibi büyük bir şehirde yaşama düşüncesi gözümü öylesine korkutmuştu ki Seacliff İstasyonu'na fazla ilgi göstermemiştim. Şimdi tren dik kayalıkların etrafından kıvrılarak giden demiryolunu takip ediyor ve okuldaki "grubun" deniz kenarındaki "yazlık evlerinin" olduğu ve kumsalları ve tekneleri ve güneş ve tatil oyunlarıyla dünyanın anneciklerinin ve babacıklarının ve abilerinin ve ablalarının ve küçük kardeşlerinin eğlence dolu bir hayat yaşadıkları Waitati ve Karitane'deki tatil bölgelerine tepeden bakıyordu.

Tren gıcırdadı, inledi; sürünerek, sallanarak ilerledi. Sakin, gri, hafif dalgalarla bir denizaslanının kürkü gibi parıldayan deniz çok

aşağılardaydı. Sonra tren Mihiwaka tüneline girdi; yolcular öksürerek camları kapadılar, açtılar ve yeniden kapadılar ve vagon dumanla doldu; tünelin çıkışında kaçınılmaz varış duygusu yaşandı: Port Chalmers, Ravensbourne, Sawyers Bay; Dunedin Limanı ve kocaman, buharlı, gürültülü bir yer olan Dunedin Tren İstasyonu. Yük treninin buraya vardığı akşamüstü saatlerinde, Invercargill ya da Lyttelton ekspres treninin vardığı zamanki gibi kalabalık değildi, ama yine de korku ve merak uyandırıyordu: İlk kez bir şehirde yalnız başımaydım. Zihnim dünyanın büyük şehirlerinin korkutucu hayaliyle doluydu ve Dunedin de böyle bir şehirdi. "Karanlık şeytani fabrikaları",[2] "sincap gibi kafese tıkılmış" insanları, yangınları ve salgın hastalıkları ve insanları zorla askere alan çeteleri düşündüm. Nasıl ki Charles Dickens, Hazlitt ve Lamb yaşadıkları Londra'yı sevmişlerse, ben de yazarları örnek almaya ve sonunda yeni şehri "sevmeye" istekliydim, ama ilk düşündüğüm şey yalnızca perişanlık ve karşıma çıkacağına emin olduğum yoksulluk ve şehir yaşamının beni nasıl mahvedeceğiydi:

> Biz şairler gençliğimize mutlulukla başlarız;
> Ama sonuçta bundan umutsuzluk ve delilik çıkar.

Çocukluktan henüz yeni çıkan ve Wordsworth'ün "Ölümsüzlüğün İpuçları"nı ezbere bilen ben, şu tehdidi üzerime alınmıştım:

> Yakında ruhun, dünyevi yükünü sırtlayacak,
> Ve gelenekler üzerine gülle gibi çökecek
> Buzlar kadar ağır ve neredeyse hayat kadar derin!

Bu tehdidin büyük bir şehirde, yani Dunedin'de karşıma çıkacağı kesindi. Oraya vardığım o korkunç günde tek tesellim, Isy Hala ve George Enişte'yle yaşayacağım yeni eve ilişkin hayallerimdi – ışık alan ve teraslı bahçesi olan, yarımadanın koylarına bakan Bahçeli Evler, dört numara ve bu manzarayı paylaşan, sanki bir prenses için yapılmış, kreton kumaştan perdeleri, buna uyan yatak örtüsü ve çarşafları olan, aydınlık odam. Eğitim fakültesine gidecek, boş zamanlarımda üniversitede dersler alacak ve hayal gücümle insan-

2 İngiliz şair William Blake'in bir şiirinden endüstri devrimini ifade eden dize. (ç. n.)

ları etkileyecektim; herkes beni gerçek bir şair olarak tanıyacaktı. Şairlerin hayatının uygulamadaki detaylarını henüz tamamlamamıştım; çünkü düşten gerçeğe geçiş yapmanın hayal gücümün bile ötesinde olduğunun farkındaydım – araştırdığım bütün şairler uzun zaman önce, çok uzaktaki ülkelerde kesin olarak ölmüşlerdi; yine de kendi hayat tarzımı belirlememiş olsam da evimden ve ailemden uzağa yaptığım ilk yolculukta bana eşlik edenler şairlerdi.

Isy Hala ve George Enişte hakkında bildiklerim sınırlıydı. Onları, birçok akrabamızı ve yetişkini gördüğüm gibi "ürkütücü", ait olduğumu hayal bile edemeyeceğim, tamamen ayrı bir dünyada yaşayan insanlar olarak görüyordum – durmadan sayısız akrabanın gelişi ve gidişinin ve yer isimlerinin anlatıldığı bir dünyaydı bu. Hepsi de sahip olmanın kesinliğiyle ve herkesin kaderindeki doğru yerde olduğu bilgisiyle konuşuluyordu; eğer öyle değilse de bunların tasdik edilmesi kadar çok sayıda soru ve dedikodu olurdu. Isy Hala'yı, siyah saçları arkalarında ipek telleri gibi bellerine kadar inen kilt giymiş iki güzel kız kardeş Isabella'nın ve Polly'nin eski fotoğraflarından eski dansçı olarak biliyordum yalnızca; halam, annemin olmadığı bütün fotoğraflarda babamın ilk doğan çocuğu olan Myrtle'ı tutuyor, bu da "Annecim, Myrtle Isy Hala'nın çocuğu muydu? Myrtle'ın bebeklik fotoğrafında sen niye yoksun?" diye sormamıza yol açıyordu; her yıl Noel paketi gönderen iyi kalpli bir halaydı ve bu, Noel'den önceki hafta "*Paket* henüz gelmedi!" diye endişeye kapılmamıza yol açıyordu; son zamanlarda onu koyu renkler giyen ve bütün hayatı boyunca nerede çalıştıysa orada (Roslyn'deki fabrikada şimdi denetleyici olarak) çalışan, naftalin ve kumaş gibi hala-kokulu ve tiz sesiyle hâlâ "Lottie, Lottie, Middlemarch, Middlemarch" derken düşünüyordum. Ve kocası George Enişte'yi gri bir palto giyen bir adam olarak düşünüyordum; sanırım gezici satış temsilcisiydi.

Dunedin sisli yağmurun içinde yarı gizlenmişti. Bindiğim taksi tren istasyonundan dik bir yol olan Carroll Sokağı'nın orta noktasına kadar kısa bir yolculuk yaptı ve işte Bahçeli Evler, dört numara, yani birbirine bitişik altı küçük tuğla evden dördüncüsü oradaydı; evlerin arka ve ön kapılarına Carroll Sokağı'ndan iki dar yolla ulaşılıyordu. Her yerde tuğla ve beton evler, binalar, gökyüzü boyunca kat kat sıralanmış yüksek bacalar, gri sokaklar vardı ve bu, zihnimde hayal ettiğim şehirde gördüğüm manzaraydı. Doğu

tarafında bir yerde, Oamaru ülkesinden buraya bana eşlik eden ve her zaman vefalı olan deniz vardı.

–Hala kokulu– Isy Hala beni kapıda kucakladı. Vual, jarse, ipek, şayak, krepdöşin gibi kumaşlardan yapılmış giysilerle dolu dolap gibi kokuyordu.

"Ah Jean, buraya gelmeni dört gözle bekliyorduk. Öğretmen olacağın için seninle çok gurur duyuyoruz. Ödül verildiği zaman gazetede hep senin ismini arıyoruz, diğer kızların da. Ne kadar zeki bir aile!"

Orada durup utangaç tavrımla gülümsedim, dudaklarım her zamankinden daha kapalıydı; çünkü ön dişlerim artık çürümenin son aşamalarındaydı; zira sosyal güvenlik sağlık hizmetleri, ilkokuldan sonra diş tedavisini karşılamıyordu ve ailemin diş hekimine ödeyecek fazladan parası yoktu.

Yan ev olan beş numarada yaşayan Isy Hala'nın görümceleri Molly ve Elsie, ki onları Molly Hala (radyo hala) ve Elsie Hala olarak tanıyordum, bana merhaba demek için geldiler.

"Demek Jean sensin. Öğretmen mi olacaksın?"

"Evet."

Ev büyük bir bebek evi gibiydi, arka kapının hemen önünde lavabo ve tezgâhla bir bulaşıkhane, "ufak" oda diye bilinen oturma-yemek odası, onun yanında dar bir hol boyunca biraz daha büyük olan başka bir odayla ön kapının hemen yanında "en iyi" oturma odası vardı. Üst katta ikisi de küçük olan iki yatak odası vardı. Banyo alt katta, bulaşıkhaneden geçerek gidilen çamaşırhanenin içindeydi.

"Senin odan burada, yukarıda," dedi Isy Hala, "merdivenin başında."

Merdivenlerden yukarı çıkınca sağa, kendisinin ve George Enişte'nin uyuduğu odaya döndü.

"George Enişten yatıyor" diye açıkladı. "Ona merhaba demek ister misin?"

George Enişte'nin kanser hastası olduğunu biliyordum. Yatağın ucunda durdum. "George, Jean sana merhaba demek için geldi."

"Merhaba, George Enişte."

"Demek ki öğretmen olacak olan sensin?"

Ölü deri gibi yumuşak görünen cildinin gri solgunluğunu fark ettim ve çarşafların altında nasıl dehşet verici bir manzaranın gizli

olduğunu merak ettim. Havada lanolinin yağlı kokusu ve tuvalet masasının üzerinde bazıları sıkılıp yuvarlanmış bir sıra mavi ve beyaz boş lanolin tüpü vardı. Cinsel yönden hem meraklı hem de cahil biri olarak, lanolinin "şeyle" bir ilgisi olup olmadığını ve Isy Hala ve George Enişte'nin "o işi" yapıp yapmadıklarını merak ettim.

İnsan kanser hastasıysa acaba yapamaz mıydı?

"Artık zamanın çoğunu yatakta geçiriyor" dedi Isy Hala, bir fincan çay içmek için aşağıya inerken.

Sonra, tuğla duvarların üzerinden kilometrelerce uzanan yüksek bacalı binaları gören küçük odamdaki yatağa oturdum. Eğer pencereden dışarı doğru eğilirsem, ön bahçe kapısından içeri patikaya doğru çiçek açmış sardunyalarla dolu bahçeyi görebiliyordum; sardunyaları daha önce hiç şehir çiçeği olarak düşünmemiştim, ateş rengi kadife yapraklarının üzerini toz gibi bir kat is kaplamıştı. İlk gri şehrimde tek başıma olduğumu fark edince coşku içinde bir beklenti ve heyecan hissettim; sonra heyecan yavaş yavaş endişeye dönüştü. Gelecekle yüz yüze olmak – yalnız olmak, konuşacak kimsenin olmaması, şehirden ve eğitim fakültesinden ve öğretmekten korkmak, bir de yalnız değilmişim, konuşacak çok kişi varmış, Dunedin'de evimde gibi hissediyormuşum ve öğretmen olmak, hayatım boyunca yapmak istediğim şeymiş gibi yapmak zorunda olmak demek ki böyle bir şeydi.

3
Öğrenci

Dunedin Eğitim Fakültesi'ndeki ilk haftam beklediğimden daha az sancılı geçmişti; çünkü benim gibi yeni olan bir sürü kişi vardı; herkes endişeliydi, herkes bir an evvel kendine güvenen öğrenci olmayı öğrenmek istiyordu. Bu arada öğretim üyeleri, daha önce tanıdığım yetişkinler gibi mesafeli değillerdi ve öğrenci rolüne rahatça alışmamıza yardımcı olmak için duygularımızı açıklarken gösterdikleri anlayışla beni şaşırtmışlardı. Bizi Bay ve Bayan diye çağırıyorlardı ve aramızda tek tük evli olan kızlar vardı; çünkü savaş henüz sona ermediği için çok az erkek vardı ve onlar da güzel sarışın kızlar tarafından hemen kapılmıştı. Geri kalanımız ise, neler

olabileceğini hayal ederek ve en yakışıklı eğitmenlere duyduğumuz hayranlık üzerine yoğunlaşarak idare ediyorduk.

Kendine güven konusunda ilk maceram, samimi ifadelerin ve kısaltmaların kullanıldığı konuşma tarzını duyup kapıldığım korku ve dehşet oldu; oysa kısa süre sonra ben de bu dili konuşacaktım. Diğer yeni öğrenciler sıradan bir şekilde *Eğitim Fak*, *versite*, *Party* (dekan Bay Partridge için), *krit dersi* derlerken, ben hâlâ bu sihirli kelimeleri söylemek için kendimi ikna edemiyordum. Bu dili, tavırları, davranış ve giyim geleneklerini yavaş yavaş öğrenmek, içimde bir aidiyet mutluluğu yaratmıştı, ki bu mutluluk asılında hissettiğim soyutlanmış olma duygusuyla iyice yoğunlaşmıştı ve bir yandan da çelişiyordu. Perşembe sabah toplantısında, personel kadrosunu ve *Party*'yi beklerken ikinci yıl öğrencileri, çok yakında "bizim" olacak olan "kendi" şarkılarını söylemeye başladılar. Onlar şarkılarını söylerken, bu ortamın ne denli önemli olduğu düşüncesiyle kalbim yerinden fırlayacak gibi oldu:

Ah papaz yardımcısı indi aşağı
Ah papaz yardımcısı indi aşağı
dua etmek için mahzene
ve bak sen kafayı buldu
ve bütün gün orada kaldı (ve bütün gün orada kaldı).
Ah papaz yardımcısı indi aşağı
dua etmek için mahzene
ve bak sen kafayı buldu
ve bütün gün orada kaldı,
Ah Tanrım bundan böyle yas tutmayacağım...
Ah o şeytan yok mu (Ah o şeytan yok mu)
ikiyüzlünün teki...
Eğer cehenneme gidip cayır cayır yanmak istersen
Tanrı'nın isteklerini yerine getirme olsun bitsin...

Neşeyle söylenen bu şarkıyı duygulandırıcı buluyordum, sanki *Mesih*'ten bir bölümdü ve her bir koro derneği tarafından her Noel'de söyleniyor ve o tür müzikle doğrudan ilgili olmayanlara bile çok tanıdık geliyordu. Benim de pek yakında "Ah papaz yardımcısı indi aşağı" diye şarkı söyleyeceğimi düşünmek (ilk yıl öğrencilerinin arasında bile koroya katılan birkaç kişi vardı), bana

cennetin vaat edilmesi gibi geliyordu. Herkes gülüyor ve sohbet ediyordu ve heyecanlıydı; yeni dil her yerde böylesi bir kesinlik ve enerjiyle konuşuluyordu!

Sonra, Party ve personeli görününce şarkı durdu ve herkes, hatta personel bile, sanki aralarında çok büyük bir sır saklıyorlarmış, sanki öğrencilik hayatı her şeyden mutlu bir zamanmış gibi kendinden memnun bir hal takındı.

Daha sonra Waitaki'den mezun iki kişiyi, Katherine Bradley ve Rona Pinder'ı gördüm.

"Yüksekokul eğlenceli" dediler.

Onlarla hemfikirdim: "Evet, öyle değil mi?"

O ilk hafta boyunca eğitim bölümü harcımı ödediği için üniversitede İngilizce ve Fransızca dersleri almak için plan yaparken, aynı zamanda eğitim dersi de veren Bay Partridge tarafından mülakata alındım. Onu koyu renk takım elbise giyen, ufak tefek, derli toplu, esmer bir adam olarak hatırlıyorum. Etrafa yaydığı güç duygusu, dekan olarak görev yapmasından geliyordu; duyduğuma göre ilan tahtasına notlar asıp görüşme talep ederdi ve bazıları kuşkulansa da, kimse "Party'den alınan bir not"un övgüyle mi yoksa kınamayla mı sonuçlanacağını bilmezdi.

Bay Partridge bana nerede kaldığımı sordu.

"Öğrenci pansiyonlarından birinde mi yaşıyorsun?"

"Halam ve eniştemle kalıyorum."

Bay Partridge kaşlarını çattı.

"Akrabalarla yaşamak her zaman iyi değildir."

"Ah, halam ve eniştemle iyi geçiniyorum. Hem pansiyoner olarak yalnızca on şilin ödüyorum."

"Evleri nerede?"

"Carroll Sokağı, Bahçeli Evler, dört numara."

Bir kez daha kaşlarını çattı.

"Carroll Sokağı mı? Orası çok iyi bir bölge değil."

Carroll Sokağı'nın, fahişelerin yaşadığı ve Çinlilerin "afyon" batakhanelerinde afyon çektikleri söylenen adı çıkmış McLaggan Sokağı'ndan iki sokak ötede olduğunu biliyordum, ama Carroll Sokağı bana zararsız gibi görünüyordu; orasının 'Suriye mahallesi' olarak bilindiğini öğrenmiştim.

"Hiç hoş bir bölge değil" diye tekrarladı Bay Partridge onaylamayan bir tonda, fakat bir açıklama getirmedi.

"Demek ki İngilizce ve Fransızca dersleri almak istiyorsun."

Masasındaki bazı kâğıtlara baktı ve yine kaşlarını çattı. "Sanırım lisede başarılı olmanın üniversitede başarılı olacağın anlamına gelmediğinin farkındasındır. Buraya ülkenin dört bir yanından öğrenciler geliyor, bildiğin gibi. Ayrıca eğitim fakültesinin programı tam zamanlı."

Uysallıkla başımı salladım. "Evet."

Bay Partridge ısrarını sürdürdü.

"Aslına bakılırsa, okulda başarılı olan birçok öğrenci üniversite bölümlerinde başarısızlığa uğramıştır."

İsteksizce birinci kademe İngilizce ve Fransızca dersi almama izin verdi. İsteğimi tasvip etmeyişi, yeni bulduğum dünyamın mükemmel çerçevesini bir anda dağıtıverdi. Ofisinden çıkıp Union Sokağı'ndan aşağı, müzenin bahçesinden geçerek Frederick Sokağı'na, oradan George Sokağı'na, Octagon'u geçip Princes Sokağı'na, oradan da Carroll Sokağı'na ve hoş olmayan yeni adresimdeki evime yürüdüm. Yine de Carroll Sokağı'nın neden "hoş" olmadığını hâlâ anlayamıyordum. İnsanlar daha yoksuldu, az kişi eğitim fakültesine ya da üniversiteye gidiyordu ve bazen, saat altıda birahane kapanırken önünde belki biraz daha fazla sarhoş olurdu...

Eğitim fakültesine ait olmanın ilk gerekliliğiyle başa çıkmada kendimi yenilgiye uğramış olarak buldum: Bina yeniydi ve ben onun yeniliğinden, çıplaklığından korkuyordum. Hiç bu kadar temiz bir yerde bulunmamıştım. Her sınıfın o gün için "yuva" olarak kabul edilen kendine ait bir odasının olduğu lisedekinden farklı olarak, eğitim fakültesindeki odalar konulara göre ayrılıyordu (Eğitim Odası, Sanat Odası) ve öğrenciler için tek "yuva", insanların değil sahip oldukları şeylerin barınabileceği soyunma odasındaki kilitli dolaplarıydı. Öğrenciler için "yuva", alanının genişliği ve yeniliği yüzünden benim için güvenlik açısından küçük olan *Ortak Oda*'ydı, gerçi eskiden beri hayalini kurduğum üniversite, Oxford, Cambridge, "Bilge-Çingene" ve *Anlaşılmaz Jude* hâlâ zihnimde yanarken sonunda *Ortak Oda* diyebildiğim için keyifliydim. *Ortak Odaya gideceğim. Onlar Ortak Odadalar*. Aslına bakılırsa Ortak Odayı çok ender kullanıyordum.

Tuvaletler de beni dehşete düşürüyordu. Lavabonun yanında, üzerinde *Kullanılmış Âdet Bezlerini Buraya Atın* yazan bir çöp yakma fırını vardı. İnsanın, tuvaletten odanın bir diğer ucundaki çöp fırınına herkes görsün diye bir elinde kirli âdet beziyle yankı yapan fayans

zemin boyunca yürümesi gerekiyordu. Eğitim fakültesindeki iki yılım boyunca, Isy Hala dışarıdayken çamaşırhanedeki çöp tenekesine ya da "var olduğum", düşündüğüm, şiir yazdığım ve Oamaru'daki "tepeye" denk düşen Dunedin'deki yerim haline gelen yolun başındaki Güney Mezarlığı'nın mezar taşları arasına atmak için kirli âdet bezlerimi eve, Bahçeli Evler dört numaraya taşıdım. Hafta sonunda Isy Hala yemek odasındaki şömineyi yakıp ihtiyatla "yakacak bir şeyim" olup olmadığını sorduğu zaman "Hayır, teşekkür ederim" derdim.

"Evet, lütfen." "Hayır, teşekkür ederim."

Tuvalet masasının çekmecesinde sahip olduğum birkaç giysinin yanı sıra, mezarlığa atılmayı bekleyen kullanılmış âdet bezleri ve odamda yediğim karamelli çikolataların paket kâğıtları da duruyordu. Mükemmel bir pansiyoner olarak düşünülmek için duyduğum hevesle, orada kalmaya başladığım zamandan beri Isy Hala'ya çok az yemek yediğimi, vejetaryen olduğumu (Budizm'i öğreniyordum) ve bir lokmacık yemeğimi bulaşıkhanedeki lavabonun yanındaki tezgâhta yemekten memnun olacağımı söylemiştim ve Isy Hala yemeğimi yemek odasında yemem için davet ettiğinde, fazla çekingen olduğum için yemek yerken ders çalışmayı sevdiğim bahanesini ileri sürüyordum. Şimdiyse, şehirden daha az korkuyor ve hatta tramvaya binmeyi bile öğreniyorken, iştahsız kız izlenimimi değiştiremiyordum, o yüzden de çoğu zaman karnım aç oluyordu. Kirli bulaşık yığınının arasından Isy Hala'nın tabağındaki "fazla lifli" olduğu için kenara ayrılmış lezzetli pişmiş konserve et artıklarını kapıyordum. Ve paketi bir şilinden karamelli çikolata alıp odamda yiyordum.

Fakültedeki sosyal hayata çok az katılıyordum. Öğrenci üniforması olan buruşuk bir gabardin yağmurluk alabileceğim zamanı dört gözle bekliyordum. Aşk ve seks işleri konusunda tamamen cahil bir şekilde, "erkeklerini" bularak yalnızca kendi beklentilerini değil, ailelerinin ve arkadaşlarının beklentilerini de karşılayan ve böylece varoluşlarına verimli bir kesinlik ekleyen kadınların hayatlarını gıpta içinde merak ederek seyrettim. Romantizm yaşadığım tek şey, hayal kurarak geçirdiğim eğitim fakültesi ve yeni başladığım üniversite derslerindeki şiir ve edebiyattı. Üniversitede benden bir öğretmen gibi davranmam beklenmiyordu. Konuşmam bile istenmeden konferans salonunda oturup dinleyebiliyordum, eleştiri ya da yorumlarla engellenmeden dersin konusu, bazen de öğretim üyesi hakkında hayal kuruyordum. Bütün dikkatimi toplayabiliyordum.

Yeni bilgilere, hem eğitim fakültesindeki hem de üniversitedeki öğretim görevlilerinin heveslerine ve yeteneklerine, her biri farklı olan eğitim fakültesi ve üniversite öğrencilerinin kullandığı yeni dile ve Profesör Ramsay ve Gregor Cameron'ın verdiği İngilizce derslerinde bize yeni bir şekilde sunulan Shakespeare ve Chaucer'ın diline hayret ediyordum. Profesör Ramsay, Shakespeare'in her bir kelimesini inceliyor, Shakespeare'in dilinin ve anlamının kendisinde yarattığı hayreti kavramamızı sağlıyordu. Oamaru'daki deniz gibi Shakespeare ve dili de benimle Dunedin'e gelmişti ve benim ve "giden kızın" yeni hayatını paylaştığı için benim için çok değerliydi. Artık en sevdiğim Shakespeare oyunlarından biri haline gelen *Kısasa Kısas*'ı incelemiştik ve her bir dize, içimde hayal yollarını, şiir dizelerini, dönem sonu sınav kâğıtlarını dolduran bir sürü fikir uyandırıyordu, ama bunlar ne yazık ki yazmayı arzu ettiğim edebi denemeleri doldurmuyordu. O zamanlar üniversite öğretim görevlileri birinci ve ikinci dönem öğrencilerinden yazılı ya da sözlü yorum istemezlerdi. Eğitim fakültesinde İngilizce ödevlerinde, düzyazı yazma arzumu artık arada bir tatmin edebiliyordum.

Şimdi, öğrencilik günlerimin ve deneyimlerimin çoğu, her bir ânın yaşantısıyla ya da her ânın hayatımızı yakalayışıyla açığa çıkan şey tarafından sımsıkı mühürlenip benden uzağa saklanmış durumda. Duygularımı hatırlıyorum ve onları bir kez daha yaşayabilirim, ama o zamanlar kaçınılmaz gözüken şey için şimdi bir nedene ihtiyaç duyuyorum. Yalnızlığımın büyüklüğünü fark etmiyordum. Bir çocuğun annesine sıkı sıkı tutunduğu gibi ben de edebiyat eserlerine tutunuyordum. Masumiyetin ihlaliyle, cinsel mücadele ve yorumlarla ve yaşam, ölüm ve ölümsüzlük üzerine uzun tartışmalarla dolu ve derin bir mantığa dayanan bir oyun olan *Kısasa Kısas*'ın nasıl kalbimi kazandığını, zihnimde yer ettiğini ve günlük hayatımda bana *eşlik* ettiğini hatırlıyorum:

Yine de burada hayatın adını taşıyan nedir? Ama binlerce ölüm gizlidir bu hayatta, yine de korkarız ölümden.

Açık yürekli bir dille, rahatlık ve şifa bulma üzerine yazılmış, öç ve bedel ödemenin, terazinin iki kefesindeki hayat ve ölümün analizini yapan katı bir tiyatro eseri bu. Şimdi bunları yazarken o henüz oluşmamış, yetişkinliğe erişmemiş, her bakımdan masum öğrenci

halime pek de yakınlık duymuyorum. Diğer öğrencilerin de böyle bir masumiyet içinde yaşayıp yaşamadıklarını bilmeme imkân yoktuysa da, sonradan birçoklarının çekingenlik ve utangaçlık ve cahillik içinde benimki kadar tuhaf bir hayat yaşadıklarını öğrendim. Kirli âdet bezlerini atmak için yolu uzatıp şehrin etrafındaki çalılık bölgeden dolaşanlar olduğunu duymuştum; bir kadın, öğrenci pansiyonundaki ilk haftasını karanlıkta geçirmişti, çünkü ampulün değiştirilmesini isteyemeyecek kadar çekingendi ve yeni bir tane alacak parası yoktu. Hayatlarımız kırılgandı; utancın ve pişmanlığın acılarıyla, iletişimde yanlış anlaşılmalarla doluydu ve kitapların, müziğin, sanatın ve diğer insanların ortaya attığı fikir sağanağına karşı hissedilen güçlü ve yoğun bir hayret duygusuyla doluydu; zaman, üzerine basa basa büyük harflerle yazılan Aşk, Hayat, Zaman, Yaş, Hayal Gücü soyutlamalarının arasında sığınacak bir yer bulma zamanıydı.

Utanç verici çöplerimi attığım Güney Mezarlığı en sevdiğim yerdi. Isy Hala'yla küçük yemek odasındaki şöminenin yanında oturamayacak kadar çekingendim ve tuğla duvarların ve ıssız avluların ve içinden çöp taşan tenekelerin manzarası fazla iç karartıcı gelmeye başlayınca tepeyi tırmanıyor ve uzamış çimenlerin arasında ya da duvarla çevrili mezarlardan birinin üzerinde oturup yeni şehrime – Caversham'a ve düşkünlerevi gibi görünen, önce *Meslek Okulu* olduğunu düşündüğüm, ama sonra *Parkside* Huzurevi olduğunu öğrendiğim gri taş binaya, Carisbrook futbol sahasının "demiryolu" tarafına, hafta ortası yağmur suyu birikintileri ve martılar dışında ıssız olan Oval Spor Sahası'na ve hayatımın ilk altı haftası boyunca yaşadığım kalabalık, fakir, sel baskınlarına yatkın St. Kilda'ya bakıyordum. Yarımadayı ve limanın sularını da yukarıdan görüyordum ve ötesini, açık denizi, Pasifik'i, *benim* Pasifik'imi seyrediyordum.

Benim Pasifik'im, *benim* şehrim: Kendi tarzımla arkadaşlar ediniyordum. Eski Dunedin'in eski ölüleri arasında oturup (çünkü yeni ölülerin, Andersons Körfezi'ne yukarıdan bakan burunda özel bir yeri vardı) orada, soğan çiçeklerinin, yabani ıtırşahilerin ve mezarların bir parçası ve hem demiryollarının hem de ölülerin aksesuarı olan derin köklü labadaların arasında usulca uçuşan uzun çimenlerde ölülerin huzurundan biraz pay aldım ya da o huzuru çaldım. Bahçeli Evler'e döndüğüm zaman kâğıda dökmek üzere şiirler tasarlıyordum. Sokağın başındaki telefon kulübesinin önünden geçerken birdenbire ölülerin arkadaşlığı yeterli değilmiş gibi görünürdü ve bir akşam

Waitaki'den emekli olan ve yaşlı annesiyle St. Clair'de yaşayan Bayan Macaulay'e telefon ettim. Telefonu açtığı zaman söyleyecek bir şeyim olmadığını fark ettim ama yine de telefonu bırakmadım, dakikalar geçip gittikçe peni üstüne peni attım. Dunedin'de kaldığım ilk aylarda birçok kez ona telefon ettim. Bir akşam Bayan Macaulay "Bir şilin harcadın, Jean!" deyince alışkanlığım bıçak gibi kesildi.

Makineye atılan paranın sesini duyabileceğini fark etmemiştim. Çok utanmıştım. Ne kadar yalnız hissettiğimi itiraf etmeye cesaret edemedim. Eğitim fakültesi ve üniversitenin ne kadar harika olduğunu defalarca söylemiştim. Peki ya Fransızca dersleri? (Bayan Macaulay İngilizce ve Fransızca öğretmenimizdi.) Ah, çok zevk alıyordum! Bu doğruydu – hem İngilizce hem de Fransızca dersleri, öğretmenlik öğrencisi olarak girdiğim yeni hayatımda beni ayakta tutan şeylerdi. St. Clair'e bir daha telefon etmedim.

Bundan birkaç hafta sonra Bayan Macaulay, "eski kızları" Katherine Bradley, Rona Pinder ve beni, evinde akşamüstü çayına davet etti ve biz de kabul ettik. Sıradan bir şekilde içi yastıklarla ve koyu renkli mobilyalarla dolu bir evde çay içtik ve dilim dilim çikolata kremalı çikolatalı kek yedik. "İdeal olanla gerçek olanın" arasında bir yere düşen "gölgenin" varlığı altında derslerimizden bahsettik ve yaşlı annesi Bayan Macaulay'le selamlaştık. Emekli olan öğretmenimizin Fransız ve İngiliz edebiyatıyla ilgilenmeye devam edeceğini, belki de denemeler yazacağını düşünmüştüm. Sohbetimiz çok aydınlatıcı değildi. Okuldaki bütün eğitimimizin bir yalandan ibaret olduğu, yüce edebiyattan *zevk almak* yerine *katlanıldığı*, sonra da dünyevi işler için bir kenara atıldığı fikri beni rahatsız etmişti. Böyle olabilir miydi? Kendimi ihanete uğramış hissetmiştim. Yine de üniversitedeki öğretmenlerimin ölene kadar ısrarla çalışmalarına devam edeceğini biliyordum. Profesör Ramsey ve Gregor Cameron, Shakespeare ve Chaucer'dan asla ayrı düşünülemezdi.

Eğer bakmaları gereken yaşlı bir anneleri olsaydı, eğer kadın olsalardı, edebiyattan uzak düşerler miydi? Annemi kendi yerini görmekten mahrum bırakan evcimenlik yüzünden Bayan Macaulay'in de yerinden edilmiş olduğunu bilmek beni üzmüştü.

"Yine gel" dedi Bayan Macaulay.

Oraya bir daha gitmedim.

Eve yaptığım ziyaretler seyrekleşti. Cuma gecesi treninde yolculuk yapmak için imtiyazlı bir bilet alırdım ve Oamaru'ya sabah

birle iki arasında varır, pazar günü Dunedin'e yavaş trenle dönerdim. Eve giderken Eden Sokağı elli altı numarada her şeyin mükemmel, her şeyin farklı olacağını hayal ederdim, ama oraya varır varmaz hiç gelmemiş olmayı dilerdim. Isabel ve June kendi hayatlarıyla meşguldü; babamla abim arasındaki düşmanlık artmıştı; bu arada kendini geri planda tutan annem, yiyecek sağlayıcı, ara bulucu, şair olarak rolünü koruyordu ve "kitabının yayımlanması" ve İsa'nın dünyaya dönüşü rüyalarına bir yenisini eklemişti (onu masallardaki karakterlerin arasına yerleştiren bir rüyaydı bu): Her bir kızının, artık büyüdükleri zaman, yirmi birinci yaş günlerinde birer beyaz tilki kürkü olması. Bruddie'nin kötü sağlığına rağmen onun için gördüğü sağlık ve ün rüyası değişmemişti.

Evim ve ailem konusunda yoğun bir tatminsizlik hissediyordum. Annemle babamın cahillikleri beni deli ediyordu. Sigmund Freud, *Altın Dal* ve T. S. Eliot hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı. (İşime öyle geldiğinden, yılın başında Freud, *Altın Dal* ve T. S. Eliot hakkında bildiklerimin sınırlı olduğunu unutmuştum.) Yeni bir bilgi seli altında boğuluyordum; içim Zihin, Ruh ve Çocuk hakkında bilgilerle dolup taşıyordu; hem Olağan Çocuğu, hem de Suç İşleyen Çocuğu öğreniyordum, ki *Çocuk* diye bir yaratık olduğundan henüz yeni haberim oluyordu. Bunların hepsini şaşkına dönmüş annemle babama tarif ediyor, ölçüyor, nitelendiriyor ve detaylarıyla açıklıyordum. Zirai bilimler ve jeomorfoloji konusundaki yeni bilgilerim konusunda da en az o kadar hevesliydim. Organik gübre ve kaya oluşumlarını anlatıyordum. Teorileri sanki bana aitmiş gibi açıklıyordum. Bir bakıma yeni yeni kullanmaya başladığım dil ve güçlü kelime haznesi beni adeta büyülediği için, insanların sınıflandırılmasına ilişkin fikirleri de benimsemiştim. Artık aile üyelerime "Bu rasyonalizasyon, bu yüceltme, cinsel olarak gerçekten de hüsrana uğramışsınız. Süperegonuz size böyle söylüyor ama idiniz bununla aynı fikirde değil" diyebiliyordum.

Annem "cinsel olarak" dediğim zaman kızarmıştı. Babam kaşlarını çatmış, "Demek ki üniversitede ve eğitim fakültesinde bunları öğreniyorsunuz" dışında bir şey demeyişti.

Kız kardeşlerime rüyalarının önemini, her şeyin nasıl da "erkek cinsel organıyla ilgili" olduğunu anlattım. Ayrıca abartılı bir bilgelikle T. S. Eliot ve *Altın Dal* ve "Çorak Ülke"den bahsettim. "Ders vermeyi seviyorum" dedim ve nasıl bir ay fakültede, bir ay okulda olduğumu-

zu, nasıl *krit* dersleri aldığımızı, bir gün için dersi bizim işlediğimiz kontrol günlerini, ay sonunda nasıl karne aldığımızı anlattım.

"Isy Hala senin çok tatlı bir kız olduğunu söylüyor" dedi annem gururla. "Hiç zorluk çıkarmadığını, evdeki varlığını hemen hemen hiç hissetmediğini söylüyor."

"Ah, iyi" dedim, hem annem hem de babam memnun olduğu için memnundum.

"Hem George Enişte hasta olduğu için senin evde olman yararlı oluyordur."

George Enişte. O tam bir muammaydı. Bazen yataktan çıkıp yürüyüşe gidiyordu; nereye olduğunu bilmiyordum, ama gri bir palto giyiyor, gri gecede dışarı çıkıyordu ve eve döndüğünde yüzü de griye dönmüş oluyordu. Isy Hala paltosunu çıkarmasına, atkısını çözmesine ve yatağına yatmasına yardım ediyor, bazen de merdivenlerden aşağı "Jean, bir koşu Suriyeli Joe'nun dükkânına gidip bir tüp lanolin alabilir misin?" diye sesleniyordu.

Bir kez daha gidip mavi ve beyaz tüplü lanolini alıp geliyordum.

"Peki George Enişte nasıl?" diye sordu annem. (Anneciğime artık büyüdüğümün bir işareti olarak "annem" demeye başlamıştım.)

"Pek bilmiyorum" dedim. "Bazen yürüyüşe çıkıyor. Kimse hastalığının sözünü etmiyor."

Hasta değilmiş gibi yaptıklarını biliyordum. Rol yapmaktan nefret ediyordum. Evde olmaktan da nefret ediyordum; çünkü evi sonsuza dek terk ettiğimi hissediyordum ve arada bir ziyaret etmenin dışında asla geri dönmeyecektim. Ailenin kötü bir kaderle çevrili olduğunu apaçık görebiliyordum ve bu beni korkutuyordu. Annemin hiçbir şekilde "gerçek" dünyaya karşılık gelmeyen bir dünyada yaşadığını hissediyordum ve sanki söylediği her kelime bir gizleme, bir yalan, "gerçeğin" kabulünün çaresizce reddedilmesiydi. Bana gelince, diğer insanlarda son derece ayıpladığım rol yapma dünyasına katıldığımın farkında bile değildim.

Babamı acımasız bir dünyanın zorlu rüzgârlarına karşı mücadele eden çaresiz bir kişilik olarak görüyordum. Zihnimde onu Eden Sokağı yokuşundan yukarı bisikletini sürerken, vücudu öne doğru eğik, yokuşa teslim olmamaya kararlıyken görebiliyordum ve rüzgâr, 'Hakataramea tarzı'nda (doğrudan iç kesimlerden Güney Alpleri'ne doğru) önden esiyordu; dinç yüzlü ve kahverengi saçları Bob Amca'nınki gibi dik dik olan abimin ona saldırana karşı çaresizlik

içinde döktüğü gözyaşlarıyla ağzı titrekti; Isabel büyüdükçe doğası Myrtle'ınkine benziyordu, karşı koyan, cüretkâr bir asi ve herkesin sevgilisiydi; Wilson Kümesi'nin bir bakıma onun dinginliğine uyan mavi kuşağını takan June farkında olmasa da şiir ve müzikle doluydu ve büyük olasılıkla kitaplar konusunda benimle aynı zevke sahip olacak ve Büyük Soyutlamalar üzerine düşüncelerimi anlayacaktı; bütün ailem paylaştığımız "biz"in bir parçasıydı, ki artık bunu kaybettiğimizi biliyordum. Bir öğrenci olarak hayatımdan bahsettiğimde "biz" kelimesini kullanmaya çalışıyor, ama bunun nafile olduğunu, "onlar"ın, yani öğrencilerin ne yaptığını, nereye gittiklerini, nasıl hissettiklerini, ne dediklerini tarif ettiğimi biliyordum ve hayatta kalmak için "ben"i, gerçekte ne hissettiğimi, düşündüğümü ve hayal ettiğimi gizlemek zorundaydım. Üçüncü çoğul kişiden neredeyse sahipsiz bir yer gibi hiçliğe, belirsiz bir "ben"e geçmiştim.

"Öğrenci" ve "onlardan biri" olarak isimlendiriliyor, Dunedin halkı tarafından şikâyet ediliyor, öğretim üyeleri tarafından "Ah, siz öğrenciler!" diye şefkatle veya onaylayarak ya da akrabalarım tarafından gururla "Bilirsin ya, öğrenci" diye bahsediliyordum. Öğrenci arkadaşlarımın bütün etkinliklere (tiyatroya, spora, münazaralara, dansa ve karşı cinsle "çıkmaya") karşı duyduğu heyecanı ve zevki sezinleyerek öğrencilik hayatını düşünürken kendimi neredeyse heyecandan çılgına dönmüş bir halde buldum. Yalnızca *orada* olduğumu bilmek bile beni bir hayli hayrete ve şaşkınlığa düşürmüş olmalı; yalnızca birkaç deneyim, benim neredeyse tamamen İngiliz edebiyatı sayesinde algıladığım üniversitede olmanın verdiği keyifle boy ölçüşebilirdi – Gregor Cameron kuşkusuz "Bir Dil Bilgininin Cenazesi" şiirindeki dil bilginiydi, değil mi?

> Burası – göktaşlarının kaydığı, bulutların oluştuğu, şimşeklerin çaktığı,
> Yıldızların gelip gittiği yer,
> Burası onun yeri! Haydi eğlence fırtınadan ayrılsın,
> Huzur çiy damlacıklarını göndersin!
> Yüce tasarılar gerçekler gibi kuşatmalı;
> Yüce bir şekilde yatıyor,
> Onu bırakın – dünyanın sandığından daha da yüce,
> Yaşıyor ve ölüyor.

Gregor Cameron, "Beowulf" ve "Piers Plowman" okumaya dalmışken, Alt Kattaki Oliver denen İngilizce dersliğindeki kürsüde "ünlü, sakin ve ölü ustamız" Browning'in dil bilgini olarak durduğunun pek de farkında değildi.

Her şey şiddetli bir şekilde hızlı ve amansızdı; üniversitenin saygıdeğer taş duvarları bile gizli bir hayatla dönüp duruyordu, ama ortak oda ve kantin gibi insan hayatının açık açık yaşandığı yerlerde riskli girişimlerden hep korkuyordum. Üniversite Öğrenci Derneği binasının hemen dışında bulunan haftalık öğrenci gazetesi *Eleştirmen*, "Bir Tane Alın" sloganıyla okurları davet ediyordu. Öğrencilik hayatım boyunca yalnızca üç ya da dört kere *Eleştirmen*'in bir sayısını alacak kadar cesaretimi toplamıştım. Onca özgürlükle, nasıl bu kadar çok içime kapanabilmiştim? *Eleştirmen*'e bir şiirimi gönderecek kadar cesaretli olmayı çok arzuluyordum. Koridordaki bir masanın ya da sandalyenin üzerine atılmış yırtık sayfaları hevesle yakaladığımda öykü ve şiirleri dikkatle okuyor ve şiirlerimin basıldığını, kendimi de çekingenliğimi, yalnızlığımı ve dünyaya karşı korkumu yadsıyarak cesaretle, zekice *konuşurken* hayal ediyordum. Öğrenci Derneği binasının içinde, insanları katkı yapmaya davet eden bir posta kutusu olduğunu biliyordum: Öğrenci Derneği binasından içeri girecek kadar cesaretim yoktu. İhtişamı ile şaşırtacak ve tatmin edecek şiirler yazmayı hayal etsem de, yeteneğim, kendime güvenim ve *Eleştirmen*'in şiir sayfalarında apaçık kendini gösterecek müthiş bir olgunluğum olmadığını biliyordum. Herkes serbest şiir yazıyor, büyük harfleri ve noktalama işaretlerini atıyor, çoğunlukla yalnızca nesneyle şiire dalıyordu, "Hayal etmek... geniş gökyüzünü, alçalan" vesaire.

Ayrıca kesinlik içinde kullanılan gözde kelimeler vardı – bereket, uyluklar, cinsel organ, fahişeler, ölümsüz, suskun, nefes nefese, göz, yürek, dimağ, rahim; deneyimle dolu çetin şiirler, bir an için kısa ve öz, bir sonraki an ise bol sözcüklü. Erkekler, John Donne'ın büyük etkisi altında kadınlar ve kalpler, yataklar, ruhlar ve bedenler üzerine karmaşık mecazi sohbetler hakkında şiirler yazıyordu; kadınlarsa çiçekler, ormanlar ve deniz hakkında. Hopkins'in "konuşma ritminden" ve Dylan Thomas'ın kelime haznesinden etkilenerek geçmişimden ve onu besleyen olaylardan ve şimdiki zamanımdan imgelerle dolu gizemli şiirler yazdım; hepsi de yeni edindiğim Freudyen objektifimden süzülüyor ve Çorak Ülke'de ve

Bahçeli Evler dört numarada yetişen ve deli adamın sarstığı T. S. Eliot'ın ölü sardunyalarından hafif bir iz taşıyordu.

Annemin yaptığı gibi, her zaman kendimi şairlerin tarafında gördüm. Kısıtlanmamış fikirleri benimsedim. Shelley'i öğrendikten sonra,

> Gerçek aşk burada altın ve çamurdan ayrılır
> Alıp götürmek değildir ayırmak.
> Aşk anlamak gibidir, parlayanı
> Gerçekleri hayretle izleyen, senin ışığın gibi,
> *Hayal Gücü!* dünyadan ve gökyüzünden,
> ve insan düşlemlerinin derinliklerinden...

"özgür aşka" ve "çokeşliliğe" "inandığımı", kendime ve ilgileneceğini düşündüğüm herkese ilan ettim – üç kuruşu bile göremezken refahı yakalıyordum!

Benim için en büyülü kelimeler hâlâ *Hayal Gücü*yle eşanlamlıydı, parıltılı ve asil, asla kendi iç ışığını yaratmakta başarısız olmayan kelimeler. Onun yapısı hakkında birçok şeyi üniversite derslerindeki "müfredat kitabından", Coleridge'in *Biographia Literaria*'sından öğreniyordum. Şu paragrafı ezberledim,

> Bu durumda Hayal Gücünü ya birincil ya da ikincil olarak düşünüyorum. Birincil Hayal Gücünün, bütün insan Algısının yaşayan Kuvveti ve başlıca Faktörü olduğuna ve sonsuz Varoluşta, bitimli zihnin bitimsiz yaratma eyleminde bir tekrar olduğuna inanıyorum. İkincil Hayal Gücünün, bir öncekinin yankısı olarak bilinçli iradeyle beraber var olduğunu, ama yine de birincil Hayal Gücüyle eylemlilik *türü* açısından aynı olduğunu ve yalnızca *derecesinde* ve işleyişinin *yönteminde* farklılık gösterdiğini düşünüyorum. Yeniden yaratmak için erir, yayılır, dağılır; ya da bu işlemin olanaksız hale geldiği yerde, ama yine de bütün durumlarda mükemmelleştirmek ve bütünleştirmek için çabalar. Bütün nesneler (nesne *olarak*) özünde sabit ve ölü iken bile esasında *yaşamsal* öneme sahiptir... Bunun aksine Düşlemlerin kurcalanacak karşıtlıkları yoktur, sabit ve belirlidirler. Gerçekten de Düşlemler, zaman ve mekânın buyruğundan

> kurtarılan bir Bellek biçiminden başka bir şey değildir; bu arada Seçim kelimesiyle ifade ettiğimiz iradenin deneysel olgusuyla karışıp onun tarafından değiştirilir. Ama Düşlemler, sıradan bellekle aynı şekilde bütün malzemelerini çağrışım kanunundan hazır almalıdır. Sağduyu şiirsel dehanın bedeni, Düşlem onun örtüsü, Hareket onun hayatı ve Hayal Gücü her yerde ve her şeyin içinde olan ruhudur; hepsi birlikte zarif ve zeki bir bütün oluşturur.

Düşlemle hayal gücü arasında ima edilen boşluktan, karanlıktan ve Çorak Ülke'den ve düşlem noktasının geçilip ileride yalnızca hayal gücünün yattığı yalnız yapılan yolculuktan çok etkilenmiştim. Benim için bir amaç, bir tür din haline gelmişti. Kimse o zamana kadar hayal gücüyle ilişkilendirilmeyi yasaklamamış ya da bunu uygun bulmamazlık etmemişti, hem benim payıma düşen hayal gücü hakkında fazla bir yanılsamaya kapılmamış, onu gizli, şiirsel yaşamımda tutmuştum. Hayal gücü, okuduğum şiirler, yazılar ile aramda akmıştı ve başkalarının olası alaylarını düşünerek ya da daha muhtemel olan "hüsranla" ve "yücelterek" kendimle alay etmem bile ona zarar veremiyor ve onu yok edemiyordu; çünkü Coleridge'in ve diğer şairlerin söylediği gibi o "en üstün" olan şeydi ve hayatın, insanın geri çevrilmekten korktuğu birçok şölen olarak sunulduğunu öğrendiğim yaşamımın o döneminde hayal gücü şöleninin neredeyse sevgi dolu bir şekilde, büyük bir iyilikle ve bollukla yayıldığını görmüştüm.

Savaş devam ediyordu. Çürüyen dişlerim, giysilerim, para ve öğretmenlik konusunda endişe ediyordum. Maaş gününde dokuz pound üç şilin ve dokuz penilik çekimi Arthur Barnetts'te bozdurup diğer öğrencilerle birlikte "karışık ızgara lütfen" için *Silver Grill*'e gittim. Öğrencilerden bazıları *kahve* bile içtiler. Onlar –biz, yani daha sessiz olanlar– bazı öğrencilerin çılgın serüvenleri hakkında konuştuk, kimin bir tıp öğrencisiyle "çıktığından" gıptayla söz ettik; çünkü tıp öğrencilerinin seks hakkında "her şeyi bildiği" söylenirdi. "Dur sana kaburgalarını göstereyim" derlerdi.

Bir yandan da savaş, gerçekdışılığın yarattığı havayı bir kat daha gerçekdışı kılıyordu; savaşın atmosferi hüzün, acıma ve çaresizlikle genişleyerek sürdü. Hiç bitmeyen soru, "Neden?" idi.

Bahçeli Evler dört numarada George Enişte'nin soluk benzi, yaklaşan ölümün griliğine döndü. Artık yürüyüş yapmak için dışarı

çıkmıyor ya da oturma odasında Isy Hala'yla birlikte oturmak, onunla ve "Yakışıklı oğlan, yakışıklı oğlan Billy. Merdivenlerden yukarı yatmaya, merdivenlerden yukarı yatmaya" diyebilen muhabbetkuşu Billy ile konuşmak için aşağı inmiyordu. Gittikçe daha fazla lanolin tüpü boşalıyor ve atılıyordu. Odama gitmeden önce yatağın ucunda durup o ve Isy Hala'nın çok sıkı bir şekilde korudukları ve Sharlands marka lanolinle bol bol besledikleri kanserin izlerini görmek için George Enişte'nin gizlenmiş şeklini gözlerimle tarayarak ona merhaba diyordum.

Sonra bir pazar günü mezarlıkta yaptığım yürüyüşten dönünce Isy Hala beni kapıda karşıladı.

"George Enişte vefat etti, Jean."

Onu hiç tanımamıştım. Bir zamanlar Middlemarch'ta yaşayan gezici satış temsilcisi George Enişte. Middlemarch'ta. Middlemarch'ta. Isy Hala'nın söyleme şekli yüzünden Middlemarch'a ve dünyaya onun sahip olduğunu düşünüyordum, ama aslında sahip olduğu George Enişte'ydi. Hem aslında onu sevmesem de ölümüyle yüzleşince şiddetli bir keder hissetmiştim ve gözyaşlarına boğulup üst kata, odama koşmuştum. Bir sonraki gün fakülteye gitmedim ve Bay Partridge devamsızlığımın nedenini açıklamamı isteyince bilinçli bir şekilde kederime uygun düşen üzüntülü bir ses tonu takınıp "Hafta sonu enişte öldü ve halama yardım etmek için evde kaldım" dedim.

George Enişte'nin kız kardeşleri, cenaze için onu bitişikteki eve, beş numaraya götürmüşlerdi; ben de George Enişte'nin yan eve taşınmasıyla onun mülkiyeti konusunda uzun zamandır süregelen anlaşmazlığın çözüldüğünü hissediyordum.

Benimkine bitişik odadaki büyük yatağa parlak bahar renklerinde yeni bir yatak örtüsü örtüldü; paket kâğıtlarını ve âdet bezlerini gizlice götürüp attığım çöp kutusuysa o tanıdık mavi ve beyaz boş tüplerle dolmuştu.

Isy Hala, hastalık ve ölüm konusunda hâlâ sessizdi. İşinden yalnızca kısa bir süreliğine, evi toparlamak ve bir tomar yatak çarşafını yıkamak ya da yakmak için bir ya da iki gün için izin aldı. Bazen yüzü ve gözleri, gözyaşları olmasa da hüzün duyar gibi karanlık bir hal alırdı. Ama yine de, artık yönlendirebileceği bir yeri olmayan duyguyu yeniden *Middlemarch*'a teslim ederek oradan bahsediyordu.

4
Bir Kez Daha "Nehirlerle Dolu Bir Ülke"

Devam eden savaşı modern edebiyatın sınırları içinde tutuyordum ve yaşı biraz büyük, topallayarak yürüyen, tek bir bacağı ya da kolu olan yeni bir öğrenci geldiği zaman onu efsanelerin güvenliği altında "savaştan eve dönmüş eski asker" olarak görüyordum. Dostoyevski'nin yarı karanlığından ve kötü kaderin her bir karakter üzerindeki soyutlayan, zulmeden ve kayıtsız elinden ve Thomas Hardy'nin dünyasının yıldız ve gökyüzü dolu ihtişamından, yani ölmüş olan yazarlardan gözlerimi kırpıştırarak ayrıldım ve yakın zaman önce ölmüş ya da hâlâ yaşayan ve savaşın ortasında yazmaya devam eden yazarlar olduğunu keşfettim. James Joyce'u, Virginia Woolf'u, Auden'ın şiirlerini, Barker'ı, MacNeice'i, –Robert Graves'in karısı olduğunu aklımda tutarak– Laura Riding'i ve o zamanlar şiir okuyan ya da yazan her öğrencinin kahramanı olan Dylan Thomas'ı okudum. Sydney Keyes'in *Şiirler* kitabını satın aldım ve fotoğrafına uzun uzun bakıp erken ölümü için yas tutarak çok zaman geçirdim. T. S. Eliot'ın küçük bir kitabına, çizimleri Henry Moore'a, metinleri Henry Miller'a ait *Londra Şiiri* adında büyük bir antolojiye ve *Savaş Zamanında Şiir* kitabıma çok değer veriyordum. Bu kitabın etkisiyle kendimi Yeni Zelanda'nın ölü ve yaralılar listesinden ve komşuların erkek kardeşleri ve oğulları olan Oamaru'dan tanıdığımız genç adamların ölümünden soyutlayıp, Londra'ya yapılan hava saldırılarının, yangın gözcüleri ve hava saldırısı muhafızlarının günlük işlerini dikkatle takip ediyordum – çünkü şiirlerin birçoğu "yangın gözlerken" yazılmıştı. Auden'ın "1 Eylül 1939"unu, "Savaşın Dört Mevsimi" üzerine şiirleri ve Lynette Roberts'ın "Ağıt"ını ezbere biliyordum:

> Beş tepe sarsıldı ve yıkıldı dört ev
> çok iyi hatırlıyorum baskın gününü.
> Gözler kırık ve sert fincanlar gibi parladı,
> yaşayanlar kan döktü, ölüler keder içinde yattı.
> Sınırları yıkan kemik gibi ölü,
> iyi niyetten yoksun topraklar gibi ölü.
> Uçaktan yağan sıcak ölüm karşısında
> dehşet içinde sarsılan ağaçlar gibi ölü.

Hayatıma dokunan ve *Savaş Seferberliği* diye bilinen ulusal bir etkinlik vardı, ki hepimizin bunun içinde yer alması bekleniyordu. O yılın yaz ayları boyunca ben ve diğer öğrenciler Otago'nun iç bölgesinde, Millers Flat'teki Whittakers'ların çiftliğinde ahududu toplamak için "işgücü" olarak kullanılmıştık. Çocukluğumdan beri hiç aklımdan çıkmayan ve dar basamaklı yüksek bir merdiven olarak düşündüğüm "Yukarı Otago"ya, halaların ve amcaların bir tarafından bulutlara doğru tırmandığı, hafta sonu boyunca ya da daha uzun bir zaman orada kaldığı, sonra aşağı inip büyük bir memnuniyetle "Yukarı Otago'ya gittim" dedikleri yere gitme fikri beni çok heyecanlandırmıştı.

Gerçekte ise eski bir otobüsle, tozlu bir yol boyunca ay yüzeyi gibi manzara içinde, vadilerden neredeyse dimdik yükselen yanmış çıplak tepelerden geçip orada Molyneux, ama daha aşağılarda Clutha olarak bilinen çalkantılarla beyaza dönmüş yeşil bir nehrin kıyısındaki bereketli ovaya yolculuk yapmıştık. Nehri ilk gördüğüm anda hayatımın bir parçası olduğunu hissetmiştim (ne kadar da açgözlülükle o toprakların özelliklerinin "hayatımın bir parçası olduğunu" iddia ediyordum); kaynağının olduğu dağlık bölgelerin karları içinden (neredeyse dağlık bölgelerdeydik) başlayıp, bütün şiddetli aşamaları ve dediklerine göre ara sıra gösterdiği sakinlik evreleri boyunca devam edip doğal yükü olan suyla ve hareketle ve kar yeşili, mavi, çamur kahverengisi ve ışıktan gökkuşakları ödünç alarak oluşturduğu renk sergisinden ve gücünden doğan ve ona ek bir yük getiren ölülerle (solmuş ya da kökünden sökülmüş otlar, sığır, koyun, geyik leşleri ve kemikleri ve zaman zaman da boğulmuş insanlarla) denize dökülene kadar benimdi sanki nehir.

Şehre kısılıp kalmış bir şekilde çalışarak, yazarak, davranış ve duygu sınırlarının her zaman bilincinde bir yıl geçirdikten sonra, yetişkin olarak yeni rolümde şimdi Clutha ile yüz yüze gelmiştim; bu nehir kayaların, taşların, dünyanın ve güneşin bütün o baskısı karşısında ayakta kalan bir varlıktı ve özgürlüğün bir unsuru olarak yaşıyordu ama soyutlanmış değildi, gökyüzüne ve ışığa sularının üzerinde parıldayan ince bir gökkuşağıyla bağlıydı. Nehrin bir müttefik olduğunu, benimle konuşacağını hissediyordum.

Kıvrımları yalnızca kendi gölgeleriyle örtülü çıplak tepelerle, altın renginin değişen tonlarıyla ve her sabah en ufak bir bulut bile olmadan mavi renkte doğup akşamları mor renginin yoğunluğuna

dönen gökyüzüyle Otago'nun iç bölgesine ve nehre âşık oldum. Dışarıdaki havayı kavuran ve içinde kaldığımız ve uyuduğumuz büyük kulübenin oluklu demir duvarlarında ve çatısında biriken güneşin sıcağına gece gündüz dayanmaya çalışıyorduk. Her gün, bütün gün, bize öğretildiği gibi ahududu topluyorduk; çömeliyor ve yumuşak, tüylü yuvarlak meyveleri saplarından nazikçe koparıp bir iple boynumuzda asılı duran teneke kovaya koyuyorduk. Ellerimiz ahududu kanıyla boyanıyor ve ahududu dikenleriyle çizik içinde kalıyordu; dikenlerin tek bir tanesine dokunulduğunda yumuşaktı, ama sapının üzerinde bir araya geldiklerinde iğne gibi delebiliyorlardı. Yüzüm ve kollarım ve bacaklarım güneş yanığıyla alev alevdi. Yavaş bir toplayıcıydım; eve, Oamaru'ya dönmek için gereken yol parasını ancak kazanabiliyordum.

Whakatane, Matamata, Tuatapere gibi tuhaf yerlerden gelen toplayıcılar bana tanrıça gibi görünüyorlardı; söyledikleri ve yaptıkları her şeyle beni hayran bırakıyorlardı. Çiftçinin oğulları genç tanrılar gibiydiler: Onların yüzlerini, gözlerini izledim; karotlarının arasına yerleşmiş kartopuna, bacaklarının arasındaki çıkıntıya çabucak ama sık sık göz atarak ellerini, kollarını, bacaklarını inceledim. Dünya, görünmez sınırların işaretlenmesi haricinde hiçbir şeyin yadsınmadığı bir şölendi: Bizler nehir değildik. Tanıdığım bir ya da iki diğer öğrencinin çevreleri, savaşın devam ettiğini bilmek ve kendi belirsizlikleri onların üzerinde büyük etki yapmıştı. Şimdi öğretmen olmak için aldığımız eğitimi yarılamıştık: Başarılı olacak mıydık? Okuldaki son senemiz nasıl olacaktı? Yazması bütün bir yıl sürdüğü rivayet edilen ve –bazıları tarafından– bir kitap uzunluğunda olması gerektiği söylenen sosyal bilimler ödevi vardı. "C" sertifikası yılının üstesinden nasıl gelecektik? Peki ya aşk hayatımız? Arzular ve aşk hakkında konuşuyorduk; sayıca çok az olan elde edilemez erkek öğrenciler (madenciler ve sağlıkçılar) hakkında ve şans eseri okunan, fazlasıyla kolayca kabullenen kulaklara ulaşınca insanın kalbini eriten şu şiiri tekrar etme ilhamını veren nazik kelimelere tutunup kalarak aşk acısına bulanmış hayallerimizi anlatıyorduk:

> Birbirimizle değiş tokuş ettik ve böylece,
> Kalbim gerçek aşkımda, onunki de bende.

Akşam olunca tepede, bodur ve eğri büğrü, matlaşmış kar taneleri gibi küçük gri yapraklı bir dikenli çöl çalısı olan matagurilerin arasında yürüdüm. Matagurilere âşık oldum; Oamaru'nun çevresindeki tepelerde yetişse de, "Bu harika bitki nedir?" soruma karşılık olarak tanrılar ya da tanrıçalardan birisi tarafından söylenen bu ismi daha önce hiç duymamıştım. Matagurinin (ya da tumatakurunun) harikaları, gözlerimi yeni açtığım dünyama bir gecede girmişti. Tepelerde, küçük çocukluğumdan beri görmediğim otları (ot öbeğinin yaprakları gibi altın ipek renkli karotunu) da buldum, ki ben küçükken ot öbeği sözünün tüsor[3] ipeğinden geldiğini sanıyordum, geçmişte hayalini kurduğumuz bir kumaştı bu; çünkü okul gömlekleri yapay ipekten ya da pamuktandı ve yalnızca ayrıcalıklı birkaç öğrenci, kalın ipliklerine dokununca sesli yumuşaklığının arasında heyecan veren krem rengi tüsor ipeği giyiyordu. Myrtle'ın gardıropta asılı duran "tüsor ipeğinden bir elbisesi" olduğu hayalini nasıl da devam ettirdiğini ve "Tüsor ipekten bir elbisem var" diyerek nasıl da böbürlendiğini hatırlıyordum.

O yaz, güneşin ve her yere yayılan sevginin hüküm sürdüğü bir zamandı ve bu sevginin içinde bulunduğu duygular, eskiden yazıya dökülmüş kelimelerle boy ölçüşemezdi: Istırap, büyük sevinç, masumiyetini sürdüren arzular, acı veren zevk ve zevk veren acılar ("zevk ve acı ilkesini" öğrenmiştik); benim için anılar, bizi ateşiyle çevreleyen sıcak oluklu demir kâbusunun yanında yer alan nehir ve manzara bolluğunun, mataguri ve karotlarının ve gökyüzünün kusursuz maviliğinin içinde korunuyor.

Eve döndüm ve yaz aşkım yavaşça soğumaya başladı. Akrabaların "Yukarı Otago" hakkında duydukları büyük keyfi neden dile getirdiklerini ve bir çocuk olarak neden Yukarı Otago'yu gökyüzüne uzanan bir merdiven olarak gördüğümü anlıyordum.

Eden Sokağı elli altı numarada, güneş altında kurumuş ön çimenliğe kuru ayrık tohumları saçılmış ve solmuş sinir otları yayılmıştı. Savaş seferberliği için toplanacak çavdar mahmuzu ve boğa otlağında olgunlaşmak üzere olan kuşburnu meyveleriyle dolu sarmaşık güller vardı.

Isabel'le çimenlerin üzerinde yattık ve ben, abla olarak eğitim fakültesinin nasıl olduğunu anlattım; Isabel her zamanki şüpheci-

3 İng. *tussock*: ot öbeği, *tussore silk*: tüsor ipeği. (ç. n.)

liğiyle dinledi. İlk yılı için hazırlanıyordu. Onunla beraber Bahçeli Evler dört numarada, Isy Hala'yla kalacaktık. Isabel'le "başa çıkmak" zorunda olma düşüncesi beni telaşlandırıyordu.

5
Isabel ve Şehirlerin Gelişimi

Isabel'le iyi arkadaş olsak da davranışlarımız, bakış açılarımız, deneyimlerimiz ve tutkularımız açısından neredeyse birbirimizin tam tersiydik. June'u ve beni "yol yordam" konularında bilgilendiren Isabel'di; yani nasıl erkek arkadaş bulunacağını, onu elde ettikten sonra ne yapılacağını ve artık bir işe yaramadığı zaman ondan nasıl kurtulunacağını, erkek arkadaş elde edeceğinden emin olmak için cildin ve vücut yapısının nasıl güzelleştirileceğini ve otorite ve dar kafalılık karşısında nasıl zafer kazanılacağını o öğretmişti. Isabel bize örneklerle öğretmeyi severdi: Sosyal deneyimi boldu; her zaman bir erkek arkadaşı vardı; beraber ne yaptıklarını detaylarıyla tarif ediyor ve henüz "sonuna kadar gitmemiş" olsa da, kurguyla gerçeği karıştırarak neler olduğunu, Fats Waller'in gırtlaktan gelen sesiyle söylediği, zamanın gözde şarkısı eşliğinde çok canlı bir şekilde anlatıyordu:

> Ne olur dudaklarını yanağıma çok yaklaştırma
> Gülümseme, yoksa kendimi kaybedeceğim
> ... *hepsi ya da hiçbiri*...

Isabel hayalperest ve akıllıydı, İngilizce ve Fransızcada sınıf birincisiydi, Sunum Ödülü'nü ve Beden Eğitimi Madalyası'nı kazanmıştı; daha öncesinde de uzun atlama şampiyonasında derece almıştı. Rekabetçi dünyamızda bile bu ödülleri olduğundan daha önemli görmüyorduk; yine de saygınlık kazandırıyorlardı ve çoğu zaman güzel bir kitap ya da madalya ya da çekle beraber geliyorlardı.

Dünyayı dolaşmış ve birçok farklı yerde ve zamanda yaşamış gibi görünmesini sağlayan ve kaynağını tamamen hayal gücünden alan detaylara yer verdiği yazılı tasvirlerinin gücüne imreniyordum; tek kelimeyle, *biliyordu*. Derslerdeki sabırsızlığı ve tıp eğitiminin

maliyeti yüzünden doktor olma tutkusundan vazgeçince, on ikinci sınıfı bile okumadan öğretmenliği denemeye karar verdi.

Çekingen, ölçülü ve uysaldım, kendimi sorumlu ve yetişkin olarak düşünüyordum ve Isabel'in ilk hamlesiyle –bir tür "hayat için disiplin" olarak bir ya da iki yıl on ikinci sınıfa katlanmadan ve "*on birinci sınıfı bitirip doğrudan*" eğitim fakültesine gelmesiyle– endişeye kapılmıştım. Kendi dünyamın yıkıldığını görüyordum, dikkatlice bir araya getirip birleştirdiğim davranışlarım Isabel'in beklenmedik hava şartlarının baskısı altında parçalanıyordu. Hem eğitim fakültesinde hem de üniversitede öğrenim görmek zordu ve kitap uzunluğunda olması gereken sosyal bilimler ödeviyle birlikte ("Şehirlerin Gelişimi" olan konu başlığı çoktan verilmişti) Isabel'i ve onun başını derde sokmadan yaşayabilmesi konusundaki endişelerimi nasıl "uygun bir yere sığdırabileceğimi" bilemiyordum. Benden beklenildiği gibi davranma alışkanlığım ("itaatkâr, hiç zorluk çıkarmayan") ve kendimi edebiyat dünyasına vermiş olmam, keşiş hayatından zevk almamı sağlamıştı; çünkü bu süre boyunca ilgimin dağılmasını ne kadar arzulasam da, peşinde olduğum şey şiirdi. İleri dönük görüş açım dardı ve yana doğru, kendi yoluna giden diğer insanlara baktığım zaman da görüş açımın dar olduğunu anlıyordum. Isabel'in, eskiden oyuncak bebekler nasılsa öyle olmasını (kumaşa sarılmış mandallar), onları küçük kutuların içine yerleştirip güvenli bir şekilde sıkı sıkıya sarılmış bir şekilde orada tuttuğumuz ve yalnızca bizim yardımımızla hareket edebildikleri zamanki gibi olmasını istiyordum. Onun iyi bir öğrenci olmasını, "terbiyeli davranmasını", söz dinlemesini, dersini çalışmasını ve bunu kendi kendime dile getirmemiş olsam da, belki de dekanın "Frame kardeşleri eğitim fakültesine kabul etmekle doğru yaptık, onlar en iyi öğrencilerimiz ve öğretmenlerimizden ikisi" demesine yol açacak şekilde öğrencilerle öğretmenler tarafından beğenilmesini istiyordum. Isy Hala, Isabel'in de görünmez olmak için elinden geleni yapacak ve benim kendi kendime koyduğum şartları şikâyet etmeden kabul edecek Frame'lerden biri olduğunu umarak evinin kapılarını açtı. Oysa, Bahçeli Evler dört numaraya vardığımız gün, paylaşacağımız küçük odada yalnız kaldığımız zaman Isabel, yetmiş beş santim genişliğindeki demir yatağı benimle paylaşacağını duyunca küplere bilmişti. Bu benim suçumdu: Isy Hala idare edip edemeyeceğimizi sorduğu zaman çekingenlikle "Ah, pekâlâ idare ederiz" demiştim.

"Ama bunu aklından geçirmesi bile yanlış" dedi Isabel kızgınlıkla.

"Ah, bir şey söyleme" dedim, Isabel'i yatıştırarak. Haftada on şiline kalacak başka bir yer olmadığını ikimiz de biliyorduk.

Çok az uyuyorduk, sürekli olarak sinirliydik, birbirimizle tartışıyor ve tıpkı evdeki gibi yatak örtüsünü çekiştirip duruyorduk. Az miktardaki yemeğimiz ve onu bulaşıkhanedeki tezgâhın üstünde yemeyi yakınmadan kabullenmem karşısında dehşete düşen Isabel, Isy Hala'nın, yemeğini yemek odasında yiyip alev alev yanan ateşin önünde ayak parmaklarını ısıtırken bizi açlıktan öldürdüğünü, yemeğimizi bulaşıkhanede yemek ve avuç içi kadar bir odadaki küçücük bir yatakta uyumak zorunda bıraktığını, limandan ya da Flagstaff'teki kuzeydoğu vadisinden ve çevredeki tepelerden aşağı taze taze esen soğuk rüzgârla gece ve gündüz donduğumuzu "anneme söylemekle" tehdit etti.

Isabel'i bir şey söylememesi için ikna ettim.

"Şimdi değil, dönemin sonuna kadar bekle."

Isabel, eğitim fakültesindeki ilk haftalarında arkadaşlar edindi, orada olduğu sürece "sabit" arkadaşı olacak bir erkek arkadaş buldu; gerçi zaman zaman başkaları da olacaktı ve korktuğum gibi hareket ediyordu. "Çılgınca" davranmaya başladı; bu yalnızca benim abartılı zapt etme anlayışıma göre endişe verici olan bir çılgınlıktı. Tekerlekli pateni keşfetti ve usta bir patenci oldu. Her akşam paten pistine gidiyordu, bu arada ben de onun geleceği için kurduğum hayallerin solduğunu ve aldığı bütün "eğitimin" boşa gittiğini görebiliyordum – neden çalışmıyordu, neden okumak, öğrenmek için yakaladığı fırsatı değerlendirmiyordu? Ona bu konuda fazla bir şey söylemedim; çünkü o hayallerin bana ait olduğunu fark etmiştim ve Myrtle için de aynı şekilde hissettiğimi hatırlıyordum.

Bununla birlikte geceleri, yatak örtülerini kendimize doğru çekiştirdiğimiz zaman onları kendi tarafıma doğru fazladan sert bir şekilde çekmem, Isabel için duyduğum hayal kırıklığı hakkında bir şeyler söylüyordu.

Isabel ile Bahçeli Evler dört numaradaki hayatımız "olaylıydı". "Çikolatalı dönem" vardı. Bir seferinde jaluzilerin hep kapalı olduğu ön taraftaki küçük oturma odasına gizlice göz atmış ve resim pervazı boyunca aralıksız yaslanmış, saten kurdelelerle süslü ve üzerinde İngiliz ve İskoç manzaraları ve alımlı hayvan resimleri

olan bir dizi büyük çikolata kutusu görünüştüm. Isabel'e çikolata kutularından bahsettiğimde, Isy Hala'nın dışarıda olduğu bir gün "Haydi ön odayı keşfedelim" dedi bana.

Kapının hemen iç tarafında, giysiler ve fotoğraflarla dolu yüksek bir şifonyer vardı. Alt çekmecesinde pelür kâğıdına sarılı bir takım beyaz örgü bebek giysisi bulduk; bebek battaniyeleri ve bebek bezleri de vardı. Babamın kız kardeşleri Polly ve Isy'nin ölü doğmuş ya da birkaç gün ya da haftadan fazla yaşamamış bebekleri olduğunu biliyorduk; bizim de ölü doğmuş bir erkek kardeşimiz vardı; hatta biz çocukken bile Polly Hala ve Isy Hala'nın bize karşı duygularında, özellikle de Isy Hala'nın Myrtle'a olan ilgisi ve Polly Hala'nın Chicks'i ya da June'u "evlat edinme" arzusunda bir tür açlık olduğunu hissetmiştik. Çekmeceyi hemen kapattık ve dikkatimizi çikolata kutularına çevirdik. Selofan kâğıdın hiç yırtılmamış gibi göründüğünü fark ettik.

"Bunları bütün bu yıllar boyunca saklamış olamaz" dedik. Isy Hala'nın çikolataları İskoç dansıyla kazandığını biliyorduk.

"Haydi içlerine bakalım" diye teklif etti Isabel.

"Yo hayır, bakamayız."

"Birini açıp deneriz."

Çikolata kutularını açma konusunda Isabel kadar istekli olsam da, bir ablanın sorumluluklarının farkında olduğumdan, ahlaki bir sorunu gizlemek için dili kullanma yoluna gitmiştim.

"Evet, haydi deneyelim." Zaten denemek farklı bir şeydi. Eğer kutularda gerçekten de çikolata varsa *denemek* demek *yemek* anlamına gelmeyecekti.

Kutulardan birini resim pervazından indirdik, kurdeleyi dikkatlice açtık, selofan kabı kaydırarak üst tarafını araladık ve içine, kahverengi kıvrımlı kâğıtları içindeki sıra sıra çikolatalara baktık.

Kanepeye oturduk ve tadına bakmaya başladık.

"Gayet iyiler, hiç bayat değiller."

Yemeye devam ettik ve çikolataları bitirince kâğıtlarını kutunun içine serpiştirdik, kapatıp selofan kabının içine geri koyduk ve saten kurdeleyi ön tarafında yeniden fiyonk yaptık. Yukarı tırmanıp kutuyu resim pervazına yerleştirdik.

Bahçeli Evler'de kaldığımız süre boyunca resim pervazı boyunca duran bütün kutulardaki bütün çikolataları yavaş yavaş yedik; bitirince kutuları yerine geri koyduk ve karanlık ön odaya gizli gizli

her girişimizde yeni bebek giysilerini hatırladık ama onlara bir daha bakmadık ve tıka basa yerken Isy Hala'yı ve hayatının nasıl geçtiğini merak ettik. Isabel'e yataktan çıkmayan George Enişte'yi ve lanolini anlattım. Boş çikolata kâğıtlarını boş kutunun içine atarken, ikimiz de Isy Hala'nın gözü gibi koruduğu hatıralarını mideye indirdiğimiz için suçlu hissediyorduk. Çikolata kâğıtlarının etrafındaki fırfırlar, insanın sahilde bulup zorla açtığı ve içinden siyah ölü gözlü küçük bir öbek çıkan, kenarları kuruyup buruşmuş küçük deniz kabuklarının fırfırlarına benziyordu.

Patlama ikinci dönemin sonunda yaşandı. Isabel sonunda eve mektup yazıp Isy Hala'nın beni koca bir yıl boyunca aç bıraktığını ve ikimizin de açlıktan öldüğünü, o kış boyunca küçük bir odadaki tek yatakta donduğumuzu anlatıp şikâyet etti. Isabel'in mektubu, annemin Isy Hala'ya hızlıca bir cevap yazmasına yol açtı; Isy Hala da babama, yani erkek kardeşine "Lottie'nin her zaman kötü bir idareci olduğu" fikrini ifade eden bir mektup yazdı. Annemin haksızlık karşısında öfkeli cevabını, Isy Hala'nın, Isabel ve benim "tatlı kızlar" olduğumuzu düşünmekle hata ettiği suçlaması takip etti. Bütün anmalık çikolatalarını yemiştik! Görünüşe göre ön odaya yaptığı ender ziyaretlerden birinde, halının üstünde bir çikolata kâğıdı bulmuştu.

Mektuplar gidip gelirken George Enişte'nin kız kardeşleri, "berbat Frame ailesi" hakkında küçümseyici şeyler söylediler; çocukların nasıl da her zaman kontrolden çıkmış olduklarını, Oamaru tepelerinde azgınlık yaptıklarını, Frame'lerin evinin nasıl da bir domuz ahırı gibi olduğunu ve annemin evi çekip çevirmekten hiç anlamadığını söylediler. Babamla Isy Hala arasındaki sert yazışma devam etti (annem, ilk iki mektuptan sonra yazarak "kendini alçaltmayı" reddetmişti) ve artık babam, annemin resmi adını, Lottie'yi kullanıyordu.

Sonuç olarak ben, utanç ve mahcubiyet ve artık "hiç zorluk çıkarmayan tatlı bir kız" olarak düşünülmediğim için kayıp duygusu içinde, Isabel ise "haklarımızı" savunduğumuz için zafer duygusuyla Bahçeli Evler dört numaradan taşındık. Isabel arkadaşlarıyla beraber yaşamak için gayet mutlu mesut bir halde misafirhaneye geçti; evin sahibesi yıllardır öğrenciler tarafından çok iyi bilinir ve sevilirdi. Ben ise müsait olan diğer tek yere, yılın geri kalanı için bir bölme kiraladığım Stuart Pansiyonu'na gittim; burası geniş bir

odanın içinde her bir yatağın yaklaşık iki metre yüksekliğinde sunta levhalarla birbirinden ayrıldığı dar bir alandı ve ders çalışmak, okumak ve yazmak ve uyumak için pek mahremiyet bulamıyor ve kafamı dinleyemiyordum.

Isabel'in, Dunedin'e gelişinin ilk haftalarında elimden kayıp gittiğini biliyordum ve onu kaybettiğim için üzülüyordum; ne de olsa o, bir zamanlar Emily idi:

> Benim ruhum korkak değil,
> Yeryüzünün fırtınalı dertleriyle korkudan titremez.

Sanırım Isabel'in benden ayrılışını hazırlayan, sanki vücuduna dolanmış bir ipi çözüyormuş gibi pistin etrafında patenle dönüp durduğu o geceler olmuştu. Havuzda yüzerek saatler geçiriyor, sarı saçları sudaki klor yüzünden hafif yeşile boyanmış halde Bahçeli Evler'e dönüyordu ve odamızın kapısını açtığı zaman, yüzmekten gelen öğrencinin yüzünün arkasında her zaman, Myrtle öldüğü gün havuzdan eve dönen çocuğun yüzünü görüyordum.

Bahçeli Evler'den taşınmamız ayrılışımızı hemen hemen tamamlamıştı. Eğitim fakültesinde birbirimizi görürsek sıkılgan bir şekilde merhabalaşıyorduk. Sonra evden mektup gelince, kötü haber hakkında konuşmak için kısa süreliğine buluştuk: Büyürken bütün o yıllar boyunca kirada oturduğumuz Eden Sokağı elli altı numara satılmıştı ve yakında evlenecek olan yeni sahibi, yılın sonunda taşınmamız için bildirimde bulunmuştu.

Bundan kısa süre sonra fakülte dekanı beni çağırttı ve merak içinde görüşmeye gittiğim zaman, "Kız kardeşin Isabel hakkında konuşmak istiyorum" diyerek söze başladı.

Dediğine göre Isabel, hem davranışlarıyla hem de giydiği kıyafetlerle, özellikle de üzerinde zürafa resmi olan etekliğiyle kendini gülünç duruma düşürüyordu.

"Üzerinde zürafa resmi olan etek giydiğini bir düşün!" dedi dekan.

Isabel hakkında anlayış dolu bir şeyler mırıldandım. Giysileri bizi hiçbir zaman şaşırtmamıştı, ilginç ve özgündüler. Biz Frame kızlarının kendi giysilerimizi dikmeye çalışarak, şerit geçirerek, kenarlarını eşit bir şekilde bastırarak, giysinin kolunun doğru tarafta olup olmadığını anlamak için o biçimsiz oyuğu yenle eşleştirerek

kaç saat harcadığımızı bildiğim için, Isabel'in aplike zürafasının bir terzilik zaferi olduğunu düşünüyordum. Gerçek şuydu ki ondan başka kimsenin, üzerinde zürafa olan eteği yoktu; Isabel farklı olduğu için kınanıyordu. "Başka hiç kimse" lafının gücü, hayatlarımızın tanıdık bir özelliğiydi.

"Ablası olarak sen, ondan sorumlusun" dedi dekan. "Onu böylesine... böylesine... tuhaf olmaması için ikna etmeye çalış."

Sıradan emprime elbisemin ve hırkamın yarattığı gösterişsiz halimle, bir yetişkin tavrı takınarak "O çok genç" dedim ve sanki Isabel'in davranışının nedenini biliyormuşum gibi (Isabel on ikinci sınıfta olmanın ıstırabını neden çekmemişti ki?) "Eğitim fakültesine çok erken geldi" diye ekledim.

Sonra endişeye kapılıp, öfkeli ve mutsuz bir şekilde "evdeki şartlar" hakkında bir şeyler mırıldandım. Hastalık durumu var, dedim, gözyaşlarına boğularak. "Hem evimizden de çıkarılıyoruz ve Noel'den önce bir yer bulmamız gerekiyor."

"Pekâlâ," dedi dekan, "kız kardeşini etkilemek için ne yapabilirsin bir bak bakalım."

Dekanla görüşmem konusunda Isabel'e hiçbir şey söylemedim. Alt tarafı bir zürafa için endişelenilmesine kızmıştım ve şimdi, onca yıl sonra o olay inanılmaz ve buruk bir şekilde gülünç görünüyor, ama bizden beklenen riayetin derecesini de gayet iyi gösteriyor. Gözyaşlarına boğulduğum için de utanmıştım; gerçi sonradan bu olayın şair sıfatımı pekiştirdiğini ummuştum: "Ailesindeki hastalık durumu, acaba içki sorunu mu?, "Evinden çıkarılmış...", "Bir şair için uygun bir kaynak...", "Ne trajik bir hayat..."

Birkaç hafta sonra dekan beni bir kez daha "çağırttı", bu sefer yazdığım çocuk öyküsünü tebrik etmek ve çocuklar için yazmaya "başlamayı" düşünüp düşünmediğimi sormak için. Dediğine göre yapıtım umut vaat ediyor ve hayal gücü sergiliyordu. Hayatımı şiir yazmaya adamaktan başka her şeyi içten içe küçümseyerek onu sakince dinlerken, kendimi bir şair olarak düşünüp keyifleniyordum. Görüşmenin sonunda dekan, "Kısacık konuşmamız kız kardeşin üzerinde etkili olmuş gibi görünüyor, artık çok daha sakin ve üzerinde zürafa olan eteği giymiyor" dedi. Zürafanın yerinden söküldüğünü ve Isabel'in "zaman" bulduğunda onu yeniden dikmeyi umduğunu açıklamadım. Zamanını uzun boylu, yakışıklı, sarışın erkek arkadaşı Steve'le geçirdiğini biliyordum; Steve'in

Morrie adında uzun boylu, yakışıklı, esmer ve çok utangaç bir arkadaşı vardı ve "ev arama" işini konuşmak için buluştuğumuz bir seferinde Isabel, "bütün derslerimi bir kenara bırakıp" o ve Steve ve partnerim olarak Morrie'yle dans etmeye gelmemi teklif etti. Üzerinde fazla düşünmeden kabul ettim ve alışılmadık ama belli belirsiz heyecan veren geceyi Morrie'nin partneri olarak geçirdim. Morrie bütün akşam –çok az konuşarak– dans etti ve benimle durup dans edenleri seyretti, kendisi de yerinde duramayarak bir tür kendine özgü dansla zıplıyor ve çok alçak sesle şarkı söylüyordu:

> Cumartesi dansını kaçırdım,
> en fazla kapıya kadar gidebildim,
> buna katlanamadım sen olmadan,
> artık üstesinden gelemiyorum...

Ve "üstesinden gelemiyorum, üstesinden gelemiyorum, üstesinden gelemiyorum artık" şeklindeki nakaratı Southland aksanıyla uzatarak arka arkaya ekliyordu. Yanımda bulunuşunun farklılığı hoşuma gitmişti, ama ikimiz de fazlasıyla çekingendik. Birbirimize baktığımız kısacık anlarda onun yüzünün koyu kırmızı olduğunu görüyordum; biliyorum ki benimki de utançtan kızarmıştı.

Dekanın yazılarım hakkındaki yorumu, ona ve diğerlerine *gerçekten* de bir şair olduğumu göstermek için yılın sonunda okulun şiir yarışmasına katılmayı düşünmem için beni cesaretlendirdi. Bu arada yapacak, düşünecek ve endişelenecek o kadar çok şey vardı ki huzur bulduğum yerler yalnızca Shakespeare ve eski İngilizcenin içinde yaşadığım üniversitedeki İngilizce dersleri ve modern şiirler, James Frazer, Jung ve Freud'u okuduğum Dunedin Halk Kütüphanesi'nin kaynak kitaplar bölümüydü. Bir yandan sunduğu olanaklarla beni heyecanlandıran, bir yandan da sıkıcı coğrafi ve tarihi detaylardan bahsetme gerekliliği yüzünden bir türlü benimseyemediğim "Şehirlerin Gelişimi" konulu ödevimi yazmaya başlamamıştım. "Şiirsel ruh" olarak düşündüğüm şeyi besleyip büyüttüğümden, ya ideal şiirsel dünyam içinde çok az değer verdiğim ya da olmak istediğim kadar zeki olmadığımı bana hatırlattığı için ve gittikçe bunun farkına vardığımdan ve zihnimin sınırlarını kabul etmeyi reddettiğimden "sıkıcı detay" olarak

düşündüğüm her şeye karşı sabırsız hale gelmiştim. *Eleştirmen*'de basılan türden şiirler bile yazamıyordum. Şair olmayı hayal etme hakkını nereden buluyordum ki ben?

"Şehirlerin Gelişimi" ile yüzleştiğimde kendimi zavallı bir başarısızlık örneği olarak görmüştüm. Tek umudum uzun makaleyi kendi tarzımda yazmak (ve resimlemek), yani düzyazının sıradan ve kabul görmüş giysisine kendi zürafamı iliştirmekti. Sonuçta metin, resim yapmaya hiç "kabiliyetim" olmadığından, dergilerden kesilmiş tuhaf çizimlerle birlikte *Dalgalar*'ın coğrafi ve tarihi ve toplumsal bir türlemesi olup çıktı. Sonradan öğrendim ki "Şehirlerin Gelişimi" ödevim için verilen hüküm, Isabel'in giysileri için verilen hükme benziyordu; gerçi birisinin, "bende, bildiklerinden daha fazlasının olabileceğini" ileri sürdüğünü de öğrenmiştim.

Fakültenin o son yılında benim için başlıca iki zevk kaynağı vardı: Gordon Tovey'in verdiği ilham verici derslerinde sanatı keşfetmem ve herkesin, hatta müzik kulağı olmayanların bile şarkı söylediği fakülte korosunun gösterisi. Wilkie olarak bilinen George Wilkinson'ın yönetiminde "Shalott Leydisi"ni, "Azorlar'daki Flores'te"yi (Richard Greenville'in Baladı) ve Beethoven'in "Dokuzuncu Senfonisi"nden "Neşeye Övgü"yü söyledik. Tekrar tekrar prova yaptığımızı ve sonunda, o önemli olay sırasında gözyaşlarına boğularak, hepsi de zihnin ve yüreğin bir üst katında olma duygusu içindeki şarkı söyleyen seslerle çevrili ve bitmesini hiç istemediğim bir keyif hissederek şarkıları söylediğimizi hatırlıyorum ve şimdi bile, Dunedin Belediye Sarayı'ndaki o akşamı, bir araya gelmiş koroyu ve bir araya gelmiş izleyicileri ve insanın şarkı söyleyeceğini hiç hayal etmeyeceği kişileri ve kendimi

> neşenin sesi ve ahengi,
> havada sakin ve tatlılıkla çınlıyor.

diye şarkı söylerken hatırladığımda, hissettiğim mutluluğu anımsıyorum ve o mutluluğun, herhangi bir sanat yapıtıyla birlik olmanın ödülü olduğunun farkına varıyorum; sanki sıradan insanlardan birdenbire meleklerin bakış açısından bakmaları istenmişti.

Yıl sona eriyordu. Şiirlerimi fakülte dergisine gönderdim ve "Kedi" şiirimle on şilinlik birincilik ödülünü kazandım.

Durmadan çarpan pencereyi
ve ahmak oğlanın mızıltısım duymazdan gelip,
parçalanmış fareyi bırakıyorum ki
oğlanın boş bakan gözlerinde akıp gitsin
ve düşünceler içinde sırtımı dayayıp oturuyorum.
Ama pataklayan oğlanın iradesi
kulağımdan gizlice giriyor, sokuluyor beynime
kıvrılmış bir kedi gibi, mırlıyor ve uyuyor
ve beni evden uzaklara götürüyor
tırmalanmış bulutlara ve pençelenmiş aya;
ve de parçalanmış fare gibi rüzgâr
boş bakan gözlerimin önünde akıp gidiyor.

Bir başka şiirimin adı, ki o da yayımlanmıştı, "Dehliz Sahili"ydi.

Martıların denizden kaynaklanan,
taze acıya saplanmış ebedi çalılıkları,
ağlayışlarıyla yakarışta bulunuyor
uçurumun sağır kulaklarını doyuracak kadar
ya da dünyanın gözlerini, bitip tükenmeden gözyaşlarıyla
dolduruyor.

Burada dehlizin içinde, acılardan uzakta, martı çalılıkları
beyaz hasırotu ya da çiçekle boğazımızı sıkıyor,
yeşil giyotinde ve denizkızının sessiz çığlıklarında
köklerin varlığını kabul etmiyor.

Yalnızca ışığın sızdığı, sahili tabaka tabaka kaplayan
taştan insanların,
kasapların uzlaşması, gizli Spartalı oğlanlar gibi
kalplerinin yuvası için dehlizi çağırdıkları, çağırdıkları
yerde
işte orada taştan zihinler, çılgın zihinler dağılır
deniz ve beyaz kuş kök salarken
tek bir çalılıkta, sonsuz ve yalnız.

Bu şiirlerden alıntı yapıyorum; çünkü o zamanın şairleri olan George Barker ve Dylan Thomas'ın üzerimdeki etkilerine işaret ediyor

ve içsel hayallerimi korumak için onları gizlemek zorunda kalmadan ya da öğretmen rolü yapıp "hiç zorluk çıkarmayan tatlı bir kız" olarak mutluluk içinde gülümseyip hile yapmam gerekmeden kendimi bütün bir varlık olarak kabul etme ve bundan sorumlu olma çabamı gösteriyor.

Çoğunlukla olayları takip eden ya da başkalarının başlattığı fırtınalar bazı anıları silikleştirmişti; o anıların renkleri solmuş, şekilleri kaybolmuştu. Ailemin yaşayacak bir yer bulma konusunda çaresiz olduğunu biliyordum. Bütün parayı idare eden babam, aylık kura çekimiyle kredi alma umuduyla yeni kurulan bir yapı kooperatifinden hisse satın aldı; bu arada hiçbir zaman kişisel parası olmayan annem inancıyla katkıda bulundu: "Tanrı, sen istemeden bile neye ihtiyacın olduğunu bilir." Mucizevi bir şekilde bir sonraki kurada üç yüz poundluk kredi çıktı ve bu para, Oamaru'nun kenar mahallesinde, parkın ve karavan kampının hemen ötesinde bir buçuk hektarlık bir arazinin ortasındaki yıkık dökük, fare istilasına uğramış eski bir evi almaya ancak yetti. Bu yer değişikliği ve arayış benim için öylesine endişe verici olmuş olmalı ki hatırlamıyorum. O yıl için dersler sona erdiği zaman Bradley ailesi ve Rona Pinder'la sahildeki bir kulübede kaldığımız Stewart Adası'na gittim. O zamana ait hatıralarım, deniz kenarında ev yapımı mayolarımızla hava atarak yürüdüğümüz, ateşin üzerinde pişen yemekle iki genç adamın ilgilendiği, kulübemizin içinde yatak örtüleri boğazıma kadar çekilmiş halde yatakta yattığım, bu arada genç adamlardan birisinin bir önceki geceden kalma bulaşıkları yıkadığı ve yetişkinliğin tamamlanmasının simgesi olan "bira partisi" yaptığımız birkaç fotoğraf karesiyle sınırlı.

Oamaru'ya döndüğümde, Eden Sokağı elli altı numaradan Willowglen olarak bilinen yerdeki eski eve taşındığımızı gördüm.

6
Willowglen

Willowglen'de hep sefil aileler oturmuştu. Onlardan çok ender tekil olarak bahsedilir, yalnızca "korkunç D ailesi" ya da "işte o X ailesi" olarak söz edilirdi; okula giden çocukları çıplak ayaklıydı, giysileri

perişandı. Bazen hasta olurlardı ve büyüdükleri zaman toplumun cezalandırdığı fiilleri gerçekleştirenler, toplum dışına itilenler onlar olurdu. Büyük Buhran sırasında gerçek fakirler onlar olmuşlardı; sığır ve domuz kemikleri ve çürümeye başlamış meyvelerle hayatta kalmışlar, giysilerini "yardım dükkânından" şeker çuvalı içinde almışlardı. Yardım dükkânına gitmeniz gerekmişse dünyanın en sonundaydınız; insanlar sizin aptal olduğunuzu ve bir işe yaramadığınızı ve asla bir şey öğrenemeyeceğinizi ve başkalarına hastalık bulaştırdığınızı söylerdi. *Dükkân* kelimesine hayrandım; ahmakların kafasına takılan külah gibi görünen a'nın üzerindeki o küçük şapka yüzünden, sonradan bunun inceltme işareti ve kaybolmuş bir "s" harfinin belirtisi olduğunu öğrenmiş, kelime manzarasında kayıp harflerin düştüğü derin vadileri hayal etmiştim. M. ailesi şehri terk ettiğinden beri ev boştu. Yüzyılın başında bir hektarlık alana bir bahçe mimarı tarafından İngiltere'ye özgü ağaçlar ekilmişti – beş meşe, "hayalet ağaç" dediğimiz üzeri dallarla kaplı koca bir kuzey çamı dahil çam türleri; porsuk ağacı ve servi, elma, kiraz, ayva ve erik ağaçları olan bir meyve bahçesi; arka tarafta çatının üzerine doğru eğilen büyük bir armut ağacı; yığınla bahar çiçeği – arazinin ortasından akan derenin kıyısı boyunca nergisler, kibritbaşı çiçekleri, çiğdemler. Belediyenin bize geçiş hakkı verdiği sokaktan eve uzanan yol boyunca bir çam fidanlığı vardı. Willowglen üç tarafından mataguri otlakları ve bataklıklarla çevriliydi ve bir tarafta da Oamaru'dan güneye giden demiryolu vardı.

Evin arkasında ve armut ağacının geçen yılki yaprak süprüntüleriyle dolu, tepeye yaslanmış kulübenin içinden geçtiğim ve eski yer döşemesi büyük ölçüde çöktüğü için tabanı kısmen toprak olan mutfağı gördüğüm zaman, yaşadığım perişanlık içinde sıkışıp kalma duygusunu hatırladım. Mutfakta bir kömür ocağı ve bitişikteki daha büyük olan bulaşıkhanede eski bir elektrikli ocak vardı. Dışarıdaki paslı su tankından gelen musluk borusu bulaşıkhane duvarından içeri uzanıyordu. Bulaşıkhanenin ötesinde şaşırtıcı bir şekilde bir küvet ve lavabosu olan ama sıcak suyu olmayan ufak bir banyo vardı ve tank tamir edilene ya da şehir suyu bağlanana kadar su da olmayacaktı. Evde dört oda ve mutfak, bulaşıkhane ve banyo vardı ve odaların ikisinde uzun zamandır kullanılmayan ve bacadan düşen çerçöp parçalarıyla dolmuş sırt sırta yaslı iki şömine vardı. Attığımız her adım böcek oyuklarıyla delik deşik olmuş tava-

na titreşim gönderiyor, böylece odaların çürümüş zeminlerindeki altın tozu durmadan artıyordu.

Dışarıda, saksağanlarla dolu devasa servi ağacının yanında, ahşap çamaşır küvetinde yıkanan çamaşırları kaynatmak için bir köşede duran bakır teknenin çürümekte olduğu bir çamaşırhane vardı. Kulübeye giden patika üzerindeki ve kısa zaman sonra "servi" olarak adlandırdığımız servi ağacının yanındaki tuvalet, bizim "tuvalet gülleri" dediğimiz küçük ve güzel kokulu beyaz güllerle kaplıydı ve kapısı yoktu, bu arada plaj tuvaleti gibi uzun ve geniş olan oturacak yer, kahverenginin farklı tonlarındaki ve üstü *Oamaru Mail* ve *Otago Daily Times* gibi solmuş gazete kâğıdı parçalarıyla kapatılmış eski "kiki'lerle (bizim dışkı için kullandığımız kelime) yarı dolu, derin bir delik üzerine yerleştirilmişti.

Annemle babam Isabel ve June'un evi nasıl ovalayıp temizlediğini, mobilyalardan bazılarını nasıl da dik yokuştan yukarı taşımaya yardım ettiklerini ama çoğunu "aşağıdaki düzlükte", iki eski ahır ve çiftlik barakasından birinde bırakmak zorunda kaldıklarını anlattı. Bruddie ve babam, anlaşmazlıklarını geçici bir süre için unutup beraber çalışarak su temin işini ve foseptik tankını planlamış ve çatıyı onarmışlardı. İlk kez elektrikli ocak kullandığı için sevinçten havalara uçan annem, hamur tatlısı ve çörek ve kurabiye ve köfte pişirmeye girişti; elektrikli ütüyü ilk kez kullanarak babamın iş gömleklerini ve mendillerini ütüledi ve özlemle, "Keşke çocuklar küçükken de bunlar olsaydı!" dedi. Biz kızlar da yıllar boyunca eski demir ütüyü sobanın üzerinde ısıttıktan ve bazen altındaki isi temizlemeyi unutup okul üniformalarımızı ve gömleklerimizi, silerek çıkartılamayan siyah izlerle damgaladıktan sonra elektrikli ütüyü kullanmanın tadını çıkardık; artık kenarları ve pilileri ne de hızlı bir şekilde ütüleyebiliyorduk!

Yıkık dökük olmasına karşın, kendimizi evimizde hissediyorduk, daha doğrusu *onlar* kendilerini evlerinde hissediyorlardı; çünkü taşınma sürecini kaçırmıştım ve eve gelişim, ölüm ve ölümün şoku ve defin sona erdikten sonra aileyle buluşmam gibiydi. Babam, parkın etrafındaki dönemeçte ve Maheno'ya doğru çıkan dik yokuşta treni yavaşça sürerken "yedek" kömürü lokomotiften yuvarlama numarasına çoktan başlamıştı. Diğerleri de bir çuvalla gidip tel örgülerin arasından, akasya ağacının yanındaki ve yabani ıtırşahi kümelerinin içindeki demiryoluna ait değerli kömür parça-

larım (ya Kaitangata'nın "parlak" kömürü ya da Southland linyiti olan "mat" kömür) kapışmayı öğrenmişti. Ayrıca aceleyle onarılan kümes, bir düzine beyaz Legorn tavuğuyla doldurulmuştu; bunun üzerine, eski kulübede bulunan paslı öğütücü, istiridye kabuklarını öğütüp tavuk kumu üretmek amacıyla çalışır hale getirilmişti. Çatısız ve boyunduruğu kırık külüstür ahır, tepenin başladığı yerde, elma deposunun yanında bekliyordu.

Toprak zemini ve evin içinin "hiçbir yere ait olmadığını" görünce karamsarlığa kapılmış ve kendimi yalnız hissetmiştim ve Willowglen'deki evin asla benim yuvam olmayacağını anlamıştım. Fazlasıyla küçüktü, dip dibeydik; ön yatak odasındayken mutfakta çalan radyoyu sanki mutfaktaymışım gibi duyabiliyordum. Tartışmaları, yükselen sesleri ve "Birbirinize karşı sesinizi yükseltmeyin" dediğini bildiğim annemin sessizce mırıldanarak yalvardığını duyabiliyordum. Rüyalarımızdan hâlâ neşeyle bahsetmemize, kahkahalar içinde her şeyin "komik tarafını" görmemize rağmen, kız kardeşlerim, abim ve ben, hayatlarımızın birbirimize açık etmediğimiz birer "iç odasının" bulunduğu yaştaydık artık. Gerçekten de o yaz Eden Sokağı elli altı numaranın yeni sahibini kurgularımızda "kötü adam" yaptık, birbirimize o ve onun kaçınılmaz akıbeti hakkında öyküler anlattık ve onu kötüler listemize ekledik – Bayan Low, sağlık müfettişi, giysi almak için para ricamıza yanıt vermeyen parlamento üyesi; hepsinin de etrafı ağzımızdan çıkan kelimelerin oluşturduğu ağla dikkatlice çevrilmişti ve çaresiz hale getirilmişlerdi.

Willowglen topraklarına, her bir yaprak ve bitki ve böcek ve toprağın kendisi ve yapılarla ağaçların yerleşimi bize asilce hizmet etmiş olsa da Eden Sokağı elli altı numaraya hiç vermediğimiz türden bir sevgi verdik. Willowglen sahip olduğumuz ilk evdi. Elbette ki yapı kooperatifine geri ödeme yapılmalıydı ve damgalı makbuzlarıyla Starr-Bowkett kitapçığı, babamın altı penilik bozuk paraları sakladığı teneke kutusuyla birlikte yeni şöminemizin üzerindeki onur köşesinde yerini almıştı – babam, teneke dolana kadar bütün altı penilerini kapağında yarık olan bu kakao tenekesine atar, sonra zaman çizelgesinden şeritler keser, bozuk paraları dizip uzun bir rulo yapar ve onları bütünletip "gerçek" para haline getirmek için şehir merkezine götürürdü.

O yaz nasıl da hayaller kurmuştuk! Eğer Willowglen'e kışın taşınmış olsaydık o hayalleri kurmayı başaramazdık, ama mevsim-

lerden yazdı, Noel yeni bitmişti ve kendi çobanpüskülü ağacımız vardı ve hayatımızda ilk kez servi yerine kendi çam dallarımıza sahiptik – artık kullanılabilir bir şöminemizin olmaması umurumuzda mıydı ki? Meyve bahçesinde açan yığınla çiçeğin, kurumuş tepeleri uzun çimlerin arasından zar zor görünen nergislerin, onca ağaç ve onca otun, deredeki sazhorozları ve ördekler ve yılanbalıkları ve nilüferlerin, onca yaz mevsimi gökyüzünün ve rüzgâr estiğinde dinlenebilecek "aşağıdaki düzlükteki" çam fidanlığının yaşattığı zevk; hepsi de öylesine keyif veriyordu ki Willowglen'deki "dışarıya" âşık olmuştuk. O şahane yeşil ve altın renkli yaz günlerinde derenin kenarında bir yer, yıllar öncesinin yıllanmış huş ağacı kütüğü gibi eski bir kütük buldum. Saatlerce suyu, ördekleri, sazhorozlarını ve yıkık tel örgülerin arasından bataklıkla mataguri karışımı otlaktaki (*benim matagurim*) çimenleri kemiren koyunu seyrederek oturdum. Kız kardeşlerimle şehre inen yolları ve ötesini, çocukluğumuzun bir parçası ve ergenlik dönemi efsanesi olan Old Mill[4] Sokağı'nı keşfettik; o zamanlar "Eski değirmeni geçince ta ötede yaşamak" demek şehrin diğer tarafı kadar uzakta, "Erkek Lisesi'nden daha ötede" yaşamak anlamına geliyordu ve bir oğlanla "Eski değirmenin etrafında dolanmak" demek, ne demek olmasını bekliyorsanız o demekti.

Sonra ilk sonbahar çiyleri ocak ayının son günlerinde çimenlerin üzerinde ortaya çıktığı zaman, kendi çam fidanlığımızın yanında ve okaliptüs ağaçlarının arasından aşağı, Robertsonlar'ın çiftliğine bakabileceğiniz karşıdaki tepede mantar topladık. Kasabanın sütünü onlar sağlıyordu. Norman adındaki oğulları bursla üniversiteye gidiyordu. Onunla bir ya da iki kere konuşmuştum. Özlemle belki de birbirimize âşık olacağımızı ve evleneceğimizi düşündüğümü hatırlıyorum.

Babam evde olduğu zamanlarda onun da bir yeri vardı. Masanın ona ait tarafı, ufak pencereden bakıp patikadan ziyaretçilerin gelip gelmediğini görebildiği ve okumak için ışık olan, kömürlü ocağın yanındaki taraftı. Mutfak kapısının hemen yanındaki duvara yaslı kanepe Bruddie'nin yeriydi; tavşan vurmak için kullandığı tüfek, üzerindeki duvara asılıydı ve aile içinde gerginlik olduğu zamanlarda Bruddie uzanıp tüfeğini alır ve yavaşça, kasten temizlemeye

4 İng. Old Mill: Eski değirmen. (ç. n.)

başlardı; bu arada annem endişeyle seyreder ve babam, dudakları kızgınlıkla birbirine kenetlenmiş bir halde masanın üstünde, önünde duran zaman çizelgelerinin buruşukluklarını düzeltirdi ya da kakao tenekesini alıp altı penilerini saymaya başlardı. Ya da "Tebeşirim nerede, annesi?" derdi.

Yıllar boyunca babamın mide ağrıları olmuştu ve kanser olabileceğinden şüphelendiği için doktora gitmeyi reddetmişti; onun yerine Polly Hala ya da Isy Hala'nın önerdiği ve "tebeşir" diye bilinen bir ilacı içiyordu.

Ve annem tebeşiri bulur, belli dozda hazırlar ve ona verirdi.

Ve olay, bir sonrakine kadar bitmiş olurdu.

Her birimiz gibi annemin de Willowglen için hayalleri vardı. Didinip uğraştığı hapishanesinin içinden, ki bunu kendi kendine dayatmıştı (çünkü kendimizi yetişkin olarak hissediyorduk ve kısmen artık kendimizi rahatsız hissetmemize yol açan annemin ebedi hizmetçi rolüyle ilgili anılarımızı silmek için yardım etmeye istekliydik), dışarı, hayallerindeki yere baktı; gerçekte yakındaydı ama hapishanesi içindeyken ondan uzaklaştırılmış gibi görünüyordu. "Akşam serinliğinde" "aşağıdaki düzlüğe" inmenin ve çam ağaçlarının altında yalnızca oturmanın, belki de piknik yapmanın ve ağaçlardaki rüzgârın sesini dinlemenin hayalini kurdu. Willowglen'in payına güneşten özel bir miktar düştüğünü keşfettik. Arazinin, güneşin ve gökyüzünün altında büsbütün yattığı Eden Sokağı elli altı numaranın aksine, batıdaki tepeye karşı konumlanmış ve doğudaki tepeye bakan Willowglen'deki ev, kuzey sınırında alıç, akdiken ve söğüt ağaçlarıyla sabahları çok kısa bir süre güneş alıyor, bu yüzden yaz aylarında bile ev serin oluyordu, ama eğer evin serin ve çoğu zaman soğuk dünyasından bakarsanız, derenin yanındaki düzlükte ve onun ötesinde güneşin geç saatlere, yaz aylarında akşama kadar gökyüzünde kaldığı bir dünya görürdünüz; eğer gün ve çalışma enerjisi hızla tükenirken annem gibi dışarı bakarsanız belki de "aşağıdaki düzlükte" elde edilemez güneşli bir dünya olduğunu hissedebilirdiniz.

Aşağıdaki düzlüğe gelip güneşe çıkması için anneme yalvardığım zaman kitabının yayımlanmasından, İsa'nın dünyaya dönüşünden ve artık yirmi birinci yaş günü hediyesi olarak beyaz tilki kürkünden bahsederken kullandığı ses tonuyla "Günlerden bir gün" dedi.

"Düzlüğün" daha da uzak ve hayal gibi görünmesine neden olan İncilvari bir dil kullanarak "Günlerden bir gün "akşam serinliğinde" çıkıp güneşteki çam ağaçlarının altında oturacağım" diye ekledi.

Ocak ayında, Dunedin'deki Arthur Sokağı Okulu'nda dördüncü sınıf öğretmeni olacağım haberi ulaştı. "Gizli dönem" olduğunu öğrendiğim ve çocukların yumuşak başlı, sorumluluk sahibi ve sorunsuz olduğunun düşünüldüğü ya da eğer "sorunlu" iseler bunun bir sır olduğu, fark edilmediği bu devreyi yaşayan bir sınıf için başvurmuştum – ah, o efsanevi "çocuğu" nasıl da derinlemesine tanıdığımızı düşünüyorduk!

Ve *Otago Daily Times*'a verdiğim "Sessiz öğrenci Arthur Sokağı Okulu'na yakın ev arıyor" ilanına karşılık, Maori Tepesi'ndeki Drivers Sokağı'nda yaşayan Bayan T. adındaki birisi bana "tam pansiyon konaklama" teklif etti. Böylece bir kez daha Isabel ve ben, Dunedin'e giden bildik yavaş trenle güneye, Isabel eğitim fakültesindeki ikinci yılına ve Isy Hala'nın evinden ayrıldığından beri Union Sokağı'nda yanında kaldığı Bayan R.'ye, ben de Bayan T.'nin Maori Tepesi'ndeki evine ve Arthur Sokağı Okulu'nda stajyer öğretmenlik yılıma doğru yola koyulduk.

7
1945 (Bir)

Çocukken durmadan tekrarladığımız yazılarımızla gezegenleri kucaklamak için kendimizden ayrılarak kişiliğimiz ve bulunduğumuz yerle ilgili denemeler yaparken –isim, sokak, şehir– Oamaru, Kuzey Otago, Otago, Güney Adası, Yeni Zelanda, Güney Yarıküre, Dünya, Evren, Gezegenler ve Yıldızlar gibi kelimelerde basit bir yolculuğa çıkıyor ve belki de varoluşa dair kehanette bulunuyorduk. Epik şiirin olanaklarını fark etmeye mecbur bırakılan lirik şairlerdik ve bu epik olanakları sıradan düşüncelerimize soğukkanlı bir şekilde dahil etmiştik. Bunu anlatıyorum; çünkü benim için kişisel bir lirik şiir olarak başlayan 1945 yılı, bu sefer kelimelerle değil eylemlerle ifade edilen, evreni, gezegenleri ve yıldızları kucaklayan bir destan gibi şartların, ulusal ve dünya olaylarının rastlantılarıyla sona ermişti.

Dunedin'e döndüğümde kişiliğim bir parça daha gelişmişti. O yıl ağustos ayının sonunda yirmi bir yaşına basacaktım. "Yirmi birinciler" olarak bilinen şey, büyümenin devam eden ritüelinin bir parçasıydı ve insan "yetişkin" haline geliyor, oy kullanabilen, vasiyet yazabilen yasal bir yurttaş oluyordu ya da şu şarkıda dendiği gibiydi:

> Bugün yirmi bir yaşındayım,
> Kapının anahtarı bende,
> Daha önce hiç yirmi bir olmamıştım.
> Bugün yirmi bir yaşındayım.

Aynı zamanda Arthur Sokağı Okulu'ndaki stajyerlik yılımın ardından senenin sonunda öğretmen olarak sertifikamı alacağımı umuyordum. Sanat derecesi dersime bir ders daha eklemeyi de umuyordum ve İngilizce III dersinin ilgi alanımı fazlasıyla kapsayacağını hissettiğim için psikolojinin ilk yıl dersi olan Felsefe I'i almaya karar verdim.

Fakülte dergisinde iki şiirimin yayımlanmasıyla beslenen ("Benim gerçek bir şair olduğumu şimdi anlayacaklar!") gizliden gizliye şair olma arzusuyla aklımı bozmuştum. Okuldaki yıllarımda insanları hayal gücümle etkilemek için ne kadar hevesliysem şimdi de o kadar hevesliydim; yalnız burası yazar ve şair kaynıyordu, hayal güçleri birbiriyle yarışan çok daha fazla insan vardı; çünkü üniversitenin girişinde, baştan çıkartan "Bir Tane Alın" yazısıyla *Eleştirmen* dergisi "kutusunun" yanında görünüşte rahat bir şekilde oyalanarak *Eleştirmen* dergisini edinmeyi öğreniyordum. Dergiye katkıda bulunmak için, şiir ya da öykünün bırakılacağı ofisi hâlâ ziyaret etmek gerekiyordu. Yazılarımı neden postalamadığımı bilmiyorum. Sanırım mektup yollamak dahil insan etkinliklerinin çoğu konusunda cahil ve saftım. Sıradan insanların uğraştığı günlük işlerin sayısının hâlâ farkında değildim. Evdeki hayatıma dayanarak tahminim, mektupların yalnızca başka şehirlere, doğum, ölüm, evlilik veya geçmişteki ya da gelecekteki yolculuk haberleri için yazıldığıydı; telgraflar çoğunlukla ölüm olayını ya da "oradan geçen" trenin varış saatini iletmenin ya da akrabalara para göndermenin hızlı bir yoluydu; paketler de Noel anlamına geliyordu. Yetişkin hayatının ilk el kitabını yeni yeni okumaya başlamıştım. Sevinci ve kayıp

noktasında keşfedilen sevgiyi öğrenmiş, ölümü kabullenmiştim. İnsanların yüzlerinin arkasında, gözlerinde, dayatılan ya da hızla gelip geçen ihtiyatsız yüz ifadelerinde ve konuştukları kelimelerde onların duygularını görebildiğimi hissediyordum. "Savaşın merhametini, damıtılmış merhamet savaşını" içinde barındıran savaş hâlâ aklımdan çıkmıyor ve zihnimi karıştırıyordu; başka kimsenin hakkında konuşmak ya da görmek istemediği anlaşılan yerleri benim için aydınlatmaya devam edenler şairlerdi. "Uluslar uluslara karşı kılıçlarını kaldırmayacak ve artık savaşı öğrenmeyecekler" kehanetini özlem duyarak sık sık düşünüyordum.

Bayan T.'nin yanında pansiyoner olarak kalmaya başladım. Bayan T. duldu ve Kathleen adında, Waikari'deki yeni devlet konutlarında yaşayan evli bir kızı vardı; kahvaltıdan sonra otobüse binip giderek günlerinin çoğunu onun yanında geçiriyor ("Ben Kathleen'e gidiyorum") ve aşağı yukarı ben okuldan eve geldiğim zaman dönüyordu. Bayan T.'nin tek sohbet konusu "Kathleen, Bob ve çocuklar", ne yaptıkları, ne dedikleri ve ne hissettikleriydi ve düşüncelerinin çoğunu onlara hediye olarak ne vereceği kaplıyordu. "Arthur Barnetts'te bir şey gördüm ve kendi kendime dedim ki, "Bu Kathleen'in en küçüğüne çok uygun. Kathleen her yerde böyle bir şey arıyordu.'" Bob, Princes Sokağı'ndaki dükkânda elektrikli aletler bölümünde çalışıyordu ve ısıtıcıları indirimli alabiliyordu.

"Derslerimden geri kalmamak ve notlandıracak ve hazırlayacak derslerim olduğu için" yemeğimi odama götürmek yerine bazen, görüntü icabı Bayan T. ile yemek yiyordum ve sonra onun karşısına oturuyor, "Kathleen'in evinde" geçen günü tarif ederken (bulaşıkları beraber yıkadıklarını ve evi topladıklarını ve Kathleen ve Bob'un bir gün her odaya "duvardan duvara" halı kaplatmayı umduklarını anlatırken) büyülenmiş bir şekilde dinliyordum. "Artık epey duvardan duvara kaplı ev var." "Zorluk çıkarmayan, hiç zorluk çıkarmayan" sessiz, utangaç öğretmen olarak ben, boş zamanımın çoğunu odamda, not vererek, ders hazırlayarak ve çocukların çabasını ödüllendirmek için farklı renklerde kâğıttan yıldızlar keserek, psikoloji ders kitabımı çalışarak ve şiir yazıp okuyarak geçiriyordum.

Bayan T.'nin evi, Jessie C.'nin Oamaru'daki evine benziyordu – halılarla ve güllü duvar kâğıtlarıyla, bolca mobilya ve ıvır zıvırla, döşemelerinde yırtığı olmayan kanepelerle, bütün evin içinde mobilya dolgu malzemesine, tahta zemine ve duvar kâğıtlarının

arkasında kaba kumaşa rastlanmamasıyla, "başka türde insanların" yaşadığı bir yerdi. Gizlilik havası içinde bir rahatlık vardı. Duvarların arkasında ve yerin altında ne olduğunu her zaman bildiğimiz ve çoğu zaman da görebildiğimiz bir evde büyümüştüm ve "başka insanların" evlerinde hiçbir zaman kendimi rahat hissetmemiştim. Willowglen'de bile toprak zeminin haraplığı öylesine (gerçekdışı hale gelecek kadar güçlü) bir gerçeklik hissi veriyordu ki, Bayan T.'ninki gibi evlerin içi yumuşak dolgulu gizliliğinden daha fazla yaşamın parçası olduğunu gösteriyordu.

Okuldaki çocuklardan ve öğretmenlik yapmaktan çok mutluydum. Kişisel gelişimi cesaretlendirmek için birçok fikrim vardı. Çocukların sanat becerilerinden ve şiirlerinden büyük zevk alıyordum; çünkü neredeyse her gün şiir ve öyküler yazıyorlardı ve herkesin okuması için bunları, resimlerle birlikte duvarlara iğneliyordum. Diğer dersleri öğretmek için de çok çaba sarf ediyordum. Başarısızlığım, öğretmen kadrosunun arasına karışma yetersizliğimden kaynaklanıyordu; çünkü insanların, özellikle de öğretmen olarak performansımı değerlendirmesi ve yorumlaması istenebilecek kişilerin arasındaki çekingenliğim, boş zamanlarımı yalnız geçirmeme neden oluyordu. Bir oda dolusu başka öğretmenle sabah ve akşam çayına gidemeyecek kadar utangaçtım. "Yetişkin arkadaş çevresine katılma, diğer öğretmenler ve ebeveynlerle sosyal toplantılarda ve tartışmalarda yer alma" ihtiyacı hakkındaki bütün talimatlara karşı geliyordum; ayrıca "öğretmenler odasındaki sabah çayının" neredeyse kutsal bir ritüel olduğunu bilsem de sürekli "sınıfta yapacak işlerim olduğu" bahanesini öne sürüyordum. Müdür ya da müfettiş tarafından "teftiş edilme" korkum sayesinde, otoritenin sesinin koridorda yaklaştığını duyduğum anda devam edebileceğim bir dizi öykü uydurarak hesap gününü erteleme yoluna gittim. Böylece müdürün, kendinden geçerek dikkat kesilip oturmuş bir sınıfa yapacağı ziyaret (öykünün içeriği, kendinden geçmiş bir dinleyici kitlesi garanti ediyordu) bir öğretmen olarak yeteneğimi "kanıtlayabilir" ve yılın sonunda "C" sertifikamı "almamı" sağlayabilirdi.

Öğretmenlikten kaçış yerim psikoloji dersi ve taptaze iki genç öğretim üyesinin, Bay Prince ve Bay Forrest diye çağırdığımız, ama benim H.R.H. ve *–Rüzgâr Gibi Geçti*'de Leslie Howard'ın oynadığı sarışın genç adam Ashley'in kısaltması olarak– Ash diye

isim taktığım Peter Prince ve John Forrest'ın denetiminde bir dizi ilginç deney ve testler yaptığımız psikoloji laboratuvarıydı. Bu iki genç adam (genç adamların az olduğu bir dünyada yeni mezun iki adam) bir bakıma halkın ve öğrencilerin tüketimine açık oldukları için dedikoduların, tahminlerin ve hayallerin konusu olmuşlardı. Ben H.R.H.'yi tercih ediyordum, çünkü Ash'ten farklı olarak "içe kapanık" birisi gibi görünüyordu ve insanların büyülü ve sabit sınıflandırılmasına göre "içe kapanık" kişiler sanatçılar ve şairlerdi. H.R.H.'yi yüzü göğe doğru dönük, piposu ağzında, Frederick Sokağı'ndan aşağı üniversiteye doğru uzun adımlarla yaylanarak yürürken görür ve "O başka bir dünyada" diye düşünürdüm. Ayrıca yüzü kolayca kızarırdı ve hayran olduğum G. M. Cameron'a benzeyen konuşmasında ve el kol hareketlerinde sevecen bir beceriksizlik vardı. Onun kadar uzun boylu olmayan Ash yakışıklıydı, sarışındı ve bir tutam saçı alnının üzerine dökülüyordu ve koyu renk takım elbiseler giyen H.R.H.'nin aksine Ash, pas renkli spor ceket ve domates kırmızısı çoraplar giyiyordu, hatta kendisi de bir gün laboratuvarda bundan bahsetmiş, domates kelimesini *Amerikan aksamyla* söyleyerek "Domates çoraplarımı beğendiniz mi?" demişti.

Kadınlardan bazıları Ash için ayılıp bayılıyordu.

Müzik Bölümü'nün gramofon odasında belli aralıklarla gramofon dinletisi düzenleyen de Ash – yani Bay Forrest'tı.

"Onca plak var, ama onları çok az insan dinliyor" dedi açık sözlü tarzıyla. ("Açık sözlülüğü" ve alışılmadık giyimiyle tanınmaya başlanmıştı.)

Bir gün konsere gitmeye karar verdim. Gramofon odasının kapısının dışında duruyor, içeri girmek için cesaretimi toplamaya çalışıyordum ki piyanonun çaldığını duydum. Kapıyı açıp içeri göz attım: Piyanoyu Bay Forrest çalıyordu. Birdenbire durdu ve konser için plakları hazırlamaya başladı. Ama onun piyanoyu çaldığını duymuştum, bir konser piyanisti gibi gösterişle ve hararetle tuşlarda bir aşağı bir yukarı gidiyordu; notaları ayırıp, müziğin bütününün içinde onlara bir söz vermeden yalnızca "ezginin" notalarını çıkarmıyor, onları bir yerlere doğru hareket eden güçle bir araya getirip dizerek çalıyordu. Çok sevilen Schubert şarkıları ve Walt Disney'in *Fantasia* "ezgilerinin" dışında ve

Sanırım bizim gibi bu çocuk
Bir tür emekçi olup çıkacak
Öyleyse onun olsun eşyalarım ve öteberim
Kalaslarım, rendem, delgim,
Neşe içinde tıngırdayan çekicim...

ve

Küçük İsa rahatça uyu kıpırtısız
Sana bir kürk manto ödünç vereceğiz...

gibi eski Noel şarkıları dahil, eğitim fakültesinde öğrendiğimiz yeni şarkılar haricinde klasik müzik hakkında hâlâ çok az şey biliyordum ve o zamana kadar uzun bir beste (bir senfoni ya da konçerto) hiç dinlememiştim. O gün Bay Forrest, Çaykovski'nin *Patetik Senfoni*'sinin bir plağını çaldı ve bir avuç öğrencinin arasında, korkunç kasvet yükünü aralıksız sürükleyip duran alışılmadık sesleri dinledim ve müzik

Bu, yıldızlı bir gecenin öyküsü
Yıldızlı bir gecenin sönmüş görkemi...

olarak bildiğim "ezgiye" ulaştığı zaman önceden biliyor olmanın zevkini tattım. Müziğe ve insanın içini burkan hüzne âşık olarak sonuna kadar dinledim ve Çaykovski (Schubert'in ardından) en sevdiğim besteci oldu.

"Sanırım César Franck'i hepiniz tanıyorsunuzdur" dedi Bay Forrest.

Dinleyiciler César Franck'i tanıyormuş gibi baktılar.

"Bir sonraki sefer César Franck çalacağız" dedi Bay Forrest, bu ismi gayet kendine güvenli bir tavırla ve samimiyetle söyleyerek.

Müzik odası kendimi rahat hissettiğim ve üç ya da beş dakikadan uzun süren müzikleri dinlemeyi öğrendiğim yer haline geldi. Bir senfoniyi dinlemenin, bütün o ilerleyişi, o özel biçimi, o sessiz ve gürültülü anlarıyla bir kitap okumak gibi olduğunu neden daha önceleri bilmiyordum? Kaygısızca "Adacio – *adacio*yu beğendin mi? *Andante* bölüm..." demeyi öğrendim. Belediye sarayındaki öğle tatili piyano resitallerine gitmeye başladım ve önceleri müziğin bittiğini

düşünüp yanlış yerde alkışladıysam da kısa zamanda sistemi öğrendim. Müzik resitallerine ve senfoni konserlerine düzenli olarak giden insanlar gibi de konuşuyordum: "Ah, kürk mantolardaki naftalin kokusu! Hem bütün o öksürmeler, tam da yavaş bölümün ortasında; araya bir öksürük ya da boğaz temizliği sıkıştırmanın uygun düşeceği yerlerde bile öksürmediler!"

Sonra bir gün John Forrest, müzik odasında birdenbire "Ama Schubert benim en sevdiğim besteci" deyip beni şaşırtarak onu yeni bir şekilde algılamama yol açtı.

Schubert! *Müziğe övgü. Ne kadar kutsalsın o hüzünlü zamanlarda.*

Öğretmenlik ve geleceğim hakkındaki endişelerime rağmen yılın çoğu benim için zevkli geçmişti. Okulda ve üniversitede evimi ve ailemi çok az düşünmüştüm ve sayıca az olan hafta sonu tatillerimden birini evde geçirdiğim zaman kendimi oradan ve insanlardan ayrı tutmaya çalışmıştım. Ailem bu vesileyle yeniden hayata dönmeye çalışan yorgun ruhlar gibi görünüyordu; zorlu işler annemin de, babamın da hâlâ peşini bırakmamıştı ve şimdi fazladan yorgunluğun nedeni tepeden yukarı uzun yürüyüşte yatıyordu, babam için demiryolu kömürüyle dolu ev yapımı deri iş çantasıyla, annem için gün içinde evde kimse olmadığı zamanlarda Buyur Al ya da Yıldız Dükkânları'ndan oğlanın kulübeye bıraktığı alışveriş torbasını taşırken. Hafta sonu için eve geldiğimde annemin hep bir kavanoz kahve almış olduğunu görürdüm; Gregg'in Kahvesi ve Chicory olarak bilinen ve insanı geğirten koyu ve tatlı sıvının şişesinin dışı akan şurupla yapış yapış olurdu. Kahve içmek, yetişkin olmanın bir işaretiydi; o yüzden kahve içiyordum. Ayrıca üniversitedeki öğretim görevlilerinden birisi benimle *Janet* ismimi kullanarak konuşmuştu, ki ondan önce ben hep *Jean* olarak biliniyordum; o yüzden artık resmi olarak *Janet*'tim. Hafta sonu boyunca babam okumam için bir yığın Sexton Blake kitabı getiriyordu ve ben de onunla bu kitaplar hakkında konuşabilmek için Sexton Blake ve Tinker'ın kahramanlıklarını hızla okuyordum. Annemle babamın özen dolu tavırları beni hem üzüyor, memnun ediyor ve kızdırıyordu hem de çaresizlik içinde bırakıyordu – onlar için ne yapabilirdim ki? Görünmez mürekkeple yazılmış, büyümemle birlikte tuştan bir ateşle görünür hale gelen bir senaryo gibi, geçmiş hayatlarının düzeninin yavaş yavaş ortaya çıktığını görebiliyordum. Aynı ışığın ürettiği aydınlığı ve benim için anlam dolu olan dilin bi-

lindik şekilleri olarak gölgelerin ortaya çıktığını da görebiliyordum: Bütün uyanış özlemim, geride yenilenme tehlikesi altındaki kopuk iplikler gibi bir öbek sinir ucu bırakmadan aniden köklerimden sökülmeye meyletmişken, aile içinde sabit bir yere sahip olmanın getirdiği aşkın ve kaybın ve sevincin ve işkencenin diliydi bu.

Yılın yarısı bitmişti. Kişisel lirik şiirim, gezegenler ve yıldızlara doğru yaptığı sessiz ve korkunç ilerleyişine başladı. Yirmi birinci yaş günümü kutlayacağım ve reşit olacağım ayın başında, bedenim ve zihnimin gelişiminin bir parçası ve neredeyse kanımın bir bileşeni olarak resmi ergenlik yıllarım boyunca peşimi bırakmayan, her yerde, hatta saçlarımda ve –kemirilmiş ve yenmiş– tırnaklarımda izini bırakan savaş birdenbire bitti. O yıl, yeni doğan kuzuları öldüren ama ilk açan çiğdemlerin yaşamasına izin veren her zamanki bahar karı yağmıştı. Herkes savaşın sona ermesine çok sevinmişti ve atom bombasının doğduğu gerçeğini ve ona kendi hayatının ve sorumluluklarımn verildiğini fark etmeden ya da düşünmeden sevinmek yeterliydi. Reşit olmam, parlaklığına yakalanan her şeyin gölgesini ortaya çıkaran mantar şeklindeki patlamayla aydınlanmıştı; ölüm törenlerinin göz alıcı ışıklandırmasıydı bu; "küller küllere, tozlar tozlara".

28 Ağustos'ta doğum günü partisi olmadan reşit oldum, ama ailem bazı özel hediyeler (neticede bu dünyanın bir parçası olduğumu gösteren "şeyler") verdi: Yeni bir kol saatim ve ekose ponponlu ve astarı yünlü kumaştan yeni bir çift terliğim olmuştu.

O ay, yaşlılığa kadar buharlaşıp gidecek bütün duyguların bir tür yüzeyden sıyrılıp alınması gibi, "Üniversite'ye Giriş" isimli ilk öykümü yazıp yayımlattım ve bunun için *Listener* dergisi bana iki gine ödedi.

Artık yıl hızla ilerliyordu ve okul müfettişinin can alıcı son ziyaretiyle yakında yüzleşecektim. Nergislerle, çiçek açmış frenküzümleriyle, keskin limon sarısı güneş ışığında bir parça sıcak altın rengiyle ve her sabah okula yürüdüğüm Queen's Yolu boyunca çalılıkların yaprakları üzerine düşen ışıltılarla dolu aydınlık bir sabah okula vardığım zaman, kaçınılmaz olarak teftiş gününün geldiğini anladım ve sabahın ilerleyen saatlerinde müfettiş ve müdür benim sınıfıma geldiler. Onları alıştırmasını yaptığım gibi öğretmence, candan bir şekilde selamladım; müfettiş, bir öğretmen olarak performansımı izlemek için oturmadan önce sınıfla konuşurken ben

de sınıfın bir kenarında, resimlerin sergilendiği yerin yanında durdum. Bekledim. Sonra da müfettişe "Bana bir dakika için izin verir misiniz lütfen?" dedim.

"Elbette, Bayan Frame."

Sınıftan ve okuldan çıktım. Bir daha asla geri dönmeyeceğimi biliyordum.

8
1945 (İki)

Önce özgürlük hissiyle sarhoş, bütün dertlerim yok olmuş bir halde sabahın ışıltısının tadını çıkardım. Sonra, gerçekler kontrolü ele geçirip rotamı doktorların olduğu Londra Caddesi'ne doğru çevirdi ve tepenin başladığı yerde bir doktor muayenehanesi seçtim ve bulabildiğim en zararsız ve sıradan isme sahip olan Doktor William Brown'la görüşmek için içeri girdim. Doktor Brown'a çok yorgun olduğumu ve birkaç hafta dinlenme ihtiyacı hissettiğimi anlattım. "Öğretmenliğimin ilk yılındayım" dedim, gözyaşlarına boğularak.

Doktor Brown, müdüre iletilmek üzere geçici devamsızlığımı açıklayan bir rapor verdi yardımseverlikle.

Raporu köşedeki posta kutusuna attıktan sonra üç haftalık katıksız özgürlüğüm başladı. Üniversite derslerine, müzik resitallerine gittim. Okudum ve yazdım. "Üç haftalık iznim var" dedim ev sahibeme, kendini ailesine vermiş olan kadın derhal Bob'un ne zaman yıllık iznini alabileceğinden bahsetmeye başladı. Kathleen ve çocuklar Queenstown'a gitmeyi çok istiyorlardı.

"Yapacak çok işim var," dedim, "o yüzden yemek vesaire için beni büyük olasılıkla pek fazla görmeyeceksiniz, eğer akşam yemeği için evde olacaksam önceden not bırakacağım."

"Çok düşüncelisin" dedi Bayan T. "Böyle sessiz bir öğrencim olduğu için çok şanslıyım. Öylesine sessizsin ki insan senin evde olup olmadığını bile anlamıyor!"

(Hiç zorluk çıkarmayan çok tatlı bir kız.)

Üçüncü haftanın sonunda okul yeniden karşımda belirince tek kaçış yolumun intihar olduğunu fark etmek zorunda kaldım. Üzerimdeki gözle görünür "hiç zorluk çıkarmayan sessiz bir öğrenci,

yüzünde her zaman bir gülümseme (eğer çürük dişler gizlenebilirse), her zaman mutlu" katmanını öylesine dikkatle örmüştüm, öylesine sıkı sıkıya dokumuştum ki kendim bile bu hileli kumaşının ipliklerini sökemiyordum. Kendimi tamamen yalnız hissediyordum. Güvenebileceğim, öğüt alabileceğim kimseyi tanımıyordum ve gidebileceğim hiçbir yer yoktu. Hayatımı kazanmak ve yine de kendim olarak, kendimi bildiğim gibi yaşamak için *bu koskoca dünyada* ne yapabilirdim ki? Biliyordum, geçici maskelerin belli bir yeri vardı; onları herkes takıyordu, insan öfkesiydi bu; ama yerlerine sıkı sıkı yapıştırılmış olan ve onu giyenlerin nefes alamayıp sonunda havasızlıktan boğulduğu maskeler değildi bunlar.

Cumartesi akşamı odamı topladım, eşyalarımı düzenledim ve bir paket aspirin yutup ölmek için yatağıma yattım, öleceğime emindim. Çaresizliğimin ölçüsü yoktu.

Ertesi sabah, öğleye doğru kulaklarımda bir uğultuyla ve burnum kanayarak uyandım. İlk düşüncem düşünce bile değildi, bir hayret ve sevinç ve yaşadığım için minnettarlık duygusuydu. Yataktan sendeleyerek kalktım ve aynada kendime baktım; yüzüm kıpkırmızıydı. Kusmaya başladım, defalarca kustum. Sonunda burnumun kanaması durdu ama kulaklarımdaki uğultu devam etti. Yatağa geri dönüp uyudum ve akşam on civarı uyandım. Başım hâlâ zonkluyor, kulaklarım çınlıyordu. Aceleyle banyoya gittim, musluğu açtım ve yine kustum. Hafta sonunu Kathleen'in evinde geçiren ve yaklaşık iki saat önce eve gelmiş olan Bayan T., kendi yatak odasının kapısına geldi.

"Her şey yolunda mı?" diye sordu.

"Ah, evet" diye seslendim. "Her şey yolunda. Yoğun bir gün geçirdim." (Zorluk çıkarmıyor, hiç zorluk çıkarmıyor.)

"Kathleen ve Bob onca işin tam ortasında" dedi Bayan T., ne demek istediğini açıklamadı, ama belli ki bundan hoşnuttu. "Onca işin tam ortasında." Birbirimize iyi geceler diledik ve ben odama gidip uyudum.

Ertesi sabah, o korkutucu pazartesi günü, yalnızca hafif bir baş ağrısıyla uyandım.

"İznim uzatıldı" dedim Bayan T.'ye. "Araştırma yapacağım." Niyetim ölmekken hayatta olduğum için şimdi öylesine sevinçliydim ki okul yalnızca küçük bir sorun olarak görünüyordu. Müdüre, muhtemelen telefonda ve sonra da mektup yazarak öğretmenlik

yapmaktan vazgeçmemin tavsiye edildiğini açıkladım. Bana bu tavsiyeyi verenin kendim olduğunu söylemedim.

Öğrenci yemekhanesinde bulaşıkçılık işi buldum. Umutla geleceğime yönelmeye çalıştım. Bir daha asla kendimi öldürmeyi istemeyeceğimi hissediyordum.

Tesadüfen psikoloji dersimizin bir bölümü, kısaltılmış bir biyografi yazmayı içeriyordu. Ben kendiminkini yazmayı bitirince intihar girişimimden bahsetmeli miyim yoksa bahsetmemeli miyim diye düşündüm. Artık tamamen iyileşmiştim; bir bakıma kendimle epey gurur duyuyordum, çünkü nasıl bu kadar cesur olabildiğimi anlamıyordum. Otobiyografimin sonunda "Belki de kısa süre önceki intihar girişimimden bahsetmeliyim..." diye yazdım ve ne yaptığımı anlattım, ama girişimi daha etkileyici hale getirmek için aspirinin kimyasal terimi olan *asetilsalisilik asiti* kullandım.

O hafta dersin sonunda John Forrest bana "Otobiyografin çok hoşuma gitti. Diğer herkesinki çok resmi ve ciddiydi, ama seninki çok doğaldı. Yazma yeteneğin var" dedi.

Üstünlük taslayan bir şekilde içimden güldüm. Gerçekten de yazma yeteneğim vardı. Yazmak benim mesleğim olacaktı!

"Ah evet yazıyorum" dedim. "*Listener*'da bir öyküm basılmıştı..."

Etkilenmişti. Herkes etkilenmiş ve "*Listener*'a girmek zordur," demişlerdi.

John Forrest bana dikkatle baktı. "Bütün o aspirinleri yutmakta zorlanmış olmalısın."

"Ah, suyla içerek yuttum" dedim sakince.

O akşam yatmaya hazırlanırken, çalan kapıya cevap veren Bayan T. bana seslendi: "Üç adam seni görmek için gelmişler. Üniversiteden."

Kapıya gittim ve Bay Forrest, Bay Prince ve bölüm başkanı oradaydılar; önce bölüm başkanı konuştu.

"Bay Forrest kendini çok iyi hissetmediğini söyledi bana. Birazcık dinlenmek isteyebileceğini düşündük."

"Ben iyiyim, teşekkürler." (Zorluk çıkarmıyor, hiç zorluk çıkarmıyor.)

"Düşündük ki birkaç gün dinlenmek için bizimle hastaneye (Dunedin Hastanesi'ne) gelmeyi isteyebilirsin."

Birdenbire bütün endişelerimden kurtulduğumu, benimle ilgilenildiğini hissettim. Öğretmenlikten ve para kazanmaya çalışmaktan,

hatta Bayan T. ve onun konforlu evinden uzakta, koruma altında ve sıcak yatakta yatmaktan daha çok arzu edilebilecek bir şey düşünemiyordum; ailemden ve onlar için duyduğum endişeden, cesur ve ışıltılı insanların cesur ve ışıltılı dünyasında gittikçe artan yalnızlık duygumdan, savaştan ve yirmi bir yaşında ve sorumluluk sahibi olmaktan uzakta olacak, bir tek çürüyen dişlerimden uzaklaşmayacaktım.

"John gelip seni ziyaret edecek" dedi bölüm başkanı.

John! Genç öğretim üyeleri ve öğrencilerinin arasında yaygın, ama benim için hâlâ sıra dışı bir şey olan ilk isimlerin kullanılması hoşuma gitti ve beni endişelendirdi. "Çok naziksiniz, Bay Forrest" dedim ciddiyetle.

Ve böylece Dunedin Hastanesi'ne, kısa süre sonra *psikiyatri koğuşu* olduğunu öğrenince şoke olduğum Colquhoun Koğuşu'na yatırıldım. Marples ve Woodhouse isimli iki genç doktor hevesli ve naziktiler. Evanjelist Birlik'in bir üyesi olan ve kilise misyoneri olmak için eğitim alan hemşire Maitland Brown, bana umutlarını ve hayallerini anlattı. Diğer hastalardan yalnızca birini hatırlıyorum, bu tuhaf kadın benim yatağımın yanındakinde yatıyordu, ameliyat olmuştu ama bunu durmadan inkâr ediyordu. İnsanların dış görünüşlerine göre anlık yargıya varılan film yıldızlarının dünyasında yetişen ben, kırmızı yüzü, kaba cildi, kızıl kirpikli küçük gözleri ve incecik kızıl saçlarıyla onun itici ve çirkin olduğunu düşünmüştüm. Ondan genel anlamda hoşlanmamıştım. Psikiyatrik hastaların ve adeta bir kimyasal gibi hoşlanılmamaya davet çıkaran, bu yüzden sempati ve adalet için savaşması gereken (ki bu da daha fazla hoşnutsuzluk ve düşmanlığa neden oluyordu) diğer hastaların tedavisini düşünüyorum şimdi. Bir gün iki ambulans görevlisi çirkin hastayı "başka bir hastaneye" götürmek için geldiklerinde bu "diğer hastanenin" *Seacliff* olduğunu öğrendim. Ana demiryolu hattı üzerinde, gri taşlardan bir kale gibi inşa edilmiş Seacliff. Delilerin gittiği Seacliff. "Sen tabii ki oraya gitmeyeceksin" dedi Maitland. "Senin bir sorunun yok."

Gözlem için hastanede üç hafta kaldıktan sonra verilen hüküm gerçekten de böyleydi. Annemden beni eve götürmesi için Dunedin'e gelmesi istendi ve dediklerine göre evde geçireceğim tatilden sonra yeniden sapasağlam olacaktım.

Birdenbire eve gitme beklentisiyle yüzleşince dünyadaki bütün endişelerin geri döndüğünü, evdeki bütün hüznün ve annemle ba-

bamın hiç bitmeyen zorlu işlerinin ve Calder Mackays'ten alınmış battaniyelerle yeni kuştüyü yorganın haftalık ödemelerinin ve eğer ödemezsek bizi yeniden evden çıkaracak olan Starr-Bowkett İnşaat Kooperatifi'nin taksitlerinin, evdeki tartışmaların ve annemin ebedi arabulucu olarak müdahalesinin ve çürüyen dişlerimin, her bir yarını gittikçe daha hızlı içine çekerek var olan Şimdiki-Zaman-Ülkesinde bir yer bulmadaki âcizliğimin geri geldiğini hissettim. Keşke açık bir şekilde, utanmadan, kendi içimde gizli gizli saklamak zorunda kalmadan yalnızca şiir dünyasına sahip olabilseydim!

Gelecek için hissettiğim telaş hali içinde, lacivert tayyörü ve kenarında bir demet yapay çiçek olan lacivert hasır şapkasıyla acınası "en iyi" elbiselerini giymiş olan annemi, gözlerinde bir miktar korku belirtisi (çünkü ne de olsa "akıl hastanesindeydim") ve açıkça *Her şey yolunda* ifadesi takınmaya çalışan yüzüyle koğuşun girişinde dururken gördüğüm zaman olmak istediğim son yerin ev olduğunu biliyordum. Anneme oradan gitmesi için bağırdım. "Ama o çok mutlu bir insandır, o her zaman mutlu bir insan olmuştur" diye şaşkınlığını mırıldanarak gitti.

O zaman hastanede birkaç gün daha kalacağımı, sonra da taburcu edileceğimi, Dunedin'de bir iş bulacağımı, öğretmenliği sonsuza dek terk edip üniversite eğitimime devam edeceğimi varsaymıştım. Eve gitmenin alternatifinin Seacliff'e yatırılmak olduğunu fark etmemiştim. Kimse bana anneme neden bağırdığımı sormayı düşünmemiş, kimse bana gelecek için planlarımın neler olduğunu sormamıştı. Derhal üçüncü bir kişi haline geldim, hatta kişiliksiz oldum, ki bana yıllar sonra bildirilen annemin ziyareti hakkındaki resmi notta da "Hastaneden ayrılmayı reddetti" diye yazıyordu.

Islahevinden iki kızla beraber Seacliff'e götürüldüm (üçüncü kişiler bir de edilgen kipe itilirler); arabada bir de polis şefi, Bayan Churchill vardı. Bayan Churchill! Olaylar ve insanlar ve yerler ve isimler, kurgu ve gerçek arasında nasıl da tuhaf bir şekilde gidip geliyordu!

9
1945 (Üç)

Genellikle geriye dönüp bakmak olarak düşünülen otobiyografi yazmak, zamanın geçişinin göze röntgen niteliği kazandırmasıyla aynı zamanda *karşı tarafa* ya da *içinden* bakmak anlamına da gelebilir. Ayrıca, geçen zaman kaybolmuş zaman demek değil, biriktirilmiş zamandır ve konakçı, yol boyunca birçok başka karakterin ona katıldığı ve bunların hiçbirinin birbirinden ya da konakçıdan ayrılamadığı, bazılarının da varlıkları fiziksel acı verecek kadar sıkı sıkıya yapıştıkları masaldaki karaktere benzer. Bütün bu karakterlere olayları, düşünceleri, duyguları eklerseniz ortaya zaman karmaşası çıkar; bu artık yapış yapış bir karmaşadır, artık gezegenlerden ve yıldızlardan da büyük bir mücevherdir.

1945'e bakınca bir yılın iskeletini ve onu hem ölümün hem de yaşamın gölgesiyle karartan atom bombasını, geç yağan bahar karında hayatta kalan gösterişsiz çiğdemleri, doğum ve ölüm günlerini ve hayal edilen gezegenler ve yıldızları benim ve Yeni Zelanda'daki birçok insanın kişisel dünyasının içine getiren iki ya da üç başka olayı görüyorum. Bu olaylar üniversiteden genç bir öğrenci olan James K. Baxter'ın şiir kitabı *Çitin Ötesi*'nin, Allen Curnow'un yayına hazırladığı *Yeni Zelanda Dizeleri Kitabı*'nın ve Frank Sargeson'ın basıma hazırladığı öykü derlemesi *Kendi Adımıza Konuşuyoruz*'un basılmasıydı. Çocukken Yeni Zelanda edebiyatını annemin ilgi alanı olarak görüyordum ve çevremdekilere (tepeye, çam fidanlıklarına, Eden Sokağı elli altı numaraya, Oamaru'ya, hayalperest hayata uyanan denize ve deniz kıyısına) özlem duyduğum zamanlarda bütün yapabildiğim onları başka bir yarıkürenin şiirsel dünyasından karakterler ve hayaller ve kendi düşlemlerimle doldurmaktı. Yeni Zelanda edebiyatı diye bir yaratı vardı; onu görmezden gelmeyi seçtim ve aslına bakılırsa onun pek de farkında değildim. Sanki utanılacak bir hastalıkmış gibi çok az insan ondan bahsediyordu. Yalnızca Moray Meydanı'ndaki Modern Kitapçı'da küçük yayınevlerinden çıkmış incecik Yeni Zelanda kitapları olan raflar vardı, hatta ben onlardan birkaç tane almış, o kitaplardaki şiirler gibi şiirler yazmaya çalışıp başaramamıştım. James Baxter'ın dünya çapında ümit vaat eden şiirleri de gözümü korkutmuştu. Ama antolojiler, her nasılsa bundan farklıydı: Güçleri ve çeşit-

lilikleri kendi yazılarım için bana umut veriyor, bu arada o çok sevdiğim Güney Adası nehirlerini tarif etmek için J. C. Squire'a ihtiyacım olduğu zaman nasıl hissettiğimi anlayan yazarların yeri olarak Yeni Zelanda'ya dair içimde bir farkındalık uyandırıyordu; hem şiiri tekrar tekrar okumuş olsam da Kongo, Nil, Kolorado, Nijer, İndus, Zambezi ile yetinmek zorundaydım: Güzel isimlerdi, ama başka bir dünyaya aittiler.

Ama burada, Yeni Zelanda dizeleri antolojisinde (bunu hâlâ *şiir* diye adlandıracak kadar cesur değillerdi), Allen Curnow'un şiirlerinde Canterbury ve ovaları hakkında, "toz ve uzaklık" hakkında, topraklarımızın zamandan payını almış olması ve Shakespeare tarzı kuzeyli işlerden ödünç almak zorunda kalmaması üzerine okuyabiliyordum. Geçmiş, eksiklikler ve yalnızca bizim karşılaşabileceğimiz nesneler ve hayatlarımız üzerinde benzersiz etkisiyle bize dadanan şeyler hakkında da okuyabiliyordum: "Vahşi Demir" şiiri, Yeni Zelanda tarihinin ve insanlarının bir parçası gibi geliyor kulağıma.

Bir de kendi nehirlerimizin ve mekânlarımızın isimlerini kullanan, hatta saksağanlarımız hakkında yazan, puslu bir sonbahar sabahında onların çığlıklarını mükemmel bir şekilde kaydeden Denis Glover vardı. Her şair kendi tarzında ve kendi yerinde konuşuyordu ve benim Clutha'da kelimeleri kullanmadan içimi denize döktüğüm gibi "Bizim adımıza konuş, yüce deniz" diyerek denize sırlarını veren Charles Brasch vardı.

Öyküler de, aidiyet gerçekliğiyle üzerimde büyük bir etki bırakıyorlardı. Bu neredeyse anne ve babasının sağ olduğunu ve çok arzulanacak bir evde yaşıyor olduklarını keşfeden bir yetim olma duygusuydu – sayfalar dolusu düzyazı ve şiir.

Zaman, Geçmiş Zaman olana kadar hiç hayal edilmemiş düzenleme ve yeniden düzenleme ayrıcalıkları bahşeder. Öykü ve şiirlerin yayımlanmasına dair anımı yazıyordum burada. Gerçek hatıramda ise gedikli hastası olacağım Seacliff hastanesine giderken oturmuş, ıslahevinden çıkma iki kızla konuşuyorum.

10
1945 (Dört)

Seacliff Hastanesi'nde, hiç tanımadığım bir dünyada, varlığının mümkün olabileceğini hiç düşünmediğim insanların arasında geçirdiğim altı hafta, benim için deliliğin korkunçluğu ve deli olduğuna hükmedilmişlerin yaşam alanı üzerine yoğunlaştırılmış bir ders oldu ve beni günlük yaşamın önceden kabul edilebilir gerçekleri ve güvencelerinden sonsuza dek ayırdı. Oradaki ilk anımdan itibaren olağan hayatıma dönemeyeceğimi ve Seacliff'te gördüklerimi unutamayacağımı biliyordum. İnsanların birdenbire sokaktaki "sıradan" insanlar ve az kişinin gördüğü ya da konuştuğu ama birçoklarının alay ederek, gülerek ve korkarak bahsettiği o "gizli" insanlar olarak ikiye ayrılmasıyla hayatımın altüst olduğunu hissediyordum. Fırtınadan önceki sessizlik gibi bakan ve gözleri tuhaf bir şekilde bu durgunlukla çelişen görülmemiş ve duyulmamış kargaşa girdabıyla çevrili insanlar gördüm. Benim gibi diğer hastaları tanıyıp onları sevmeye başladım. Onların (bizim) hastane hayatının dile getirilen ve getirilmeyen kurallarına bağlı kalmayı ve çoğunlukla onların tadını çıkarmayı öğrenme kapasitelerinden, uzun yıllardır hastanede olan hastaların günlük işleri yaparken duydukları gururdan etkilenmiştim ve üzüntü duyuyordum. Bu deliler toplumunda kişiye özgü coğrafi, hatta dilsel bir seçkinlik vardı; her ne kadar bu insanların yasal ya da kendilerine ait dışa dönük bir kimlikleri olmasa da – ne giyecek şahsi giysileri, ne el çantaları, ne cüzdanları, ne de eşyaları vardı, yalnızca yanında bir dolap olan uyuyacakları geçici bir yatakları ve *gündüz odası* diye adlandırılan, oturup boş boş bakacakları bir oda bulunuyordu. Seacliff'te diğer koğuşlara kapatılmış olan hastaların çoğunun adı yoktu, yalnızca takma isimleri vardı; geçmişleri, gelecekleri yoktu; yalnızca hapsedilmiş bir Şimdi, ona eşlik eden ufuklar, ayak basacak ya da tutacak yeri ve hatta sürekli değişen gökyüzü olmadan sonsuz bir Şimdiki-Zaman-Ülkesi vardı.

Sudaki Yüzler adlı kitabımda bunu takip eden sekiz yıl boyunca farklı akıl hastanelerinde başımdan geçen olayları ve ortamı detaylı olarak tarif etmiştim. Kendi tedavimi ve bunun hakkındaki düşüncelerimi de gerçeklere dayanarak yazmıştım. Kitaptaki başkarakter kurgusaldı, benim hayatımdan yola çıkılarak yazılmıştı, ama çev-

remde gördüğüm hastalığın resmini çizmek için ona büyük ölçüde kurgusal düşünceler ve duygular katmıştım. Bir gün yanımdaki hastalardan biri dışarıda hendek kazan işçileri görüp bana "Bak, mezarlarımızı kazıyorlar" dediği zaman buna inandığını biliyordum. Onun kelimeleri Istina Mavet'i betimlemek için kullandığım kelimeler ve davranışlar için bir örnek oluşturuyor. Sanki yabancı bir ülkeye giriş yapmışım gibi, orada kaldığım altı haftalık sürede bile o topraklarda yaşayanların dilinin ve davranışlarının çoğunu öğrendim. Diğerleri de hızla öğrendiler – ıslahevinden gelen kızlar, örnekleri esas alıp "hareket ederek" günlerini neşelendirmek konusunda becerikliydiler.

İçinde bulunduğum bir önceki topluluk ailemdi. *Şimdiki-Zaman-Ülkesine* kitabında devamlı olarak birinci çoğul şahsı kullanıyorum – ben değil, biz. Öğrenci olarak geçen zamanım benzamanıydı. Şimdi, bir Seacliff hastası olarak yeniden bir grubun parçasıydım, ama daha derinden yalnızdım, içinde ufak bir çatlak olan "ben" bile değildim; "o" ya da "onlardan biri" olmuştum.

1945 yılının Aralık ayında altı aylık deneme süresi için Seacliff'ten ayrılıp Willowglen'in en ışıltılı zamanı olan oranın yaz mevsimine döndüğüm zaman bir akıl hastanesinde bulunma deneyiminin getirdiği çok önemli bir değişikliği içimde taşıdığımı hissediyordum. Aileme baktım ve neler gördüğümü, ülkenin dört bir tarafında kilit altında tutulan erkekler ve kadınlar ve çocuklar olduğunu bilmediklerini biliyordum; bir takma isimden başka hiçbir şeyleri olmayan bu insanlar gizli tutuluyorlardı, hatta *takma* isim[5] kelimesi bile şeytanca bir şeylerin varlığını ima ediyordu. Kaçıkların yaşadığı Seacliff'te hasta olarak kalmamla ilgili olarak ailemin davranışlarının üstü kapalı bir şekilde değiştiğini fark ettim. Neden bir kez daha örümcek metaforunu kullanıyorum? Sanki hastanede kalmış olmakla, bir örümcek gibi ben de çok sayıda ipliği etrafımda dokumuştum ve bu iplikler görünmez bir şekilde bütün "bilenlere" ulaşıyor ve onları bağlayıp duruşlarını ve yüz ifadelerini ve duygularını sabit bir şekilde felç ediyordu, ki bu da beni mutsuz ve yalnız kılıyordu; fakat aynı zamanda ağı örme gücümün ve ona yakalanmış olanların güçsüzlüğünün onaylanmış olduğunu gösteriyordu.

5 İng. *nickname*. *Nick*, konuşma dilinde karakol ya da hapishane anlamına gelir. (ç. n.)

Evde birkaç hafta geçirdikten sonra ailem varlığım yüzünden daha az endişe gösterir oldu – değişiklik gözlerindeki korkunun azalmasından belli oluyordu; ne yapacağımı kim bilebilirdi ki; ben bir kaçıktım, değil mi? Annem, her zaman yaptığı gibi her şeyi inkâr etmeye başladı. Dediğine göre ben mutlu bir insandım. Bir yanlışlık olmuş olmalıydı. Konuya şakaymış gibi yaklaştığımda ve hastaneyi bir otele benzeterek "sayfiye malikânesindeki" komik olaylardan bahsettiğimde herkesin mutlu olduğunu fark ettim. Ortamı onlara tarif ettim. "Bir köy gibi" dedim. "Kendi çiftlikleri, kendi sığırları ve domuzları var ve bütün yiyecek artıkları domuz tenekesine gidiyor. Kendi bostanları ve çiçekleri de var. Arazi ağaçlarla dolu ve başhekimin yaşadığı yerin yanında bir manolya ağacı var."

Tatilde gördüklerimi ve yaşadığım maceraları anlatan bir çocukmuşum gibi konuşmak daha kolaydı.

Onlara bazıları çizgili gömlek ve pantolon giyen, bazıları pantolon da giymeyen tuhaf adamların çimleri aşınmış bir otlakta durmadan daireler çizerek yürüdüğü ta tepenin üzerindeki *Simla* denen binanın çiti arasından nasıl gizlice baktığımı anlatmadım; nasıl lacivert çizgili giysiler giyen bir otlak dolusu kadın gördüğümü de; çekçek gibi bir arabanın nasıl her gün koğuşun önünden geçtiğini, arabanın kömürle dolu olduğunu ve görevlilerden birinin yürüttüğü arabaya koşulmuş iki adamın kömürü çektiğini; küçük karyolalarda yatan, tuhaf sesler çıkaran, yüzleri gözyaşı ve sümükle ıslak, bazıları bebek olan garip çocuklarla dolu çiş kokan bir odaya her zamanki merakımla nasıl gözümü dikip baktığımı anlatmadım; tüberkülozlu hastalar için özel bir bölüm olduğunu ve bulaşıklarının yemek odası şöminesinde bir gazyağı tenekesi içinde kaynatıldığını, tüberküloz hastalarının içine tüküreceği günlük kutu ihtiyacını karşılamak için hemşirenin kartonları çilek kutuları gibi katlayarak küçük çarşaf dolabında epey zaman geçirdiğini söylemedim.

Noel'in ardından, tatil yapmamın benim için "iyi" olabileceği tavsiye edildi; böylece June ve ben annemin doğup büyüdüğü Picton'da iki hafta geçirmek için yola çıktık. Her yıl tatarcık ısırıklarıyla geçen zamanı koylarda gemiyle gezerek, aile tarihinin yeni detaylarını dinleyerek geçirdik, bu arada sık sık müzik dinlediğim bir önceki yılın büyük etkisi altında olduğum için zihnimde "Yeşil ve Mavi Picton Senfonisi" diye adlandırdığım şarkıyı besteledim.

Tatilden hatırladıklarım bölük pörçük – tohumlar gibi, sanırım, kış anılarından göç edip yazın ziyarete gelen ya da çağlar boyunca hatıralarla beslenen yerli kuşlar tarafından yenen, ya da ölüp giden, ya da bazıları büyüyüp tanınamayan ya da adlandırılamayan bitkiler haline gelen bir avuç tohum gibi. Eve, dik ve yeşil bunaltıcı tepelerin, komşular kadar kaçınılmazcasına yakından yükselen çalılıklarla kaplı yokuşlarının hatıralarını götürdüğümü biliyorum.

Tatili anlatmamız istenince June ve ben, herkesi mutlu etmeye çalışarak ailemize duymak istediklerini bildiğimiz şeyleri anlattık. Görüyorsunuz ya, bu konuda annemizin öğretmenimiz olduğu titiz bir okulda büyümüştük. Sonra bir kez daha Dunedin'de yeni bir yıl için hazırlanmaya başladım.

"Yatılı" bir iş bulmayı ve Felsefe II, Mantık ve Etik dersleri almayı, ama sınavlara girmemeyi planlıyordum. Yıl sonu psikoloji sınavlarına girmemiş olsam da, yıl içindeki çalışmalarıma dayanarak geçer not alacağım güvencesi verilmişti. Belki de doğru formları doldurmamıştım. *Başarısız* olarak notlandırıldığım ortaya çıktı. Başarısız!

Bu arada evde, yirmi poundluk birikimimin resmi olarak deli olduğum için maddi işlerimin sorumluluğunu üstlenen Devlet Emanet Ofisi'nden iade edilmesiyle ilgili bir sorun vardı. Bir kez daha kız kardeşlerim ve abimle hakkımızı savunmak için "takım oluşturduk" ve Isabel devlet emanet memuruna ciddi ve içten bir mektup yazdı, memur da resmi olarak deli olduğum için bana ait "varlıklara" el koymasının benim yararıma olduğu ve "deneme" sürem olan altı ay bitmeden yasal haklarımın olmayacağı, sonra da ancak doktor akıl sağlığıma kavuştuğumu beyan ederse haklarımı alacağım cevabını verdi.

O zaman, belki de, yeniden çalışmaya başlayana kadar hastalık yardımı alabilir miydim acaba?

Oamaru Hastanesi'ndeki Seacliff doktoruna yaptığım ziyaret ayrı bir şaşkınlık getirdi; çünkü sağlık raporu şöyle diyordu: Hastalığın cinsi *şizofreni*.

Evde yarı gurur, yarı korkuyla ilan ettim: "Bende *Şiyzofreyni* var."

Psikoloji kitabımdaki Anormal Psikoloji bölümünü taradım, ama *Şizofreni*den bahsedilmiyordu; yalnızca görünüşe göre sadece benim gibi genç insanların başına dert olan bir akıl hastalığından söz ediliyordu – zihnin zaman içinde bozulması olarak tarif edilen

ve tedavisi olmayan *dementia praecox*. Bölümün sonundaki notlarda *dementia praecox*'un artık şizofreni olarak bilindiğine dair bir açıklama vardı. *Şiyzofreyni*. Zihnin zaman içinde bozulması. Zihnin ve davranışların. *Şiyzofreyni*'den mustariptim. Sanki akıbetimi dile getiriyordu, sanki doğal insan durumundayken kozadan çıkmış ve başka bir tür yaratık olmuştum ve insanlara benzeyen yanlarım olsa da, zaman içindeki bozulmam beni gittikçe daha da uzaklaştıracaktı ve sonunda ailem bile beni tanımayacaktı.

Işıltılı Willowglen yazının sonunda akıbetimle ilgili duygular, güneşin önünü kapayan bulutlar gibi kısa sürede gelip geçti. Çekingen ve korkak olduğumu biliyordum, özellikle de hastanede altı hafta kaldıktan ve çevremde olanları gördükten sonra; hayal dünyası içinde kaybolmuş olduğumun farkındaydım, ama tamamen "gerçek" dünyada bulunduğumu ve üzerimdeki gölge her neyse, onun yalnızca sağlık raporunda yazılanların üzerinde olduğunu da biliyordum.

Üniversite yılının başlamasına yakın, kendimi "araştırma öğrencisi" olarak tanımlayarak Dunedin'de yatılı bir iş için ilan verdiğimde Caversham semtindeki Playfair Sokağı'nda pansiyon işleten ve yaşlı kadınlara bakan Bayan B.'den cevap aldım. Hizmetçi-garson-hemşire olacaktım, "kalacak yer ve yemek" sağlanacaktı, haftada üç pound alacaktım ve akşamüzerleri boş olacaktım. Akşamüzerleri boş. Öykülerimi ve şiirlerimi yazmak için zaman.

11
Pansiyon ve Yeni Dünya

Bir kez daha pazar günkü yavaş trenle her istasyonda durarak ve birkaç yolcu için eklenmiş köhne vagondan dışarı, kıvrıla kıvrıla giden birbirine bağlı muşamba kaplı yük vagonlarına bakarak Dunedin'e yolculuk yaptım. Her zamanki gibi indirmeler, bindirmeler, yük vagonları ayrılırken sarsıntılar, en sondaki vagon sanki hiçbir yere gitmiyormuş ama aynı zamanda bir önceki güne doğru huzur ve hüzün dolu bir şekilde gezintiye çıkmış gibi okaliptüs çayırlarının, ot öbeklerinin, mersin çalılıklarının, *matagur*ilerin, bataklıkların, koyunların ve metruk evlerin ortasında tek başına

duruyor gibi görünürken uzun uzun bekliyorduk. Ekspres trenin kolla döndürülerek açılan daha yeni camlarının aksine, eski moda yukarı sürmeli camdan dışarı baktım ve beni, kimsenin evde yokmuş gibi göründüğü karaya doğru çeken ve yalnızca aşkın gücü olabilecek bir güç hissettim. Her şeye ve herkese karşı yeni bir tür sorumluluk hissettim; çünkü her an Seacliff'te gördüğüm insanların anısını taşıyordum ve bunu bilmek, manzarayı ve ona karşı hissettiklerimi bile değiştiriyordu.

Tren Seacliff İstasyonu'nda durduğu zaman trenin gidişini görmek için peronda bekleyen *şartlı tahliye* edilmiş birkaç hasta gördüm. Görüyorsunuz ya, *biliyordum*. İçten içe, artık akrabaların ve arkadaşların kullandığını bildiğim kelimelerle kendimi tarif etmeyi sürdürdüm: "O Seacliff'te bulunmuş. Onu Seacliff'e götürmek zorunda kaldılar." Ve yıllar önce doktor Bruddie'nin oraya gitmesini teklif edince ve annem "Asla. Asla. Hiçbir çocuğum oraya gitmeyecek" diye yanıtlarken sesinde beliren dehşeti düşündüm. Ama ben de onun çocuğuydum, değil mi? Değil mi? Beni oraya gönderınek için gerekli kâğıtları imzalamıştı. Aile sevgisinin ne kadarının bana düştüğünü anlamak için parçaları bölüştürmeye çalışırken kendimi huzursuz hissettim.

Vagonda etrafıma, "sıradan insanlara" baktım. Benim nerede bulunmuş olduğumu biliyorlar mıydı? Eğer bilselerdi bana bakıp, sonra Tanrı'ya şükür asla bilemeyeceğiz, diye düşünerek, ama kızgınlık ve korku içinde merak ettikleri bir deneyimi yaşıyorlarmış gibi korkularını ve ilgi dolu meraklarını saklamak için hemen arkalarını dönerler miydi? Eğer beni tanısalardı, benim de Seacliff İstasyonu'ndaki "kaçıklara" gözümü dikip baktığım zamanlarda yaptığım gibi bir belirti bulmaya çalışırlar mıydı?

Eh, diye düşündüm, belirtiler genellikle gizliydi ama ben artık onları biliyordum, deneyimli bir gözlemciydim, yabancı toprakları ziyaret etmiştim.

Aynı zamanda büyük bir korku içinde hatırlamıştım ki bende *şizofreyni* olduğunu söylüyorlardı. Umutsuz bir hastalıktı bu.

Bununla birlikte bütün demiryolu hayatım boyunca Kaitangata, Kaitangata, Kaitangata diyen trenin tekerlekleri benim tuhaf hastalığımdan etkilenmeden, olduğu gibi kalmıştı: Üst üste binen demirleri inatla *Kaitangata*, *Kaitangata*, *Kaitangata* diyordu.

Tren Dunedin İstasyonu'na ulaştı. Kendimi çok yalnız, sanki hiçbir yere ait değilmişim gibi hissediyordum. "Papaz yardımcısı

indi aşağı" diye şarkı söylediğimiz, bilgiçlikle Party'den ve krit dersinden söz ettiğimiz ve aidiyet hissettiğim eğitim fakültesindeki, kontrol altındaki o günler, İngilizce ve Fransızca dersleri, zaman içinde çok sevdiğim ve çocuklar için öğretmenlik yaptığım yıl hiç yaşanmamış gibi yok olup gitmişti. Bu izlenim, ortadan kaybolup Seacliff'e gittiğimden beri fakülteden ya da okuldan ya da üniversiteden hiç ses çıkmamasıyla daha da derinleşmişti. Yalnızca arkadaşım Sheila'dan bir mektup ve John Forrest'tan sonraki yıl "ufak sohbetler" yapmak için bir davet notu almıştım. Konuşacak birisinin olduğu fikrine sıkı sıkıya tutundum; o kişinin ilginç bir genç adam olmasıysa hoş bir sürprizdi.

Yeni durumumu ciddiye alıyordum. Eğer resmi olarak ait olduğum dünya delilerin dünyasıysa (tedavisi bulunmayan, umutsuz ve hayat boyu sürecek bir hastalık), o zaman bunu hayatta kalmak için kullanacak, bu konuda başarılı olacaktım. Bunun, şair olmamı engellemediğini hissediyordum. O yüzden, büyük Dunedin şehrine ilk kez korka korka gelişimden farklı olarak, yalnızlık duygusuyla ama soğukkanlılıkla meslek okulu bölgesinin merkezindeki Caversham semti, Playfair Sokağı'na bir taksi tuttum.

Güney Dunedin (Kensington, Caversham ve St. Kilda) hayatların sonu gelmez "ağır işlerde" tüketildiği ve alçak kesimlerdeki arazilerin hayatları yansıttığı yoksul bir semtti, sanki burada çabalar ve umutlar durmadan tekrarlayan sellerde sürüklenip gitmiş, tepelerdeki dış mahallelerde yaşayanlar ise zenginleşmişti. Caversham okulunda ve Kensington'da, "demiryolu köprüsünün altındaki" okulda öğretmenlik yapmış ve yoksulluğu, zamanın ve yağmurların ve sellerin bisküvi rengine boyadığı, çürümekte olan sıra sıra evleri ve sanki her gün gelgitten çıkmış gibi sırılsıklam gezen, pis saçlı solgun çocukları görmüştüm.

Pansiyonda kalanlar, ev sahibiyle ev sahibesi ve çocuklarıyla ilgili pek bir şey hatırlamıyorum; tıpkı saçları kafataslarından dışarı çimen gibi fırlamış birinin yalnızca taslağını gösteren aceleyle çizilivermiş siyah beyaz bir manzara gibi gelip geçici. Ama yine de ağzına kadar duygularla dolu görünmez bir çanak tutuyorlar hâlâ ve en canlı bir şekilde hatırladıklarım onların dile getirilen ve getirilmeyen duyguları. Mutsuz ve endişeli insanlardı ve umutsuzca mutluymuş gibi yapmaya çalışıyor, mutluluk olasılığına katkıda bulunmak için yemek zamanında birbirlerine anlatacak neşeli olayları

yakalıyorlardı. Erkekler genellikle demiryolu atölyelerinde, kadınlar da fabrikalarında (çikolata ya da reçel) ya da yün fabrikasının bir şubesinde çalışıyorlardı. Genç bir adam birkaç haftada bir işini kaybediyor, bir başka iş buluyor, onu da kaybediyordu ve akşam yemeklerinde diğerleri onun başarısı ya da başarısızlığı hakkında konuşuyorlar, açıklamada bulunuyor, bağışlıyor, ayıplıyorlardı. Birbirlerini eleştiriyor, alay ediyor, uyumsuz olanın üzerine atılıyorlardı. Ev sahibesinin kocasını yalnızca uzun boylu, solgun, kulübeden oturma odasına yakacak odun taşıyan, omuzları çöküк bir adam olarak hatırlıyorum; akşamları herkes, kadınlar örgüleri, erkekler de iskambil kâğıtları ya da spor gazeteleriyle oturma odasında toplanırdı; bazen –hâlâ geçerli bahaneleri ya da gerekçeleri olan diğerlerinin aksine– hayatta "başarısız olduğu" kabul edilen pansiyonerlerden birisi, otuzlu yaşlarının ortasında ve kocası ya da sevgilisi olmayan (başarısız hükmünün verilme nedeni) zayıf bir kadın, tuşları sararmış piyanoyu çalardı, bu arada orta yaşlı, tombul, herkesin sevdiği ("O hep aynı, onunlayken nerede olduğunuzu bilirsiniz") bekâr satıcı zamanın gözde şarkısını söylerdi:

> Günbatımının ötesinde
> mutlu sabaha...

Oraya vardığım andan itibaren, çalışma saatleri dışında çok yoğun olacağımı, o yüzden bazen yemeğimi odamda yemeyi tercih edeceğimi anlattım. Halihazırdaki gülüşümle (fena halde çürümüş dişlerimi gizlediğimi umarak), sempatik sesimle, bariz fiziksel bozuklukları olmayan ve kızıl saçları küme halinde havaya dikilmiş bir kız olarak, öğrenci olduğumu ve kişisel bir araştırmayla uğraştığımı söyledim. Görevim kahvaltıyı hazırlayıp servis yapmak, evi temizlemek ve ön taraftaki geniş odada, her biri köşedeki bir yatakta yaşayan yatalak dört yaşlı kadının bakımını yapmaktı. Onları yıkadım, dönmelerine yardım ettim ve tavuk derisi gibi, bir zamanlar tüylerin olduğu yerde çıkıntılar olan derileri kat kat sarkmış sıska vücutlarının altındaki lastik halkayı düzelttim. Yatak yaralarını ispirtoyla ovdum ve gövdelerini pudraladım. Bazen beyaz porselen besleme kabını kullanarak onları doyurdum. Oturaklı ahşap iskemleyi kullanmalarına yardım ettim ya da sarkık popolarının altına lazımlık koydum.

Kadınlardan birinin Han Yenge'nin kız kardeşi yaşlı Bayan K. olduğunu öğrenince çok şaşırdım: Han Yenge, Bob Amca'nın karısıydı ve Bob Amca Mosgiel'deki fırından emekli olmuştu, şimdi bir tütüncü "yerinde" oturuyordu; burası telefon kulübesi büyüklüğünde bir kulübeydi ve orada sigara, tütün, *Best Bets* ve *Sporting News* dergileri ve piyango biletleri satıyordu. Aynı zamanda eğitim fakültesine kabul edildiğim zaman adından "yengemin yeğeni" olarak da "söz ettiğim" öğrencinin annesi olan yaşlı Bayan K., uzun boylu, iri kemikli, sivri burnunun ve çenesinin etkisiyle yüzü buyurgan görünen bir kadındı. Aile Yukarı Otago'dan gelmişti; hatta Bayan K., Yukarı Otago'daki bazı tepe oluşumlarını kendi bedenine katmıştı. Kız kardeşi Han Yenge gibi onun da ağzı ve dudakları, hoşnutsuzluğunu dışa vurmaya her an hazırdı. Babam, Han Yenge'nin ağzının yumurtlamak üzere olan bir tavuğun kıçı gibi olduğunu söylerdi.

Orada, Bayan B.'nin evinde Han Yenge'nin kız kardeşiyle arkadaş oldum. Hastalar ve yaşlılara karşı nazik olduğumu ve sonsuz bir sabrım olduğunu fark ettim. İnsanlara hizmet etmekten, rahat etmelerini sağlamaktan, istediklerini yapmaktan, istedikleri yemeği getirmekten keyif alıyordum. Bastırmam gereken sabırsızlığım, sinirliliğim, kızgınlığım yoktu: Sanki "doğuştan" bir hizmetkârdım. Bunu bilmek beni korkutuyordu: Annemin onu tanıdığım onca yıl boyunca davrandığı gibi davranıyordum ve yeni rolümden hoşlanıyordum. Kendimi tamamen silebilir ve yalnızca başkalarının duygularında yaşayabilirdim.

Bir zamanlar yüklük olan yatak odam küçüktü, bir duvar boyunca raflar ve diğer duvara dayalı dar bir yatak vardı. Tek küçük pencereden görülen manzara "saf Caversham"dı – kasvetli ve gri taş binalar ve benim kafamdaki on dokuzuncu yüzyıl İngiliz fakirhanelerine benzeyen *Parkside* Huzurevi'nin yüksek bacalarının kısmi görüntüsü. Sabahları işimi bitirdiğim zaman odama gidip yatağıma oturuyor ve öykülerimle şiirlerimi yazıyordum; nasıl ki çocukken yazmak için belli bir zaman varsa ve diğer çocukların da şiirlerini yazdıklarını biliyorduysam, şimdi de kendi ülkemdeki yazarların farkındaydım. Öykülerimin esin kaynağını bir ölçüde William Saroyan'ı okuyarak ve düşüncesizce "Bunu ben de yapabilirim" diye sevinerek edindim. Ve birçok yazarın, deneyimlerinin baskısını da yanlarında getirerek savaştan dönmesinin ardından kendi yazınıyla hayat bulmakta olan, *kendi adına konuşan* topraklarda

olmanın verdiği heyecanın yanı sıra, yeni edindiğim hazinemin (bir akıl hastanesinde altı hafta kalmam, hissettiklerim ve gördüklerim ve durumum, resmi olarak şizofreni hastası oluşum) bana esin verdiğini hissediyordum. Ben pansiyondaki misafirleri beslerken, onlar da kendi duygularıyla dolu görünmez kaplarla beni beslediler.

Pansiyonun dışındaki hayatım, mantık ve etik üzerine gece derslerinden ve Profesörlerin Binası olarak bilinen üniversite binasının en üst katındaki küçük bir odada John Forrest'la yaptığım haftalık "sohbetlerden" ibaretti. Şizofreniden mustarip hastaların geçmişlerini okuduğum Dunedin Halk Kütüphanesi'nde zaman geçirirken, bana ne olacağını hayal etmeye çalışıyordum, böylece endişem ve kötü talihim konusundaki hislerim de gittikçe artıyordu. Şizofreni yüzünden ıstırap çekeceğim fikri bana gerçekdışı geliyordu; fakat belirtilerden birisinin "her şeyin gerçekdışı görünmesi" olduğunu öğrendiğim zaman kafam daha da çok karıştı. Bundan kaçış yoktu.

Tek tesellim John Forrest'la olan sohbetlerimdi, tanıdığım dünyayla olan bağlantım oydu ve bu "sohbetlerin" devam etmesini istediğim için müthiş bir şizofreni repertuarı oluşturmuştum: Kanepeye uzanıyordum, genç ve yakışıklı John Forrest da yeni edindiği Freudyen becerilerini kullanarak yaptıklarımı ve söylediklerimi not alıyordu ve sanki rüyadaymışım gibi birdenbire bakışlarımı donuklaştırıyor, gerçekten de yaşamışım gibi hayali bir şey anlatmaya başlıyordum. John Forrest etkilenmiş ve ciddi bir şekilde dinlerken detaylarıyla tasvir ediyordum. Genellikle buna şizofreni hakkında okuduklarımdan ayrıntılar katıyordum.

Bir gün John, "Sen, içsel ruhun yalnızlığından mustaripsin" dedi. Bütün yeniliğine ve psikoloji bilgilerini uygulamaya hevesli olmasına ve görünüşe göre söylediğim her şeye inanmak istemesine rağmen "içsel yalnızlık" algısının derinliği, özel yeteneğinin bir işaretiydi. Bir sonra yaptığı yorum, davranışlarımı ve muhakeme yeteneğimi uzun yıllar yönlendirecekti.

"Seni düşündüğüm zaman," dedi, "aklıma Van Gogh'la Hugo Wolf geliyor..."

Van Gogh'u da Hugo Wolf'u da pek tanımadığımdan, bilgi için yeniden kitaplara başvurdum: Hugo Wolf "delirerek ölmüştü", Van Gogh ise "durumunun umutsuzluğu yüzünden kendisini vurmuştu". Schumann'ın da "akıl sağlığının ciddi bir şekilde bozulmasından mustarip olduğunu" okudum. Her üçü de *şizofrenik* olarak

adlandırılmıştı; görünüşe göre sanatsal yetenekleri şizofrenilerinin en değerli ürünüydü. Büyük sanatçılar, ileriyi gören insanlar...

Böylece korkunç şölendeki yerim belirlenmiş oluyordu. "Büyüklük" konusunda hiçbir hayalim yoktu, ama en azından işlerime ve –gerektiğinde– hayatıma, şizofrenimle damga vurabilirdim.

John Forrest, şiirler ve öyküler yazdığımı öğrendiğinde çok sevinmişti. Yazdıkça, saklaması için ona vermemi teklif etti ve o yüzden ben de ona öykülerimi ve şiirlerimi götürmeye başladım. "Saf şizofreniyi" en yadırganmayacak yer olan şiirler için sakladım ve John Forrest'ın çabalarımı övmesini dört gözle bekledim; bir ikinciel Barlock 20 daktilo almaya yetecek kadar para biriktirip yazılarımı önceleri bir ya da iki parmak kullanarak daktilomla yazdığım zaman dünyada arzu ettiğim her şeye sahip olduğumu hissettim – yazacak bir yer, yazmak için zaman, yaşamaya yetecek kadar para, konuşacak ya da en azından etkilemeye çalışacağım birisi; çünkü düşüncelerimin çoğunu kendime saklıyordum ve sanatsal çabalarımda müttefikim olacak kadar ilginç ve doğru belirtileri göstermeye devam ettiğim sürece John Forrest'ın dinleyici olarak kalmasını sağlayacak bir hastalık. İlgi alanı psikoloji ve sanat olan hoş bir genç adamın dikkatini çekmek için yarı ciddiyetle bir oyun oynuyordum; yine de yaptığım halüsinasyon ve hayal numaralarına rağmen bazı gerçek duygularım ve şizofreni hastalarına ait olduğu düşünülen duygular arasındaki benzerlik yüzünden gittikçe daha çok korkuyordum. Utangaçtım ve içime kapanıktım. Başka insanlarla kaynaşmaktansa yazı yazmayı, hayal dünyasını keşfetmeyi tercih ediyordum. Yine de hiçbir zaman "gerçek" dünyadan kendimi çekmemiştim; gerçi durum gerektirdiğinde bu belirtileri ikna edici bir şekilde "kullanabiliyordum".

Henüz cinsel duyguların farkında değildim; kuşkusuz onları hissetmiş ama saflığım yüzünden ayırt edememiştim. Sonra bir gün, şizofreni vakalarının geçmişini incelerken diş hekimine gitmeye korkan bir kadın hakkında bir yazı okudum (ben de korkuyordum, gerçi parasızlık da beni engelliyordu); Freudyen yollarla keşif yapıldıktan sonra *diş hekimi korkusu*nun şizofreni hastaları arasında yaygın olduğu anlaşılmıştı: *Diş hekimi korkusu, mastürbasyon yüzünden suçluluk duygusu* olarak yorumlanıyordu, bu da şizofreninin nedenlerinden ve devam eden belirtilerinden birisiydi!

Bunun üzerinde düşündüm: Diş hekimine gitmeye kesinlikle korkuyordum; çünkü dişlerimin artık düzeltilemez olduğunu biliyordum (o zamanlar Yeni Zelanda'daki genel görüş, doğal dişlerin çekilmesinin zaten en iyisi olduğuydu; bu, ormanlardaki ağaçların gereksiz yere sökülmesi gibi bir tür sömürgeci savurganlığıydı). Mastürbasyona gelirsek, bu cahil olduğum bir kelimeydi ve eylemde de masumdum. Yine de bu yeni olgu, hem anlamını hem de eylemi araştıracak kadar merakta bıraktı beni; çünkü eğer hastalığımın nedenlerinden birisi olarak düşünülüyorsa, bunu kuşkusuz öğrenmeliydim! Şuna bakın ki her iki kız kardeşim ve ben, cinsel eğitime ihtiyacımız olduğunu düşünerek ve bize bunu teorik olarak anlatacak kimsemiz olmadığı için tanıtımı çok yapılan bir kitabı ısmarladık ve kitap sade paketi içinde elimize ulaştı: *Tanışma ve Eşleşme. Eğitimli* olan ve cinsellik ve evliliğe karşı erdemli tutum takman herkes *Tanışma ve Eşleşme*'yi okuyor ve tavsiye ediyordu. Annemin *Evde Tedavi İçin Bayanların El Kitabı*'nda, evlenmek üzere olan kadınlar tarafından okunması için yazılmış "Tanrı'nın Kapıların Dışındaki Harika Dünyası" başlıklı bölümünde boşu boşuna aradıklarımızı bu kitapta detaylarıyla bulduk. Mastürbasyondan da bahsediyordu, detaylarıyla tarif ediyor, hem erkeklerde hem de kadınlarda suçluluk duygusuna gerek olmadan uygulanabileceğini açıklıyordu.

Ve elbette ki denedim. Çocukluk birdenbire çok çok geride kalmıştı; çünkü *biliyordum* ve bilmeme durumuna geri dönemezdim ve hâlâ devam eden merakım şuydu: İnsan asla bilmese acaba nasıl olurdu? Birkaç hafta sonra John Forrest'a "Bu korkunç, sana nasıl anlatsam, yıllar boyunca bu konuda kendimi suçlu hissettim. Demek istediğim... demek istediğim..." dedim.

Merakla bekledi.

"Demek istediğim mastürbasyon, bu konudaki endişem..."

"Genellikle böyledir" dedi ve kitabımızın açıkladığı gibi bunun nasıl da "tamamen normal, herkesin yaptığı bir şey" olduğunu açıklamaya başladı.

Bu "küçük sohbet" öylesine mükemmel ilerlemişti ki –şimdi– Freud'dan aşırı etkilenmiş olan John Forrest'ın yüzünden bir an için zafer duygusunun gelip geçtiğini hayal ediyorum: Karşısında şizofreninin tipik bir örneği vardı.

Bir kez daha konuşacak kimsem olmayabilir diye, yani sinir krizine yakınlığın "normal" halindeyken konuşacak kimse kalmaz

diye korkmaya devam ettim; çünkü günlük hayatla nasıl "baş edileceğine" dair ergenlere özgü her zamanki endişe ve merak yolundaydım; yine de garip bir şekilde, endişemi azaltmak için yolculuğumun daha çok ilgi çekeceği ve sonradan fark ettiğim üzere uygulamada da daha çok yardım alacağım, üzerine belirgin işaretler yerleştirdiğim bir yol seçmek zorunda kaldım. Sanırım eğer çekingen gülüşümle her zamanki halimi korursam insanların bana yardım etmek isteyebilecekleri aklıma gelmemişti. O zamana kadar hayatım beni rol yapmak ve sınavlarda soruları yanıtlayarak, problem çözerek, "zekâ" ve "farklılık" ışıltıları göstererek onay almak için eğitmişti. Genelde giysilerimden utanıyordum. Kıvırcık saçlarım ve çektiği ilgi ve sanki bir tehlike oluşturuyormuş gibi insanların acil olarak saçımı "düzleştirmemi" tavsiye etmeleri beni şaşkınlığa düşürüyordu. Sohbetlerde ne akıcı bir şekilde, ne nükteli ne de zekice konuşabiliyordum. Gri tüylü sıradan bir kuştum ve dünyaya aniden bir ya da iki kırmızı tüy gösterip sonra onlarla zamana uyum sağlayarak hayatımı geçiriyordum. Çocukken sayı bilmeceleri sormuş, uzun metinler ve şiirler ezberlemiş, matematiksel yanıtlar vermiştim; şimdi, ortama *uyması* için süslü şizofreni elbisemi giyiyordum.

1946'da, "deneme" sürem sona erince aklı başında ilan edildim; içimde çok hafif bir kayıp acısı hissettim; çünkü John Forrest'ın Caxton Yayınevi'nden Denis Glover'a gösterdiği birçok öykü ve şiir yazmıştım. Denis Glover öyküleri, belki de ardından şiirleri basabileceklerini söylemişti. Bir yazar olarak kariyerime başladığımı hissediyordum.

Yılın sonuna doğru John Forrest, doktora yapmak ve psikolog olarak çalışmak için ABD'ye başvuru yaptığını bildirdi. 1947'nin başında Yeni Zelanda'dan ayrılacaktı. Eğer konuşacak birisine ihtiyacım olursa Christchurch'teki arkadaşı Bayan R.'yi tavsiye edebileceğini söyledi; dediğine göre onunla benim hakkımda konuşmuştu ve sanatçı ruhlu Bayan R. de benim "vakama" ilgi duymuştu.

"Küçük sohbetlerden" oluşan güvenli şizofrenik dünyamın dağılıp gitmeye başladığını ve beni yabancı bir şehirde yalnız bıraktığını görerek sakinlikle "Christchurch'te bir iş bulacağım. Belki de Canterbury Üniversitesi'nde ders alırım" dedim. Nasıl olup da Dunedin'e ait olduğumu düşünmüştüm ya da nasıl Christchurch'e ait olabilirdim? Caxton Yayınevi Christchurch'teydi ve bir ara bas-

mayı düşündükleri kitap belki de yakınlarda yaşayan bir akraba gibi olacaktı ve ben yine bu kadar yalnız olacaktım.

Nereye gideceğimi düşündüm. Evde, oradaki herkesin hiç bitmeyen –para ya da sevgi ya da güç ya da bir huzur denizi için– mücadelesine karşı içim üzüntüyle kaplanmadan bir ya da iki aydan fazla kalamayacağımı biliyordum. Bana iş, oda ve yiyecek verecek bir otel ya da pansiyon her zaman vardı, ama 1946 neden sona ermek zorundaydı?

Uçurumun kıyısında durdum ve bir önceki güne doğru uçmaya hazırlanırken tuzla kaplı toprağa ve otlara çarpan 1946'nın kanatlarını yakalamaya çalıştım. Gerçekte ise Caversham, Playfair Sokak'taki herkese (dört yaşlı kadın ve gizli başarısızlıkları, utançları ve paylaştıkları küçük mutluluklarıyla yaşayan pansiyonerlere, ev sahiplerime ve hâlâ konuşmayan ama durumu hepsi tarafından görmezden gelinen dört yaşındaki küçük çocuklarına) veda ettim. Eğer Christchurch'te iş ararsam gerekecek olan ve "Misafirlere karşı her zaman nazik, çalışkan, büyük bir memnuniyet..." diyen yepyeni referans mektubumla oradan ayrıldım. Erkek olduğu tahmin edilen ama dişi olduğu ortaya çıkınca şefkatle koyduğum Sigmund adını Sigmunde'ye çevirdiğim –Siggy olarak çağrılacak– minik siyah kedi yavrusu da yanımdaydı. Bir kez daha sonsuza dek labadalar ve yabani ıtırşahiler ve "demiryolu hattındaki paslara" bağlı demiryolu insanı olarak ekspres treniyle kuzeye yolculuk yaptım ve tren Oamaru'ya yaklaşırken, parktan önce sol tarafa bakınca Willowglen'in yaz mevsiminde saçmaya başladığı pırıltıları bir an için görüverdim.

12
Willowglen Yazı

Bütün kışı hiç Willowglen'de geçirmemiştim: Dere taştığı ve inekler tarafından ezilmiş (hazır inşa edilmiş bir ahır ve bir buçuk hektarlık toprağımız olur da bunları paylaşmak için ineklerimiz nasıl olmazdı?) toprak yol, evden bahçe kapısına kadar yürünmez hale geldiğinde yalnızca June ve Bruddie ve annem ve babam bu perişanlığı çekmişti; ben yalnızca hafta sonlarını buz gibi ön yatak odasında,

battaniyelerin altına sokulup, seramik sıcak su şişesine sıkı sıkı yapışarak, ya da ısınmak için çiftlik kıyafetleri, lastik çizmeler ve babamın balıkçı yağmurluğuyla tepelerde dolaşarak geçirmiştim.

Babam ve Bruddie evi iyileştirmek için çok sıkı çalışmışlardı. Artık mutfakta toprak zemin yoktu. Çatı su geçirmez hale getirilmişti. Kışın donan borular döşenmiş, eve şehir suyu bağlanmıştı ve bulaşıkhaneye sıcak su tankı yerleştirilmişti. Şimdi koridorda uzun, boynuz gibi bir ahizesi olan ortak hat bir telefonumuz vardı ve telefon çaldığı zaman cevaplayan genellikle annem olurdu. Korktuğu açıkça görülen babam bunu reddediyordu, bu arada en az onun kadar korkan annem, gelen haberin getireceği dehşete kendini hazırlıyordu; çünkü telefon, telgraf gibi acil durumlarda kullanılırdı ve yaşam ya da ölüm anlamına gelebilirdi. Telefon rehberi her zaman "çiçek sehpasının" üzerindeydi ve bu sehpa, başka bir çağdan kalma isimleriyle eve sığacak kadar küçük olan bazı mobilyalar gibi her zaman ailenin bir parçası olmuştu: Hiçbir zaman üzerine çiçek konmayan "çiçek sehpası"; üzerinde uzun zaman önce ölmüş bir kral ve kraliçenin siyah oyma siluetlerinin bulunduğu büyükbabanın satranç masası; *şifonyer*...

Cennet gibi bir yazdı. Derenin kenarındaki devrilmiş huş kütüğünün üzerinde oturacak bir yerim vardı; orada sazhorozlarım, ördekleri ve yılanbalıklarını seyredebiliyordum ve altına sığındığım söğüt ağaçlarının arasından her hafta tarım ve hayvancılık ofisine ait olan koyun ve sığırların tutulduğu otlağa bakabiliyordum. Bu hayvanlar sonradan yoldan yukarı, Waiareka satış alanına, oradan da kamyonla Pukeuri buzhanesine götürülürdü. Orasının *Mezbaha* olduğunu biliyordum; gerçi yıllar boyunca bu kelimeyi, kelimelerin oyalanıp durduğu, anlamlarının araştırılmadan ya da aydınlık kavrayış odasına davet edilmeden gelip gittikleri bilincin dışında bir yerde tutmuştum. Bazen, anlamsız bir şekilde bir koyunu bataklıktan kurtardığım oluyordu ve kare suratlı ve gözlüğü kemik çerçeveli, çello ya da piyano çalan birisiyle bağdaştırabileceğim görüntüsüyle uzun boylu bir adam olan tarım ve hayvancılık memuru bu hizmetim için bana beş poundluk bir ödeme yapıyordu.

Söğüt ağaçlarının arkasından, kendim görünmeden, yolu ve çiftlikler, otlaklar ve Old Mill Sokağı'ndan önce sonuncu posta kutusu olan bizim kutumuza doğru bisikletini süren postacıyı

görebiliyordum. Postacı acaba bana da mektup getirecek mi diye merak ediyordum. Nereden getirecekti? Kimden getirecekti? Babam, bacası ve boyalı kapıları ve pencereleri, kırmızı duvarları ve saçaklı yeşil çatısıyla ev şeklinde bir posta kutusu yapmıştı ve postacı bisikletiyle geçtikten sonra ev gibi posta kutusuna bakardım. Noel'de John Forrest bana bir kart yolladı. Mektubu gözüm gibi koruyor ve "Derin saygılarımla" ifadesindeki yakınlığın derecesini anlamaya çalışıyordum. "Saygılarımla" demekten daha mı yakındı, yoksa daha mı uzaktı? Yıkıcı gerçekçilik anlayışımla "Derin Saygılarımla" ifadesinde, hatta bu ifade harf harf incelendiğinde ya da romantik bir sesle yavaşça tekrar edildiğinde bile fazla umut olmadığını kabullendim. John Forrest'a âşık değildim, ama yine de ilgisine ve yardımına ihtiyacım vardı. Annem "Bay Forrest'tan haber var mı?" diye sorduğu zaman gözlerindeki şevki fark etmek ve "Öyle değil, anne, ona geçici olarak devredildim. Bu bilinen bir olgu. Freudyen. Sen anlamazsın" diye yanıtlayarak, bütün umudunu yerle bir etmek bana bir tatmin duygusu veriyordu.

O yaz bir yandan da kötü bir şey olacağını hissediyor ve değişimler yaşıyorduk. Isabel, havuzda yüzerken bilincini kaybetmiş ve sudan güçbela çıkmıştı. Çağırılan doktor "Kalbi yüzünden" demişti. Geçmişte yaşadığımız bir acının yinelenmesi göz önünde bulunduramayacağımız kadar korkunç olduğu için olayın üstünde durmadık. Anne babamıza anlattık mı, ondan da emin değilim. Isabel öğretmenliğinin aktif geçen ilk yılını tamamlamıştı; sadık erkek arkadaşıyla nişanlanmayı ve evlenmeyi düşünüyorlardı.

Isabel, June ve ben, kaçınılmaz olarak büyüyüp birbirimizden ayrıldıktan sonra yazın yeniden yakınlaştığımızda, içimizde annemiz ve babamız ve bizim için yaptıkları fedakârlıklar konusunda yeni bir duygu keşfettik. Bunun üzerine, annemize doğup büyüdüğü yer olan Picton'ı ziyaret edip hayalini kurduğu tatili yapması için sahip olduğumuz parayı vermenin zamanının geldiğine karar verdik. Babam gitmek istemedi; çünkü her yıl, genelde ragbi sezonunda uluslararası maçlar için Polly Hala'nın yanına tatile gidiyordu. Şimdi de annem *kendi* tatiline çıkacaktı.

"Ah, hayır" dedi annem. "Siz kullanın parayı."

Israr ettik. Otuz yıllık bir aradan sonra doğal olarak korkuyordu.

Isabel'i yanma alıp gitmesi için onu ikna ettik ve hepimiz (babam, Bruddie, June, Isabel ve ben) parasal olarak katkıda bulunduk.

Şubat ayının başlarında annem, bedava birinci sınıf tren biletini yeni para cüzdanına koyup, en iyi –ve yegâne– tayyörünü giyip yeni hasır şapkasını takarak Isabel'le birlikte hayalini kurduğu tatile çıktı.

Onları ekspres trene bindirdik. Üzüntü, pişmanlık ve suçluluk duygusu içinde "annemin yaşamış olması gereken türde bir hayat" diye adlandırdığımız şeye karşı kapıldığımız duyarlılıkla, evden ayrılma düşüncesine karşı gösterdiği endişeyi dindirmeye çalıştık. Oraya vardıktan sonra birkaç gün içinde Isabel'in ya da annemin bize telefon etmesini tembihledik.

"Bize haber verin."

"Gittiğin için *mutlusun*, değil mi anne?"

Mutlu olduğunu biliyorduk. Önceki sevinçlerin yüzüne yansıdığını görebiliyorduk – Ah Waikawa Caddesi, Ah Yaşlı Caps ve köyün aşağısı, Ah koylar ve Underwood Limanı, Dieffenbach ve taşlık yol, taşlık yolu hatırlayın çocuklar, fırtınalar ve batık gemiler. Ah o öncü kâşifler...

Tren hemen önümüzdeki görüş alanından çıkarken, yani lokomotif depolarının önünden geçip uzaktaki düzlükte kaybolurken trene el salladık. Orada iki demiryolu hattı, perspektif öğrenirken derslerde çizmemiz öğretildiği gibi birleşiyordu; az sonra tren ve içindeki insanlar I harfi gibi ince bir çizgi haline geldi, üzerinde de S gibi incecik bir duman vardı ve tren Erkek Lisesi'nin ve Pukeuri'nin önünden geçip Canterbury Ovası'nı aşarak Christchurch'e, oradan da Picton'a doğru ilerledi.

13
Suda Bir Ölüm Daha

Annemin yokluğu ölüm gibiydi. Babam, masanın kendine ait tarafında, kömür ocağının yanında *Mizah* dergisinin en son sayısını okuyarak suratını asmış oturuyordu; çayına şeker koyup karıştıracak ve kabarcıklar, yani *paket* habercileri yüzeye çıktığı zaman –"Bak, iki paket var!.." heyecanını paylaşacak–, sırtını kaşıyacak ve yatağını paylaşacak ve "Ayakların yağ topakları gibi" diye yakınacak kimsesi yoktu.

June'la birlikte yemekleri hazırlayacak ve Bruddie'ye inekler konusunda yardım edecektik, ama bir gün sonra evde işler yolunda giderken ve babamın "cafcaflı şeyler pişirmeme" konusundaki isteklerine teslim olmuşken, annemin yokluğu, güneş girmeyen evdeki ayaz gibiydi. Isabel'i de özlüyorduk, farklı bir şekilde; sürekli şunu-bunu hazırlamasını, giysileri elden geçirmesini, elbiselerin eteklerini uzatıp kısaltmasını, ayakkabılarını onarmaya çalışmasını, her şey ve herkes hakkındaki samimi fikrini söylemesini ve "geleceğinin" ne olacağını hayal etmesini özlemiştik. Bir yıl öğretmenlik yapmanın yeterli olduğunu düşünüyordu. Evlenecekti, ama bunun dışında önemli bir gazetede gazeteci olabilirdi, ya da başka bir şey, ama mutlaka *bir şey* olacaktı. Dunedin'de dünya karşısına çıktığı zaman paten yapmaya giderdi; burada, yani Oamaru'da havuzda yüzmeye gidiyordu.

Picton tatilinin ikinci gününde akşamüzeri telefon çaldı ve June yanıtladı; parazitin ve hışırtıların arasından "Picton'dan arandığını" duydu. Babam işteydi ve Bruddie dışarıdaydı. Grace Teyze Picton'dan arıyordu. Mutfakta görünmez bir karmaşa vardı, hışırtı telefondan dışarı akıyordu: Picton Limanı'nda yüzen Isabel bilincini kaybetmiş ve boğulmuştu. Soruşturma yapılacaktı; ardında da annem Isabel'i trenle eve getirecekti.

Bir yanlışlık olduğunu varsaymanın bile bir faydası yoktu: Isabel boğulmuştu. Myrtle öleli neredeyse on yıl olmuştu ve yeni darbe, yıldırımın ikinci kez çarpması gibi düşüncelerimizi ve duygularımızı yakıp kül etmişti – düşünecek, hissedecek ne vardı ki?

Telefon yeniden çaldı. Arayan babamdı: haberi duymuştu ve eve geliyordu. Bruddie de eve geliyordu. Haber her yere ulaşmıştı: On yıl öncesinin aile faciası tekrarlandı. Oamaru'lu kız boğuldu.

Bazıları ondan "kız", bazıları da "kadın" diye bahsetti. Yirmi birinci yaşının içinde olan Isabel May Frame.

Birisi arka sundurmanın kapısını çaldığında June ve ben evde hâlâ yalnızdık ve birbirimizi teselli ediyorduk. Gelen J.B. idi! Isabel, June ve benim "Muhteşem Titanik, muazzam modern gemi, on beş bin ton çelik..." olarak da bildiğimiz Waitaki'nin müdiresi Bayan Wilson'dı o. Sanırım ev hayatıyla okul hayatını büyük bir özenle birbirinden ayırdığı onca yıldan sonra Waitaki müdiresinin ziyaret etmesinin şaşkınlığı, geçirdiğimiz şokun üzerini neredeyse kaplamıştı. Bayan Wilson gerçekten de yayları ve dolgu malzeme-

leri dışarı fırlamış *kanepemize* oturdu. Kolçağında koyu renkli bir leke olan, yıllar önce Bruddie'nin erkek kedisinin işediği yerin hâlâ belli olduğu kanepemizdi o; lekeyi çıkarmaya ve kokuyu Noel'de kullandığımız karanfil parfümüyle gidermeye çalışmıştık.

Ve birdenbire Bayan Wilson bizi kucaklıyor ve hep beraber ağlıyorduk ve keşke Isabel bizi J.B. ile görebilseydi diye düşünüyorduk!

Myrtle'ın ölümünde olduğu gibi Isabel'in ölümüyle ilgili anlık duygularım, bir sorunun çözülmüş olabileceği ama ödenen bedelin çok büyük olduğuydu, ki bu duyguların yerini suyla gelen ilk ölümün hayal gibi gerçekliği aldı ve her ikisini de T. S. Eliot'tan bir alıntıyla özdeşleştirmeyi seçmiş olmam, bana hâlâ edebiyat dünyasında yaşadığımı hatırlatıyordu. Çorak Ülke'yi yaşamıştım; Fenikeli Phlebas'la tanışmıştım, ki o,

> öldükten iki hafta sonra,
> martı çığlıklarını unuttu.

Virginia Woolf'un *Dalgalar* romanının ritmini ve duygusunu, Tess ve Jude'un trajedisini ve Brontë ailesini arka arkaya sarsan darbeleri biliyordum ve onları yaşamıştım. "Koca denizin" ve nehirlerin bizim adımıza konuştuğu ve bizim "kendi adımıza konuşacağımız" kendi topraklarımızda bu yeni ölüm eski öykülere bir son söz, yenilerine de önsöz olmuştu ve Zaman, sonunda Picton'dan çok da uzakta olmayan bu topraklara, Canterbury Ovası'na yerleşmişti, tıpkı

> ... çam ağaçlarının arasından sokulan kuzeybatı havası
> ... deniz yaratıkları ve demiryolu hatlarının pası

hatta uzakta ince bir perspektifle birleşerek yokluğun karanlık ışını haline gelen demiryolu hatları gibi.

Sıradan nesneler en dokunaklı nesneler haline gelirken, üzüntümüz ve gözyaşlarımız bir kez daha tanıdık kalıba uydu: Yarım kalmış dikiş, yazlık elbiselerin bastırılmamış kenarları, Isabel'in, o zamanlar moda olan geniş kollu kısa bir palto modeli olan yeni "jiffy" paltosu, tatile çıktığı gün nasıl bıraktıysa yatak odasının ortasında öyle duran beyaz yazlık ayakkabıları. Bir de üzerine annemin tatil trajedisi ve olayların adalet ya da adaletsizlik gözetilmemiş

kurgusal kusursuzluğu eklenmişti. Annemin sırtındaki yük hayal bile edilemezdi: Boğulma, soruşturma (ikinci soruşturması) ve artık resmen "naaş" olarak adlandıran şeyle birlikte eve yapacağı uzun tren yolculuğu.

Picton'dan gelecek olan treni Oamaru İstasyonu peronunda bekledik. Herkes biliyor ve babama, Bruddie'ye, June'a ve bana şefkatle bakıyordu. Peronun sonuna doğru, erkekler tuvaletinin yanındaki yük girişinde cenaze levazımatçısı, cenaze arabasını perona geri geri yanaştırmış bekliyordu. Gazete bayii ve çay salonu ekspres treni için açıktı ve garsonlar tezgâhın arkasında, taze böreklere, sandviçlere, keklere ve meşrubatlara hücum eden yolcular için hazır, bir sıra halinde dizilmişlerdi. Belki de herkes bilmiyordu – yeni yolcular, yabancılar geliyor ve bekliyordu; bu arada bilme ve bilmeme seli gelgit gibi yükselip alçalıyordu ve peronun ötesinde, sıra sıra eski kırmızı yük vagonlarının arkasında ve kıyıdaki kayaların arasında, taşlıklı gri-yeşil ve sakin yaz mevsimi denizinin dalgaları usulca yüzüyordu. Suyu göremiyordum ama orada olduğunu biliyordum ve zihnimde köpüklere bile dokunabiliyordum ve birdenbire şeffaflaşan ve akmaya başlayan gri-yeşil bir taş gibi suyu hissedebiliyordum.

Lokomotif şefinin ofisinde telefonun çaldığını duyduk ve Pukeuri'den arıyorlar, tren geliyor, diye düşündüm. Tahminimin doğru olup olmadığını bilmiyordum; bildiğim tek şey, bir tren oraya ulaşmadan önce lokomotif şefinin ofisinde telefonun çaldığıydı: Bu, demiryolunun *sözlü geleneğiydi.*

Etraf duman ve buhar ve frenlerin sesiyle doldu ve "aşağıya çekilmekten" kaçınmak için herkes peronda geri adım attı – demiryolu geleneğine bir başka tepkiydi bu. Sonra cenaze levazımatçısı arabasıyla trene olabildiğince yaklaştı ve yük vagonundan donuk gümüş renkli bir tabut çıkardılar, aslında tabut kurşundandı.

Birisi "Kokmaması için" diye fısıldadı, ama bunu kimin söylediğini hatırlayamıyorum; çünkü o an için düşüncesizce dile getirilmiş böyle bir ifade, yalnızca Isabel'in kendisi tarafından söylenmiş olabilirdi!

Ve işte annem trenin basamaklarından iniyordu; gözyaşları içinde kucaklaşıyorduk, birkaç kelime söyleniyor, babam "Ayarlamalar yapıldı" diyordu; biz de sanki ölüm derin bir muhasebe yapmaya başlamamıza yol açmış gibi bir tür keyifle "Waitaki'den Bayan Wilson bizi görmeye geldi" diyorduk: Kayıp ve kazanç, ilk ödül.

Annem sersemlemişti, gözleri korku doluydu ve "geniş kenarlı ve süslü" hasır şapkasının altındaki saçları kahverengi-griden beyaza dönmüştü.

Ön tarafında büyük, karanlık ve elma kokulu bir odası olan Eden Sokağı elli altı numaradan farklı olarak Willowglen'de ölüyü yerleştirecek bir yer yoktu; ayrıca tepe, tabutun taşınamayacağı kadar uzakta ve çok dikti; böylece Isabel cenaze levazımatçısının şapelinde kaldı ve oradan defnedildi ve yalnızca Bruddie ve babam ve annem cenazeye katıldılar. Belki de o zamana ait anılarımdan bazıları da oradaydı ve Isabel'le birlikte gömülmüştü.

Acıyı paylaşan mektuplarla telgraflar geldi ve yanıtlandı. Cenaze levazımatçısının madde madde sıralanmış faturası geldi ve ödendi. Isabel'e, bilincini kaybettiği zaman "havuzda onunla ilgilenildiği" için gönderilmiş bir doktor faturası geldi. Ve acıyı paylaşan mektupların arasında bir tanesi de John Forrest'tandı: "Sen ve ailenin yaşadığı bu sarsıcı kaybı öğrendiğime büyük üzüntü duydum" diye başlıyor ve "Derin saygılarımla, John Forrest" diye sona eriyordu. Kullandığı dilden dehşete kapıldığımı ve baştan sona geleneksel, basmakalıp ifadelere başvuran John Forrest'ın yaratıcı anlayıştan böylesine yoksun bir mektup yazmasını kabul edemediğimi hatırlıyorum. Benimsediğim kendi dil dünyam tarafından ihanete uğradığımı hissediyordum. Sert bir şekilde eleştiriyor ve böyle mektupları yazmanın zorluğunu dikkate almıyordum ve bana ulaşan şey, acıyı paylaşan bir mesaj değil, düzyazının en kötü örneği olarak kınadığım bir dildi. "İçsel ruhun yalnızlığından" acı çektiğimi söyleyen genç adamın kişisel, arkadaşça sözleri neredeydi?

John Forrest'ın, dili iyi bir amaçla kullandığını bilemezdim: Ona duygusal olarak bağlanan bir kadın öğrenciden kaçmaya çalışıyordu!

Ölüm, yokluğun dramatik bir şekilde tamama erdirilmesidir; dil de neredeyse o kadar etkili olabilir. Hem Isabel'in hem de John Forrest'ın yok olduğunu hissediyordum.

Her birimiz kedere yalnız katlandık; çünkü Isabel büyürken her birimizle farklı bir yönünü paylaşmıştı. Tıpkı bir zamanlar "Myrtle ve Bruddie"nin olduğu gibi, uzun yıllar boyunca "Dots ve Chicks" (yani Isabel ve June) ayrılmaz bir ikili olmuşlardı; bu arada ortanca çocuk olan ben, yaşıma ve ilgi alanlarıma göre grup-

tan gruba yer değiştirmiştim ve Bruddie hastalanıp Myrtle ölünce yalnız kalmıştım, ta ki Isabel ve ben grubumuzu oluşturana kadar; sonra da June büyüyünce bir kez daha Isabel'le yakınlaşmıştı ve ben yeniden yalnız kalmıştım. Küçüklük zamanları hariç, Bruddie hep yalnızdı. Yine de Isabel öylesine hayat doluydu ki varlığını ve fikirlerini görmezden gelmek zordu; onun "eşyalarını" elden geçirirken, en iyi ayakkabılarının ve triko paltosunun ve "hokus pokus" kazağının başkaları tarafından giyildiğini görmenin onu küplere bindireceğini düşünüyorduk. Bir seferinde "Öldüğüm zaman giysilerimi alıp giyerseniz aşağı inip sizi korkuturum," demişti. Aşağı mı? Acaba gökteki cennete mi inanıyordu?

Ablam Myrtle on altıncı yaşında öldüğü zaman Eden Sokağı elli altı numarada kendinden bir parça ya da varlığını bırakmadı; belki de ev hiç bize ait olmadığı ve her zaman "kendimizi sokakta bulma" tehlikesi altında olduğumuz için. Fakat Willowglen'i çok seven Isabel, oradan gerçek anlamda ayrılmadı ve ev küçük olmasına rağmen Isabel'in hatırası için hem içeride hem de dışarıda, meyve ağaçları ve çam ağaçları arasında, gümüş renkli kavakların, servinin ve beş meşe ağacının arasında yer vardı; derenin ve alıç ağacının, mürver ağacının ve akdikenin yanında; saksağanların, benekli puhunun ve kendisinden küçük kuşlara saldırdığı söylendiği için savaş sırasında "Alman baykuşu" olarak bilinen küçük baykuşun yaşadığı koca servinin altında; "aşağıdaki düzlükte" ve altın renkli güneş alan sakin çayırda.

Artık tanıdık olan ölüm ve defin töreni tamamlandıktan sonra Christchurch'te yaşama ve çalışma planıma sadık kalmaya karar verdim. Willowglen'den ayrılmam gerekiyordu. İçten içe hissediyordum: "Umarım bu Janet'ı çok fazla etkilemez. Biliyorsun... Seacliff'te kalmıştı." Seacliff'te geçirdiğim altı haftadan sonra kimse "ciddi" konuları benimle tartışmaya yanaşmıyordu; özel bir koruyuculuk durumuydu ve bundan nefret ediyordum. Ayrıca insanlarla tanışmaya çekiniyordum ve Isabel'in cenazesi sırasında çok sık olduğu gibi ziyaretçiler geldiği zaman hızla odama gidiyor, kapı aralığında duran annem peşimden geliyor ve gözlerinde şaşkınlık ve serzenişle "Neden dışarı çıkmıyorsun?" diye soruyordu.

Ya da, eğer misafirlerin gelmesi bekleniyorsa, annem ya da babam "Bayan W. bu akşamüzeri uğrayacak. Janet dışarı çıkacak mı?" diyordu.

Saklanıyordum. Yas tutuyordum. Kimsenin "görmesini" istemiyordum; çünkü hastanede kaldığımdan beri insanların yalnızca "görmekle" kalmayıp dikkatlice *araştırdığını* öğrenmiştim.

Christchurch *Press* gazetesindeki iş ilanlarını taradım. Kalacak yer sağlayan boş kadro yalnızca yetimhanelerde, Sumner'daki sağırlar okulunda ve her zamanki gibi otellerde ve pansiyonlarda vardı. Haritada Christchurch ve banliyölerini inceleyince sokakların uzunluğu ve yabancı gelen ama aslında tanıdık olan isimler yüzünden endişem gittikçe arttı – Linwood, Burwood (Caversham'daki meslek okulu gibi orada da dik başlı kızlar için bir okul yok muydu?), ordugâhın kilometreler boyunca devam eden kulübeleriyle Burnham; Rolleston, Templeton, Hornby (*Hornby* anılarımda hâlâ canlıydı, çünkü Bruddie eskiden her yıl Noel'de *Hornby treni* istiyordu). Christchurch tren istasyonunun insan ve tren sesleriyle ve buharın çıkardığı ıslıkla yankılandığını düşünüyordum; farklı hatlardaki her yerden gelen trenlerde, su damlacıkları camdan aşağı sızarken vagon penceresine dayanmış beyaz yastıklara yaslanıp uyuyan insanlar; uykulu bir halde dışarı, kafeteryaların sarı ışıklarına ve diğer trenin çöpleriyle (içlerinde demiryolu çayı posasıyla çevresi mavi çizgili demiryolu bardakları ve fincan tabakları, jambonlu sandviçlerin vıcık vıcık olmuş kabukları ve De Reszke ve Ardath marka sigara izmaritleriyle) dolu peron boyunca uzanan çıkıntıya bakmak için buharı giysilerinin koluyla silen insanlar.

Haritada, öykülerimi basacak olan Caxton Yayınevi'nin olduğu sokağı buldum. *Landfall* isimli yeni dergide bir öykümü basacaklardı ve *Jan Godfrey* adını kullanacaktım; bu ismi annemle babamı onurlandırmak için seçmiştim – Jan, çünkü babam beni Jan diye çağırırdı; Godfrey, çünkü Godfrey annemin kızlık soyadıydı. John Forrest'ın arkadaşı Bayan R.'nin yaşadığı mahalleyi de buldum. Üniversite de vardı – yakınlarına gitmeye cesaret edebilir miydim? Bütün hayallerimi, ürkütücü katı gerçeklik olarak görünen şeyle eşit tutmanın olanaksız olduğunu görüyordum.

Sağırlar Okulu'ndan başvuru formu alınca ve benim hakkımda "çok fazla şey" öğrenmek istediklerini hissedince, hizmetçi-garson arayan şehirdeki küçük bir otelin ilanına referansımdan "Konuşması düzgün, misafirlere karşı her zaman nazik. Dürüst, çalışkan..." diye alıntı yaparak yanıt verdim ve "at yarışı" oteli Occidental'ın sahibi tarafından işe alındım.

Kelimeler ve onların anlamlarıyla olan eski tanışıklığım şimdi aklıma geliyor. *Karar* verdim. Bir *varış noktam* vardı.

Bir kez daha tren yolculuğuna çıktım ve kuzeye, Canterbury Ovası'nı geçip Christchurch'e doğru gittim.

14
Sevgili "Eğitimli"

Kayıp, ölüm ve benzeri her konuda felsefi bir tavırla düşünüyordum. Hâlâ yazabiliyordum, değil mi ve gerekirse hayatta kalmak için şizofrenimi kullanabilirdim. Otelde çalışmak, at yarışlarına, eğitimcilere, yetiştiricilere, alıcılara, başlıca müşteriler olan sahiplere ait dili öğrenmek hoşuma gidiyordu ve günlük sıradan işleri tatmin edici buluyordum – yemekleri zamanında dağıtıyor, akşamları saat beşte barda yemek servisi yapıyordum; bu arada, fırsattan istifade, Fransızlarla Fransızca konuşuyordum. Aldığım "eğitime rağmen" neden garson olarak çalıştığımı sorduklarında içimi hafiften bir kibir kaplıyor ve kendimi henüz bir "yazar" olarak adlandıramadığım için her zamanki yanıtı veriyordum: "Kişisel bir araştırmayla uğraşıyorum."

İşten sonra, odamda yalnızken şifonyerin aynasını eğip bakarken ve çürümekte olan dişlerimin korkunçluğu üzerine kafa yorarken bana özgüven kazandıran ufak başarılarımın önemini yitirdiğini gördüm. Onlardan kaçış yoktu; ağrıyorlardı; bütün yüzüm zonkluyordu. Çeneme bir sıcak su torbası bastırdım ve yatak örtülerinin altına kıvrılıp yattım. Çok yakın zamanda bir şeyler yapmam gerekeceğini biliyordum. Devlet hastanesinin bedavaya diş çekeceğini ya da dolgu yapacağını biliyordum, ama randevu alacak cesareti nereden bulacaktım? Ayrıca her zaman korkunç bir hiçlik duygusunun farkındaydım ve bu duygu bir şekilde şehrin kendisi tarafından daha da şiddetlendiriliyordu – sonu gelmez dümdüz yollar, ufukta tepelerin görülmediği gökyüzü, deniz olmayan uzaktaki ufuk. Sanki ben ve şehir, duvarları gökyüzünden oluşan büyük bir kuyunun dibindeydik ve göğe tırmanmak mümkün müydü? İnsanlar evlerinin ön ya da arka kapısına çıktıkları zaman gözlerini nereye dikip bakıyorlardı?

Yakınlarda, insan bedeni gibi rahatlık veren tepeler bile olmadığı için kendimi çok yalnız hissediyordum.

Christchurch'te geçirdiğim birkaç haftadan sonra John Forrest'ın arkadaşı Bayan R.'den randevu aldım; niyetim dişlerimin çekilmesi için gerekenlerin yapılmasında bana yardım etmesini ve devlet hastanesindeki diş hekimliği bölümüne benimle gelmesini istemekti, ama seçkin bir mahalledeki evine gittiğim ve kahverengi tonlarında giyinmiş zayıf ve uzun boylu bir kadın olan Bayan R. kapıyı açtığı zaman, zor durumumu açıklayabilmenin imkânsızlığını hissederek ve görünüşe göre hiçbir sakatlığı olmayan yirmi iki yaşında ve serpilmekte olan genç bir kadın olarak (ağzı kapalı) orada durup, yine bütün gücümle "şizofrenime" başvurdum: Yardımına ihtiyaç duyduğuma inandığım kişilerin ilgisini çekmek için tek yolum bu olmuştu. Yine de ivedilik gerektiren sorunumun çürüyen dişlerim olduğunu söyleyebilmem haftalar aldı. Bayan R. iyi niyetle, hastanede üst dişlerimin çekilmesi için gerekli ayarlamaları yaptı; benimle geleceğini söyledi. Bana yararı olacağını düşündüğü yeni bir elektrik tedavisi uygulanan Sunnyside Akıl Hastanesi'nde kalmak için gönüllü olarak başvurmamın iyi bir fikir olduğunu ekledi. Böylece gerekli belgeleri imzaladım.

Dişsiz bir şekilde uyandım, Sunnyside Hastanesi'ne yatırıldım, yeni elektrik tedavisini aldım ve birdenbire hayatım bulanıklaştı. Hatırlayamıyordum. Dehşete düşmüştüm. Çevremdekiler nasıl davranıyorsa ben de öyle davranıyordum. Dili öğrenen ben, o dili konuşuyor ve o rolü oynuyordum. Kendimi son derece yalnız hissediyordum. Konuşacak kimse yoktu. Diğer akıl hastanelerindeki gibi kilit altındaydık; bize söylenenleri yapmak zorundaydık, yoksa kim bilir ne olurdu. Dişsizliğim yüzünden duyduğum utanç, kanayan kayıp ve yas duygum, yalnızlığım ve şimdi de diğer kardeşim June'un evlenip gidecek olmasıyla dünya üzerinde benim için hiçbir yer yokmuş gibi hissediyordum. Sunnyside'dan ayrılmak istiyordum, ama nereye gidebilirdim ki? Kaybettiğim her şey için büyük üzüntü duyuyordum – öğretmen olarak kariyerim, geçmişim, asla birkaç haftadan fazla kalamayacağımı bildiğim evim, kız kardeşlerim, arkadaşlarım, dişlerim, yani bir insan olarak kendim. Geriye bir tek yazar olma, tuhaf olduğu için uygun görülmeyen düşünceleri ve imgeleri keşfetme arzum ve şüpheli görülen, belki de bir aldanma olduğu düşünülen hevesim kalmıştı. Yalnızca mektup yazıyordum, kız karde-

şime, annemle babama ve abime; bu mektuplar daima sansürleniyor, bazen de hiç gönderilmiyordu: Bir seferinde hatırlıyorum da, kız kardeşim June'a yazdığım bir mektupta katırtırnaklarını "yerfıstığı ezmesi kokulu" diye tarif ederken aslında Virginia Woolf'tan alıntı yapıyordum. Bu betimleme, mektupları okuyan doktor tarafından şüpheyle karşılanmış ve "şizofrenimin" bir örneği olduğuna karar verilmişti. Çünkü artık hastalığım resmi olarak şizofreniydi; gerçi doktorlarla hiç oturup konuşmamıştım, hiç test yapılmamıştı. Bir kapanın aynı zamanda bir sığınak olduğunu aklımda tutarak, kendi etrafıma bir kapan örmüştüm.

Hastanede gönüllü sürenin ötesinde aylarca kaldıktan sonra daimi hasta ilan edilmemle, daha önce tarif ettiğim hastane yılları başlamıştı ve dediğim gibi, yalnızca gerçek olayları ve insanları ve yerleri anlatmıştım; bana durmadan orada "hayat boyu kalacağımı" hatırlatanlar tarafından orada kilit altında tutulduğum için hissettiğim panik duygusu hariç kendimden bahsetmemiştim ve yıllar geçip teşhis aynı kaldıkça ve görünüşe göre kimse usule uygun görüşmelerle ve testlerle bunu sorgulamadıkça, iyice umutsuzluğa kapılmıştım. Sanırım ölen insanların ölmeden önce zamanlarını geçirdikleri ve dünyada yaşamaya dönenlerin oradan yanlarında kaçınılmaz olarak bir kâbus, bir hazine ve hayat boyu sahip olacakları bir varlık gibi eşsiz bir bakış açısı getirdikleri yere benzeyen bir yalnızlık bölgesinde yaşamıştım; bazen bunun dünyadaki en iyi bakış açısı olması gerektiğini, eski tanrılar ve tanrıçaların yaşadığı yerde aşk dağlarından görünen manzaradan bile öteye uzandığını ve aynı derecede sevinç verip tüyleri ürperttiğini düşünüyorum. Dünyaya geri dönme eylemi, her nasılsa bu bakış açısını Thomas Beecham tarafından "gözlerin beş santimetre arkasındaki oda" olarak tanımlanan zihnin deposuna kaldırma eğilimi taşır. İnsan onun hazinesini ve her an üzerindeki Midas etkisini hatırlar ve bazen insan her günün sıradan artıklarının arasında onun parıltısını görebilir.

Bunu takip eden yıllar, sonunda hastaneden taburcu edildiğim 1954 senesine kadar, çoğu zaman kapatılmış olmam ve hastanedeki tedavim yüzünden korku ve mutsuzlukla doluydu. Orada kalışımın başlarında, iki ya da üç sefer hastaneden birkaç hafta için ayrılmama izin verdiler ve benim için artık yaşayacak bir yer olmadığından her seferinde geri dönmem gerekti; celladına geri dönen hükümlü gibi her zaman korku içindeydim.

Oamaru'ya ilk kez döndüğümde *Oamaru Postası*'nın "İş Arayanlar" köşesine bir ilan verdim ve adımı "Eğitimli" olarak belirttim. Hepsi de "Sevgili Eğitimli" diye başlayan üç cevabın arasından yatalak karısı "yayılan felç" denen hastalıktan mustarip olan Bay O.'nunkini seçtim. Bir ay boyunca evlerini temizledim, çamaşır yıkadım ve ütü yaptım, hastalığın sefaleti içine gömülmüş bir halde sessizce yatan Bayan O. ile ilgilendim; bu arada kocası, sağlıklı olmasına ve bütün gün işe gidip evde bulunmamasına rağmen karısının içine gömüldüğü hastalığın işaretlerini taşıyordu: Düzgünce ütülenmiş beyaz gömleği terden sırılsıklamdı ve alnında daima ter damlacıkları vardı. Sağlık durumları dışında benimle çok fazla konuşmuyorlardı.

"Kocam çok terler" dedi Bayan O.

"Doktor durumunun yavaş yavaş ilerlediğini söylüyor" dedi Bay O.

Willowglen ortamında keyifle uyandıktan ve soğuk havada sanki güneşe ve yeşile ve maviye batırılmış gibi duran ıslak çimenlerin arasında yürüdükten ve Oamaru parkındaki gürültücü ördeklerle dolu ışıl ışıl gölün yanından geçip, demiryolu hattını aşarak South Hill'in aşağı kesimlerine kestirmeden gittikten ve üzeri sabahla örtülü kasabayla denize bakmak için kısaca durduktan sonra O.'ların evine giden patikadan yukarı yürür, hasekiküpelerinin yanından geçip ön kapıya ulaşır ve ter ve gözyaşlarıyla yıkanmış bu gri insanların evinden içeri girer, usulca süzülen güneş ışığının ve sabahın akıp gittiğini hissederdim. Bayan O.'nun yatak odasından manzara bile görünmüyordu. Yarısı pencereyi kapatan, büyük, koyu renkli bir gardırop, bir kolu yok etmek için havaya kalkmış savaşçı şeklinde dimdik düşen bir gölge oluşturuyordu.

O.'ların evinden ayrıldım. Aldığım ücret, bir dizi üst diş almama yetecek kadar para kazandırmıştı. Beni Auckland'deki evlerine davet eden kız kardeşimle kocasının yanına gitmeye karar verdim.

Auckland'deyken çevremdeki her şeye (yabancılığa ve sıcağa, ağustosböceklerinin ve cırcırböceklerinin hiç bitmeyen seslerine, sivrisinek ısırıklarına ve patlamak üzere olan bir fırtına gibi haşin bir parlaklık ile cennetimsi bulut yumuşaklığı arasında gidip gelen ilk alt tropikal ışık deneyimine) karşı aşırı hassastım. Yaz yaklaşıyordu ve dünya, gökyüzünün mavisini kendine çeken ve gece olunca mavinin fazlalığıyla neredeyse rengi koyulaşana kadar

onu içen mavi çiçeklerle doluydu. Asla var olmamışım gibi hiçbir yerdelik ve hiçbir şeylik duygusu içindeydim; eğer bir zaman var olduysam da şimdi yeryüzünden silinmiştim. Her nedense zamanın içindeki bir çatlağa düşmüştüm ve bu duyguların çoğu, kimseyle "iletişim içinde" olmamamın ve içten bir şekilde konuşacak kimsemin olmamasının sonucuydu. Her zamanki gülümseyen halimdeydim; gülümsüyor, kocaman yeni takma dişlerimi gösteriyor ve şundan ve bundan ve günlük işlerden bahsediyordum. Şiirlerimi yazıyor ve onları kimseye göstermiyordum. Aileden birisi yazdığım bir öyküyü bulup okumuştu ve asla bir yazar olamayacağımı sert bir şekilde dile getirmişti. Bazen *gerçekten* ne hissediyorsam onu mecaz ya da metafor, ya da bir imge kullanarak söylemeye başladığımda dinleyicimin gözlerindeki utancı görüyordum – işte deli kadın konuşuyordu.

Sunnyside'da kaldığım ilk haftalarda John Forrest'la yazışmıştım, ama onun aile ve arkadaşlar için yazılmış, *Sevgili Herkes* diye canlı bir şekilde başlayan karbon kopyalı mektupları içimi ürpertiyordu ve Oamaru'da kaldığım sırada evlendiğini duyunca, doğal olarak hissettiğim dışlanma duygusuyla, özgürce itiraflarda bulunduğum ve Van Gogh ve Hugo Wolf'la "akraba" olarak kendi tarzımda hayallerimi dile getirip davranışlarımı tarif ettiğim mektupları yazmayı bıraktım.

Kız kardeşim ve kocasıyla işler yolunda gitmedi. Onlar ve bebek oğulları bir bütündü, bense beceriksizce bir köşede duruyordum. Eğer birisi bana seslenir ve olduğum yere bakarsa, hiçbir yerde olmama duygumdan kaynaklanan utangaçlığım ve rahatsızlığım artıyordu. Hem Willowglen'de hem de şimdi Auckland'de kız kardeşimin arkadaşları "O nasıl? Auckland'de olmak hoşuna gidiyor mu?" diye sorduklarında üçüncü tekil şahıs haline geliyordum. Bazen, sanki kendi kendimin özgeçmişli ölüm ilanıymışım gibi insanlar "O ne iş yapıyordu?" diye soruyorlardı. Sanki karşılarında bir arkeolojik buluntu vardı ve gözleri, kalpleri ve beyinleriyle benim adımı, yaşımı ve *yerimi* belirlemek için "karbon" testi uyguluyorlardı – keşke bir yerim olsaydı! Caxton Yayınevi öykülerimi yayımlamayı kabul edeli yıllar olmuş gibiydi ve gerçekten de yıllar olmuştu. Onları unutmuştum bile.

Artık hiçbir şey olmamaya dayanamıyordum. İçime kapanık bir hale gelmiştim, yani böyle bir maske takmıştım, ama aynı zamanda her şeyin tamamen farkındaydım. Hiçbir şeyliğimin ve hiçbir

yerdeliğimin içinde, çevremdeki her şeyin ve herkesin hiçbir şey ve hiçbir yerde olduğunu iddia ediyordum. Böyle bir durum, elbette ki Avondale'deki Auckland akıl hastanesine kaldırılmama yol açtı; en azından burası benim için "evde" olduğuma inanılan "bir yer"di. Yeni edindiğim ülkeme, o dili yeniden akıcı bir şekilde konuşarak çabucak uyum sağladım. Sefalet ve zalimlik tarif edilemez boyutlardaydı. Kalabalık gündüz odası ve egzersiz avlusunda yaşanmış birçok sahne aklımda ve eğer *Sudaki Yüzler*'i yeniden yazacak olsaydım atladığım pek çok şeyi dahil ederdim; ama o zamanlar, eski bir hastanın kayda geçirdiklerinin fazlasıyla dramatik görünmesini istememiştim. Hastaların ilk kabul edildiği koğuşu, yani Yedinci Koğuşu (orası mıydı acaba?), bahçesi, söğüt ağacı ve arkadaş canlısı koğuş hemşiresiyle bir vaha gibi hatırlıyorum. Onun ötesinde, insanların hayvan gibi yaşamaya başladığını ya da bir hayvana dönüştürüldüğünü ve *Park Evi* diye bilinen binaların olduğunu kimse hayal edemezdi.

Orada yıllar, trajedi ve genellikle mizahla hızla geçmişti, ama aslında orada hüküm süren ruh hali, bütün umutların terk edildiği, akıbeti kötü bir sonsuzluktu.

Avondale'de kaldığım sırada öykü kitabım *Göl* yayımlanmıştı. Kabul koğuşuna nakledilmiştim. Zayıftım, yaralarım ve bir kulağımda akıntı vardı; Park Evi'ndeki herkesin yaraları ya da enfeksiyonlu bir kolu ya da bacağı vardı ve her hafta gazyağıyla taranmamıza rağmen bazı hastalar bitliydi. Kız kardeşim ve kocası *Göl*'ün bana verilen altı kopyasını getirdikleri sırada kabul koğuşunda yataktaydım. Kitapları, "Ake Ake", yani "İleri, İleri" kelimeleriyle Yeni Zelanda armasının işli olduğu kamu malı beyaz yatak örtüsünün üstüne serdim. Sıra sıra yabani ot saplarına benzeyen desenlerin olduğu, soluk mavi renkteki kapağın çok güzel göründüğünü düşünüyordum. Sayfaları çevirdim ve kâğıdın içindeki incecik liflere dokundum.

"Bunları ne yapacağım?" diye sordum.

Böyle konularda benden daha çok şey bildiklerinden, kitap yazan kişinin, adının basılı olduğu yerin altına imzasını attığını anlattılar.

"Gerçekten mi?" Çok etkilenmiştim.

Her bir kopyaya imzamı attım ve bir tanesini kendime saklayıp "onlarda bir kopyası bulunması gerekir" diye tavsiye ettikleri

kişilere birer tane verdim. Benim kitabım. *Göl ve Diğer Öyküler*. Kitabın adına ben değil Caxton Yayınevi karar vermişti.

Sonra, Güney Adası'nı ziyarete giden kız kardeşim ve kocasıyla birlikte Oamaru'ya, eve gitmem kararlaştırıldı. Kız kardeşim ve iki küçük oğlu benimle birlikte uçağa binecekler, kocası ise Auckland'den araba ile gelecek ve Oamaru'ya yaklaşık on gün sonra varacaktı.

Oamaru uçuşumuz sırasında Christchurch'te uçak değiştirmemiz gerekti; zihnim hâlâ kitabımla meşguldü. Orada beklerken yeni kitabım hakkında "onların" ne dediğini görmek için *Christchurch Press* gazetesinin kitap tanıtım sayfalarını taradım. Sayfanın sonuna doğru beş altı satıra sıkıştırılmış olan eleştiri, "Bu tür şeyler daha önce de sıklıkla yapıldı... hiçbir özgünlüğü yok... böyle bir kitabı yayımlamak zaman kaybı" gibi ifadelerle *Göl ve Diğer Öyküler*'i yerin dibine sokuyordu. Edebiyatımızın "rüştünü ispat ettiğine" ikna olan zamanın eleştirmenleri, çocukluk hakkında yazan onca yazar tarafından mahcup edilmişlerdi: "Bir ulus, çocukluğu hakkında yazarsa nasıl yetişkin olabilir?" diye düşünüyorlardı. Büyük bir "Olgunluk" arzusu vardı; bunun nedeni kısmen de olsa, diğer gelişim evrelerinin arasında olgunluğun, günün modasına uygun bir kelime olmasıydı.

Press'in eleştirisini okuyunca acı verici bir aşağılanma ve reddedilme ve *nerede* olacağımı bilememenin gittikçe artan ıstırabını hissettim – kitap yazma dünyasında yaşayamayacaksam, nerede hayatta kalabilirdim?

Kız kardeşimin iki küçük oğluyla Willowglen'i ziyareti korkunç geçmesine karşın, pek çok şeyi aydınlığa kavuşturdu. Babam, görünüşe göre gençlere karşı gücünü göstermek için açgözlülükle geçmişe özlem duyarak ve oğlanların her bir hareketini izleyerek, aslına bakılırsa sertçe "Haydi bakayım, haydi bakayım" demeden ya da uzun zamandır kullanılmayan "Birazdan elimin tersini yiyeceksin" ve "Bunu bir kere daha yap, o zaman derini canlı canlı yüzerim" gibi ifadelere başvurmadan üzerlerine atılıp onları kıskıvrak yakalıyordu. Oğlanlar yaklaşık üç ve bir buçuk yaşlarındaydılar ve oyuncaklardan ilgiye kadar her konuda ateşli birer rakiptiler. Bütün yetişkinlerde güçlü duyguların odak noktası haline geldiler. Sanki sergileniyormuş gibi izleniyorlardı; haklarında konuşuluyor, eleştiriliyor, uyarılıyor, azarlanıyor, tarif ediliyor ve gelecekleri plan-

lanıyordu. Babam, kedilerimizi izlediği gibi izliyordu onları, mutfakta oynamaları için nadiren içeri girmelerine izin verdiği zaman, biz de kedilerin oyunlarının neşesini paylaşmak için çevrelerinde toplanıyorduk, ta ki kumandan babam, soytarılarını seyreden bir kral gibi birdenbire "Yeter! Dışarı!" diye bağırana kadar.

Ve kediler şaşkına uğramış halde miyavlayarak soğuk gecede dışarı atılıyordu ve eğlencemiz de hüsrana ve üzüntüye dönüyordu.

Ailedeki uyumsuz olarak bilinen ben, annemin kız kardeşimle evlilik ve yatak ve doğum hakkında içtenlikle konuştuğunu görünce aşağılanmış hissediyordum; çünkü benimle bunları konuşmaya hiç cesaret edememişti ve sonraki yıllarda arada sırada kız kardeşim, annemin hiçbir zaman bilmediğim "Myrtle doğarken... Bruddie gelmeden önce..." zamanlarından bahsederken annesinin ilgisinden mahrum bırakılmış bir çocuk gibi hissederdim. Ailemizde her zaman insanlara yakınlığın ve bunu kanıtlayabilmenin en çok güce sahip olmanın işareti olduğu, güç ile güçsüzlük arasında bir mücadele olmuştu; sanki ailenin her bir üyesi, çorak toprakların içine yavaşça değerli minik çiçekler yerleştirerek ıssız mahrumiyet bölgesinde ilerlemek için devamlı mücadele ediyordu ve çöldeki ilerleyişinde belki de onun kadar ileri gidememiş olan ailenin diğer üyelerine bu çiçekleri işaret etme, onları tarif etme ve onlardan zevk alma ihtiyacı duyuyordu. Ve sonunda herkes, diğerlerinin neden bazen talihsizliğe karşı keyifle davranması ve konuşması ya da kazananlarla kaybedenleri tek tek sayarak katedilen mesafeleri dikkatlice göstermesi gerektiğini kavrayacak noktaya geliyordu.

O yaz bana hiç mektup gelmedi. Bana kim mektup yazardı ki? Kız kardeşimle kocası ve zırlayan iki çocuğu uçakla kuzeye, evlerine gittiler. Ben, yine Old Mill çevresindeki tepelerde uzun yürüyüşlerden hoşlanan kedim Siggy'le gezen deli Frame kızı oldum.

Düzlüğe bakan ön odada uyuyordum.

"Bir daha asla evden ayrılmanı istemiyorum" dedi babam. Kitaplarım için raflar yaptı: *Kendi Adımıza Konuşuyoruz*, *Yeni Zelanda Dizeleri Kitabı*, *Londra Şiiri*, *Savaş Zamanında Şiir*, *Ölümler ve Başlangıçlar*, *Çorak Ülke*, –Christchurch'te alınmış– Rilke'nin *Orpheus'a Soneler*'i, –June ve Wilson'ın bana Christchurch'te verdiği– Shakespeare; *Göl*'ün bana ait kopyası dahil diğerleri. Babam odama parlak perdeler yapmak için Hodges'dan kreton kumaş ala-

yım diye bana para verdi, annem de Calder Mackays'den ("değerli müşterileriz") pembe renkli yeni bir kuştüyü yorgan satın aldı.

Bütün bunlar aile ortamı için zemin hazırlıyordu.

Eğer hastanede geçirdiğim zamandan bahsedersem yalnızca komik olayları ve tipik hastaları tarif ediyordum – İsa Mesih'i, Kraliçe'yi, İmparatoriçe'yi.

Babam Sexton Blake kitap dizisi stokunu geliştirdi. ("Janet dedektif öykülerini sever.")

Annemle birlikte *Gerçekler*'e göndermek üzere yemek tarifleri yazdık ve *Somon Mus* ile birincilik ödülü kazandık.

Ve babam çiçeklerine (penceremin dışındaki küçük bahçede çubuklara bağlanmış yıldızpatılar ve yıldız çiçekleri ve karanfillere) çok değer verse de, Siggy yıldız çiçeklerini her eşelediğinde ya da yatak odası penceremden karanfillerin narin saplarının üzerine atladığında öfkesini dizginledi. Siggy geceleri pencereye tırmanır ve mırlayarak yatağımın ayak ucuna sokulurdu, ben de siyah tüylerini okşamak için eğilir ve "Ah Siggy, Siggy, ben ne yapacağım?" diye fısıldardım.

15
İğnelere İplik Geçirmek

Benim için karar verilmişti. Oamaru Devlet Hastanesi çamaşırhanesinde yardımcı eleman olarak iş buldum; bütün günü çamaşır mengenesi odasına kapanıp geçiriyor, sıcak ve ıslak çarşafları silindirlerin arasından çıktıkça çekip alıyor, katlıyor ve başka bir elemana veriyordum. Buharın sıcağında yüzlerimiz kıpkırmızı ve ter içindeydi ve makinelerin gürültüsü arasındaki konuşmamız genellikle bağırarak sorulan sorular ve yanıtlardan oluşuyordu ("Bu cumartesi İskoçyalı'ya gidiyor musun?" "Mary'nin hediye partisine geliyor musun?"), sohbetimiz çay molasında genişliyor ve –haftalık danslar için kullanılan bir salon olan– İskoçyalı'nın cazibesi tartışılıyor, Mary'nin ya da Vivian'ın ya da Noeline'in nişan partisine hazırlık yapılıyordu. En basit sorulara verecek yanıtım yoktu: Çamaşırhaneye gelmeden önce nerede çalışıyordum? Kimseyle "çıkıyor" muydum? Neden saçımı düzleştirmiyordum?

Her sabah saat onda dinlediğimiz Radyo dizisi *Kocamın Aşkı*'nı tartışabilirdim. *Plunder Bar* dahil bir ya da iki yarış atı biliyordum. Bildiğim şarkılar vardı – "Bana beş dakika daha ver":

> Yalnızca beş dakika daha,
> İzin ver kalayım
> İzin ver kalayım kollarının arasında
> Bütün hafta hayal ettim cumartesi randevumuzu...

O zaman için bile modası geçmiş bir şarkıydı, ama biliyordum. Hem Otago ve Southland ragbi favorilerinin isimlerini – Trevathan'ları ve yorumcu *Whang McKenzie*'yi biliyordum. (Siggy, Siggy, ben ne yapacağım?)

Sonra bir gece yarısı annem kalp krizi geçirdi. Uyanıp kargaşayı duyduğumda Bruddie'nin hastalandığı ilk gece hepimizin uyanıp suratlarımız bembeyaz olmuş bir halde titreyerek beklediğimizi hatırladım.

Bu sefer Bruddie endişe içinde durduğum yatak odamın kapısına geldi. Sanki baş edemeyecekleri ve alışılmadık bir şekilde kendimi kaybedeceğim ya da karşılık vereceğim diye korktuklarından, bir şekilde "idare edilmem" gerekiyormuş gibi, artık babamın ve Bruddie'nin benimle konuşurken kullandıkları yeni tonda konuştu.

"Her şey yolunda. Endişe edecek bir şey yok. Annem kalp krizi geçirdi. Doktor morfin verdi ve şimdi onu hastaneye götürüyorlar."

Dışarıya, uyuyor gibi görünen anneme baktım; yüzü porselen kadar beyazdı, sedyeyle taşınırken uzun gri-beyaz saçları beyaz yastığın üzerine saçılmıştı. Gözlerini açtı ve hastalandığı için özür dilemeye başladı; sonra yeniden gözlerini kapadı. Babamla Bruddie onunla hastaneye gittiler, ben de yatağa geri döndüm. Yatağın ayak ucunda, Siggy'nin olduğu yerde bir çukur vardı, korku içinde pencereden dışarı sıçramıştı. Camdan dışarı ağaçlarla dolu geceye baktım. Saat üçte benekli puhunun ötüşünü duydum. Gece çoktan ufukta solmaya başlamıştı. Bunun her zaman olan türden ve ailemizin durumunda bir dönüm noktası olarak ortaya çıkan şiddetli bir değişim gecesi olduğunu biliyordum.

Sabah olunca, tıpkı yıllar önce Bruddie'nin hastalığı başladığında ilk sabah olduğu gibi hayatımızdaki karmaşık ve korku dolu değişimi hatırlayarak uyandım. Sessiz, kendini geri planda tutan,

hizmet eden annemle birlikte her şeyin eskisi gibi olmasını istedim; ama öyle değildi; annem sonunda acı içinde konuşmuştu. Ya ölseydi? Hayır, demişlerdi, bol bol dinlenerek iyileşecekti; gerçi *ileride* de daha çok dinlenmesi, kendisine daha çok dikkat etmesi gerekecekti ve ona iyi bakılmalıydı.

Annem hastanede sıcak sıcak ve güven içinde dinlenirken babamın yüzündeki yalnızlığı ve üzüntüyü görebiliyordum – babam, mutfağa her girdiğinde eğer annem orada değilse, yalnızca o an için bile orada değilse, belki bir başka odada ya da dışarıda çamaşır asıyorsa panik olur ve "Anne nerede?" diye sorardı; şimdi evden gitmişti. Babamın yüzü, yaşadığı kaybı ve şaşkınlığını açığa vuruyordu.

Kahvaltıyı hazırladım. Masanın ucundaki sandalyesine sinmiş olan babam için demirbaş çaydanlıkta çay demledim, ama gösterdiğim ilgiyi annemden beklediği, talep ettiği ayrıntılara (çaya şeker koymak, karıştırmak, ayakkabılarını silmek, sırtını kaşımak) kadar vardırmadım. Mendillerini ve gömleğini ütülemek için elektrikli ütüyü ısıttım. İş kıyafetlerini çamaşırhanedeki kazana kendisi batırdı ve bakır bir çubukla karıştırdı. Ayrıca ateşi de o yaktı ve gidip arka kapının önünde bulunan kulübedeki yığından kürek dolusu demiryolu kömürü getirdi.

Annem sonunda konuşmuştu; ama acı içinde. Kömürlü ocaktaki ateşin büyüsü, sıcak yemekler, cilalı siyah tavada pişen hamur tatlıları, hizmetçinin ev halkına aralıksız hizmeti sona ermişti.

Ne hakla hasta olabilirdi! Bütün bir halde ve acısız bir şekilde bize geri dönmesine çok ihtiyacımız vardı.

Annemi hastanede ziyaret ettim. İlk kez, ailesinden tamamen ve aniden ayrılması sonucunda, onu bir insan olarak gördüm ve hem korktum hem de kırıldım. Sokakta karşınıza çıkacak bir insandan farkı yoktu. Gülebiliyor ve konuşabiliyor ve küçük düşürülmeden düşüncelerini ifade edebiliyordu; işte oradaydı, küçük bir deftere şiirler yazıyor ve onları, yeteneğinden çok etkilenen diğer hastalara okuyordu.

"Annen çok hoş şiirler yazıyor."

Her birimiz, üst üste her gün, her yıl ona neler yapmıştık da benliğinin kanıtlarını silip temizlemiştik; kendi odasından bütün mobilyalarını atmış ve kendimizle ve kendi hayatlarımızla doldurmuştuk; ya da belki de bu bir oda değil de bir bahçeydi ve

biz, köklerimizi derinlere salarak kendimizi büyütmek için onu temizlemiştik; şimdi biz ortadan kalktığımız için bütün çiçekleri birdenbire açmıştı... Böyle mi olmuştu? Peki ya aldığı darbeler, hastalığa çare arayışları, iki soruşturma, deli ilan edilen kızı, yalnızca ara ara ortaya çıkan acımasızlık iksiriyle güç kazanan kırılgan kocası?

Aile ıstırabıyla karşılaşınca her zamanki gibi kaçtım, artık güzergâhım belliydi: Bir kez daha Seacliff Hastanesi'ndeydim. Oraya varır varmaz, bu tür kaçışları gerçekleştirme günlerinin geride kaldığını biliyordum. Bir yerlere gidecektim, kendi başıma yaşayacaktım, geçimimi idare edecek kadar para kazanacaktım, kitaplarımı yazacaktım: Bu bir işe yaramazdı, artık "bir geçmiş" olarak bilinen şeye sahiptim ve "bir geçmişe" sahip olanları idare etme yolları, araştırma yapılmadan klişeleşmişti. Ben panik içindeyken çabucak arka koğuşa, Tuğla Bina'ya sevk edildim ve orada unutulan insanlardan biri oldum. Annem sağlığına kavuşunca o ve Bruddie ve babam Noel'de ve doğum günümde ve yıl içinde bir ya da iki defa beni ziyaret ettiler. Artık hastanede "hayat boyu" kalacağım kabul edilmişti. Istina Mavet karakterinde tarif ettiğim şey, aylar geçerken hissettiğim umutsuzluk ve fiziksel olarak sürekli esir edilmiş olma durumuna katlanmak zorunda olduğum için duyduğum korkuydu, orada gerçekten de benimle uzun uzadıya bile konuşmadan ya da beni tanımaya çalışmadan, hatta beni psikiyatristlerin elinin altında bulunan standart testlerden geçirmeden yargıya varıp karar verenlerin insafına kalmıştım. Bu durum, gözetim altında esirliğe zoraki teslimiyet olarak tarif edilebilirdi.

Arka koğuşta, *Sudaki Yüzler* kitabımda her bir üyesinden ayrı ayrı bahsettiğim unutulmaz ailenin bir parçası oldum. Hayatta kalmamı sağlayan onların üzüntüsü ve cesareti ve onlar adına "konuşma" arzumdu; buna –ikisi de Maori kadınları olan– Cassidy ve Doherty, şimdi Cardiff'de yaşayan Galli hemşire "Taffy", –acıktığımda bana fazladan yiyecek veren– Noreen Ramsey ve diğerleri gibi kıdemsiz ve kadrolu iyi hemşirelerin anlayışı da yardımcı olmuştu. Ne yazık ki raporları yazıp tedaviyi etkileyen sorumluların tutumu azarlamadan ve cezalandırmadan ibaretti; belli tedavi yöntemleri, "işbirliği" yapmayınca ceza olarak tehdit için kullanılıyordu; "işbirliği" yapmamak ise bir emre itaat etmemek, örneğin kapısız tuvaletlere başka altı kişiyle beraber

gidip herkesin ortasında işemek, bu arada da isteksiz davranıldığı takdirde hemşire tarafından sözlü tacize maruz kalmak anlamına gelebiliyordu. "Çok mu mızmızız bakalım? Eee, Bayan Eğitimli, burada öğreneceğin bazı şeyler var."

Sevgili Eğitimli, Bayan Eğitimli: Ne yazık ki liseye, eğitim fakültesine ve üniversiteye gitmiş olmam, personelden bazılarının kindarlık damarına basıyordu.

Sonunda beni kurtaran yazmak oldu. Sonuçta hayatımı kurtarmış olan yazma etkinliğini bir yaşam biçimi olarak görmem hiç de şaşırtıcı değil. Annem, lobotomi ameliyatı olmam için gerekli izni imzalamaya ikna edilmişti; eğer uzmanlar ağır iddialarla onu yönlendirmiş olmasalar izni imzalamayacağını biliyordum – yıllar boyunca "bir geçmiş" biriktirirken, uzmanlar benimle bir sefer olsun on ya da on beş dakikadan fazla vakit geçirmemişler, sekiz yılın toplamında yaklaşık seksen dakika konuşmuşlardı; hiçbir test uygulamamışlar, hatta EEG[6] ya da röntgen bile çekmemişlerdi (o zamanlar akıl hastanelerinde yaygın olan tüberküloz vakaları görüldüğünde çekilen göğüs röntgeni haricinde). Uzmanların yargıları, iş yorgunu asabi hemşirelerin verdiği günlük raporlara dayalıydı. Benimle "Günaydın, nasılsın" demek haricinde pek de konuşmamış olan ve koğuştan hızla dışarı sürüklenirken yanıtı beklemeyen genç, sempatik ve iş yükü fazla Doktor Burt, lobotomi ameliyatı olacağımı ve bunun bana iyi geleceğini, ardından da "çabucak hastaneden çıkacağımı" açıklamak için *zaman bulduğunda*, onu içine gömüldüğüm korku dalgasından kaçınmaya çalışarak dinledim. Bir şeyler yapılacağı ve "bana" yapılacağı için birdenbire benimle ilgilenmeye başlayan koğuş hemşiresi, her şey "bittiği" zaman ona göre nasıl olacağımı anlatırken de silinip gidiş işlemimin tamamlanmak üzere olduğu hissiyle dinledim.

"Lobotomi ameliyatı olana kadar burada yıllarca kalan bir hastamız vardı. Şimdi şapka dükkânında şapka satıyor. Onu geçen gün şapka satarken gördüm, herkes gibi normal. Sen de normal olmak istemez misin?"

Herkes "normal" olmamın ve yazarlık konusunda süslü entelektüel düşüncelere sahip olmamamın, hastaneden çıkmamın, sıradan bir işte çalışıp diğer insanlarla kaynaşmamın benim için daha iyi olacağını düşünüyordu.

6 EEG: Elektroensefalografi. (ç. n.)

Ortam dikkatlice hazırlanmıştı. Arkadaşlık kurduğum, ama "iyi koğuş" olan kabul koğuşunda kalan benim yaşımdaki genç bir kadının da yakında lobotomi ameliyatı olacağından bahsediliyordu.

"Nola da ameliyat olacak" dediler bana.

Nola saçlarını düzleştiriyor, Nola bir parti elbisesi ediniyor, Nola'nın bir partisi olacak – neden senin de olmasın?

Nola'nın derdi astımı ve zeki insanlardan oluşan bir ailede yetişmenin karmaşıklığıydı. İlaçların kullanılmasından önceki dönemde lobotominin "uygun" bir tedavi yöntemi haline geldiğini söylemek dışında, onun "durumu" hakkında bir yargıda bulunamam.

Yazmanın hayatımı kurtardığını tekrar ediyorum. Koğuş ofisinde "lobotomi için yatacakların" listesini görmüştüm; benim ismim de o listedeydi ve ameliyat edilen isimlerin üzeri çiziliyordu. Bir akşam hastanenin başhekimi Doktor Blake Palmer koğuşa beklenmedik bir ziyarette bulunduğuna göre, benim "sıram" çok yaklaşmış olmalıydı. Doktor benimle konuştu – ki herkes hayretler içinde kaldı.

Beni ikna edenler dışında, geçireceğim ameliyat hakkında ilk kez birisiyle konuşma fırsatı bulduğum için aceleyle "Doktor Blake Palmer, ne düşünüyorsunuz?" dedim.

Elindeki gazeteyi işaret etti.

"Ödül hakkında mı?"

Şaşırmıştım. Ne ödülü? "Hayır" dedim. "Lobotomi hakkında."

Katı bir şekilde baktı: "Olduğun gibi kalman gerektiğine karar verdim. Değişmeni istemiyorum." Gazetesini açtı. "Bu akşamın *Star* gazetesindeki Stop Press'i gördün mü?"

Okunacak hiçbir şeyin olmadığı arka koğuşta bunu sormak gülünçtü; bunu bilmiyor muydu ki?

"Düzyazı dalında Hubert Church Ödülü'nü kazandın. Kitabın *Göl* ile."

Hubert Church Ödülü hakkında hiçbir şey bilmiyordum. Bunu kazanmak belli ki sevinilecek bir şeydi.

Gülümsedim. "Öyle mi?"

"Evet. Ve seni bu koğuştan çıkarıyoruz. Lobotomi de yok."

Ödül kazanmam ve beni "geçmişimden" ya da raporlarımdan öğrendiği kadarıyla değil, ona nasıl görünüyorsam öyle kabul eden İskoçya'dan gelmiş yeni doktorun ilgisi ve Doktor Blake Palmer'ın beni ön ofiste "çaycı kadın" olarak kullanarak hastane koğuşunda

daha az zaman geçirmemi sağlaması; sepet yapmayı, diş macunu tüplerini diş macunuyla doldurmayı ve Fransızca yazılmış bir kitaptan Fransız danteli örmeyi ve küçük ve büyük dokuma tezgâhlarında dokuma yapmayı öğrendiğim iş terapisi görmeme izin vermesi, hastaneden taburcu edilmek için hazırlanmama olanak sağladı. Lobotomi tedavisi yerine değerli bir kişi, bir insan muamelesi gördüm; gerçi bir çocuğa ilgi gösterildiğinde anneyi çocuk "şımartılıyor" diye uyaran belli akrabalar gibi üzerime "titrenmesinden" karamsarlıkla, belki de kıskançlıkla bahseden personelden bazıları kuşku ve isteksizlik göstermişti. "Bu onu şımartacak. Doktor Blake Palmer onu "bırakacak" ve kısa zamanda Tuğla Bina'ya geri dönecek."

Ne yazık ki bir ödül kazanmayan, ismi gazetede çıkmayan arkadaşım Nola lobotomi ameliyatı oldu ve "lobotomililer" olarak bilinen grubun arasında, kişisel ilgiyle "normalleştirilme ya da en azından değiştirilme" işlemine devam etmek için bazı girişimlerin yapıldığı hastaneye geri döndü. "Lobotomililerle" konuşulurdu, yürüyüşe çıkarılırlardı, makyajla ve kazıtılmış kafalarını örten çiçekli eşarplarla güzelleştirilirlerdi. Onlar sessiz ve uysaldılar; gözleri büyük ve koyu, yüzleri solgun, ciltleri nemliydi. Her zaman "dışarısı", "dışarıdaki dünya" diye tanımlanan gündelik dünyaya "uyum sağlamaları" için "yeniden eğitiliyorlardı". İşlerin yoğunluğu ve eleman sıkıntısı yüzünden yeniden eğitilme işleminin yavaş ilerlemesi sonucu, lobotomililer yavaş yavaş kaybolan ilgi ve dikkatin kurbanı haline geldiler; yalancı bahar bir kez daha kışa döndü.

Ben sonunda hastaneden taburcu edildiğim zaman Nola orada kaldı, hastanenin dışında zaman geçirse de sık sık yeniden hastaneye kaldırıldı; yıllar içinde onunla iletişim halinde oldum; bu, her ne idiyse bilincin yalnızca konuşmayıp aynı zamanda hayat bulduğu ve yaşayan bir yoldaş, bir hatırlatma haline geldiği bir masalda yaşamak gibiydi.

Nola birkaç yıl önce uykusunda öldü. Onu insanlıktan çıkaran değişiminin mirası kuşkusuz onu tanıyan herkesin içinde yaşıyor ve her zaman benimle birlikte.

Hastaneden "şartlı tahliye" edildim. Her biri verdiği korku açısından idama eşit iki yüzün üzerinde EKT[7] işlemi gördükten, bu arada anılarım lime lime edildikten ve bazı yönlerden kalıcı ola-

7 EKT: Elektrokonvülsif terapi ya da elektroşok tedavisi. (ç. n.)

rak zayıflatıldıktan ya da imha edildikten ve fiziksel bir işlemle kendimi daha kabul edilebilir, uysal ve normal bir insana dönüştürmek için önerilere maruz kaldıktan sonra eve, Willowglen'e ulaştım; görünüşte gülümsüyordum ve sakindim, ama sonunda resmi olarak insandan sayılmadığım hükmüne varılmasıyla bütün güvenim yok olmuştu. Hiçbir zaman şizofreni hastası olmadığımı anlayacak kadar şizofreni vakası görmüştüm ve uzun zaman önce ruhsal olarak kaçınılmaz bir felakete sürüklenme olasılığını bir kenara atmıştım. Yine de üzerimde bu fikre karşı "uzmanların" ve "dünyanın" ağırlığı vardı ve kendimi güven içinde ifade edecek durumda değildim. Bunun üzerine, eğer hastaneye dönersem bana ne olacağı korkusu eklenmişti. Bir de eğer sekiz ya da dokuz yıl önce çözülmüş olsa sürmek istediğim türden bir hayatı yaşamak için serbest bırakılmış olsam da, bir sorun vardı hâlâ. Çözümü çok kolay bir sorun! Geçimimi sağlamaya yetecek kadar parayla birlikte yaşayacağım ve yazılarımı yazacağım bir yer.

Aynı zamanda yazma arzusu ve yazarken duyulan keyfin yetenekle pek bir bağıntısı olmadığına dair korkutucu bilgi vardı. Yoksa hastanede gördüğüm diğer hastalar gibi kendimi kandırıyor olabilir miydim? Özellikle bir tanesi, zararsız genç bir kadın, kabul koğuşunda günler boyunca sessizce oturur ve "kitabını" yazardı, çünkü yazar olmak istiyordu. Oysa kitabı sayfalar dolusu o-o-o-o-o-o-o-o'dan ibaretti. Yoksa yeni iletişim şekli bu muydu?

Her şeye rağmen sonunda dışarı, gökyüzünün altına çıkabileceğim ve en basit insani işlevleri bile bana yapmam emredilmeden ya da yaparken gözlenmeden yerine getirebileceğim Willowglen'e döndüğüm için sevinçliydim. Ne yapmak istediğime, nerede olacağıma, nasıl hissedeceğime, *geleceğim* için ne düşüneceğime kendim *karar* verebilirdim. Çocukluğumu tehdit ederek büyük yer kaplayan *karar* vermek ve *gelecek* kelimelerinin anlamının yeni bir yoğunluğu vardı.

Hiçbir şey ve hiç kimse gibi olup öyle hissettikten ve sürekli olarak fiziksel ve duygusal teslimiyet durumuna zorlandıktan sonra dünya beni ezip geçecek ve beni yutacak gibi hissediyordum. Hastanedeyken içimde büyüyen alışkanlık olmuş korku yüzünden ben de uysallıkla diğer insanların önerilerini kabul edecek ve emirleri doğrultusunda hareket edecektim.

Ah, ama artık bir sürü yavrusu olan Siggy ile yeniden tepelerde gezinmek, mataguriler yanında ve koyunların arasında oturmak

ve eskiden 2B kalemimle çizmek için çok uğraştığım ok gibi sirüs bulutlarıyla kaplı gökyüzü hariç her şeyi unutmaya çalışmak bir keyifti. Ben hastanedeyken Yeni Zelanda ve Avustralya'da maceralar yaşayan Bruddie'den küçük bir çadır ödünç aldım. Ağaçların arasında ve gökyüzünün altında olma ihtiyacım o kadar büyüktü ki çadırı çam ağaçlarının altına kurdum, gece çadırda uyudum ve gündüz de oturup babamın her şeyi eskisi gibi, herkesin küçük ve onun dünyanın kralı olduğu zamanlardaki gibi yapmak için acıklı telaşı içinde bana verdiği demiryolu defterine yazılarımı yazdım. Demiryollarından emekli olmuştu; şimdi kireç fabrikasında makinist olarak çalışıyordu. Eve her gün kar fırtınasına yakalanmış gibi üzeri beyaz tozla kaplanmış halde geliyordu.

Uzun süre çadırda uyumama izin verilmedi. Çadırda uyumak istemem... biraz da tuhaf değil miydi... diye konuşuyordu insanlar... Çadırdan vazgeçip evdeki eski yatak odama geçtim.

"Janet'ın yeniden evde olması ne hoş" dedi insanlar benim yanımda. "O nasıl? Kurabiye almak ister mi acaba?"

Yeni şehir kütüphanesine üye oldum ve William Faulkner'la Franz Kafka'yı keşfettim; kitaplığımda kalan birkaç kitabı da yeniden keşfettim. Öyküler ve şiirler yazmaya ve kaçmayı başaramadan zorla götürüleceğim ve "tedavi edileceğim" diye içim korkuyla dolmadan bir gelecek düşünmeye başladım. Yine de, hastanede geçirdiğim zamanki kâbuslarım uyurken devam ediyordu ve rüyamda hemşirelerin beni "tedaviye götürmek için" geldiklerini görerek sık sık korku içinde uyanıyorum.

Dunedin'de, Profesör Smirk'ün gözetimi altında annemin sağlığı iyiye gidiyordu. Düzenli aralıklarla kliniğine uğruyor ve kısa süre kalmak için hastaneye yatıyordu; orada, aile fertleri olmayanların arasında bir kez daha bir "insan" oluyordu. Yalnızca altmış yaşında ve hâlâ kızlarına birer beyaz tilki kürkü almayı hayal ediyor olsa da, kocası ve çocukları için yaşamaktan bitkin düşmüştü (diye düşünüyordum); sanki kendine ait bir hayatı yoktu ve büyük bir ağaçtan, kendi dalları kesilip atılarak yapılmış ve ona bağlanmış büyüyen bitkilerin yanına çakılmış, şiddetli rüzgârın gücünü kesen kazık gibiydi ve koruması altındaki bitkiler yalnızca fırtına söylentisiyle hafifçe titrerken, o sadece rüzgâr estiğinde hareket ediyordu. Annemin zihnimdeki görüntüsü tuhaf bir biçimde varlığıyla birleşiyordu – incelmekte

olan beyaz saçları, rahatsız takma dişlerini çıkardığı için dişsiz olan ağzı, Godfrey çenesine ya da bizim deyişimizle "Canterbury Başpiskoposu" çenesine doğru eğilen atmaca gibi Godfrey burnu, Glasson'ın toptan satış dükkânından alınmış tayyörünün örttüğü yıpranmış vücudu (Mabel Howard'ın da Glasson'lardan giysi alıyor olması onun çok hoşuna gidiyordu), McDiarmids'ten "krediyle" alınmış geniş kalıplı ayakkabıları, her zamanki gibi sakin yüzü ve daima siyasi ve kişisel olaylar üzerine espri yapmaya hazır bekleyen parlak gözleri. Barış yanlıları arasındaki tartışma yüzünden hayal kırıklığına uğrayıp Hıristadelfiyan toplantılarına gitmekten vazgeçmişti, ama kendisi hâlâ *İsa âşığı* bir Hıristadelfiyandı. Evlilik hayatı boyunca İsa onun tek yakın arkadaşı olmuştu. Bununla birlikte çocukluk arkadaşlarından hâlâ bahsediyor, onları sıralıyordu: "Hetty Peake, Ruby Blake, Kate Rodley, Lucy Martella, Dorcas Dryden." Erkek arkadaşlarını da hatırlıyordu. Babamın Wyndham günlerinden arkadaşı Johnny ve karısı emekli olup Oamaru'da, evimizin yakınlarında yaşamaya başladıklarında annemin kendine güvensizliği, onu Bayan Walker'a *Bessie* diye hitap etmekten âciz bırakıyordu. Annemin hiçbir zaman gerçek "yerinde" yaşamadığına, gerçek dünyasının içsel hayatı olduğuna dair o güçlü his beni hiç terk etmiyordu.

Artık gözleri iyi görmemeye başlamıştı. Gömleklere ve pijamalara düğme dikeceği ve "ailenin erkeklerinin" sökük yenlerini onaracağı zaman iğneye iplik geçirirken yardım istemek zorunda kalıyordu. Ben de oturup dikiş diktim, iğneden geçirdiğim iplik minik bir mızrak kadar keskin ve hızlıydı. "Janet, benim için ipliği iğneden geçirir misin?" Onun bu çaresizliğinin işaretine karşı içten içe öfkeyle iğneyi aldım; hiç de kibarca olmayan bir şekilde, ve yirmi dokuzuncu yılımın yıldırım keskinliğiyle ipliği geçirdim. Annem, görümcelerinin şöhretine karşı, ne dikiş işlerinde becerikli olmaya heveslenmişti ne de yıllar boyunca oturup dikiş dikecek zamanı olmuştu; biz kızlarsa uzun zamandan beri iyi kötü kendi giysilerimizi dikiyorduk: Annemin, bir zamanlar keskin olan ve yürek ve ruh işlerine, şiire, ateş yakmaya ve yemek yapmaya, sevgili "doğaya" bakmaya adanmış görme yeteneğini gerektiren bir görevdeki çaresizliğini görünce hayatındaki o korkunç azalmayı, yüzleşmeye katlanamayacağım o son eksilmeyi hissettim. Annemle asla yakın olamayacağımı da biliyordum; çünkü geçmişteki ve

gelecekteki hayatım, anne ile kız arasındaki samimiyete karşı bir engel oluşturuyordu.

Geleceğimi daha fazla erteleyemezdim. Dunedin'deki Grand Otel'in hizmetçi ilanına yanıt verdim; referanslarım Oamaru belediye başkanının eski mektubu ve Caversham Playstreet'ten aldığım referanstı: "Misafirlere karşı her zaman nazik... dürüst... çalışkan..." Bir kez daha, Geleceğime doğru ilerleyerek yavaş trenle güneye, Dunedin'e doğru yolculuğa çıktım.

İKİNCİ BÖLÜM
İpeği Bulmak

İpekböceğinin ipekten ayrıldığı gibi zamandan ayrılmak

16
Grand Otel

Okuldan ayrıldıktan sonra üçüncü kez Dunedin'de yaşamak üzereydim; her seferinde de, önce geçen aylarla ve şimdi de araya giren yıllarla ve deneyimlerle, artık en eski tanıdıklarımdan biri, belki de tek tanıdığım olan şehirle aramdaki ilişki farklılaşmıştı. Tuhaf bir temizlik işlemi gerçekleşmişti; öğrenci olduğum dönemdeki hayretim silinip gitmişti; sonra, ikinci ziyaretten itibaren, şizofreniyi, müziği ve yakışıklı genç adamları keşfettiğim ve öyküler yazdığım ve şiirsel bir şekilde deli görünmeye çalıştığım, hâlâ öğretmenlik hayatımın enkazına tutunmaya çalıştığım, Leith Nehri kıyısında gezindiğim, *yaşadığım* trajedi hissini abartılı bir şekilde kendi kendime dayattığım ıstırap günleri – bunlar da geçip gitmişti, Jude ve Christminster'in, Bilge-Çingene ve Oxford'un,

> Ahşap köprüde yanınızdan geçmedim mi,
> Pelerininize sarınmış ve karla boğuşurken siz,
> Yüzünüz Hinksey'e ve soğuk bayırlarına dönükken?
> Ve tepeye tırmanmıştınız,
> Ve Cumner dağının beyaz tepesine ulaşmıştınız,
> Seyretmek için dönmüştünüz, lapa lapa kar yağarken,
> İsa Kilisesindeki kutlama ışıklarını –

ve üniversite nehirlerinin ve gri taştan eski binaların yanında hayal kuran herkesin ruhunu da götürmüştü.

Şimdi, yaşamak için Dunedin'e üçüncü kez geldiğimde, üniversite ve eğitim fakültesi artık benim dünyam değildi: Bir dünyam yoktu. Union Sokağı, Frederick Sokağı, Dundas Sokağı ve bütün o eski ortamlar, oyuncak insanların yerini hâlâ eski konulardan konuşup gülen yeni oyuncak insanların aldığı, oyuncak binaları olan oyuncak sokaklar gibiydi.

Güzel bir gemi gibi cilalı tahtaları ve parlatılmış pirinç kaplamaları olan, sokağın köşesindeki yüksek Grand Otel'e gitmek için tren istasyonundan taksiye bindim. Ağırbaşlı ama hafif sarhoş olan müdire beni giriş salonunda karşıladı ve bir yanlışlık olduğunu, hizmetçiye değil, bir *garson*a ihtiyaçları olduğunu anlattı.

"Bu durumda başka bir yere gitmek isteyebilirsiniz, Bayan Frame" dedi, uykuya yatmış yaralı köklerimi çoktan ortaya çıkarmakta olan bense çok korkmuş ya da endişelenmiş hissetmemeye çalışarak hızla "Ah, garson olarak deneyimim var. Garson olurum" dedim.

"Ücret haftada net altı pound, kalacak yer ve yemek dahil."

Her şey dahil.

Çocuk tekerlemesindeki gibi: Bir şey hariç, her şey dahil.

Odam, küçük penceresinden binanın kale duvarı gibi dış yüzünden öteye, Princes Caddesi'ne ve diş hekimi muayenehaneleriyle sigorta bürolarına bakan en üst katta bir tavan arası odasıydı. Bütün personelin odaları en üst kattaydı.

Kolalı beyaz bir önlük, beyaz ayakkabılar giyiyor ve kolalı bir başlık takıyordum. Hizmet etmem için bana bir "görev yeri", yani bir dizi masa verildi ve benden beklenen dili ve davranışı çabucak öğrendim. Başgarsona, –böyle işlerin dış görünüşü ve doğası birbirine benzeyen insanlar tarafından yapıldığını fark edene kadar Christchurch'te tanıdığım müdür ve karısına olan benzerlikleriyle beni şaşırtan– müdüre ve karısına karşı alınacak tutumdan mutfak işlerine ve masaları kurmaya, peçeteleri özel bir yöntemle gül şeklinde katlamaya kadar bütün günlük işleri de öğrendim. Müşteriler ayrılırken ve tabağın altına bahşiş bırakmaları umudu belirdiğinde benim gibi garsonların arasında yaşanan heyecanı hissetmeyi de öğrendim. Düzenli müşteriler, iyi bahşiş bırakanlar biliniyordu ve onları kendi görev yerimize oturtmak için aramızda bir rekabet oluyordu, ama siyah giysisinin üzerine beyaz dantel yaka ve manşet takan, ufak tefek ve sarışın bir kadın olan başgarson Doreen, önemli müşterilerin oturma yerlerini ayarlıyor ve genellikle o masaları kendisi üstleniyor, servisin son ödüllerini de topluyordu. Garsonlar arasında keskin bakışlar gidip geliyor, müşteriler tabaklarını bir yana koyarken endişeli anlar yaşanıyor, masaya planlanmış bir aldırmazlıkla yaklaşılıyor ve tabak ihtiyatla kaldırılıp bahşiş cebe atılıyordu. Bir müşterinin ayrılacağı günde gittikçe artan heyecanım, bahşişi usulca elime alırkenki gizli açgözlülüğüm yüzünden, kimse görmeden cebime gizlice koyana kadar onu elimde tuttuğum için utanç duyuyordum.

Grand Otel, çalışmak için çok uygun bir yerdi. Peçeteleri koluma asıp üniformam içinde yemek salonunda dolaşmak hoşuma gidiyordu. Siparişleri hatırlamaktan ve taşınacak tabakları üst üste yığmaktan gurur duyuyordum. Personel, tatilleri ve çalışma saatleri

için kendi ayarlamalarını yapmakta serbestti ve çoğu zaman başka bir garsonla değiş tokuş yapıp iki ya da üç gün boş kalabiliyordum; o zaman Willowglen'e, eve gidiyordum ya da otelde kalıp uyuyacak bir yerin, iyi yemeklerin ve haftalık altı poundluk *net* kazancın tadını çıkarıyordum. İkinciel bir daktilo satın aldım ve öykülerle şiirler yazmaya başladım. *Listener*'da yayımlanan şiirlerim "Kadın Garson'u, "Asansör Görevlisi"ni yazdım. Kafka ve Alma Üçlüsü'nün konseri hakkında bir yazı ve radyolu pikapla bir plak alarak taksitle ödeme dünyasına attığım adımın etkisiyle "İlk Taksiti Ödemek Üzerine" isimli bir şiir yazdım. Satın aldığım plak, radyoda konser programında duyduğum ve artık tavan arasındaki sığınağımda usulca çalabileceğim Beethoven'in Yedinci Senfonisi'ydi. Dans. Benim için dans *buydu*, özel bir keyif ve özgürlükle doluydu; son bölümdeki güçlü tempo, duvarları olmayan, havanın ve ışığın, dünyayla gökyüzünün dört bir köşesinden akıp geçtiği, kristal bir saray inşa etmeye uygun kristal bir çekici kullanmak gibiydi.

Sığınağımdan uzakta, garsonluk dünyasının balayı keyfini zamanla kaybettim. "Geçmişim" hakkındaki sorulardan kendimi korumak için "aslında bir öğrenci" olduğumu ve "yazar olmayı umut ettiğimi" ilan ettim. Dünyada bir "yerim" olmadığını hissediyor, herhangi bir yerde var olduğumu kabul etmeye yanaşmıyordum. Birileri soru sorduğunda, bulaşıkçıların arasındaki gizli prenses havasına bürünmeye meylettiğimin farkındaydım ve bundan mutsuzdum. Ama herkesin içindeyken böyle değildi, yalnızca personelden birisi erkek arkadaş sorunları hakkında konuşmak için odama geldiği zaman; eğer adam evliyse hayat boyu garsonluk yapmak ve sonunda T. ya da M. gibi olmak dışında yapacak ne vardı ki?

Sonra bana sorarlardı: "Peki ya sen? Ne yapıyorsun burada?"

Ben de bir kitap yazdığımı söylüyordum, ama hastanede ömür boyu, yani ölene kadar kalacağıma kesin gözüyle bakıldığı zamanlarda kitaplarımın çoğu ortadan kaybolduğu ve elimde *Göl*'ün bir kopyası olmadığı için garson arkadaşlarım buna şüpheyle bakıyordu. Onlara *Listener*'da adımın baş harfleriyle yayımlanan şiirim "Kadın Garson"u gösterdim.

Bununla birlikte onların en büyük arzusu, beni onlardan biri yapmak, etkinliklerinde onlara katılmamı sağlamaktı.

"Saçların, giysilerin korkunç. Rujun da yanlış renkte. Kızıl saçların yüzünden ne renk giydiğine dikkat etmen gerekir. Asla

kırmızı giyme – birbirlerine uymazlar. Yeşil ya da kahverengi giy. Ya da mavi, ki mavi gözlerine gider. Neden Belediye Sarayı'ndaki cumartesi akşamı dansına bizimle gelmiyorsun? Hem neden saçını düzleştirmiyorsun? Düzleştirirsen çok daha iyi olur."

Yıllar boyunca başkalarının buyruğu altında olduktan, eğer itaatsizlik eder ya da resmi ifadeyle "işbirliği yapmazsam" ceza olarak tecrit edilmek ya da "tedavi" görmekle tehdit edildikten sonra bütün teklifleri kabul etmeye istekliydim. Yeşil ve kahverengi *benim* renklerim oldu. Cesaret göstererek D.I.C.'nin parfümeri reyonuna gittim; tezgâhtar elimin üzerinde deneyerek "benim" "Tangee" marka ruj tonumu seçti. Cildim için Rose Milk marka losyon ve masmavi şişesi içinde Evening in Paris parfümü aldım. Onların deyimiyle "kendimi kanıtlamak için" gösterdiğim çabaları gören diğer garsonlar, bu durumdan memnundu. "Artık bizden birisin" dediler.

İşten sonra giysilerimiz, saçımız, patronumuz ve karısı ve birbirimiz hakkında konuşuyorduk; Mabel nasıl da kaçıktı ve Laura nasıl da biraz "komikti" – adam onun yanma hiç yaklaşmazken taksi şoförüyle nişanlandığı hikâyesine kim inanırdı? Düşünüyordum da, gerçekten de kim inanırdı; çünkü Mabel ve Laura, fazla anlayış ya da yardım görmeden "haftalık şu kadara yatacak ve yiyecek dahil" geçici bir ev ve iş bularak otellerden pansiyonlara, oradan konukevlerine sürüklenen zihinsel uyumsuzlardan yalnızca ikisiydi. Ben de onlardan biri olduğumu hissediyordum: Onlar başka nerede yaşayabilirlerdi ki?

Keyifli balayı dönemim, nihayetinde otelin mutfağında sona erdi. Yemek servisleri erkekler ve kadınlar için farklıydı; erkeklere daha büyük bir porsiyon ve tavuğun *budu* ya da *kanadı* veriliyordu, kadınlara ise daha küçük bir porsiyon ve her zaman tavuğun *göğsü* servis ediliyordu; o yüzden döner kapıdan girip siparişi bildireceğim zaman *Tavuk, bir bey* ya da *Tavuk, bir bayan* diye hızla bağırmam gerekiyordu. Et, bir bay. Et, bir bayan. Sesim yumuşaktı, bağırmak istemiyordum ve *bay* kelimesini tatsız buluyordum. O yüzden siparişimi *Tavuk, bir adam*, *Et, bir adam* diye verdim ve Grand Otel mutfağının bütün geleneklerini altüst ettim. Tavuk, bir adamdı gerçekten de!

Nezaketsiz bir zorba olan ikinci aşçı, kullandığım dile karşı bana sataşmaya, hatta öfkeyle saldırmaya başladı. Geleneksel şe-

kilde söylemediğim için siparişlerimi almayı reddetti, isteksizliğimi hissedince siparişi arka arkaya tekrar ettirdi. Yemek siparişi vermek bir eziyet haline geldi. Bir gün yemek salonundan tavan arasındaki odama gözyaşları içinde koştum ve Pat adındaki kadın garson odama gelince kendimi iyi hissetmediğimi söyledim.

Ne yapabileceğimi, nereye gidebileceğimi düşündüm. Hiçbir yer yoktu. Sakin olmaya çalıştım. Özgürdüm, artık kilit altında değildim, değil mi? Özgür müydüm?

O akşam yemek salonuna geri döndüm.

"Molly'ye aldırış etme, o böyle" diye fısıldadı Pat, müşterilerin içeri girmesini büfenin yanında durup beklerken. "Bu akşam geç kaldılar. Buradan çıkmamız asırlar sürecek. Ama Molly'ye aldırış etme."

Pat uzun boyluydu ve koyu renkli kıvırcık saçları vardı. Büyük tutkusu kuzeye gidip bir pastane işletmek, belki de pastaneyi satın almaktı.

"Yarın akşam Belediye Sarayı'ndaki dansa geliyor musun?" diye sordu. "Biz hepimiz gidiyoruz."

Son zamanlarda çok moda olan parlak kumaştan ve D.I.C.'den patron satın almıştım, bir akşam dansa giymek için elde elbise dikiyordum. O akşam Pat elbisemi inceledi ve daire şeklindeki eteğinin kenarını bastırmaya yardım etti.

"Kloş eteklerin kenarını çevirmek zor."

"Gerçekten de yazar mı olacaksın?" diye sordu Pat.

"Umarım."

"Mutfakta Molly'ye aldırış etme. İkinci aşçılar hep böyledir. Birinci aşçı herkese üstünlük taslar, ikinci aşçı herkese emir yağdırır, bütün işi de üçüncü aşçı yapar. Buraya ilk geldiğimde kendimi çok kötü hissetmiştim. Sinir krizi geçirmiştim yani."

"Ben akıl hastanesinde kaldım" dedim, gözyaşlarına boğularak.

Bir sonraki akşam Pat, ben ve diğerlerinden iki kişi süslenip püslendik ve ben parlak kumaştan dikilmiş kloş etekli ve kabarık kollu yeni elbisemin içinde, iki sokak ötedeki Belediye Sarayı'na gitmek için yola çıktık.

"Otelde yaşamak harika, değil mi, insan her yere yürüyerek gidebiliyor."

Belediye Sarayı'nda dans başladı, müzik grubu çalıyordu; dansçıların tozlanmış zeminde ayaklarını sürtme sesleri duyuluyordu, ama şimdilik çok az dansçı vardı. Bir sıra erkek bir taraftaki duvar

boyunca duruyordu; karşı taraftaki duvarda da bir sıra kadın, erkeklerin onları dansa kaldırınasını utangaç bir şekilde bekliyordu; bu arada erkekler de durup onlara bakıyor, sıçrayıp silkiniyor, gösteriye çıkmış ödül boğaları gibi neredeyse ayaklarıyla zemini eşeliyorlardı.

Otelden diğer kızlarla beraber oturdum. Onlar birer birer dansa kaldırıldılar. Ben hoş bir beklenti içinde oturmaya devam ettim, başımı müzikle beraber salladım, olduğum yere bakacak her kimse ona dans etmeye hevesli olduğumu göstermek için ayağımla tempo tuttum; ama bir gururum olduğunu unutacak kadar da hevesli görünmek istemiyordum; gerçi dansa kaldırılmak için beklemeniz gerekiyorsa ne kadar gururlu olabilirdiniz ki?

Bir sırrım vardı: Birçok dans figürü öğrendiğim ve iki sadık partnerimin olduğu hastanedeki dansların dışında, bu benim katıldığım ilk dansı – hastanedeki partnerlerim babam olabilecek yaşta, orta yaşlı kel adam ve kendini hâlâ İtalya'da, İkinci Dünya Savaşı'nda sanan mahzun, genç, esmer ve yakışıklı eski askerdi. Ben çocukken, *ilk sefer* macerası yaşamak için heyecan duyardım ve bunu başkalarıyla da paylaşmak için hevesliydim. Şimdiyse, sıradan yaşamda öylesine çok deneyim kaçırmıştım ki, benim "ilklerim", diğerlerinin "ilklerinden" farklıydı ve utanç duymam için bir nedendi. Ayrıca Katherine Mansfield'ın öyküsü dahil ilk danslar üzerine yazılmış edebiyatı şevkle okumuştum; fakat Mansfield'ın "İlk Balo" öyküsünü bile kız kardeşlerimle birlikte kabataslak bir şekilde yorumlanmıştık: Örneğin taşrada "yün deposu danslarında" Isabel'in partneri olan genç çiftçiler, Çiftçi Baloları, Koyun Kırkıcıları Balosu ve benzerleri üzerine yorum yapmaya meraklıydılar, Isabel de onları cevaplamaya can atıyordu; ayrıca "balo" kelimesi annemin hayalini kurduğu Viyana Geceleri için geçerli değildi artık.

Bu *önemli* bir olaydı – ilk dansım, ter kokuları, gevezelik etmeler, müzik; parlak burunların pudra ponponuyla kurulanması. Elbisemin koltukaltlarına kauçuk korumalıklar dikmiştim ve kollarıma sürtünen yapışkan kauçuğu hissedebiliyordum. Sabırla bekleyerek, dans edenleri seyrederek kıpırdamadan oturdum ve belediye sarayında olmamın nedeni sanki buymuş, dans edenleri seyretmekmiş gibi görünmeye çalıştım. Ah, işte Maxina dansı, İki Adımlı Asker dansı yapılıyordu ve –ah– işte Destiny dansı. Bunları biliyordum. Beni dansa kaldırın, beni dansa kaldırın. Benden yaşlı bir kadın yanıma oturdu ve konuşmaya başladı.

"Üst kata çıkıp onları seyredebiliriz. Yukarıdan görüntü pek güzel."

Ondan uzaklaşıp başka bir yere oturdum. Ne hakla, ne hakla onun gibi olduğumu, gösterişsiz kılıklı olup dans etmediğimi farz edebilirdi? Kaçık Laura bile dans ediyordu. Hem henüz kimseyi dansa kaldırmamış olan bir sıra erkek vardı. Başlangıçtaki yüzeysel acı donuk bir hayal kırıklığına ve incinmeye dönüşürken, aldığım zevk sönmeye başladı. Siyah ışıltılı –pullarla süslü– yeni gece çantamla oynadım, ah, pullarla süslü bir elbise, ah, pullarla süslü bir çanta! Çantamı açıp Max Factor pudra kutuma ve Evening in Paris parfümüme baktım. Sonra çantayı kapayıp sakin görünmeye çalışarak Belediye Sarayı'ndan Octagon'a ve oradan Princes Sokağı'na yürüyüp eve, Grand Otel'e gittim. Yedinci Senfoni plağımı çalarken, Dünyada yaşama girişimim ve başarısızlığım demek buraya kadarmış, diye düşündüm. Dans partisi. Diğerlerinin geç saatte döndüklerini, bir fincan kahve ya da çay yaptıklarını, güldüklerini ve konuştuklarını duydum. Eğlenceli zaman geçirmişlerdi. Ve ertesi sabah, bana "Dansı beğendin mi?" diye sorduklarında "Harikaydı, değil mi?" diye cevapladım.

Onlar da hemfikirdiler. "Harika bir danstı."

17
Bay Brasch ve *Landfall*

Bazen Dunedin'in yazınsal kişilerinden birisini ya da kuzeyden ziyarete gelmiş birini görmeyi umduğum Modern Kitapçı'da (eski Kitap Derneği Kooperatifi'nde) geziniyordum. Artık *Kendi Adımıza Konuşuyoruz*'daki öykülerin çoğunu ve yazarlar üzerine yazılmış biyografik notları ve *Yeni Zelanda Dizeleri Kitabı*'nın önsözü gibi benim için Yeni Zelanda edebiyatının başvuru kitabı haline gelen önsöz bölümünü ezbere biliyordum. Her yargıyı sorgusuz kabullenmiştim: Eğer bir şiir ya da öykünün "en iyi" olduğu söyleniyorsa öyle olduğuna inanıyordum ve orada kanıt aradığımda her zaman buluyordum. Bu iki kitap benim 1945'le kurabildiğim az sayıdaki bağ arasındaydı.

Landfall dergisinin bir sayısını alıp hayranlık içinde okudum – Maurice Duggan'ın yüklemsiz, hatta tek bir isimden oluşan, italikle

yazılmış *avangard* cümleleri vardı. Benim için tanıdık olmayan, alt tropikal sıcaklığın sayfalarda çatırdadığı, çürüyüp giden eski iskeleler ve gri çamurun içine derinden gömülmüş mangrovlarla çoğunlukla kuzey bölgelerden Yeni Zelanda manzaraları çiziyordu: Mangrovlar ve yatak odalarındaki uzun saçlı kadınlar ve parıldayan her şey – yapraklar, deri ve su hakkında yazmaktan büyük zevk alıyor gibiydi. İşte kuzey buydu.

Landfall'daki şiirler çapraşık, bilgece, usule uygun kıtalarla ve çetrefilli uyaklar ve ritimle dikkatlice yazılmıştı; arada sırada birkaç hınzır serbest ölçülü dizeye de rastlanıyordu. *Landfall*'da boy göstermeyen birinin, kendisini pek de yazar olarak adlandıramayacağını hissediyordum.

Sonra bir gün Charles Brasch'ı tezgâhın arkasında durup kitap satarken gördüm. Şair Charles Brasch! Düşündüm,

> Bizim adımıza konuş, yüce deniz.
> Donmuş kalpleri dinlemesi,
> Zihne kazınmışları unutması için
> İnandırarak geceleyin konuş.
> Ey deniz konuş, ta ki sesin
> Geceye sahip olana ve
> Ayrı düşmüş ve korkanları
> Kutsayana kadar.

Allen Curnow'un bir şiir kitabını satın aldım. Bay Brasch'ın, kitabı paketlerken onaylayarak baktığını fark ettim. Sonra, sanki irkilmiş gibi bana "Ah, Sen Janet Frame misin? Artık Dunedin'de mi yaşıyorsun?" diye sordu.

"Birkaç aydır buradayım. Grand Otel'de yaşıyorum ve çalışıyorum."

Kendini rahatsız hissederek baktı, sonra yeniden "Ah" dedi.

Sonra bir akşamüstü çay içmek için evine gelmek isteyip istemeyeceğimi sordu. Utangaç bir şekilde baktım.

"Olur."

"Bu perşembe nasıl? Saat üç buçukta?"

"Evet, benim için uygun."

Bana Royal Sokak'taki evinin adresini verdi. Bir şairin gözlerine, yumuşak bir ses tonuna ve gür, siyah saçlara sahipti. *Yeni Zelan-*

da Dizeleri Kitabı'ndaki şiirlerini hatırlıyorum: dağlara, denize ve ölülere sorulmuş sorular ve bir yanıt alınmayacağının hüzünlü kesinliğiyle dolu gizemli şiirlerdi.

"O zaman perşembe günü görüşürüz. Aklında olsun, eğer *Landfall*'a katkıda bulunabilecek bir şeyin varsa her zaman kitabevine bırakabilirsin."

"Tamam" dedim, çekingenlikle gülümseyerek.

O akşam Pat ve Doreen'e perşembe günü akşamüstü çayı için bir şairin evine gideceğimi söyledim.

"En iyi şairlerimizden birisi" dedim.

"Ne giyeceksin?" diye sordular.

Matmazel Modes'un vitrininde gördüğüm yeşil paltoyu almak için para biriktiriyordum, ama on poundun tamamını henüz biriktirememiştim.

"Paltom yok" dedim.

"Kazağını ve eteğini giy. Bir de boynunun çıplak görüntüsünü kapatacak bir şey. Boncuk mu? İnci daha iyi gider. İnci kolye lazım sana."

"Sizce inci kolyeyi nerden bulurum?"

"Şair zengin mi?" diye sordular.

"Öyle olduğunu duymuştum."

"Eh, o zaman endişelenecek bir şeyin yok. Ama bir sutyen tak."

Ertesi gün Moray Meydanı'ndaki Moda Merkezi'ne gittim, orada siyah giyimli, boynunda siyah kadifeden bir bant ve Isy Hala'nınki gibi inci küpeleri olan iri yarı bir kadın, beni soyunma odasına götürdü.

"Derin yaka mı giyeceksiniz, yoksa yaprak şeklinde sutyen mi istersiniz?"

Diğerlerinin dikkati ve akşamüstü çayına gösterdikleri ilgi beni utandırmıştı. Kısa zamanda herkes çaya gittiğimi öğrendi. Asansör görevlisi bile buna değindi. O da, otel gibi bir iş ve yaşam yerini sığınak haline getirmiş mahzun uyumsuzlardan birisiydi; o da otel ortamı içinde güçlü ve kendinden emin görünüyordu, ama sokakta karşılaştığınızda kırılganlığını ve farklılığını bir bakışta anlıyordunuz.

Perşembe günü, yağmur vaadiyle geldi çattı.

"Belki de sana bir palto verir," dedi birisi, "eğer palton olmadığını görürse."

Tepeden yukarı Royal Sokağı'na yürüdüm. Çok erken gitmiştim. Biraz oyalandım, aşağıdaki limana ve yarımadaya baktım, üniversitenin bellibaşlı binalarını, ağaçların arasından yarı görünen müzeyi, öğretmen okulunu ve Union Sokağı'nın dibindeki eğitim fakültesini seçmeye çalıştım. Su birikintileriyle dolu, martıların konduğu Oval Spor Sahası'na doğru baktım ve Bahçeli Evler dört numarayla artık orada yaşamayan Isy Hala'yı düşündüm. Sonunda dans ederek kazandığı çikolata ödüllerini yitirince yeteneğinin kaynağına, eski dans ustasına dönmüştü ve kısa bir flört döneminden sonra evlenmişlerdi. Onları birlikte, mutluluk içinde gülerlerken görmüştüm; bahçesinde ağaç olmayan bir evde yaşamak için ekspres treniyle Mangakino'ya giderlerken "oradan geçiyorlardı".

Caversham'a doğru baktım. Kasvetli bir bina olan Parkside Huzurevi yüzünden görüntüsü kapanan Playfair Sokağı'ndaki evi düşündüm. Carisbrook futbol sahasını ve Whang McKenzie'nin "demiryolu tarafındaki" ve "Cargill Sokağı tarafındaki" takımları anons etmesini düşündüm ve *güüüm*, gol oldu!

Sonunda Royal Sokağı'ndaki evin kapısını çalacak cesareti buldum. Bay Brasch beni karşıladı, sonra duvarları kitaplarla dolu geniş bir odaya götürdü, çay ve kimyon tohumlu kek ikram etti; bu arada adı Whizz-Bang olan beyaz bir kedi bizi izliyordu. Bay Brasch'a, annemin Katherine Mansfield'ın büyükannesi olan yaşlı Bayan Beauchamp ve Bay Brasch'ın kendi büyükbabası "yaşlı Bay Fels" için çalıştığını söyledim.

"Annem sizi ve kız kardeşinizi hatırlıyor" dedim.

Bay Brasch sert bir şekilde bakıyordu. Kişisel hatıralardan ve atıflardan hoşlanmadığını hissettim, ama başka ne söyleyebilirdim ki? Çok az şey biliyordum. Yeni Zelanda edebiyatından bahsetmeye başladı. Ben sessiz kaldım. Son sekiz senede nerede olduğumu biliyor olmalı, diye düşündüm. Birdenbire ağlamak istedim. Sakardım, tabağım ve ayağımın dibindeki beyaz hah kimyon tohumlu kek kırıntılarıyla doluydu. Sonra *Kendi Adımıza Konuşuyoruz*'un önsözünü hatırlayıp öyküler hakkında, metinden olduğu gibi alıntılar yaparak bir iki fikir mırıldandım.

"Sana katılıyorum" dedi Bay Brasch.

Sohbetimiz sönüp gitti. Bay Brasch üzerinde kemer gibi hasır sapı olan göz alıcı bir çaydanlıktan çay koydu.

"Bu çaydanlık çok hoşuma gidiyor" dedi, baktığımı fark ederek.

"Artık gitmeliyim" dedim.

"Aklında olsun, eğer öykü ya da şiirin varsa Modern Kitapçı'ya bırakabilirsin."

"Tamam" dedim utangaç bir fısıltıyla.

Kapıyı açan Bay Brasch şaşkın bir halde "Aa, yağmur yağıyor ve senin palton yok. Palto ister misin?" dedi.

"Hayır, teşekkürler, gideceğim yer uzak değil."

Grand Otel'e geri döndüğüm zaman orada çalışanlar ziyaretimin nasıl geçtiğini sordular, ben de sinsice "Bana palto vermeyi teklif etti dedim."

Etkilenmişlerdi.

"Ama inci takmalıydın" dediler.

O hafta *Landfall* için bir öykü ve iki şiir daktilo ettim. "Katırtırnakları İnsan Değildir" isimli öykü, bir başka hastayla benim, bir hemşire eşliğinde Dunedin'i ziyarete gelmemizi anlatıyordu. Hastanede yıllarca kaldığımdan, neredeyse hiç giysim yoktu; bunun nedeni büyük olasılıkla ailemin kafasındaki hastane yaşamının gecelik giyip yatakta yatan hastalardan ibaret olmasıydı. Zaten ailemin maddi gücü bana giyecek almaya yetmezdi, ben de onlardan istemezdim. O yüzden hastane yetkilileri, beni iç çamaşırı almam için bir hemşireyle birlikte Dunedin'e göndermişti. Yanımızda "reşitlik" denen yirmi birinci yaş gününü kutlayan başka bir kadın hasta daha vardı. Bu hastanın adı Linda'ydı; ufak tefek ve kavruk kız, çocukluğundan beri hastanedeydi; cüce gibi olmasını da "gayrimeşru" olmasıyla ve annesinin onun büyümesini istememesiyle açıklıyordu. Onun neden hastanede olduğunu yalnızca personel biliyordu. Ben de aralarında olmak üzere hastalar, onu kurnaz, kararlı, hem "temiz" hem de "kirli" olarak bilinen gündüz odalarında hastaların çoğunu kontrol edebilen küçük bir insan olarak görüyorduk. Linda aynı zamanda kendi seçtiği programı çalarak radyoyu da kontrol ediyordu. Aylar boyunca "yirmi birinci" yaş gününü dört gözle beklemişti; bütün rüyalarında bunun gerçekleştiğini görüyordu, yirmi bir yaşına geldiği zaman nişanlanacağına, belki de evleneceğine ve "bu çöplükten çıkmasına" izin verileceğine emindi. Nişanına hazırlık olarak, devletten aldığımız beş şilinlik kişisel harçlığımızı harcamak için haftalık ziyaretimizi yaptığımız hastane dükkânından cici bir mavi yüzük satın almıştı. Linda,

Dunedin'de geçireceği günün, yaklaşan nişanı ve özgürlüğüyle ilgili olduğuna emindi.

Heyecanı bulaşıcıydı. Harika bir gün olacaktı. Pastalar, dondurma, belki de "gerçek seyircilerle" beraber oturacağımız sinema. Linda'nın da giysi getirecek kimsesi yoktu; ona da etek ve çamaşır alınacaktı.

Öyküde yolculuğu bütün gerçekliğiyle aktarmaya çalışmıştım. Hemşire bana Linda'nın, neden Dunedin'de olduğunu kendisinin bilmediğini açıklamıştı – artık yirmi bir yaşında olduğu ve bir yetişkin kabul edildiği için onu resmi olarak "hayat boyu" hastaneye teslim edecek olan yargıcı görecekti.

Şehirden döndükten sonra bile Linda, onunla özel olarak konuşan "nazik adamı" anlatmaya devam etti; adam "müstakbel" kocası olabilirdi, "gerçi biraz fazla yaşlıydı". "Ama benim yetişkin olduğumu ve yirmi bir yaşımı bitirdiğimi biliyordu. Ona *saafir* 'işan yüzüğümü gösterdim" diye anlatıyordu.

Landfall'a teklif ettiğim iki şiiri hiç hatırlamamak en iyisi, tarzları çok sertti. "Mezbaha" şiiri şöyle başlıyordu:

> Mezbahaya giren zihin sakin kalmalı, asla daha sakin değil,
> iyice temizlenmeli, salamura edilmiş derilerinin
> bakteri düşüncesi kırıntılarına sıkı sıkı sarıldığı yerler yıkanmalı,
> sersemletici çekiç darbesini beklemeli sessizlik içinde
> onu bekleyen yük hakkında hiçbir şey bilmeden.

Elektroşok tedavisi birçok tatsız anıyı evden ve yuvadan uzaklaştırabilir; fakat buna karşılık, şok tedavisi almanın tatsız anıları daimi kiracı olarak zihne yerleşir.

Öyküyü ve şiirleri Charles Brasch'ın adını yazdığım bir zarf içinde Modern Kitapçı'ya bıraktım ve yanıtı beklemek için Grand Otel'e döndüm. Odamda oturup olası bütün yargıları kafamdan geçirdim: Charles Brasch'ın kitaplarla çevrili odasında zarfı açtığını, kâğıtları çıkardığını, onları açtığını, okuduğunu ve "Sonunda! İşte gerçek bir öykü yazarı. Yeni Zelandalı yazarlar olarak gerçekten "kendi adımıza konuşmaya" başladık. Ne kadar duyarlı! İmalar ne kadar ustaca yapılmış, doğrudan ifadeler hiç yok. Katırtırnaklarına

yapılan atıf çok iyi – araba *Kilmog*'dan ayrılırken hemşirenin yaptığı tesadüfi yorum... Bu kadın böyle yazmak için neler yaşamış olmalı (ne trajik deneyimler!). Doğuştan bir yazar" diye düşündüğünü hayal ettim.

Ama – ya yazıların iyi olduğunu düşünmemişse? Belki de, "Okul ödevi gibi. Geliştirilebilir. Yeterince iyi düzeyde değil" diyecekti.

Öykümü yeniden okumak için bir kopya daha hazırlamamıştım. Ben ne yapmıştım?

Hafta bitmeden öyküm ve iki şiirim büyük ve kabarık bir zarf içinde Grand Otel'e gönderildi. Bay Brasch yazılarımın ilginç olduğunu, ama şiirlerin pek uygun olmadığını, "Katırtırnakları İnsan Değildir" başlıklı öykümün ise "yayımlanamayacak kadar acı verici" olduğunu yazmıştı.

Landfall dergisindeki notları okuduğum zaman *Landfall*'a gönderdiğim yazılar ve yayımlanmaya kabul edilmeleri için ne kadar büyük bir yatırım yaptığımı fark etmeye başladım. Sanki bütün hayatımı ve geleceğimi o zarfın içine koyup göndermiştim. Büyük bir çaresizlik içine düştüğümü hissediyordum. Eğer yazı yazamazsam ne yapardım? Beni yazmak kurtaracaktı. Sanki cankurtaran sandalının kenarına tutunan ellerim gevşemişti. Yine de en azından *Listener*'ın şiirlerimi basmış olduğunu bilmek mutsuzluğumu azaltıyordu. Hastanede geçen yıllarımda, zorla kaptığım ve geri vermemek için dolap çevirdiğim, saman yatağın altına sakladığım, çoğu zaman okumadığım ama pelür kâğıdı kalınlığındaki sayfalarını çevirdiğimde kelimeleri bir şekilde bana ulaştıran Shakespeare kitabıma sıkı sıkıya tutunduğum zaman *Fırtına*'nın ruhunu özümsediğimi hatırlayarak kendimi rahatlattım. Kitaplarla çevrili hücresindeki Prospero bile gemi kazasına ve kişilik kazasına uğramaktan mustaripti; fırtınaya maruz kalmadan onun adasına ulaşmak mümkün değildi.

O yıl resmi olarak "aklı başında" ilan edildim ve yeni edindiğim akıl sağlığımın ardından özgürlük patlaması içinde, Auckland'in Northcote Mahallesi'nde kız kardeşim ve kocasıyla kalma davetini kabul ettim. Grand Otel'den ayrıldım ("misafirlere karşı her zaman nazik") ve Auckland'e yapacağım yolculuğa hazırlanmak için Willowglen'e döndüm.

18
Fotoğraf ve Elektrikli Battaniye

Yetişkinlik hayatım o âna kadar ülke içinde kuzeye ve güneye yaptığım bir dizi yolculukla, ileri geri figürlerle yapılan bir dansa benziyordu. Dunedin'den bu kez neden ayrılıyordum?

Resmi tanımlamaların bir ağırlığı vardı: Artık resmi ve hukuki olarak, oy kullanabilecek ve vasiyet yazabilecek bir vatandaştım. Ayrıca garsonluğun bana uygun bir iş olmadığına karar vermiştim. Kuzeyde (o sihirli "kuzeyde") şüphesiz yalnızca hizmetçi olarak çalışabilecektim; odadan odaya giderek, yatakları yaparak, toz alarak, cilalayarak, mutfaktaki aşçılarla günlük çekişmeler olmadan zamanımı kendi başıma, kendi düşüncelerim arasında geçirebilecektim. Hiç bitmeyen umutlarıma rağmen *Landfall*'da tek bir şiirimi bile yayımlatamayınca, tutkumun yalnızca "ihtişamlı fikirlerin" ifadesi olduğu şüphesine kapılıp yazılarıma daha objektif bir şekilde bakma ihtiyacı duydum. Doktor Blake Palmer yazılarıma ilgi gösterene kadar genel görüş, bunun yapmam gereken "son şey" olduğu, "dışarı çıkıp insanlarla kaynaşmam ve yazı yazmayı unutmam" gerektiğiydi. Kuşkular yüzeye kolaylıkla çıkıyordu ve onları düşünmek istemediğim için Auckland yolculuğumu planlamaya başladım.

Eve, Willowglen'e gelirken, korkunç kışı atlatmalarına yardımcı olması için annemle babama bir elektrikli battaniye almaya, yol masrafına, Auckland'de birkaç hafta yaşamaya ve Thames Sokağı'ndaki Clark'ın Stüdyosu'nda fotoğrafımı çektirmeye yetecek kadar para getirmiştim. Fotoğraf çektirmem, yeniden bir insan olarak eski halime dönmem ve gerçekten de var olduğumu kanıtlamam açısından önem taşıyordu. Kitap yayını konusunda hiçbir şey bilmediğimden, bütün kitapların kapağında yazarların fotoğrafının olduğunu farz ediyordum. Hastanedeyken *Göl*'ün kopyaları getirildiği zaman kitap üzerinde hiçbir hak iddia edemeyeceğimi, çünkü üzerinde fotoğrafımın olmadığını düşünüp ne denli üzüldüğümü hatırlıyordum.

Bu olay hastanede silinmiş olmamla birleşince, artık fotoğrafları çekilmeyen ölüler arasına girivermiş gibi hissetmeye başladım; yirmilerimden otuzlarıma kadarki yıllarım sanki hiç yaşanmamış gibi kayıt altına alınmadan geçmişti.

Çocukken, camdan sütunun ardındaki fotoğraflara bakmak için nasıl da hep Clark'ın Stüdyosu'nun önünde durduğumu hatırladım. Stüdyoda fotoğraf çektirmeye parası yeten Oamaru halkının hayatlarındaki olayların kutlamalarıydı bunlar: Yeni doğmuş bebekler, ilk adımını atan çocuklar, kiliseye kabul törenleri, gece elbisesi içinde sosyeteye tanıtılan sıra sıra genç kızlar, kulüp toplantıları, aile toplantıları, yirmi birinci yaş doğum günleri, nişan ve düğün fotoğrafları. Ölüm hariç eksiksiz döngü. Yeniden dirilişin de fotoğrafları yoktu.

Willowglen'e dönüşümün ilk haftası içinde kuaförün, *profesyonelce düzleştirilmediği* sürece saçımın asla çekici olmayacağı güvencesini vermesiyle saçım "yıkanıp şekle sokuldu". Büyükannemin bana verdiği kehribar boncukları bulmak için aile "hazinelerinin" saklandığı uzanma koltuğunun üst çekmecesine baktım, ama sanki ölmüşüm gibi onlar da yok olmuşlardı. Babamın savaştan aldığı madalya, künyesi ve asker maaş defteri ve Isabel'in asla boğulmayacağı anlamına geldiğini farz ettiğimiz incecik *amniyon zarı* da oradaydı.

Eski tayyörümle bir bluz giydim ve boncuk kolye takmadım. Ortaya çıkan portre, bariz bir şekilde takma dişli ve zorla sırıtan, tipik bir Godfrey çenesine sahip, sağlıklı genç bir kadına aitti. Onun elle tutulur, taze bir fotoğrafı. İşte yeniden yaşıyordum.

Elektrikli battaniyenin annemle babama fiziksel sıcaklıktan fazlasını vermek için yapılmış bir girişim olduğunu biliyordum. Evde kalmamı istediklerini biliyordum ve bekâr kadının yaşlanmakta olan ebeveyniyle kalması bir gelenek olduğundan, oradan ayrıldığım için kendimi suçlu hissediyordum. Dünyada "başımın çaresine bakma" becerim konusunda da şüpheleri vardı ve doktorların uzman düşüncelerine saygı duydukları için yazı yazarak "beynime çok yükleneceğimden" korkuyorlardı. Elektrikli battaniye aynı zamanda "aşağı düzlükteki" güneşli diğer dünyayı, günün büyük bölümünde ayazın kucakladığı eve getirme girişimiydi. Annemin büyük bir hasretle dışarı, "düzlüğe" bakışı ve ağaçların arasındaki otların üzerine düşen güneşle bir hayal kurma becerisi, ki bu, günlerden bir gün, günlerden bir gün sözleriyle gerçekleşmesi vaat edilmiş, neredeyse İncil'e has bir hayaldi, hiç aklımdan çıkmıyordu. Hasta olduğunu, ölümünün çok da uzakta olmayabileceğini hatırlamak, bana göre onun, sonsuza dek üzerine titrenecek bir hediye olduğunu hisseden ve onun ölümünü hayal bile edemeyen çevre-

sindekilerin (babam, abim ve benim) kelimeleri ve hareketlerine delici bir canlılık veriyordu. Bizim gösterdiğimiz aşırı ilgi ve endişe bazen onun "uhreviliğiyle" yerini bıkkınlığa bırakıyordu. Bizi terk etmeye hazırlandığı için ona karşı düşmanlık hissediyordum; belli ki yorgundu ve İsa'nın Dünyaya Dönüşüne ve Ölülerin Dirilişine olan derin inancı, ona içten içe öyle bir beklenti getiriyordu ki "akşam serinliğinde aşağıdaki düzlüğe inmesi", neredeyse gereksiz bir egzersiz haline gelmişti. Bunu yalnızca hayal ederek mutlu olan kendisiydi; ben bunun gerçekleşmesini, onun akşam güneşinde çam ağaçları altında dinlendiğini görmek istiyordum. Anneme baktığı zaman babamın yüzündeki korkuyu da açıkça görebiliyordum: Annemin onu terk etmesine dayanamazdı.

Auckland'e gitmek için yerimi ayırttım. Ailem Willowglen'den neden ayrılmak istediğimi anlayamıyordu, ben de onlara açıklamaya çalışmadım. Yazılarım üzerinde çalışırken hastalık yardımı alabileceğim umuduyla Doktor Blake Palmer'a mektup yazdım; eğer yardım almaya hak kazanırsam "çalışma alışkanlığımı kaybedebileceğim" fikrini öne süren yanıtı, umutlarımı yerle bir etti. Resmi düşüncenin sığlığı içimi karartmıştı. Bana zorla korkunç tedaviler uygulanmış olduğunu, kimse tarafından şahsen tanınmadan benim için kararlar verildiğini hatırlamak daha da moral bozucuydu. İşte bu da verilen diğerleri gibi bir karardı. Ona "Uçurtma" ve "Sırça Dağın İçinden" başlıklı iki şiir göndererek cevap verdim; şiirlerde, demek istediğimi anlayacağı umuduyla –cam, aynalar, yansımalar, dünyadan cam panolarla ayrılmış olma hissi gibi– kasten "şizofrenik" olarak bilinen imgeler seçmiştim. Hastaların yeni hayatlarına başlamalarına yardım etmek için hastanenin de bir miktar girişimde bulunması gerektiğini düşünüyordum.

Auckland'e doğru yola çıkacağım zaman Bruddie beni kamyonuyla istasyona götürdü. Vedalaştık. Yakın zamanda ziyarete geleceğim, dedim. Ve annemin ilaçlarını almasını sağla.

Valizimde, stüdyoda çekilmiş ve kahverengi alacalı çerçeveye yerleştirilmiş iki yeni fotoğrafım vardı.

19
Kuzey

Bir başka yolculuk. Canterbury ovalarını ve nehirleri, Waitaki'yi geçiş, Rakaia'da uzaktaki okaliptüs ağaçlarını görmek için dışarı dikkatlice bakış, Rangitata Nehri; oradan Lyttelton ve feribot; sakin bir gece; sonra Petone, Polly Hala ve Vere Enişte.

Polly Hala'nın kurbağa yeşili yeni arabası; mahallede arabayla gezmek, Vere Enişte'nin çalıştığı General Motors'un tesislerini gösterişi, Hutt Nehri; gururla, milli ragbi oyuncusu Bob Scott'un yaşadığı evden bahsedişi.

"Yaşadığı yer bizden çok uzak değil. O da buralı."

Polly Hala, babamın biraz daha zayıf hali ve kadın versiyonuydu – gözleri ışıl ışıldı, kıvrak zekâlı ve hazırcevaptı, detaylara önem verirdi ve mükemmeliyetçiydi. Kendisinin ve başkalarının giysileri, tavırları ve düşünceleri konusunda "titiz" olduğu bilinirdi. Ailemizde "görgü kurallarını" bilen kişi olmasıyla meşhurdu ve Oamaru'daki evimize yaptığı ender ziyaretlerde en çok kullandığı cümle "*Görgü* sahibi olmanız gerekir" idi. Sonra da ailesi, arkadaşları ve tanıdıkları arasında görgü sahibi olan ve olmayanları sıralar, en çok da kocasının ikiz kız kardeşi Gypsy'den övgüyle söz ederdi. Polly Hala'nın ziyareti sona erdiğinde biz çocuklar haftanın geri kalanını, oyunlarımızda onu taklit ederek geçirirdik: "*Görgü* sahibi misiniz Bayan?.. Ah, *görgü* sahibi olmanız gerekir. Ben *görgü* sahibiyim!"

Annem, Polly Hala hakkında konuşurken nazik olmasının yanında biraz da espriliydi: "Elbette, Polly görgü sahibidir."

O akşam Auckland'e giden treni yakaladım ve ertesi sabah, bütün vücudum sarsılmış bir haldeyken trenin Auckland İstasyonu'na girdiğini fark ettim. Birdenbire, mavi cennet gibi havası ve ışığıyla "kuzey" yeniden karşımdaydı.

Ve June, Wilson ve üç çocukları, beni karşılamak ve Northcote'ta yeni yaptırdıkları evlerine götürmek için oradaydılar.

Auckland'e vardıktan sonra birkaç gün içinde TransTasman Oteli'nde hizmetçi olarak yatılı bir iş buldum; orada, Dunedin'deki Grand Otel'in aile ortamının aksine birçok oda, birçok kat, geniş bir personel kadrosu ve yapılan her işte bir telaş vardı. Personelin yemek odası her zaman kalabalıktı. İnsanlar, suratları asık, hızlı ve kısa kısa konuşuyorlardı. Otelin bir katı ve her zamanki yatak

yapma, odaların tozunu alma ve temizleme, koridorları ve banyoları temizleme işi bana verilmişti. Balkon denen üst kattaki küçücük bir odada kalacaktım ve hiçbir sorun çıkarmamam konusunda uyarılmıştım. Kısa zaman sonra benim katımda kalan misafirlerin çoğunun, sabah erken saatte varan Pan American uçağının pilotları ve yolcuları olduğunu anladım; neredeyse akşama kadar yataktan çıkmıyorlardı. Böyle bir akşamüzeri, hâlâ yapılmamış yataklarla ve temizlenmemiş odalarla boğuşurken, ki çoktan bitmiş olmaları gerekiyordu, idareci beni buldu ve eğer daha hızlı çalışmazsam beni işten atmakla tehdit etti. Gözyaşlarına boğuldum ve o akşam TransTasman'dan ayrıldım. Yalnızca bir hafta dayanabilmiştim. Auckland, hakkında bir şeyler okuduğum diğer şehirler gibi gerçek ve acımasızdı. Bir kez daha Gordon'ların yanında kalmak için feribota atlayıp limanın öbür yakasına, çalılıklarla kaplı ve hoşgörülü Northcote'a kaçtım.

Bir sonraki haftayı kız kardeşimi, kocasını ve üç çocuğu tanımaya çalışmakla geçirdim. June bana yazar Frank Sargeson'ın, onun kız kardeşi olduğumu duyduğu için bir gün kendisini ziyarete geldiğini anlattı. Eğer Auckland'e gelirsem benimle tanışmak istediğini söylemişti.

"Onunla görüşmek ister misin?" diye sordular.

"Yo hayır. Onu tanımıyorum."

"Seni götürebiliriz. Takapuna'da eski bir yazlık evde yaşıyor."

Frank Sargeson'ı neden ziyaret etmem gerekiyordu ki? *Kendi Adımıza Konuşuyoruz*'u biliyordum ve Yeni Zelanda ve İngiliz *Yeni Yazını*'ndaki bazı öykülerini okumuştum. Onunla tanışmak konusunda kararsızdım.

Sonra bir akşamüzeri, bana North Shore'u gezdirirlerken Wilson birdenbire "Frank Sargeson buralarda bir yerde yaşıyor. Hadi ona uğrayalım" dedi.

Ziyaretimiz kısa sürdü. Ne diyebilirdim ki? Gezmeye çıkarılmış "tuhaf" kız kardeş halimin farkındaydım. Külüstür gri bir gömlek ve iple tutturulmuş gri pantolon giyen sakallı ve yaşlı Bay Sargeson nazikçe gülümsedi ve nasıl olduğumu sordu ve ben hiçbir şey söylemedim. Bahçesinde boş bir asker barakası olduğunu söyledi. İstersem orada yaşayıp çalışabilecektim. Ne kabul ettim ne de reddettim; "akli" durumumu aklımdan çıkaramıyordum. *Kendi Adımıza Konuşuyoruz* başlıklı Yeni Zelanda yazını antolojisi çok

değerli bir kitaptı. Ellinci yaş gününde onu tanımadan ve başka kimlerin imzaladığını bilmeden bir iyi dilek mektubuna imza atmıştım. Şimdi bu ünlü yazarı yüz yüze görmek beni çok etkilemişti. Frank Sargeson. Bay Sargeson.

Bir gün, kendi başıma gidip onu ziyaret etmemi teklif etti.

"Bu cuma nasıl?"

"Olur" dedim çekinerek.

Böylece cuma günü Northcote'tan, Bay Sargeson'un Takapuna'daki evine doğru yola çıktım, bataklıkları ve mangrovları (mangrovları!) ve yerel ormanları geçip, her iki tarafta maki ve *toitoi*'lerle kaplı otlaklar olan büyük kısmı bozuk yol boyunca yürüdüm. 1954'ün bahar aylarının sonuydu ve otuzuncu yaş günümü kutlamıştım, ki bu, fotoğraf çektirmek ve şiir geleneği içinden bir şiiri anmak için vesileydi. Dylan Thomas'ın "Cennete Giderken Otuzuncu Yılım" şiirini hatırladım ve onun ölümünü düşündüm. Sanki dünyada yaşamışım gibi yirmili yaşlarımı kafamda canlandırmaya çalıştım. İnsanlar rıhtım işçilerinden, rıhtım grevinden, kaçak katillerden, McCarthycilikten bahsediyorlardı; benim bunlardan pek haberim yoktu. Ben yalnızca Prospero'yu, Kaliban'ı, Kral Lear'ı ve dilimize çevrilmiş Rilke'yi biliyordum, bunlar benim için geçen on yılın olaylarıydı.

Yerel ormanların kenarından dolaşıp, İngiliz şairlerin isimlerinin verildiği sokakları (Tennyson Sokağı, orası da Milton Caddesi miydi?) geçip Bay Sargeson'ın evine giden yola çıktım.

Esmonde Sokağı on dört numaraya ulaştım; çalılıktan oluşan yüksek çitin arasındaki açıklıktan girdim, evle limon ağacı arasına asılmış çamaşırlara sürtünüp geçtim ve evin etrafından dolaşıp arka kapıya gittim. Kapıyı çaldım.

Bay Sargeson evdeydi. Kapıyı açtı, gergin bir şekilde gülümseyerek ve sanki bir çocukla konuşuyormuş gibi "Gir içeri, gir içeri" dedi.

Oturma odasına girdim, Bay Sargeson ahşap tezgâhın arkasına geçip üzerine doğru eğildi.

"Çok yürüdün mü?"

"Yaklaşık beş kilometre."

"Yatağa uzanmak ister misin?"

Zaten endişeliydim, kapıya doğru yanaştım ve kaçmaya hazır ve ciddi bir şekilde "Hayır, teşekkürler" dedim.

"Robin Hyde her zaman uzanırdı. Buraya bir ayağı aksayarak gelir ve kendini yatağa atardı."

"Öyle mi?"

"Onun kitaplarını okumuş muydun?"

"Duymuştum" dedim. "Şiirlerinden bazılarını biliyorum."

Son romanını "tutarsız hayal dünyası" olarak tanımlayan bir eleştiri okuduğumu söylemedim; bu ifade, insan eğer bir roman yazarsa eleştirmenlerden ne bekleyebileceğinin bir örneği olarak aklımda kalmıştı. Bu ifade ne anlama geliyordu? Hayal dünyasının tutarlı olması mı gerekiyordu? Böyle şeylere ilgi duyuyordum; çünkü sürekli hayal dünyasında yaşamak konusunda kişisel bir deneyimim olmasa da hayal gücünü tutarlılıkla bir tutan insanlar tanımıştım. O zaman özgürdüler, ama hiçbir yerde değillerdi.

Sonra Bay Sargeson *Göl ve Diğer Öyküler*'den bahsetmeye başlayınca, onu sıkıntı içinde dinledim. Oxford antolojisi için "Koyunların Günü" başlıklı öykümü seçmesi hoşuma gitmemişti.

"Oxford antolojisi sende var mı?" diye sordu. Bende yoktu. Hemen kendisindeki antolojiyi buldu ve imzalayıp bana verdi.

Sonra da ileride neler yapmayı planladığımı sordu.

"Bilmiyorum" dedim, ihtiyatlı bir şekilde.

"Gelip barakada yaşamak ve çalışmak konusunu düşündün mü? Yazmak için özgür olursun. Bebek bezleri arasında, banliyöde burjuva hayatı yaşamak sana iyi gelmez."

Fransız devriminin okutulduğu tarih derslerinden beri kimsenin "burjuvazi" sözcüğünü kullandığını duymamıştım ve çağdaş anlamını bildiğimden emin değildim.

"Ama bir iş bulmam gerek" dedim.

"Neden ki? Sen yazarsın."

Hayrete kapılarak gülümsedim. "Öyle miyim? Bana hastalık yardımı vermeyi reddettiler."

Bay Sargeson kızgınlıkla baktı: "Hastanede geçirdiğin onca yıldan sonra mı? Dinle, iyi bir arkadaşım var, anlayışlı bir doktor ve büyük olasılıkla sen yazılarını yazmakla uğraşırken yardım alabilmeni ayarlayabilir."

"Gerçekten mi?"

Şaşırmış, çekinmiştim, fakat aynı zamanda korunaklı bir yer bulduğumu hissediyordum. Barakada yaşayıp çalışma teklifini kabul ettim, eğer ki mutfak harcamaları için ona her hafta ödeme

yapmamı kabul ederse. Önce itiraz etse de sonunda haftada bir pound almayı kabul etti. Kendi geliri düşüktü. Yayımlandıktan sonraki ilk heyecan ve yazılarına gösterilen ilgi azalmıştı ve kitaplarının baskısı tükendiği için paraya çok ihtiyacı vardı.

O akşamüzeri, o da ben de gergindik. June ve Wilson'ın hafta sonu beni "eşyalarımla" (elbiselerim ve kitaplarımın olduğu iki valiz ve Grand Otel günlerimden kalma Remington daktilom) getireceğini söyleyerek oradan ayrıldım. Bay Sargeson'ın teklifinin hayatımı kurtarabileceğini hissediyordum. Geleceğim zaten umutsuzdu; bir aile içinde yaşıyor ama kendimi yersiz bir fazlalık olarak hissediyordum; kız kardeşim, kocası ve ailesi bana yabancı gibi görünüyordu. "Yerime" ya da yersizliğime ve hakkımda varılan resmi yargılara karşı son derece hassastım ve çocukların meraklı sorularıyla güven hissim her gün yerle bir oluyordu – Ben kimdim? Neden kendi evimde yaşamıyordum? Çocuklarım neredeydi? Neden yemek zamanı onlarla sofrada oturmuyordum? Bir zamanlar hastanede, başhemşire ve personeli tarafından izlenerek, herhangi bir şekilde hareket etmek için emirleri bekleyerek ve bıçaklar toplanıp uzun uzun sayılırken yaşanan gerginliği hissederek kocaman kalabalık odada yemek yemeye çok korksam da, saçımdan sürüklenerek masaya oturtulmuştum – bütün bu deneyimler yüzünden başka insanların yanında yemekten kaçınıyordum. Genellikle yalnız başıma yiyordum, bu yüzden hiç istemediğim halde tuhaf bir insan gibi görünüyordum. Ayrıca kız kardeşimle kocasının bir sürü arkadaşı eve gelip duruyordu. Dikili taş gibi bir kenarda duruyordum; insanlar da nazikçe "O şimdi daha iyi mi? Sağlığı nasıl?" diye soruyorlardı.

Bay Sargeson'ın evine pas rengi eteğim, donuk yeşil hırka-kazak takımım ve Dunedin'deki Matmazel Modes'un dükkânından sonunda satın aldığım donuk yeşil paltom dahil "eşyalarımla" vardım. Renk çarkı, eğitim fakültesindeki sanat eğitimi ve saçımın rengi yüzünden zorla kabul ettiğim kurallar gereği, donuk yeşilleri ve kahverengileri ve sarıları seçmem için kısıtlandığımı hissediyordum. Ana renklerin, cesur parlak renklerin "kötü" olduğu öğretilmişti; benim seçtiklerimse söylendiğine göre "iyiydi". Uzun zamandır giyim eşyaları, renkler ve şekiller üzerinde bol miktarda ahlaki yargı vardı; "iyi" olan "zevk sahibi olmakla" bağdaştırılıyor ve üstünlük kavramıyla pekiştiriliyordu.

Bu durumda giysilerimin "zevkle seçilmiş" olduğuna emindim. Oraya git, buraya gel, her sözü dinleyen, her şeye evet diyen aşırı uysal halimle, elbette ki –sonunda– kendime bir korse ya da kuşak bile almıştım; çünkü Grand Otel'deki kadınlar ve Auckland'deki kız kardeşim, popomun eteğimden gözüktüğünü söylemişlerdi ve o günlerde poponuzun görünme özgürlüğü yoktu. Tek özgürlüğüm içimde, yazılarım hariç çoğunu dikkatlice gizli tuttuğum düşüncelerimde ve dilimdeydi. Sohbetler için –şüphesiz– kimsenin "tuhaf" ya da "deli" olarak yaftalamayacağı zararsız gevezelikleri ayırmıştım.

Bununla birlikte Bay Sargeson'ın evine ulaştığım anda bir yazar olarak yaşayacağım, yalnız olacağım ve para için endişe etmeyeceğim, gerçekten de yazar olduğuma *inanan* ve bana eşlik edecek birisiyle yemeklerimi paylaşacağım beklentisi içinde, renkler, "iyi" renkler ve "kötü" renkler, kıvırcık saçlarım için durmadan verilen tavsiyeler ve popomun eteğimin içinden gözüktüğü şikâyetleri üzerine endişelerin hepsi önemsiz hale geldi ve çok uzaklarda kaldı. İçinde bir yatak, üzerinde gazyağı lambası olan sabit bir masa, yerde hasır bir yaygı, önüne eski bir perde asılmış küçük bir gardırop ve yatağın başucunda küçük bir pencere olan bir asker barakam vardı. Bay Sargeson (onu Frank diye çağıracak kadar cesur değildim henüz), sağlık raporunu ve haftalık üç pound hastalık yardımını çoktan ayarlamıştı; kendi geliri de aynı miktardı. Böylece arzuladığım ve ihtiyacım olan her şeye sahip olmuştum, aynı zamanda bunu bulmamın neden bu kadar uzun sürdüğünü merak ederek pişmanlık duyuyordum.

20
Bay Sargeson ve Asker Barakası

Bay Sargeson, benim de uyum sağladığım katı bir rutin içinde yaşıyor ve çalışıyordu, ama sabahın çok erken saatlerinde kalkıp bir an önce giyinme alışkanlığımı değiştirememiştim. Seacliff'teki Tuğla Bina'nın odalarında ısıtma sistemi yoktu; geceleri kapının dışında duran giysi yığınlarımız sabah çok erken saatte içeri fırlatılırdı ve havada ve yerlerde ve yüksekteki küçük, demir parmaklıklı pence-

renin paslı tel örgüsünde ayaz ve buz gibi hava eserdi ve tavandaki, kafesin arkasındaki lamba buğuyla kaplanırdı.

Saat yedi buçuktan önce kalkmıyor, saat sekizde kahvaltı ediyordu ve cesaretimi toplayıp oturağım ve yıkanacak çamaşırlarımla eve gidebilmem için o kalkıp giyinene kadar beklerken sanki saatler geçiyormuş gibi geliyordu. Bir önceki akşamdan hazırlanmış mayalı içeceğim, üstüne balla ev yapımı peynir sürdüğüm ekmek ve çaydan oluşan kahvaltımı genellikle kendim hazırlıyordum. Eğer Bay Sargeson mutfak tezgâhının kendine ait tarafında oturup benimle kahvaltı ediyorsa, onunla çene çalıyordum. Orada kaldığım ilk hafta içinde Bay Sargeson buna dikkat çekti. "Kahvaltıda gevezelik ediyorsun" dedi.

Bana söylediklerine önem verdim ve ondan sonra "gevezelik etmekten" kaçındım, ama her gün düzenli olarak yazmaya başlayana kadar her birimizin kendi iç dünyasını oluşturmasının, onu tutmasının ve devam ettirmesinin önemini ve her gün uyanınca bunun yenilendiğini, kapının dışında ve içeri girmek için bekleyen bir hayvan gibi nasıl da derinlerde durduğunu ve şeklinin ve gücünün en çok çevredeki sessizlik tarafından korunduğunu anlamamıştım. Yazarlık hayatı hakkında daha çok şey öğrendikçe bana "geveze" denmesinin acısı gittikçe azaldı.

"Şu anda ne üzerinde çalışıyorsun?" diye sordu bir gün öğle yemeğinde.

Beni her gün düzenli olarak çalışan bir yazar kabul etmesine şaşırmış ve minnet duymuştum, özellikle de planladığım romanı henüz yazmaya başlamadığımdan. Bazı sabahlar çalışıyor gibi görünmek konusunda öylesine endişeli oluyordum ki daktilomla "Kıvrak kahverengi tilki, tembel köpeğin üzerinden atlıyor" ve "Bütün iyi insanların gelip partiye yardım etmesinin tam zamanıdır"; ve verimsiz olduğum zamanlarda eskiden beri gözde cümlem olan "Bu ilk çağlardan kalma bir orman, mırıldanan çamlar ve baldıranlar konuşuyor ve ormanın iniltisi huzursuz bir vurguyla yanıtlıyor" diye yazıyordum.

"Ah" dedim gizemli bir şekilde, "Bir roman yazmayı planlıyorum, ama şu anda başka şeyler üzerinde çalışıyorum."

Bu "başka şeyler" şiirler ve öyküydü; bazılarını *Listener*'a göndermiştim, gerçi Rakaia'ya dair bir anımı anlattığım öyküm geri gönderilince, hevesim kaçmıştı. Eğitim Bakanlığı'nın okul bül-

tenlerine yapılan işler için "iyi para" verdiğini duyunca iki öykü yazdım ve orada yayımlandı. Öykülerden birinin adı "Kömür"dü; kömür arabasının iki mili arasında yük atı gibi yan yana durup onu koğuştan koğuşa çeken erkek hastaları anlatıyordu. Ulaşımı "modernize" etmeye karar verip kömür için kamyon kullanmaya başladıklarında, millerin arasında çalışan adamlar, yapacakları bir şey kalmadığından, odalarında hüzünlü bir şekilde kilit altında oturmaya başlamışlardı. Bu da hastanelerin her köşesinde insanın karşısına çıkan, Dickens romanlarındaki gibi acıklı tablolardan biriydi.

Bir de insanın içini ısıtmanın yollarını inceleyen "Elektrikli Battaniye" adında bir öykü yazdım.

"Okuyabileceğim bir yazın var mı?"

Çok şaşırmıştım. Yazılarımı başkalarına göstermeye alışkın değildim, eğer ki basılması için bir editöre önermiyorsam. Son öyküm "Elektrikli Battaniye"yle gizli gizli gurur duyuyordum; bu yüzden okuması için hemen Bay Sargeson'a verdim.

O akşamüzeri, Bay Sargeson'ın rutinini takip edip dinlenmek ve barakada kitap okumak yerine Takapuna sokaklarında gezindim. Sahilde oturup Rangitoto'ya baktım; Auckland'deki herkes bu adanın kendisine ait olduğunu iddia eder, sanki tasarlayıp oluşturulmasına kendileri yardım etmiş gibi bütün yönlerden kusursuz olarak görülen şeklini anlatırdı. "Bak işte Rangitoto" derlerdi. Demek ki Charles Brasch'ın şiirindeki ada buymuş diye düşünmüştüm,

> Katırtırnaklarının haşinliği sarı yamaçları karartıyor,
> Ve kırmızı çiçekli ağaçlar eğildiğinde,
> Gölgeleri aşağıdaki körfeze düşüyor...

Kalabalık insan gruplarıyla fazla deneyimim yoktu; onları yalnızca gönlümde biliyordum ve Auckland'lilerin Rangitoto üzerinde hak iddia etme heveslerini sevecen buluyordum.

Bay Sargeson'ın öykümü okuyup okumadığını merak ettim. Acaba "Ah, bu güzel işte, güzel bir sonu var" diye mi düşünüyordu? Umutlanma konusunda ihtiyatlıydım. Öyküyü okuduğum zaman beni derinden etkilemişti ve sonunda bir kesinlik vardı, bu kez doğru notaya basmıştım sanki. Ama olay örgüsünün çok gevşek olduğunu biliyordum; orta bölümünün sarktığını bile söy-

leyebilirdim. Ah, onu ateş yüklü yıldırımla mıhlayıp gökyüzüne fırlatmak vardı!

Eve geri döndüm. Bay Sargeson dışarıya çıkıp alışveriş yapmıştı ve akşam yemeği olarak bir İspanyol yemeği olan *paella* hazırlıyordu; birçok arkadaşı yakın zaman önce İspanya'ya gittiği ve Akdeniz yemeği yapmayı sevdiği için o sıralar rağbet görüyordu bu yemek. Öyküm tezgâhın üstünde, geçen senenin kırmızı biber demetinin yanında duruyordu. Gözümü dikip bakmamaya gayret ettim. Onu okumuş muydu? İhtiyatlı olmama rağmen odaya girer girmez "Öykünü okudum. Güzel. Tebrikler" diyeceğine emindim.

Bay Sargeson iki bardağa çok sevdiği Lemora şarabından koydu ve şaraplarımızı içerken onun karşısında yüksek tahta tabureye oturdum.

"Öykünü okudum" dedi.

Kâğıtları aldı, sayfalara göz gezdirdi ve yüksek sesle okudu: "'Kadın her sabah yerinde doğruluyordu...'" Bana ciddi bir şekilde baktı. "Eğrilmişti de mi doğruluyordu? Neden basitçe "kalkıyordu" demiyorsun? *Asla* doğrulmak kelimesini kullanma."

Pişmanlık içinde dinledim, "doğrulmak" kelimesinin affedilmez olduğunu fark ediyordum.

"Öykü, kendi türü içinde epey iyi" dedi Bay Sargeson. İçimin hüsranla dolduğunu hissettim. Ona başka öykü göstermemeye karar verdim ve kararımı uyguladım, sonradan ona yalnızca romanımın ilk bölümünü gösterdim.

"Eğer bir roman üzerinde çalışıyorsan," dedi Bay Sargeson, "bir planın olmalı."

Sonra da kendisinin her zaman karakterlerin listesini yaptığını söyledi. Çocukken bir kitap yazacağını düşünerek *Ivanhoe*'nun sayfalarını kopyalamaya başladığını ve bu şekilde kitap yazdığına masumca inandığını hatırlıyordu; annesi onu bulunca, başkalarının işini kopyalamanın günah olduğuna dair ciddi bir fırça çekmişti. O zamanlar kitapların herkese ait olduğunu, herkesin kafasına girip çıktığını ve herkesin herhangi bir kitabı kopyalayıp yazar olabileceğini düşünüyordu.

Asker barakasında kaldığım bu ilk aylar, Frank Sargeson'la (onu Frank diye çağırmayı öğrenmiştim) hayatlarımızın ayrıntılarını, fikirleri ve duyguları paylaştığım, kitap okuduğum, akşamları satranç oynadığım (bana o öğretmişti) ya da Frank ile akşam yeme-

ğine gelen pek çok arkadaşı arasında geçen sohbetleri dinlediğim unutulmaz deneyimlerle doluydu. Her şeyden önemlisi, çalışma hayatını paylaşıyorduk ve onun cesaretlendirmesiyle günümü organize etmeyi öğreniyordum. Hastanedeki korkular ve oradaki deneyimlerimin kâbusları hâlâ peşimi bırakmamıştı. Hâlâ feci utangaçtım ve yılgınlığımı yeni yeni üzerimden atıyordum. Frank bana daima göz kulak oluyordu ve nazikti. Uzun zaman sonra, birçok kitap yazdığım zamana kadar, yazın hayatının bir bölümünü kaçınılmaz olarak feda etmesinin ne kadar aşırı bir karar olduğunu ama bu konuda nasıl da istekli davrandığını fark etmedim. İki ya da üç kişi sıralarını beklerken, her seferinde bir kişiyi seçip, yaşlı ya da hasta ya da sakat bir arkadaşını korumak belki de Frank'in doğasından ileri gelen bir gereksinimdi ve onun için en az yazıları kadar önemliydi.

Becerikli ve acımasız bir sorgulayıcıydı ve aldığım eğitimin detaylarını ona anlattığım zaman biraz da hayal kırıklığına uğrayarak, "Demek ki her şeye rağmen çok da cahil değilsin!" demişti.

Hayatının ilk dönemlerinden, çok sevdiği amcasından ve Waikato'daki çiftlikten heyecanla bahsediyordu. Avrupa'ya yaptığı yolculuğu anlatıyor, kartpostal koleksiyonunu gösteriyordu. "Oraları bir daha asla göremeyeceğim. O iş bitti" diye mırıldanırken gözlerine ve yüzüne, yiten şeyler için çılgın bir hasret, ıstırap dolu bir bakış yansıdığı zaman ağlayacak gibi oluyordum.

Bütün konuşmalarında, erkeklerden farklı bir tür olarak kadınlara karşı bir güvensizlik, bazen de bir nefret öğesi vardı ve ne zaman bu öğeyi tartışma havasında olsa, sıkıntı içinde ve mutsuzlukla dinlerdim; çünkü ben de bir kadındım ve benim türümden bahsediyordu. Cinsel olarak saf, bilgisiz, yalnızca yarı uyanıktım ve homoseksüellik gibi konularda cahildim, ama kadın vücudunun reddini ima etmesi beni daima incitiyordu. Frank Sargeson'la hayatım bir bekâr hayatıydı; kendimi geliştirdiğim, yazmaya adanmış bir rahibe yaşantısıydı, ama tamamen bir rahibe doğasına sahip olmadığımdan, zihnimin doğasını değiştirmek için gerekli olduğu düşünülen hastaneden ayrılıp bedenimin diğer bir cinsiyete ait olmasının arzulandığı bir başka sığınağa gitmenin üzüntüsünü hissediyordum. Asker barakasında kalmak için ödediğim bedel, bedenimin hiçliğini anlamak olmuştu. Frank erkeklerden ve lezbiyen kadınlardan iyi bir şekilde bahsederdi, bense ne erkektim ne de

lezbiyen. Benim elbise giymemdense pantolon giymemi tercih ediyordu. Frank Sargeson'a bir kurtarıcı gözüyle bakan ben, Tanrıların konuştuğunu ve yapacak bir şey olmadığını, hasret dolu bir kasvet duygusuyla ve kalpten bir inançla kabul etmek zorundaydım.

Bir kadın olarak kendime güvenim olmamasına karşılık, hayatımı olmasını istediğim şekliyle elde etmiştim. Ayrıca büyük bir yazarı, büyük bir adamı tanıma keyfini de elde etmiş ve onun arkadaşlarını tanımıştım. Evde daima Wellington'dan ya da Güney Adası'ndan ya da yurtdışından, hatta limanın öte tarafındaki Auckland'den gelip oradan "geçmekte" olan bir arkadaşı bulunurdu: İlk ürünleri olan daktilo edilmiş bir tomar şiirle çıkagelmiş genç adamlar; eski tanıdıklar; erkek ya da kadın, genç ya da yaşlı, sevilen arkadaşlar. Dostlar geliyor ve gidiyor ve haklarında konuşulup dedikodu yapılıyordu; geçmişleri, bugünleri ve gelecekleri belirleniyor, değerli anları ustaca seçilip sohbetin akışına yerleştiriliyordu. Burası dış görünüşün önemli olmadığı bir dünyaydı ve sonunda saçım ve giysilerim ve eteğimden görünen popom hakkında bitip tükenmeyen fikirlerden kurtulmuştum.

Doğru zaman gelmişti. Bir defter, daktilo kâğıdı (yeşil olanlardan, Frank bunun gözler için en uygunu olduğunu söylemişti), daktilo şeridi satın aldım ve romanımı yazmaya başladım.

21
Hazine Söylentisi

Hüznün ve yıkımın ortasındaki hazinelerin görüntüsü aklımı çok meşgul ediyordu ve tanıdığım insanları ana karakterlerin temeli olarak alıp yan karakterleri uydurarak kurgusal bir çocukluk, ev hayatı, hastane hayatı düşünmeye başladım. Daphne'yi hassas, şiirsel, kırılgan bir insan olarak çizdim; onun iç dünyalara bir derinlik ve belki de daha berrak, en azından bireysel bir dış dünya anlayışı vereceğini umuyordum. Aynı şekilde kurgusal olan diğer karakterler, verdiğim "mesajın" farklı yönlerini tasvir etmek için kullanılmıştı – "Chicks" fazlasıyla maddiyatçı bir bakış açısına sahipti, Toby'nin kafası karışıktı, Francie doğası gereği ayakları yere basan biriydi ve aileme en yakın karakterler olan anne ve

baba, canını dişine takarak çalışıyorlardı. Olay W. adında küçük bir kasabada geçiyordu ve yayınevi daha sonra bunu *Waimaru* diye değiştirdi. (Sonraları, kitap yayımlandığı zaman romanın bir otobiyografi olduğuna, karakterlerin ailemdeki gerçek kişiler, benim de beyin ameliyatı geçiren Daphne olduğuma inanıldığını öğrenince endişeye kapılmıştım. Kitabı okuyan bir doktor bana sorular sorduğunda, ona şakaklarımda lobotomi izlerinin bulunmadığını göstermek zorunda kalmıştım. Her hırslı yazarın hayal gücünün ürünlerini kâğıda döktüğünü başkalarına "kanıt"lamak zorunda olması korkunç, ama ikna edici başka bir yöntem yoktur. Kırılganlığı ve "gerçekler"i dışarıda bırakarak hayale dalmış olması hariç, Daphne birçok yönden bana benziyordu; ben her zaman güçlü ve gerçekçi olmuştum, hatta günlük hayatımda sıradan bir insandım.)

Otobiyografi yazarken yukarıdaki gibi "gelecek zamanın" istilası kaçınılmazdır; özellikle de çocukluk geride bırakıldığı ve şimdi insandan ayrılan ve açıkça görülen varlığın döngüsü, zamanı, çevreyi ve başkalarının hayatlarını doldurduğunda. Yazma eylemi, adeta O Zaman'dan Bu Zaman'a bir ana demiryolu hattının döşenmesi olarak tanımlanabilir; uzaklardaki ıssız yerlere doğru ayrılan yan kolları vardır, ama asıl şekli, ilk aldığı şekil her zaman bir dairedir, bozulur ve arka arkaya defalarca yeniden oluşturulur.

Her gün kahvaltıdan sonra romanım üzerinde çalışmak için barakaya gidiyordum. Frank'in önerdiği gibi karakterlerin bir listesini yapmamıştım, ama defterime birkaç fikir ve tema ve yazmaya başlamadan önce kitabın bir bütün olarak gördüğüm bölümlerinin başlıklarını sıralamıştım. Defterime çizgiler çizerek gün, tarih, yazmayı umduğum sayfa sayısı, yazılan sayfa sayısı gibi bilgileri içerecek bir çizelge yaptım; bir de yazmadığım günlerde doldıracağım "Mazeret" bölümü vardı. Her gün yazdığım sayfaları kırmızı kalemle işledim.

Frank'in varlığının ve kendi rutinindeki yerinin her zaman farkındaydım. Ev işlerinden o sorumluydu ve yapacak birkaç işi olduğu için çalışmaya benden sonra başlıyordu; dışarıda, çalıları hışırdatarak bahçesiyle, körpe domatesler ve biberlerle ilgilendiğini duyuyordum. İşlerine başlamadan önce de evin güney duvarına yaslanıp yarım saat boyunca çırılçıplak güneş banyosu yapıyordu. Bir zamanlar tüberküloz olmuştu; bunun izlerinden ve yeşil renk

gibi vücut sağlığına yararlı olan yağ ve güneş ışığına duyduğu ihtiyaçtan sık sık bahsediyordu.

Yolunu kaybetmiş bir kivi dalını tutar ya da keserken, veya arıların ya da rüzgârın görevini yerine getirmediğini farz ederek erkek çiçekten dişiye polenleri neşeyle taşırken, sığınağıma tehlikeli bir şekilde yaklaşan adımlarının çatırtısını ve hışırtısını duyunca, o gün yazacaklarımın hayalini kuran ben, hızlıca daktilomun başına oturup "Kıvrak kahverengi tilki, tembel köpeğin üzerinden atlıyor" diye yazmaya başlardım; her zaman olduğu gibi başka bir insanın yanında düşüncelerim donup kalırdı. Ancak Frank kendi işine başlamak için içeri girdiği zaman duruluyor, ara vermeden daktilomda yazı yazıyordum; ta ki evin kapısının açıldığını, uzun otların arasında hışırdayan ayak seslerini duyana, kapıya vurulana ve Frank yumuşak sesiyle "Bir fincan çay içmek için hazır mısın, Janet?" diyene kadar. Çayı sabit yazı masasının üzerine bırakır, yazı yazdığım sayfaların çıplaklığından gözlerini kaçırır ve sonra geri çekilip uzun otların arasından eve doğru giderdi. Evin kapısının kapandığını duyardım. Sonra sanki kıtlıktan çıkmışım gibi saat on bir çayını ve üzerine bal sürülmüş çavdar krakerini kapardım. Sonra evin içinden gelen sesleri (Frank'in kapıyı açmasını, postayı almasını, yemeğin hazırlandığını gösteren sürtünme ve şangırtı seslerini) duyana kadar işime devam ederdim. Sonra tam saat birde, yine otların arasından hışırtılar duyulur, kapıya vurulur ve nazik ses, "Yemeği hazırladım, Janet" derdi.

Şevkle, yine kıtlıktan çıkmış gibi öğle yemeği için hızla eve giderdim. Genellikle çırpılmış yumurta ya da çılbır ya da peynir ve çavdar ekmeği yiyerek karşılıklı oturduğumuz tezgâhın üstünde ya da Frank'in elinde bir kitap olurdu ve Frank kitaptan bölümleri yüksek sesle okur ve yorum yapardı; ben de dinler, kabul eder, zekâsına hayranlık duyarak söylediği her şeye inanırdım. Ona tapıyordum ve korkuyla karışık saygı duyuyordum ve artık içime işlemiş olan otoriteye ya da "yetkili" kişilere karşı korkumla onun onayına ihtiyacım olduğunu hissediyordum. Benden yirmi yaş büyüktü ve onu yaşlı bir adam olarak görüyordum. Bu katı ve bilinçli kültürlülüğün yanında düşüncelerimin ve zevklerimin önemsiz olduğunu hissediyordum. İşçi sınıfının "iyi" olduğunu belli eden bir ses tonuyla benim "işçi sınıfından" olduğumu öğretti bana. Çoğu hafta sonunu birlikte geçirdiğim kız kardeşim ve kocasını

yeniden *burjuva* olarak tarif etti ve bir kez daha modası geçmiş gibi görünen terimleri kullanışına hayret ettim. Frank, herkesi bir "sınıfa" yerleştirebiliyordu.

Öğle yemeğinden sonra pencerenin yanındaki yatağa uzanıp biraz "kestirirdi", ben de rutini devam ettirme endişesiyle dinlenir ya da kitap okur ya da yazar ya da bazen Takapuna'da gezerdim. Sonra saat üçte Frank uyanır ve bir fincan daha çayla, çavdar krakeri ve bal yenirdi. Sonra, bez çantasını omzuna asıp çoğu zaman arkadaşlarla paylaştığımız akşam yemeği için yiyecek almaya giderdi; en sık gelen ziyaretçilerimiz yakın zaman önce evlenen Karl ve Kay Stead'di. Karl Auckland Üniversitesi'nde öğrenci, Kay de kütüphaneciydi. İkisi de gençliğin ve aşkın altın parıltısını saçıyordu; Kay şiir ve öyküler yazıyordu. Frank'in yanı sıra bu ikisi de taptığım kişiler arasına girdiler. Zekâları, güzellikleri ve aşkları Frank'e mutluluk veriyordu; oysa kendisi, yazarlar genel olarak göz ardı edildikleri ve kitaplarının baskıları tükendiği için çoğu zaman canı sıkkın dolaşırdı. Fairburn'ün hasta olduğu söyleniyordu, R.A.K. Mason sessizdi, peki ya A.P. Gaskell neredeydi? Yazarlar beğenilen bir kitap yazdıkları ve bir daha hiç konuşmadıkları zaman bir şeyler ne yazık ki yanlış gidiyor demekti. Gerçekten de kendi adımıza konuşuyorduk! Sessizliğin verdiği mesaj çok can sıkıcıydı. Ayrıca Frank, yazmak konusunda benim görünürdeki rahatlığım yüzünden kendini baskı altında hissediyordu: Benim kıvrak kahverengi tilkiyi tembel köpeğin üzerinden ne sıklıkla atlatmak, bütün iyi insanları partiye getirtmek ve "mırıldanan çamlar ve baldıranlar" konuşurken ve "ormanın iniltisi huzursuz bir vurguyla yanıtlarken" "ilk çağlardan kalma bir ormanda" oturup kara kara düşünmek zorunda kaldığımı bilemezdi.

Karl ve Kay'in arkadaşlığı hayatımı doldurdu ve bana sonunda kendi yaşımda bir yer verdi; çünkü "gerçek" yaşımı belirleyemeyecek kadar çok yıl kaybettiğimi düşünüyordum. Karl ve Kay'in gençliğinin yanında kendimi yaşlı, Frank'in yanında da genç hissediyordum. Henüz otuz bir yaşında değildim.

Bir yandan yazarken, bir yandan da okuyordum: Okuyacak çok kitabım vardı.

"Proust'u okudun mu?" diye sordu Frank.

"Hayır."

Heyecanlandığı ya da endişeli olduğu zaman dans ediyormuş gibi birdenbire kollarını ve bacaklarını oynatma alışkanlığı vardı.

Şimdi de hayatıma *Proust*'u sokma heyecanıyla "dans" ediyordu. Tümden cahildim, hatta yazarın adını bile yanlış söylüyordum, gerçi Dunedin'de birilerinin "Sanki Proust'tan bir sahne," diye bir ifade kullandığını hatırlıyordum.

Önce görev duygusuyla, ama Frank'in coşkusundan ilham alarak akşamları barakada, alevin gölgesi sayfaların üzerinde titreşirken gazyağı lambasının ışığında Proust'u okumaya başladım. "Uzun zaman, geceleri erken yattım" şeklindeki ilk cümlenin basitliği karşısında bocalayıp kısa sürede Proust'un dünyası içine hapsoldum ve her gün Frank'le okuduklarımın önemli noktaları üzerinde konuştuk.

"Elbette ki *Savaş ve Barış*'ı okumuşsundur."

Okumamıştım.

"*Savaş ve Barış*'ı yeniden okuma zamanı" dedi Frank ve –Yeni Zelanda'da yaşayan belki de ilk profesyonel yazar ve uzak bir dünyada hayaletlerin çırağı olduğunu hatırlayarak– hayatını bir yazar olarak düzende tutmasından bir kez daha etkilenmiştim. Bir muhasebeci "Bu eski rakam sütunlarını yeniden incelemeliyim" der. Bir yazar, önemsiz detayları süpürüp atarak, yeniden esin alarak ve bozulmayan gerçeklik ve güzelliğe hayran kalarak klasikleri yeniden okur; belki de her yazar bunu yapmaz, ama Frank'in tarzı böyleydi.

Genellikle *Parson's Packet* için yazdığı eleştiriler karşılığında, satın almaya parasının yetmediği kitapları ona sağlayan Roy Parsons'tan kısa süre önce *Savaş ve Barış*'ın bir kopyasını aldığı için bu kopyayı bana ödünç verip yazıları daha büyük olan elindeki eski kopyayı kendisi yeniden okudu. Frank, gözlerinin değerli olduğunun her zaman farkındaydı ve tüberküloz izleri için yağ ve güneş ışığı gibi, "gözlere iyi gelen" şeyleri arıyordu: Kesinlikle havuç. Yeşil daktilo kâğıdı ve lambalara yeşil abajur. Bir de tenis oyuncularınınki gibi bir güneş siperliği takıyordu. Onun önerisiyle ben de kendime bir güneş siperliği aldım.

Birlikte *Savaş ve Barış*'ın olaylarını yaşadık; Frank benim her sayfada yeni ortaya çıkardığım ve hakkında karşılıklı konuştuğumuz, karakterleri, hareketlerini ve duygularını çözümlediğimiz keşiflerim karşısında heyecanlı bir keyif duyuyor ve her gün öğle yemeğinde hevesle, "Şimdi neredesin?" diye soruyordu.

Savaş ve Barış'ı okumayı bitirince *Anna Karenina*'yı, *Diriliş*'i ve öyküleri okuduk. Tolstoy, Esmonde Sokağı on dört numara,

Takapuna, Auckland'de, hem yazlıkta evde hem de külüstür asker barakasında oturuyordu. Karakterler orada yaşıyordu – üzerinde eski battaniyelerin durduğu, şiltesi çökmüş yatağın, en üst rafında yuvarlanıp bağlanmış soluk müsveddelerin durduğu kitap dolu yüksek rafların, akşam ateş yakmak için hazır bekleyen bir yığın mersin kütüğünün durduğu şöminenin, şömine rafındaki kartpostalların, mektupların, küçük heykelciklerin, duvardaki tabloların (*Chelsea'deki şeker mavnası*), bir zamanlar çalışma masası olarak kullanılan ama şimdi sararınakta olan *Times Edebiyat Eki*, *New Statesman* ve başka dergilerin yığıldığı kitap raflarının arasındaki sabit masanın, uçları beyazlaşmış yeşil renkli kare örtünün abajur olarak kullanıldığı tepedeki lambanın olduğu odada; üzerinde yemeklerimizi yediğimiz eski ve boyasız tezgâhın, dolapların ve lavabonun ve ertesi günkü kahvaltı için peynirin mayalandığı sıcak su kabininin, köşedeki Atlas marka küçük ocağın, ordu modeli teneke mutfak aletlerinin, sapları kırılmış bir ya da iki ya da üç beyaz fincanın, Frank'in bitişikteki küçük banyonun tuvaletini kullandığı zaman ihtiyaten açtığı ve dediğine göre "Bob Gilbert"in yerine yerleştirdiği radyonun (mütevazı ve gizemli bir adamdı, ama esprileri zekice ve açık saçıktı) olduğu odada yaşıyorlardı.

Tolstoy'un bütün karakterleri, pencereleri hanımeli dolu ön taraftaki çalılığa açılan o odada yaşadı ve öldü; akşamları, camın önüne bir sıra boyalı tuval koyularak pencere örtülüyor, ama gecenin göğü her zaman içeri bakıyordu. Gün boyunca ağustosböcekleri, gece boyunca da cırcırböcekleri şarkı söylüyordu.

Sivrisinekler de şarkı söylüyor, yolun sonundaki mangrov bataklığından kaynaşarak akın ediyorlardı.

İvan İlyiç'in Ölümü'nü okumayı en sona bıraktık. Onu okumadığımı öğrenince Frank çok şaşırmıştı.

"Büyük bir klasik" dedi.

İçine ipeksi bir ayraç yerleştirilmiş küçük, lacivert kitabı okumak için barakaya götürdüm ve sonraki akşam İvan İlyiç'ten ve onun ölümünden konuştuk.

Edebiyattaki büyüklüğün kabul edilmesinden özgürlük doğar, sanki insan, saklamak istediği şeyi başkasına vermiştir ve vererek, gelişmek için yer açılmıştır ve yeni bir mevsim gizli bir güneşin altında hızla akın eder. Büyük bir sanat eserinin hakkını vermek, âşık olmak gibidir; insan sevinçten havalara uçar. Bütün aksaklıklar,

yıkımlar ve ölüm insanın içindedir, sevilende değil; bu, ölümsüzlüğe âşık olmaktır, özgürlüktür, cennete yapılan bir yolculuktur.

Esmond Sokağı'ndaki günlerimi sevgiyle hatırlamadan edemiyorum. *Savaş ve Barış*'tan konuşurken tezgâha yaslanan Frank'in karşısında yüksek taburede oturmak bir yakınlık hissi doğuruyordu. Konuşurken artık Esmonde Sokağı'nda değiliz, Pierre'le birlikteyiz, savaşı görmeye gitmişiz ve Napoléon'un yüzüne bakıyoruz; ya da mevsimlere boyun eğen sonuncu ağacın, yavaşça tomurcuklanan inatçı meşenin yanındayız; ya da yaşlı Prens ölüm döşeğinde yatarken başında duruyoruz, Prens de bir meşe kadar inatçı ve mevsimlerle çatışma halinde.

Olive Schreiner'in *Bir Afrika Çiftliğinin Öyküsü*'nü de okuduk ve kendimizi öylesine kaptırdık ki Waldo ve Bonaparte Blenkins olduk. Frank beni bir erkek dosta dönüştüremese de, en azından bana Waldo diye bir oğlan ismi verebilirdi.

Sahip olduğum eşyaların arasında Grand Otel günlerimden kalma radyolu pikabım ve Beethoven'in Yedinci Senfonisi plağım vardı. Frank'in bu "lüks" nesneyi onaylamadığını derhal hissettim: "Eğer müziğe ihtiyaç duyuyorsan aklında taşı ya da birinci elden dinle." Radyo, "mazeretli" bir eşyaydı. Frank'in, pikapların, kameraların ve teyplerin gereksiz, hatta *burjuva* olduğu inancını benimsedim ve utanç duyarak radyolu pikabımı gardıroba, eski bir etekliğin altına gizledim. Bununla birlikte bir akşam, Karl ve Kay "Küçük bir Gece Müziği" ve David Oistrakh'ın yorumladığı Beethoven'in Keman Konçertosu plaklarını getirdiğinde Frank, "Onları Janet'ın pikabında çalabiliriz" dedi. Razı gelmiş oluyordu. Çıplak duvar kaplamaları ve her cumartesi Frank'in paspası beziryağına batırıp yağladığı ("toz tutmasını engelliyor") ahşap zemini, tahta kolçakları olan yelken bezinden sandalyeleri ("en rahat cins") ile *Savaş ve Barış*'ın, *Anna Karenina*'nın, Tolstoy ve Çehov'un öykülerinin, Proust'un, Flaubert'in, Olive Schreiner'in, Doris Lessing'in bütün karakterlerini çoktandır barındıran, şimdi de biz dinlerken Mozart ve Beethoven'in müziğini ağırlayan o odayı gözümde canlandırabiliyorum. Plağı yeniden çalıyoruz. Karl ve Frank Yeats hakkında konuşmaya başlıyorlar. Karl "Bizans'a Yelken Açmak"ı, "Sirk Hayvanlarının Firarı"nı okuyor. Bu arada "eski" Yeats'i, yani "Eğer gökyüzünün nakışlı kumaşına sahip olsaydım"ı ve "Innisfree Göl Adası"nı yazan "genç" Yeats'i okuyarak büyüyen ben, kelimelerin

ve müziğin içine gömülmüş dinliyorum. Sonra sanırım ezbere bildiğim şiiri, Dylan Thomas'ın "Cenazeden Sonra" şiirini okuyorum ve "Siyah pervaza tohumlarını döken çalımlı eğreltiotu"nun anlamını tartışıyoruz.

O akşam yatakta, gazyağı lambasının ışığında Frank'e ait Yeats'in *Şiirler* kitabını okudum:

> Yüreği düşlemlerle beslemiştik,
> Bu aşla yürek vahşileşti;
>
> Düşmanlığımızda aşkımızdan
> Daha çok gerçeklik var; ey bal arıları,
> Gel ve boş bakışların yerine evini yap.

Hazine Söylentisi'ni otuz birinci doğum günümden iki hafta önce bitirdim, daktilo edilmiş ve Frank'in bana gösterdiği şekilde şeritle bağladığım kopyam ve *Parson's Packet* için bir eleştiri yazmaya söz verdiğim William Faulkner'ın *Bir Masal*'ıyla birlikte iki hafta için eve, Oamaru'ya ve Willowglen'e gittim.

22
Akşam Serinliğinde Çam Ağaçları

Güney adası bahara daha bir isteksizce uyanıyordu; çimenlerin üzeri kırağı kaplıydı; yüksek kesimlerde kar yağacağı söylentisi vardı ve yeni doğan kuzular için korkuluyordu; günlük gazeteler her zamanki gibi kışın kaybedilen sevgili büyükanneleri ve büyükbabaları kayda almak için daha çok yere ihtiyaç duyuyordu. Willowglen'de meyve bahçesindeki yosun kaplı yaşlı ağaçlar, çiçek açmak üzere tombullaşan tomurcuklarını gösteriyordu, alıç ağacı çoktan beyaza dönmüştü ve akasya içi boş kümesin yanında altınlarını sergiliyordu.

Bir sürü yavrusu olan Siggie, derhal sıçrayıp zarar görmeden yan taraftaki otlağa kaçan bir tavşan yavrusuyla karşıladı beni. Isabel'le birlikte yeni keşfettiğimiz psikolojiyi, "aşağılık kompleksini" tanımlayarak üzerinde uyguladığımız ve bir zamanlar kedi yavrusu

olan Siggie'nin Matilda'sım buldum; ölüsü, kaskatı ve donmuş halde arıların kaynaştığı çiçek açmış frenküzümü çalılığının altında yatıyordu – her zamanki gibi Willowglen'e gelir gelmez ilk önce "dışarıyı" keşfe çıkmış, evin arkasındaki setten yukarı yıllar boyu yere düşüp çürümüş armut ağacı yapraklarının ve ayakkabılarımın altına yapışıp ıslak patikadan aşağı kaymama yol açan meyvelerin arasından güçlükle tırmanmıştım. Dereyi ve bataklığı ve meyve ağaçlarının altındaki çiçek açmış nergisleri keşfe çıktım ve "aşağı düzlükteki" çam ağaçlarının altında yürüdüm, ağaçların gövdelerine yapışık özsuyu gibi çam reçinesi damlalarına dokunup onları kokladım. Her zaman evimiz olduğunu düşündüğüm yerden "çıkarıldığımızda" Eden Sokağı elli altı numaradan taşınma koşullarımız ve "bir yer" ararken yaşadığımız endişe, Willowglen'i bir cennete eşdeğer hale getirmişti ve o bir insan olmadığı için üzerine yığılan bütün sevgiyi almayı, hayatta kalmayı ve gelişip serpilmeyi başarmıştı.

Ben evde olduğumda her şeyi günlük güneşlik göstermeye çalıştıklarını biliyordum ve dışarıda ne kadar çok sayıda meyve ağacı ya da bitki çiçek açsa da, ailemizin kış mevsiminde olduğunun hatırlatılmasına dayanamıyordum. Annem kilo kaybetmişti, sağlığı belirgin bir şekilde kötüye gidiyordu, ama aynı zamanda durumunu inkâr ediyordu. Her zamanki gibi umut doluydu ve o anki keyfi, kulübenin hemen dışında küçük yeşillik bahçesindeki armut gübreli zengin toprağa ektiği bir grup frenksoğanını büyümek için ikna etmedeki başarısıydı. İç dünyası devam eden sevinçler ve sürprizlerle dolu olsa da, kişisel isteklerini pek az ifade ediyordu ve bunlar öylesine ender yerine getiriliyordu ki frenksoğanları hayatında önemli bir olaydı ve kendisi de "taze ekmek ve bol tereyağlı frenksoğanı sandviçi" ile mutluluğun bir sonraki aşamasına yavaşça ve sevinç içinde geçiyordu. Annemin ölme olasılığıyla ve şimdi de alışılmamış bir şekilde kendi özel isteğine izin vermesiyle yüzleşince, babam da gözleri korku dolu bir halde sığınağı olan alaycılığa dönmüştü: "Annesi ve frenksoğanları, şuna bir bak!" "Dıştan görünen" babamın, "içteki" babamla aynı olmadığını biliyordum ve duygularını doğru kelimelerle bir araya getirmeyi beceremediği, onun yerine kelimelerle insan olmanın uzak köşelerinden panik halinde yakalanmış eylemleri birleştirdiği için ona acıyordum. Bitmek bilmeyen alaylarında böyle bir israf vardı.

Babam çocuklarını iyi eğitmişti. Ben de annemin ölümünün kaçınılmazlığına kızıyordum. Kendimi çaresiz ve umutsuz hissediyor ve onunla sertçe konuşuyor, ilaçlarını alması ve dinlenmesi, hiç durmadan ateşi besleyip yemek pişirip ilgi göstermeyi bırakması ve hayalini kurduğu gibi "akşam serinliğinde güneşin son ışınlarıyla aşağıdaki düzlüğe inmesi" için ona yalvarıyordum. Lise günlerimdeki yemek pişirme derslerimi hatırladığımdan ve o zamandan beri fırsatını buldukça deneyip uyguladığımdan becerikli bir aşçı olsam da, yemekleri ya da kekleri başka birisi pişirdiği zaman annemin özgüveni altüst oluyordu. (Ondan "kötü bir ev idarecisi" olarak bahsedilmesinden hâlâ çok rahatsız oluyordu.) Ekmek ya da küçük kekler ya da "özel yemeklerimden" birini pişirdiğim zaman annem de hemen "kendi" ekmeğini, "kendi" keklerini, kendi "özel yemeğini" pişirerek kontrpuana girişiyordu; bunun sebebi öylesine açıktı ki tavrını sevecen ama sıkıcı buluyor ve kendi unlu melodimi geri çekiyordum.

Orada kaldığım süre boyunca anneme *Hazine Söylentisi*'nden seçtiğim sayfaları okudum, doğal olarak anne Amy Withers'ın ölümünden bahsedilen bütün bölümleri atladım. Annem içtenlikle "Bu çok hoş" derken ona yalnızca "zararsız ve mutlu" paragrafları okudum. O ve babam "şu Bay Sargeson" ile daha çok ilgileniyorlardı, ama onlara "O yaşlı bir adam, ünlü bir yazar" diye açıkladığımda tatmin olmuş gibi göründüler. Ailem, yıllarca akıl hastanesinde kalan kızlarının "kısmetini bulacağından" umudu kesmişti, ama eve gelen ziyaretçiler sık sık bana sinsice "Kısmetini buldun mu?" diye soruyordu. Bu bana modası geçmiş, hatta Kraliçe Victoria döneminden kalma bir ifade gibi geliyordu.

Babamla da aşağıdaki rıhtımda balık tutarak zaman geçiriyordum ve bu zamanlarda, çocukken kare bulmacaları ve dedektif öykülerini paylaştığımız ve onun kendi çocukluğundan hatırladığı hikâyeleri ve Oamaru'daki denizcileri anlatmaya başladığı zamanlarda olduğum kadar şaşkına düşüyor ve minnettar hissediyordum. Denizden esen rüzgârla rıhtım buz gibiydi. Babamın oturup morina balığının oltaya gelmesini beklediği rıhtımın iç tarafında yeşil süt gibi bulanık dalgalar eski tahta yığınlarına çarpıyor ve onları içine çekiyordu; bense yüzüm kuzeye, kayalara çarpan suyun berrak ve taşlarla gri renkte olduğu açık denize doğru oturuyordum. Küçük bir köpekbalığı ve mavi morina yakalamak için yem olarak kullandığımız gelincik balığını yakalamıştık. Balık tutmak benim umurumda değildi, ama

babamla birlikte olma şansını ender buluyordum. Babam sessizlik içinde balık tuttu; yalnızca ilgilenmemiz gereken bir balık oltaya vurduğunda konuştuk.

"Asla kırmızı morina yeme" dedi, ona oltamın ucundaki kırmızı morinayı gösterince. "İçleri kurtçuk doludur. Yalnızca mavi morinaları sakla."

Sanki harika bir öğretmen tarafından eğitiliyor gibi uysalca ve hayret ederek dinledim ve artık her şeye bir yazar gözüyle yaklaştığımdan, kelimelerini ileride kullanmak üzere zihnimin bir köşesinde sakladım.

Willowglen'deyken ayrıca, diğer işlerin arasında *Bir Masal*'ı ve kütüphaneden aldığım diğer William Faulkner romanlarını okuyordum. Dönüyorum, dönüyorum, fır dönüyorum, ben neredeyim? William Faulkner'ın ilk sayfasını okurkenki duygularım böyle tarif edilebilir. Okumaya devam ettim, bütün kitabı okudum ve bitirdiğimde beni, anlamının çok ender sorgulandığı güçlü bir müzik gibi etkileyen duyguların ve kelimelerin girdabında hâlâ dönüyordum. Bir eleştiri hazırlıyordum – görüşümü duygularla bulandıran bir romancı üzerine nasıl eleştiri yazabilirdim ki? Kitaba geri dönüp tekrar tekrar okudum ve karakterler, sahneler ve kitabın anlamı ana hatlarıyla büsbütün çizilerek, elle tutulur, gerçek ve doğru bir şekilde yavaş yavaş berrak aydınlığa çıktı. Bu William Faulkner'ın dünyasıydı ve ben onu hiç kaybetmemek üzere bulmuştum.

Kuzeye giden trene binmeden birkaç gün önce benimle "düzlükte" piknik yapması için annemi ikna ettim ve böylece bir gün, akşamüzeri geç bir saatte frenksoğanı sandviçi yapıp termosu çayla doldurduk; bir kilim ve birkaç yastık alıp "düzlüğe" gitmek için yola çıktık, yaşlı "hayalet" çam ağacının altından geçip patikadan aşağı yavaşça yürüdük, yelpaze kuyruklu kuşların menteşesi kırık ve açık duran kapıdan bir içeri bir dışarı dans ettikleri eski elma deposunu geçtik, çatısı gökyüzünden ibaret olan ve kırık boyunduruğun durduğu ahırın, Siggy'nin düzenli olarak yavrularını doğurmak için gittiği çürümüş domuz ağılının önünden yürüdük; mobilyaların, resimlerin, fotoğraf kutularının ve taşınırken o karmaşık, fırtınalı günde dağınık olarak fırlatılıp atılmış Eden Sokağı elli altı numaradan kalma hatıraların saklandığı eski ahırları geçtik; bahçe kapısından ve tepenin serin gölgesinden dışarı çıktık ve sonunda bir başka yerde, *bizim* olmayan bir güneş gibi parlayan sıcak güneşin altındaki genç çam ağaçlarının

olduğu yere vardık. Çam iğnelerinin üzerine kilimi serdik ve yapışkanlı reçine elbiselerimize tutunurken ağaçlara yaslandık. Güneşin ısısını hissederek güneşlenmeye çıkmış bir kertenkele gibi kıpır kıpırdım. Ekmek ve tereyağı ve frenksoğanından yapılmış sandviçlerimizi yedik ve dereden gelen küçük siyah sineklerin içine düştüğü çayımızı içtik. Yan otlaktaki sazhorozları çitin arasından bizi seyrediyordu.

Ama annem huzursuzdu. Ya telefon çalsaydı? Aşağı düzlükte onu duyamazdık, değil mi? Ya "baban" eve dönüp de akşam yemeğinin hazır olmadığını görseydi? Hem haftalık siparişi vermek için markete, Buyur Al'a telefon etmeyi düşünüyordu ve teslimatı yapan oğlanı kaçırmış olabilirdi. Eden Sokağı'ndaki komşularımızdan birinin oğlu Buyur Al'ın müdürü olunca Yıldız Dükkânları'nın müşterisi olmayı bırakmıştık. Yıllardır Oamaru'da yaşadığımız için artık ailemin gözdesi olan esnaf, postane memurları ve taksicilerden oluşan sadık bir grubu vardı ve bunların çoğu Hollywood'da şöhreti yakalamak için bir zamanlar Myrtle ve benimle hayal kurmuş olan "oğlanlar"dı. Bizimle hayal kuranlardan bazıları da artık Libya Çölü'nde, Girit'te ya da İtalya'da bir öbek kemiktiler.

Pikniğimiz çok kısa sürdü. Annem ayağa kalkmak için çabalarken nefes nefese kalmıştı ve birlikte patikadan yukarı, eve doğru tırmandık; güneş aşağıdaki düzlükten çoktan çekilmişti, sokaktan eve giden yol karanlık olmaya başlamış, çam ağaçları yüzünden daha da çabuk kararmıştı ve bir kez daha don tutmak üzere olan tepenin evin üzerine eğildiği ve onu hiç bitmeyen bir kışa benzeyen pençeleriyle sıkı sıkı tuttuğu yerdeydik.

İki gün sonra kuzeye giden ekspres trenine bindiğim zaman annemi bir daha hiç görmeyeceğimi biliyordum ve aniden içime dolan öfkeyle "Willowglen'e asla geri dönmeyeceğim" dedim.

Sözlerim incitmişti, böyle olacağını biliyordum. Vedalaştım ve tren o tanıdık raylarda istasyondan ayrıldı ve *Kaitangata, Kaitangata, Kaitangata, Winton, Winton, Winton, Kakanui, Kakanui, Kakanui*'sine başladığı zaman bile aileden ya da ayazdan ya da o topraklardan herhangi bir yere kaçmanın bir faydasının olmadığını biliyordum. Kaçmak zaten imkânsızdı; çünkü bir demiryolu işçisinin kızı olarak ülkedeki demiryolu hattına her santimiyle sahip olduğumu kabul etmek zorundaydım: Ortak sahipliğin demirden bağıydı bu. Canterbury Ovası'nı geçerken tren yeni bir kelime söyleyerek devam etti: *Willowglen, Willowglen, Willowglen.*

23
Bir Ölüm

Willowglen yaprakların, toprağın, karanlık suların, tehlike göstergesi olan parlak yeşil otlarla yoğunlaşmış bataklıkların cenneti olabilirdi, ama Auckland sanki gökyüzünde, görünmeyen başka bir dünyaya patlayan bir yanardağ gizliymiş gibi dönüp duran dumanlı bulutlarla dolu ışığın cennetiydi hâlâ. Frank'in bahçesi baharda dikilen bitkilerle dolup taşıyordu – baraka penceresinin dışında tatlı mısır sütunları yükseliyordu, evin doğu tarafında parlak yapraklı biberler büyüyordu. Frank, Rus Kırmızısı domatesleri ekiyordu ve bana boş tohum paketinin üzerindeki resmi göstermişti.

"Rus Kırmızısı ve Biftek domatesi, bu yıl bunları ekiyorum."

Barakanın yanında ufak bir papaya ağacı da vardı. Frank ona özenle bakıyordu. Bir gün bir hintayvası yetiştirmeyi umuyordu. Dediğine göre Barbara ve Maurice Duggan bir hintayvası yetiştirmişti. "Belki de ülkedeki tek hintayvası."

Sonsuz bir merakı vardı: Hintayvasından bahsederken gözleri parıldıyordu (az kalsın "gözleri *ışık saçıyordu*" diyecektim, ama içlerindeki ışık, gezegenlerinki gibi sabit bir ışık değil, sisin ya da nemin ya da yalnızca gözyaşlarının arasından kesik kesik gelen bir ışıktı).

"Peki ya romanın?" diye sordu. "Pegasus'a gönderdin mi?"

Denis Glover, Caxton Yayınevi'nden ayrıldıktan sonra, anlaşıldığı kadarıyla birkaç öykümü ve şiirimi Pegasus'tan Albion Wright'a vermişti, o da bana göndermişti. Onları derhal yakmıştım. Kâğıtların arasında John Forrest'ın Denis Glover'a yazdığı ve iyileşme umudum olmadığını anlatan ("Seni düşündüğüm zaman aklıma Van Gogh'la Hugo Wolf geliyor...") bir mektup da vardı. Frank, Caxton Yayınevi'nin birçok işini Pegasus'un devraldığını anlatmıştı.

"Elektrikli Battaniye" öykümün soğuk bir şekilde karşılanmasından sonra Frank'e kitabın hiçbir yerini gösteremeyeceğimi biliyordum. Bununla birlikte kitabın başlarından göstermelik birkaç satır okudum; Frank bunları çok beğendi ve *London Magazine*'den John Lehmann'a şiir olarak göndermemi teklif etti. İşleri daha da ilginç kılansa (Avustralya'daki *Angry Penguins* ve *Ern Malley*[8] aldatmacası

8 Avustralya'da yayımlanan avangart sanat ve edebiyat dergisi *Angry Penguins*'te Ern Malley uydurma ismi altında edebi değeri olmayan şiirler basılmıştı. (ç. n.)

üzerine konuşuyorduk) yazdığım birkaç şiiri toparlamamı istemesi ve bunları John Lehmann'a göndereceğini söylemesiydi. Frank benim için bir isim seçti (*Santa Cruz*) ve sanki bilmiyormuşum gibi ciddi bir şekilde "Bunun anlamı *Aziz* ve *Haç* demek" diye tekrar etti. John Lehmann'a yazdığı mektup, benim Pasifik Adaları'ndan Auckland'e yeni gelen bir kadın olduğumu ve yazılarımdan çok etkilendiğini anlatıyordu. Yanıt nazikti. John Lehmann şiirlerin değişik bir soluk getirdiğini ve yeni olduğunu söylüyordu; İngilizcemi biraz daha ilerlettiğim zaman başka yazılarımı da görmeyi umuyordu.

Bu arada Frank romanımı paketlemeye yardım etti. Konuyla o kadar çok ilgileniyordu ki postaneye kadar benimle gelip posta memurunun doğru pulları yapıştırdığını ve zarfı posta kanalına attığını görmek için ısrar etti.

İki hafta sonra Pegasus Yayınları'nın kitabımı kabul ettiğini öğrendim. Zarfa bir de imzalanması için sözleşme koymuşlardı. Şaşırmış, sevinmiş ve korkmuştum; bu arada yazma ve yayımlanma rutinini çoktan öğrenmiş olan ve *görgü* kurallarını bilen Frank, "Bunu kutlamamız lazım" dedi. Maddi gücünün yettiğinden daha fazlasını harcayarak bir şişe Vat 69 viskisi aldı ve onu o akşam içtik.

Yaz çabucak geldi. Sıcaklar gece gündüz sürdü. Barakanın kapısı açık uyuyordum, Pupuke Gölü'ndeki mangrov bataklığından gelen sivrisinekleri dışarıda tutmak için giriş kapısı ve yatağımın yanındaki pencere tülbentle örtülüydü. Kitabımı bitirdiğim ve bir kez daha sıradan gerçek dünyaya savrulduğum için sıcak havada çalışamayıp huzursuzluğa kapıldım. Şiirler ve birkaç öykü yazdım. Akşamları satranç oynadım ya da yine Frank ve arkadaşlarının anekdotlarını ve sohbetlerini dinledim, ya da Frank'le okuduğumuz kitaplar üzerine konuştuk ama ikimiz de duygusal düzeyde üstü kapalı bir değişiklik olduğunu biliyorduk, artık aynı yol üzerinde değildik, balayı sona ermişti. Yakında ayrılma zamanının geleceğini biliyordum ve oradan ayrılmak istemiyordum. Başlangıç, orta nokta, son – bir kurgu yaratmanın ayrıntılarından ne de sık konuşmuş ve her birinin acı vermeyecek ve görünmeyecek şekilde nasıl dile getirileceğinden bahsetmiştik.

Sonra aralık ayının başlarında bir gün kız kardeşim ve kocası beklenmedik bir şekilde beni görmeye geldiler. Sabah saatleri ve çalışma zamanıydı. Frank'in onları barakaya yönlendirdiğini duydum.

June kapıda belirdi.

"Sana annemin bu sabah öldüğünü söylemeye geldim" dedi. "Saat altı sularında kalp krizi geçirdi ve on buçukta öldü. Bruddie, Wilson'la bana haber vermek için aradı."

Duygularımı olabildiğince az göstermeye çalıştım. "Zaten çok yorgun düşmüştü ve ölmeye hazırdı" dedim.

Myrtle ve Isabel'in ölümünde birbirimizi kucaklamış ve ağlamıştık, ama bu çok uzun zaman önceydi ve yıllardan beri duygularımla baş başa, yalnızdım.

"Hayatı berbattı" dedim.

June bana hak verdi. Cenazeye gitmeyeceklerini söyledi. Her zamanki gibi hafta sonu için onları ziyarete gidip gitmeyeceğimi sordu.

"Hayır, geleceğimi sanmıyorum" dedim.

"Öyleyse başka bir sefere görüşürüz değil mi?"

"Evet."

"Senin bu haberle endişelenmeni istemediler, sana bizim haber vermemizi söylediler."

Annemin ölümüne karşı duyduğum üzüntü ve rahatlama, ailenin hoş olmayan haberlerden korunması gereken "kırılgan, deli" üyesi muamelesi gördüğüm için, o tanıdık kızgınlık ve bunalım duygusuyla güçlenmiş ve keskinleşmişti. Ailemin iyi niyetli düşünceliliği, onlardan ayrılığımı güçlendirmeye ve artırmaya yaramıştı. Kız kardeşimin ölümü ilk öğrenen olmasını kıskanmıştım; bu bilgi ona verilmek için seçilmiş neredeyse değerli bir hediyeydi ve sonra da kullanılıp kirletilmiş ve ikincielden bana iletilmişti. Bu, bir bakıma ilk bilen, ilk gören, değerli sırrı ilk kucaklayan olmak konusundaki eski çocukluk rekabetlerinin yeniden uyanmasıydı; aslında rekabet yeniden uyanmış denemezdi, çünkü hiç uyumamıştı!

Frank'e aldığım haberi söyledim.

"Ne olmuş yani?" dedi, kendi ailesine karşı hissettiği küskünlüğü açığa vurarak. "Ölmüş ebeveyn en iyisidir."

Kendimi tutup ona hak verdim.

O gece barakanın mahremiyetinde ağladım ve ertesi sabah Frank'in "bütün o gözyaşlarına" karşı gösterdiği alaycı sitemleriyle yüzleşince annemin ölümü için değil, hayatı için ağladığımı anlattım. Anne ve babamızın hayatı, tamamıyla bizi doyurmak,

giydirmek ve korumakla geçtiği ve bizim de onları tanımak ve onlarla arkadaş olmak için neredeyse hiç vaktimiz olmadığı için pişmanlık duyuyordum. Hayatımı onları seyrederek ve dinleyerek ve her zaman ipuçları arayıp şifrelerini çözmeye çalışarak harcamıştım. Onlar bizimle rüzgâr, deniz ve kar arasındaki iki ağaçtılar; ama bu biz çocukken böyleydi. Ölümlerin bizi doğa şartlarına maruz bırakabileceğini ama aynı zamanda her yönden ışığın gelmesine de izin vereceğini hissediyordum ve rüzgârın, denizin ve karın söylentileri yerine gerçekleri öğrenecek, yaşamın her anını algılayabilecektik.

Hafta sonu barakada kaldım ve böylece pazar günü Frank'in, arkadaşı Harry için pişirdiği yemeği paylaştım; bu arada her zamankinden daha gergin olan ve bunu abartılı hareketlerle ve ellerini sallayarak gösteren Franki, her zamanki mükemmel yemeğini karıştırıp, tadına bakıp, ölçüp, içine dalıp sonunda servis yaparken, önceleri ağzı olan bir tahta parçası kadar sessiz duran Harry, kısa sürede bana karşı kuşkularından kurtulup benimle konuştu. Yemekten sonra Frank ve Harry'yi eski ve yeni zamanlar üzerine konuşmaları için bırakıp barakaya döndüm. Birbirlerini o kadar uzun zamandır tanıyorlardı ki yarım cümlelerle ya da tek tek sözcüklerle sohbet ediyorlardı ve Harry'yi biraz tanıdığım zaman Frank'in ona ne kadar değer verdiğini fark ettim; yalnızca kalıcı bir arkadaş olarak değil, ama yarış pistleri ve pespaye oteller ve rıhtım binaları ve aşağı Queen Sokağı'ndaki mahzun kimsesiz aylaklar hakkında bilgi kaynağı olarak da. Frank, bir yazar olarak kendi hayatını mükemmel bir şekilde düzenlemişti; kendisi yazma eylemi içinde yaşarken ve kurmacanın fiziksel gereklilikleri bütün bir sabah ya da bütün bir gün masa ve sandalye, sessizlik, yalnızlık ve uyku anlamına gelirken, çevresinde, gerçek hayatta artık keşfedemeyeceği dünyadan haberler getirecek kişilerin olmasını sağlamıştı.

Kimse annemin cenazesine gitmemi beklemiyordu; ailemin benden beklentilerini oraya gidemeyeceğimi hissederek karşıladım. Onun yerine babamdan başsağlığı mektuplarını ve telgraflarını bana göndermesini istedim ve onları yanıtladım. Sonra annemi birkaç şiirle andım ve yas tuttum. Şiirlerin akışı çok iyi değil ama düşüncelerimin detaylarını yansıtıyor.

İçinde öldüğü kirli giysileri yakın,
delik deşik (kutsal) interlok kumaştan
lekeli elbisesini, kokmuş çoraplarını;
hazin sürprizi, ölümün o hazin,
sabah sürprizini karşılarken giydiği.

Takım elbisesini bir askıya asın
rüzgâra karşı çamaşır ipine
hastalıklı felaketin limelerini üflemesi için
ağaçlara ya da komşu kasabaya.
Ölüm çarşaflarını çimenlere serin
çiy ve güneş ağartsın ve temizlesin diye.

Bence yalnızca ateş ve hava
nazik ve merhametlidir, o yüzden
bir dirhem kederinizi onlara verin,
onun bedenini gömen ve onca gözyaşıyla
onu boğan toprak ve suyu reddederek.

Bir başka şiir –

Ölümü asla o anı yok edemeyecek,
kalbinden zamanın küçük korkunç sansarını
kovamayacak.
Bir daha yürüyemeyecek, ayçiçekli şapkası
ve büyük beden giysisi içindeki iri bedeni,
devasa ayakkabıları içinde bataklığı, ahırın çamurunu ve
kar otlarını geçip,
atmacadan gizli kazılmış labirentinde derinlerde üreyen
taşlar ve devedikenleri, zambaklar ve eğreltiotlarıyla
kaplı otlağının altındaki
Tanrı'nın kaçak tavşanının ardından.

Tuzdan yapılmış keskim, mezar taşına şekil veremese de
Gözyaşlarım şeytanarabasının süzülüşünü hızlandırmasa
ya da zamanını söylemese de, gece,
onun zambaklarını ve mavi çamur rengi gün doğumunu
korkutsa da

titreşen Tanrıları karanlıkta ürüyor, hâlâ çılgın atmacanın
sığınmacılarına
izin veriyor ki eğreltiotlarından yatağına uçup gelsin,
huzur içinde uyusun.

Önümde George Baker'ın "En yakın en tatlı en sevilen ve en uzakta" ve Dylan Thomas'ın yazdığı "Cenazeden sonra, katırların övgüleri, kişnemeler..." gibi örnekler olduktan sonra başka ne yazabilirdim ki?

O zamanki kaygım, yoğunlaşmış imgeler ve hepsi de şiirinin içine yerleştirilmiş küçük el bombaları gibi olan (aşk, ölüm, merhamet, kalp gibi) genel ifadelerin kullanımıydı; onlara dokununca hissedilenler, patlayıp güçsüz parçacıklara ayrılır ve böylece şiirin sonunda bu hisler ya yerle bir olur ya da dağılır ve geriye bir şey kalmaz. Yoğunlaşmış imgeler aynı zamanda jetle yapılmış bir yolculuk etkisi de yaratır – insan aşağıdaki manzaradan hiçbir şey göremez ve bu yüzden ondan hiç etkilenmez ve varış noktasına (ya da şiirin sonuna) ulaştığı zaman yolculuğun bıkkınlığından uzak, yola çıktığı zamanki kadar dinç hisseder kendini ve şiir belki de bir hiç, bir gölge de olabilir.

Şiir yazmaya çalışırken elimden geleni yaptım, gerçi şiirlerin "iyi" olmadığını biliyordum. İyi olmalarını umarak çok duygu harcadım (o duygular şiirleri güçlendirmek için harcansa belki daha iyi olurdu); oysa iyi olmadıklarını biliyordum. Bu, rüyada insanın dondurma yiyerek kendini şımartması gibiydi.

Annemin ölümü hakkında bir başka şiir daha yazdım: "Gözleri ışığa yalvaranlarla alay ediyor ışık." Şiiri Karl Stead'e okudum; benden çok daha genç ve daha az şiir yazmış olmasına rağmen değerlendirmesi ve doğruluk anlayışı benimkinden daha keskindi. Dinledi ve çok az şey söyledi, ama kaşlarını çatarak "Güneş ölümün avukatıdır" kelimelerini tekrar ederken şiirin başarısız olduğunu anladım; çünkü şiir yazma suçu işlerken yakalanmış birisi gibi "Ah, her şeyi açıklayabilirim" deme zorunluluğu hissettim.

Gerçekten de açıklayabilirdim. Metaforun üzerinde çalışmıştım, ama doğru etkiyi göstermemişti.

Gözleri ışığa yalvaranlarla alay ediyor ışık
eğer kendi içlerine ve ötesine hiçbir şey çiziktirilmemişse –
hayatlarını kovuşturmak için çürümüşlükle ödenmiş

lanetle ya da ateşle çevrili davacı;
çünkü matemin büyüklüğüyle, akrabalar
annemin bedenini irdeliyor, kalıntıları arıyorlar
korku ve kederin dürbünüyle yanılarak
yüzeydeki hiyeroglifleri bulmak için,
annemin altmış üçüncü yılında
ölümün en ateşli avukatı, aralık ayı güneşi
en karanlık iş için erkenden uyandı
ve bedenine imzasını attı
kemik üzerine, cılız ve çürüyen kemik üzerine
şifresi çözülemeyen kurumuş dereler gibi
akmayan kanma karşı kandırılmış, dilsiz, tatsız –
bunu kim öngörebilirdi ki?

Annemin sabahleyin, çalışma zamanında ölmesinden, erkenden kalkmasından (asla "doğrulmasından" değil) ve mutfağa gidip ateşi yakmasından ve sonra babam onu yarı baygın bulduğu zaman ona "Bir fincan çay yapayım diye düşünmüştüm..." diye fısıldamasından çok etkilenmiştim. Bunlar onun son sözcükleriydi; bilinci bir daha yerine gelmemişti. Hayatının cümlesi olarak bu, kuşku duyulmadan, en büyük edebi çabası diye değerlendirilebilir.

Frank'in annemin ölümüne hiç anlayış göstermemesinin yarattığı ihanet duygusu, komşumuz Kathleen'e "İnsanın annesinin ölümünü kabullenmesi çok zordur. Jane için hüzünlü bir zaman" dediğini duyduğum zaman eriyip gitti. Frank'in de gizli duyguları vardı!

24
İpekböcekleri

Yaz mevsimi bittiğinde, diye düşündüm ve havalar serinlediğinde (bir hayal: akşam serinliğinde), bir roman daha yazacağım. Hayal dünyamdan çıkınca, barakada kalmamın, Frank'in zamanını, enerjisini ve duygularını onun hesaba kattığından daha çok tükettiğini açıkça görebiliyorum; çünkü ben onun tek *sorumluluğu* değildim (kelimenin tüm anlamlarıyla). Her birinin (Harry'nin, Jack'in, yan

komşu yaşlı Jim'in; üçgen çatılı, yüksek ve koyu renkli mobilyalarla dolu eski bir evde yaşayan ve içlerinden biri kör olan iki yaşlı teyzesinin) ziyaret edilmesi, sohbetlerine kulak verilmesi ve rahat ettirilmesi gerekiyordu. "Sorumlu" olduğu fakirler bahçeden sebze ya da on şilinlik ya da bir poundluk banknot alıyordu. Frank'in enerjisini en çok teyzelerine yaptığı ziyaret alıyordu; çünkü onlar sivri dilleriyle eleştiriyorlardı, Frank ise sabırla söz dinliyordu. Onları ziyaretinden dönünce şaşkın bir ses tonuyla hep "*Benim şişman teyzelerim, benim devasa teyzelerim*" derdi. Gerçekten de devasa teyzelerdi ve hiçbir zaman eriyemeyeceklermiş gibi bir tür katılık vardı onlarda. Sanırım Frank'in annesinin kız kardeşleriydiler; geçmiş gibi, hiç kaybolmamaları açısından Frank'in geçmişi gibiydiler: Kardan kadın değillerdi; zamanları ya da mevsimleri yoktu; bir gün Frank'le beraber ziyarete gittiğimde hasta ve kör olan teyze yatağında yatarken, körlüğü ya da hastalığı yüzünden değil, yatağın ucunda tehditkâr bir şekilde duran yüksek meşe kitaplık yüzünden küçülmüştü.

Yaz sıcağı devam etti. Frank çocukluğunda ipekböceği beslediği "altın zamanlardan" bahsetmeye başladı. Kusursuz kısa romanındaki "O Yaz" gibi unutulmayan bir yaz mevsimiydi. O sıralarda tesadüfen bir gün –tıpkı Rangitoto gibi, Auckland'de "sahip" olunan– Karangahape Yolu'nda yürüyordum ve evcil hayvan dükkânının vitrininde sergilenen ipekböceklerini fark ettim. Yarım düzine ipekböceği aldım ve o akşam gergin bir şekilde paketi açıp onları mutfak tezgâhının üzerine bıraktım. Frank'le aramızdaki duyarlılık öylesine artmıştı ki, incitme ya da diğerinin dayanamayacağı bir durum ima etme korkusuyla her ânın planlanması gerekiyordu. Frank'in eskiden Avrupa'ya yaptığı yolculuktan kalma kartpostallarına bakıp neredeyse ağladığını görmüştüm; amcası ve ipekböcekleriyle geçirdiği altın zamanların yalnızca ona ait olduğunu hissediyordum ve durmadan çocukluğa ilişkin mutlu hatıralarını dinlediğim için benim ona geçmişin bir kopyasını sunmaya cüret ettiğimi düşünmesini istemiyordum. İpekböcekleri konusunda onu kendi haline bıraktım. Çok hoşnut oldu, hakiki bir sevinçti bu, anılarının yansıması değil. Bunun karşılığında o da, birlikte benim bir sonraki "adımımı" planlarken, ipekböceklerini *benim* dikkatimi çekmek için bir vesile olarak görüyordu; Frank'e göre, "deneyimimi artırmak" için "yurtdışına yolculuk" yapmalıydım; o da ben de fark ediyorduk ki bu,

"birileri akıl hastanesinde olmam gerektiğine karar vermeden önce Yeni Zelanda'dan gitmemin iyi olacağını" söylemenin uygun bir yoluydu. Kurallara sıkı sıkıya uyan bir toplumda diğerlerinin hayatı ve kaderi için "karar veren" şaşırtıcı sayıda çok kişi olduğunu ikimiz de biliyorduk. Frank, formalite evliliğiyle en yakın akrabam olmayı bile teklif etti, ki ben o zamanlar bunun onur kırıcı olduğunu düşünmüştüm ve bir gece boyunca bu konu üzerine düşünen kendisi de bunun olmayacağına karar verdi.

İpekböcekleri üzerine yoğunlaştık ve ben, sahile ve mersin ağaçlarına bakan köhne bir bahçede, "sorumlu" olduklarımızı beslemek için yaprakları olan bir dut ağacı bulana kadar bütün Takapuna semtini dolaştım ve ağacın nazik sahibi de ihtiyacı karşılayacak kadar yaprak verdi. Frank, Hannah'nın ayakkabı dükkânından bir ayakkabı kutusu getirdi, dut yapraklarını içine koydu ve ipekböceklerini yavaşça yaprakların üzerine yerleştirdi. Böcekler derhal yemeye başladılar. Gün içinde kutuyu tezgâhın bir ucunda, kitaplığın yanında sakladık, akşamları da onu barakaya götürüp çalışma masasının üstüne koydum. İpekböceklerinin *hayata* tutunmak için yediklerini biliyorduk. Gecenin sessizliğinde yatakta yatarken, minik bir kütüphanedeki minik sayfaların çevrilmesi gibi bir ses duyuyordum, ki o zamandan beri bu sesin hafifçe fazlasını yalnızca Britanya Müzesi'nde okurlar seçtikleri kitapları durmadan ve sevgiyle sayfa sayfa tüketirlerken duydum. İpekböcekleri kelimenin gerçek anlamıyla tüketiyorlardı; gündüz duyulmuyor olsa da, hayatlarının o aşaması bitene kadar çiğneme ve şapırdatma sesi bütün gece ve bütün gün aralıksız devam ediyordu: Hayat boyu süren bir yemek. Frank bundan sonra ne olacağını anlattı ve ipekböcekleri bir sonraki hayatlarına adım atarken, ağızlarından çektikleri altından iplik gibi bir örümcek ağıyla başlarını dairesel hareketlerle sallamaya başladıklarında biz de onları seyrettik. Frank her bir böceği destek olarak kullandıkları birer karton şeride yerleştirmişti ve onlar da kendilerini ve kartonu altından bir kozayla kuşattılar ve her şey hâlâ içerideyken –dünyanın, içindeki yaratıkların ve ürünlerinin bize ait olduğu inanışına dayanan bilindik haksız müdahaleyle– Frank ipeği yavaşça kesip çıplak larvaları çıkardı ve onları pamuğa sardı. Altın ipeklerin örgü iplikleri, İvan İlyiç ve yaşlı Prens'in öldüğü, Pierre'in Napoléon'u gördüğü ve meşe ağacının tomurcuklanıp yapraklarını döktüğü ve Mozart'la

Beethoven'in müziklerinin çalındığı odada, pencerenin yanındaki duvara asıldı: Altın dolu zengin bir oda.

Zamanla pamuğun içinde rahat rahat oturan larvalar güveye dönüştü ve ilk anlarında dişiler ve erkekler birbirlerini aradılar; erkekler, yemeleri ve iplik eğirmeleri gibi bütün gün ve bütün gece sürecek şekilde çiftleşmek için dişilerin üzerine çıktılar, ta ki düşüp bayılana ve birer birer ölene kadar; bu arada mobilyalara yeniden kavuşan dişiler, karton şeridin üzerine düzenli bir şekilde körler alfabesi ya da ilmik gibi minik sıralar halinde beyaz yumurtalar bıraktılar; sonra onlar da öldüler, bunun üzerine ipekböceklerinin gelişiminin bütün aşamalarında yıllar öncesinin eylemlerini tekrar eden, her bir aşamayı açıklayan ve nasıl olacağını tarif eden Frank, kendi geçmişleri, bugünleri ve gelecekleriyle çevrili ipekböcekleriyle kartonları ayakkabı kutusunun içine yerleştirdi ve kutuyu geçici bir tabut gibi topraktaki çukura indirip gömdü.

"Döngü böyle" dedi; sözcükleri ve bakışı, başka imalarda bulunuyor, başka canlı türlerinden bahsediyordu.

"Kış boyunca orada kalacaklar ve havalar ısındığı zaman toprağı kazıp onları çıkaracağım. Yumurtadan çıkacaklar ve döngü kendisini tekrar edecek."

Döngünün bütünlüğü, mükemmelliği ve neredeyse yok edilemez oluşu gözümüzden kaçmamıştı.

O akşam, yemeye, eğirmeye ve çiftleşmeye adanmış hayatları, tanrılar gibi Vat 69'la kutladık.

Ertesi gün, benim "yurtdışına yolculuk yapmam ve deneyimlerimi artırmam için" Edebiyat Fonu'na bir burs başvurusu mektubu yazmayı tasarladık. Başvurumun sonucunu beklerken, Frank'in arkadaşlarından –P.T. Lincoln ya da Paul olarak bilinen– Paula Lincoln'ün Maunganui Dağı'ndaki yazlık evinde kalma davetini kabul etmek için artık serbesttim.

25
Bayan Lincoln, Beatrix Potter ve Doktor Donne

Paula Lincoln'la Frank'i ziyarete geldiği bir zaman tanışmıştım ve ağlamaklı ses tonuyla bedeninin nasıl "değiştiğini" ve payına düşen

huzurdan nasibini alamadığını anlatırken, onu ufak tefek, beyaz saçlı bir kadın olarak görmüştüm. O akşamüzeri kaygı doluydu. Duyguların sergilenmesinden hiç hoşlanmayan ve sanki başrolünde Paula'nın yer aldığı, alıcı tarafın durmadan o olduğu anlaşılmaz perişanlık sağanağından kaçmaya çalışan Frank'in ondan uzaklaştığını görebiliyordum.

Keşke, diye düşündüm, Paula bu şekilde devam etmese.

Onun ve Frank'in geçmişlerinin, Paula'nın duygularında birbirine bağlı olduğunu hissedebiliyordum. O akşamüstünün gizemini asla çözemedim. O gittikten sonra Frank açıklama yapmadan hüzünle mırıldandı: "Zavallı kadın. Endişeye kapılıyor. Buraya her geldiğinde endişe içinde. Bu arada, ne zaman tatil yapmak istersen Dağ'da kalman için seni davet etti. Zavallı kadın. Ondan çok hoşlanıyorum."

Bana genç Frank'in üç arkadaşıyla çekilmiş bir fotoğrafını gösterdi, içlerinden biri koyu renk saçlı, ufak tefek bir kadındı. "Bu o. Paul."

Onun hayatını anlattı, nasıl ünlü ve özel bir kız okulunda eğitim gördüğünü, otuz yaşına gelince Yeni Zelanda'ya gelmek için "üst sınıf" ailesinden koptuğunu ve fizyoterapist olarak çalıştığını, savaş sırasında Barış Konseyi'nde yer aldığını, toplumsal sorunlarla nasıl hemen ilgilenmeye başladığını, nasıl tanıştıklarını, yazı yazmaya nasıl ilgi duyduğunu, ufak bir mirasın ona özel bir gelir sağladığını ve yazma özgürlüğü verdiğini ama yalnızca birkaç öykü yazdığını anlattı. Frank'e evini inşa etmek ve ilk kitabını yayımlamak için para yardımı yapmıştı.

Kendi Adımıza Konuşuyoruz'daki öyküsünü hatırladığımı söyledim.

"O harika bir insan" dedi Frank. "Biliyorsun, lezbiyen."

Farklı cinsel tercihler konusunda gittikçe artan bilgime rağmen lezbiyenliğin anlamından ve ne ima ettiğinden habersizdim ve Frank bana açıkladığı zaman Kraliçe Victoria gibi buna inanmadığımı fark ettim!

Maunganui Dağı'na gitmek için yola çıktım. Tren yolculuğu günün büyük bir bölümünü aldı. O zamanlar bu yolculuk öylesine uzun sürüyordu ve çalılıkların, şelalelerin, eğreltiotlarının, balçığın, parıldayan sulak dünyadan oluşan doğal çevrenin bir parçasıydı ki, bu yol, ülkenin kalbinin tren vagonuna girdiği

ve kişisel keşfin yalnızlığının ve tuhaflığının hissedildiği birkaç hattan biriydi. Çok az yolcu vardı, bazıları koltuklara uzanmış uyuyor, diğerleri de benim gibi çiftli koltukta tek başına oturuyordu; herkes vagonun pencerelerinin dışındaki vahşi dünyaya kurban gidebilirdi. Bir seferinde tren, hattı çamurla kapatan heyelan yüzünden durmak zorunda kalınca, makinist ve itfaiyeci ve bir yük arabası dolusu işçi küreklerle çalışıp hattı temizlediler; bu arada yolcular yeşil hayallerine gömülüp sessizce oturdular. Sonunda tren hareket etmeye başlayıp toprağın her gözeneğinden, ağaç kabuğundan, yapraktan ve eğrelti otundan yağmur sularının sızdığı, ardı ardına gelen dar dönemeçlerin etrafından gıcırdayarak yavaşça dolanırken, sanki bir sır verilerek lütufta bulunulmuş gibi, burasının kullanımı sayesinde, yiyecek içecek molalarıyla ve yol üstündeki şehirlerle adı konulmuş "ana demiryolu hattı" olmadığını bilmenin ayrıcalığı hissediliyordu. Burası bütün o gizemi, ihmal edilmişliği ve her yerdeki, hatta rüyalardaki, düşüncelerdeki ve tarihteki yan hatların doğasında olan belirsiz sürgün havasıyla "tali hattı".

Tren sonunda Tauranga'da durdu. Aslında Maunganui Dağı'na doğru kıstak boyunca ilerleyecek olmasına rağmen, Paula Lincoln beni Tauranga'dan alacağını söylemişti; böylece limanın öbür yakasına akşam motoruyla geçebilecektik. Hava çoktan kararmıştı ve buz gibi bir dolunay çıkmıştı. Paula Lincoln peronda bekliyordu, Frank'i ziyarete geldiği günkü gibi giyinmişti – gri pazen pantolon, okul gömleği gibi beyaz pamuklu gömlek, gri hırka ve gabardin yağmurluk. Ayakkabıları bağcıklı siyah "mantıklı" kış ayakkabılarıydı. Sabırsız ve gergindi, "Oxford" aksam dediğimiz, öğretmenlerde, doktorlarda ve kraliyet ailesinde duyduğumuz, o yüzden de otoriteyle bağdaştırdığımız ve içinde bir parça azarlama olan bir aksanla konuşuyordu. P.T.L.'nin sesinde savunmacı bir tını vardı; sürekli *İşte bu yüzden böyle ve bu konuda yapacak bir şey yok* der gibiydi.

İstasyondan iskeleye yürüdük, Bayan Lincoln yaşam doluydu, şimdi perişanlığa batmış değil, ay serpintisi ve ay ışığına bulanmıştı; çünkü gökyüzündeki bulutlar birdenbire dağılmıştı ve limana ışık yağıyordu. İpekböcekleri bile dut yapraklarıyla zamanı tüketmişlerdi: Gecenin soğuğu kış mevsimine özgü bir soğuktu, mayıs ayıydı.

Motora bindik ve limanın açıklarına doğru ilerlerken Bayan Lincoln elini motorun kenarı boyunca gezdirip suya dokundu ve "Sıvı ışık topakları" diye mırıldandı.

"Greville böyle tarif etmişti" dedi. "Frank sana Graville Texidor'dan bahsetti mi? Onun öykülerini okumuş muydun?"

Bu Koyu Renkli Gözlükler'i, Greville'in öykülerini gördüğümü söyledim. Kendine güveninden ve kültürlülüğünden çok etkilenmiştim ve belli etmesem de moralim bozulmuştu. Frank Greville'den ve hayatından bahsetmiş, hayatını özetlemişti; ardından da her birinin göz kamaştırıcı bir cazibe gibi sahip olduğu harika karakterlerine, yeteneklerine ya da deneyimlerine vurgu yaparak bütün arkadaşlarından ve tanıdıklarından bahsetmişti. Greville'in cazibesi, bir zamanlar bir akrobatla evli olması ve onunla dünyayı dolaşmış olmasındaydı. "*Hayatının ilk dönemlerinde.*" Frank onun yazılarına da hayrandı, ama onu etkisi altına alan asıl yönü "hayat tecrübesiydi"; nerelerde bulunduğu, neler gördüğü ve neler yaptığı – akrobat kocasıyla!

Motor Dağ'a yaklaşırken Bayan Lincoln, Greville'i, Frank'i ve Frank'in arkadaşlarıyla geçirdiği gençliğini anlatmaya devam etti. Sonra sessizce durduk ve ay ışığının tadını çıkardık ve motor iskeleye yanaşınca Bayan Lincoln "Birisiyle beraber olup her zaman konuşmak zorunda olmamayı seviyorum" dedi.

"Ah, ben de" dedim, yeni-tanışıklık heyecanıyla. Frank bana Paul'ün insanlara kolayca "ısınmadığını" söylemişti. "Senden hoşlanacak" demişti. "Birbirinize iyi geleceksiniz."

Frank bazen insanlar ilaç, kendisi de vakadan sorumlu doktormuş gibi insanları tavsiye ederdi. Kendisi için de reçete yazardı. Frank, Harry için pazar akşamları yemek pişirmeyi ve at yarışları dünyasından haberlerini dinlemeyi, Jack'in dertlerini ve hayallerini paylaşmayı ve yan komşusuna göz kulak olmayı, keyifli şeylerin arasında "ona iyi gelecek" bir şey olarak görüyordu. Frank'in arkadaşı Bayan Lincoln eğer bana "ısınamazsa" ya da okul öykülerinden ve Somerset Maugham'dan ilhamla dediği gibi eğer "uyuşmazsak" ne olacağını merak ediyordum.

"Herkes bana Paul der" dedi, sahil yoluna doğru yürürken. "Okul günlerimden beri adım Paul." (Aralıklarla "Bayan Lincoln" diye mırıldanıyordum.)

"Peki..." dedim.

Maunganui Dağı, tek ufkun deniz olduğu, denizin ortasında kumlar içinde bir yerleşim bölgesi gibiydi ve Bayan Lincoln'ün ekmek ve meyve almak için durduğu bir grup sahil dükkânının önünden yürürken birdenbire Ocean Beach Yolu'na geldik.

> Yarımadayı dolanırken birdenbire karşıma çıktı deniz
> Ve ay dağın kıyısından göründü

diye birlikte alıntı yaptık.

"Hep bu dizeleri düşünürüm, her seferinde" dedi Bayan Lincoln heyecanla ve bıçak gibi keskin Oxford aksanıyla.

"Ben "Bir Dil Bilgininin Cenazesi'ni severim" dedim, "uyuşma" mekanizmasının başka işleyiş yollarını ararken konudan saparak.

"Şu anda aklıma gelmedi" dedi Bayan Lincoln.

Sahil ıssız ve terk edilmişti, diğer tarafta ay, limanın karşısındaki Tauranga'da kalıyor ama bir yandan bizi takip ediyor, birkaç gölgeli tepenin yükseldiği yeryüzünü seyrediyor ve açık deniz boyunca Ocean Beach Yolu'na doğru bir yol izliyordu. Bayan Lincoln şimdi ufku denizle paylaşan bir karaltıyı gösterdi.

"Orası çam ağaçları ekili olan Matakana Adası; bir sonraki de Rabbit Adası."

Arkamıza doğru, sol tarafa işaret etti.

"Bu da Dağ."

Kuzey Adası'ndakilerin tepelerden dağ olarak bahsetmelerine alışmıştım.

"Ve Ocean Beach Yolu bitince onun ötesinde, köşeyi dönünce White Adası'nı görebilirsin, yanardağ patlaması yüzünden yanıyor."

White Adası'nın görüneceği yöne doğru baktım.

Görür görmez Haworth Papaz Evi'ne benzettiğim kireç badanalı küçük bir sahil evine ulaştık. Buz gibi okyanusla ev arasında yalnızca çakıl taşlı yol ve kum tepeleri vardı. Arazinin ön tarafında gri yapraklı, bodur kalmış birkaç bitkinin rüzgârdan geriye, eve doğru eğildiği geniş bir kumluk vardı.

İçeri girince Bayan Lincoln beni ortasında çökmüş bir yatak olan ve ahşap zeminine kumlar saçılmış, kitaplarla çevrili bir odaya götürdü. Soğuk ve sert bir hava vardı. Arkasında karanlığın kümelendiği paslı pencere soğuktan donmuş gibiydi; çünkü bizi eve

kadar takip eden ay geri çekilmiş ve kıyıya çarpan dalgaların ışık parlamaları dışında geriye kapkaranlığı bırakmıştı.

"İstiridyeleri çoktan topladım" dedi Bayan Lincoln. "Özel yemek için."

Bir zamanlar Frank Sargeson'ın *Çatıya Çıkıp Aşağı İnmek* adlı otobiyografisinde K. isimli kadınla (Bayan Lincoln'le) burada, Maunganui Dağı'nda yedikleri yemeği tüm malzemeleriyle tarif ettiği zamanki gibi bütün malzemeler hazırdı. Bayan Lincoln yemeğimizi pişirir ve pirince su eklerken, Frank'in yaptığı betimlemeyi kelimesi kelimesine alıntıladı: "Ah Tanrım, umarım çok olmamıştır." Frank'in tarifinden o paragraf kuşkusuz ona aitti ve Frank'le paylaştığı sahneyi zevk içinde gösterişle sergiledi.

Bir şişe şarap açtı. "Keats'in en sevdiği şarap" dedi. "Eğer bursu alırsan Londra'daki evini ziyaret edeceksin, değil mi?"

Diğer insanların istekleri doğrultusunda sürüklendiğimi hissediyordum, ama bu benim hayatımda sıradışı bir şey değildi. Beni ivme korkutuyordu; hiçbir yere yolculuk yapma isteği duymuyordum... ama nerede yaşayabilirdim ki? Esmonde Sokağı'ndan ayrılma zamanının geldiğini biliyordum ve kendi başıma küçük bir eve ve ihtiyaçlarım için yeterince paraya sahip olma umudum yoktu; çünkü Edebiyat Fonu'na bu şekilde harcamak üzere para için başvursam kesinlikle reddedilirdi. Sihirli ve cazibeli olan, "yurtdışında deneyimleri artırmak"tı.

"Yurtdışı için birçok planın vardır herhalde."

"Şey..." Basit arzularım yüzünden utanç duyuyordum – Wordsworth'ün şu sonesi hep aklımdaydı:

> Asil Aziz'e ve bu muazzam ve ihtişamlı
> Zekâ ürününü tasarlayan Mimar'a
> (Az sayıdaki beyaz cüppeli Bilge için çalışmış olsa da)
> Yük olmayın anlamsız harcamalarla ve yakışıksız
> amaçlarla!

Cambridge'deki King's College şapelini görmeyi hayal ediyordum. Bilge-Çingene'nin ve Hardy'nin romanlarındaki kırları dolaşmak, Shakespeare'in memleketinde "yaban kekiklerinin büyüdüğü dere kenarlarını" görmek, hatta Kew Bahçeleri'nde leylakların arasında

yürümek istiyordum! – hepsi de yeni *Kendi Adımıza Konuşuyoruz* çağında modası geçmiş hayallerdi. *Euganei Tepeleri*'nde gezmeye de can atıyordum:

> Istırabın engin denizinde
> Yeşil bir adadır ihtiyaç duyulan
> Yoksa denizci, yorgun ve bitap
> Asla yola devam edemez
> Gündüz ve gece, gece ve gündüz...

ve Akdeniz'i görmeyi çok istiyordum.

> Mavi Akdeniz'i, uzandığı yerde,
> Kıvrılarak akan berrak nehirlerin ninnileriyle...

Kırsal bölgelerin ve akademik inzivanın romantik imgeleri, "karanlık ve şeytani fabrikaların" ve şehir sefaletinin imgeleriyle dengeleniyordu; çünkü Yeni Zelanda'da yaşayan bizlerin nasıl da hiçbir zaman Londra, Paris ve Glasgow gibi şehirlerin sefaletini hayal edemeyeceğimizi defalarca duymuştum. Kendimi, örneğin Londra'da hayal etmeye çalıştığımda aklımdaki görüntüler karanlıkla ve yoksullukla ve yüksek ve gri taş binalarla, vahşi bakışlı Ortaçağ karakterleriyle doluyordu.

"Nerede kalacağımı aslında pek de düşünmedim," dedim.

O akşam tatlı olarak, arka kapının dışında ve tuvaletin yanında büyüyen ağaçtan, tadı çilek gibi olan kumlu guava yedik ve guavayı ilk kez yediğim için ben yeni meyvenin tadına bakarken (tadını çıkarırken) Bayan Lincoln endişeyle bekledi ve ben beğendiğimi ilan edince, sanki kendisine değer biçiyormuşum gibi hoşnut oldu. Evi ve sahip oldukları konusunda da hassastı, deniz kenarındaki evini çok sevdiğimi söyledim; denizin ortasında duruyormuş gibi bir his uyandırıyordu, kitaplarla çevrili oda da çok uygundu.

"Okuyacağım ve okuyacağım ve okuyacağım."

Bayan Lincoln'ün (Paul'ün) yanında kendimi biraz tedirgin hissediyordum; çünkü daha limanda buluşur buluşmaz, "her zaman ne düşünüyorsa dürüstçe onu söylediğini" belirtmişti. Dürüstlüğe değer versem de, sertliğinden ve ifade edilişindeki bir nebze saldırganlıktan bazen korku duyarım.

"Ne düşünüyorsam onu söylerim" diye yineledi Bayan Lincoln. Sesinin baskın bir etkisi vardı. Eleştiri ya da kınamanın hedefi olmamak için dikkat etmeye karar verdim; çünkü genelde yalnızca böyle sohbet ortamlarında insanlar "tam olarak dürüst" olduklarını belirtirler.

"Radclyffe Hall'un *Yalnızlık Kuyusu* romanını okudun mu?" diye sordu, ben odama giderken. Ne okumuş ne de duymuştum. Eğer okumak istersem kitaplıkta bulabileceğimi söyledi; bu, lezbiyenlik üzerine yazılmış ilk kitaplardan birisiydi ve yayımlanmasıyla bir skandal patlamıştı.

"Lezbiyen olduğumu biliyorsun" dedi.

"Evet. Sanırım Frank bunun hakkında bir şeyler söylemişti." Fazla konuşmadım, bu konu boyumu aşıyordu.

O akşam kitabı okudum, kadınların kadınlarla fiziksel olarak aşk yaptığını hayal etmeye çalışırken tuhaf bir tiksinti ve merak karmaşası içindeydim – hiç kimseyle sevişmemiştim ki ben! Ertesi gün Bayan Lincoln, eski özel okulundaki bir kız öğrenciye hayat boyu duyduğu tutkuyu anlattığı zaman ona inandım ve onun duygularını paylaştım. Lily'den, sanki Lily karşısında duruyormuş ve tutkusu hâlâ canlıymış gibi bahsediyordu. Gözleri yaşla dolmuştu.

"Lily çok güzeldi."

Lily onun ebedi ve tek aşkıydı. O zamandan sonra "uyuştuğu" arkadaşları olsa da kadınlar ve erkekler arasındaki gibi bir aşk yaşamamıştı.

Paul'den hoşlandığıma ve onun da dünyada yanlış anlaşılmış uyumsuzlardan olduğuna karar verdim. Hem erkek hem de kadın homoseksüelliğini itici buluyordum, ama insanlar arasındaki kutsal farklılıkları kabul etmeyi yavaş yavaş öğreniyordum; gerçi o zamanlar biyolojik ve hormonal gerçekler konusunda cahildim. Yalnızca böyle cinsel farklılıkların karşı cinse âşık olanları tehdit ettiğini ve incittiğini biliyordum.

Paul'ün eski deneyimlerini anlatmak konusunda sıkıntılı olmasını ve geçmişte yaşadıkları ve yaşamadıkları için duyduğu özlemi anlıyordum. Bütün dışlanmışlar gibi duyarlılığına yönelik baskınları atlatabilmek için iki kat çaba göstermesi gerektiğini biliyordum. Neredeyse annemle aynı yaşta olduğunu (iki ya da üç yaş gençti) ve işte burada iki insan gibi karşılıklı konuşuyor olduğumuzu fark ettim. Orada kaldığım süre boyunca düşüncelerimi

esas meşgul eden, cinsel itiraflardan çok bu olmuştu. Konuşacak yeni bir konu bulduğumuz her sefer (edebiyat, Frank ve gençliği ve arkadaşları, Dağ, bir İngiliz kadının gözünden Yeni Zelanda) içimden düşünüyordum: Annem olsa ne konuşurdu, eğer karşılıklı oturup konuşan iki insan olsaydık? Annemin düşünceleri ailesine yapışıktı, o yüzden bir insan olarak konuşmaya çalışsa, düşünceleri arasında kırıntılar halinde "baban", "çocuklar", "inekler", "Buyur Al'dan market siparişi", "Calder Mackays'den battaniyelerin faturası" olurdu. Bayan Lincoln ve annemin tarihteki anılarını ve bunlar üzerine düşüncelerini paylaşacaklarına inanamıyordum. Annem ne zaman kitap okuyacak vakti bulmuştu ki?

Paul, orada kaldığım süre boyunca ne istersem yapabileceğimi söyledi. Sürebileceğim bir bisiklet vardı ve kumlu düz arazi bisiklete binmek için mükemmeldi. Ayrıca, arkadaşlarıyla tanışmak ister miyim diye merak ediyordu. Frances Hodgkins'in yeğeni olan Michael Hodgkins vardı, limanın karşı tarafındaki bir yazlık evde yaşıyordu, ama yürüyüş yapmak ve deniz kabuğu toplamak için sahile geliyordu. Bir de Gilbert ailesi vardı; Bay Gilbert tanınmış bir deniz kabuğu bilimcisiydi ve karısı Sarah, ilginç insanlar erbabıydı. Zeki insanlardan meydana gelmiş bir aileydiler ve "eski ailelerden biriydiler". Londra'daki kızları pek çok şairi tanıyordu.

Etkilenmiştim.

"Tek sorun" dedi Paul, sesinde hafif bir sitem belirtisiyle, "Sarah Gilbert Dağ'a getirdiğim ilginç arkadaşlarımı çalmaya yatkındır. Sonunda *beni* bırakıp *onun* arkadaşı olurlar." Hayatımın o döneminde insan arkadaşlıklarının bazı bölgesel önceliklerinin ve kısıtlamalarının önemini tam olarak hayal edemiyordum. İnsanların bulundukları yeri, o konforlu yeri yeniden ve yeniden güvenceye almak için çaresizlik içinde yaptıkları aldatmacaları nasıl bu kadar çabuk unutabilirdim? "Sıradan" ortamları içindeki insanların çaresizliği bundan daha hafif değildi, ama anormal olarak sınıflandırılan insanların arasında daha az göze çarpıyordu; her iki durumda da çaresizlik, çevre tarafından artırılabiliyordu!

Kışın çok az insanın geldiği kumlu ve çıplak Maunganui Dağı işte karşımda duruyordu. Burada hayatta kalmalarına yardımcı olmak için bitkilerin bile çuvallara yerleştirilmesi gerekliydi; ıssız kumla kaplı yolların kenarında birkaç hane vardı: Nasıl ki dünyanın her yerinde insanlar adalarda ve yarımadalarda bekliyorsa, oradaki

evlerde de insanlar, anakaradan haberleri ve ilginç ziyaretçilerin kendilerine var olduklarını ve sınırlarını denizin belirlediği üç cepheli dünyalarını hatırlatmasını bekliyorlardı. Bir arkadaşın ayartılıp bir evden diğer eve çekilmesinin korkulacak bir şey olabilmesini ve eğer arkadaş kaybedilmişse, kaybın acı verici olacağını şimdi algılayabiliyorum.

Neyse ki kendi adına ve ünlü bir ressamın yeğeni olduğu için değer verilen, Dağ'ın tanınmış ayrıksı kişisi herkes tarafından paylaşılıyordu. Bir gün eve geldi ve onunla sahilde yürümemiz için bizi dışarıda bekledi. Kırklı yaşlarının ortalarında görünüyordu; uzun boylu, esmer, zayıf ve epey pisti; her zaman başka tarafa bakan delici mavi gözleri vardı. Sahilde yürüdük, deniz kabuğu topladık ve bir fincan çay içmek için eve döndük. Oturma odasına girse de, dört duvar arasında olmaktan rahatsızlığını belli ediyordu ve kıyıya vuran dalgaların görüş alanında olması için yeniden hızlıca dışarı çıktı; sahildeyken kendini bir kez daha rahat hissediyordu, gevşemişti, biraz bizimle biraz da deniz ve gökyüzüyleydi. Ünlü bir ressam olan halasının miras bırakacağı bir eski eser gibi görünüyordu; çünkü bazı ressamlar tuvallerine gizemli bir figürün resmini yapabilirler ya da sırrı çözülemeyen bir renk ve ışık imasıyla yetinebilirler.

Bayan Lincoln'ün arkadaşları Gilbert'larla da tanıştım. Bay Gilbert kendi topladığı, taradığı ve eğirdiği yünle bir kazak örerek odanın bir köşesinde, ateşin yanında oturdu. Karısı Sarah, çok katlı ve sapı olan süslü bir tabaktan kurabiye ve kekle akşamüstü çayı servisi yaptı ve Bayan Lincoln'le ara sıra eğlenerek bakışsalar da ("Birbirimizi anlıyoruz" dedi Bayan Lincoln sonradan) Bay Gilbert çok az konuştu. "Deneyimimi artırmak" amacıyla yurtdışına yolculuk yapmak için bursa başvurduğumu öğrenen Bayan Gilbert, birçok ünlü şairi tanıyan ve özellikle de bir tanesiyle yakın arkadaş olan Londra'daki kızından bahsetti. Şairin ismini söyledi. Eserlerini okumuş muydum? Evet, Penguin antolojisinde bir şiirini okumuştum.

Kızının Londra'daki yazın hayatının bir parçası olduğunu anlatırken hayret içinde, başarısızlık hissiyle ve kıskançlık sancısıyla dinledim.

(Ve binaları, şehrin kendisini düşünürken hissettiğim paniği gizlice bastırmaya çalışıyordum!)

Hâlâ kızından ve şairden bahsederken güven içinde, rahatça "Çok yakın arkadaşlar" dedi.

Sarah Gilbert güçlü bir kadındı. Bayan Lincoln'ün arkadaşlarından bazılarını nasıl "cezbettiğini" (kelimenin asıl anlamında ayarttığını) görebiliyordum. Bayan Lincoln bile bu cazibeye karşılık vermişti.

"Ailesi Yeni Zelanda'ya *ilk* gelen ailelerden" diye hatırlattı bana. "Hem kendisi hem de kocası – *onlar* Gilbert ailesi."

Bayan Lincoln'le kaldığım süre (yüzüne karşı "Paul" diyemiyordum) okuduğum kitaplarla daha da hatırda kalır hale gelmişti (*Alice Harikalar Ülkesinde*, *Aynanın İçinden*, Borrower öyküleri, Beatrix Potter'ın kitapları ve Doktor John Donne'ın *Bütün Vaazları*). Hiçbirini okumamıştım. Geceleri kitap okuyarak yatağımda yatıyordum; dalgalar evin hemen altında kıyıya vuruyor ve rüzgâr kumları bizimle sahil arasındaki kum tepecikleri boyunca sürüklüyor, Ocean Beach Yolu'ndaki ön bahçelere, çatıdaki oluklara, duvarlardaki çatlaklara ve bacadan aşağıya bir tabaka kum bırakıyordu; istila vaadi ve hatırlatması olarak da kapıdan içeriye her zaman birazcık kum yığılıyordu.

Bayan Lincoln her gün, eski moda bir kız okulundan gelme sığınmacı gibi sade beyaz gömleği ve gri pazen pantolonu içinde çiti oluşturan hırpalanmış bitkilerinin yanında diz çöker, çuval şeritleriyle onları mersin dallarından sırıklara bağlardı; burada, deniz kenarında yaşayan bitkiler için uygun giysiler bunlar, diye düşünürdüm, çünkü Bayan Lincoln, Frank Sargeson gibi fırfırlardan ve süslerden son derece nefret ederdi; o yüzden bitkiler bile onun zevkine göre giydirilirdi. Hep özlemini duyduğum ama hiçbir zaman sahip olmadığım, yine de küçük kahverengi bir fındığın içindeki ipeğin tabaka tabaka ortaya çıktığı müthiş bir büyüyle bile olsa bir gün edinebileceğim giysilere karşı hayat boyu süren düşkünlükten vazgeçemeyen ben, Frank ya da Bayan Lincoln "kadınsı süsler" diye adlandırdıkları şey konusunda nutuk atmaya başlayınca genellikle biraz utanç duyuyordum. Bana babamı ve "Neden elbise istiyorsun ki? Gayet güzel bir okul üniforman var" deyişini hatırlatıyorlardı.

Sade giysilerine rağmen Maunganui ve *Haworth Papaz Evi*'ndeki çit bitkileri yine de okyanustan ödünç alınmış tuz ve gökkuşağı ışığından özel ve parlak bir kurdeleyi gururla giyiyordu.

Auckland'e dönmemden birkaç gün önce Frank'ten bir telgraf geldi.

"Özel olarak bilgi aldım. Üç yüz pound verildi. Tebrikler."

Demek ki Yeni Zelanda'dan uzağa yapacağım yolculuk gerçekleşecekti. Paranın değeri kavramından öylesine uzaktım ki bir servet gibi görünen üç yüz poundun çok mu az mı olduğunu ya da yol parası ve giderleri nasıl karşılayacağını ve ne kadar süre yeteceğini tahmin edemiyordum.

Bayan Lincoln haberi alınca heyecanımı paylaştı. Oradan ayrılmamdan önceki akşam, ilk akşam olduğu gibi istiridye ve pilavla ("Ah Tanrım, umarım çok olmamıştır!") ve Keats'in şarabıyla kutlama yaptık. Sonra ben küçük bavulumu toplarken, Bayan Lincoln dikkatlice katlanmış gri pazen bir pantolon getirdi.

"Sana tam uyar" dedi. "Yanında götür, yolculuk için."

Üzerimde denedim. Tam uydu. Ona pantolon giymeyi hiç sevmediğimi, bol oluşunu çirkin bulduğumu ve gri pazenin bana eski lise üniformamızı hatırlattığını söyleyemedim.

Ertesi gün Auckland'e ve onun ıslak, buz gibi dünyasına ve gökteki ışıklarına, yine el değmemiş ormanlarla çevrili demiryolu hattı boyunca yolculuk yaparak döndüm. Artık neredeyse gözle görülür bir "geleceğim" olduğu için, Frank'le birlikte bursun resmi olarak ilan edilmesini ve üç yüz poundluk çeki beklerken hayatımda yeni bir heyecan belirdi.

26
Yolcuya Öğüt

Bursun verildiğine dair resmi duyuruyu aldım, ama çek gönderilmeden önce Danışma Kurulu, Auckland'de yaşayan emekli okul müdiresi Bayan Louden adında bir üyesi tarafından mülakata alınmamı istemişti. Hastanede uzun süre kaldığımın öğrenilmesinden sonra, koyulan teşhisin işaret ettiği gibi tedavi edilemez bir şekilde hasta olup olmadığımı anlamaya çalışacaklardı. Hastaneye ilk kez yattığımda bile aslında korkunç bir hata yapılmış (Londra'dayken öyle olduğu ortaya çıkacaktı) ve sonra da durumum sürekli yanlış yorumlanmış olabilirdi. Bunu anlamak isteyen grup, akıl sağlı-

ğım üzerine benimle bir dizi görüşme yaptı. O zamanki edebiyat dünyasının genel fikri, *Yeni Zelanda Ansiklopedisi*'nde "trajik ve bozuk enerjim"den ve "dengesiz kişiliğim"den bahsedilmesiyle teyit edilmişti; bu fikir tanımadığım insanlar tarafından da birçok kez tekrarlanmıştı.

Frank, mülakattan haberim olunca her zamanki gibi beni neşelendirmeye çalıştı.

"Geçip gidecek" dedi. "Yalnızca okullu kız rolü oyna, müdirenin önünde uysal ve nazik davran."

Bayan Louden'ın hoş, mantıklı ve zeki bir insan olduğuna ve "geçmişim" hakkında ne düşünürse düşünsün benim için en iyi olanın Yeni Zelanda'dan uzaklaşmam olduğunu fark edeceğine güvence verdi.

Birkaç gün sonra, Bayan Louden'la mülakatım için otobüsle Remuera'ya gittim; orada çay içip yine çok katlı ve süslü bir tabaktan kurabiye ve kek yerken, kendimi mutlu ve sağlıklı bir kadın olarak sunarak onu "normalliğimle" etkilemeye çalıştım. Bayan Louden, duyduğum çoğu emekli kadın öğretmen gibi mobilyalarla ve kitaplarla tıklım tıklım dolu, sinema halıları gibi pembe ve koyu kırmızı desenli halıları olan bir evde yaşıyordu; kendisinde de tıklım tıklım kültürle doluymuş gibi bir hava vardı. Yurtdışına yapacağım yolculuk hakkında korkusuz görünmeye çalışarak konuştum. Bunun üzerine okul günlerimden söz açtı ve yüzyıllar önce kapanmış konular (spor, sınıf başkanlığı, on ikinci sınıf) üzerine sorduğu sorulara yanıt verdim. Onun seçtiği eski günler oyununu oynayarak geçmişte kalan etkinliklerimi sıraladım – basketbol B takımı kaptanlığı, Beden Eğitimi Madalyası, küme başkanlığı, okul ikinciliğinden okul birinciliğine yükselişim, vesaire...

Ter içinde kalsam da hoş bir akşamüstüydü; daima budanmış, gübrelenmiş, gelişen ve meyve veren yazınsal dedikoduların Auckland temsilcisi konumundaki Frank, Bayan Louden'ın benim "normal, mutlu ve sağlıklı bir *kız*" olduğuma karar verdiğini duyduğu zaman başarılı olduğumu biliyordum.

Çek bana ulaştı. Gözlerime inanamayarak uzun uzun baktım. Onu Frank'e gösterdim.

"Bununla ne yapacağım?" diye sordum. Hiç banka hesabım olmamıştı; çünkü diğer hizmetler gibi banka hesapları da "başka insanlar" içindir diye düşünülüyordu. Ailemizde yalnızca Myrtle'ın

banka hesabı olmuştu, o da postane tasarruf sandığıydı; bir hafta üç şilin altı peni yatırılmış, bir sonraki hafta iki şilin altı peni çekilmişti, büyülü bir şilinin de hesabı "açık" tutmak için bırakıldığı söyleniyordu. Myrtle öldüğü zaman o bir şilin ve birkaç peni geri verilmiş ve sayfanın ön yüzü *İptal Edildi*, *Tahsil Edildi* diye mühürlenmişti.

O akşamüstü Frank, her zamanki gibi dinlenmek yerine beni çekle birlikte New South Wales Bankası'na götürdü ve beni banka müdürüyle tanıştırdı. Benim için her türlü güvenceyi verebileceğini söyleyip hakkımda övgüler düzdü.

Birsonraki işim temmuz sonunda Wellington'dan Southampton'a giden *Ruahine* gemisindeki altı yataklı bir kabinde tek yatak için yetmiş sekiz pound ödemek oldu. Sonra pasaport için başvurdum ve ilk çiçek aşısı için gerekli ayarlamaları yaptım. Yurtdışına gitmek üzereydim!

Yağmur gibi öğüt yağmaya başladı. İlki ve en değerlisi Jess Whitworth'ten geldi: Kendisi, emekli maaşından biriktirdikleriyle iki kere Avrupa'ya seyahat etmişti ve Londra'da kalabileceğim bir yer biliyordu. Kocası Ernest'la birlikte yaşadıkları Northcote'taki evlerine gittim ve akşamüstünü yolculuklarının hikâyelerini dinleyerek geçirdim. Duyduklarım korkuları dindirdi. İlk yolculuğunu yetmiş yaşındayken gemiye yalnız başına binerek yapmıştı; fiziksel yolculuklarla ilgilenmeyen Ernest ise kendi kurduğu stereo pikapla evde kalıp Schubert ve Mozart koleksiyonunu dinlemişti. Jess'i tanımış olan herkes onun olağanüstü bir kadın olduğunu söyleyecektir. Oliver Duff'la yaptığı ilk evliliğinden yetenekli çocukları olmuştu. Yukarı Otago'da bir meyhane işletmecisinin kızı olarak geçirdiği çocukluğunun ve Dunedin'deki genç kızlığının canlı bir öyküsünü *Otago Molası* isimli kitabında anlatmıştı; bu kitabın baskısı o zamanlar bile tükenmişti ve çok az kişi tarafından biliniyordu. Jess bir zamanlar müzik öğretmenliği yapmıştı ve müzik aşkını ikinci kocasıyla paylaşıyordu. Gayretliydi, mantıklıydı, okumuştu, maceracıydı ve yumuşak yürekliydi; ondan birkaç yaş küçük olan Ernest ise kendisini sonsuza dek ona adamıştı.

Annemin ölümünden altı ay sonra onun kuşağından olan, çocukluklarının sonlarına doğru belki de sanattan hoşlanmaları ve canlı bir hayal gücüne sahip olmaları konusunda birbirlerine benzeyen, ama farklılıkları bakımından ve ikisinin de içinde devam

eden uzun soluklu hayatta kalma mücadelesi yüzünden dikkate değer olan iki kadınla arkadaşlık kurmam garip bir tesadüftü. Jess de fazla parası olmayan, çok çocuklu ve çok çocuk bezli bir aile ortamında yetişmişti. Paula ya da Paul Lincoln ailesinden kopmuştu; annem de evliliğini onaylamayan ailesinden uzaklaşmıştı. Jess'i ve yolculuk öykülerini dinlerken annemin hiç söylemediği bir hayat dolusu kelimeyi düşünmeden edemiyordum: Onları –normalde kelimelerin yaptığı gibi– tek sıra ya da çift sıra halinde dilinin ucuna doğru uygun adım yürürken görüyordum, sonra geri çevriliyorlardı çünkü ya doğru zaman değildi ya da onları alacak kimse yoktu. Hatta aceleyle yazdığı şiirler ve editöre yazdığı mektuplar ve Tanrı'ya ettiği dualar bile düşüncelerinin bekleme odalarına doluşmuş kızgın tutsakları dışarı salmış olamazdı. Keşke *kendi adına konuşabilseydi*!

Jess'in verecek birçok öğüdü vardı. Pişirmek için bir ya da iki metal kap ve katı ispirtoyla kullanmak üzere küçük bir metal tencere almalıydım; böylece otelde kalmam gerekirse kendi çayımı pişirerek, yumurtamı kaynatarak ve buna benzer şeylerle para tasarrufu yapabilirdim. Clapham Common'da konukevi işleten bir kadın olduğunu anlattı; evin arkasında bir sıra bahçeli oda vardı ve her zaman haftada on yedi şiline boş oda bulunabiliyordu. Londra'daki ilk birkaç gecem için Euston Meydanı'ndaki *Dostlar Cemiyeti*'nin pansiyonunda kalmamı ve bir an önce onlara mektup yazıp odamı ayırtmamı tavsiye etti. Mutfak eşyaları, iki elbisesi, gecelik olarak da giydiği jüponu ve iki ya da üç pantolonu, yani olabildiğince az eşyasıyla yalnızca Avrupa'da yaz mevsimiyken yolculuk yaptığı için kışlık giysi konusunda öğüt veremiyordu. Bir para kemeri almamı önerdi.

"Para kemeri mi?"

"İçine paranı koyarsın ve beline sıkı sıkı sararsın; ya da küçük bir çanta hazırlayıp boynuna bağlar, göğsünden aşağı sarkıtırsın."

"Hu."

Jess her seferinde Salzburg'a gitmiş, "Mozart'ın doğduğu yerin hemen yakınındaki" bir pansiyonda kalmıştı. O akşamüstü evinden ayrılmadan önce ceviz ağacından yapılmış altın renkli eski piyanosunun başına geçip Mozart'ın iki erken dönem eserini çaldı.

Bir kahkaha attı. "Erken dönem! Bunları altı yaşındayken bestelemiş!"

Sonra, Frank'in İspanya'dan dönen arkadaşları da öğüt verdi.

"Paranı idare ettirmek istiyorsan," dediler, "İbiza doğru yer."

"İbiza mı?"

"'Z' ile yazılıyor ama İspanyolca tarzıyla "s" diye söyleniyor."

"Hıı."

"İbiza Adası'nda haftada üç ya da dört pound harcayarak yaşayabilirsin." Frank bana Greville'in şimdi Tossa'da yaşadığını ve Barselona'da bir dairesi olduğunu hatırlattı, ona mektup yazacaktı; beni Barselona'da karşılayacaklar ve İbiza'ya giden gemiye bindireceklerdi.

"Çok fazla param olmayacağı için bu durumda sanırım İbiza'da kalmam iyi olur."

"Bak, haritada işte burada, Mayorka ve Minorka'nın hemen altında. *Robert Graves*'in yaşadığı yer Mayorka."

"Robert Graves!"

Onun yazılarını ve şiirlerini okumuştuk. Frank'in arkadaşları, kendi arkadaşlarının Mayorka'ya gittiklerini ve Robert Graves'i ziyaret ettiklerini anlatmışlardı. Freya Stark'la da tanışmışlardı!

"Freya Stark mı?"

"Gezi yazarı."

"Hıı."

Herkesin yolculuk öyküsü vardı! Herkes ne yapılacağını, nereye gidileceğini, ne beklenmesi gerektiğini anlatıyordu; ben de gururla, keyifle ve korkuyla dinliyordum. Bir akşam Una Platts, Süveyş Kanalı'ndan geçip Londra'ya gemiyle gitme üzerine çok eğlenceli hikâyelerle geldi. Süveyş Kanalı. Beyaz köle trafiği! Una, "terilen" olduğunu söylediği pilili bir etek giyiyordu.

"Yeni çıktı" dedi. "Hiç ütülemeye gerek yok. Pilileri *kalıcı*."

(Ah, kalıcı pilili etek!)

Yolculuk için giysi sorunu beni endişelendirmeye başlamıştı. Anglosakson şiirleri "Gezgin" ve "Denizci"den derlenmiş tasvirlerle hava şartları dahil Kuzey Yarıküre'deki bütün etkenlere dair kafamdaki imge, şiddetli, sert ve korkutucu olduğuydu. Giysilerimi, kuzey tehlikesine karşı alınacak ilk önlem olarak görüyordum.

"Bütün ihtiyacın," dedi Frank –nasihatine tıpatıp babam gibi başlayarak–, "Paul'ün pantolonu ve bir bluz. Artı ördüğün hırka." Beklerken son haftalarda, bebek bekleyen bir kadın gibi örgü örmeye başlamıştım; Frank'e büyük beden gri bir kazak, kendime de

geniş ve kapüşonlu, açık kahverengi bir hırka ördüm. Renk olarak kahverengiyi seçmiştim çünkü henüz *gerçek* bir renk seçecek kadar cesur değildim. Son zamanlarda denizyolu şirketinin broşürlerini inceliyordum; parıltılı gece elbiseleri ve son moda mayolar giyen kadınların etkileyici fotoğrafları vardı, dikkat çekici bir tanesinde dar ve sırtı açık bir elbise giyen kadın, akşam yemeği için hazırlanıyor, geniş ceketli yakışıklı bir adam da onun fermuarını çekiyordu; gülüyorlardı, kadın adama omzunun üstünden romantik bir şekilde bakıyordu. Gemi hayatı cinsel mutluluklar kasırgası olarak resmediliyordu; gözler ve eller buluşuyor, bedenlerin buluşması da vaat ediliyordu; bütün yolcular yakışıklı ve güzeldi ve son modaya göre giyiniyorlardı. Bütün gün oyunlarla, yürüyüşlerle, kızarmış hindi ve ıstakoz ve meyveli pasta ve şampanyayla dolu masalarda devamlı yemek yemeyle öylesine canlı bir şekilde geçiyor, ay ışığında dans ediliyordu. İnsan gecenin diğer faaliyetleri için enerji kalıp kalmadığını merak etmeden edemiyordu. Bu yolcuların arasında olacağıma inanamıyordum, hele de sırtı açık bir elbise giyeceğime ve birisinin kahkaha atarak fermuarımı çekeceğine.

Hayallerim başladığı gibi kısa sürede ölüp gitti. Basit ve konforsuz bir hayat yaşayacaktım. Giysilerin bir önemi yoktu.

Yine de üç yüz poundumun hızla azaldığını görünce nispeten yeni olan giysilerimi bir bavulda toplayıp şehre gitmek için feribota bindim; beyaz eldivenlerini takıp şapkalarını giyerek sabah alışverişine çıkanların arasında oturdum, çünkü o günlerde şehre giden herkes "giyinip süslenirdi". Seyyar satıcı gibi giysilerimi ikinci el dükkânlarında satmaya çalıştım, "Ama neredeyse yepyeniler" diye yalvarmamın hep aynı karşılığı aldığını kısa sürede öğrendim: "Hemen hemen hiçbir değerleri yok." Gittikçe artan perişanlığımı ve kimsenin umursamadığı, insanların yüzsüz (paragöz) şehir insanları olduğu "gerçek" dünyayla yüz yüze olmanın paniğini hissedebiliyordum. Bunun bir önemi olmadığını düşünerek kendimi avutamıyordum; çünkü bir önemi vardı, paramı artırmam gerekiyordu. Radyolu pikabımı ve plaklarımı Frank'e vermek istedim, ama o satmam için ısrar etti. Yine yüzsüz bir dükkân sahibi bana on pound ödedi, plakları da kız kardeşime verdim. Sonra mucizevi bir şekilde "isimsiz bir bağışçı", ki onun Charles Brasch olduğunu doğru olarak tahmin etmiştim, "Janet yolculuğu için kendine giysi alsın diye" Frank'e elli pound gönderdi. Şaşırtıcı bir şekilde basit

ve konforsuz yaşamaya gönüllü olan şimdi bendim ve elli poundun "alt tarafı giysiye" harcanamayacak kadar değerli olduğunda ısrar ediyordum. Yine de *Matmazel Modes*'tan aldığım zeytin yeşili yeni paltomu satmayı umduğum Auckland'e gitmek için bir kez daha feribota bindim. On poundu biriktirmek için çektiklerimi ve paltoyu alırken hissettiğim keyfi hatırlayarak kesinlikle para edeceğini düşünüyordum.

"İki şilin, daha fazlası olmaz" dedi tezgâhtar.

Kasvetli, ter ve naftalin kokulu dükkânda bir yığın parlamış, bollaşmış, gözden çıkarılmış giysinin arasına atıldığını görmektense paltoyu saklamaya karar verdim.

Sonra, yolculuğum için kafama göre bir plan yapmak için *Fodor'un Avrupa Rehberi*'nin eski bir baskısını satın aldım ve Frank'e göstermeden barakaya götürdüm; çünkü Frank bunu almamı müsriflik olarak düşünebilirdi. Rehberi okurken daha da şaşırdım, sersemledim, heyecanlandım ve endişelendim. Yurtdışına yolculuk yapmak gerçekten de böyle bir şey miydi? Rehber önemli diye sunulan bilgilerle doluydu; çoğu da ne alınabileceği ve nereden alınabileceğinin listesi halindeydi; dükkân, şehir, ülke isimleriyle deri, ipek, yünlü ürünler, kürk, porselen ve mücevher için en uygun fiyatların nerede bulunduğu detaylarıyla veriliyordu. Seyahat eden herkesin kelepir mal arayan tüccarlar olduğu var sayılıyordu sanki. Rehberde aynı zamanda görülecek yerlerin, müzelerin, galerilerin ve katedrallerin, yapılacak gezilerin, geziler için bulundurulacak giysilerin ve son olarak *Birçok Dilde Çok Kullanılan Kelimeler ve Deyişler*'in listesi vardı (Sayfaları yırtıp yolculuğum sırasında başvurmak için kartondan bir dosyaya yapıştırarak çabucak gerekeni yaptım).

Giyim üzerine verilen öğütleri dikkatle inceledim. Kitap, soğuk Avrupa'ya yolculuk yapanların astarı sıcak tutan ve çıkarılabilir, aynı zamanda sabahlık olarak da kullanılabilecek, kalın bir palto giymeleri gerektiğine vurgu yapıyordu.

Hemen dört metre mavi gri çizgili, ucuz molton kumaş aldım ve bir palto astarı dikmeye çalıştım, ama bu girişimim başarısızlıkla sonuçlandı: Sonuçta astar bir yerde toplandı ve "dökümlü" olmadı ve bazı yerleri paltonun altından sarktı. Ayrıca ordu üretim fazlası dükkânından yeşil keten bezi bir sırt çantası, katlanır saplı bir asker tavası ve para koymak için çocukların bilye torbasına benzeyen

yeşil kumaştan üç küçük torba aldım. Frank, sırt çantasının bavuldan daha iyi olduğunu söylemişti. Arkadaşları, deniz yolculuğu yapanların her zaman yanına *kamara sandığı* aldığını hatırlatmıştı. Kamara sandığımın olmaması çok yoksul olduğum anlamına mı geliyor acaba, diye meraka kapılmıştım.

Northcote'ta kız kardeşime yaptığım ziyaretlerin sonucunda da birçok öğüt aldım. Kız kardeşimin İngiliz arkadaşı Clapham Common'da kalacağımı duyunca bana dehşet içinde baktı.

"Clapham mi? Kesinlikle olmaz! Hiç tavsiye etmem. Korkunç derecede *şehrin içi*, *şehrin tam içi*" dedi, hisleri *şehir* kelimesinin çevresinde dönüyordu. Acaba şehir içi ifadesinin anlamını yanlış mı biliyorum, acaba şehirden farklı bir anlamı mı var diye merak ettim.

"'Şehrin içi" derken ne demek istiyorsun?"

"Bilirsin işte, *şehrin içi*. Fabrikalar filan."

O andan itibaren Londra'da kalacağım yer hayalimde canlanmaya başladı. İnsansız bir sokak görüyordum; yan yana fabrikalar, her biri sokağa açılan küçük gri kapısıyla hangar gibi devasa binalar vardı. Benim bahçeli odam iki fabrikanın arasında yer alıyordu, dar bir geçidin sonundaydı. Bir başka kapı da gerçek bir bahçeyle alakası olmayan, betondan bir alana açılıyordu; ismi de gönülde yatan hayalin dışavurumundan ibaretti. Makinelerin, başlarında insan olmadan gece gündüz gürültüyle çalıştığı fabrikaların sokağında yapayalnızdım. Jess Whitworth'ün büyük şehirle "başa çıkmasının" tasvirini düşündüm; kalacak yerini nasıl bulduğunu, sonra bavullarını bırakıp, isimleri ve sokakları ve ihtiyaçlarını karşılayacağı çeşitli dükkânları not ederek "yönünü bulmak" için nasıl yola koyulduğunu, sonra da yaptığı ön keşfin ardından daha uzaklarda maceraya atılmak için eve dönüp "güç topladığını" düşündüm. İnsanlardan ve dükkânlardan eser olmayan bir yerde kilometrelerce yürüdüğümü, sonra da dar geçitten "Bahçeli Odam'a" döndüğümü hayal etmeye çalıştım. Yolculuktan önceki o haftalarda zihnim kötü hisler uyandıran Kuzey Yarıküre'nin onca imgesiyle dolup taşıyordu; şimdi dönüp baktığımda, o zamanlar düşündüğüm kadar aklım başımda mıydı acaba diye merak ediyorum ve yine geleceğimi planlayan insanlarla çevrili olduğumu hatırladığımda bunu kısmen açıklayabiliyorum.

Hastanede bana zorla kabul ettirilen, çekingenliğim yüzünden kolayca uyum sağladığım uysal, edilgen rolde yaşıyordum bir kez

daha: Bu, en iyi haliyle refakatçileriyle çevrili kraliçe arının rolü, en kötü haliyle de gücü ya da mülkü olmayan bir kurbanın rolüydü. Her iki durumda da insan, kendisine ait değildir; çünkü hepsinin planlanmış gelecekle bir ilgisi vardır.

Pasaportum elime ulaştı. Biletimi almıştım (dönüş biletini, isimsiz bağışçının giyecek için verdiği elli poundla almıştım) ve Wellington'a giden ekspres gece treninin yataklı vagonunda yerimi ayırtmıştım.

Sonra çiçek aşısının etkisi yüzünden hasta oldum, hem de çok hasta oldum. Sanki ölüyormuş gibi hissediyordum. Barakada yarı baygın bir şekilde yattım ve Frank beni annelerinden çok erken ayrılan bebeklere ve kedi yavrularına verilen türden sütle karıştırılmış *Farex* bebek mamasıyla besledi. Sonra aşının etkisinden tam kurtulurken "1918 gribi" denen ve o yıl Auckland'de yayılan gribe yakalandım. İyileşmem uzun sürdü ve artık herhangi bir yere yolculuk yapma düşüncesinden endişe duyuyordum. Her zamanki gibi nazik ve sabırlı olan Frank, dikkatimi dağıtacak ve beni mutlu edecek şeyler (içinde kar fırtınası kopan camdan bir küre, suda açan kâğıttan Japon çiçeği) getirerek hasta bir çocuğu neşelendirir gibi beni de neşelendirmeye çalıştı. Barakanın açık kapısına Çin rüzgâr çanları astı; meltem pencereden girip papaya ağacının yanından bahçenin boşluğuna eserken çanlar şıngırdayarak çalıyordu.

Frank de ben de, sanki yüzyılın sonuymuş ya da milyonlarca yıl hayatta kalmış bir ırkın soyu tükeniyormuşçasına üzerimize çöken kasvetli hali gizleyemiyorduk. Zamanı bambaşka bir şey gibi görüyorduk; sanki kabuğundan yoksun kalmış bir yaratık gibi dokunulunca ya da yalnızca bakılınca titriyordu, ipek yumağından kesilip çıkarılmış ipekböceği gibiydi.

Arkadaşlarımız Karl ve Kay Auckland'den ayrılmıştı. Onları çok özlüyor ve Armidale'den gelen mektuplarını dört gözle bekliyorduk. Maurice Duggan umutsuzluğa kapılmıştı ve çalışmıyordu. Frank bir gün beni Maurice ve Barbara'yı ve hintayvası ağacını görmeye götürdü. Epey havadar bir odada oturup Victoria Los Angeles'ı dinledik; küçük masanın üzerinde *Paris Review* dergileri duruyordu. *Paris Review*. Frank'in "acı çeken romantik" diye tarif ettiği Maurice'e ve Barbara'ya baktım; bana zeki ve edebiyatla ilgili göründüler. İncelikli renklerinin eğitim fakültesindeki sanat öğretmenlerine büyük zevk vereceğini düşündüm. Hayret içinde

bakakalma, herkese ve her şeye ve dünyaya karşı şaşkınlığa düşme becerisine hâlâ fazlasıyla sahiptim.

Yapılması gereken ufak işler vardı: Pegasus Yayınları'ndan Albion Wright kitabımın *Hazine Söylentisi* olan başlığını beğenmeyerek başka bir şey bulmamı önerdi. *Denizin Sesinden* ismini düşündüm, ama hayır dedi, yakın zaman önce –bir öğretmenin yazdığı– *Zilin Sesinden* diye bir kitap basılmıştı. Peki ya *Baykuşlar Öttüğü Zaman*? dedim. Hayır, *Baykuşlar Öterken*, dedi.

Artık akşamları oturup son zamanların konusu üzerine yapılan sohbeti dinliyordum. "Janet İbiza'ya gidiyor ve parası bitene kadar orada yaşayacak..." "Janet önce Londra'ya gitmeyi planlıyor, sonra güneye giden trene binecek... büyük olasılıkla Paris'te bir gece kalacak... oradan Barselona'ya... sonra da Balear Adaları'na giden gemiye binecek... Janet şöyle... Janet böyle yapacak... Janet'ın..."

İçinde bulunduğum kasvetin altında gittikçe yükselen bir macera duygusu vardı. Frank'in kasveti ise, yazılarına daha rahat bir şekilde devam edebileceği için duyduğu rahatlama hissini gizliyordu. Ülkeden ayrılmama nasıl karar verildiğini bile hatırlayamıyordum; yalnızca geri dönüş yolu olmadığını, eğer yolum beni geri getirirse hayatta kalmak için ikinci bir şansımın olmayacağını; benim için en iyisinin, yalnızca kendim olduğum için farklı oluşumun, hatta yazma hevesimin öğrencilik günlerimden beri anormalliğin kanıtı olarak görüldüğü ülkeden kaçmam olduğunu biliyordum.

Ama – ah, önümdeki yolun uzunluğu ve yabancılığı yüzünden, uçsuz bucaksız Pasifik'in öbür yanına yapılacak deniz yolculuğundan, Manş Denizi'ni aşmaktan, Paris'teki geceden, Fransa'da, İspanya'da yolculuk yapmaktan, Akdeniz'i geçmekten gözüm korkmuştu! Peki neden? Her zamanki gibi "Shelley'in gözlerinden" manzarayı ve Akdeniz'i görme düşüncesinin acısını çekiyordum:

> Mavi Akdeniz yatıştırıyor onu,
> uzandığı yerde berrak nehirlerin kıvrımlarıyla...

27
Yolcu

Uzun bir yolculuğa çıkmak üzere olan efsanevi bir karakter gibi önce sınavdan geçmem gerekiyordu; ailemin gözetmenliğinde ve ince elenip sık dokunan bir işlemdi bu ve gemim yola çıkana kadar dört gün sürecekti. Petone'de Polly Hala ve Vere Enişte'yle kalacaktım, yılın bu zamanında ragbi maçları için genellikle kuzeye yolculuk yapan babam da Wellington'da, Polly Hala'nın evinde olacaktı. Annemin iki kız kardeşi Elsie ve Joy da beni Wellington'da görmek istiyordu. Auckland'den uzun ve yol tutmasıyla geçen tren yolculuğunun ardından, aile içindeki doğal sürtüşmelerin sonucu olan cilalama çabası beni dehşete düşürüyordu.

Petone'da Polly Hala bana yatağımı gösterdi, tente bezinden basık bir kamp yatağıydı bu, oturma odası kapısının hemen iç tarafına dayalıydı ve arka kapının altından esen buz gibi rüzgârı alacak kadar alçaktı.

"Baban tabii ki misafir odasındaki yatakta yatacak."

"Ah, tabii ki."

Bana sert bir ifadeyle baktı. "Babanı bırakıp yurtdışına, ta uzaklara neden gittiğini anlayamıyorum. Annen daha yeni öldü ve senin yerin evin, yapman gereken de babana bakmak."

Buna verilecek bir cevabım yoktu. Ertesi sabah babamla feribot iskelesinde buluşacaktık.

Sonra Polly Hala dikkatini giysilerime yöneltti. (Becerikli terzi Polly Hala'nın artık "zor" dikişlerle –erkek paltoları, pantolonlar, takım elbiseler ve kolları ve bedeni süslü kadın elbiseleriyle– dolu küçük bir atölyesi vardı.)

"O korkunç hırkayı ne diye giyiyorsun? Çok büyük ve rengi berbat, hatta bir rengi yok bile. Bunu giyince toprak parçası filan gibi duruyorsun. Hem etekliğinden bütün şeklin belli oluyor!"

"Bu hırkayı ben ördüm" dedim gururla. "Rengi de her şeye uyuyor."

"İç karartıcı."

Polly Hala, bir kez eleştirilerini yaptıktan sonra nazikleşti. "Demek grip oldun. Üşütmemelisin."

O akşam uzun boylu, nazik, kahverengi gözleri ineklerinkine benzeyen Vere Enişte motor fabrikasından eve dönünce Polly Hala

bu sefer onun dış görünüşünü yargılamaya başladı: "Şu atkına bak, öyle olmaması lazım. Paltona ne yaptın, niye öyle sarkıyor?"

Dünyanın terzisi! Durmadan manzarayı çerçeveleyen, hayal gücüyle nesneleri dönüştürmek için onları soyutlayıp donduran bir ressam gibiydi.

Vere Enişte, Polly Hala'nın arzusuna göre dönüştürüldükten sonra sohbet yeniden başladı, hatta nezaket ve kahkahalar da eksik değildi.

Ertesi sabah Polly Hala, kurbağa yeşili arabasıyla beni feribotla gelen babamı karşılamaya götürdü; onu, gökyüzünün ve denizin buz gibi ışığında daha da beyaz görünen beyazlayan saçları ve –boyalı ayakkabıları ve pırıl pırıl yeni takım elbisesiyle dış görünüşü şık olsa da– kederin verdiği iç dağınıklığından kaynaklanan terk edilmiş görüntüsüyle iskele merdiveninden aşağı inerken görünce gözyaşlarına boğuldum ve ona doğru ilerledim. Annem öldüğünden beri onu görmemiştim. Çocuk gibi bükülmüş dudağı titredi ve birbirimizi kucaklayıp ağladık. Polly Hala'nın aksine babam, aldığım burs ve yurtdışına yapacağım yolculuk için benimle iftihar ediyordu ve gurur duygusu uyandığında, daha çok acı veren duyguları her zaman bastırabilirdi.

"Demek yuvaya gidiyorsun" dedi.

Şaşırmıştım. Daha önce Kuzey Yarıküre'yi *yuva* olarak adlandırdığını hiç duymamıştım; Birleşik Krallık'tan hâlâ *Yuva* olarak bahsedenlere genellikle gülerdi; küçümser bir şekilde, "Yuvaymış, hadi oradan. Yuva işte tam burası. Yoksa ben de yan yan hoplayarak Pukereraki'ye giderim" dediğini duymuştum.

Orada kaldığım süre boyunca birçok kez, "Biliyorsunuz ya, Janet yuvaya gidiyor" diye tekrarladığını duydum. "Deli yeğen" kimliğimi neredeyse örten bir saygınlık kazanmıştım. Artık "Yurtdışına, *yuvaya* giden yeğen"dim.

Babamın "yuva" kelimesini, Polly Hala'ya, Vere Enişte'ye ve diğer akrabalara saygısından kullandığını birdenbire fark ettim; çünkü içgüdüsel nezaketle ya da farklı görünmekten hoşlanmadığı için benimsediği dil, *onların* diliydi. Hem bıçağı ve çatalı farklı bir şekilde, Polly Hala'nın tarzında kullanıyordu. Bir kere bile osurmadı. Dediğim gibi Polly Hala ve Vere Enişte "cemiyet içinde" diye düşünülüyordu; birkaç belediye başkanı ve konsey üyesi ve "saygın" olduğu bilinen başka insanlarla çevrili, değişken ve belli

belirsiz bir alandı bu cemiyet. "O, önemli birisi, biliyorsun" derdi Polly Hala. Hiç kimseden, "O önemsiz birisi" diye bahsettiğini duymamıştım, ama herkesin önemli olmadığını ima etmişti.

Annemin kız kardeşleri Elsie ve Joy, beni sabah çayı için Kirkcaldies mağazasına götürdüler. Onlar da giysilerimi ve "kısmetimi" bulmamış, yani evlenmemiş olmamı eleştirdiler, ama onların eleştirileri sert ya da kırıcı değildi. Sanki gençliklerinde de varmış gibi Kirkcaldies'in eski günlerinden söz ederken kahkahalara boğulan güzel kadınlardı onlar. Hoşgörülü, nazik ve ilgiliydiler; Joy Teyze'nin kahverengi gözleri, vahşi bir yaratığın gözleri gibi endişe ve şaşkınlık parıltıları saçıyordu; onu çok iyi tanımadığım için o bakışın nereden geldiğini tahmin edemiyordum.

İkisi de kuzey kışı için daha kalın bir paltoya ihtiyacım olduğunda ısrar ettiler ve parasını "kırışarak" bana sıcak tutan kahverengi bir palto satın aldılar.

"Şimdi daha şık görünüyorsun" dediler.

Polly Hala bile yeni paltomu onayladı.

"En azından şu berbat ceketi kapatıyor."

Onu bağışladım; dünyanın terzisi olmak sorumluluk gerektirirdi.

Ruahine limana girdi. O akşam yola çıkıyordum. Polly Hala, Vere Enişte ve babam gemiye kadar benimle geldiler; ana güverteden birkaç kat aşağıda olan altı yataklı kamarayı bulmama yardım ettiler, sonra sanki gemi bir hapishaneymiş, sanki tutsak edilmekten korkuyorlarmış gibi kıyıya, rıhtıma çıktılar.

"Geminin gidişini görmek için kalamayacağız."

Babam gemiden de tren lokomotifi gibi gururla, dişi olarak bahsediyordu. Nehirlerden de kadın gibi bahseder, hava durumunu kollayarak bakıp uyarırdı, "Nehir haşin akıyor..."

Güvertede, kalabalık yolcu grubunun arasında durdum, herkes kâğıt şeritler atıyor ve rıhtımdaki izleyiciler onları yakalıyordu; çünkü o günlerde gemiyle yolculuk yapmak önemli bir olaydı. Eski melodiler, Maori şarkıları ve birkaç askeri marş çalan bir bando vardı. Rıhtımdaki sundurmaya yarı sığınmış ve rüzgâra karşı birbirine sokulmuş olan, mavi paltosu içinde son derece derli toplu Polly Hala'ya, onun yanında duran uzun boylu Vere Enişte'ye ve babama son bir kez bakmak için güvertede kaldım; sonra son bir kez el salladım ve Polly Hala'nın "Vere Enişte ve benden" diye fısıl-

dayarak elime sıkıştırdığı beş poundu sıkı sıkı tutup merdivenlere doğru gittim. O sırada bando da "İşte Vakit Geldi"yi çalıyordu ve müzik, içime daldırılan uzun bir kaşık gibi derinlere ulaştı ve beni heyecanlandırdı.

Yatağımın kapının hemen yanında olduğu altı yataklı kamarama geldim. Benden daha iyi bilenlerin tavsiyesine uyup yanımda küçük, oval bir şişede lavanta kokulu tuz ve küçük teneke bir kutuda kraker ve bir tüp Kwells mide bulantısı önleyici getirmiştim. Bunları dolabın çekmecesine koydum; çünkü ihtiyacım olmayacağına emindim. Motorun titreştiğini ve Wellington Limanı'ndan ayrılırken geminin yavaşça hareket ettiğini hissettim.

"İyi gidiyor" diye düşündüm, bütün deniz tutması korkuları yok olurken. "İlk okyanus yolculuğum ve sorunsuz ilerliyor."

Güverteye çıktım. Dans eden ve gece elbisesi giyen yolcuların ortaya çıkması için henüz çok erkendi, ama bir yerlerde müzik çalıyor, konuşma ve kahkaha sesleri geliyordu.

Wellington'un ışıkları artık uzakta parıldıyordu. Güverte korkuluklarına yaslandım ve korkudan ve sevinçten ağlayacak gibi hissettim. Sonra birdenbire geminin hareketleri değişti, daha sert yükselip alçalmaya ve bir yandan öbür yana sallanmaya başladı: Açık denizdeydik. Yolculuğum başlamıştı.

ÜÇÜNCÜ CİLT

ŞEHRİN YANSIMASINDAN GELEN ELÇİ

Üçüncü cilt, adı geçen arkadaşlarıma, aileme ve özellikle Profesör Robert Hugh Cawley ile çalışma arkadaşlarına adanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

Üçlü Tanıklık

1
Karadan Çok Uzakta, Denizde Seyir

Ruahine Yeni Zelanda kıyısından çok uzakta, temmuz ayının buz gibi denizlerinde inip kalktı ve sallandı.

Altı yataklı kamarada, turist broşüründe resmedilen ferahlıktan eser yoktu: Hareket edecek çok az bir alan vardı, bu arada yalnızca en uçtaki ve üstteki yataklardaki kadınların ayrıcalıklı yüzleri, krem rengi "fırıldağın" ya da tavanda belli bir açıyla duran vantilatörün üflediği –ılık, durmuş– havayla temas edebiliyordu. Zamanın zengin öğesi içinde gökyüzünden, dünyadan ve ışıktan soyutlanmış bir halde kamara kapısının yanındaki ranzanın bana ait alt yatağında yatıp diğer yolcuların heyecanlı konuşmalarını dinledim; bu yolcular Hamilton'dan gelen ve yurtdışına ilk kez çıkan ofis çalışanı iki kız; Avustralyalı, dünyayı birçok kez "dolaşmış" ve yolculukları sırasında çekilmiş fotoğrafları göstermeye hevesli, koyu renk saçlı ufak tefek bir kadın; değişim programıyla bir yıl Yeni Zelanda'da kaldıktan sonra İngiltere'nin iç kesimlerine geri dönmekte olan bir öğretmen; Norveçli ünlü bir yazarın kızı ve kendisi de yazar olan ve eve, Norveç'e dönen orta yaşlı sessiz bir kadındı. Duvarların bile kabarıp sallanıyor gibi göründüğü mide bulandıracak kadar sıcak, titreşen kamarada, raflara istiflenmiş gibi duran üst üste yığılmış bedenlerin ve etrafa asılı yeni yıkanmış ya da kurumuş iç çamaşırları ve her bir korkuluğun üzerindeki bedenden ayrılmış gevşek bacaklar gibi çorapların kokuları ve gölgelerinin yarattığı klostrofobik ortamda, beklenti ve endişenin hummalı heyecanı etrafında dönen kelime kalabalığının arasında başım dönüyor, *Ruahine*'in her bir sallantısı, inip kalkışı ve dalışıyla da öğürüyordum. Hissettiğim rahatsızlık, ne deneyimli bir yolcu ve Frank Sargeson'ın arkadaşı olan Jess Whitworth'ün tavsiye ettiği Kwells tabletleriyle ne de kalp şeklinde kesme camlı şişedeki lavanta parfümlü, lavanta kurdeleli, kokulu tuzlarla giderilebiliyordu. Yemek yiyemediğim için Jess'in bana "en iyi arkadaşım" olarak göreceğimi garanti ederek verdiği krakerleri yiyordum.

Üç gün durmadan devam eden deniz tutması ve kısa süre önce geçirdiğim gribin geri dönmesiyle geminin hastanesine götürüldüm; orada, yol tutmasından çekmiş herkesin gayet iyi bildiği halsizlik içinde, neredeyse çaresiz bir şekilde yaklaşık iki hafta bo-

yunca yattım, ta ki gemi Panama Kanalı'na girmek için yavaşlamaya başlayana kadar. O zaman sandalyede oturup timsahların güneşlendiği, şatafatlı papağanların çiçek açmış sarmaşıkların ağırlığıyla eğilip suya değen ağaçların arasında uçuştuğu, buna da görünen her şeyin kaç dolar ettiğini duyuran Amerikalı rehberin eşlik ettiği Panama Ormanı tiyatrosunu seyredebildim. Gemi Curaçao'ya vardığında ve bir günlüğüne Willemstad'a demir attığımızda motorlar ve hareket durunca mide bulantım geçti. Hafifçe sallanması dışında gemi hareket etmediği için açık büfe yemekten yiyebildim ve ilk defa yabancı bir ülkeye ayak basarak Willemstad'da karaya çıkabildim. Uzun bir yolculuğun sonunda durup toprağı öpme âdetini nasıl da iyi anlıyordum! Bununla birlikte Willemstad'a iner inmez karşılaştığım zemin betondu ve insanın burnuna gelen koku taze ot kokusu değil, rafineriden gelen petrol kokusuydu; yine de binaların donuk kırmızıları, kahverengileri ve bejleri üzerine vuran ve yukarısındaki ışık yeniydi ve yapraklar boyanmış gibi zehirli bir parlaklıkla ışıldıyordu. Willemstad'ın sokaklarında tek başıma dolaştım. Müzenin bahçesine oturup tanımadık taşların üzerinde güneşlenen tanımadık kertenkeleleri, ağaçlara üşüşen ve daha önce hiç görmediğim ya da ötüşünü duymadığım kuşları seyrettim. Sonra ırmağın kıyısında yürüdüm ve boş şişelerle tenekelere dikkat edince "başka ülke" karşılaştırmasının farkına vardım – bizim nehirlerimiz miskin ve kirli değil de saf ve hızlıydı, değil mi? Hem nehir kıyısında yürüyen insanlar, zinde Yeni Zelandalıların aksine ne kadar da yoksul ve hastalıklı görünüyorlardı! Küçük bir gezici hayvanat bahçesi, boş bir araziye pazar eğlencesi mekânı kurmuştu: Kürkü yamalı sefil bir ayı ve pis kokulu sarı-kahverengi bir aslan barındıran daracık kafesler, hepsi de Yeni Zelanda'da edindiğim "yurtdışındaki" insanların hayvanlara karşı pek acımasız olduğu, başka ülkelerin fakir ve Yeni Zelanda kadar uygar olmadığı fikrine uygun düşüyordu. Bulunduğum ilk yabancı ülkede hâlâ eski önyargı elbiselerini giyiyordum. Ve ilk defa tenlerinin rengi kahverengi ve sarının farklı tonları değil de simsiyah olan bir grup insan görmüştüm. Okulda Maori ve Pakehaların[1] eşit fırsatlara sahip olduğunu öğrenmiş ve bana öğretilenlere inanmıştım. Ayrıca Çinlilerin bahçecilikte ve meyve yetiştiriciliğinde çok iyi olduğunu,

1 Pakeha: Maori dilinde Avrupa kökenli beyaz Yeni Zelandalılara verilen isim. (ç. n.)

Yunanların mükemmel balıkçı, Maorilerin de ağır araç şoförlüğünde en iyi olduklarını öğrenmiştim.

Eğitim fakültesindeki bir öğretim üyesi bize, bir sınıf dolusu Pakeha'ya "Maoriler mekanik işlere yatkındır" diye anlatmıştı. Afro-Amerikalılar ve yerlilerle yüz yüze gelince köle grupları arasında yapılan karşılaştırmaları aklımdan kovdum. Önyargılı olmadığımı göstermek için içtenlikle "Merhaba" dedim, ama selamımı sohbet etme girişimi takip ettiği zaman endişeye kapıldım; çünkü söyleyecek hiçbir şeyim yoktu. Ve işte buradaydım, "deneyimlerimi artırmak" için yurtdışında gezmeye çıkmıştım ve şimdiden varılan yeri değil de çıkış noktasını irdeleyerek her yeni gezginin ve eğitimlinin zorunlu olarak deneyimlediği değişimi yaşıyordum. Yıllar boyunca kaçırmadığım kovboy filmleri ve beyaz atlı, sarı saçlı "iyiler" ve koyu tenli, koyu renk atlı ve şapkalı "kötüler"le, dürüst ve çalışkan Amerikalı çiftlik sahiplerine karşı Meksikalı haydutlar ve sığır hırsızlarıyla, kovboy ve süvariler "barış ve herkes için adil bir düzen" amaçlarken yıkım ve katliam yapmaya kararlı olan Amerikalı yerliler hakkında çocukken seyrettiğim bütün filmler, dedektif hikâyeleri dahil bütün iyi adam-kötü adam sahneleri belli bir mantığın işlemesine olanak sağlıyordu. Bir yandan da hiç dokunulmadan duran, belki de bilinmeyen ve kuşkulanılmayan ama ihtiyatsız gezgini yeni topraklarda etkileyerek bu mantığı sarsmaya hazır hisler biriktirmişti.

Willemstad dubalı köprüsünü geçip *Ruahine*'e dönmeden önce, herkesin

> Rom ve Coca-Cola içerek
> Yanki doları için çalışarak...

diye şarkı söylediği Yeni Zelanda'da köklerinin olduğunu duyduğum ya da okuduğum ya da düşündüğüm bir ritüel gerçekleştirdim. Panama Kanalı'nı geçerken Amerikalı rehber neredeyse her cümlesinde "dolar" kelimesini kullanmıştı: Burada, Willemstad'da, Coca-Cola reklamları her yerdeydi. Yabancı topraklara ilk ziyaretimi, sanki kilisede şarap yudumluyormuş gibi büyük bir saygıyla ilk kez bir şişe Coca-Cola içerek tamamladım. 1950'lerin sonlarında Coca-Cola'nın büyülü ve umut veren bir havası, Amerika Birleşik Devletleri'nin dışındaki birçoklarına göre özünde Amerikalı olan

her şeyi kapsayan bir sembol olduğunu, eliaçık, iyi, dolar tadı verilmiş, yeni dünyaya ait, henüz gün ışığının gücü karşısında sönükleşmemiş bir sabahın parıltısına bulanmış olduğunu hatırlatmak gerekir.

Yolculuğumun son haftasında gemi yeniden yola çıktığında yemek salonuna yine dönemeyince, yatak takımımı güverteye götürüp gökyüzünün altında, serin havada uyudum; ancak sabahın erken saatlerinde güverteyi temizleyenler kova kova sular dökmeye başlayınca kamaraya döndüm. Hastanede kaldığım sırada çok şey olmuştu: Yolcu karışımı dönüp dolaşıp yeni bileşikler oluşturmuştu; gülünç kimseler, liderler, dedikoduların hedefi olanlar, harika ve güzel kişiler, virüsler gibi diğerlerinden ayrılmış, tanımlanmış ve incelenmişti. Hareketli Pasifik ve şimdi de Atlas Okyanusu, uzak kıyılarda cisimleri sürüklemekle pek de meşgul değildi, öyle ki her uzun yolculukta su yüzeyine çıkan bu özel yolcuları *Ruahine*'in güvertesine savurmayı başaramamıştı. Kamaramızda en çok konuşulan ve hayranlık duyulan, Oxford'a gitmekte olan burs kazanmış güzel ve akıllı sarışın kızdı; birçok refakatçisi olması, akşam yemeğini kaptanın masasında yemesi, geminin doktoruyla dans etmesi yüzünden ona imreniliyordu aynı zamanda; bu arada diğerleri, karadaki ve denizdeki "diğerleri" gibi daha az görkemli olan kavalyelerle tatmin olmak zorundaydı. Bir de hayranlarıyla çevirili, kendine güvenle dinlenme salonunda müzik yapan genç piyanist vardı. Ah, başardığım herhangi bir iş yüzünden bana hayran olunmasını nasıl da arzuluyordum! Ah, yurtdışına edebiyat bursuyla yolculuk yaptığımı herkesin bilmesini nasıl da istiyordum! Herkes nasıl bu kadar kendinden emin görünebiliyordu? Bir de Panama ve Willemstad'dan bir yığın eşya satın alan iki ofis çalışanı kız vardı (Norveçli yazar ve ben hariç herkes ipek kimonolar, pijamalar, eşarplar, parıltılı cüzdanlar almıştı); nedense sanki bütün dünya onlara aitmiş gibi konuşuyorlar ve davranıyorlardı ve sanki Büyük Britanya'ya ayak basar basmaz mülkiyet belgeleri onlara özel bir törenle teslim edilecekti. Avustralyalı kadın, fotoğrafları ve yolculuk hikâyeleriyle belki de göründüğü kadar kendinden emin değildi; çünkü konuştukça, onu bir öyküde ya da romanda yazar tarafından harekete geçirilmiş ve bir türlü duramayan bir kişiye benzetiyordum: Bir o yana bir bu yana gitmiş, kuzeyden güneye, doğudan batıya her yeri dolaşmıştı

ve birisi ona "eninde sonunda", "nihayetinde" nerede yaşamayı tasarladığını sorduğu zaman gözlerindeki panik belli oluyordu; çünkü elbette, sonsuza kadar yolculuk yapamazdı... yoksa yapabilir miydi? Bazen başka bir şansı olmadığını, geri dönmek için çok geç olduğunu, artık dönülecek bir "yeri" olmadığını hissediyor gibi görünüyordu. Kısa bir süre için ya ben de onun gibi olursam, hiçbir yeri evi gibi hissetmeyen, kaderinde yolculuk yapmak olan birisine dönüşürsem diye düşündüm.

Ve onları seyredip dinlerken daha üstün hissetmeye çalışarak kendimi yatıştırdım ve içimden şöyle dedim: "Her şeyi zihnime kaydettiğimi bilmiyorlar, onların içini, maskelerinin ardındakini, ta kalplerinin derinlerini görebildiğimin farkında değiller; çünkü bir yazar olacak ve öyle kalacaksam söyledikleri ve yaptıkları her şeydeki işaretleri takip etmeliyim ve sessizlik ve hareketsizlik içinde yüzlerini, bereketli toprakların ve bataklık kuşlarıyla gizli bataklıkların ve karlarla yumuşamış, kaya oluşumlarının görüldüğü uzaktaki sipsivri dağların üzerine kendilerine özel izobar ve izoterm eğrileri çizilmiş yüzleri ve gözleri okumalıyım. Sonsuza dek izlemeli ve dinlemeliyim."

Yolculuk bütün detaylarıyla aklımda kalmadı. Yalnızca kâbusu ve kıskançlıkla dolu arzuları hatırlıyorum. Willemstad'daki günü, yolcuların gruplaşmasını, heyecanlarını ve beklentilerini hatırlıyorum. Bana bir daha asla deniz yolculuğu yapmamamı öğütleyen ciddi doktoru hatırlıyorum. Çaydanlığın üzerindeki işaretler gibi görünen bir altın kordon takan kırmızı yüzlü kaptanı hatırlıyorum – bu ayrıntılar, deniz tutmasının getirdiği kendi dalgalarımın üzerine fırlatılan küçük gemiler gibi aklımda kalmış, ki deniz tutmasından mustarip olanlar bilir, hiç bitmeyen istek geminin hareketinin durması, hasta yolcunun bir adaya, herhangi bir adada kıyıya, sanki yalnız başına olan bir deniz kazazedesini ararken kara parçası tesadüfen bulunurmuş gibi orada bulunan herhangi bir karaya çıkarılmasıdır. Geçmişte dayanıklılık alıştırması yapmıştım. Yolculuk sırasında hazırlıklı değildim, her hareketin mide bulandırıcı bir çaba olduğu ve saniyelerin, dakikaların, saatlerin ve günlerin zulmedici bir zaman dağı haline geldiği, insan gücümü berbat bir şekilde yok eden saldırıya karşı kendimi savunamamıştım. Pasifik Okyanusu'nu geçip hayatta kalmanın ödülü, son kalan bir avuç kaya ve toprak, yavaşça beliren varış noktasının altında

gömülene kadar korkunç dağın yavaş yavaş erimesinin gözümde canlandığı bir imgelem.

Denizde geçen otuz iki günden sonra, otuz ikinci yaş günümden bir sonraki gün, *Ruahine* Southampton rıhtımına yanaştı ve yolcular, Londra'daki Waterloo İstasyonu'na gitmek için bekleyen trene bindiler.

2
Beyefendi

Waterloo İstasyonu. İki bavulum ve daktilomu koyduğum yeşil sırt çantamla ayaktayım ve eşyalarımı sokağa ve bir sıra taksiye doğru iterken Traveller's Joy marka el çantamı sıkı sıkı tutuyorum. Neredeyse görev gibi kendi kendime "Demek ki Londra burası" diye tekrar ederek, diğer yolcular, karşılamaya gelen arkadaşları ve aileleri tarafından alıp götürülürken onları seyrediyorum. Yağmur yağıyor, hava gri ve siyah taksiler cenaze arabalarına benziyor. Yakında Dostlar Pansiyonu'ndaki bir odada güvende olacağımı ve sonunda toprak üzerinde bir yatak talep edebileceğimi bilmenin verdiği hoş bir tatmin duygusuyla –filmlerde gördüğüm gibi– bir taksiye işaret ediyorum ve cesaretle "Euston Yolu'ndaki Dostlar Pansiyonu, lütfen" diyorum.

Taksi, yağmurla yıkanan sokaklarda mide bulandıracak şekilde bir yukarı bir aşağı salınarak Euston Yolu'na ve Dostlar Cemiyeti Pansiyonu'na doğru ilerliyor. Ve işte buradayım; bavullarım yanımda, kaldırım üzerinde ve en az bir hafta boyunca evim olacak binanın dışında duruyorum. Sonunda oraya ulaşmış olmanın verdiği sevinç içimi kaplamış halde ön kapıya doğru merdivenlerden çıkıp zile basarken bavullarımı kendime yaklaştırıyorum. Ayak sesleri. Kapı açılıyor.

"Ben Yeni Zelanda'dan Janet Frame" diyorum çabucak beyaz saçlı kadına. "Size mektup yazıp bir hafta için oda ayırtmıştım."

Kadın kaşlarını çattı. "Adın ne demiştin?"

"Janet Frame, Yeni Zelanda'dan." *Yeni Zelanda*'yı vurguluyorum.

"Lütfen bir dakika bekler misin?"

Kadın resepsiyondaki bir defteri inceliyor ve kaşlarını daha da derin çatarak geri dönüyor.

"Bir yanlışlık olmuş. Yeni Zelandalı Janet Frame'den mektup almadık. Tamamen doluyuz. Ağustos sonundayız, biliyorsun."

"Ah, evet." İçimden düşünüyorum, "Elbette ki biliyorum, resmi tatilleri sıralayan bütün o kitaplar. "Ağustos ayı insanlar ve en sevdikleri adalar için.'"

Kadın yineliyor: "Üzgünüm. Boş yerimiz yok. Mektubun bize ulaşmadı."

Buna inanamayarak ve paniği üzerimden atmaya çalışarak, kazanan kozum olduğunu düşündüğüm oyunu oynuyorum.

"Yeni Zelanda'da, *her zaman* sizinle kalan bir arkadaşım var. Jess Whitworth." (Kuşkusuz Jess Whitworth'ü tanıyor olmalı!)

"Üzgünüm Bayan Frame. Onu hatırlamıyorum. Ve tamamen doluyuz. Belki önümüzdeki hafta..."

Şimdi gözyaşları içindeyim.

"Ama gelecek haftaya çok var. *Ta Yeni Zelanda'dan geldim.* Ülkeye yeni ayak bastım."

Kadın sabırla gülümsüyor.

"Dünyanın dört bir yanından misafirlerimiz oluyor. Her gün."

"Ama size mektup yazdım. Hem ülkeye yeni geldim. Daha önce Londra'ya hiç gelmemiştim" diye ekliyorum umutsuzca. "Daha önce Londra'ya hiç gelmedim ve nerede kalacağımı bilmiyorum."

Yeni Zelanda'dan getirdiğim şeylerle çevrili olduğum o halim gözümün önüne geliyor hâlâ – iki eski bavul, Frank Sargeson'ın otuz yıl önce Avrupa'yı bir sırt çantasıyla yürüyerek gezdiği için ihtiyacım olacağında ısrar ettiği yeşil keten bezi sırt çantası, Gordon ailesinin hediyesi olan koskoca bir on pound değerinde deri Traveller's Joy el çantası. Pansiyonun kapısında kararsız bir şekilde dururken Frank'le sararmış eski *New Statesman* dergilerine gömülüp arka sayfadaki ilanları okuduğumuzu hatırladım: Kiralık Odalar - St. John's Wood, Swiss Cottage, Hampstead Heath, Earls Court. O zamanlar bilmediğim, romantik bir şekilde baştan çıkarıcı isimlerdi bunlar, ama şimdi beni düşmanca karanlık bir bilinmezliğe doğru çeken, elle tutulacak ya da ayak basılacak yeri olmayan sarp kayalıklar gibiydiler.

"Londra'da hiç arkadaşın yok mu?" diye sordu kadın.

"Hayır" dedim, sesim titreyerek.

"YWCA'nın pansiyonu var, buradan çok uzakta değil. Telefon edip odaları var mı diye sorayım."

Birkaç dakika sonra güzel haberle geri döndü, iki gün için boş olan "ortak bir oda" vardı.

Kadın bir taksi çağırtmayı önerdi.

"Lütfen. Ve çok teşekkür ederim."

Bavullarımla pis bir Londra binasının basamaklarında dururken bir an için zihnimin bir köşesinde "varışın" hiç bitmeyen dramatik ertelenişini, efsanelerdeki ve kurmaca yapıtlardaki yerini düşündüm. Bir kez daha gerçeklik olarak, cilalanmış kurgunun cevheri olarak kazılıp çıkartılma duygusunun heyecanını yaşadım. Yolculuk, varış, varışın sürprizleri ve sorunları. Londra'daki ilk deneyimimde bile kurgusal yazındaki *Mektubun* hatırlatması vardı – kaybolan mektup, bulunan mektup, Macbeth'teki "Benimle zafer gününde buluştular ve en mükemmel şekilde öğrendim ki ölümsüzlerin bildiğinden daha fazlasını biliyorlar..." gibi hayatların kaybolmasına yol açacak ve kaderi değiştirebilecek kadar etkili mektup; mektubu getirenin, başarılı olan ya da başarısızlığa uğrayan habercinin rolü. Bir an için yazdığım mektubun kaybolması, kaybın kurgusal hediyesinin yanında önemsiz gibi göründü; sanki her olayın içinde yalnızca hayal gücü ve ona hizmet eden çeşitli diller aracılığıyla ulaşılan bir yansıma yatıyordu. Platon'un mağarasındaki gölgeler gibi, hayatlarımız ve dünya bize hayal gücümüz, yani Elçi tarafından gösterilen şehir yansımalarını taşıyordu.

Kurgusal olasılıklara ve hevesime rağmen Londra'daki ilk gün kasvetli ve rahatsızdı. Ağustosun sonlarında Londra, kararan kış için çoktan perdelerini kapamaya başlamıştı. İki gün için bir oda bulduğum YWCA, bana gürültüsü olmayan, anahtarların durmadan şakırdamadığı ve ziyaretçilerin denetlenmeye girişilmediği bir akıl hastanesini hatırlatıyordu; gerçi yatak odalarının ve banyoların ve sıra sıra dizilmiş ve görünüşüyle kokusu hastanedekiler gibi olan tuvaletlerin kapı içlerine raptiyelenmiş, kuralların yazılı olduğu kâğıtlarla denetleme yapma konusunda bir çaba vardı. Banyolar mağara gibiydi, yerleri buz gibi siyah-beyaz fayans döşeliydi.

Lütfen banyoyu başkalarının nasıl bulmasını istiyorsanız öyle bırakın. Altın Kural'ın pansiyona uygun bir çevirisiydi; makul bir şekilde ahlakiydi, özgeciliğin ve Hıristiyan prensiplerinin uygulanmasını öngörüyordu. Alt kattaki ofiste, bavulların bırakılabileceği bir kabin vardı. Yüz hatları sert bir kadın, misafirlerin giriş çıkış-

larını denetliyordu ve postayı, mektuplar kutsal tabletlermiş gibi bir tavırla dağıtıyordu. mektupların gücünün farkında olan ben, gerçekten de böyle olabileceğini biliyordum.

Otoritenin sürekli varlığı yüzünden YWCA'nın göz korkutucu olduğunu düşünsem de misafirlerin mutlu ve arkadaş canlısı olduğunu görmüştüm; yeni gelişler, ayrılışlar, geziler tartışılırken etrafı heyecanlı bir atmosfer kaplıyordu. Yemekhanenin yemekleri ucuz ve boldu ve kısa sürede Londra'nın heyecanlı "yabancılarından" biri olup çıktım. Odamı Singapur'dan gelen bir kadınla paylaşıyordum; o da benim kadar saf, Piccadilly Circus'ı[2] gezmeyi hayal ederek metroyla oraya gitmiş ve Piccadilly Circus gerçeğini (yani düşündüğümüz gibi gerçek bir sirk olmadığını) keşfetmekle kalmamış, aynı zamanda günü de metroda mahsur kalarak geçirmişti.

Özgürlüğüme hayret ediyordum, özellikle de Kraliçe Victoria Dönemi havası ve çoğu Londra binasının görünüşü, geçmişimden –korku dolu– bir sağanak yağdırdığı için. Sırılsıklam kalışım geçiciydi: Yine paralelliği, yansıyan hayali düşünmek beni ayakta tutmuş, geçmişin kâbusundan beni korumuştu.

Oradaki ilk akşamımda, Jess Withworth'ün Bahçeli Oda'da kaldığı Clapham Common'daki adrese telefon ettim. Romantik isimler gerçeğiyle yüzleşince hayal kırıklığına uğramış olsam da hayal ettiğim gibi olduğunu düşündüğüm *Bahçeli Oda*'da kalmaktan hoşlanacağımı umut ediyordum hâlâ. Ana binadaki kiracılardan birisi, Patrick Reilly diye bir adam, konukevinin sahipleri İskoçya'dayken oradan kendisinin sorumlu olduğunu, haftada on yedi şilin altı peniye boş bir Bahçeli Oda bulunduğunu ve istediğim zaman taşınabileceğimi söylediği zaman Londra'ya varışımın onca perişanlığını unutup cennetten bir parçayı dört gözle beklemeye başladım.

Patrick Reilly oraya ertesi gün taşınmamı önerdi. İşten bir gün izin alacak ve benimle buluşup odama yerleşmeme yardım edecekti. Ne kadar nazik, diye düşünmüştüm.

Dediğine göre Yeni Zelandalı aksanım, gerçek bir soruşturmacı olduğumu kanıtlıyordu.

YWCA'dan ayrılışım, iki akşam kalacağıma söz verdiğim için kınama seremonisiyle gerçekleşti.

2 Circus: Anlamı hem "alan, meydan" hem de "sirk". (ç. n.)

"Yılın bu zamanında oda bulmak zordur. Genelde geri ödeme yapmayız" dedi pansiyon müdürü.

Kusurlu davranışımın ve düşüncesizliğimin sorumluluğunu bütünüyle üstlendim. Özür diledim. Kurumları geliştiren, ahlaki bildirilerin doğruluğu ve kurumları kullananların borçları ve alacakları kadar açık bir şekilde verilmesi gereken hükümlerdi, bunu biliyordum.

Bir sonraki akşamüzeri Clapham Parkı'nın kuzey tarafındaki Cedars Yolu'na taksiyle ulaştım. Patrick Reilly, Bahçeli Odam'a kadar bana eşlik etmek için bekliyordu.

Ve işte Bay Reilly, yan bahçe kapısından Bahçeli Oda üç numaraya bavullarımı taşıyordu. Yüksek sınır duvarına bir sıra halinde dizilmiş tuğladan dört oda vardı, yüzleri ana binanın bahçesine dönüktü. Odadan çok kulübeye benziyorlardı, zeminleri doğrudan toprağa oturtulmuş, araya hiçbir rutubet yalıtımı koyulmamıştı.

"Umarım kışın bu odada kalmazsın" dedi Patrick Reilly. "Geçen kış burada bir kadın zatürreeden öldü."

En uçtaki odayı işaret etti.

"Orada şimdi bir Rus balet kalıyor. Geçen sene de Avrupalı bir prens vardı."

Patrick Reilly konuşkandı ve hoş bir İrlandalı aksanı vardı. Güçlü ve sağlam yapılıydı, uzun boylu değildi, saçları beyazlaşmaya başlamıştı; geniş yüzü pürüzsüz ve soluktu, kahverengi gözleri nemliydi. Ara sıra sıkı sıkıya büzdüğü dudakları, bana içsel ufukların belli ölçüde kısıtlandığının işaretini veriyordu: Buna, sınırlarını belirtmek de diyebiliriz. Attığı adımlar çevik ve kendinden emindi. Anahtarı üç numaranın kapısındaki kilide sapladı ve biraz ittirip kaktırarak, içeride birkaç yatak örtüsüyle dar bir yatağın, perdeli bir gardırobun, bir sandalyenin olduğu ve hasır yaygıyla kaplı yerde, kapının hemen arkasında, bozuk para atılarak çalışan elektrik sayacına bağlı tek bir elektrik ocağı bulunan nem kokulu küçük odanın kapısını açtı. Kapının yanında küçük ve kare bir pencere vardı ve tavanda tek bir lamba asılıydı. Elektrik ocağının yanındaki bir kutunun üstüne çeşitli tabaklar, tencereler ve tavalar yığılmıştı.

"Daktilom için bir yere ihtiyacım var" dedim.

"Bodrumdan bir masa getiririm. Eski mobilyalarla ve ıvır zıvırla dolu. Hem sana banyoyu ve ana binadaki termosifonu da göstereyim. Bir fincan çay ister misin?"

Daracık banyoya göz attım ve Patrick Reilly'nin, banyo suyunu ısıtan termosifonun işleyişi üzerine verdiği talimatları aklımda tutmaya çalıştım. Beni dikkatli olmam için uyardı, yoksa termosifon patlayabilirdi. Dediğine göre bir ya da iki sene önce birisi ölmüştü. Ev de neredeyse harabeye dönmüştü.

"Neyse, zaten ölmemişerdi, yaralanmışlardı" diye düzeltti. "Benden önce oldu bu."

Patrick Reilly, Misafir Karşılayıcı ve aynı zamanda Uyarıda Bulunucu gibi efsanevi özellikler kazanmaya başlıyordu: Bu ilk karşılaşmamızda bile Clapham Common'ın kuzey tarafındaki Cedars Yolu'nun pusuda bekleyen tehlikelerini sıralamaya başlamıştı. Londra'ya ve dünyaya sonra değineceğini tahmin ediyordum.

Beni ana binada, banyonun yanındaki odasına götürdü ve sessizce oturup bir çaydanlığı sahanlıktaki musluktan suyla doldurmasını, masadaki gaz ocağını yakmasını ve çay yapmak için suyu kaynatmasını seyrettim. Benim için yeni olan bir hayat tarzının ritüelini ilk kez gördüğümü biliyordum: Burada insanlar çok odalı büyük bir evin bir odasında yalnız yaşıyorlardı; odaların hepsi de ortak banyo ve tuvalet ve Patrick'in çayımız için çaydanlığı doldurduğu sahanlıktaki lavabonun üzerindeki musluk hariç, kendine yeter odalardı. Temizlik yapmak ya da içmek için su ihtiyacını kovalarla taşıyan iki adamı çoktan fark etmiştim.

"Ev sahibelerinin kadınlarla arası çok iyi değil" diye açıkladı Patrick. "Banyoda saçlarını bırakıyorlar ve durmadan çamaşır yıkıyorlar."

Muşamba kaplı geniş masanın bir ucuna iki fincan ve iki fincan altlığı koydu ve dolu bir şişe sütü, içi su dolu leğenden kaldırdı ve şişeyi iki ucundan tutup yavaşça ileri ve geri salladı, sonra onu masanın üstüne, fincanların ve tabakların yanına devrik bir şekilde koydu.

"Bluetop. Jersey Adası sütü. En iyisini satın alırım" dedi. "Krema işte böyle dağıtılır."

Çayı yaptı.

"Beş dakika beklerim, demlemek için ne daha az, ne daha fazla."

"Demlemek" kelimesini, kendisine hayranlık duyarak söylemişti; tıpkı teşhis koyan ve ameliyatı doğru şekilde yapacağı şüphesiz olan bir cerrah gibi.

Sonra bir paket bisküvinin ambalajını açtı; bir tabağa üç dört tane koymadan önce incelemem için bana doğru tuttu.

"Kepekli bisküvi. Çikolatalı. Bitter olandan."

Çay artık demlenmişti. Çikolatalı kepekli bisküvimden ısırdım ve çayımı içmeye başladım.

"Çay Tetley's marka" dedi Patrick Reilly. "Bisküviler de Peek Freans."

Peek Freans.

Sanki kusursuzluğa giden yolda bir hedefi daha yakalamış gibi tatmin olmuş bir şekilde konuşmuştu.

Bu ismi tekrarladım. "Peek Freans." Beni büyülemişti. Patrick Reilly'nin aksanını ve arada bir kullandığı, İrlandalı basmakalıp karakterlerden ve İrlandalı oyun yazarlarından bildiğim ama konuşulurken hiç duymadığım İrlanda deyimlerini hayretler içinde dinledim.

"Azıcık sonra alışverişe gidiyorum" diyordu. O da benim Yeni Zelanda aksanıma aynı şekilde hayrandı. Aramızda bir bağ oluştuğunu söylüyordu. İkimiz de İngiliz değildik. İngilizlere pek sempati duymadığı konuşmasından belliydi. Sömürge devletinden gelen birisi olarak İngilizlerin İrlanda'ya yaptıklarını anlayacağımı söylüyordu.

"Onlar bizim domuzlarımızı ve tereyağımızı yiyorlar ve atlarımızı yarıştırıyorlar, biz de buraya çalışmak için geliyoruz."

İrlanda Cumhuriyeti, dediğine göre Tanrı'nın Kendi Ülkesi'ydi ve sefalet doluydu. Şaşkınlık içinde düşündüm: "Ama Yeni Zelanda Tanrı'nın Kendi Ülkesi değil mi?" Diğer ülkelerin, belki de her ülkenin bu iddiada bulunduğu hiç aklıma gelmemişti. Yeni Zelanda'da, özellikle de net düşünebilen insanlar arasında Tanrı'nın Kendi Ülkesi olmak iddiamız üzerine şakalar yapılıyordu ve ben de bu iddiayla alay etmiş olsam da William Pember Reeves'in şiirini coşkuyla ezbere okuduğum çocukluğumdan beri buna inanıyordum:

> Dev dalgalar ışıldasın ve sıçrasın diye
> Nidalarıyla onu uyandırıp kışkırtan
> Özgür derinliklerin dalgaları ve
> Rüzgârlarıyla kuşattı onu Tanrı...
>
> Ne ateşli sis örtüsü ne de
> çölün kuraklığı zarar veremez ona...

Demek ki İrlanda Tanrı'nın Kendi Ülkesi'ymiş, dedim kendi kendime, yurtdışı deneyimimde karşılaştığım bu yeni olguyu kavrayarak.

Çayımızı bitirdik.

"Herhangi bir konuda yardıma ihtiyacın olursa, benden istemen yeterli" dedi Patrick Reilly. "Bana Patrick diyebilirsin."

"Patrick. Ben de Janet."

İngiltere'ye "edebiyat bursuyla" geldiğimi söylediğim zaman etkilenmişti.

"Ama aslında Balear Adaları'na gidiyorum... Burada ayarlamaları yapar yapmaz."

"Yalnız gitmiyorsun, değil mi?"

"Ah evet, yalnız gidiyorum."

Kaşlarını çattı.

"Tehlike altında olacaksın" diye uyardı. "Yabancı yerlerin hepsi tehlikelidir. Londra'dan bile tehlikeli."

Katolik komitesinin bir üyesi olduğunu ve genç İrlandalı kızları fahişelikten kurtarmaya çalıştığını söyledi. Otobüs şoförü olarak çalışırken böyle birçok kız görüyordu.

"Başlarını derde sokuyorlar" dedi sertçe. "Onları İrlanda pansiyonlarına yönlendiriyorum."

Duraksadı.

"Sen Londra'dayken sana da göz kulak olacağım. Ama Avrupa'ya tek başına gitmemelisin. Bu arada, yavuklun var mı?"

Ne de eski moda bir ifade, diye düşündüm. Annemin kızlık zamanından kalma olabilir, ama yaşının kırk dört olduğunu söyleyen Patrick Reilly'e ait olamaz.

"Ah, hayır, yavuklum yok."

"İyi. Bir de yurtdışına gitmeyi yeniden düşün."

"Gitmeliyim" dedim.

"Yazarlık çok iyi bir meslek değil" dedi Patrick.

"Bir zamanlar öğretmen olmak için eğitim almıştım."

"Öğretmen mi! İşte yapman gereken böyle bir iş."

Heyecan içinde kız kardeşinin İrlanda'da öğretmen, kuzenin de kuzeydeki bir şehirde başpiskopos olduğunu söyledi. Ayrıca bir zamanlar sevgilisi olan kadın da öğretmendi.

"M. onu benden çaldı" dedi Patrick. M., 1950'lerde haberlere çokça çıkan İrlandalı bir muhabirdi.

Bir insanın, sahiplik ve mülkiyet anlamını da ima ederek, başka

bir insanın ondan "çalınabileceğine" olan inancı ilgimi çekmişti; tıpkı Yeni Zelanda'dayken Paula Lincoln'ün bir komşusunu arkadaşlarını "çalmakla" suçlaması gibi. Yine de bu tür sahiplik unsurları, "cazibenin" resmi tanımına yazılmıştır, ki "cazibe", özel eşyaya karşı işlenmiş bir kabahattir; buradaki özel eşya da bir başkası tarafından sahip olunan bir insandır. Patrick, kendisini nişanlısından yoksun bırakan soygunun detaylarını açıklamadı.

Odadan çıkarken beni yine uyardı.

"Londra'daki siyahlara dikkat et. Her yerdeler. Bütün işleri çalıyorlar. Clapham onlarla dolu."

Görünüşe göre bilinçsizce yapılan bir hareketle dudaklarını dişetlerinden geriye çekip dişlerini gösterdi. Bana itici gelmişti. Dünyayı ve üzerindeki herkesi sevmek istiyordum ("bütünüyle, dünya ve orada yaşayanların hepsi..."[3]).

"Siyah" olarak kastedilenler adına aşağılanmış hissederek dikkatlice "Karayipler ve Afrika'dan olan insanlardan mı bahsediyorsun?" diye sordum.

"Evet, siyahlar."

"İnsanların derilerinin rengiyle anılmamaları gerektiğini düşünüyorum" dedim endişeyle.

"Bizden daha aşağıdalar. Onlar siyahlar" dedi, neredeyse acımasızca.

Yeni hoşnutsuzluğa takılmadım, üzerimden akıp gitmesine izin verdim. Onun cahil olduğu kararına vardım. Bilmiyor ve anlamıyordu. Ayrıca korkuyordu. Korktuğu sürece hiçbir şey onun fikrini değiştiremezdi.

"Yarın görüşmek üzere" diye seslendi, ben merdivenlerden aşağı inerken.

"Evet," dedim onu tekrarlayarak, "yarın görüşmek üzere". Haftalardır kimsenin "Yarın görüşmek üzere" demediği bir dünyada bulunmuş olduğumu fark ettim.

Patrick Reilly'ye müteşekkirdim. Doğuştan yardımsever bir insandı. Aynı zamanda güvenilir, kendinden hoşnut, dar kafalı, yalnız ve dindardı, ayrıca sevimli bir İrlandalı aksanı vardı. Kendisini sınıfta bırakan önyargısına rağmen annemin "beyefendi" diyeceği türden bir insandı. Londra'daki ilk arkadaşımdı.

---

3 İncil'den alıntı. (ç. n.)

3
Keats ve Battersea Öykücüleri

Okuyucular, *Crystal Palace*'a[4] giden 137 numaralı otobüse bindiğimde, karşılaşacağım şey konusunda bütün saflığımla neler hayal ettiğimi duyunca gülebilir. O ilk haftalar boyunca, çok hevesli bir beklenti içinde, isimleri akılda kalıcı başka yerlere de uzun otobüs yolculukları yaptım (Ponders End, High Wycombe, Mortlake, Shepherds Bush, Swiss Cottage); her seferinde de beton ve tuğla israfı denebilecek bir grup kasvetli binanın olduğu ve solgun benizli, endişeli ve çoğu Yeni Zelandalı'dan daha ufak tefek insanlarla dolu yerlere varmıştım.

"Piktler ve İskoçlar" dedim kendi kendime, erken tarih derslerinde öğrenilmiş öğeleri ve imgeleri deşip çıkararak. Angluslar. Saksonlar. Piktler ve İskoçlar. Romalılar.

Londra'nın sözcükleri beni büyülemişti: Üst üste yığılı gazeteler ve dergiler, tütüncülerin ve gazetecilerin vitrinlerinde çarşaf çarşaf reklamlar, otobüslerin üstündeki isimler, sokak tabelaları, ışıklı reklam panoları, mütevazı yol kenarı lokantalarının dışındaki karatahtaların üzerine tebeşirle yazılmış yemek listeleri (sosisli börek ve iki sebze yemeği, kıymalı patates), metro istasyonlarındaki afişler ve umumi tuvaletlerdeki ve tünellerdeki duvar yazıları; çok sayıda kitapçı ve kütüphane. Daha önce halka açık alanda hiç bu kadar çok okuma fırsatım olmamıştı.

Evdeyse, Bahçeli Odam'dan ve Patrick'in faydalı arkadaşlığından memnundum. Her sabah odada yere çömelip temizlik ve kahve için çaydanlıktaki suyu kaynatırken elektrikli ocağın renginin değişmesini bekliyordum ve bulaşıkları durulamak için suyun birazını saklıyordum, sonra da komşu kiracılardan biri gibi kirli suyu, ana binadaki kiracıların çamaşırlarını astığı ve bazı akşamüstleri ender görülen güzel havalarda dumanların arasından süzülüp gelen ve artık uzaklarda olan güneşin sıcaklığını çekmeye çalışan ev sahibesinin kaplumbağası eşliğinde güneşlendikleri arka bahçeyle odalar arasında paravan görevi yapan bektaşiüzümü çalılıklarına döküyordum.

Geceleri soğuk oluyordu. Yere yakın açılır kapanır yatak, bir

4 Londra'da, anlamı Kristal Saray olan bir semt. (ç. n.)

miktar Londra sisiyle birlikte çatlakların ve yerine tam oturmayan kapının arasından içeri giren gece havasına maruz kalıyordu. Bu yüzden kapıldığım demiryolundaymışım hissini üzerimden atıp sıcak tutan paltomla ince yatak örtülerinin altına kıvrılıyordum. Soğuk beni çok fazla endişelendirmiyordu – Londra'daydım, değil mi? Crystal Palace'a, Ponders End'e, Piccadilly Circus'a, High Wycombe'a gitmiştim. Parkta yürümüş ve şehrin iki ve üç katlı ağaçlarına ve kıpkırmızı eylül güneşine bakmıştım. İbiza'ya yapacağım yolculuğa haftalar sonra değil, yıllar sonra çıkacakmışım gibi görünüyordu şimdi. Yapacak o kadar çok şey vardı ki: Bir de para kazanmak için birkaç haftalığına iş bulmam gerekiyordu. Böylece gerçekten de görünmez bir kıyıya çarpan okyanus dalgaları olduğunu düşündüğüm uzaktaki trafiğin gürültüsünü dileyerek Londra'da kalan zamanımı planladım.

Hampstead Heath parkını ve Keats'in yaşadığı mahalleyi ziyaret etmek önemli bir hayal olduğu için bir gün Hampstead Heath'e giden otobüsü yakaladım ve göle kadar yürüdüm. Gökyüzü griydi, altındaki şehrin üzerinde bir sis tabakası asılıydı; kuş sürüleri gökte hızla ilerliyor, koridorda gider gibi dar bir sıra oluşturmuş, ışığa doğru bir yerlere gidiyorlardı; yapraklar titreşiyor ve altın renkli ağaçları çekiştiriyordu; gölün kıyısında yetişen uzun kahverengi sazları görünce doğal olarak içimden tekrar etmeye başladım:

> Ey şövalye, yalnız başına dolaşan ve solgun,
> Nedir sana sıkıntı veren?
> Göldeki hasırotları kuruyup gitmiş,
> Kalmamış hiç şarkı söyleyen kuş.

Londra'ya gelip Keats'i hatırlayarak kurumuş hasırotlarının yanında duran, canlı bir şiirin içinde bulunduğunu fark edip bunun heyecanını yaşayan, belki de onu ezberden okuyan, sonra da neredeyse biraz utanma duygusuyla yıpranmış bir hediyeyi geri çevirir gibi bu düşünceyi kafasından atan, bir süre sonra da onu arayan, yargılamadan onu yeniden yaşayan, yine de genellikle herkesin hayal dünyasının bininci, milyonuncu, nadiren de ilk katmanlarını okuması gerektiğinin her zaman farkında olan binlerce ziyaretçiden birisi olduğumu biliyordum. Ama yalnızca dünya üzerindeki ilk gün ve ilk gece, geçmişin ve bugünün ve şekilsiz geleceğin bilinen

ve bilinmeyen işlerinin boş alana hiç yer bırakmadığı tuhaf dokuma mantığı içinde, ardından gelen ikincil yaratıcıların üzerine ortak halıyı dokudukları ilk katman olarak düşünülebilir. Londra'ya yukarıdan bakarken sanatsal dokumaların birikimini hissedebiliyor ve halının bir ağa ya da bir örtü ve bazen de sıcak tutan bir battaniye ya da şala dönüştüğü bir zaman olabileceğini düşünebiliyordum: Tuzağa düşürerek ya da sıcak tutarak gömülme olasılığı yakındı. İlk sanat eserleri, tanrılarla ilk kez söyleşerek yanıtını dile getirirken yer isimlerinin ve manzaranın, ağaçların, denizin ve gökyüzünün hâlâ ilk sesleriyle yankılandığı Yeni Zelanda'da bu ne kadar farklı görünüyordu.

Hampstead Heath'te John Keats ve diğerlerine, hasırotlarını, reyhanlarını, hanımellerini ve menekşelerini ektikleri için ve bülbüllerinin zihnimde sürekli şarkılarını söylemelerini sağladıkları için teşekkür mü edeceğimi, yoksa lanet mi okuyacağımı bilemiyordum. Yine de kuşkularım, Londra'daki ilk yazınsal deneyimime gölge düşürmedi. O akşam Bahçeli Odam'da Keats ve diğerlerini kitaplardan ve ezbere okudum. (Jess Whitworth'ün tavsiyesine uyup mahalledeki Clapham Kütüphanesi'ne üye olmuş ve "ne kadar çok kitap istersen o kadar" kuralını açgözlülükle kabul etmiştim.)

Edebi amacımı uygulamanın peşinde, *New Statesman*, *Times Edebiyat Eki*, *Haftalık John O'London's*, *London Magazine* ve *Poetry Review* dergilerini çoktan satın almıştım. (Yağmurlu bir günde Şiir Derneği'nin mekânına gitmiş, uzun uzun bakmış ama içeri girmemiştim.) Karayipli yazarlardan heyecan verici yeni şiirler ve yazılar okudum; bazıları edebi bir İngilizceyle yazılmış, bazıları da Karayip tarzı İngilizceyle yazılmıştı, ama hepsi de Londra'nın ve Birleşik Krallık'ın sabah görünümüyle yüklüydü. Karayipli yazarlardan çok etkilenmiştim ve Yeni Zelandalılığım içinde kendimi yetersiz hissederek (çünkü o zamanlarda "İngiltere'den daha İngiliz" olarak tarif edilen topraklardan gelmiyor muydum?), Karayipler'den yeni gelmiş birisinin bakış açısından birkaç şiir yazdım ve kökenimin Pasifik Adaları olduğunu söyleyerek Frank Sargeson'la birlikte *London Magazine*'le yaptığımız deneyi tekrarlayıp Karayipler'den yakın zaman önce geldiğimi açıklayan bir mektupla şiirleri *London Magazine*'e yolladım. Şiirler "yeni ve özgün" oldukları ve editörün başka çalışmalarımı da görmek istediği yorumlarıyla geri gönderildi. Gönderilen şiirler pek de olması gereken İngilizce seviyesin-

de değildi. Böyle yazınsal hilelerin, "gerçek" şiirlerimin değersiz olduğunun başkaları tarafından keşfedilmesine karşı bir önlem olduğunu fark ettim. Bu, diğer yandan bir Yeni Zelandalı'nın, o zamanlarda "İngiliz'den daha İngiliz" olarak düşünülmenin övgüye değerden çok, rencide edici olarak hissedildiği kendi ülkesinin ötesinde, kimlik arayışının yansımasıydı. Bir bakıma edebi yalanım, yurtdışına çıkmış Yeni Zelandalı bir sömürge vatandaşını herhangi bir gerçek kimlikten yoksun bırakan ulusal yalandan kaçıştı.

Bununla birlikte uygulamadaki başka sorunlar, şiirsel hayallerimi sekteye uğrattı. Dieppe'e giden feribotta, Paris'e giden trende, bir gece için Paris'te bir otelde, Barselona'ya giden trende, Akdeniz'i geçip İbiza'ya giden feribotta yerimi ayırtmıştım – hızlıca söyleyince yolculuk basitti ve hemen bitiveriyordu!

Sonra, iki hafta için Battersea Teknik Okulu Pansiyonu'nda hizmetçi/garson olarak iş buldum; sabah saat altıdan öğlene kadar görevim tuğla sunaklara benzeyen devasa şöminelerden külleri temizlemek ve küllerin sıçradığı yerleri temizleyip cilalamaktı, o sırada saat sabahın sekizi ya da dokuzu oluyordu; öğrenciler kahvaltıya ve derslere gidip geliyor, küllerde ayak izlerini bırakıyordu, hepsi de sanki bilmeden Vezüv'ün yamaçlarında yürüyordu ve ben de dağ hizmetçisi gibi dizlerimin üstüne çöküp dünyayı ovup cilalıyordum. Öğrenciler ve personel gidince genellikle tütsü kokularıyla dolu yatak odalarını temizliyordum; çünkü pansiyon, Britanya Adaları'ndan öğrencilere olduğu kadar Afrikalılara, hepsinin de farklı bir dini olan, birçok ülkeden gelenlere, Hintlilere, Mısırlılara, Araplara da hizmet veriyordu. Pansiyonda çalışanlar çoğunlukla Londra'dandı, İngiliz'di ya da Karayip asıllıydı. Pansiyonda nedense İkinci Dünya Savaşı günlerinde yaşıyormuşum gibi bir hisse kapıldım.

Her sabah saat on birde –sabah çayıyla besleyici bir öğün olan– "öğle yemeği" denen yemek servis edildiğinde pansiyon çalışanları oturup "tuğla" gibi bir dilim ekmek ve peynirli sandviç yiyor, çay içiyor ve konuşuyordu. İlk olarak bir önceki akşamın televizyon programları hakkında laflıyor, ardından da Londralılar olarak Blitz sırasındaki deneyimlerini anlatıyorlardı. Televizyon programlarının tartışılması, belli ki ana konuya giriş olarak, belki de çok canlı bir şekilde anlatılacak olayların, artık geçmişin gölge dünyasında kalmasının güvencesi olarak görülüyordu. Yine de günler boyunca

kadınlar, hiç bahsetmedikleri ve ancak şimdi tarif edebildikleri korkuları yeniden yaşayarak savaştan konuştular; bu arada ben de, insanın çoğu zaman geçmişten günümüze ve oradan geleceğe düzgünce aktığına ikna olduğu zamanın, tüyler ürpertici bir şekilde baş aşağı edildiği duygusuyla oturup sessizce dinledim. Süreç, saflaştırmada, yatıştırmada, yıkamada, gözyaşlarını kurutmada, içeriğin ve görünümün değişiminde, korunmasında, gözden çıkarılmasında, ölümünde ve yeniden doğumunda, buradaki gibi on beş yıllık bir çalışma gerektirse bile, kararlı ve işin peşini bırakmayan, daima sahiplenen bir talibin sonunda eşini konuşarak ikna etmesi gibi deneyimlerin sebatkârlığına karşı gittikçe artan bir saygı duyuyordum. Belki de, eğer savaş paylaşılan bir deneyim olmasaydı anılar, şimdiki zamanı, yani 1956'yı, uzun ahşap yemek masasını, öğrencileri ve teknik okulu geçici olarak gözden yok edemezdi; çoğu kırk beşle elli yaş arası kadınlar olan pansiyon çalışanları ise benimle aynı yaştaki halleriyle değiştirmelerine olanak veren toplu güce anılar sayesinde sahiplerdi.

O günlerde savaşı, Londralıların bildiği şekliyle yeniden yaşadım. Kalıntılar ortadaydı: Henüz yeniden inşa edilmemiş, üzerlerini çimenlerin ve otların kapladığı, etrafa molozların yayıldığı bombalanan yerler; hava baskınına yakalanan yüzlerce Londralı'nın gömüldüğü eski metro istasyonu; ölüme ve yıkıma şimdi bir yer ve isim veren meydanlar ve sokaklar. Battersea'deki öykücülere olan ilgim, artık soğuk ve rutubetli Bahçeli Oda'da sabah erken kalkmayı, nemli sisin içinden pansiyona yürümeyi, kimsenin takdir etmediği külleri boşaltma işini ve akşamları, hafta içinde çay saati için öğretmenlerin "önemli" yemek masasında, pazar günleri de akşam çayı için servis yapmayı benim için daha katlanılabilir hale getirdi. "Önemsiz" masaların yanında durup odanın geri kalanından yüksek bir platformun üzerine kurulmuş öğretmenlerin "önemli" masasına çağrılmayı beklerken İngilizler ne kadar da eski modalar, diye düşündüm. Hiyerarşiye uyuluyordu: Kimse mevki saptamakta ya da hitap yöntemini seçmekte hata yapmaya cesaret edemiyordu. Geçmişte, doktorların, başhemşirenin ve üst kademe görevlilerin tanrı olarak görüldüğü akıl hastanelerinde benzer davranışlara tanık olmuştum; ben de üniversite öğretim görevlilerini ve profesörleri böyle görmüştüm. Pansiyonda, ortamın bazılarının üstünlüğüne ve diğerlerinin alt derecede olmasına

uygun hale getirilmiş olması, düzene kalıcılık veriyordu ve onları yerlerinden oynatıp yeniden düzenleyecek bir fırtına beklentisinin bile bulunmadığı ve mevsimin sakin olduğu bir dönemde herkesi olduğu yere bağlıyordu. Yeniden düzenlemeye karşı olan düşünce, zaten doğru yerde olmanın getirdiği sağlama alınmış ödülde yatıyordu her zaman.

Berkeley Meydanı'ndaki New South Wales Bankası'ndan mektupları almaya gittiğim günlerde, diğer Yeni Zelandalılar ve Avustralyalılarla fikir alışverişinde bulunuyordum.

"Bütün bunlar hakkında ne düşünüyorsun?" diye sorardık.

Cevap, "Sınıf düzeni çok saçma değil mi? Ortaçağ'da yaşıyorlar" olurdu.

Yine de Battersea'deki öykücülerin, geçmişteki başkaldırıları, Piktleri ve İskoçları, Anglusları, Saksonları, Londinium'lu Romalıları, bile düşünmeden sessizce kendi devrimlerini planladığını hissediyordum.

4
Üç

Bir akşamüstü artık tanıdık olan ve Londra merkezinden Clapham Common'a giden (son durağı Crystal Palace) 137 numaralı otobüste yolculuk ederken bana gözlerini dikip bakan bir yolcu fark ettim, parka varana kadar bütün yol boyunca bana baktı ve otobüsten inince beni takip edip yanıma geldi, adımlarını benimkine uydurdu.

"Benim adım Nigel N." dedi. "Hukuk öğrencisiyim. Cedars Yolu'nda oturuyorum."

"Ben de Cedars Yolu'nda oturuyorum" dedim ciddi bir şekilde, ama İngiliz bir adam gibi görünüyor olsa daha ciddi olurdum. Öğrenci olamayacak kadar yaşlı olduğunu düşündüm, belki otuz beş yaşındaydı, ama sonra teknik okuldaki öğrencilerin çoğunun kırklı yaşlarındaki adamlar olduğunu hatırladım. Nigel, "şehirdeki insanların" tarzında giyinmişti: Koyu renk çizgili takım elbise, beyaz gömlek, beyaz mendil, melon şapka, baston olarak kullanıp salladığı düzgün bir şekilde katlanmış şemsiye. Dış görünüşünde bende acıma duygusu uyandıran ve onun adına utandıran gülünç bir çaba vardı.

"Batı Afrika'dan geliyorum" dedi. "Nijerya'dan."

"Ben Yeni Zelandalıyım."

"Ah, Yeni Zelanda" diye bağırdı ve ülkenin doğal yapısı, körfezleri, nehirleri ve şelalelerini; ihraç ve ithal ettiği ürünleri; şehirleri ve onların önemli özelliklerini sıralamaya başladı. Londra'da tanıştığım ve Yeni Zelanda hakkında bilgisi olan bir avuç insandan birisiydi.

Anlattıklarını hayranlıkla dinledim. Bitirdiği zamanki sessizliğim, Afrika'ya ve insanlarına dair cahilliğimin utanç verici boyutlarını ortaya koydu. Tarzan filmleri. Kurban edilecek bir insanın etrafında dans edip kulağa "Uzaktaki uzaktaki ormanın, Uzaktaki uzaktaki orman..." gibi gelen bir sesle şarkı söyleyen boyalı savaşçılar. Yetişkin hayatımda, Afrika'daki hayata dair çok az şey vardı ve bu yüzden efsaneler ve ilginçlikler için çocukluğuma uzanmak zorunda kalmıştım, ki bunlar sanki değerli taşlarla süslü bir kapının kapanmasıyla sonraki eğitimimden ve günlük deneyimlerimden ayrı tutulmuştu ve bu kapı, hayal güçleri ve kurdukları duygudaşlığa rağmen, Afrika yerlilerinin özgün bakış açısından yazmayan Olive Schreiner'in, Doris Lessing'in, Dan Jacobson'ın, Alan Paton'ın, Nadine Gordimer'in işleriyle ancak aralanmıştı.

Bu yüzden Nigel beni o hafta sonu sinemaya davet edince kabul ettim, biraz tedirgindim; çünkü ev ve sokak hayatıyla ilgili yerel haberleri bütün açıklığıyla veren *News of the World* ve *South London Press* dahil bir dizi Londra gazetesini okumaya başlamıştım. Nigel, beni Leicester Meydanı'na çekmeye çalışan bir kadın tüccarı olabilir, diye düşündüm. Yolun kenarından yavaş yavaş gidip ısrarcı bir şekilde takip ederek limuzinlerine çağıranlarla çoktan karşılaşmış, daha kalabalık bir sokağa ya da aydınlık bir dükkâna girerek ancak kurtulmuştum. Birisinin beni "tavlamasına" izin verdiğim için huzursuz hissediyordum ve sinemadaki randevumuz için akşamüstü seansını seçtiğime memnundum. Otobüs yolculuğunun tamamında Nigel'ın bütün dikkatini vererek bana nasıl baktığını hatırlıyordum: Acaba onun kültüründe bu, insanlarla tanışmak için doğal bir yol muydu? Cahil olduğumu, sömürge topraklarında doğup eğitim aldığımı biliyordum; yine de dünyanın geri kalanı, "onlar", eşit miktarda merak, korku ve önyargı yağmuruna tutulmuş ve "komşunu sev", "birbirimizi sevmeli ya da ölmeliyiz" karışımıyla bir araya getirilmiş ve o güne kadar yalnızca birer istatistik, birer stereotip

olan insanlar hakkında bir şeyler öğrenmeye hevesliydim – öyleyse neden Nigel'la sinemaya gideceğim cumartesi akşamüstünü dört gözle beklemiyordum?

Clapham Common otobüs durağında buluşmayı kararlaştırdık ve (Crystal Palace'dan gelen) 137 numaralı otobüse binip Leicester Meydanı yakınlarına gittik. Nigel "şehirde çalışan" bir Londralı olarak yine şık giyinmişti, onu şehirli bir İngiliz olarak tanımlamak için eksik olan şey yalnızca üzerinde adının baş harfleri altın renkle yazılmış dar bir deri çanta ve şehirlilere özgü soluk bir benizdi. Ben de grubumun üniformasını giyiyordum, öğütleri dinlemiş ve broşürleri okumuş gezgin kadındım: Kazağımı, eteğimi ve paltomu giyiyor ve yolculuk belgeleri için birçok gözü olan Traveller's Joy el çantamı taşıyordum ve kuşkusuz zaman içinde, Nigel gibi, yeni dünyamda kendimi güvende hissedince yalancı üniformamdan kurtulacaktım. El çantam, kalın astarı, pirinçten tokaları ve kopçaları ve omuza asmak için fazladan askılarıyla (hatta kilidi ve anahtarı bile vardı) keyiften çok bir yük haline gelmişti.

O zamanlar yaygın olan geniş ekran epik filmlerden biri olması dışında filmin adını hatırlamıyorum. En iyi koltuklarda, yani *Birinci Balkon*'da oturduk. Salonun gökyüzünü simgeleyen mavi tavanı gümüş yıldızlarla parıldıyor, sahnenin altındaki platforma yerleştirilmiş elektrikli piyano, Rodgers ve Hammerstein'dan melodiler çalıyordu. Ragbi ortamında büyüdüğüm için "ara" olarak bildiğim antrakt sırasında Nigel, sigara içmek için fuayeye koşmak yerine dondurma aldı; üzerine biraz çikolata gezdirilmiş en iyi cins dondurmadandı ve oturup dondurmamı yalarken çevremdeki dinleyicilere baktım. Diğerlerinin de aynı şeyi yaptıklarını görünce rahatsız oldum ve bu durum gittikçe güçlendi. Ardından, kendi "değerimin" farkına vardığımı ve Afrikalı birisiyle "çıkarak" kendi kendime ırksal önyargılardan uzak olduğumu gösterdiğim için rahatladığımı hissettim. Londra'da kaldığım birkaç hafta boyunca gazetelerde ve radyoda durmadan "ırksal önyargılardan" bahsedilmişti. Bu yüzden ilk defa duygularımı tartmak zorunda hissetmiş ve kibrimi fark edip bunu üzüntü içinde kabullenmiştim: Açıkça dar kafalı olan Patrick'ten daha iyi değildim. Neden böyle olmak zorundaydı?

Film sona erdi. Nigel'la beraber yakındaki bir "Lyons" çay salonunda sandviç yiyip kahve içtik ve yeniden kendimi rahatsız hissettim; çünkü siyah kadınlarla beyaz erkekler ve beyaz kadınlarla

siyah erkekler hakkında Londra'da çıkan rezaletleri okumuştum. Kadınların fahişe, siyah erkeklerin pezevenk ve beyaz erkeklerin şanssız kurbanlar olduğu ima ediliyordu: Gazeteler bunu gayet basit bir şekilde açıklıyordu.

Hoş olmayan hislerimi dağıtmaya çalışarak Nigel'ın arkadaşlığının tadını çıkardım. Ortak çok şeyimiz vardı. İkimiz de "sömürge topraklarından" geliyorduk ve benzer eğitim almıştık (yüklü dozda İngiliz İmparatorluğu, İngiliz tarihi, ürünleri, nehirleri, şehirleri, kralları) ve edebiyatını öğrenmiştik. Ona da iyilerin, güçlülerin, cesurların, dostların ve düşmanların listesi verilmiş, açıkça ve değişmez olarak tanımlanmıştı. O da başka yerler, diğer dünyalar hakkında okumuştu ve kendi dünyasının üzerine görünmezlik örtüsü serilmişti. Yine de ben daha ayrıcalıklıydım, çünkü atalarım iyiler, güçlüler, cesurlar ve dostlar, dayatmacı düzenleyiciler ve kutsal bahşediciler konumundakiler arasına yerleştirilmişti. Regent Sokağı'nın aşağısında otobüsü bekledik.

"Haydi yukarıda oturalım" dedi Nigel, büyük bir hevesle.

Londra otobüslerinin bir o yana bir bu yana sallanan üst katında taşıt tutmasına olan yatkınlığımın gayet farkında olduğumdan "Hayır. Alt katı tercih ederim" dedim ciddi bir şekilde.

Alt katta, kapının hemen iç tarafındaki uzun koltuğa yan yana oturduk – o, kolalı yakasının içinde kaskatı duruyor, ben de önceki sevimsiz duygularımı telafi etmek için çok çaba harcayarak arada bir havadan sudan konuşuyordum. Nigel'ı yalnızca görmek, gizlice görmek için gözümün bir ucuyla baktım. Ellerini hafifçe kenetlemişti, simsiyah kenarları, siyah bulaşmış pembe avucunun üzerine kapanmıştı, sanki her bir elinde gül goncası tutuyordu. Güzelliği bu yönden görünce bütün "görev" ve zorunlu sevgi hisleri ve soyut "insanlık" kavramı üzerine duygusal düşünceler ortadan kayboldu. Nigel İngiliz giysileri giydiği için onu küçümseyen kişiler, kökenlerini inkâr edip İngiliz olma arzusuna İngiliz çiçeği renginde avuçlardan daha çok ne yaklaştırabilir ki, diyebilirdi. Ben küçümseyici değildim. Ben de İngiliz giysilerini, "Güzellik gerçektir, gerçek güzellik" diyen Keats'in kelimeler haline getirilmiş giysilerini benimsemeye çalışıyordum.

Parkın yanından Cedars Yolu'na, eve yürüdük.

"Eve gel, dans edelim" dedi. "Halıyı yuvarlayıp kaldırır ve durmaksızın dans ederiz."

Tehdit altında hissedip çabucak, "Hayır, teşekkürler" dedim; kısa bir bakışla gördüğüm yüz ifadesi, benim de diğerleri gibi ırksal önyargılara sahip olduğumu düşündüğünü söylüyordu.

"O yüzden değil" dedim aceleyle. "Yapacak çok işim var. Ve bu güzel akşamüstü için teşekkür ederim."

Nazikçe gülümsedi.

"Dans etmelisin" dedi. "Hepiniz dans etmeli ve daha çok eğlenmelisiniz. Siz İngilizler nasıl eğleneceğinizi bilmiyorsunuz."

Gereken cevabı verip "Ben İngiliz değilim, Yeni Zelandalı'yım" demedim; çünkü yaptığı gözlem doğruydu. Çekingenliğimden utandım. Onunla akşam yemeği yiyip durmaksızın dans edebilirdim, ama "yaşamın" dikkatimi dağıtıp yazma arzumu ve zamanımı tehdit edebileceğini de hissediyordum. Bu riski göze almak istemiyordum.

Nigel'la soğuk bir şekilde ayrıldık. Ondan, zaman ayırıp dans etmek istemediğim için üzgün olduğunu söyleyen bir mesaj aldım. Onu bir daha görmedim. *London Magazine*'den geri gönderilen şiirlerin bazı dizelerini hatırladım:

> Şimdi ateşi yakıyorsun.
> Dans eden kadın kehribar boncuklar takıyor
> ve makas gibi soğuklar bir çırpıda
> yaz mevsiminin eteğini kısaltıyor...

ve

> Uzak bir ülkeden geliyordu,
> orada limon ağaçlarının altında oturup birbirlerine
> beyaz yüzlü kırmızı dev sığırlar hakkında bilmeceler
> sorarlardı...

Bir sonraki hafta bir başka daveti kabul ettim, davet yine sinemaya gitmek içindi ve ana binanın bodrum katında oturan ve teknik okulda ders veren İngiliz fizikçi Jack'ten geliyordu. Akşam olunca Clapham Junction'daki sinemaya gittik ve arka koltuklarda oturduk. Filmin ismini yine hatırlamıyorum. Ara başlayınca Jack, küçük beyaz dişlerinin üzerindeki ağzını tutumlu bir şekilde açıp "Çikolata kaplı dondurma mı istersin sade mi?" diye sordu.

Londra aksanıyla sorulan bu sıradan soru, "Çikolata kaplı dondurma mı istersin sade mi?", benim için Nigel'ın İngiliz kralları ve kraliçelerini ve Yeni Zelanda dağları ve nehirlerini sayması kadar aydınlatıcı olmuştu.

"Külah da ister misin?"

Bir külah dondurma!

Külah, akşam çayı, içerisi, kaldırım, Sağa Dönün, Sola Dönün, Sosisli Börek ve İki Sebze Yemeği. Metroyla mı yolculuk yapıyorsunuz? Crystal Palace, High Wycombe, Tooting Bec, Wandsworth...

"Kadın gerçekten çok hoş görünüyo, diil midir?"

Jack'in dilbilgisi kurallarında teklediğini görmeye başladım; oysa okulda bana, bu konuda hata yapmanın suç işlemekle eşdeğer olduğu kesin bir biçimde öğretilmişti. Daha önce dilin kurallarını ihlal etmenin cezalandırılması gereken bir şey olduğuna ne kadar derinden ikna edildiğimi fark etmemiştim. Farklı ırklara ve kültürlere sahip Londralıların, hepsi de onlar üzerine bir *yargı* oluşturan zarf ile bölünmüş mastar, havada kalmış sıfat-fiil ve yanlış ilişkilendirilmiş tümce korkusu içinde yaşamalarının pek de olası olmadığını düşünüyordum.

Jack ve ben, kıtır kıtır bir tabaka çikolatayla kaplı ve yaldızlı kâğıda sarılı uzunca bir kalıp çikolatalı dondurmamızı yedik ve portakallı içeceğimizi yudumladık; sonra, film bitince Cedars Yolu'na, eve yürüdük ve onun odasında kahve içtikten sonra Bahçeli Odam'a geri döndüm. Ertesi gün, yani cumartesi günü, güneş yüzünü gösterip de ben bektaşiüzümü çalılıklarının yanma oturunca, o da bahçeye çıktı. Çoğu Londralı gibi, tatil günü olmasına rağmen resmi bir şekilde giyinmişti ve çimenlere yaydığım kilimin üstünde şehir kıyafetleriyle yatarken yanlış yerdeymiş gibi görünüyordu. Ev sahibesinin kaplumbağasını kabuğundan çıkması için ikna etmeye çalıştı ve okullu bir oğlan gibi kaplumbağaya sataşıp onu dürtmesini seyrederken çikolatalı dondurması ve külahı olan, dilbilgisinde tekleyen ve şimdi de kaplumbağaya musallat olan bu uzun boylu soluk benizli adam, gerçekten de fizik öğretmeni olabilir mi diye merak ettim. Farklı meslektekilerin nasıl olması ve görünmesi gerektiği konusunda belli görüşlerim vardı ve "dünyadaki" insanlar hakkında bildiklerim hâlâ öylesine kıttı ki fizikçiler, doktorlar ve avukatlar gibi uzmanların çocukça özellikler sergilemekten çok uzak olduklarına inanıyordum, bu yüzden de fizikçi Jack'in davra-

nışını neredeyse inanılmaz buluyordum. Tennyson sohbete kömür fiyatlarından şikâyet ederek başlayınca çok şaşıran bir Tennyson hayranının öyküsünü hatırlamıştım.

Jack'in tavrının sıradanlığı beni bunaltmıştı. Cedars Yolu'ndaki herkesin gaz kokulu odalarındaki kasvetli hayatlarına, pis su kovalarıyla "iyi" su kovalarına razı gelmeleri, sanki merdivenlerde ve kapı aralıklarında sürüklenen kelimeler son umut olarak yakalanması gerekiyormuş gibi sıradan sohbetlere sarılmalarından belli olan ve çok ender itiraf ettikleri yalnızlıklarına boyun eğmeleri de beni çok şaşırtıyordu. Artık onlardan birisi olsam da bir dayanağım, bir amacım olduğunu hissediyordum.

Bir de *Elçi* vardı.

Cedars Yolu'ndaki evin kiracılarının bir Elçisi var mıdır acaba diye merak ettim. Fizikçi Jack'in kaplumbağayı dürtmesini seyrettim.

"Canını acıtacaksın" dedim.

Düşmanca havanın, borç tahsildarlarının, yabancıların zorla içeri girmesine karşı tetikte bekleyen bir kapı gibi araladığı dudaklarıyla gülümsedi.

"Bunu hissetmiyor."

Sonra güneş, toplanan bulutların arkasında kayboldu. Her geçen gün, hava daha erken kararıyordu. Yaz mevsimi bitmemiş gibi yapmanın bir yararı yoktu. Kırılgan yapraklar ağaçlarda haşince hışırdıyordu. Bektaşiüzümleri çoktan toplanmıştı ve çalılıklar çıplaktı. Avrupa'ya yakında yapacağım yolculuk için haritaları incelemek üzere Bahçeli Odam'a döndüm. Gittikçe uzayan ve karanlıklaşan günler, sabahın erken saatleriyle akşamın nemli soğuğu, birçok binanın Londra'daki iç rahatlatıcı varlığı ve Bahçeli Oda'ya yasladığı yüksek duvarıyla komşu Kanser Hastanesi'nin onca kasveti bile Avrupa kışına yolculuk yapma arzumu felce uğratıyor gibiydi. Belki de güneydeki İspanya farklı olur, diye düşündüm. Edebiyat beni yine kandırmıştı:

> Ah, sıcak Güneyle dolu bir bardak uğruna...

ve

> Kırlangıç, güneye doğru uçan kırlangıç...

Üçüncü karşılaşmam, Parliament Hill Fields sanatçılarıylaydı.

Frank Sargeson yazdığı mektuplarda, İbiza'da yaşamış olan genç çiftin bize verdiği adresi ziyaret etmemi durmadan hatırlatıyordu; bu yüzden bir akşamüstü Parliament Hill Fields'a telefon ettim ve o akşam yemeğe davet edildim. Oraya nasıl gideceğimi tarif eden Ben adında bir şairle konuştum ve bir kez daha Parliament Hill Fields ve Crouch End gibi isimlerin uyandırdığı beklentinin sabırsızlığı içinde tuğla evlerle dolu sokağa giden otobüse bindim. Orada, sıska kambur omuzları ve sarkaç gibi bir ileri bir geri sallanan uzun kollarıyla zayıf ve esmer bir genç adam olan Ben, otobüs durağından eve kadar bana yolu gösterdi.

Gözleri koyu kahverengi, yüzü solgun ve nemliydi.

"Yeni Zelanda'dan mı geliyorsun?" diye sordu, sanki işaretleri okumak ister gibi bana bakarak. İskoç aksanıyla konuşuyordu.

"Sen de İskoç musun?"

"Hayır."

"Konuşman kulağa İskoç aksanı gibi geliyor."

"Evet."

Sonra güldü ve İskoçya'ya yaptığı ilk ziyaretten yeni döndüğünü açıkladı, orada *Hugh McDiarmid*'le tanışmıştı.

"Hugh McDiarmid."

"Hı?"

Heyecanlanmış, belki de şaşırmış, kesinlikle hayran kalmış görünmem gerektiğini biliyordum, ama ne yazık ki Hugh McDiarmid'in kim olduğunu bilmiyordum. Onun şair olduğunu sezmiştim. Sonra, *Modern İngiliz Şiiri'nin Altın Kitabı*'nda "Taş Duvarlara" gönderme yapan dokunaklı bir şiir aklıma geldi. McDiarmid'in şiiri miydi, neydi?

"McDiarmid ve James Joyce en sevdiğim şairler" dedi Ben, belli belirsiz İskoç aksanıyla ve ekledi: "Evet, evet..."

"Ben Polonyalı'yım" dedi, biz Crouch End'deki evin ön kapısına doğru yürürken.

Hepsi de sanatsal kariyerlerini ilerletmek için Londra'ya gelmiş, kadın ve erkek, birçok kiracı vardı. Beni karşıladılar ve her zamanki gibi "Ta Yeni Zelanda'dan geldim" iddiamı dile getirdikten sonra, bana Londra'ya neden geldiğimi sordular.

"Yazarım" dedim, hissettiğimden daha kesin bir şekilde. "Deneyimlerimi artırmak için Edebiyat Fonu'ndan seyahat bursu aldım."

"Hiç kitap yazdın mı?"

"İki tane" dedim, sıradan bir şeymiş gibi göstermeye çalışarak.

"Ama yayımlanmış bir şeyin var mı?"

Yeni arkadaşlarımın yazarlıkla yayımlanmış olmak arasında bağ kurmaya alışık olmadığını fark ettim.

"Yani *kitap* mı yayımladın?"

"Öykü kitabı. Bir de yakında yayımlanacak bir romanım var."

"Yalnızca Yeni Zelanda'da" diye ekledim aceleyle, hissettikleri şaşkınlığı azaltmak ve yüzlerindeki sade merakı yeniden oluşturmak için. "Günün birinde romanımı burada da yayımlatmayı umuyorum."

Akşam yemeğine oturmak üzereydik. Pansiyon yöneticisi iri yarı genç bir kadın, masanın ortasına büyük bir çanak meyve koydu. Sonra yine büyük bir çanak salata ve pilav getirdi. Birisi "Bir kitap yayımlamış!" deyince o da durdu ve gözlerini dikip baktı.

Mutfaktaki diğerlerini de sanki acil bir durumla ilgilenmek için çağırıyor gibi seslendi. "Çabuk gelin. Bir kitap yayımlamış!"

Yemeği paylaşacak olanlar aceleyle geldiler. Hepsi de gözlerini dikmiş bana bakıyorlardı. İçlerinden biri açıkladı: "Daha önce kitap yayımlayan birisiyle hiç tanışmamıştım. Yani bizim gibi birisiyle."

Yemek yemeye başladık.

"Bu *paella*," dedi birisi, "İspanyol yemeği."

"Ah evet, biliyorum" dedim hevesle. Sargeson ülkesine geri dönmüştüm.

Arkadaşlarım beni etkilemişti; benim olmayı umduğumdan bile yetenekli, zeki ve eğitimliydiler ve bir yanlış anlama olması ihtimaline karşı kendimi dürüst bir şekilde yansıtmak için, endişeyle kitabımın "yalnızca Yeni Zelanda'da" yayımlandığını, romanın da "yalnızca Yeni Zelanda'da" bulunabileceğini tekrarladım.

Yayıncımın ismini sordular.

"Birinci kitabınki Caxton" dedim. "Romanınki de Pegasus."

Yayın yapmış bir yazarla tanışmanın verdiği heyecan, ilk ve tek yayıncılarını seçtiklerini itiraf ettikleri zaman azaldı: Yayıncıları Faber&Faber olacaktı. Faber&Faber'den aşağısı olmazdı.

Ben de Faber&Faber'i hayal ettiğimi itiraf ettim.

"Elbette Deutsch da var... ve Michael Joseph... ve Calder..." Kırmızı şarap bardaklarımızı ciddiyetle en önemli şiir yayıncısı Faber&Faber şerefine kaldırdık.

Gecenin geç saatlerine kadar konuştular, bense sergilenme, sahnelenme, yayımlanma umutlarını ve hayallerini hayret içinde dinledim; çünkü hepsi de şair değildi. Eve gitmek için Cedars Yolu'na giden bir otobüs yakalayamayacak kadar geç olunca o gece orada, Mary'nin odasında uyumamı teklif ettiler. Ben'in söylediğine göre, Mary eskiden onun kız arkadaşıydı, ta ki bir gece odaya girip onu Dora'nın kollarında bulana kadar. Dediğine göre, Hugh McDiarmid'le tanıştığı İskoçya'dan döndüğünden beri Ben yalnız uyuyordu. Herkes Hugh McDiarmid'e odaklanınca gece yarısı bir coşku fırtınası esti. Ne büyük şairdi o! Joyce, Yeats ve T. S. Eliot'la beraber en büyüğü...

"Peki ya Auden?"

"Ah, Auden! Evet."

"Hem T. S. Eliot Faber&Faber'in *yöneticisi*!"

Herkes yatmaya gittikten sonra, ki çoğu, seçtikleri uyku eşleriyle gitmişti, akşamın heyecanıyla uyku tutmadı. Mary kız arkadaşı Dora'yla üst katta uyuyordu. "Ben şairim, ben ressamım" diyerek alt tarafı bir söyleyişte şair ve ressam oluvermiş gibi görünenlerin şiirsel hayallerine ve görünürdeki özgüvenlerine hayranlık duyarak uzandım: Ortak yaşamdan, özgürlükten, talepkâr bir otoritenin bulunmayışından çok etkilenmiştim. Bazı kiracıların, ailesi Londra'da yaşayan Londralılar olduğunu öğrenince şaşırmıştım. Kızlardan ikisi Slade Sanat Okulu'nda burslu öğrencilerdi; bu arada resmi bir işi olmayanlar, seçtikleri kariyerin peşinden koşarken –Ben gibi– sanat derslerinde modellik yaparak para kazanıyor ve çoğunlukla Oxford Sokağı'nın ve Knightsbridge dükkânlarının bedava tadım noktalarında karınlarını doyuruyorlardı. Oralarda krakerleri ve havyarları mideye indiriyor, çeşitli ezmelerin ve peynirlerin tadına bakıyorlardı; kılık değiştirmiş tuhaf milyoner olma ihtimalleri yüzünden kimse de onları geri çevirmeye cesaret edemiyordu.

Günün aldırışsız ve hoşnutsuz ışıklarında uyanınca, kendisini çoktan günün rutinine hazırlamaya başlamış olan evde kendimi yabancı gibi hissettim. Yeni Zelanda'dayken, Frank Sargeson sohbetin sorumluluğunu üstlenmediği ve onun evinde bir köşede güven içinde olmadığım sürece yaklaşmaya asla cesaret edemeyeceğim bu serinkanlı zeki insanların arasında gerçekten de Faber&Faber için kadeh kaldırmış mıydım?

Çekingenlikle günaydın dedim. Hayır, kahvaltıyı beklemeyecektim. Sonra yeniden gelmek için sözler vererek veda ettim ve hızla otobüs durağına gittim, yolda da bozuk para çantamı kaybettim. Utanç içinde ve panikleyerek eve geri döndüm.

"Para çantamı düşürdüm. Param, anahtarlarım!"

Kendimi, bir şekilde Faber&Faber'in kitabımı yayımlaması ya da romanımın Birleşik Krallık'ta basılması şansımı azaltabilecek bir karmaşa içinde hissediyordum; sanki çantamı, anahtarlarımı ve paramı saçtığım gibi kelimeleri de dikkatsizce saçmıştım.

Crouch End'deki sanatçılar, sabah saatleri öğleye doğru ilerlerken üstlerine düşeni yapmaya başlamışlardı bile; ortada kalan bense, bir tiyatro oyunundaki davetsiz misafir gibi "Para çantam! Anahtarlarım! Param!" diye yeniden bağırırken kendimi evsiz ve yabancı hissediyordum.

Ben işini bırakıp benimle otobüs durağına geri döndü ve yolculuğuma yetecek kadar para verdi.

Cedars Yolu'na ulaşıp kilitli bahçe kapısından giremeyince ana binanın kapısını çaldım ve Patrick Reilly yedek bir anahtar bularak, sonra da yenisiyle değiştirerek imdadıma yetişti.

"Ev sahibesinin bilmesine hiç gerek yok" dedi. "Yine de bu her gün yapacağım bir şey değil." Patrick sağduyulu bir adamdı ve kendisininkiler dahil bütün hareketleri, değiştirilemez bir grup kurala tabi tutardı; birinci nesil kurallarla birlikte ikinci nesil kuralların bazılarının arada bir değişmesi ya da onlardan ödün verilmesi hoş görülürdü. Bahçeli Oda'dan uzaktaki gecenin masumca geçirildiğine tatmin olduğunu algıladım; yine de yeni arkadaşlarımın sanatçılar ve şairler olduğunu söylediğim zaman kaşlarını çatarak bunu uygun bulmadığını gösterdi.

"Sana uygun tarzda insanlar değiller" dedi. "Boş boş gezinip duruyorlar. Ahlak değerlerini de ara ki bulasın."

"Ah hayır" diye itiraz ettim. "Bir *işte* çalışıyorlar." Sonra onların müthiş özgüveninden etkilenerek benim de bir yazar olduğumu hatırlattım.

"Sen farklısın. Londra'da yaşamak için İspanya'dan dönünce *gerçek* bir iş bulacaksın."

"Ha?"

"Evet. Peek Freans her zaman işçi arıyor. Ya da stenograf olabilirsin."

"Peek Freans mı?"

"Peek Freans."

Patrick Reilly sanki yeşil sırt çantamın içinde buraya kadar gelen ve Cedars Yolu'ndaki bahçeye dökülen bir avuç Yeni Zelanda toprağından bitmiş gibi görünüyordu bana. Patrick Reilly bana yardım etmişti. Şimdi de sorumluluğumu üstlenmeye çalışıyordu.

İbiza'ya gitmek için Londra'dan ayrılmam fikrini istemeye istemeye kabul etmişti, ama Londra'ya "yavuklum olmadan" dönmem ve doğru düzgün bir iş bulmam konusunda benim adıma yaptığı planlarını değiştirmeye niyeti yoktu.

"O zaman geleceğimize bakabiliriz" dedi.

Hiçbir şey söylemedim. Aslında Patrick Reilly'den pek hoşlanmıyordum. Bana geçmişte kalmış okul günlerimde başka kimse olmadığı için beraber öğle yemeği yediğim insanları hatırlatıyordu. Kendinden emin davransa ve neredeyse her konuda katı fikirleri olsa da talepkâr dünyanın defolu mallarından biri olması beni etkilemişti; gerçi hiçbir zaman kendisini bu şekilde düşünmezdi. Başarılı bir otobüs şoförü olduğunu biliyordu ve terfi alıp denetçi olmayı reddetmişti; çünkü Londra otobüs duraklarında şoförler sıcacık otobüsün içine kurulup önünden geçerken soğuktan donarak ve ısınmak için kollarını sallayarak ayakta dikilmeye hiç niyeti yoktu. Aktif olmayı, üst kattaki kondüktörden işaret alarak (ayağını bir kere vurunca "git", iki kere vuruca "dur") otobüsü kullanmayı tercih ediyordu. Yine de "yöneticiliğin hamurunda olduğunu" biliyordu. Böyle söylemişti.

"Kuşkusuz yöneticilik hamurumda var."

Zekiydi, konuşması düzgündü, dikkat çekebiliyordu ve emir verebiliyordu. Evdeki odasında, en iyi kalite sütü, Peek Freans bitter çikolatalı kepekli bisküvisi, en iyi İrlanda domuz pastırması ve İrlanda tereyağıyla güvenini ve kuşkusuzluğunu koruyordu.

Yalnızca, arada sırada, koyu kahverengi gözlerinde bir rahatsızlık parıltısı, her şey öyle mi, göründüğü gibi mi acaba diye bir merak beliriyordu. Yoksa kaçırdığı bir şeyler mi vardı?

5
Satranç Oyunu

Londra'daki son haftamda Battersea Teknik Okulu'ndaki işimi bitirdim ve Battersea öykücülerine veda ettim. Ve Londra'daki son günümde Ben, yani şair, beni ziyarete geldi ve çayımızı içip Peek Freans bitter çikolatalı kepekli bisküvimizi yedikten sonra satranç hakkında konuşmaya başladık ve satranç oynamanın ortak zevkimiz olduğunu keşfettik; gerçi ikimiz de haftalardır oynamamıştık. Birdenbire "Haydi bir satranç takımı alıp oynayalım" dediği zaman duraksamadan kabul ettim.

Satranç takımı aramaya çıktık. Clapham'daki, Clapham Junction'daki dükkânlar kapalıydı. Battersea'ye, Chelsea'ye, Sloane Meydanı'na doğru yürüdük; fakat yine satılık bir satranç takımı bulamadık. Geri dönüp Balham'daki, Tooting'deki dükkânları denedik; uzaklaştıkça ve satranç takımı bulma olasılığımız düştükçe, arayışımız daha da çaresiz hale geldi. Satranç oynama ihtiyacının, bir sonbahar akşamüzeri Londra'da ikisi de şair olmaya heves eden genç bir adam ve genç bir kadının o tanımlanamaz arzularının sembolü haline gelmesine yol açacak ilk tepkiyi çoktan ortaya koyduğumuzun ikimiz de farkındaydık, ama dile getirmemiştik. Bir satranç oyunu, arzularımızı sağlama alacak, sorularımızı erteleyecek ve o an için arayışımızı sonlandıracaktı. O tuhaf akşamüstünü çok iyi hatırlıyorum. Uzun kollarını kürek çeker gibi hareket ettiren Ben, hızlı bir yürüyüşçüydü ve ben de ona ayak uydurmak için acele ediyordum; böylece neredeyse koşma hızıyla ilerliyorduk. Bizi gören birisi, "Bu kadın ve adam neden bu sonbahar akşamüstünde Londra'yı bir baştan bir başa koşarak geçiyor? Ne kaybetmişler ki bulmayı umuyorlar ya da onları kim ya da ne kovalıyor?" diye merak edebilirdi.

Sonunda vazgeçtik. Yine acele ederek Ben'in annesinin yaşadığı daireye, Hampstead'de, bir binanın üst katındaki ufak bir daireye geldik. Siyahlar giyinmiş ufak tefek kadının, İngilizce konuşmayan bu Polonya göçmeninin, konuşması çok düzgün Ben'in annesi olabileceğine inanamadım ve hayrete düştüm. Genç erkekler ve genç kadınlar sanki anne babalarını kalplerinin içindeki bir torbaya dikmişçesine derinlerde bir yerde gizliyorlardı.

Ben'in üst kattaki odasında kitaplardan konuştuk. Çift kişilik geniş yatağa uzanmıştı.

"Gerdek yatağım" diye açıkladı. "Evlenecek Yahudi bir kız bulduğum zaman."

Hugh McDiarmid'in şiirlerinden ve *Ulysses*'ten parçalar okudu. Gitme vaktinin geldiğini söylediğim zaman, satranç takımı bulamadığımız zamanki gibi bir pişmanlık, teslimiyet, kayıp duygusu hissettik. Benimle Park'ın içinden otobüs durağına kadar yürüdü ve gölün yanından geçerken, sanki Londra'da yıllardır yaşıyormuşum gibi buraya varışımın artık ilk anılarından birisi haline gelen kurumuş hasırotlarını gösterdim. "Eskiden böyleydi" dedim. "Ve böyle." Ayrılıklara eşlik eden zamanın çarpıtmalarının farkındaydım.

Otobüsüm geldi. Vedalaştık ve iletişimi koparmamaya söz verdik. O gün ikimize özel bir duygusal yoğunluğu paylaşmıştık. Tanış iken arkadaş olmuştuk. Birbirimizin içinde şiirsel hareketler sezinliyorduk; tıpkı farklı odalarda ışıkların açıldığı ve kendi yoluna, farklı kaderlerine giden farklı evlerin sakinlerinin durup komşu evden sızan ışığı fark etmesi gibi.

Son akşamımı geçirmek için Bahçeli Oda'ya döndüm. Günlerdir görmediğim Patrick Reilly, yolumu gözlüyordu.

"Haydi, son akşamında yemek yemek için Park'a gidelim" diye teklifte bulundu.

"Şey..."

Parkı boylu boyunca geçip Büyük Beden Elbise Dükkânı'nın önünden yürüdük, ufak tefek yapılı Jess Whitworth Yeni Zelanda'dan geldiği zamanlarda bu dükkânın müşterisi olmuştu; çünkü ona gönderilen broşürler, düzenli olarak Bahçeli Oda'ya ulaşıyordu. Büyük Beden Dükkânı'ndan son haberler.

Devasa ikinciel kitap dükkânını, ABC'yi; vitrininde evrak çantalarının, bir sıra tozlu dolmakalemin, plastik oyuncakların, tozla kaplı yapbozların yanında durduğu kırtasiyeyi geçtik. Sonunda lokantaya geldik, Patrick'in söylediğine göre genellikle yemeklerini yediği yol kenarı lokantalarından farklı olarak burada masa örtüleri vardı ve yemek listesi dışarıda duran bir kara tahtada yazılı değil, kâğıda basılıydı.

Patrick'in seçmesine izin verdim. Orta-az pişmiş biftek ve sebze, ardından da elmalı turta ve krema.

Biftek büyüktü ve çok lifliydi; bu Patrick'in hoşuna gitmemişti ve "Sanırım at eti" diye şikâyet etti.

Lokmayı ağzımda çevirip durdum ve yüzümü buruşturdum.

"Kesinlikle değildir!"

"Ah evet, paçayı kurtarabileceklerse genelde at eti servis ederler. Bense güzel bir İrlanda bifteği umuyordum."

Kendi kendime gülümsedim. İşte buradaydım, Yeni Zelanda tereyağı tanrısına tapınarak büyümüş olan ben, tereyağı satın alırken "Yeni Zelanda'dan mı? Ben *ta Yeni Zelanda'dan geldim*" diyordum; Patrick ise İrlanda tereyağı, pastırması, bifteği isteyip duruyordu.

Sohbetimiz sönüktü. Patrick sıcak ve rahattı, onda romantizm ya da heyecandan eser yoktu; yine de bazen, oyuncak kayık sahiplerinin toplandıkları, hava çoğunlukla iyi olsa da yağmurlukları ve su geçirmez şapkalarıyla durup, düğmelere basarak ve şalterleri açıp kapayarak uzaktan kumandayla kayıklarını yüzdürdükleri Park'ta yürüdüğümüz akşamlarda Patrick hayal kurar gibi İrlanda ve leprikonlar[5] hakkında konuşmaya başlıyordu. Dediğine göre, onları gözleriyle görmüştü. Ona inanmıştım, özellikle de akşamları, kan kırmızısı güneş dünyanın üzerinde dengede durup batarken ve kurumuş eller gibi yerde yayılmış çınar ağaçlarının yaprakları yollarda ve ağaçların altında yeniden yanar ve hayat bulurken. Patrick'ten sıkıldığım ya da dar kafalılığı içimi daralttığı zaman leprikonları hatırlıyor ve onun hakkında iyi şeyler düşünüyordum.

Ertesi gün benimle istasyonda vedalaşmak için işten izin aldı. "İletişimi koparma" dedi. "Ve yavuklu edinme." Kahverengi gözleri her zamankinden daha koyu renkte parıldıyordu, başımdan geçen birçok vedanın etkisi altında olduğumdan benim de gözlerim dolmuştu ve onu tutukluluk ve özgürlükten habersiz kayıp bir ruh olarak gördüğüme üzülmüştüm.

Bir yatak ayırttığım feribot Manş Denizi'ne doğru yola çıktı, fakat sis ilerlemesini önleyecek kadar yoğunlaşınca yarı yolda durdu. Deniz sakindi. Dalgaların düzenli bir şekilde ağır ağır çarptığını ve sis düdüklerinin endişeli deniz kuşları gibi birbirlerine seslendiklerini duyuyordum.

Ertesi gün öğlen, yavaş yavaş dağılan sisin içinde Dieppe'e demir attık ve Paris'e giden trene bindim.

5 İrlanda halk söylencelerinde geçen sakallı cüce-peri. (ç. n.)

6
Roma Meydanı

Paris'teki ilk günümü, derdimi anlatabilmek için uğraşırken döktüğüm gözyaşlarıyla ve eskiden Bastille'in olduğu yere bakan otelin tavan arasındaki ufak odasında, küçük ocağımda pişirmek için sonunda ekmeğimi, yumurtalarımı, tereyağımı aldığımda ekmeğin gerçekten de *pain*[6] olduğunu fark etmemle hatırlıyorum. Yolculuklarda nasıl hareket etmek gerektiği konusunda, Avrupa'yı yürüyerek gezdiğini anlatan Frank Sargeson'dan ve yakın zaman önceki yurtdışı deneyimlerini paylaşan Jess Whitworth'tan öylesine iyi bir eğitim almıştım ki onların talimatlarına harfi harfine uyuyordum. Nerede olursam olayım, amaç, kendi yemeklerimi pişirerek tasarrufu yapmak ve mümkünse kamp yerlerinde ya da ucuz pansiyonlarda kalmaktı; böylece tencere ve tavalarım, izci kız çatal bıçak setim, konserve açacağım, çakım, ispirto çubuğuyla yanan ocağım, çarşafım ve uyku tulumumla Paris'e ulaştım. Londra'da geçirdiğim zaman boyunca ikinci el ve yeni birçok kitap da biriktirmiştim; bunlara *Kendi Başınıza İspanyolca Öğrenin Bölüm Bir* ve *Kendi Başınıza İspanyolca Öğrenin Dil Kılavuzu* da dahildi. Bütün bunlar ve artık şişmiş bavullarıma doldurulmuş kapüşonlu kocaman açık kahverengi kazağım, defterlerim, bir battaniye ("yolculuk yapan herkesin bir battaniyesi vardır"), yeterince giysi ve yeşil sırt çantasındaki daktilom, eşyalarımı yorucu bir yük haline getirmişti. Bu oteli Bastille'e baktığı için seçmiştim ve Paris'te geçireceğim iki günü yalnızca yolculuğumu ayarlayarak ve eşyalarım için endişelenerek harcamak istemiyordum. Sevdiğim Fransızca metinleri ve şiirleri fısıldayarak, küçük pencereden dışarı, soğuk gökyüzüne bakarak ve Paris'te olduğumu hatırlayarak kendimi avuttum. Bir gün Paris'e ayak basacağım kimin aklına gelirdi ki? Halk türküsü "Duncan Gray"den bir bölümü mırıldandım:

> Benim için Fransa'ya gidebilirsin,
> Ha ha nasıl bir kur yapma bu...

Ve bir sonraki sabah, kendimi toparlayıp, Paris anılarımı peşinen arındırmaya kararlı bir biçimde, sokakları keşfetmek için şafak sökmeden yola koyuldum ve bir süre sonra Les Halles sebze paza-

6 Pain: Fransızcada ekmek, İngilizcede ise ıstırap ve zahmet anlamında. (ç. n.)

rında kayboldum: Lahana yığınlarının ortasındaydım, onlara takılıp düşüyor, lahana yapraklarına basıp kayıyordum, oradan kaçamıyordum; çünkü Daudet'den, *Contes et Légendes*'dan, Pierre Loti'den, Victor Hugo'dan ezbere parçalar okumanın bir yararı yoktu.

Sonunda otele dönmeyi başardım ve Barselona'ya giden trene binmek için hazırlandım.

İstasyonda, *Consigne* tabelasının olduğu ve eşyalarımı Barselona'ya göndermeyi umduğum gişede sıraya girdim; gerçi küçük bir alışveriş torbası ve Traveller's Joy el çantam hariç her şeyi teslim edince, tren biletim kontrol edilmeden numaralı ufak bir fiş verildiği zaman şaşırmıştım. Bu alışılmadık bir şey değil miydi?

"*Vous ne voulez pas regarder mon billet de voyage?*"[7] diye anlaşılır bir şekilde ve zafer kazanmışçasına sordum.

"*Non.*"[8]

Fransa'da işlerin böyle olduğunu kabullenmeye hevesle perona gittim; trende koltuğumu buldum ve huzursuz yolcular gibi yük vagonuna götürülen el arabalarının arasında eşyalarımı görmeye çalışarak ara sıra dışarı bakıp bekledim.

Karşımdaki uzun koltukta yaşlı bir adam ve üzerine battaniye örtülmüş yatan, başı yaşlı adamın kucağında çok çelimsiz, ufak bir oğlan vardı. Oğlanın, kalbinden ameliyat olmak için Paris'e geldiğini söyledi adam. Yolculuk boyunca ara sıra bir çantadan üzüm alıp küçük bir kuş gibi ağzını açan oğlana birer birer yedirdi.

"Bunlar onun için iyi" dedi yaşlı adam. "Onu iyileştirecek."

Kompartımandaki diğer yolcular, Perpignan'a yolculuk yapan iki orta yaşlı İspanyol kadın saatler boyunca birbirleriyle İspanyolca konuştular, sonra uykuya daldılar; ben de ara ara kestirdim. Yaşlı adam uyanık kaldı, tetikteydi, dimdikti, zaman zaman oğlanın üzerindeki battaniyeyi düzeltiyordu, öyle ki uyukladığım zaman bile gözlerimi açıp yaşlı adamın solgun, tetikteki yüzünü ve dikkatli, koyu renk gözlerini görebiliyordum. Kadınlar sık sık bu ikiliye bakıyor ve uyuyan oğlan hakkında anlayış dolu bir şeyler mırıldanıyordu.

Sabah oldu ve İspanya sınırına yaklaştık; Maurice Duggan'ın *Bir Yolculuğun Güncesi*'ndeki keskin gözlemlerini hatırlayarak yolculu-

7 Fr. "Biletimi görmek istemiyor musunuz?"

8 Fr. "Hayır."

ğumu kendi gözümden tasvir etmeyi bıraktığım için mutluydum. Duggan'ın tren, muhafızlar, deniz, gökyüzü ve dünya üzerine yaptığı betimlemeleri hatırladım. Manzara onundu ve parlayan silahları, cilalı kemer tokaları ve postallarıyla yolcuları gümrük salonuna götürenler onun sınır muhafızlarıydı (arada bir Lorca ve Lawrence Durrell'in yaptığı katkılarla) ve gümrük salonunda deneyim yeniden tamamen bana ait oldu.

Sahip çıkılmayan bavulları gözden geçirdim ve sonra yeniden gözden geçirdim. Tanıdık hiçbir yeşil sırt çantası, sapları Yeni Zelanda derisinden yapılmış iki eski valiz yoktu.

"*Mes bagages*" dedim çılgın gibi, sözlerim özellikle kimseye yöneltilmemişti. "*Je les ai consignés de Paris.*[9]"

Bir görevlinin yanma gittim.

"*Mes bagages?*" dedim.

Görevli omuzlarını silkti.

"*Consignés*" dedim.

Bocalayarak birkaç cümlede konuştuktan sonra bavullarımı Paris İstasyonu'nda emanet ofisine bırakmış olduğumu ve elimdeki fişin de emanet fişi oluğunu anladım.

Bir gözyaşı bulutu tehdit ederek üzerimden geçti ama yağmadı. Yutkundum. Sonra, gittikçe artan endişeye ve yalnızlıkla dolu bir perişanlık duygusuna rağmen içimi eşyalarımdan kurtulmuş olmanın verdiği sevinç kapladı. Yüksek İspanyol trenine tırmanmaya çalışan diğer yolcuları seyrettim ve özgürlük hissim daha da arttı. Artık daha neşeliydim ve Barselona ve İbiza'ya kendi kanatlarımla uçabilirdim.

Frank Sargeson, İspanya'da yaşayan arkadaşı yazar Greville Texidor'a mektup yazmış ve benim geleceğimden bahsetmişti. Barselona'da beni Greville'in kızı Christina karşıladı; ressam olan kocası Paterson'la birlikte beni Roma Meydanı'nda öğle yemeğine götürdüler; orasını bir sıra gri renkli okaliptüs ağacıyla çevrili (yoksa zeytin miydiler?) etraftaki toprak renkli binaların da köklerini kırmızı toprağın derinlerine salmış, eski çağlardan kalma yeryüzü şekilleri gibi durduğu eski bir meydan olarak hatırlıyorum. Sanki her şeyin üzerine güneş tozu dökülmüş gibi görünüyordu ve meydan, başka zamanlara açılan özel bir geçit gibi sessizlikle çevriliydi.

9 Fr. "Bavullarım, onları Paris'te teslim ettim."

İnsanı saçma bir şekilde kuşatma altına alan eşyaların yükü olmadan, zincirlerimden kurtulmuş, uyanış gecemle birlikte duyularım keskinleşmiş gibi hissediyordum. Barselona'nın gürültüsünün ve trafiğinin değil, sanki yeri defalarca değiştirilmiş, düzenlenmiş ve dünyanın hiçbir köşesinde asla tam olarak doğru yerde bulunmamış bir mobilyaymışım gibi beni evde, sonunda doğru yerde olma duygusuyla saran arka plandaki yoğun sessizliğin farkındaydım. Bunun, yolculuk yapanların yabancılığa, farklılığa, anavatana olan bütün zincirlerin ve bağların birdenbire ortadan kalkmasına karşılık olarak yaşadıkları ortak deneyim olup olmadığını henüz bilmiyordum.

Sonra Greville ve kocası ve on iki yaşındaki kızlarıyla şehirdeki dairelerinde tanıştım, orada gülümseyerek, zihnim bomboş bir halde ve utangaç tavrımla oturdum. Bir de bana İngiliz bir şair olarak tanıtılan Colin'le tanıştım. Benimle aynı gemiyle İbiza'ya dönüyordu ve nazik bir şekilde orada kalacak bir yer bulmam için yardımcı olmayı teklif etti.

"Birkaç gece için bir oda" dedi. "*Una habitación.*"

"*Una habitación*" diye tekrar ettim endişeyle; hiç İspanyolca bilmiyordum ki.

O akşam gemiye binerken kısa süreliğine Colin'i gördüm. Gemi, küçük bir kayık gibi dayanıksız görünüyordu; İspanyol gecesi karanlık ve *belirsizdi*, deniz karanlıktı ve kök salmış bir öbek çiçek, yıldızpatılar ya da maydanoz çiçekleri gibi beyaz beyaz parıldayan ve sallanan küçük dalga kümeleriyle sakindi. Hızla yataklı kamarama gittim ve bekledim, sabah olana kadar da gecenin çoğunu uyuyarak geçirdim.

7
Ignacio Riquer Sokağı

Uyandığımda gemi çoktan İbiza limanına girmiş demir atmaya hazırlanıyordu. Colin de orada, sürme iskelenin yerine konmasını bekliyordu. Bazı yolcular çoktan karaya atlamışlardı.

Ve işte yirmi dakika sonra Colin mopedine gaz veriyor, bir yandan da bana sesleniyordu: "Arkaya bin. Seni bildiğim küçük bir otele götüreceğim."

Cesaretle arka seleye tırmanıp Colin'in beline sıkı sıkı tutundum ve daha önce hiç mopede binmediğim için biraz endişe içinde taş döşeli dar sokaklarda bir yukarı bir aşağı kükreyerek ilerlerken bir ileri bir geri sallandım. Sonunda küçük bir pansiyonun önünde durduk.

"Burası" dedi. "Birkaç gece için burada kalabilirsin, kesinlikle boş bir oda vardır."

Beni resepsiyona götürüp orada akıcı bir şekilde İspanyolca konuştu, yanıt aldı ve bana döndü.

"İki gece olur mu?"

"Benim için uygun" dedim.

Görevini tamamlayıp mopedine döndü, motoru yeniden çalıştırdı ve oradan kükreyerek uzaklaşırken, gururum incinmiş, şaşkına dönmüş bir halde onun gidişini seyrettim. En azından beni yeniden göreceğini ya da benimle tanıştığına memnun olduğunu söyleyebilir ya da yazılarım için şans dileyebilirdi. Ne de olsa İspanyolca biliyordu ve insanlar saygılı bir tavırla onun şair olduğunu söylemişlerdi. Peki ya ben kimdim? Yalnızca bir arkadaşın arkadaşının arkadaşı.

Her yere yayılmış olan ama henüz tanımlayamadığım İbiza kokulu odamda durdum; yorgun, kalacak *kalıcı* bir yer bulmak konusunda endişeliydim. Şair olmadığım için kendimi değersiz hissediyordum, ama yabancı bir yerde yeni hayatıma başlama hevesim, bütün bu duyguları geçersiz kılıyordu.

Öncelikle alışveriş yapan, kayağa giden, fotoğraf çeken, hisse biriktiren, yeni bir takım elbise için ölçüsü alınan, büyük olasılıkla iflas etmekte olan paraşütçülere ve tren istasyonunda kafatası çatlamışken yıldırım çarpan gezgin zenginlere yönelik olmayan bir dil kılavuzuna ihtiyacım vardı.

Ve böylece neşe içinde (çünkü uğraşmam gereken eşyalarım yoktu), bir kitapçı aramaya çıktım. *Daily Telegraph*'ın pelür kâğıdı gibi ince bir nüshası, birkaç İspanyol gazetesi, Paris gazeteleri ve *Benimle İspanyolca Öğren* diye Katalanca bir dil kılavuzu aldım ve ardından bu kılavuzu ekmek, tereyağı, peynir, bir elma ve bir muz almak için kullandım. Ayrıca bütün diğer yiyeceklerin toplamından daha pahalıya gelen çikolatalı bir pasta aldım. İçinde yaratıklar vardı, minicik yuvalarının içinde minicik kafalarını sallıyorlardı.

Gece olunca odamdaki küçük ve tek tavan lambasının çok sönük olduğunu ve mobilyaların siluetini ancak görebildiğimi fark ettim. Aşağıdaki sokağa bakınca dükkânların mum ışığıyla aydınlatıldığını, hepsinin de loş olduğunu gördüm. Sonra uyudum ve İbiza'daki ilk "katıksız" sabahım için beklenti dolu bir halde uyandım. Kalacak bir yer aramak için yürüyecektim.

Taş döşeli dar sokak boyunca tepedeki eski şehre, yukarı şehre uzanan tünelin girişindeki taştan Romalı savaşçı heykeliyle Roma duvarı kalıntılarına doğru yürüdüm. Her köşedeki köpek ve insan pisliği yığınlarından sakınmak için dikkatle yürüyerek günışığı alan tepeye ulaştım ve orada aşağı, limana ve gelgitsiz berrak denizde kusursuz bir şekilde yansıyan limanın karşısındaki binalara baktım. Tepenin en üstündeyken tarlaların ve zeytinliklerin ötesindeki saydam Akdeniz'e kadar adanın diğer tarafını görebiliyordum. Eski zeytin yapraklarının kat kat birikerek oluşturduğu bir yığın gibi duran gri bir kayaya yaslanıp oturdum. Issızlığı küçük bir yabani keçi sürüsüyle, sessizliği de balıkçı teknelerinin uzaktan gelen sesiyle paylaştım. Denizden esen rüzgârdan korunmak için dönerek bükülmüş dalları ve gövdesiyle gri yapraklı zeytin ağaçları ve ağaçların altındaki kırmızı toprağın üzerine uzun zaman önce düşüp erimeyi reddetmiş karlar gibi gri-beyaz taşlar, sanki bu topraklar benimmiş ve uzun zamandır burayı biliyormuşum gibi bir hassasiyet yaratıyordu. Bu, elbette ki Shelley'in dünyasıydı ve onu şiirlerden biliyordum: "Batı Rüzgârına Övgü" ile buluşmaktan –parazit gibi– zevk almamı sağlayan şey, Shelley'in aklıma ilk gelen cümleleriydi. "Kendi" düşüncelerimin olmasını istediğim yeri boşaltmadan önce şu dizeleri geçirdim aklımdan:

> Uyandırdın onu yaz hayallerinden
> Mavi Akdeniz'i, uzandığı yerde,
> Kıvrılarak akan berrak nehirlerin ninnileriyle,
> Baia Körfezi'ndeki bir volkanik adanın yanında,
> Ve uykusunda loş saraylar ve kuleler gördü,
> Dalgaların yoğunluğuyla titreşerek...

Yine de bütün zamanların ilkbaharı misali, buz gibi berrak şiire ilk kez maruz kalışımı hatırlayarak oturmak cezbediciydi. O an için yalnızca, kendimi en rahat hissettiğim yerde (dışarıda, gökyüzünün

altında, denize bakan bir tepede) *olmaktan* mutluydum; eğer yürüyüşümün amacının kalacak bir yer aramak olduğunu hatırlamış olmasam, eskiden olduğu gibi orada saatlerce oturabilirdim.

Fırtınaların daha da haşin bir şekilde çarptığı ve boynunu eğmiş bitkilerin kar gibi gri kayaların içindeki yarıklar hariç kökleriyle tutunacak bir yer bulmaksızın rüzgâra karşı büyümek için zorlu mücadelelerini verdiği tepenin eğik sırtı boyunca devam eden dar patikayı takip ettim.

Yürürken, siyah şal, siyah çorap ve siyah ayakkabı giyen ve ağaç dalları toplayıp onları geniş örgü sepetlerinin içine yığmak için eğilmiş iki kişi gördüm; onları da tanıdım, çünkü önceden biliyordum – köylülerin zorlu uğraşlarını ya da onları bir mucizenin orta yerinde izleyici olarak tasvir eden resimlerden ya da Victor Hugo'nun ve Pierre Loti'nin ve Daudet'nin betimlemelerinden. İki kadın manzarayı, sanki değişme umudu olmayan ve uzun zaman önce oluşturulmuş, bezenmiş ve yerleşilmiş bir evin içi gibi donatıp döşüyorlardı.

Yeni dil kılavuzuma başvurup mırıldandım: "*Buenos días.*"[10]

"*Buenos tardes*"[11] diye yanıtladı birisi, güneşi göstererek.

Duraksayarak konuştum: "*Yo soy de Nueva Zelanda. Janet. Quiero habitación.*"[12] Avuçlarımı birleştirip yanağıma dayadım.

İki kadın birbirleriyle heyecan içinde konuşmaya başladılar. Bana döndüler.

"*El Patrón*" dediler. "*El Patrón.*"

Onların *Catalina* ve *Francesca*, benim adımın da *Janetta* olduğunu yavaş yavaş anladım. Beni, evini bana kiralayacak olan *patron*larına götüreceklerdi. Turist olmadığımı açıkladığım zaman olası bütün şüpheleri dağıldı – "*No soy turista*" dedim kesin bir şekilde, "*Soy escritora.*"[13]

Catalina kolumdan sıkı sıkı tutup beni tepeden aşağı, dar taş kaplı yollardan geçirip *Ignacio Riquer*'e götürdü, dediklerine göre ev, kendi evlerinin yanındaydı. El Patron müzeden, erkek kardeşi *Fermin* de kalabileceğim evden sorumluydu. Ignacio Riquer Sokağı altı numarada, evin kilitli olmayan ağır ön kapısını iterek açtılar.

---

10 İsp. "Günaydın."

11 İsp. "İyi günler."

12 İsp. "Yeni Zelanda'dan geldim. İsmim Janet. Kalacak yer arıyorum."

13 İsp. "Turist değilim. Yazarım."

Mutfaktaki tahta masanın üstünde oturan ve açlık çekiyor gibi görünen kedi, pençelerini bize doğru sallayıp, gri bir yol çizerek hızla kayboldu.

"*Los gatos*" dedi Francesca kızgınlıkla ve kedilerin vahşi olduğunu, eğer kapıyı açık bırakırsam bana saldıracaklarını söyledi. Onlar gidip El Patron'u getirene kadar bekler miydim, diye sordu Catalina.

Beş dakika içinde El Patron'un erkek kardeşi Fermin'le birlikte döndüler. Fermin zayıf yapılı ve kırklı yaşlarının ortasında bir adamdı; evde kalmama olumlu bakıyor gibi görünüyordu ve Yeni Zelanda'dayken Frank'in İbiza'da kalan arkadaşlarının bahsettiğine benzer bir kira miktarı söyledi. Bana uyuyabileceğim odayı, terasın öbür ucundaki tuvaleti ve mutfağı gösterdi (banyo yoktu). Alışveriş torbamı almak için otele döneceğimi söyledim. Evin tamamını kiraladığımı anlıyordum. Daha sonra alışveriş torbam ve Traveller's Joy el çantamla döndüğümde, Fermin terasa bakan salonda oturmuş keman çalıyordu. Odaya girince çalmayı bıraktı. Hiç eşyamın olmadığını görünce şaşırdı. Dil kılavuzumun sayfalarını aceleyle çevirdim.

"*No hay equipajes*" dedim. "*A Paris.*"[14]

Sonunda bavullarımın Paris tren istasyonunda emanete bırakılmış olduğunu ve onları yollattıracağımı ve her şey yolunda giderse iki hafta içinde elime ulaşacaklarını açıklayabildim. *Escritora* olduğumu ve daktilomun bavulumda olduğunu anlattım. Yeni Zelanda'dan, yani *Nueva Zelanda*'dan, koyun, yün ve tereyağı ülkesinden geldiğimi söyledim. Yeni Zelandalıların temiz, saf, önyargısız, bütün insan ırklarına karşı iyi niyetli olmalarıyla dünyanın geri kalanından farklı oldukları izlenimini bırakmaya çalıştım. Hem Yeni Zelanda çok güzel bir ülkeydi. *Tanrı'nın Kendi Ülkesiydi.*

Fermin anlamıştı. Kaşlarını çattı. İbiza da, dedi, *Tanrı'nın Kendi Ülkesidir.*

Yeni Zelanda hakkında bu şekilde konuşmakla pek sağduyu ve anlayış göstermediğimi biliyordum, ama Yeni Zelanda'yı böyle savunmak, hayatta kalmayı koyun, yün, tereyağıyla eşdeğer görmenin ya da daha doğrusu ölümü koyun, yün, tereyağı ihraç edememekle eşit tutmanın (*ihraç et ya da öl*) ısrarla öğretildiği bir insan için alışılagelmiş bir şeydi.

14 İsp. "Bavul yok. Paris'te."

Fermin eşyalarım konusunda anlayış gösterdi. Her sabah eşyalarımdan haber almak için rıhtıma inme ve sorup soruşturma görevini üstlendi. Kemanıyla pratik yapmak için eve her gün geldiğini söyledi; çünkü akşamları bir gece kulübünde çalıyordu. Diğer aile üyelerinin de eve geldiğini söyledi; bu arada yandaki evde yaşayan hizmetçiler Catalina ve Francesca da her zamanki gibi yemek pişirmek için mutfağı kullanacaklardı.

Gelip gidenlere rağmen, en azından evde yaşayan tek kişi benim, diye düşündüm.

Yatak odam genişti ve havadardı; rıhtıma ve binaların başka bir şehre aitmiş gibi durduğu uzaktaki kıyıya, bir denizden ya da berrak sulardan yansıyan şehre bakan geniş bir penceresi vardı. Yazı yazmak için bir masa ve sandalye ayarladım ve heyecan içinde Auckland'de başladığım *Pylades Amca* isimli yeni kitabı ve onun ardından yazmayı planladığım kitabı düşündüm. Yine de ilk işim Paris'teki American Express'e mektup yazıp emanet fişimi göndermek ve bavullarımı alıp bana göndermeleri için talimat vermekti. Bundan sonra da yeni giysiler almam gerekiyordu.

Mektubumu yazıp Paris'e postaladım; sonra da iç çamaşırı, çorap, bir etek, kazak, gecelik ve yazı malzemesi satın aldım. Eve döndüğümde elim kolum paketlerle doluydu, ama dükkânlar paramı kabul etmediği için şaşkın haldeydim. Fermin gevşemiş peseta tomarını inceleyip, birilerinin bana 1935 öncesinden kalma, artık geçersiz olan "eski" para verdiğini açıkladı.

"Hiçbir değeri yok" dedi. "Seni kandırmışlar."

Yeniden masama oturdum. Şiirler ve birkaç mektup yazdım; yolculuk yapanların, her şeyin harika bir şekilde parıldadığı yeni bir ülkeden gönderdikleri türden mektuplardı. Benim için harika olan şeyler ışık, gökyüzü, zeytin ağaçlarının ve taştan yapılmış eski sayfalar gibi ellene ellene eskimiş ve Yeni Zelanda'daki binaların tedirginliğinden yoksun, deprem ya da yanardağ patlamasıyla birdenbire ortadan kaybolma korkusu hissetmeyen binaların rengiydi. Topraktan yapılmış bir kürsünün üstünde yükselen açık kitaplar gibiydiler ve belki de yüz yılda bir defa sayfaları çevriliyor, kesinlikleri yaşlarında ve açıklıklarında yatıyordu. Harikalığı taçlandıran şey, kıyıları üzerinde duran bütün dünyanın, derinliklerine ulaşmasına izin veren ve her gün gördüğüm şehrin yansımasını yaratan gelgitsiz denizin kabul ediciliğiydi.

Daktilom olmadan elimi kolumu bağlı hissediyordum ve bavullarımın İbiza'ya doğru yola çıktığını duymak güzel bir haberdi. Tesadüfen o gün bir kafenin önünden yürüyerek geçiyordum ve kaldırımdaki masalardan birinde arkadaşlarıyla oturan İngiliz şair Colin'i gördüm. Daktilom ve eşyalarım olmadan ve birkaç yüz değersiz pesetayla kendimi ne denli yalnız hissettiğimi onu görene kadar fark etmemiştim. Biraz çekingenlikle ama bunu gizlemeye çalışarak masasının önünden geçtim ve ona baktım. "Ah" dedim şaşırmış bir ses tonuyla. "Yeniden merhaba." Sonra bir heyecan patlamasıyla, amaçladığımdan daha yüksek sesle, "Bavullarım yakında geliyor! Kalacak bir yer de buldum!" dedim.

Arkadaşları bana bakmak için yiyip içmeyi bıraktılar. Colin önce beni tanımamış gibi göründü. Sonra soğuk ve önemsemez bir şekilde, "Ah, merhaba" dedi.

Yalnızca baktı, verdiğim habere hoşnut olmuş gibi bir tepki göstermedi.

Umursamazlığını abartmış olabilirim, ama kesinlikle hatırlıyorum. Etrafımda dönen soğuk bir akım hissettim ve hiçbir şey söylememiş olmayı diledim. O ve arkadaşları orada, kendilerine uygun bir yerdeydiler; tıpkı kültürlü ve zeki Maurice Duggan'ın tarif ettiği ve Frank Sargeson'ın "Kıta Avrupası tarzında" diyerek hatırlattığı gibi, kafenin kaldırım kenarındaki masasında oturup içiyorlardı.

İngiliz şair Colin ve arkadaşlarından hızla uzaklaştım ve reddedildikten sonra İngilizce konuşan toplulukla tanışmak ya da kaynaşmak için bir daha girişimde bulunmadım. O yüzden aslen Cezayirli olan ve Fransızca da konuşan Catalina'nın ve Francesca, Fermin ve El Patron'un yirmi yaşındaki oğlu José'nin çalıştırmasıyla yalnızca İspanyolca ve Fransızca konuştum. Hukuk öğrencisi olan ve her hafta mutfaktaki teneke küvette yıkanmak için eve gelen José, banyosunu yaptıktan sonra odama gelip bana İspanyolca öğretmeye çalışıyordu.

Her sabah kemanıyla alıştırma yapmayı bitirince Fermin de bana İspanyolca birkaç kelime ve cümle öğretiyor, bazen hatıralarını anlatıyordu. Bir gün, büyük bir dolabın kilidini ve çift kanatlı kapısını açtı ve dolabın içi aydınlanınca, raflarında çarmıha gerilmiş İsa gravürleri ve kapağının içine iğnelenmiş genç ve yakışıklı General Franco'nun, El Caudillo'nun, yani Önder'in afişi ortaya çıktı.

"Bizi komünistlerden kurtardı" dedi Fermin. "O zamanlar daha gençti. Ben de gençtim."

Omuzlarını silkti, utanmış görünüyordu.

"Şimdi işler değişti. Bu uzun zaman önceydi. *Mira.*"

Beni, yatak odamın penceresi gibi şehri ve denizi, daha yakında da Roma tünelinden tepedeki kiliseye uzanan yolu gören pencereye götürdü. Yolun kenarındaki taş duvarı işaret etti.

"İsa'nın çarmıha gerilişinin tasviri," dedi. "El Caudillo bütün komünistleri orada duvara dizip vurdu. Gördüm. Ama genç bir adamdım. Şimdi durum farklı. Hem El Caudillo..."

Fermin omuzlarını silkti ve dolaba yöneldi. Afişe tükürmek üzere olduğunu düşündüm. Onun yerine El Caudillo'yu yerinden söküp buruşuk afişi dolabın en alt rafına fırlattı. Sonra kapağını kapatıp kilitledi.

"Bu içindekiler benim yaptığım oymalar" dedi. "Ben de sanatçıyım. Ama şimdi durum farklı."

Gün geçiyordu. Bavullarımla daktilom geldiği zaman kitabım üzerinde çalışmaya başlayacağımı kendi kendime söyleyerek şiirler ve mektuplar ve öyküler yazarak kendimi meşgul ediyordum; bu arada Fermin de eşyalarımdan haber getiriyordu, çünkü her sabah rıhtımda bilgi alıyordu. Eşyalarım ve daha genç bir adamın hayallerini kilit altında tutan gizli dolabı, bizi birbirimize bağlamıştı. Ve bir gün küçük dini resimlerle ağzına kadar dolu küçük bir kutuyla bana geldi.

"Bu da bir başka hazine" dedi. "Hangi azizi seversin, Janetta?"

Duraksadım.

"Ah, Aziz Francis'i."

Aziz Francis'in resmini bulup bana verdi.

"Bunlar da uzun zaman öncesinden" dedi...

Peki, hatıralarımda ne gördüm? Hatıralar tarih değildir. Zamanın geçişi, dansçı bir an için hareketsiz dururken elde tutulan bir kurdele gibi akıp gitmez. Hatıralar, geçmiş henüz dün bile değilken görüntüler halindedir, gelişigüzel salınan, akılda kalan bir dizi andır. Bir zamanlar şiddetle nefret ettiği komünistlerden bahseden Fermin'in yüzünü hatırlıyorum; bana idamların gerçekleştirildiği yerdeki İsa'nın çarmıha gerilişinin tasvirlerini gösterirken belli belirsiz korku dolu bir düşünceyle uzaktaki düşmanlardan değil, arkadaşlarından ve komşularından, hatta

akrabalarından ve emirler o çok sevdiği Caudillo'dan geldiği için ölümleri nasıl da onayladığından bahsetmişti. Şimdiyse hüsrana uğramış haldeydi, üzgündü ve ölümlerin gerekli olup olmadığına emin değildi.

İkilemlerini kemanı aracılığıyla bile anlatamıyordu. Ailesinin keman çalışına güldüğünü ya da onu tesadüfen duyduklarında anlayışla gülümsediklerini biliyor olabilirdi. Nazikçe gülümsedim ve "Bueno, bueno," gibi bir şeyler mırıldandım.

Fermin'in, pencereden İsa'nın çarmıha gerilişi tasvirlerine bakarkenki sıkıntılı yüzü hâlâ gözümün önünde.

8
Sabun Gibi Yepyeni İnsanlar

Eşyalarımı ve daktilomu beklediğim süre, İbiza hayatına ve El Patron'un ailesine çıraklık yaptığım dönem oldu.

Şiirsel bir açgözlülük hareketiyle *Las Mil Mejores Poestas de La Lengua Castellana (1154 – 1954)* isimli bir kitap satın aldım ve José'ye gösterip, "İbiza'nın şairleri nerede? İbiza'da hiç şair var mı?" diye sordum.

Çam ağaçlarıyla kaplı ve İbiza'nın hemen güneyinde bulunan Formentor Adası'nın bir şairi var, dedi José. Miguel Costa Llobera. Böylece Llobera'nın tek şiirini, "El Pino de Formentor"u buldum; José onu yüksek sesle okudu, ben de ezberledim. Mağriplilerin ve Romalıların dokunduğu, çok yaşlı bulduğum ve çocukluğun mavi gökyüzü günleri gibi genç İbiza için "sabit metnim", hatta antolojiye dahil edilmiş Lorca şiirlerinden de daha çok odak noktam haline geldi.

> *Hay en mi tierra un árbol que el corazón venera;*
> *de cedro es su ramaje, de césped su verdor,*
> *anida entre sus hojas perenne primavera...*[15]

Ve

15 Ülkemde bir ağaç var taptığım yürekten;
dalları sedir ağacı, yaprağı çimen
bahar yuva kurmuş bağrına, hiç bitmeyen (çev. Saliha Nilüfer)

No asoma por sus ramos la flor enamorada,
no va la fuentecilla sus plantas a besar;
mas báñase en aromas su frente consagrada
y tiene por terreno la costa acantilada,
por fuente el hondo mar.[16]

"*El Pino*"yu çevirmeye girişmeden önce tanımlar için yeni sözlüğümü karıştırdım durdum. Llobera "tehlikesiz" bir şairdi, vatanseverdi, asi değildi. José ve Fermin, çam ağaçları hakkında yazan bir şair seçmemi onayladılar. Yirmi yıl önce, yazarak hiç bilmediğim başka zamanları hatırladığımda bir bakıma eve, kendi çocukluğuma geri dönüp dönmediğimi merak ettim.

Bahar güneşi ışıldıyor
anlatıyor yavaşça salınan ağaçlar
yarı unutulmuş günün anısını
ve fısıldıyor çamlar.

Yeni ülkelere yolculuk yapan bir insan başka zamanları ziyaret etmek ya da yeniden ziyaret etmek için ender karşılaşılır bir fırsat yakalar; çünkü

sabun gibi yepyeni insanlar gelir ve gider
bayatlamış zamanın akışını yıkayarak
bir yığın sonsuzluğun içinde...

José'nin annesi ve kız kardeşi eve nadiren geliyordu: Korunaklı bir hayatları vardı. Bekâr ve yalnız bir kadın olsam da yine de yabancıydım ve yabancı ülkelerden gelen kadınların tarzının farklı olduğunu herkes biliyordu. Yine de uygun bulunuyordum; çünkü turist değildim, Amerikalı değildim, yabancı arkadaşları olmayan çalışkan bir *escritora*'ydım, aynı zamanda eşyalarım ve daktilom yolunu şaşırmış olduğu için bir bakıma evsizdim: Şanssızlığım

16 eğilmez dallarından sevdalı çiçekler
öpmez bitkileri pınarın suyunu
ama o kutsal alnı kokularda yüzer
kök saldığı toprak sarp falezler
Ve can suyudur engin denizler (çev. Saliha Nilüfer)

çıkarıma olmuştu. Catalina ve Francesca o yüzden benim sorumluluğumu üzerlerine aldılar ve her sabah balıkçı tekneleri yakaladıkları balıklarla geldikleri zaman Catalina ve Francesca bana en iyi balığı seçmeyi, ne isteyeceğimi ve ne kadar para ödeyeceğimi öğrettiler. Sardalye gibi ufak, gümüş renkli balıkların beş tanesi bir pesetaydı. Sonra, iki kadın bana İbiza yemekleri pişirmeyi öğrettiler. Satın aldığım tereyağı ve çikolataları artık şaşkınlık ve biraz da utanç içinde hatırlıyordum. Orada kaldığım ilk günlerde eve tereyağıyla döndüğümde çay yapan Francesca'yla karşılaşmıştım; sepetimdeki tereyağına bakış şekli yüzünden huzursuz olmuş ve üzüntüye kapılmıştım.

"*Mantequilla*!" demişti şaşkınlık içinde.

Yalnızca zenginler *mantequilla* satın alıyordu.

Ayrıca bir dilim biftek almıştım.

"*Carne*. Ah Janetta!"

Tereyağımı ve etimi paylaştırdım. Catalina çayını içmek için gelince *mantequilla* ve *carne* satın alan *Janetta* hakkında heyecanla konuştuklarını duydum.

İbiza diyetiyle yaşamayı öğrendikçe, yediklerim hakkında şaşkınlık ya da merak yaratacak bir neden kalmadı. Ateş için getirdiğim yakacak konusunda da Francesca ve Catalina'yı taklit ettim. Yeni Zelanda'da kömür ve odunun kamyonlara yüklenip çuvallar içinde hazır geldiğini zannetsem de, burada uzun saplı örgü sepetimi alıp küçük bir sepet kokkömürü ve belki de iki ya da üç parça odun için siyah giysili ve şallı kadınlarla birlikte sıraya giriyordum. Yine de Francesca'nın gözleri, eve dolu sepetimle vardığım zaman beni seyrederken, sanki bana bahşedilmiş doğal ve kalıcı bir bolluğa sahipmişim gibi hâlâ parıldıyordu. Satın aldıklarım az olsa bile bakışları beni utandırıyordu ve kapının dışında içeri girmek için hâlâ fırsat kollayarak bekleyen ve her sabah çöp toplayıcısı küfeleri dolup taşmış eşeğini dar sokaktan yukarı tepeye doğru, oradan da adanın diğer tarafına sürerken onu takip eden sokak arasındaki kedilerin açlığını hatırlatıyordu.

Bu, gerçekten fakir olan insanların duygularıyla ilk karşılaşmamdı. Yolculuk edecek maddi gücüm ve aylarca yetecek kadar param olduğunu, insanların çevresinde meyve ve sebze bahçeleri ve çiçekler olan evlerde yaşadığı, bol elektrik ülkesi Yeni Zelanda'ya dönebileceğimi ilk kez fark ediyordum. Durmadan tekrar etti-

ğim *No hay mucho dinero*[17] nakaratına rağmen zengin bir ülkeden geliyordum. Otellere, şaraplara, akşam yemeklerine ve giysilere para harcayan zengin bir *turista* olmayabilirdim, ama anavatanım, herkesin yiyecek, barınma ve yalnızca hastalığı değil sağlık ihtiyacını da dikkate alan kanunlarla fırsatlar açısından zengindi. Yeni Zelanda'dan ayrılmadan önce Frank Sargeson, "Fakirler ve dilenciler olacak. Eğer onları düşünmeye başlarsan aklını yitirirsin. Onları unutmaya çalışman lazım. Yapabileceğin hiçbir şey yok" demişti.

Francesca ve Catalina'nın durumunu iyileştirmek için ne yapabilirdim? Her gün tereyağı ve et verebilir miydim? Bir yerime mücevher gizlemişim gibi gözleriyle giysilerimi aramalarına katlanamıyordum. Özellikle Francesca'nın koyu renk gözlerinde, daha önce hiçbir insanda görmediğim bir uyanıklık vardı – satın alamayacağı yiyeceklerin yanı sıra eşyalara karşı da hevesli bir şekilde aç olan oydu. Ve yine de nadiren hoşnutsuzluk işaretleri görülüyordu, ta ki bir gün kiralık bisikletimle zeytinliklerin yanındaki tozlu beyaz köy yolundan giderken, büyük ihtimalle kilometrelerdir yürüyor olan ve tepeden sarkan dallardan yola düşen zeytinleri toplayan Catalina ve Francesca'yla karşılaşıncaya kadar. Zeytinleri toplamak için sepetleriyle şehirden gelen başkaları, başka aileler de vardı. Catalina ve Francesca'ya göre bu, ihtiyaçlarını karşılamaları için iyi bir olanaktı. Catalina özlem dolu bir ifadeyle El Patron'un köyde bir çiftliği olduğunu söyleyince, ailenin ona sebze, yumurta ve meyve verip vermediğini sordum. "Ah hayır," dedi, "bunları pazardan alıyoruz. Çiftlik El Patron ve ailesi için; ama yola düşen zeytinleri toplamamıza her zaman izin var". Sepetlerine ve küçük, sert, çekirdekli meyvelere hızlıca göz attım ve kendi kendime bir atasözü uydurdum; bütün atasözleri gibi bu da büyük bir genellemeydi: Tozlu yolun kenarına düşen zeytinler, en tatlısı, en değerlisidir. Kelimeler yine imdada yetişmişti.

Balear Adaları'nın, *İspanyol Adaları*'nın doğası gereği her zaman güneşli ve yaz mevsiminde olduğunu hayal ederek kışlık giysileri pek de düşünmemiştim. Hâlâ mavi ve güneşli geçen günlerde havalar gittikçe soğuyunca, büyük cepli ve kapüşonlu iri beden açık kahverengi ceketime sahip olduğuma memnundum. Catalina ve Francesca'ya pantolon giymenin beni dişi şeytan yapmadığını

17 İsp. "Çok fazla param yok."

anlattıktan sonra (siyah pantolon giyen yabancı kadınlar için kullandıkları kelime *diablas* idi), bana Yeni Zelanda'dayken verilen gri pantolonu ve Joy ve Elsie Teyzeler'in aldığı kalın kahverengi paltoyu giymeye başladım.

Bavullarım deniz yoluyla ulaştığında neredeyse Noel gelmişti. Fermin haberi getirdiği zaman büyük bir heyecan yaşandı ve kamyon iki bavul ve yeşil keten bezi sırt çantasını getirip Fermin de her şeyi oturma odasına taşıyınca, Catalina ve Francesca ve banyodan yeni çıkmış olan José çantaları bir an önce açmamı bekleyerek seyretmek için geldiler. Daktilom hariç, artık ihtiyacım olmadığına emin olduğum eşyalarla yüzleşince, sanki arkadaşlığımız geride kaldığı için artık tanımak istemediğim arkadaşlarımla karşılaşmış gibi utandığımı hissettim. Ailenin duyduğu bariz hayal kırıklığını telafi etmem gerektiğini hissediyordum: Üç ay süren bekleyiş ve merak ve soruşturmanın ardından, karşılarında bu eski, hırpalanmış, köşeleri ezilmiş, bir sapı eğrilmiş ve İbiza'ya ulaşmak için eski masallardaki nesneler gibi kilometrelerce yol kat etmiş, denizleri aşmış çantalar duruyordu.

Daha sonra odamın mahremiyetinde bavulları açtığım zaman, içine koyduğum bütün eşyalara hoşnutsuzca baktım. Ardından, kitaplarımı, küçük ocağı, izci kız çatal bıçak setini, ordu tencere ve tavalarını yeniden görünce dışlanmış eşyalarıma karşı sevgim büyüdü. Ah, işte Yeni Zelanda'da "herkesin" giydiği kumaş olan jarse ipekten diktiğim mavi "tüp" elbise buradaydı. Giysilerin siyah olduğu bu topraklarda şimdi rengi fazla parlak ve uygunsuz görünüyordu.

Catalina ve Francesca'dan "eşyaları" görme şansını esirgeyemeyeceğim için onları içeri davet ettim. Onlara daktilomu gösterdim. Kız kardeşimin perdeden diktiği yeşil kadife elbise de oradaydı.

Catalina ve Francesca güldü.

"*Janetta's cortina, Janetta's cortina.*"[18]

Battaniyeme ve sıcak su torbama kavuşunca ikisinin de nimetlerinden faydalanmaya başladım; çünkü mutfaktaki ocağın dışında evde ısıtma sistemi yoktu, yekpare mermer zemin artık sürekli soğuktu ve geceler buz gibiydi. Artık daktilom da yanımda olduğu için şiirler ve mektuplar ve öyküler yazmak yerine işe *gerçekten*

18 İsp. "Janetta'nın perdesi, Janetta'nın perdesi."

de başlayabileceğimi hissediyordum. Yine de eşyalarımın elime ulaşması için hak ettiklerinden fazla çaba harcadığımın farkındaydım; gelecekteki bir olaya tutunup şimdiki zamanın ihtiyaçlarını bastırarak kendimi çok bilindik bir yöntemle kandırmıştım: Bana eşlik eden insanların güzel arkadaşlığına sahiptim.

9
Çam Ağaçları

Bunu takip eden günlerde içi dolu sıcak su torbamı kucaklayarak battaniyeme sarınıp otururken daktilomla *Pylades Amca* romanımı yazmaya başladım. Pencereden dışarı okaliptüs ağaçlarının altında seksek oynayan çocuklara baktım, oyunun işaretleri yerdeki beyaz tozun üzerine çubukla çizilmişti. Onları şarkı söylerken dinledim

Tengo tengo tengo
tú no tienes nada
tengo mantequilla...[19]

Kapı içlerinde oturan ablalarını seyrettim; dantellerini dizlerinin üzerine yerleştirmişler, bobinlerle dantel işliyorlardı, elleri hızlıca bir bobini diğerinin üzerinden atlatıyordu. Hastanedeyken Fransız danteli yaptığım zamanı hatırladım; kitaplar, yazı yazmak ve insanlarla sıradan sohbetler benden esirgenmiş olsa da Fransızca talimatlardan edindiğim duygularla ve *Dantel İşleme El Kitabı*'nın talimatlarıyla yeni bir hayata doğru yönlendirilmiştim: *Plantez un épingle au point Deux... jetez trois fois...*[20] İhanet eden, değişen, etkileyen dil, tecrit edilmişlerle hâlâ arkadaşlık kurabiliyor, insanlar yardımı esirgediği zaman yardım edebiliyordu.

Evin üzerinde gök gürültülü fırtınalar patlıyordu. Şimşekler odanın içinde canlı bir şekilde hareket ediyor ve rüzgâr daha önce hiç duymadığım gibi inliyor, bağırıyor, çığlık atıyor, bana eski tan-

19 Bende var var var...
hiçbir şeyin yok senin
benimse tereyağım var (çev. Saliha Nilüfer)

20 İki numaralı yere bir iğne saplayın... üç kere atın...

rıları, gök gürültüsünden, şimşekten, fırtınadan doğan ve içeri girmek istiyormuş gibi camı tırmalayarak, sanki bir müzik aletiymiş gibi cama ağzını dayayarak pencerede bir yukarı bir aşağı gidip gelen yaratıkları hatırlatıyordu. Çoğu zaman fırtınanın ortasında dışarı çıkıp yoldan yukarı, adanın diğer tarafına yürür, hırpalanmış gümüş-gri bitkilerin ve ağaçların arasında, gri taşın üstüne otururdum ve kendimi hiç bu kadar evimde gibi rahat hissetmediğimi düşünürdüm. Bir Akdeniz adasında yalnız olduğum, hiç İngilizce konuşmadığım ve İspanyolcam şimdiye kadar İngilizceme hiçbir zaman gösterilmeyen bir ilgiyle karşılandığı için büyük sevinç duyuyordum; çünkü onların dilini konuşmaya çalıştığım için gurur duyanlar, düşüncelerimi ifade etmek için gösterdiğim çabaya nezaketle yaklaşıyorlardı; bana bir şeyler açıklamak, önermek, yardım etmek ve öğretmek konusunda hevesliydiler. Halbuki diğerlerinin de konuştuğu anadilinde konuşurken insan yalnızdır, dinleyicinin beklentilerini karşılamak için mücadele eder.

Her gün, masamda oturup daktilomla yazarken denizden yansıyan şehre baktım ve bir gün yol boyunca rıhtımın etrafından yürüyüp yalnızca denizdeki şehir olarak bildiğim ve *gerçek* şehrin olduğu karşı kıyıya gittim, ama sanki bir aynanın arkasına girmeye çalışıyormuşum gibi hissettim ve dışarıdan görünen ışık, şehir ve deniz görüngüsü her ne ise, yansıyan gerçek şehrin, hayal şehri olarak içeride yattığını biliyordum.

Adalar ve denizler hakkında çok düşündüm. Bir şiir yazdım,

> Denizden ayrı düşmüş, sürgün edilmiş kıtaya acıyın,
> insanların yansımayı yakalamaya hasret kaldığı
> gözlerinin ardında bir dağı, ovayı ya da vadiyi
> görmenin gelgitleriyle yer değiştiren
> kardan şekiller ve bulut yığınları içinde;
> günün ışığını içmek için duran,
> kendisi de gölgede, gölgeler içindeki hantal karadan
> hiçbir zaman bütünüyle uzaklaşmayan.
>
> Küçüktür adalar, daima akışkandır görüntüleri,
> yalnızca bir kez bilinir, denizi yumruklarken
> uçan kuşlar ya da sinmiş tavşanlar gibi omzunun
> üstünden;

her gün aynanın içinde daha tuhaf bir şekil,
yüzyılların parçalanmış gölgesinden
ve dev bir kuşun hareketsiz kanadından,
ya da biçimi ve görünmez gökyüzünü arayışı
sakin bir günde sessiz bir iç denizin suyuyla
duyguları paylaşmanın ötesinde titreşerek duran
bir ağacın attığı bir yapraktan
daha kuvvetli parlıyor ve buğulanıyor.

Küçüktür adalar, bir bütünlük tiranlığıdır,
aynalarda çok sayıda benlikle karşılaşma korkusudur.

Ah, şair olma hayalimi ne kadar da ciddiye alıyordum! Artık tek başınayım, diyordum kendime. Bir yazar hayatı yaşıyorum. Zihnimle barışık hissediyordum; sanki esrarengiz bir kıyıdaydım, dünyanın ünlü tablolarındaki sahnelerin yaratılışını görüyordum. Her biri ressamların seçeceği renklerdeki evler, bitkiler, gündüz ve geceyle İbiza'nın insanları sanki ressamların yönlendirdiği şekilde hareket ediyordu. Akşamüstü yürüyüşlerimde ya da bisiklete binerken, adanın berrak kıyısının gözlerimin önüne serilme şekline hayret ediyordum. Frank Sargeson'a sevinç dolu mektuplar yazdım. İddia edilen ve hayalimdeki her şey İbiza'da var, dedim. Onun içimde saklı olduğunu hissediyordum. Sahillerle tuz dağlarını keşfettikten sonra çömlek atölyelerinde kil zeminin kırmızı damarını ortaya serdiği balçık tarlalarının yanından bisikletimle geçtim ve sonra bisikletimi bırakıp adanın ağaçlıklı içlerine, açık yeşil çam ormanı kümesine doğru yürüdüm. Catalina ve Francesca orada haydutlar ve vahşi adamlar kol geziyor diye uyarmışlardı; onlara inanmasam da gerçeği söylediklerini keşfettim: Sicilya gibi İbiza'nın da haydutları vardı.

Şehirde yürüyüş yaparken bazen yabancı ülkelerden gelenlerin güldüğünü, konuştuğunu görüyor ve duyuyordum. Onlara "Ben buradayım, ben de İngilizce konuşuyorum. Yeni Zelanda'dan, *ta Yeni Zelanda'dan* geldim" diye seslenmek istiyordum. Ama onun yerine dünyadaki her şeyi biliyormuş gibi kibirli bir şekilde geçip gidiyordum.

İbiza'nın rahatlığına ve güvenli ortamına inanamıyordum. Akşamları, elektrik azaldığı ve dükkânlar mumla aydınlatıldığı zaman

şehrin karanlık sokaklarında korku duymadan yürüyordum. Ön kapının anahtarını istediğim zaman Fermin, Catalina ve Francesca şaşkınlık içinde bakakalmış, yalnızca yabancıların, varlıklarını, büyük *dinero* stoklarını koruyan gizemli ve eşyalarına düşkün yabancıların kapılarını kilitlediğini söylemişlerdi. O yüzden ön kapım hiçbir zaman kilitli değildi.

Noel zamanı, Patrick Reilly'den bir mektup ve yemek paketi geldi. Konserve sığır eti ve İrlanda yahnisi göndermişti ve hâlâ yavuklum olmadığını umut ediyordu.

Noel'le birlikte günlerdir devam eden ses de dindi, koro halinde "Bravo, Bravo, Bravo" diyen, kısa ve kesik kesik sevinç bağrışları gibi gelen haykırışlar beni şaşırtmıştı. Bunların et rengi, neredeyse şeffaf gölgeler gibi zaman zaman sokakta koşan adadaki köpeklerin sesleri olduğunu düşünmüştüm. Sonra bu bağrışların, artık sessizliğin hüküm sürdüğü evin altındaki küçük avluda bulunan hindilere ait olduğunu öğrendim. Şöyle yazdım:

> Noel ve Ölüm açlık çeken zamandır,
> Buraya ait kısıtlanmış hayal güçleriyle
> yalnızca ahmakların ve ölenlerin
> Görünmez olana Bravo Bravo diyerek
> bütünüyle övmeyi öğrendiği.
>
> Kim bilir küçük avluda hindi
> neyi övüyor şiddetle,
> ya da hasta adam küçülen dünyasında
> beyaz tabağına ne koyuyor?

Ve acı soğuklarla birlikte yeni bir ses daha ortaya çıktı; neredeyse kesintisiz çalan kilisenin çanlarıydı bu. Bir sürü küçük beyaz tabutun cenaze alaylarıyla taşındığı yere bakıyordum. Her gün çanlar çalmaya başladığı zaman Catalina ve Francesca derin derin iç çeker, "*Ah, un crío, un crío*"[21] diye mırıldanırlardı.

O kış çok sayıda *crío* öldü; bu olağan bir şey gibi görünüyordu. Adanın içlerine giden yoldaki servilerle çevrili mezarlık, sıra sıra yeni mezarla doluydu.

---

21 İsp. "Ah, bir çocuk, bir çocuk."

Bu ortamda yazılarımı yazdım – ve akşamları, gökyüzünden inen ipler gibi bir ileri bir geri sallanan yarasaların küçük karanlık siluetlerini seyrettiğim tepeye yürüdüm.

Bir seferinde bisikletle giderken çamlarla çevrili bir sahilde dinlenmek için durdum ve ağaçların altına uzanıp hışırtılarını dinledim. Işık çevreme ve üzerime mavi ve yeşil karlar gibi düşüyor, deniz çam dallarının arasından parıldıyordu. Sıradışı bir manzara değildi bu, ama adanın iç kesimlerindeki çam ormanlarındaki gezintim gibi, çocukluktan uzanan duyargalara dokunuyordu; çocukluk ki ana rahminden ve ölümle yeni başlayan hayattan kaynaklanan kendi duyargalarına sahiptir. Sinir uçlarımda duyguyu ve çam ağaçlarının, gökyüzünün, suyun ve ışığın arasındaki geçmişte kökenini hissederek bu manzarayı yeniledim ve hafızanın eğitimli tutumluluğuyla uzaktan bakıp bir araya getirdim, öyle ki o zamandan sonra ve gelecekte bu manzaranın anısı o geçmişin ortak hislerini içerecekti. Şimdi suyun kenarındaki, ışığın ve mavinin içindeki çam ağaçlarını dinlediğim zaman bağlantıyı, varlığın ve sevginin ve kaybetmenin ve merak etmenin bütünlüğünü, çocukluğumda hiç aklımdan çıkmayan ve dönüp duran "Dünya neden var?" sorusunu ve dünün titremelerini hissediyor, ama yine de İbiza'nın çam ağaçlarını hatırlıyorum.

Genellikle insanın ileriyi görmesini engelleyen Noel geçtikten sonra, durmadan başımın etini yiyen bir endişeyle "geleceğimi" düşünmeye başladım. Bursum tükendikten sonra doğru şeyin Yeni Zelanda'ya dönmek olduğunu tahmin ediyordum, ama Yeni Zelanda'dan bu kadar uzakta kendimi öylesine evimde gibi hissediyordum ki geri dönmeye isteksizdim. Ayrıca Frank Sargeson'la, Yeni Zelanda'daki doktorların şizofreni tanısı koymakta haklı olup olmadıklarını öğrenmek için Londra'da bir psikiyatriste danışmamın akla yatkınlığı konusunda konuşmuştuk. Bende bu hastalığın olmadığını biliyordum. Yine de iddiam, doğal olarak neredeyse herkes tarafından kuşkuyla karşılanıyordu. Öykü kitabım *Göl* yayımlandıktan sonra okul günlerinden arkadaşım John Forrest, Amerika'dan yazmıştı. Beni on bir senedir görmediği ve gerçek hikâyemden, bende gördüğü "Hugo Wolf'la ve Van Gogh'la akrabalığı" karşılama konusundaki kararlılığımdan habersiz olduğu için, onun da büyük ihtimalle teşhisin doğruluğundan pek bir kuşkusu yoktu. Nadiren yazdığı mektupları yanıtlarken kendimi

sıradan bir şekilde, eski rolüm olan sözde "zeki", "farklı", düşlem dünyasında yaşayan, hayal kuran bir kişi olarak gösterdim. John Forrest'ın kaçınılmaz "Sevgili Herkes" mektupları elime ulaşınca yeni edindiğim olgunluğa gülümsedim. Bir miktar züppelikle ondan bazen "Amerika'daki doktor arkadaşım" diye bahsetmiştim. Ondan söz ediyorum; çünkü o sıralarda mektup yazıp eğer istersem Londra'daki ünlü hastane Maudsley'de bir doktorla randevu ayarlayabileceğini söylemişti.

10
El Americano

Bana Balear Adaları'na baharın erken geldiğini söylemişlerdi. Fakat daha ocak ayının başlarında birdenbire çiçeklerin açmaya başlamasıyla ada öylesine yoğun yeni bir hoşluk bağıyla çevrelendi ki acının karanlık kıvrımları ister istemez bu hoşluğun içinde eridi.

Dönümlerce araziyi dolduran siyah ve beyaz renkli fasulye çiçekleriyle, tablolarda hiç resmedilmeyen, belli çiçeklerin içinde hapsolmuş renklerle dolu pembe ve beyaz meyve bahçeleriyle, yabani çiçeklerin kokularıyla dolu ılık bahar rüzgârıyla, badem, avokado ve fasulye çiçekleriyle girdiğim ruh halinde, romanımı yazmaya çalışırken beni meşgul edeceğini bildiğim şiirleri hoş görmeye hazırdım. Yabancılık duygusu içinde üç aydır İngilizce konuşmadığımı sık sık hatırlıyordum, İngilizce sözlerin ağzımın bir köşesine gizlendiğinin ve kilidin içinde çevrilmiş anahtarın bilincinde olsam da, anahtarın, kilidin ve konuşmanın kullanılmaya kullanılmaya ne kadar da paslandığını fark etmemiştim, ta ki bir akşamüstü yürüyüşten dönüp eve vardığımda heyecan içinde "*El Americano, El Americano*" diye tekrar eden Francesca'yla karşılaşana ve ben şaşırmış bir halde dinlerken uzun boylu, kahverengi saçlı genç bir adam merdivenlerden aşağı, oturma odasına gelene kadar.

Beni gördüğüne en az benim kadar şaşırmıştı.

"Merhaba" dedi. "Ben Edwin Mather. Yukarıdaki stüdyoyu kiraladım. Ressamım."

İngilizce kelimelerimi aramak zorunda kaldım. (Gerçekten de *kendi* kelimelerimi!)

"Ben ön taraftaki odada kalıyorum" dedim. "Yazarım."

"Samrım mutfağı ve dışarıdaki tuvaleti paylaşıyoruz."

El Americano. Tıpkı Francesca'nın uyardığı gibi. *Los Americanos* gelip bütün yağları ve parfümleri aldıkları için Cezayir'den ayrıldığını söylememiş miydi?

Hayal kırıklığıyla ve bir tür ihanet duygusuyla keyfimin kaçtığını hissettim; çünkü evi bütünüyle kiraladığımı sanıyordum ve El Patron'un diğer odaları nasıl kiraya verdiğini anlayamıyordum. Belki de yanılmıştım. Ignacio Riquer Sokağı altı numarayı *kendi yerim* olarak görmüştüm; tabii ki onu El Patron, ailesi, Catalina ve Francesca'yla paylaşmıştım, ama bir *yabancıyla*, İngilizce konuşan Amerikalı bir ressamla değil! İngilizce düşünceler ve İngilizce sözcükler, sanki hepsi de kendi rolünü oynamaya hazır bir şekilde konser salonuna yığılır gibi kafama üşüşürken, düşmanca duygular içime doldu, korunaksız hissettim. Başvuracak kimse yoktu. Ignacio Riquer Sokağı eskiden *benim yerimdi*.

Bir miktar toparlandım. En azından Edward Mather üst katta yaşıyor olacaktı. Gerçi evi, mutfağı, şömineyi, sokağa açılan ön kapıyı, koridoru, avluya açılan oturma odasını, avludaki tuvaleti benimle paylaşıyor olacaktı ve evdeki birisinin varlığının her zaman farkında olacaktım ve bir parçam o varlığa yönelecek ve yazı yazarken dikkatimi dağıtacaktı. Yaşam ve yazın dünyaları arasındaki bağın cambaz ipine benzediğini ve –bıçaklar ya da kuştüyü yatak üzerinde– çıplak ayakla yapılan aradaki yolculuğun, rahatlayıp yoğunlaşmayı ve dikkati onun üzerinde toplamayı gerektirdiğini düşünüyordum. Böyle bir hayatta başkalarının varlığı, insanı sinirlendiren davetsiz bir misafirliktir ve yalnızca, yolculuk ve hastalık zamanlarında kısa süre için de olsa, ilginin, kelimelerden öteye çevrilmesi gerektiği zamanlarda sıcak karşılanan neşeli bir eğlence haline gelir.

Bu ilk karşılaşmamızda Edwin ve ben, ikimizin de kabul etmesi gereken bir görev için adaymışız gibi (çünkü o da evi bütünüyle kiraladığını düşünüyor olabilirdi), İbiza'da bulunuşumuzun nedenlerini açıkladık – ona maddi kaynak sağlayan, para piyasasının "serbest" olduğu Andorra'dan aldığı bir burstu. Edwin yabancı paramı Andorra'da bozdurmam için bana öğüt verirken, uluslararası döviz sistemleri konusunda bilgisizliğimle, dikkatle dinledim. Dediğine göre, bunun için gerekli ayarlamaları yapabilirdi.

"Ah" dedim duraksayarak.

Bana üst kattaki stüdyosunu gösterdi: Beyaz taş duvarlı, tavanda penceresi olan ve şehri, tarlaları, denizi ve yansıyan şehri bütünüyle gören çatıya açılan kapısıyla geniş ve havadar bir odaydı. Maceracı ruhumu kısıtladığım için kendimi birdenbire hayal kırıklığına uğramış hissettim – evin bu üst katını neden hiç keşfetmemiştim? Yatak odama oturma odasından geçerken hep taş merdivene sanki yasak bir yermiş gibi hızla göz atıyordum; izinsiz girmek yasaktır uyarısını kendi elimle astığımın, Şehrin Yansımasının zengin manzarasını kendimden esirgediğimin farkında değildim. Günlerimi masadaki daktilomun başında, bakışlarım daktilodan uzaklaştığında yalnızca limanın karşısında yansıyan şehre saplanarak, odamdaki sandalyede oturup bir battaniyeye sarınarak geçirdikten sonra çatıdaki bu manzaranın ortaya çıkması deprem etkisi yaratmış, dengemi bozmuş, ayaklarımın altında bir boşluk yaratmış, su çekmek için kuyunun etrafında saatlerce dönen, at gözlüğü takmış beygirinki kadar dar görüş alanımı çarpıtmış ama yine de genişletmişti. Kuşkusuz su saf ve hoştu ve bunun kuyuda çalışan tutsak bireyin rutin işiyle pek bir ilgisi yoktu, ama daktilomun üzerinde ortaya çıkan şeyin o kadar taze ve ışıltılı olduğuna pek de emin değildim.

Edwin'i göz önünde bulundurarak yeni bir düzen kurmam gerekti. Erken kalkıp ateşi yakıyor, artık Edwin'in tıraş olma ve yıkanma suyunu bir kenara ayırıyordum ve o yataktan çıkana kadar ben kahvaltımı etmiş ve işe başlamış oluyordum. Akşam yemeklerini genellikle arkadaşlarıyla bir kafede yiyor ya da evde kalıp özel yemeği olan Fransız soğan çorbası pişiriyor ya da artık benim özel yemeğim olan *safranlı paella*yı paylaşıyordu; bundan bahsediyorum çünkü "çiğdem yediğimi" düşünmek bana büyük zevk veriyordu. Ben yazılarımı yazarken Edwin de günün büyük bölümünde resim yapıyordu. Bazen o ya da ben *"Quieres el fuego?"*[22] diye sorduğumuzda kendiliğinden ya da sözleşerek mutfakta buluşuyorduk.

Kısa sürede mutfak rafları, Catalina ve Francesca'nın heyecandan titremesine yol açacak şekilde lüks yiyeceklerle doldu. Edwin onlarla ilk karşılaşmasından sonra, "Ortalıkta dolaşıp her şeye burnunu sokan şu iki yaşlı kadın kim?" diye sormuştu.

22 İsp. "Şömineyi yakmak ister misin?"

Açıkladım. Edwin onlara karşı anlayışsız görünüyordu; bense onları "anladığımı" düşünüyordum ve canla başla onları savunuyordum. Fakir olduklarını ve onun satın aldığı türden yiyecekleri almaya maddi güçlerinin yetmediğini, onun verimli ambarından istedikleri gibi almalarının gayet doğal olduğunu ona hatırlatıyordum.

"Ama bütün gün bir içeri bir dışarı gezinip duruyorlar."

Ona yandaki evde yaşadıklarını ve yemek pişirmek için tek imkânlarının bizim ocağımız olduğunu anlattım. Tek bir odaları olduğunu ve yatak odalarının dışındaki küçük balkonda bantam tavukları beslediklerini söyledim. "Sana ara sıra taze yumurta verebilirler" dedim.

Edwin haklı olarak ampuller konusunda da şikâyet etti. Stüdyosu tavan penceresinden doğal ışık alsa da ne zaman isterse resim yapabilmeyi ve geceleri okuyabilmeyi istiyordu. (Ben masamda üç ya da dört mum yakarak idare ediyordum.) Edwin şehirden ampul aldı; fakat yeni ampuller derhal evdeki sigortaları attırdı. Bu durum Fermin'i sinirlendirdi; Edwin Fermin'i "kemanıyla parazit yapan küçük adam" diye tarif ediyordu. "O kemanla çıkardığı korkunç sesleri duydun mu? Bu evi alıştırma yapmak için kullanacağını bilmiyordum."

Oturma odasındaki kilitli dolabı işaret ettim.

"İçinde yaptığı oymalar var. Kapağını açınca dolabın içinde ışık yanıyor. Hassas ruhlu bir adam."

Edwin'in Francesca'ya, Catalina'ya ve Fermin'e bakışı içime sıkıntı veriyordu; çünkü benim için onlar, benimle ilgilenen ve bavullarımın gelmesini bekleyen ve bana alışveriş yapmasını ve yemek pişirmeyi öğreten yeni ailemdi. Üç aylık vizemin süresi dolduğunda Catalina beni karakola götürüp vizesinin yenilenmesini isteyen *Nueva Zelanda*lı yazar arkadaşı olarak tanıtmıştı. El Patron ve ailesini El Americano'ya karşı korumam gerektiğini hissediyordum. O da, konuştuğu İngiliz ya da Amerikan dili de davetsiz misafirlerdi.

Kusursuz dünyamın mahvolması olarak gördüğüm değişikliğe uyum sağlamakta zorlandım. Evde birisinin "varlığı" yüzünden yazı yazmakta hâlâ zorlanıyordum; fakat zaman geçtikçe Edwin'le işimiz hakkında konuşmaya başladık. Her gün resim yapmayı bitirince beni stüdyosuna davet ediyor ve sabahki çalışmalarını anla-

tıyordu. Onun fikirlerinden ve genel olarak sanattan, en beğendiği sanatçılardan, hayatından konuşuyorduk; buna karşılık olarak, o anki işimi tartışmasam da, ona artık basılmış olan ve kısa zaman önce mektuplarımı almaya gittiğimde *correos*'ta[23] olan romanım *Baykuşlar Öterken*'in bir kopyasını ödünç verdim. Edwin *Baykuşlar Öterken*'i beğendi. "Amerika'da yayımlanmalı" dedi. New York'ta bir yayınevi için çalışan birisini tanıyordu; oraya bir kopya göndersin miydi?

"Bakarız" dedim.

İş konusundaki konuşmalar ve gün içinde sık sık söylenen "*Quieres el fuego?*" cümlesi dışında ayrı hayatlar yaşıyorduk. Sonra bir akşamüstü yürüyüşten dönünce Catalina ve Francesca'yı heyecan içinde buldum: Edwin'in bir kadın ziyaretçisi vardı ve akşam orada kalacaktı... aynı odada... aynı yatakta. Ve o akşam Dora'yla tanıştım, Amerika'nın orta batısından gelen bir flüt sanatçısıydı ve Paris'te müzik okuyordu. Ufak tefekti, zarifti ve siyah saçlıydı. "Doğru" giysileri giyiyordu – siyah *pantalones* ve kazak. Hasretle onun göründüğü gibi sırlarla dolu olmayı arzu ettim; böylece bir adamı sırlarımı keşfetmek için harekete geçirebilirdim, ama onca zamandır bildiğim bütün giriş ve çıkışları kapamıştım ya da bir odun parçası kadar cinsiyetsiz olduğumu hissediyordum. Kendimi korumak için cilayla pürüzsüzleştirmiştim.

O akşam Edwin ve Dora dışarıda yemek yedi, bense içimi kemiren bir yalnızlık hissiyle ve yazılarıma dönmeye isteksiz bir halde sıkıntıyla kendime yetecek kadar bir yemek hazırladım; yarı karanlıkta biraz okudum, hayaller içinde dışarı, Şehrin Yansımasına baktım ve sonra yatağıma yattım. Edwin ve Dora'nın eve geldiğini, merdivenlerden çıkıp stüdyosuna giderlerken gülüp konuştuklarını duydum ve başkası değil de yalnızca kendim olmanın ani ve sevimsiz ürpertisini hissettim: Zarif değildim ve kız kardeşimin dediği gibi bacaklarım futbolcu bacağı gibiydi, bilek kemiklerim bana demiryolu traverslerini hatırlatıyordu.

23 İsp. "Postanede."

11
Figuretti

Ertesi sabah, ben henüz kalkmadan Dora gitmişti. Anakaraya ya da kuzeye giden bir gemiye ya da uçağa yetişmesi gerekiyordu. Edwin'le beraber geç bir kahvaltı yaptık ve Edwin sanki herhangi birisiymiş gibi ondan sıradan bir şekilde bahsetti. Catalina ve Francesca, Dora, yani geceyi El Americano ile geçiren *la diabla* hakkında konuşmadan edemiyordu. Yatak çarşaflarının yıkanması gerekiyordu, bu ne büyük bir utançtı. Dişi bir şeytan! Bana dönüp "Sen onun gibi değilsin, sen dişi bir şeytan değilsin! Los Americanos!" dediler.

Bu rolü daha önce de oynadığımı biliyordum – çocukken evde, okulda, üniversitede ve fakültede: Kurallara uyan, hiçbir zaman şeytana uymayan, kötülüğün elinden kurtarılmış "iyi" insan. O zamanlar övülmek bana duygusal bir gönül rahatlığı sağlarken, şimdi artık pek az tatmin veriyordu; çünkü otuz iki yıllık geçmişimin aritmetiğinde övgüler artık özgüvenime bir şeyler eklemiyor, ondan bir şeyler eksiltiyordu.

Bir süre için hayatım aşağı yukarı rutinine döndü. Sonra bir akşam odamda daktilomla yazarken, mutfaktan sesler duydum. Kuvvetli kahkahalarla bölünen erkek sesleriydi. Sıcak su alma bahanesiyle merakımı gidermek için mutfağa gittim ve orada Edwin'le ve otuz dördüncü yaşını kutladıkları, *Bernard* olarak tanıştırdığı arkadaşıyla karşılaştım. "Selam!" demek bana gülünç geldiği için "Merhaba" dedim, bir bardak roze şarapla kadeh kaldırdım (Bernard'a göre adadakilerin en iyisiydi). Sonra, yapacak işim olduğunu söyleyerek odama geri döndüm ve oradan ayrılırken Edwin'in "Janet'ın yayımlanmış bir kitabı var" dediğini duydum.

Yatağa yattıktan sonra, saatler geçtikçe sarhoşluğa kayan kahkahalarını dinledim. Bernard'ın kahkahalarının şimdiye kadar duyduğum en şen kahkaha olduğunu düşünüyordum. Ses sanki kalbimin içindeki girintili çıkıntılı oyuğa tam uyan doğru parça gibiydi. Onun kahkahasını dinlerken aldığım zevki başka türlü açıklayamıyordum.

Ertesi sabah, mavi ve beyaz ve yeşil bir bahar sabahı, işimi dokunmadan bırakıp, içimde kabaran evcimenlikle Edwin'in *Observer*'dan kestiği tariften marmelat pişirmeye hazırlandım.

Catalina'nın ödünç verdiği büyük tenceredeki kan rengine çalan meyve fokurdarken tencerenin üzerine eğilmiş, altın renkli, yol yol kırmızı ve koyu kıvamlı sıvıyı karıştırıyordum ki kapı açıldı ve içeri Bernard girdi.

"Selam" dedi. "Bu sabah çalışamadım. Yürüyüşe çıkayım dedim. Gelmek ister misin?"

Heyecanlandım. "Ne iş yapıyorsun?" diye sordum. Oysa Edwin'in Bernard'la ilgili söylediklerini hatırlıyordum: Kuzey İspanya'daki petrol boru hattında çalışarak Freud'un İspanya'ya gelmesine yardımcı olmuştu.

"Ülkemdeyken üniversitede tarih öğretmeniydim. Attan düşüp kolumu kırana kadar boru hattında çalışıyordum – kolum şimdi iyileşiyor. Ama aslında şairim. Adaya geldiğimden beri birçok şiir yazdım."

Orta boylu ve sarı saçlıydı, gri renk gözleri ve zaten büyülenmiş kulaklarıma müzik gibi gelen zengin bir ses tonu vardı. Bakışlarından kararlılık okunan gözlerinin hafiften cam gibi olduğunu ve delice bir şeyler taşıdığını düşünüyordum: O saf halimle uyuşturucu almış olabileceği hiç aklıma gelmemişti. Marmeladı hazırladığım altı kavanoza boşaltırken seyretti ve arada bir öne doğru eğildiğim zaman elbisemden içeri, göğüslerime baktığını gördüm. Gözlerini dikip bakmaya devam etti. Parlak, deli bakışlı gözleriyle yüzüme de bakıyordu.

Kendimizden bahsettik.

"Ben de çalışamadım," dedim, "bu güzel günde."

"Figuretti'yi geçip sahilde yürüyüş yapalım."

"Figuretti'yi mi?"

"Evet. Figuretti'yi bilmiyor musun?"

Hayır, bilmiyorum dedim, o da anlatmadı ve adada kaldığım süre boyunca Figuretti'nin ne olduğunu ya da ne anlama geldiğini hiç öğrenemedim. Bazen onun sahildeki bir kafe olduğunu düşündüm, sonra bir koy olması gerektiğini, sonra bulutların arasından görünen gökyüzü olduğunu düşündüm; çünkü sonraki haftalarda Bernard ve tanıdığım diğerlerinin "Figuretti bugün çok güzel" ya da "Figuretti'yi geçer geçmez" ya da "Figuretti'ye ilk gittiğimde," dediğini duydum. Bir seferinde Bernard bir kafeye, bir grup binaya, kiliseye, gökyüzüne işaret edip "Bak" demişti mutlu bir ses tonuyla, "Figuretti orada."

Tuhaf bir şekilde cehaletimi koruma isteğiyle hiçbir zaman soruşturmadım.

Son marmelat kavanozunu da sıkıca kapayıp altısını bir sıra halinde masaya dizdim. Edwin'in stüdyosundan gelecek seslere boşu boşuna kulak kabartırken, bu onun hoşuna gidecek, diye düşündüm. Yazarların da sessizce çalıştığı, kelimelerin hangi seslerini karıştırıp harekete geçirerek parşömene ya da kâğıda döküldüğünü dinlese de kimsenin bilmediği, kalem ve tüyle yazı yazılan günlerde yaşamış olmayı diledim.

"Edwin meşgul" diye mırıldandım.

Dar sokaklar boyunca, tepeden yukarı, dikenli ve nasırlı avuçları yukarı dönük uzun kaktüslerin oluşturduğu ormanının içinden yürüdük. Bernard bazı İbizalıların yaşadığı mağaraların girişini işaret etti. Yeni bir yolculuğa çıktığımın farkındaydım, bir ilkti bu; tıpkı Ben'le Londra'da satranç takımı aradığımız zamanki gibi, hayaller ve arzular arada bir su yüzüne çıkmasına rağmen üzerinde satranç oynanacak gerçek bir satranç takımı olarak kalan bir yolculuktu. Bernard'la sahilde yaptığımız bu yürüyüşü ikimiz de, kuşların son uçuşlarına karar verdikleri zaman hazırlık olarak yaptığı ilk hareket gibi bir niyet olarak görüyorduk. Bernard'la güldük, konuştuk ve en sevdiğimiz şairlerden şiirler okuduk (Kipling'in "Gunga Din" şiirinden bir bölüm okuyunca biraz hayal kırıklığına uğradım), ama akıcı bir şekilde Fransızca ve İspanyolca konuştuğunu öğrendiğimde yeniden ona hayran kaldım ve derhal en sevdiğim alıntıları ortaya döktüm; tıpkı pişirilen, şekil verilen ve göz önüne serilen itiraflar gibi. Otuz iki yaşında, cildi ışıl ışıl, mavi gözlü, mavi jarseden kısa etekli bol bir elbise giyen, ki Edwin (ressam olduğu için bilmesi lazım) bunun "güzel bir renk" olduğunu söylemişti, ayağında Romalı sandaleti olan bir kadın gözünüzün önüne getirin. (Frank Sargeson yazın hep Romalı sandaleti giyerdi. Dünyanın neresinde yaşarsam yaşayayım, Romalı sandaletini bahar ve yaz mevsimlerinde varlığımın bir parçası haline getirmem için bana "Yazın Romalı sandaleti en iyisi ve en ucuzu. Romalı sandaletine ihtiyacın var" demesi yeterli olmuştu.) "Mavi Akdeniz"in kıyısında, yıllar önce öğrendiğim bir fabldan alıntı yapmaya başladığımı, dizelerden aldığım zevki paylaşmak ve onu hatırlayarak zekâmı göstermek için ezbere okuduğumu gözünüzde canlandırın:

Maître Corbeau, sur un arbre perché,
Tenait en son bec un fromage.
Maître Renard, par l'odeur alléché,
Lui tint à peu près ce langage:
Hé! bonjour monsieur du Corbeau.
Que vous êtes joli! que vous me semblez beau...[24]

La Fontaine'le işim bitince ek olarak Alphonse Daudet'ye dönüp şu cümlelerin üzerindeki tozu silkeledim: "*Si vous avez jamais passé la nuit à la belle étoile, vous savez qu'à l'heure où nous dormons un monde mystérieux s'éveille dans le solitude et le silence. Alors le source chante bien plus clair et il y a dans l'air les frôlements, les bruits imperceptibles si l'on entendit l'herbe pousser, la branche grandir...*"[25] Bunu da bir miktar Victor Hugo takip etti: "*C'est pour renaître ailleurs qu'ici bas on succombe...*"[26]

Böylece sözümona zekâmı hissettirmiştim ve şimdi de beni etkileme sırası Bernard'daydı.

"Peki ya Auden?" dedi.

Coşkuyla dolmuştum. "Ah! Auden!"

"Kara kışın ortasında kayboldu / Dereler donmuştu..." diye başladım.

Takip et, şair, takip et
Ta gecenin derinlerine kadar.
Bizi neşelenmeye ikna eden
o özgür sesinle...

Bernard, Edna St. Vincent Millay'den bir şiir okuyarak karşılık verdi; ben de onu nazik bir şekilde dikkatle dinledim. *Benim* şa-

---

24 Bir dala konmuştu karga cenapları;
Ağzında bir parça peynir vardı.
Sayın tilki kokuyu almış olmalı,
Ona nağme yapmaya başladı:
"-Ooo! Karga cenapları, merhaba!
Ne kadar güzelsiniz, ne kadar şirinsiniz! (çev. Orhan Veli)

25 Geceyi dışarıda, açıkhavada geçirdiyseniz eğer, bizlerin uyuduğu vakitte yalnızlığın ve sessizliğin içinde gizemli bir âlemin uyandığını bilirsiniz. İşte o zaman pınarın türküsü daha net duyulur, havada hafif dokunuşlar, belirsiz gürültüler olur, otların büyüdüğü, dalın uzadığı işitilir adeta... (çev. Elif Gökteke)

26 Başka yerlerde yeniden dünyaya gelmek üzere göçeriz bu âlemden. (çev. Elif Gökteke)

irlerimin onun şairlerinden "daha iyi" olduğunun farkındaydım ve bununla böbürleniyordum. Gerçekçi dürtülerimin, o günden ve ortamdan yarattığım şeyin kafamdaki mükemmel imajını ve gizemli Figuretti'den özlemle konuşan kişiyi yok olmasın diye korumaya çalışırken onun Yeats'ten uzun parçalar okumasını umut ediyordum. Çevremizdeki denize ve gökyüzüne bakarken ve fasulye çiçeklerini, badem çiçeklerini ve sonu gelmeyen baharda her yerde yetişen çok sayıda isimsiz çiçeği koklarken ruhumuz kabarıyordu. Yürümeye devam ettik.

Otsuz çıplak topraktan oluşan dairenin ortasında iple bağlı ve otlayan cılız bir ineğin yanından geçtik. Dünyaya karşı cömertçe bir davranışla Bernard kazığı yerinden çıkarıp ineği otların olduğu başka bir noktaya götürdü, ama kazığı toprağa batırır batırmaz eline bir sopa alıp nedensiz yere kızarak ineğe iki defa sertçe vurdu; bu bana Clapham Common'daki çimenlikte kaplumbağayı tartaklayan soluk benizli fizikçinin hareketini hatırlattı. Bir kez daha İbiza'daki o günün kusursuzluğunu parçalamayıp korumaya çabaladım.

Yürümeye devam ettik. Hafifçe esen rüzgâr bir öbek otu kumların üzerinden denize doğru sürükledi.

"Şuna bak" diye bağırdı Bernard sevinç içinde. "Yuvarlanan otlar! Yuvarlanan otları biliyor musun?"

Utanmış bir halde yuvarlanan otların başıboş dolaşan kovboy demek olduğunu sandığımı söyledim. Kovboy filmleri seyrederek geçen çocukluğum yüzünden düşüncelerim kolayca Texas'a, New Mexico'ya, Arizona'ya, oraların bitki örtüsüyle hayvanlarına ve bir zamanlar söylediğim kovboy şarkılarına kaydı, bunlar arasında

Yuvarlanan ot yumaklarıyla sürüklenip gidiyorum...

da vardı. Cevabım coşku doluydu. Demek ki yuvarlanan ot buydu! Kökleri kendisini kuşatmış ot yumağını denize doğru yuvarlanıp dururken seyrettim, denize ulaşınca durdu ve dinlenmek ya da kök salmak için hiç durmadan, biraz kendi kendini iterek, biraz da rüzgârın elinde sahil boyunca zikzak çizerek ilerledi. İnsan biçimciliğe ya da acınası yanılgıya düşkünlük göstermek istemesem de, yuvarlanan otu tarafsızlık gücüyle, koruyucu bir yalıtımla çevreledim: Ona anlayışla baktım. Bernard'ın kiraladığı, denizden birkaç metre uzaktaki beyaz taş villayı geçip sahilde bir uçtan bir uca yürümüştük. Kendimizden

ve hayatlarımızdan bahsettik ve Bernard evli olup olmadığımı sorduğu zaman hayır dedim. Teknik açıdan olmasa da cinsel açıdan bakire olarak açığa vurmadan, eski günlerdeki ilişkiler konusunda karanlık ipuçları verdim.

Bernard erken yaşta evlenmişti ve şimdi eşinden ayrıydı.

Özel birisiyle beraber değilim, dedim. Bir ya da iki erkek arkadaşım vardı, ama yazılarımla o kadar meşguldüm ki gönül işleri için pek zamanım ya da hevesim yoktu.

Gizemli olma girişimim Bernard'ı eğlendirmişti. İçtenlikle gülüyordu ve her kahkaha atışında, sanki konukları ve ziyafeti bekleyen büyük ve boş bir saraymışım gibi kahkahasının içimde yankılandığını hissediyordum.

Üçgen şeklindeki denize ve düzgünce teraslanarak her bir santimi meyvesini versin diye ekilip biçilmiş araziye bakan sahilin en ucundaki tepeye tırmandık. Piknik malzemelerini çimenlere serip yedik, içtik ve konuştuk. Tarlalara ve denize bakarken kolu belime dolanmış bir şekilde duruyordum. Saatlerdir dışarıdaydık. Hava kararmaya başlamıştı.

"Hadi villama gidelim" dedi Bernard, "ve şömineyi yakalım."

El ele tutuşup, sahil boyunca yürüyerek geldiğimiz yoldan geri dönüp beyaz taş villaya gittik. Sahilde bir villa! Denizin hemen yanında, artık çok sevdiğim mataguriler in yanında özel bir bitki olarak yerini alan yuvarlanan otların görüş alanı içinde, kabuklu deniz hayvanı gibi yaşanan masalsı bir hayat!

Bernard'la yemeğimizi yedikten sonra alacakaranlıkta, alev alev yanan bir şöminenin karşısında oturduk. Genç kızlığımda okuduğum *Gerçek Romantizm* dergilerinden edindiğim basmakalıp bir sahneyi oynarken, yeni bir ilk deneyimi daha yaşamanın tatminini hissediyordum: Yalnızca oturuyor, ilginç konulardan konuşurken bir yandan da duygularımızı üstü kapalı olarak birbirimize belli ediyor, vurguluyor, karşılıklı bir heyecan havası içinde üzerinde konuşmadan görünmez bir anlaşma imzalıyorduk. Bernard'dan farklı olarak ben, aşk oyunlarında tecrübesizdim.

Akdeniz'den esen akşam rüzgârı odaya serinletince, uzanıp pencereyi kapadım. Bernard öne eğildi, bedenlerimizi birbirine bastırarak beni belimden sıkıca kavradı. Boğuşup kendimi kurtardım.

"Ah, hayır" dedim ciddiyetle. "Daha yeni tanıştık. Seni tanımıyorum. Benim inandığım şey... Demek istiyorum ki daha yeni tanıştık."

Sonra sakin, makul ve nesnel bir tutum benimseyerek, kıvılcımı başarıyla söndürmekle kalmayıp kendi denizim haline geldim ve gittikçe azalan bir pişmanlıkla üzerini suyla yıkadım; ufukta ateşe verilecek bir şey kalmadı.

Sonra bir süre konuştuk, yine heyecan içinde hayatlarımızın, inançlarımızın, fikirlerimizin detaylarını kaçınılmaz olarak ara ara şiirlerden romantik alıntılarla bölerek birbirimize anlattık.

Sabahın erken saatlerinde taş döşeli sokaklardan Ignacio Riquer'e doğru yürüdük. "Benim" evimin dışında durduk ve bana yeniden sıkıca sarılırken deneyimli elleri "doğru" yerleri aradı. Ona aynı şekilde karşılık verene kadar beni öptü ve karanlık sokakta, nefes nefese durduk. Sonra kendimi kurtardım, ciddi bir şekilde iyi akşamlar dedim ve içeri girip odama gittim, bir hayalet gibi bütün gece süren kucaklaşmayla vücudumu hâlâ sarıyor gibi hissediyordum ve yavaşça yok olan bir rüya gibi kucaklaşma yok olmaya başlayınca bu hissin geri gelmesini istedim.

Huzursuz birkaç gün geçirdim.

"Daktilonu duymuyorum" dedi Edwin şikâyet eder bir ses tonuyla; sanki daktilomun sesi kendi çalışması için şart olan bir refakatçiydi. Gerçekten de öyle olabilirdi; çünkü huzursuzluk hali bulaşıcı olabilir ve bir sanatçının planlanmış rutininden ayrılması anarşiyi tetikleyebilir; çünkü fikirler, içeri bakıp geri dönecek bir yuva bulamaz.

"Bu aralar çalışmıyor musun?"

"Hafifçe güldüm" (kahkahanın en güçlü ve en melankolik olduğu zamanların romanlarda nasıl tarif edildiğini okumuştum); çünkü devin uzandığı toprağın üzerindeki yer gibi Bernard'ın anısı da derin bir iz bırakmıştı. Bir sabah –çekingen, otuz üç yaşında, "deneyimlerini artırmak için" yurtdışına yolculuk yapan bir kadın olarak– bir daha asla böyle bir deneyim yaşayamayabileceğim düşüncesiyle uyanınca kalkıp giyindim. Edwin'in tıraş suyunu hazırladım, sonra dışarı çıkıp tepeye, denize ve Bernard'ın villasına doğru sokak boyunca yürüdüm. *Pastelería*'da durup kahvaltı için kek aldım. Penceresiz beyaz evlerin ve mağaraların yanındaki, uzun kaktüslerden oluşan ormanın içinden yürüdüm. Sahile indim, "Mavi Akdeniz'e, uzandığı yerde, kıvrılarak akan berrak nehirlerin ninnileriyle".

Yuvarlanan otları aradım, ama bir tane bile görmedim.

Bernard'ın villasının kapısını çaldım.

Beni gördüğüne şaşırmamıştı. Üzerinde sabahlık vardı ve elinde bir kâğıt parçası tutuyordu.

"Şiir yazıyordum" dedi. "Ohio'da bahar hakkında."

Okumaya başladı: "Ohio'da yalnızca bahar..."

Yüzeysel olduğunu, neredeyse değersiz bir şiir olduğunu düşündüm ve okumayı bitirince, "Ah, Ohio'da bahar. Çok hoş olmalı" diye mırıldandım.

"Öyle. Başka hiçbir yerdeki bahar mevsimine benzemez. Bir sabah uyanırsın ve gelmiştir. İbiza'da baharın aniden gelişi bana onu hatırlatıyor."

"Ohio'da bahar" diye mırıldandım budalaca, Bernard dikkatini şiirinden bana çevirince çekingenlikle baktım.

"Henüz kahvaltı etmedim" dedi. "En iyi aç karnına yazarım."

Bu bana eski bir radyo şakasını hatırlattı ve içimden gülmek geldi, ama kek torbasını masanın üstüne doğru hızla itip "Kahvaltını ben getirdim" dedim.

Böylece karşılıklı oturup kahvaltı kekimizi yiyerek sohbetimize geceler önce kaldığımız yerden devam ettik; sıradan konuşmamızı en sevdiğimiz şiirlerden alıntılarla böldük ve ikimiz de birbirimizin şiir zevkini sessizce yargıladık, ta ki kahvaltımız bitip sahile bakan geniş pencerenin karşısındaki kanepeye oturana kadar. Akdeniz, diye düşündüm kendi kendime, basmakalıp bir durumun içine girdiğimin farkındaydım.

Bernard yavaşça elbiselerimi çıkarırken, ben de onun düğmelerini açıyordum ve ikimiz de bunun oraya geliş nedenim olduğunu biliyorduk. Çıplak bir halde yatak odasına, çift kişilik geniş yatağa gittik; bu arada deniz dışarıda bir sessiz, bir dalgalı, bir sessizdi ve sabah güneşi odanın içinde parlıyor ve göz kamaştırıyordu. Bernard perdeleri kapatmak üzereydi ki, kulağa tecrübeliymişim gibi geleceğini düşünerek, yıllar önce kız kardeşlerimle okuduğumuz *Tanışma ve Eşleşme* kitabından bir cümle hatırlayarak "Gün ışığında sevişmek iyi fikir" dedim sıradan bir şekilde, sanki her şeyi biliyormuşum gibi.

Yatağa uzandım. Bernard'ın dikilmiş iri penisine gözümü diktim. Çıplak bir erkekle ilk kez birlikte olduğumu söylemeye cesaretim yoktu. Gökyüzüne uçmaya ve bir daha hiç geri dönmemeye hazır beyaz güvercinlerle dolu kırmızı çatılı güvercin evine bakmaya

devam ettim; gökyüzü bendim. Ne kadar da tuhaftı ki yürüyüşümüz boyunca "hayatımdaki erkeklerden" sohbet eden ben ilk deneyimimi yaşıyordum ve bunu yalnızca ben biliyordum. Ve işte Bernard iki kişi olmuştu: Bir kendisi, bir de güvencin evine benzeyen adamcığı vardı. Akdeniz'in kıyısındaki beyaz taş bir villada *Gerçek Romantizm*in tam ortasında olmanın hüznünü ve kesinliğini hissediyordum ("sonra o... sonra ben...").

Ardından Bernard banyoya gitti ve güvencin evine bir prezervatif giydirilmiş olarak geri döndü, bense kendi kendime "Neden bu kadar hazırlıklı, neden bunları hazımsızlık ilacı gibi yanında taşıyor?" diye sorarken üzerime belli belirsiz bir mutsuzluk çöktü. Anlık ürpertimi bastırdım: Yeni deneyimimden vazgeçmek istemiyordum. Ah, neden duygularımı kuşkudan ve güvensizlikten uzak olması gerekiyormuş gibi kabul edilebilir bir *aşk* haline getirmek için rötuş yapmak zorundayım, diye düşündüm. Ve böylece neden çoktan ölmüş olabilecek bir şeye makyaj yapıyorum?

Bütün sabahı sevişerek geçirdik. Bu konuda okumuş olmama rağmen "sevişme pozisyonu" hakkındaki sınırlı bilgilerimle, bağımlılık yapan hislerle birlikte azalan sarsıntılarla ve sürprizlerle acı çektim ve eğlendim. Aynı zamanda "deneyimli" olduğum yalanımı geri alamayacağımı hissediyordum. Her zaman "gerçeği" aradığımı varsayan ben, şimdi bir yalanın içindeki gerçeği mi arıyordum? Yalanların, hayatımı farz ettiğim ya da umduğum gibi değil, olduğu şekliyle görmekle ilgili olduğunu, gösteriş ve korkaklık yalanları olduğunu biliyordum.

Akşamüstü, yakın zaman önce birbirine dolanarak hızlıca tutturulmuş bir bağla, kollarımızı birbirine dolayıp, ellerimiz sıkıca kenetlenmiş bir şekilde, şehrin sokaklarında günışığında yürüdük. Figuretti'nin önünden geçtik.

"Figuretti işte orada" dedi Bernard ve ben de gökyüzünün, taşın, kumun ve denizin gizemli dünyasına, etrafıma baktım.

"Figuretti" diye tekrar ettim, sanki bir oyunmuş, bütün hayatım boyunca katıldığım ve yanıtları hiçbir zaman öğrenemediğim bir yarışmaymış gibi.

Postaneye geldik; orada beni bir paket bekliyordu. İngiltere'den. Kim göndermiş olabilirdi?

Sonra, villada paketi açtık ve Patrick Reilly'nin dört kutu konserve sığır eti göndermiş olduğunu gördük.

Bir de "Umarım hâlâ yavuklun yoktur" diye biten bir mektup.

Bernard'la sevişirken ve ardından konserve etimizi ve baget ekmeğimizi yerken sınırı aşma duygusunun zevkini çıkardım.

O günden sonra her geceyi ve günün büyük bir bölümünü Bernard'ın villasında geçirdim. Kahvaltı zamanında evime gizlice giriyordum. Bir sabah kapıdan içeri girdiğimde Catalina ve Francesca'yla karşılaşınca ikisinin de gözlerindeki hayal kırıklığını gördüğüm zaman başarısızlığa uğradığımı bilerek *Nueva Zelanda*'dan gelen masum *escritora* rolünü devam ettirmeye çalıştım.

"El Americano?" diye sordu Francesca sinsi bir gülümsemeyle. "*Mucho dinero?*"

Konuşmam Fransızca ve İspanyolca karışımına kaydı.

O zamanlar bütün Amerikalıların zengin olduğu yaygın olarak kabul ediliyordu; bunun nedeni öncelikle en pahalı yiyecekleri ve ürünleri satın almaları ve bunu doğal buluyor gibi görünmeleriydi. Burs alan Edwin bile Catalina, Francesca ve benim erişemeyeceğim şeyler satın alarak lüks içinde yaşıyordu. Ve bir de "Akdeniz'in kıyısındaki villasında" yaşayan Bernard vardı. Catalina ve Francesca'nın bana karşı duygularındaki belli belirsiz değişimi hissedebiliyordum; bavullarını ve daktilosunu bekleyen yalnız ve şaşkın Janetta değildim artık. Kendi adıma hem zafer, hem de kayıp duygusu hissederek dişi şeytanlardan biri haline gelmiştim ve böyle olduğum için artık Catalina ve Francesca'nın ufak dairesine, örneğin bayram kutlaması için nadiren de olsa yeniden davet edilme, altında mangal yanarken masanın etrafında oturarak gülüp konuşma zevkini kurban ettiğimi biliyordum.

Artık Los Americanos'a katılmıştım. Bernard'ın "kadınıydım."

Bernard'la, çoğu McCarthy rejimi yüzünden sürgünde olan Amerikalıları ziyaret ettik – İbiza'da kendisine bir villa inşa etmiş olan eski film yönetmeni ve şimdiki ressam, bizi kişisel Amerikan İç Savaşı galerisinde dolaştırdı; generallerin portrelerinin hepsini kendisi yapmıştı. Resitallere gittik, Fransız Enstitüsü'nde şiir dinletilerine katıldık. Edwin'in ve Bernard'ın çoğu Amerikalı olan arkadaşları ve seçtikleri eşleriyle sefahat düşkünlerinin zevkini çıkardığı kösnül ve tensel türden lüks içinde yaşayan kadınlar ve erkeklerle yemek yedik ve şarap içtik. Arada bir kendimi endişe verici durumlarda buluyordum – akşam yemeği davetine gittiğim bir

zaman tek misafirin ben olduğumu gördüm. Benim için bir yabancı olan ve masanın ta öbür ucunda oturan ev sahibi sıtma yüzünden birdenbire düşüp bayıldı; onu yatak odasına götürüp elbiselerini çıkarırken, hastalığı, genç kızken güldüğümüz "dağlama"nın bir türü mü acaba diye merak ettim. Gerçek anlamda hastaydı. Edebiyat bursumun amacını "deneyimlerimi artırarak" sahiden de yerine getirdiğimin farkında olarak gece boyunca yatağının başucunda oturdum, ilacını hazırlayıp ona içirdim.

Amerikalılara yaptığımız ziyaretler boyunca, dile getirilen ve getirilmeyenlerden çok şey öğrendim. Uyuşturucu kaçakçılığının nasıl işlediğini dinledim. Tanıdıklarımdan herhangi birinin uyuşturucu ticareti yaptığının ya da uyuşturucu aldığının farkında değildim, ama bu konuda o kadar masumdum ki şimdi işaretleri yanlış mı anladım ya da görmezden mi geldim acaba diye merak ediyorum. Yalnızca dinledim, sanki yetişkinlerin dünyasındaki maceraları dinlemek için geç saatlere kadar uyanık kalmasına izin verilmiş bir çocuk gibi, anlatılan öykülerden büyülenmiştim.

Ressam Greg'le mutlu mesut yaşayıp resim yapan Barbara'nın birdenbire yalnız kaldığını ve sıkıntıya düştüğünü duyduğum zaman, başkalarının geleceği hakkında ima edilen bazı gerçeklerle yüzleşmiştim ve dolayısıyla beni bekleyen riskleri merak etmeye başlamıştım. Greg Paris'e gitmişti, geri dönmeyecekti ve insanlar Barbara'ya bebek doğduğunda nasıl idare edeceğini soruyorlardı. Adada mı kalacaktı? Geçimini nasıl sağlayacaktı? Bebeği doğurmak için Amerika'ya dönecek miydi yoksa onu doğurmamayı mı seçecekti? Hâlâ zaman vardı... birileri birilerini tanıyan birilerini tanıyordu... Herkes Barbara için üzülüyordu. Dediklerine göre aynı şey başkalarının başına da gelmişti.

Edwin'le Ignacio Riquer'deki ender karşılaşmalarımızdan birinde alışkanlık yüzünden –hayatımın yüzyıllar öncesinden kalma– klasik cümlemizi söyleyerek "*Quieres el fuego?*" diye mırıldandığım zaman "Umarım ne yaptığını biliyorsundur" diyerek cevapladı.

"Elbette ki biliyorum" dedim.

"Peki ya yazıların? Son günlerde daktilonun sesini hiç duymuyorum. Ne oldu?"

"Eee..."

Bernard zihnimi ve bedenimi meşgul ediyordu. Bisiklet kiralayarak ve günü uzak plajlarda geçirerek adayı keşfettik. Konuştuk,

şiirlerden alıntılar yaptık, şarkı söyledik ve seviştik. Bir seferinde limanda (Şehrin Yansımasında!) bulunan bir yattaki arkadaşlarını ziyaret ettik. Yanlarında bulundurdukları silahlar beni korkuttu.

Sonra bir gece yataktayken Bernard endişe içinde "Elimdeki stok bitti. Gidip almak istiyordum" dedi.

Endişesi hiç hoşuma gitmemişti. Öyle anlarda insan bu tür şeylerle ilgilenmez.

"Ne önemi var ki?" dedim umursamazca.

Sonra, hayal kurar gibi, "Bir bebeğim olsa ne olurdu?" dedim.

Bernard'ın cevabı beni şoke etti.

"Bu korkunç olurdu" dedi.

Gerçekten de bunu demek istiyordu. Bu korkunç olurdu. O zamana kadar farkında olmadığım bir gerçekliği yansıtan sözleri hiç aklımdan çıkmıyordu. Bir bebek, Bernard ve benim sevgi dolu bir kopyamız; son birkaç haftada karmaşa sinyalleri ortaya çıkar çıkmaz mükemmelliğini korumak için derhal düzeltip pürüzsüzleştirerek kararlı bir aşkla bağlandığım Bernard'dan bir hediye – bir bebek, aşkımızın tamama erdirilmesi değil miydi?

"Bu korkunç olurdu" sözleri mükemmel aşkı bir anda, bütünüyle yerle bir etti. Devin dünya üzerinde –kalıcı olduğunu düşündüğüm– iz bıraktığı yer epey hızlıca eski şekline ve gelişimine döndü. Hayatımın, çimenler gibi güneşe ve ışığa ve rüzgâra karşılık vererek kaldığı yerden devam ettiğini hissediyordum: Bernard'a duyduğum arzu, sevgi ve tutku yok olmuştu. O duygusuz sözleri ("Bu korkunç olurdu. Bir bebek korkunç olurdu") nasıl da düşünüp söyleyebilirdi? Bir bebek korkunç olurdu.

O gece, villada geçirdiğim son geceydi. Ignacio Riquer Sokağı'na dönüp odamda yaşamaya ve yazı yazmaya başladım. Ön kapının anahtarını bulup kilitledim ve Bernard seslendiği zaman yanıt vermeyi reddettim. Edwin'le resim yapma ve yazma rutinimize geri döndük ve her akşamüstü, sabah yaptığı işleri görmek için stüdyosuna gittim. Tablolarından birisine "Çocukların Artık Oyun Oynamadığı Sokak" ismini koymuştu.

"Hatırlıyor musun?" diye sordu.

Hatırlıyordum. Geç bir saatte sokaklarda yürüyorduk, birisi flüt çalıyordu ve flütün notaları ay ışığında parıldayan kırık kaldırım taşları gibi tiz bir sesle iniyordu ve bütün gün sokakta oyun oynayan çocuklar uzun süre önce kayıplara karışmıştı.

"Artık çocukların oyun oynamadığı bir sokak gibi" dedim.

Sonra bir gün Edwin, Bernard'ın adadan ayrılacağını söyledi. Onu özlüyordum. Birbirimizin içine yerleşmiştik ve başkasının teni, yerleşilecek en sıcak yerdir.

Bernard'ın ayrıldığı gün, gemideyken ona götürmesi için Edwin'e bir buket yabani çiçek verdim.

Hem Catalina hem de Francesca El Americano'nun gittiğini öğrenmekten mutluydular.

"Los Americanos" dediler. "Her şeyi bozuyorlar. Her yerde. Işıkları bile."

Bu aslında doğruydu; çünkü Edwin güçlü ampulleriyle sigortaları attırdığı için yeniden gözden düşmüştü.

"Lambaları bozuyorlar" dedi Francesca. "Ve her şeyi karanlıkta bırakıyorlar."

İbiza'da altı hafta daha kaldım. Bernard'dan ayrı olmak tahmin ettiğimden daha çok acı veriyordu; hayatımı ve beni ele geçirmişti ve şimdi, onun yokluğunda boşluğu ararken, Bernard'ın bir görünüp kaybolan görüntüsüyle yalnızca boş ve kimsenin olmadığı bir karanlık buluyordum. Aşkım bir bakıma duygularımı kasten planlamam, bir bakıma da Bernard'ın kahkaha sesinden duyduğum haz yüzünden uyanmıştı. Bu aşkı ve hatta onu tanıdığım kısa süre içinde onun karmaşıklığını beslemiştim; ışığı bildiğim ya da hissettiğim ya da olan ya da olacak her şeyi içine çekmişti.

Gerçek Romantizm'di sahiden de! Onca şiir ve müzik! Hamile olabileceğimden şüphelenmeye başlamıştım. Kafamdaki kusursuz aşk görüntüsüne pek de uymayan bir endişeyle kaplanmıştı içim. Ayrıca param sonsuza dek yetmeyecekti. Olası zor durumumu anlatmadığım ama para kaynağımın kısıtlı olduğunu bilen Edwin, daha önce bahsettiği para piyasasının "serbest" olduğu Andorra'da yaşamayı denememi teklif etti. İbiza'da kalmaya dayanamadığımı hissediyordu – benim İbizam şimdi ılık çiçek kokuları içindeydi, adanın iç kesimleri ve hoş tepeler açık yeşil çam ormanlarıyla parıldıyor ve ağaç dallarının yeni gelişen uçları daha açık parlak yeşil bir ışık saçıyordu. İbiza birdenbire değişmiş, duygularımın içine batmış, bakışlarımla tahrip olmuştu. Önceleri çevremin, gökyüzünün, denizin, havanın ve şehrin yansımasının kendi başına var olduğu (ya da benim var olduğunu farz ettiğim) ve bana yoldaş olan ada ile onun özellikleriyle benim de kendi başıma var olduğum yerdeki her

şey gidişattan kötü bir şekilde etkilenmişti ve Midas'ın dokunuşu gibi altına değil küle dönüyordu: Neredeyse ağaçların çürüdüğünü, zeytin çiçeklerinin kuruduğunu görebiliyordum; ayrıca adada tanıştığım insanların tanımakla hayatımı istila ettiğini hissediyordum; artık yalnız değildim, diğer dünyalarla uyum içindeki dünyamın yaratıcısı ve koruyucusu da değildim; çünkü onları dilediğim gibi yorumlayabiliyordum: Yokluğun ve gerçeklik mıknatısına yapışık kaybedilen zevklerin ekşi-acı tadını alıyordum.

(Sonbahar sonra erdiğinde ve yapraklar ağaçlardan düştüğünde, yalnızca yaprağını dökmeyen ve aynı zamanda bir sığınak olup ışığın geçmesine engel olan koyu renkli ağaçlar şeklini korurken, ormanda hiçbir zaman yalnız olmadığımızı görürüz. Evlerin şekli ve günlük hayatına devam eden insanlar ortaya çıkar; yeni bir uzaklık perspektifi vardır, insanın baharda ve yazın asla göremeyeceği ve sonbaharda yalnızca tahmin edebileceği ufuklar keşfedilir. Yandığını hiç bilmediğimiz ama sırlarla beslenerek yine de yanan şöminelerden yükselen şu yüksek bacalara bir bakın! Gözler önüne yeni serilen yollara bakın! Şimdi bunun, bu dünyanın ve mevsimlerinin içinden bakıp daha açık seçik gören ben de daha açıkça görülüyorum. Çevrem de onu gizleyen örtüyü kaybediyor; ben de üzerimdeki örtüyü kaybediyorum. Kendi ağacımın üzerinde, yeni ya da terk edilmiş bir yuva olma olasılığı bile var şimdi!)

12
Andorra

Bulutlu bir günde, Akdeniz'in on metrelik devasa dalgalarla kıyıları kamçıladığı bir fırtınada İbiza'dan ayrıldım. Benimle birlikte diğer yolculara da şiddetli bir şekilde sarsılan gemiye binmek için yardım edilmesi gerekti. Eskiden olsa beni dehşete düşürecek şeyi boş verip akıbeti kucaklayan bir tür umursamazlık vardı üzerimde. Edwin'le vedalaştım; vefalı Edwin hâlâ *Baykuşlar Öterken*'in New York'ta basıldığını görmeyi umut ediyordu. Sonra derhal kamarama gittim ve bütün gece deniz tuttu. Sabah olduğunda, güçlükle hareket eden gemi sakin ve durgun Barselona rıhtımına yanaşınca bavullarımı, yeşil sırt çantamı topladım ve onlarla birlikte içi dolu

Traveller's Joy el çantamı alıp Barselona iskelesinde deniz tutmasını atlatmaya çalışıp nereye gideceğimi, ne yapacağımı merak ederek, ters çevrilmiş valizin üzerine oturdum; o bildik terk edilmişlik hissiyle, zavallı gibi görünüyordum. Bildiğim tek şey *varış noktamın* Andorra olduğuydu.

Sonra, küçük bir otelde bir oda buldum. Koridoru dolduran zeytin ve zeytinyağı kokusunu içime çekerken İbiza, Catalina, Francesca, Fermin, José, yani İbiza'daki ailem gözümde canlandı; sessiz, basit gündelik işlerle uğraştığım, basit bir daktilo kâğıdı yığını biriktirip duygularımı Şehrin Yansımasıyla paylaştığım, masum *escritora* olarak yaşadığım ev için bir hasret dalgası gelip geçti.

Bernard bir hayalet gibi varlığını hissettiriyordu. Yanımda, çevremde, içimdeydi. Sokakta onun kahkahasını duyduğumu zannediyor ve yabancıların arasında gülüp konuşan bir yabancı görüyordum.

Ertesi sabah yılın o zamanı hiçbir otobüsün Andorra'ya gitmediğini öğrendim. Anakarada hâlâ kış mevsimiydi ve İbiza'nın bahar ayları bir serap, Barselona'nın soğuk rüzgârlarında hatırlanan bir hayal gibiydi. Andorra'ya giden yollar, özel araçların kullandığı biri haricinde geçit vermiyordu. Birisi taksi kiralamamı önerdi.

Taksi ucuzdu. Hiçbir yere gitmek için taksi kullanmayan Yeni Zelandalı ben, o sabahın geç saatlerinde başka iki yolcuyla kuzey İspanya'nın köylerinden, tarlalardan, eski manastırlardan ve kilometrelerce uzanan kırmızı topraklardan geçerek Barselona'dan Andorra'ya gidiyor ve buna inanamıyordum. Diğer yolcular kısa süre sonra minibüsten indiler; çünkü taksi bir minibüstü. Koyu kırmızı meyveler ve çiçekler gibi topraktan çıkan ya da pırıl pırıl mavi gökyüzünün altındaki yeşilin olağan bereketiyle iyileşmemiş, yer yer hâlâ açık ve pıhtılaşmış kanla kaplı eski yaralar gibi duran küçük köylere hayret ederek tek başıma yola devam ettim. O köylerin anısını yakalayıp sıkı sıkı tutmaya çalıştım; çünkü bunun belki de kuzey İspanya'da yapacağım tek yolculuk olduğunu biliyordum. Ayrıca aklımda her ne kalırsa kalsın, ülkenin iç savaştaki yaralarının açıldığını göreceğimi ve İbizalı arkadaşlarımı ve Fermin'in, İsa'nın çarmıha gerilişi tasvirlerinin yanındaki infaz yerini işaret edişini düşüneceğimi biliyordum.

Hemen sonra minibüs, ışığın akşamüstü neredeyse siyaha dönen ormanın koyu yeşil çamları içinde boğulmaya başladığı Pireneler'in

eteklerinde birdenbire tırmanmaya başladı. İbiza'nın yumuşak, gölgeli ve güneş ışığı düştüğünde bazen sarıya dönen yapraklarıyla hafif açık yeşil ağaçları ile kar beyazına karşı kuzeyin simsiyah ağaçları arasındaki zıtlık, güneyin baharından kuzeyin kışına doğru doğal olan geriye dönüşün bir parçası ve er ya da geç yalnız ve belki de hamile olan otuz iki yaşındaki bir kadına rahatsızlık veren kaçınılmaz şimdiki zamanın havasıyla uyumlu gibi görünüyordu. (Kuşkusuz o yolculuk boyunca duygusal bir kirlilik içinde, karanlık kışın kucakladığı çam ağacı haline geldiğime inanana kadar dışımdaki ve içimdeki manzarayı bir ileri bir geri değiş tokuş ederek alıştırma yapmıştım.)

Akşamüstünün geç saatlerine doğru Andorra La Vella köyüne ulaştık. Gittikçe büyük bir yük haline gelen bavullarımı arabadan indirdim, şoförün parasını ödedim ve bir kez daha ters çevrilmiş valizimin üstüne oturup bir sonraki hamlemi düşünüp taşındım. Andorra'nın, prensliğin büyük bir kenti olacağını sanmıştım, ama işte binalarla çevrili bir köy meydanı, onun ötesinde de dağlar vardı. O yüzden yol boyunca yürümeye başladım ve tam kentin dışına doğru çıkan yoldaki bir köşeyi dönmüştüm ki genç bir adama rastladım.

"*Por favor*" dedim. "*Quiero una habitación.*"

Önce cevap vermeden onu takip etmem için eliyle işaret etti, ta ki başka köylerdeki evlerine gitmek için Andorra'dan ayrılmakta olan işçilerle dolu bir arabaya rastlayana kadar. Carlos adındaki genç adam beni Les Escaldes'teki evine götüreceğini ve bana bir oda verebileceklerini söyledi.

"Benimle gel" dedi.

Arabada kısa bir süre gittikten sonra Carlos ve ben Les Escaldes'te arabadan indik ve anacaddeden, dağdan kükreyerek gelen akıntının nehrin kıyısında dizili harap apartmanların bodrum katı duvarlarını yıkadığı yere doğru yürüdük. Bu binalardan birinin dar merdivenlerini tırmanıp üçüncü kata çıktık, sokağa bakan ve Carlos'la karısı Donna ve çocukları altı yaşındaki Antoine ve dört yaşındaki Xavier'in yaşadıkları daireye ulaştık. Carlos, Donna'ya onların yanında *una habitación* istediğimi açıklarken, çekingen, iri gözlü çocuklar da annelerinin eteğine yapışıp gözlerini dikerek bana baktılar. Yatak odalarının artık yalnızca kendi yatak odaları değil anne babalarının da yatak odası olduğunu öğrendikleri zaman

bakışları kızgın bir şaşkınlığa döndü; ben anne babalarının yatak odasında, kuş tüyü şilteli çift kişilik büyük yatakta uyuyacaktım. Ailenin uyku düzenini bozduğumu hemen fark etmemiştim, ama yoksullukla boğuştukları için fazladan birkaç peseta için müteşekkir olduklarını anladım. Diğer küçük yatak odası da, ilk kez o akşam tanıştığım El Vici Mario adında bir başka kiracıya verilmişti.

Diğer odalar küçük bir mutfak, bir lavabo ve biri soğuk biri sıcak iki muslukla bir tuvaletti. Yalnızca soğuk musluktan su akıyordu; çünkü dağlardaki sıcak su kaynaklarından gelen şehrin sıcak suyu, meydandaki çeşmelerden ve musluklardan ve belediyenin hamamlarından ve banyolarından bedava olarak kullanılabiliyordu.

Odam sokağa bakıyordu ve karla kaplı Pireneler hemen karşımdaydı; odadaki gece havası kar tadındaydı ve öylesine soğuktu ki sanki acı veren bir etki yaratıyordu. Acı dayanılmaz değildi, ama günışığının ve belki de güneş sıcaklığının hoş beklentisiyle karışıktı. Yuvasındaki bir kuş gibi şilteyi üzerime sararak kuştüyü yatağıma kıvrılıp yattım; çocuğumla birlikte yaşayacağım bir geleceğin nasıl olacağını hayal etmeye çalıştım, çünkü hamile olduğum neredeyse kesindi. Sekiz yaşındaki küçük arkadaşım Poppy'nin, Hollywood yıldızları bebeklerini istemediği zaman cin içtiklerini ya da kinin yediklerini ya da dağlarda bir yukarı bir aşağı koştuklarını söylediğini hatırladım... Eh, ben de Pireneler'deydim, değil mi? Poppy böyle söylenceleri nereden duymuştu? Hem çocukluk çözümleri neden bu kadar hızlı aklıma geliyordu? Hastanedeyken bir grup ya da topluluk içindeki bir insanın, diğerlerinin yaşamı ve ölümü hakkında karar verecek gücü olduğunda neler yapabileceğine dair ciddi ve kalıcı bir ders aldığımı biliyordum ve kendime böyle bir hak tanımayı tiksindirici buluyordum. Yine de yakındaki gerçekliğe girmeye çalışırken, onun içinde kapana kısıldım. Pireneler'in yamaçlarını bir yukarı bir aşağı hızla inip çıktım. Kinin tabletleri de yuttum. Aynı zamanda bebeği giydirip sıcak tutmak için de hazırlık yaptım. Yün, örgü şişi ve ('*ma soeur.. son bébé...*"[27] diye açıklayan) Fransızca bir el kitabı aldım ve "*de la naissance à trois mois... pour tous les soins du bébé... ensemble d'exécution simple et rapide...*"[28] bö-

27 Fr. "Kız kardeşim... bebeği..."

28 Fr. "Doğumdan üç aya kadar... bebeğin bütün bakımı için... basit ve çabuk örülen takım..."

lümünden "*le premier âge*"[29] için örmeye başladım. Minik bir hırka ve patik ördüm; onları düzgünce bavulumun altına yerleştirdim.

Bir ay daha geçti. Ailenin günlük işlerine uyum sağlamaya başlamıştım, her sabah süt almak için teneke kovayı yoldan aşağı, eski taş köprüden ötedeki sütçü dükkânına götürüyordum. Döndüğümde çocuklar kalkmış ve hazırlanmış oluyordu; onlarla, El Vici Mario'yla ve Donna ve Carlos'la birlikte kahvaltı ediyordum. İçine ekmek ve süt konmuş büyük bir çanak ortada duruyordu; masanın çevresine oturuyor, çanaktan alıp yanımızdakine veriyorduk. Sonra Xavier ve Antoine İspanyol okuluna gidiyordu. (Andorra'da hem İspanyol hem de Fransız okulları vardı). Dört yaşındaki Xavier ilk kitabının ilk şiddeti anlatan ilk cümlesini okuyordu: "*Cain mató a su hermano Abel...*"[30]

Carlos, El Vici ve çocuklar gittikten sonra gün içinde, Donna'yla şundan bundan, çocuklardan, Carlos'tan, El Vici'den, bir marangoz için fazla bir işin olmadığı kış aylarında evi geçindirmenin ne kadar zor olduğundan, o yüzden Carlos'un kışın pazar akşamları bir lokantada garsonluk yaparak para kazandığından konuşuyorduk. Carlos eve getirdiği yevmiyesini sayamıyordu, çünkü ne okuyabiliyor, ne yazabiliyor ne de hesap yapabiliyordu; okula gitmiş olan Donna onun için sayıyor ve yemek masasının üzerine renkli fişlerle bozuk paraları dizerek ona öğretmeye çalışıyordu. Hava şartları nasıl olursa olsun çocukların her gün okula gitmesi işte bu yüzden önemli, diyordu Donna; belki de yeni bir hayata başlamak için bir gün Kanada'ya göç edebilirlerdi. Nehre bakan karşı dairedeki komşuları Kanada'ya göç ediyordu. Kadının kocası, yeterince para kazanıp yaşayacak kalıcı bir yer bulunca karısı ve çocuklarının yol parasını göndereceğine söz vererek on ay önce gitmişti. Önceleri mektup yazıyordu, hatta evin giderleri için para bile göndermişti, ama aylardır bir haber yoktu. Lola'nın ona ve üç *crío*ya ne olacağını düşünerek ağladığı oluyordu.

Akşamüstleri ve akşamları Fransızca ve İspanyolca "Bir varmış bir yokmuş" ("*Il y avait une fois*" ve "*Había en tiempos muy remotos...*") diye başlayıp çocuklara öyküler anlatıyordum. Bu deyişler beni hep Şehrin Yansıması gibi uygarlıkların güneşin altında değil

29 Fr. "İlk yaş."

30 İsp. "Kabil erkek kardeşi Habil'i öldürdü."

de hayal gücünün ışığı altında yaşadığı, dünyanın yansımasına taşıyordu. O dünyanın cazibesine ve onu, kısıtlı bir kelime haznesiyle doğru tasvir için belki de var olmayan sözcüklerle tarif etmeye çalışmanın büyüsüne kapılarak, büyük sanatçıların yaşadığı ve geri dönüp gördüklerini ve hissettiklerini ve öğrendiklerini tarif ettiği Şehrin Yansımasına yaptığım ziyaretlerle keşfederek, haznesinin genişliğini gittikçe daha fazla fark ettim. Bazılarının orayı ziyaret ettiğini ve bir daha geri dönmediğini biliyordum. İşte ben de şehrin bir başka anahtarına sahiptim ("*Habia en tiempos muy remotos*"). Gezginin, Şehre bir girip bir çıkarken yol kenarından topladığı çiçekler gibi öykülerle geçmişten geçip günümüze ve geleceğe giden bir giriş kapısıydı bu.

İbiza'da olduğu gibi Les Escaldes'te de ailenin bir parçası oldum. Pazar günleri, siyah dantel eşarbımı takıp aileyle birlikte kiliseye gittim. Pazar akşamları mahalle sinemasına gidip çoğunlukla İspanyolca altyazılı bir Amerikan kovboy filmi izledik. Sabahları kitabımı yazmaya çalışırken hamilelik ve bir çocuğun annesi olma konusunda gittikçe daha çok endişeleniyordum: Zaman zaman Bernard'ın bir kopyasına sahip olacağım için kendimi mutlu hissediyor, Bernard'ın yüzüne, vücut yapısına ve kahkahasına sahip bir oğlan ya da onun gözlerini almış bir kız canlandırıyordum gözümde. Kendi kopyalanmış halimi düşündüğümdeyse yalnızca eskiden olduğum gibi kıvırcık kızıl saçlı ve Shirley Temple gamzeli bir çocuk görebiliyordum; benim bir uzantım olan bu çocukta Bernard'ın katkısını hayal edemiyordum. Belki de dede ve ninelerimize benzer, diye düşündüm; bizim niteliklerimizi bütünüyle dışarıda bırakır ya da bir kenara koyar veya kalıtım, geçmişin derinliklerine uzanıp, ana demiryolu hattına çekilmeyi bekleyen yan yoldaki bir tren vagonu gibi terk edilmiş bazı özellikleri geri getirir.

Dağlarda ihtiyatsızca dolaşır, dik yokuşları tırmanır ve *Perigo, Tehlike, Çığ Düşebilir* yazan işaretleri belli belirsiz merak ederken, böyle romantik hayalleri kısa sürede aklımdan çıkardım. Dağların doruğundaki sıcak göle tırmandım ve oturup karın hiç erimediği hattın altında kalan koyu renkli çam ağaçlarına baktım. Yeniden İbiza'nın çamlarını ("*que el corazón venera*") düşünerek onları Andorra'nın karanlık ve kederden başlarını eğmiş çamlarıyla karşılaştırdım. Kayaların içinden büyümüş gibi görünen taştan yapılmış köyleri, sığırlarla dolu ahırları geçtim; gübrenin kokusu giriş

kapısının çevresinde yoğunlaşmıştı, ama karlı dağın esintisinde donup yok oluyordu. Kısa zaman sonra koyunların geçitlerden geçirilip kışı geçirdikleri Fransa'dan eve getirileceğini öğrendim. Bu yolları ezbere bilen ve kışın hem kaçakçı hem de rehber olarak hayatını kazanan El Vici'den bu dağ geçitleri konusunda çok şey öğrendim. Öylesine saftım ki El Vici'nin kaçakçılığı ona romantik bir hava veriyordu: Gizlice kaçırdığı malların ne olduğunu hiçbir zaman merak etmedim: Yalnızca, kaçak mal kutularıyla dolu yük beygirleriyle inişli çıkışlı dağ geçitlerinde, aralarında El Vici'nin de olduğu tıngır mıngır giden bir grup vahşi görünümlü adam hayal ediyordum.

Günlük yürüyüşümün ardından umarak ve umudumu inkâr ederek, durumuma ilişkin korkumun ve hoşnutluğumun gittikçe arttığını hissederek kinin tabletimi yutuyordum. Sorunun çözümünü getiren, ışığa olan ihtiyaçtı. İbiza'dan farklı olarak Andorra dağdaki nehirlerden bolca elektrik elde etse de, Carlos ve Donna gibi orada yaşayanlar onu kullanamayacak kadar fakirdiler; bu yüzden ampuller İbiza'daki gibi okumaya ve yazmaya elvermeyecek kadar sönüktü. Edwin'in (Francesca'nın onu tarif ettiği üzere ışığı "öldüren" El Americano'nun) İbiza'da yaptığı gibi daha yüksek vatlı bir ampul aldım. Bir sandalyeye çıkıp daha kuvvetli bir ampul takmaya çalışırken başım döndü, midem bulandı, düştüm ve kanlar aktı; bu bana Oamaru'da kanın ilk kez aktığı nergis, kar, Dünya Savaşı ve doğum günü zamanını hatırlattı. Kan bol ve yoğundu. Bir havluyla topladım ve tuvalete döktüm, parçalanıp ortadan kaybolana kadar (çabucak baktığımda korku içinde gördüm) sifonun zincirini birkaç kez çektim.

Halsiz ve hasta halde kuştüyü yatağıma yattım, dağlardaki kara baktım.

"Çok solgunsun" dedi Donna o akşam.

"O günlerden birisi işte" dedim.

Gülümsedi, erkeklerle dolu bir evdeki iki kadın olarak birbirimizin sırdaşıydık. Bebek gidene kadar onu kabul ettiğimi ve onun için hazırlandığımı fark etmemiştim. Pişmanlıktan daha kuvvetli ama yas kadar yoğun olmayan bu duyguya aşinaydım; kendimden nefret etmenin yanında harikulade bir özgürlük hissinin doğduğu kadınlara ait olmayan sahipsiz bir yer duygusuydu bu. Bernard'a, bana verdiği ve hiçbir zaman bilmediği şey için özlem duyan, öz-

gürlük anlayışıyla ve Şehrin Yansımasında yeni bir hayat yaşama olasılığıyla kaybedilmiş yol ve ortadan kaybolanlar için üzülen, en hızlı büyüyen, en güçlü, en keskin kokulu ama en seçkin çiçekleri taşıyan ve sahipsiz yerdeki bildik çiçeklerden daha gür otlar gibi zaferle dolu bir duyguydu.

Dulluk gibi, Bernard'ın ve onun "payı"yla oluşup bir kılıf içinde büyüyen minik şeyin fiziksel kaybının ardından, El Vici'nin birlikte zaman geçirme teklifini doğal olarak kabul ettim. Bundan hoşnut olan ve yeni kilisede evlendiğimizi görmek için planlar yapan Donna ve Carlos'un teşviklerinin kararımda payı vardı. Birkaç günlük hastalığım fazla dikkat çekmedi; çünkü tam o dönemde iki oğlan suçiçeği çıkarıyordu. Okula gitmeyip karanlık odalarına kapatılan çocuklara *bitki çayı* içiriliyordu.

Kısa süre önce açıklığa kavuşan ve kaynaşmış ve belki de karmaşıklaşmış durumumda El Vici'nin onunla dağlarda pikniğe gitme teklifini kabul ettim. Bir sabah, Carlos ve Donna'nın onaylarını alarak ve El Vici'nin yol boyunca karşılaştığımız arkadaşlarının bakışlarını üzerimde hissederek piknik malzemelerimizle karların erimediği yere doğru dağ yolu boyunca yürümeye başladık. El Vici'nin savaş sırasında bir direniş işçisi, sonra bir Fransız toplama kampında tutsak olduğunu öğrenmiştim. Savaştan sonra yaşamak için Andorra'ya gelmişti; çünkü dağ yollarını avucunun içi gibi biliyordu; sonbaharda Güney Fransa'da üzüm topluyor ya da güneyde bir kürk dükkânında çalışıyordu. Birçok İtalyan gibi o da yetenekli bir bisiklet yarışçısıydı, bu yüzden mavi ve beyaz harika bisikletini Andorra'ya getirmişti. Yatak odasında sakladığı bisiklete binmese de onu cilalıyor, yağlıyor ve sahanlıkta baş aşağı çevirip tekerleklerini döndürüyor, dişlilerini kurcalıyordu. Bana kendisi hakkındaki bu bilgileri İtalyanca ve İspanyolca gibi akıcı bir şekilde konuştuğu Fransızca olarak vermişti.

Yabancı dillere yeteneği olanlara her zaman hayranlık duyan ben, bu uzun boylu ve yakışıklı adamı sevmeye hazırdım. Il Duce, yani Mussolini'nin liderliğindeki faşistlere karşı savaşmış olmasına hayrandım ve çektiği acılar ve toplama kampında gördüğü işkence için ona yakınlık duyuyordum. Yine de iki renkli (siyah ve beyaz) ayakkabı giydiği gerçeğini, özellikle de bana verdiği fotoğrafta onları giymesini kabul edemeyişim, El Vici'nin karakterinden çok, benimle ve hayatımın ilk yıllarının etkisiyle ilgili bir düşünceydi.

Geçmişimde ve kaybolmuş dünyamda "iki renkli" ayakkabı giyen herhangi bir adam ya "düzenbaz", ya "zengin avcısı", büyük olasılıkla da gangsterdi.

Karlara doğru yürürken El Vici kentin simgelerini işaret ediyordu; Fransızca bazen de İspanyolca konuşuyorduk. Karlara birkaç metre kala durduk; karın verdiği büyük coşkuyu Fransız şiirinden alıntılarla dışavurdum. Bu, Bernard'la İbiza'daki ilk yürüyüşümün endişe verici, hatta acınası bir tekrarıydı. Eski, belki de sahip olduğum tek plağı çalıyor gibiydim ve her zaman bu şekilde, bu şartlarda mı olacak, beynin yıpranmış aynı yollarında bir aşağı bir yukarı mı ilerleyecek acaba diye düşündüm.

Yiyecekleri çıplak kaya parçasının üzerine yayarken El Vici bana Milano'da doğup büyüdüğünü, babasının sessiz bir adam ve annesinin iri yapılı bir kadın olduğunu anlattı (annesinin genişliğini göstermek için ellerini iki yana açtı). Kadınlarla "*la bonne chance*"ı[31] olmadığını anlattı.

Salam ve ekmeğimizi yiyip şarabımızı içerken birdenbire öne doğru eğilip göğüslerimi tuttu. Yeniden doğrucu tavrıma dönerek, mücadele edip elinden kurtuldum.

"Ah hayır" dedim, gönül işleri danışmanı tutumu takınarak. "Bu konuda konuşalım." İyi tanımadığım kişileri öpüp onlarla kucaklaşmam, dedim.

"Ama benimle yürüyüp dağa geldin" diye itiraz etti El Vici. "Sevgili olmayı istemediği sürece hiçbir kadın bir adamla gidip dağlarda yürümez." Kadınlar benim gibi yalnız başlarına dışarı çıkmıyor, nehrin kenarında, sokaklarda, dağlarda yürüyüp durmuyordu. Dediğine göre, bundan sonra birisi bana eşlik etmeliydi. Kendisi benim eşlikçim olacaktı; onun çalıştığı zamanlarda Donna ve Carlos ve çocuklar görevi devralacaktı. Dediğine göre ben artık Andorralı'ydım. Andorra benim evimdi.

El Vici'nin duyguları benim hesapladığımdan daha ciddiydi. Piknik yaptığımız günden sonra tek başıma dışarı çıkmamam için elinden geleni yaptı. Fransa'ya giden yol hâlâ kapalı olsa da artık Andorra'da bahar mevsimi başladığı için dağdaki çiçekler tomurcuklanıyordu; Donna ve çocuklarla birlikte çiçek toplamaya gidiyordum: Karla yüklü havada kokuları hâlâ kendi içlerinde donmuş

31 Fr. "Şans."

beyaz menekşeler, çuha çiçekleri, frezyalar, zambaklar. Hâlâ yalnız yürüyüşlerime çıkmayı başarabiliyordum; bazen Andorra nehrini takip ediyor ya da Patrick Reilly'nin İngiltere'den gönderdiği paketleri (sanki kıtlık geçiren bir ülkede yaşıyormuşum gibi kutu kutu konserve sığır eti, İrlanda yahnisi ve sütlaç) almak için Andorra La Vella'ya yürüyordum. Edwin'den nostaljik mektuplar da alıyordum. İbiza eskisi gibi değildi. Eski kalabalık adadan ayrılmıştı, ev tenhaydı; Fermin hâlâ kemanıyla gıcırtılı müziğini çalmak için geliyordu ve iki yaşlı hizmetçi hâlâ her şeye burunlarını sokarak ve ampullerin gücünü artırarak işlediği korkunç suçtan şikâyet ederek etrafta oyalanıp duruyorlardı. Bir başka bursa başvurduğunu yazıyordu Edwin. Merkezi Paris'te olan bir kurumdu. Bernard'dan haber almamıştı.

Sonra bir akşam El Vici'yle odasında konuşuyorduk. El Vici birdenbire önümde diz çöktü ve parmağıma bir yüzük takmaya çalışırken, "*Voulez-vouz me marier, moi?*"[32] diye mırıldandı. Söylediğine göre yüzük Milano'daki büyükannesine aitti.

Koltuklarım kabarmıştı, endişeye ve hüzne kapılmıştım; çünkü düşüncelerim ve hayallerim hâlâ Bernard'la meşguldü. Yirmili yaşlarım hayatımdan çekip alındığı için şimdi bazı açılardan okulu yeni bitirip evden ayrılmış ve erkekler, kadınlar, seks ve aşk dünyasını ilk kez keşfeden yirmili yaşlarının başındaki bir kadın gibi davrandığımı da fark ettim. El Vici'nin yüzüğünü kabul etmesem de onu geri çevirmedim. Yoksa bedeli her ne olursa olsun aşk konusunda bir açgözlülük dürtüsüyle mi harekete geçmiştim? El Vici ve aile, o yüzden "nişanlandığımız" ve Andorra'daki kilisede evleneceğimiz sonucuna vardı. Benim yanıtım bekle ve gör olmuştu. Sonra, panik duygusu içinde önce Londra'ya dönmem gerektiğini ve "halletmem gereken işler" olduğunu söyledim (sanki ölmeden önce hazırlık yapmak için hayatımı düzenliyordum), sonra da Andorra'ya dönecektim.

Bu yüzden Andorra'da kaldığım sürenin kalanında, yeniden en alışık olduğum rolü, edilgen insan rolünü oynadım: Hayatım benim adıma planlanıyordu ve cezalandırılma ya da kışkırtılma korkusuyla karşı çıkmaya cesaret edemiyordum. Hastanede geçirdiğim onca yıl sonra, beni daima bu rolün beklediğini ve hayatımın ço-

32 Fr. "Benimle evlenir misin?"

ğunu kendi girdiğim hapishaneden kaçmaya çalışarak geçireceğimi öğrenmeye başlıyordum. Bu hapishaneye "alışkanlık olduğu için" girmiştim ve "alışık olmak her şey" demekti.

El Vici'yle uygun zamanda "piyasa yapmak" için yürüyüşe çıkıyordum. Paskalya akşam kutlamasına hazırlık yapmak için kiliseye gittik. Donna benimle düğünde ne giyeceğim hakkında konuşuyordu. El Vici'nin benimle tanıştırdığı arkadaşları içtenlikle elimi sıkıyor ve dostça konuşuyorlardı. Geceleri kuştüyü yatağımdan yuvama kıvrılıp yatarken ve Les Escaldes'in binalarının ardındaki karla kaplı dağlara bakarken, gün içinde El Vici'yle yaptığımız sohbetleri, yaptığı planları, sorularıma verdiği cevapları düşünüyordum. Gelecekteki hayatım gözümün önüne geldiğinde (önce Andorra'da, sonra da Güney Fransa'da bağlarda çalışırken, ya da kürk dükkânında yardım ederken, belki yoksulluk içinde yaşayıp *crío*ların bakımıyla uğraşırken) içimde endişe dolu bir ürpertinin yayıldığını hissediyordum. Bazen "sömürge topraklarında" yaşamaya giden bir "İngiliz kadın" olduğum düşüncesine kapılıyordum: "Çocukların eğitimi, okulları ne olacak?" Peki ya kitaplar, okumak ve yazılarım? Ya da müzik ve sanat? Romantik bir yaklaşımla, büyük ressamların tablolarında yaşayan kişiler olarak gördüğüm karakterlerden birisi olmak istemiyordum. Birçok kez yaptığım şeyi de tekrarlamak istemiyordum – kendimi insanların arasında tehlikeye atmak ve bana doğru bir sevgi selinin akmasını zorlamak için şiiri kullanmıştım. Şiire daima başvurabileceğimi, ama bunun her zaman zararsız olmadığını öğreniyordum.

Ben Londra'ya dönüş bileti alırken El Vici de benimle geldi. O seyahat acentesinin dışında beklerken ben de aceleyle sordum: "Eğer dönüş biletini kullanmazsam param geri ödenir mi?" Memur geri ödeneceğine güvence verdi.

Ev şeklindeki geleneksel çikolatalı pastayla, Amerikan hükümetinden gelen yiyecek paketinden rahibin dağıttığı altın renkli büyük peynir tekerleğiyle, şekerlemeler, bisküviler ve Donna'nın yapmasına yardım ettiğim böreklerle Paskalya kutlaması ağırbaşlı ve eğlenceliydi. Masaya beyaz bir örtü örtülmüş ve sunak gibi mumlarla süslenmişti. Palmiye Pazarı palmiyelerini camdan dışarı sokağa attıkları için utanç içinde olan Antoine ve Xavier bile beyaz dantel yakalarını ve en iyi giysilerini uysallıkla giymiş, sessizce oturuyorlardı. Herkes birbirine sevgiyle bakıyordu; El Vici'ye ve

bana da özellikle bakıyorlardı. Bir kez daha kendimi "acı çekmek konusunda hiç yanılmayan" ustaların tablolarındaki İspanyol ve İtalyan yüzlerin büyüsü altında hissettim; koyu renkli gözleri pırıl pırıldı. Ah, neden ben de orada, o tabloda olamıyordum? Keltler'e özgü kızıl saçlarıma ve Andorra'nın çamları gibi ağaçların her zaman denizle, gökyüzüyle, toprakla ve havayla birlikte doğal olarak hüküm süren ormanın, sonsuzluğun ve egemenliğin rengi denen yeşil renkte olduğu Güney Yarıküre'de doğmuş olmama rağmen neden ben de orada değildim? Ait olma arzum (insan hem gerçek şehrin, hem de Şehrin Yansımasının içindeyse aidiyete ne kadar yaklaşabilir?), başka insanların hayatım hakkında karar vermesine duyduğum isteği artırıyordu.

O akşam odamda oturup daktilomu dizlerimin üstüne yerleştirerek yazı yazdım. Donna Carlos'la ve renkli fişlerle çalışırken seslerinin uğultusunu duyuyordum. El Vici'nin odasında olduğunu belki de mavi beyaz bisikletini parlattığını biliyordum. Birdenbire onun okuryazar olup olmadığını bilmediğimin farkına vardım... Bir kez daha hiçbir zaman kaçıp kurtulamayan "yoksul köylülerin" arasındaki İngiliz kadındım ve Londra'ya kaçabilirdim. Yeniden *crío*'ları düşündüm, onun ve benim *crío*'larımızı, sevilen ve istenen ama yoksul, çıplak ayaklı, okula gidemeyen – yurtdışına seyahat etmek için bursa başvurduğumda Edebiyat Fonu Komitesi'ne söz verdiğim "deneyimlerimi artırmak" konusunda acaba ne kadar ileri gitmek istiyorum, diye düşündüm.

Peki ya yazılarım? Hiçbir zaman yalnız olmayacağım ve bütün gün üzüm toplayarak, çocuklara bakarak, ailem için yemek pişirerek çalışacağım gelecekte, o hayal dünyasına girebilmek ve onu keşfedip tarif etmeye çalışmak için nasıl yalnız kalacaktım? Kuşkusuz eski ustaların dünyasında bunun içinde yaşıyor olurdum, ama melek yüzlü bebeklerin ağlayıp bezlerini ıslattıkları, salkım salkım üzümlerin sallandığı ve yetiştiği, altın renkli ebedi bir ışıkla aydınlanmış bir çanağı bile doldurmayan milyonlarca üzümün toplanması gereken, harika ışık ve gölge oyunlarıyla loş odalarda yaşanması, buraların temizlenmesi, tamir edilmesi ve hava şartlarına karşı korunması gereken bir dünya olurdu bu.

Hem El Vici'yi sevmiyordum: Yalnızca sürmek istediğim türden hayat için daha uygun olan ve doğal gelişimini yakın zamanda tamamlayacak boş yeri isteyerek doldurmuştu.

Mayıs ayı ortasında, Fransa'ya giden yol tam da yeniden açıldığı gün, Donna, Carlos, El Vici ve çocuklarla birlikte, Perpignan'a giden küçük dağ otobüsünü bekledim. Hüzünlü bir şekilde bol miktarda kucaklaşmayla, öpüşmeyle ve sevecenlikle vedalaşıldı. Hayır, dedim El Vici'ye birbirimizi öperken, yüzüğünü yanımda götürmeyecektim, çünkü kaybedebilirdim. Belki de her şeyi bilen ağırbaşlı ve akıllı bakışlı çocuklarla (*Cain mató a su hermano Abel*) vedalaştım. Antoine'a, bir mızıka almıştım; nasıl üfleyip içine çekeceğine dair talimatları okuyup benim için bir melodi çalmaya çalıştı. Yeşil *cortina*'mı ve kahkaha atan iki teyzem Elsie ve Joy'un benim için aldıkları sıcak tutan kahverengi paltomu Donna'ya verdim. Sonra herkesi, son olarak da El Vici'yi yeniden öpüp otobüse bindim.

Kar, yüksek duvarlar gibi yolun her iki tarafına yığılmıştı. Mavi ışık, üzerine kar ve çam ağaçlarının oturduğu gerçeküstü dağ yolu ve açılan yoldaki ilk araç olan otobüsün kar yeniden yağmaya başladığından yolu temizlemek için kullandığı kar küreyicisiyle mücadele şekli beni büyüledi. Sonra, Perpignan'a ulaşınca sanki bir karanlıklar vadisinden çıkmışım gibi hissettim; çünkü birdenbire ağaçlar açık yeşil olmuş, toprak yumuşak bir yeşil baharın içine gömülmüş, *doğru* zamandaki bahar mevsimi gelmişti. Treni bekleyerek iki buçuk saat geçirdim, köyde yürüdüm, mezarlığın dışındaki taştan sırada oturdum, ıssızlık ve sessizlik lüksünün ve çoğu zaman hiçbir şeyin gelip gitmediği, afişlerin başka yerlerin (şehirlerin, katedrallerin, okyanusların, parlak sarı güneş ışığıyla dolu başka güneşler ve göklerin) reklamını yaptığı, yol kenarındaki küçük bir istasyonun haraplığı ile kuşatılmış huzurun tadını çıkardım. Yeni Zelanda'nın Güney Adası'ndaki ana demiryolu hattı üzerindeki küçük tren istasyonlarını düşündüm – Winton'ı, Gore'u, Balclutha'yı, Milton'ı ve Clinton'ı... Elbette mezarlıkta yürümek bana düşüncelerimden hiçbir zaman uzak olmayan Fransız şiirleri ve metinlerini, *"Qu'il était triste, le cimetière de La Semillante... Que je le vois encore avec sa petite muraille basse..."*[33], müzik, tatlar, kokular ve renkler gibi karanlık anıları tanımlayıp soyutlayan, sanki bulutlara inciler eken cümleleri hatırlattı... Neden bu anılar,

33 La Semillante mezarlığı ne kasvetli bir yerdi... Küçük alçak duvarıyla hâlâ gözümün önünde...

gökyüzünün gözettiği, kutsadığı ve yalnızlaştırdığı bir hayatın sürüp giden ve gökyüzüyle güneşin birbirini izleyen sıcak ve soğuk anlarıyla, güneşi kaybetme umutsuzluğuyla ve geri dönüşünü beklemekle ilgili endişeme beni otomatik olarak geri götürüyor?

Paris'e giden trene bindim ve orada geceyi Bastille'in yanındaki otelde geçirdim. Ertesi gün Londra'ya vardığımda beni Patrick Reilly karşıladı. Güney Clapham Common'da kalacak yeni bir yer bulmuştu; benim için de bir oda kiraladığı için haddini aşmış mıydı acaba? Ev sahibesi, dedi Patrick Reilly, basitçe Ma olarak çağırılmayı istiyordu.

Ona teşekkür ettim. İbiza'da ve Andorra'da geçirdiğim zaman boyunca gösterecek ne iş yaptığımı düşündüm. Kendim çok iyi ifade edemediğim için Albert Camus'den alıntı yapıyorum: "Yaşamak, bir ölçüde dışavurumun tam tersidir. Toskanalı büyük ustalara inanacak olursam bu, sessizliğe, alevlere ve devinimsizliğe üç kat tanıklık etmek anlamına gelir."

İKİNCİ BÖLÜM
ŞEHİRDE, EVDE GİBİ

13
Londra

Londra'da bir iş bulmayı ve taraflsız yollardan hiç şizofreni hastası olup olmadığımı öğrenmeyi planlıyordum. John Forrest'ın Psikiyatri Enstitüsü'nde bir randevu ayarlama teklifini değerlendirmeyi umuyordum. Beni büyük sanatçılarla bağdaştırma konusunda sanat yapıtı üretme girişimlerimden daha hızlı bir sonuç verdiği için şizofreni hastası olmanın çarpıtılmış "ayrıcalığını" korumayı hâlâ içten içe istesem de yayımlanmış yazılarımın bu zayıf bağı yok edeceğinden şüpheleniyordum; çünkü romanlarımı sonsuza kadar "Ophelia sendromundan" mustarip karakterlerle ve onların hastanedeki gözlemlerimden edinilmiş detaylarıyla dolduramazdım. Ophelia sendromunun şiirsel bir kurgu olduğunu ama yine de yazarın kolayca getirilmeyecek ya da kabul edilemez duyguları, düşünceleri ve dili keşfetmesine kullanışlı bir şekilde izin verdiğini biliyordum.

Ayrıca işten kazandıklarımla geçimimi sağlayıp şiirlerimi, öykülerimi ve Yeni Zelanda'dan ayrılmadan önce başladığım *Pylades Amca* isimli romanımı yazmaya devam ederken *Baykuşlar Öterken*'i İngiliz ve Amerikalı yayıncılara sunacak bir menajer bulmayı da planlıyordum.

İbiza'daki aşk maceram, Bernard'dan ayrılışım, kısa süreli hamileliğim ve El Vici Mario'yu müstakbel kocam olarak çok kolayca kabul edişim yüzünden bir sonraki endişem, kadın ve erkek anatomisiyle cinsel uygulamalar konusunda temel bilgiden fazlasını edinme ihtiyacıydı: "Tecrübeli kadınmışım" gibi rol yaparkenki cahilliğim korkunçtu.

Böylece Patrick Reilly'nin sadakatle, bazen de yanlış yönlendirerek yardım etmesiyle *South London Press* gazetesinin iş ilanları sütununu incelemeye başladım. Bu arada Patrick, eskiden nasılsa yine bir şekilde peşim sıra gelmiş ve insan şekline bürünmüş konformist Yeni Zelanda bilincinin vücut bulmuş hali gibi bana "İyi ve sabit bir iş bulmalısın" diye hatırlatıyordu: "Daktilo ya da sekreter. Zamanını yazı yazarak harcamamalısın. O işte hiç para yok. Hem hiç hoş değil."

Onunla uysalca Vauxhall Yolu'ndaki İş Bulma Kurumu'na gittim ("daha iyi bir çalışan için, geçici ya da kalıcı"); oradaki heyecanım, daktilo yazma sınavını çokça hata yapmadan geçmeme engel oldu.

"O zaman Peek Freans'e ne dersin?"

Ah, Peek Freans! Belki de Patrick için burası Figuretti'nin Londra'daki muadiliydi. Londra'daki ilk günlerimi, Patrick'in baskın nezaketini ve durmadan Peek Freans'ten bahsetmesini özlemle hatırladım: Bisküvi (kepekli, bitter çikolatalı), bisküvi fabrikası, hatta fabrika tesisleri ve Peek Freans isminin diğer Londralı isimlerle birlikte (Tooting Bdy, Hatfield North, Crystal Palace, High Barnet) nasıl da hiç aklımdan çıkmadığını hatırladım; bu isimler yenilenmiş bir güçle geri döndüler.

Patrick'in yanıtlayacağını bilerek mırıldandım: "Peek Freans."

"Evet, Peek Freans. Bisküvi fabrikasında çalışabilirsin."

Patrick'in önerisini dinlemedim. Onun yerine postayla satış yapan Brixton'daki bir şirketin moda kataloğuna yazar arayan ilana cevap verdim. Bay Jones'la yaptığım görüşmenin ardından *Baykuşlar Öterken*'in sayfalarını hızla geçip üzerinde durmadan kitabı benim yazdığımı söylediğim zaman bundan etkilenmiş gibi göründüğünü fark ettim. Giysilerin tarifini incelemem ve öğrenmem için eski kataloğun bir kopyasıyla birlikte işi bana verdiler. Büyük bir odada başkalarıyla birlikte çalışacak, saat "dokuzdan beşe" kadar yazacaktım.

Gözümü korkutup beni vazgeçiren, "başkalarının" varlığıydı. Başka bir iş bulduğumu söyledim.

Sonra, artık Güney Londra Kadın Hastanesi'nin yakınında yaşadığımdan, ki hastane durmadan hizmetçi için ilan veriyordu, yarı zamanlı koğuş hizmetçiliği için başvurdum; fakat başhemşireyle görüşmem, kadının hemşirelik eğitimi için başvurmamı tavsiye etmesiyle sonuçlandı, çünkü "benden iyi hemşire olacağını" düşünmüştü. Dediğine göre yirmilerinin sonundaki ve otuzlarının başındaki daha büyük öğrenciler, kendilerini öğrenmeye ve uygulamalı işlere daha kolay verebiliyordu: Benim mükemmel bir hemşire olacağımdan emindi. Sağlık raporu almam gerekecekti elbette ki, ama sağlıklı, zeki ve becerikli bir genç kadın gibi göründüğüm için bir sorun çıkmazdı.

Bu fikirler ve pohpohlama beni cezbetti. Sağlık kontrolü için randevu aldım, bunun için muayenehanesi yakında olan ve ismi kulağa gülünç bir şekilde kurgusal gelen bir doktor seçtim; anlaşılır nedenlerden dolayı da şimdi isminin yalnızca baş harflerini veriyorum: Doktor C. S. Sağlık kontrolüm hiçbir zaman gerçekleşmedi;

çünkü "akli geçmişimi" açığa vurma hatasını yaptım. Bunun üzerine hemen endişeye kapılan ve dehşete düşen Doktor C. S., duyduğu dehşet şefkatle karışık bir şekilde bağırarak hemşireliğin bana uygun olmadığını söyledi. Uzun süreli tutsaklığımın "izlerini" ve buna neyin sebep olduğunu görmek için yüzümü inceledi; hastaneye yatmamın bir "hata" olduğunu söylememem gerektiğini biliyordum.

Beni hızlıca kapıya doğru götürmeye başladı, orada durdu; belki de aceleciliği ve saklayamadığı korkusu yüzünden biraz utanmıştı. Hafif ev işleri yapacak hizmetçi arayan bir arkadaşı olduğunu söyledi, belki orada çalışabilirdim... gözetim altında, elbette ki. Yoksa... bu geçmişimle... bu durumumla...

Beni çabucak kapıdan dışarıya geçirdi.

O görüşmeyi çok canlı bir biçimde hatırlıyorum: Özü, Doktor C. S.'nin tuhaf bir şekilde kurgusal isminde yatıyor. Londra'daki isimlerle ilgili anılarım arasında ve Peek Freans, Tooting Bdy, Tufnell Park'ın yanında yer alıyor... tek farkı içinde ufak bir dehşet yumağı barındırması.

Beni rahat bırakmayan yalnızca Patrick Reilly'nin temsil ettiği riayet belası değildi; geçmişim de beni tehdit etmeye devam ediyordu. Hikâyeyi "kendi açımdan" hiçbir zaman anlatamamışken özgüvenimi nasıl yeniden kazanabilirdim ki? "Gerçeği" bulmanın zamanının geldiğini biliyordum.

O yüzden Psikiyatri Enstitüsü'ndeki Doktor Michael Berger'dan John Forrest aracılığıyla bir randevu aldım.

Bu arada bir iş ve bir telif ajansı buldum ve bir cinsellik ansiklopedisi satın aldım.

14
Sorular

Streatham'daki Regal Sineması'nda yer gösterici oldum. Her gün on bir seansına hazırlık yapmak için işe saat on buçukta başlıyordum, öğleden sonra ara veriyor ve her gün sırayla ya saat beş ya da yedi seansında, bazen de ikisinde birden çalışıyordum. Salonda başıboş müşteri ve kayıp eşya, tuvalette yeni doğmuş bebek var mı diye rutin olarak aradıktan sonra gece saat on birde işim

bitiyordu. İşimden zevk almaya çalıştım; çünkü kuşkusuz "deneyimleri artıran" bir işti, ama cumartesi günleri sabah seanslarında bir salon dolusu çocuktan sorumlu olmak ya da pazar akşamüstleri seks-ve-korku filmlerinde zıpır delikanlılarla kızları kontrol altında tutmaya çalışmak ya da film aralarında belime ve omuzlarıma ve ellerime bağlı portakal suyu, çikolatalı ve sade dondurma tepsimle dondurmacı kız rolü oynarken yarı karanlıkta kendi "sermayemden" doğru para üstünü seçmeye çalışmak ve sonra, koskoca iki şilinleri Yeni Zelanda iki buçuk şiliniyle karıştırdığım için parayı cebimden ödemek hiç hoş değildi. Orada çalışanlar ve izleyiciler çok ilgimi çekiyordu. "Gelişme gösteren yazar" rolümde onları dikkatle "inceledim'; bu arada yer göstericilerin dilini ve davranışlarını ve küçük şehirlerde yer göstermenin yalnızca bir iş olduğunu, ama Londra'nın dış mahallelerinde yer göstermenin, galaların yapıldığı Leicester Meydanı'ndaki gibi salonlarda yer göstericiliğe bir adım olduğunu öğrendim. Buralara film yıldızları, yönetmenler ve yapımcılar geliyordu. Doğru yerde, doğru zamanda bulunan ve iyi bir izlenim bırakan bir yer gösterici fark edilebilirdi; bu kişi belki de Hollywood'a, yıldızlığa ve şöhrete doğru yola çıkabilirdi. Benimle çalışan bütün genç yer gösterici kızların hayali buydu ve kuşkusuz Streatham'daki, Brixton'daki, Clapham'daki tek odalı pansiyonlarda yaşayanları ayakta tutan bu hayaldi; daima hayali ya da gerçek, "başarıya ulaşmış" bir yer gösterici örneği bulunurdu: "Onu hatırlıyorsun, değil mi... yalnızca iki yıl önce... kimin aklına gelirdi ki?"

İşin yorucu ve iç karartıcı olduğunu düşünüyordum: Sinemalar kapanıyor, onların yerini bingo salonları alıyordu ve program her değiştiğinde işini kaybetmekle tehdit edilen Regal'in, ABC'nin, Odeon'un ve Gaumont'un idarecileri daha gösterişli bir tanıtım icat etmeye çalışıyordu. Bir hafta fuayede yalancı aslanlar kükredi; çocuklar asla kazanamayacakları, olmayacak yarışmalara katıldılar ve bu bana Büyük Buhran günlerinde çocukluğumun sinema salonlarında düzenlenen ve bir cümlede eksik olan harfi bir dizi harfle tamamlamanın bizim için neredeyse ölüm kalım meselesi olduğu oyunları hatırlattı. *Frankenstein'ın Laneti* filminin oynadığı üç hafta boyunca hepsi de korku dolu söylencelerle karışık vampirler, kazıklar, gümüş mermiler, Frankenstein'ın bir modeli fuayede sergilendi. Bütün bu zaman boyunca kısa boylu, orta yaşlı, bakışları yukarı doğru ve sarı saçlı bir adam olan idareci, gittikçe endişeli

görünüyordu; yer gösterici kızlar da Hollywood'da yaşayacakları hayatı hayal ediyordu.

Yazarlar ve Sanatçılar Yıllığı'ndan bir menajer, yani bir zamanlar e. e. cummings'in menajeri olan ve o yüzden deneysel yazınla ilgilenmeye, yani yazara inandığı için parayı gözden çıkarmaya istekli olacağı sonucunu çıkardığım A. M. Heath'i seçtikten sonra, boş bir günümde orada çalışan Patience Ross'la görüşmek için Dover Sokağı'na gittim. Ofis üst katlardan birindeydi. Oradaki genel düzensizlik havası beni şaşırtmıştı – her yerde, bazıları yere, bazıları raflara istiflenmiş metinler; sehpalarda ve duvarlarda, kutularda ve raflarda sergilenen, kapakları hâlâ parıldayan yeni yayımlanmış kitaplar; hiçbirini tanımadığım erkek ve kadın pek çok yazarın fotoğrafı vardı.

Siyah ve gri giyimli, gri kısa saçlı, gri gözlü Patience Ross, beni nazik bir şekilde karşıladı.

İlk menajerim!

Kitaplarla dolu büyük bir el çantasının içine uzandı ve okumakta olduğu *Baykuşlar Öterken*'in bir kopyasını çıkardı. Dediğine göre kitaptan etkilenmişti, gerçi halktan büyük ilgi görmesini beklemiyordu. Eğer telif ajansım olmalarını kabul edersem kitabımı İngiliz yayıncılara ve Birleşik Devletler'deki ajansları aracılığıyla da Amerikalı yayıncılara sunmaya başlayacaklardı; bununla birlikte yayıncıların, başka bir ülkede basılmış kitaplardansa yayımlanmamış metinleri tercih ettiğini göz önünde bulundurmalıydım. Pegasus Yayınları'yla yaptığım sözleşmeye göre, yurtdışından edineceğim bütün kazancın yüzde ellisine hakkı olduğunu fark etmiş miydim acaba, diye sordu. Telif hakkı ihtimali öylesine uzaktı ki "Kimin umurunda?" havasıyla yalnızca gülümsedim.

Görüşmenin ardından ofisten beraber çıkıp Patience Ross'un "Kafka'dan çıkma bir şeye" benzettiği dökme demirden kafes asansöre bindik. Ofis duvarlarında göz korkutucu portreleri olan edebiyat dünyasından kişilerle boy ölçüşen bir "yazar gibi" görünmeye hevesle, bilmiş bir şekilde, "Evet, Kafka..." diye mırıldandım.

137 Numaralı otobüsü yakalayıp Clapham South'a döndüm.

Bir sonraki görevim hızlıca tamamlandı. Charing Cross Yolu'ndaki bir dükkâna girip kalın bir kitap olan ve "yüzlerce grafik ve renkli fotoğraf" içerdiği için vitrinde reklamı yapılan *Cinsellik Ansiklopedisi*'ni satın aldım.

Ardından da bir sonraki hafta Doktor Berger'la olan randevum için hazırlandım.

Londra'da, duman çıkaran sıcağın insanı bunalttığı ve kaldırımların yandığı ilk yaz mevsimimdi. Doktor Berger'la Denmark Hill'deki Maudsley Hastanesi'nde olan randevu günümde Clapham South'tan Clapham North'a Clapham Park Yolu ve Acre Sokağı boyunca yürüdüm, Brixton'ın içinden, Coldharbour Sokağı boyunca sıra sıra köhne tuğla evleri geçip Camberwell Green'e ulaştım. Her yer ürkütücü ve yoksulluk havasını yansıtacak ölçüde pisti; sesler tuhaftı, bir paket *Curiously Strong* nane şekeri aldığım dükkândaki kadın "Caanım" dedi, "al caanım". Kadınlar başörtüsü takıyor, yüzleri yorgun görünüyordu; erkekler soluk yüzlü ve yerdeki oyuklarda yaşayan hayvanlar gibi ufak tefektiler; kaldırımda, yanlarında kepleri ya da teneke kaplarıyla ve yanlarındaki duvara dayalı ve üzerinde *Savaşta yaralandım, bacaklarım yok. Doğuştan körüm. Böyle doğdum. Karım ve beş çocuğum var* yazan levhalarına karşılık para atılmasını bekleyen dilenciler oturuyordu.

İnsan Tüketimi İçin At Eti reklamı yapan bir dükkânın önünden geçtim. Gazete büfelerinin ilanlarını ve yol kenarı lokantalarının tebeşirle yazılmış ve dışarıda duran hiç de çekici olmayan yemek listelerini okudum. Kurumuş çimenlerle kaplı, birkaç çalılık ve bankla çevrili, Peckham'a, Forrest Hill'e, Londra'nın merkezine ve Clapham'a giden trafikle kuşatılmış bir meydana ulaştım. Maudsley Hastanesi'nin ayakta tedavi bölümüne giden yol boyunca yürüdüm; orada "geçmişim" hakkında kendime hâlâ sorduğum soruların yanıtlarını sonunda bulmayı umuyordum. Genellikle nazik bir inanmazlık, bazen de kuşku dolu bir kabulle karşılanan görüşlerimde doğruluk payı var mı, yoksa yine kendimi mi kandırıyorum, bilmem gerekiyordu.

Doktor Berger'la ilk görüşmem sırasında bir kez daha, dikkatini çekme yöntemi olarak hastanede uzun süreli kalışımı kullandım; bildik rolümdü bu benim. Böyle şiddetli tedavilerin uygulandığı ve planlandığı böyle uzun bir süre hastanede kalmanın genellikle durumumun umutsuz olduğu sonucunu, aynı zamanda da tekrar edebileceği varsayımını doğurduğunu biliyordum. Geçmişimi öğrenmenin yabancılar üzerinde bıraktığı etkiyi biliyordum. Verecekleri karşılığın, isteklerimi karşılamak için kullanılabileceğini de biliyordum. Her zaman "gizli, gerçek" kimliğimi ortaya çıkarmak

ve eğer "dünyada" kendim olma özgüvenine ve huzuruna sahip olsaydım doğrudan bana sorulabilecek soruların yanıtlarını bulmak için her yola başvurmak zorunda kalmam, kendimi bir şekilde sağlıksızca gömdüğümün kanıtıydı benim için. Çoğu zaman arka arkaya gerçekleşen depremlerden sonra yıkıntıların altında hayatta kalanlardan bir ses çıkmaz ve eğer sağ kalan varsa, gerçek şehir de olsa, rüzgâr estiğinde hareket eden ve denize ve gökyüzüne maruz kalan şehrin yansıması da olsa, yetkililer şehrin kalıntılarını inceleyip araştırmaya karar vermeden önce en başta dikkat çekmeleri gerekir.

Uzun boylu, esmer ve solgun yüzlü bir adam olan, ürpertici bir şekilde üstten bakan ve baskın bir İngiliz ses tonu olan Doktor Berger, beni görmek için bir randevu daha verdi. Bu psikiyatrist ziyaretim, içimdeki geçmiş hoşnutsuzlukları ve korkuları uyandırmıştı: İlgisini çekmek ve ciddi yüzünü incelemek, içimde biriktirdiğim güveni azaltmıştı. Yine de eğer birisi "gerçeği" bulacaksa bu kişinin o olduğunu biliyordum; yalnız başına ya da meslektaşlarıyla birlikte o bulacaktı.

Regal Sineması'nda çalışmaya devam ettim. Param hızla azalıyordu ve yer göstericilik işi, her akşamüstü kahve molasında genç yer gösterici kızların sırlarını dinledikçe daha da bıktırıcı ve can sıkıcı hale geliyordu. İçlerinden birisi ünlü bir şarkıcıyla yatıyordu; herkesin mükemmel olduğunu düşündüğü adamın sevecen yüzünü her akşam televizyonda görebilirdiniz: Dediğine göre kıza bir sözleşme ayarlayacağına, belki de yıldız yapacağına söz vermişti. Yazar olmayı umduğumu öğrenen bir başkası, okumam için yazdığı şiirleri getirdi ve onun altın renkli gökteki ayını hazirana doğru takip ederken ve sevgilisinin gökyüzü kadar mavi gözlerine bakarken yüzümü buruşturdum; belki de kendi deneyimlerimi düşünseydim yüzümü buruşturmamam gerekirdi.

Bazen Oamaru'daki babam, farklı günlerde satın aldığı ve döviz kısıtlamasının olduğu zamanlarda "biriktirdiği" beş şilinlik posta çeki demeti gönderiyordu. Mount Maunganui'deki Bayan Lincoln da beş şilinlik posta çeki demeti gönderdi.

Ve çalışmadığımız akşamlarda, Londra'ya ilk geldiğim günlerdeki gibi Patrick Reilly ile parkta yürüyorduk. Boz bulanık yazın, sonunda toz ve kuruyan yaprak bulutu içinde boyun eğmeyi vaat ettiği, birdenbire kan kırmızısına dönen güneşin şehri çınar ağaç-

larının incelen dalları arasından bir içeri bir dışarı izlediği yılın o zamanları yaklaşıyordu. Yakın zamanda parktaki çimenler seyrekleşecek, biraz daha büyüme umudu kalmadan kahverengiye dönecekti.

Doktor Berger'la olan ikinci randevuma gittim. Londra şehrini mevsimleriyle içine çeken ben, sanki şehirmişim gibi konuştum: Yorgundum ve kışı dört gözle bekliyordum. İntihardan bahsettim. Gerçek iletişim yolları kapandığı zaman, insanların harekete geçmesini sağlamak için kestirme yol olarak böyle konuşmaları kolayca yapabiliyordum. İntihardan bahsetmenin her zaman ciddiye alınması gerektiğini ve bunun aksini yapanların ya da bu işin gerçekliğini ve olasılığını sakinlikle kabullenip sonradan pişman olanların yalnızca bilgisizler olduğunu biliyordum. Böyle bir kabulleniş, her şeyin yolunda olduğunu düşünüp rahatlama, bu durumda umutsuzluğunu ilan etmek için başka bir yolu olmayan çaresiz bir kişide eylemi tetiklemek için yeterlidir.

Gözlem ve kontroller için Maudsley'e hasta olarak yatmam Doktor Berger'ın fikriydi. Planım başarıya ulaşmıştı. Artık sorularım yanıt bulacaktı. Birçok korkum olsa da, bu ünlü Psikiyatri Enstitüsü'nün, Yeni Zelanda'daki hastanelerin yetersizliklerinden uzak olacağını, her vaka hakkında bütün bilgileri edindikten sonra derinlemesine teşhis koyacak birçok iyi yetişmiş doktor barındırdığını ve yine Yeni Zelanda'nın aksine "vaka"nın konuşmak, ilk elden tanınmak için şansı olacağını düşünüyordum. Beklentilerim çok yüksekti.

Doktor Berger Clapham South'taki odama dönmeme izin verdi, oradan birkaç kişisel eşyamı alıp Patrick'e durumu açıkladım, o da bavullarımı hastanede kalacağım altı hafta boyunca odasında saklamayı teklif etti. Gittikçe artan endişeme karşın, bunu yapmamın gerekli olduğunu hissediyordum: Sonunda "gerçeği" bulacaktım.

15
Soruşturma ve Karar

Maudsley'den ne ummam gerektiğini bilmiyordum. Orada bulduklarım beni çok etkiledi; öyle ki kendimi hâlâ minnettar hissediyorum. O zamanlar orada çok sayıda doktor, hemşire ve hizmetli çalışıyordu; hemşirelerin çoğu Avrupa'dan, Afrika'dan, İrlanda'dan,

Karayipler'den ve birkaçı da Yeni Zelanda'dan geliyordu. Kabul ve gözlem koğuşlarında beş hastaya bir hemşire düşüyordu ve koğuşla ilgili işler hizmetçilere, mutfak çalışanlarına ve aşçılara verilmişti; böylece hemşirelere hemşirelik yapmak için zaman kalıyordu. Yeni Zelanda'daki Seacliff Hastanesi'nde geçirdiğim günleri, hemşirelerin benimle konuşmasının yasak olduğu "arka koğuşu" hatırlayınca (bu bana sonradan, şimdi emekli olmuş iki hemşire tarafından söylenmişti) ve burada, yani Maudsley'de hastalarla konuşmanın, onları tanımaya çalışmanın hemşirelerin görevi olduğunu öğrenince çok şaşırmıştım – doğru teşhis başka nasıl konabilirdi ki? Hastaların doktorlarıyla önceleri her gün, sonra haftada birkaç defa görüştüklerini öğrenince de çok etkilenmiştim; çünkü Yeni Zelanda'da hastalar bir kere hastaneye kabul edilince, bir kere de taburcu olurken doktorla görüşüyor, arada bir de anlamsızca merhabalaşıyordu, ki bu "arada birlerin" kaç yılda bir olduğunun önemi yoktu. Maudsley'de, benimle konuşmak ve beni tanımaya çalışmak için kimse zaman harcamadan ve zahmete girmeden hakkımda kararlar alınıyor diye şikâyet etmek için bir nedenim yoktu. Maudsley'de ayrıca tanıya yardımcı olması için birçok standart "test" yapılıyordu. (Yeni Zelanda'daki hastanelerde geçirdiğim yıllarda hiç duyulmamış ya da en azından uygulanmayan bir başka yöntemdi bu.)

Bir doktorla bir hemşirenin hastayla doğrudan ilgilenmesi gibi bir lüks, hatta şımartma imkânı bulunuyordu. Benim için Amerikalı genç bir mezun olan Doktor Alan Miller görevlendirildi ve sıkça yaptığımız görüşmelerde (anlatılamaz olan büyük bir yığını atlayarak) ona kişisel geçmişimi anlattım. Maudsley, Yeni Zelanda'dan oradaki hastanelerde geçirdiğim döneme ait tanı, tedavi ve öngörünün detaylarını çoktan edinmişti.

Doktor Miller uzun boylu ve yaklaşan İngiliz kışının soğuğunu hisseden iri yapılı bir adamdı ve cüssesini daha da büyüten kat kat giysiler giyiyor gibi görünüyordu. Kilosu konusunda endişeleniyordu. Görüşmelerimiz sırasında çoğu zaman paket paket çikolata yiyordu. Boş zamanlarında viyola çalıyor ve yılda bir defa Pablo Casals'la mektuplaşmaktan gurur duyuyordu. Maudsley'de geçireceği yıl için karısını, çocuklarını ve Amerikalı Ford steyşın arabasını da yanında getirmişti ve kısa süre sonra buradaki yılı sonra ereceği için üzüntü duyuyordu. Bir psikiyatrist hakkında böyle detayları

öğrenmek alışıldık bir şey olmasa da, dik dik bakan, kaşlarını çatan, yarı gülümseyen ve ağzından yalnızca "Hımm, anlıyorum" kelimeleri çıkan ciddi ve ağırbaşlı İngiliz adamların aksine Doktor Miller, kendisi ve duyguları ve fikirleri hakkında özgürce konuşuyordu. Doktorum, sonuçta insan ırkına mensup olduğuna dair korkunç düşünceyi, bu konuda yapabileceği hiçbir şey olmadığını ve tanrıymış gibi yapmanın bunu asla değiştirmeyeceğini kabullenip seslendirmekten korkmayan birisi olduğu için çok memnundum. Hem Doktor Miller ne kadar da hevesliydi! "Hiçbir zaman şizofreni hastası olmadın" dedi. "Şizofreni korkunç bir hastalık." Yine de testlerin ve gözlemlerin ve Doktor Berger'ın denetimi altında doktor ekibiyle yapılan görüşmelerin sonuçları ve hastanenin o zamanki yöneticisi Sir Aubrey Lewis'in başkanlık ettiği toplantıda sunulan sonuçlarla varılan kararın objektif olması gerekiyordu. Doktor Miller'ın hevesinin bulaşmasıyla zihinsel ve beceriyle ilgili çeşit çeşit testlere tabi tutuldum. İlk defa elektroensefalogramım çekildi (yıllar önce rutin olarak uygulanmış olması gereken bir test) ve sonuçları benimle paylaşmaya daima hevesli olan Doktor Miller'ın sözlerinden dolayı huzursuzluğa kapıldım: Beyin dalgalarım "normalden daha normal"di; bu da, yıllar önce çekici genç öğretim görevlisinin unutulmaz sözleriyle gelişmiş olan Van Gogh ve Hugo Wolf'la tanışıklığımı ve akrabalığımı ortadan kaldırıyordu. "Seni düşündüğüm zaman aklıma Van Gogh'la Hugo Wolf geliyor... Janet, sen içsel ruhun yalnızlığından acı çekiyorsun..."

Sonunda, doktor ekibinin uzun bir masada oturduğu görüşme odasına çağırıldım; masanın baş tarafında Sir Aubrey Lewis vardı. Ekip toplantısını çoktan yapmış ve bir sonuca varmıştı; benimle birkaç dakikalık sohbetten sonra Sir Aubrey kararı verdi. Dediğine göre hiçbir zaman şizofreni hastası olmamıştım. Akıl hastanesine hiçbir zaman yatmamış olmam gerekiyordu. Şu anda yaşadığım bütün sorunlar çoğunlukla doğrudan hastanede kalmamın sonucuydu.

Gülümsedim. Utangaçlıkla, sanki bir ödül kazanmışçasına resmi bir şekilde "Teşekkür ederim" dedim.

Ardından Doktor Miller zafer kazanmış gibi kararı tekrarladı. Keyifli yüz ifadesini ve kat kat giysileri hareketini engellediği için sandalyesinde iri yarı haliyle nasıl döndüğünü hatırlıyorum.

"İngiltere çok soğuk" demişti. "İçime kalın yünlü iç çamaşırı giyiyorum." En son moda olan şeyler, kısa mantolar, dar pantolon

paçaları rahatsızlığını daha da artırıyordu. Belki de Doktor Miller'ın kış mevsimine karşı giydiği kat kat kıyafetleri çok canlı bir şekilde hatırlamamın nedeni, on iki ya da on üç yıldır üzerimde olan bir giysinin, yani şizofrenimin elimden alınmış olmasıydı. Koyulan teşhisi ilk duyduğumda o kelimeyi nasıl da merakla ve korkuyla söylemeye çalıştığımı, psikoloji kitaplarında ve tıp sözlüklerinde nasıl aradığımı ve önceleri inanamayarak, sonra da "uzmanların" fikrine teslim olarak nasıl da kabullendiğimi, acı ve dehşetin ortasında nasıl da beklenmedik sıcaklığı, rahatlığı ve korumayı bulduğumu hatırlıyordum: Bu fikirden kurtulmaya özlem duyuyordum, ama bir yandan, ondan ayrılmaya yanaşmıyordum. Ve onu açık açık üzerime giymediğim zaman bile acil durumlarda acımasız dünyadan korunmak amacıyla hemen giymek için yanımda taşıyordum. Şimdi gitmişti; onu yok eden ben de değildim, böyle kullanışlı bir korunağı kaybetmeyi istemeyişimden kaynaklanan ve durmadan yinelediğim "gerçeği" bulma dileğim de değildi; uzmanlar tarafından resmi olarak defedilmişti: Bir daha yardım için ona başvuramazdım.

Kaybım çok büyüktü. Önceleri gerçekler, yalandan daha dehşet verici gibi görünmüştü. Bir psikoz olarak şizofreni, elde edilen bir başarıydı ve bu hastalığa sahip olandan sıradan sorumluluğu çekip alıyordu. Yas içindeydim. Utanıyordum. "Hiçbir sorunum yokken" nasıl doğrudan yardım isteyebilirdim? Artık durum *gerektirdikçe* yazarlıktan şizofreni hastasına, kurnazca ama zorunlu olarak bir ileri bir geri gidip gelemeyeceksem kendimi nasıl anlatabilirdim? Özgüvenimin resmi olarak yağmalanması, hastane personelinin tutumuyla hafifledi. Profesör Lewis'in dediği gibi, hastanede uzun süreli kalışımın sonuçlarından kurtulmak için profesyonel yardıma ihtiyacım vardı; bu arada Doktor Miller'la olan görüşmelerim devam ettiği sürece Maudsley'de kalacaktım. Doktor Miller geçmişimi öğrendikten sonra, şimdiki zamanın ve geçmişin endişelerini konuşmamıza izin veren bir tür terapiye başladık ve belli bir yapısı olmayan bu yöntemle halihazırdaki günlük sorunlardan bahsettik. Deyim yerindeyse gölün dibini sakince taradık, ateşböceklerini ve suyun üzerindeki güneş ışığını izledik, genellikle eski ölüleri olduğu yerde bıraktık ve keşfettiğimiz ölülerin dibe inmesine izin verdik; bu arada bir an için bulanıklaşan su da berraklaşıp durgunlaştı. Konuşmalarımızda bir türlü çözülemeyen tek zorluk, şizofrenimin kaybıyla yaşadığım, pek de anlamadığım ve kabulle-

nemediğim panikti. Ondan ayrılmaya yanaşmıyordum, alışkanlıkla ve sıcaklık ihtiyacıyla arzuladığım şey, belki de aslında hâlâ orada, sonsuza dek hayatımın bir parçası olmasıydı, acaba olamaz mıydı?

Kışı Maudsley'in sıcaklığına sarılarak geçirdim. Hemşirelerle ve hastalarla ve Almanya'dan gelen aşçı yamağı *Gerda*'yla arkadaş oldum. Gerda herkesi sevecenlikle sarardı; "Ah Janet, *mein* sevgili *kinder*" derdi gülümseyerek.

Hastanede bütün kadrolarının dolu olduğu dönemin geçmişte kaldığını duydum; bin dokuz yüz ellilerin sonunda ise çalışanların hepsi yüksek vasıflı ve kültürleriyle işlerine yeni bir boyut katan kişilerdi ve yabancı hemşirelerle psikiyatristlerin katkısı sayesinde geniş bir kadro oluşmuştu. Maudsley'in idaresindeki bilgeliğin ve gücün önemli bir örneği, kendileri engelli olan doktorların da kadroya dahil edilmesiydi, hastalarıyla daha kolay iletişim kurabilenler de çoğunlukla bu doktorlardı.

Artık "kendi hayatıma" devam etmek için hastaneden ayrılmaya hazırlanıyordum. Baharın başlarıydı, arada bir kar fırtınası oluyordu. Doktor Berger, "sabit bir işe tutunma" sürecine başlamam için kütüphaneci Bayan Baer'den bana tıp kütüphanesinde bir iş vermesini istediğini söyledi; bu ani karar beni elbette rahatsız etti. Yeni Zelanda'da iki kitabımın basıldığını söylememe ve tam zamanlı olarak yazı yazmak istediğimi bilmelerine rağmen, Londra'nın zorlu yayın dünyasında yazar olarak kariyer yapma ihtimalim çok düşüktü. A. M. Heath'teki Patience Ross'tan, Birleşik Devletler ve Birleşik Krallık'taki yaklaşık elli yayınevinin *Baykuşlar Öterken* kitabımı çok beğendiğini ama yayımlamayı reddettiğini duymuştum; bu yüzden biraz da keyifsiz bir halde, ama "şiirsel" duruşumu koruyarak tıp kütüphanesinde çalışmaya gittim; ancak birkaç gün sonra bu iş için "uygun olmadığım" bildirildi. Sonra Doktor Berger beyin müzesindeki tıbbi yayınların kataloglanması görevini verdi bana. Beyin müzesinde! Gayet mutlu bir şekilde yalnız, bozulmadan saklanmış ve etiketlenmiş tümörler ve beyinlerle dolu vitrinlerin bulunduğu salonda tıbbi dergileri sınıflandırarak günler geçirdim. Dergileri inceleyerek EKT'nin (Elektoşok tedavisi ya da Konvülsif Terapi) hastada *korku* uyandırma yolu olarak tavsiye edildiğini öğrendim, bu korku sanki bir *ödül*, sanki yararlı bir şeydi – kuşkusuz psikiyatrist için, hasta için değil! Orada, etiketlenmiş ve şişelenmiş beyinlerin arasında otururken, psikiyatristlerdeki

gücün ve dikkatin nitelikli olmasının yollarını düşündüm: İnsani özellikleri düzenli olarak denetlenmeli ve denenmeliydi bence; çünkü insanlıklarını yitirdikleri takdirde, psikiyatri, politika ve benzeri meslek virüslerinin (kendilerinin Tanrı olduğu inancının) bulaştığı çıkarcı işletmeciler haline gelebilirlerdi.

Beyin müzesinde bir şiir yazdım.

Dobson'ın tümörü, bin dokuz yüz elli beş.
Kelleşen kafasının içinde ya da gölgeli yüzünde
göremez, vahşi bağırışlarında duyamazdınız,
gerçi yılan gibi sinsice gelişen mantıksızlığıyla konuşurdu
sivri dille.
Son yıllarını yuvarlak böcekli bir uçurumun
ve kızgın güneşin altına saklanarak geçirdi.
Bir gün heyelanla ağırlıksız bir kaya düştü ve Dobson öldü.

Ölüsü Golders Green'de yakıldı, özel bir şapelde düzenlendi
tören,
erdemleri ciddiyetle göklere çıkarıldı
(kötülük kalıntıları keder dalgası altında gizleniyordu
henüz).
Dul eşi kilise duvarında bir oyuk kiraladı külleri için,
ve çelenk bağışlarını tümör araştırmalarına verdi.
Ama törendeki çok az kişinin aklına
Dobson'ın göründüğünden daha azını yakıp gömdükleri
geldi.

Yine bir fotoğraf saydamı, yine bir şaka. Gece oldu.
Oda boşaldı. Cilalı mobilyaların üzerine kat kat soğuk
tutundu.
Etiketlenen ve şişelenen şey darmadağın masanın üstüne
bir kez daha dosyaların ve hasta raporlarının arasına kondu.

Üç yıldır Dobson'ın nasıl öldüğünü anlatıyor:
İkiyüzlülüğümle Tanrı'nın yüzüne tükürdüm.
Formalin içinde saygınlığım artıyor.
Dobson'ın tümörü, bin dokuz yüz elli beş olarak
hayattayım.

Beyin müzesinde iki ya da üç hafta çalıştıktan sonra yaşayacak bir yer bulmak için günlük izinle hastaneden çıkmama karar verildi; çünkü kuşkusuz Patrick Reilly'yle aynı evde kalmak istemiyordum; benim bilinçsiz davetim yüzünden, kibirli ebeveyn tavırlarıyla hayatımı ele geçirmesi an meselesiydi. Düzenli ziyaretlerinde bütün zamanını beni dünyadaki tehlikelere, özellikle de cinselliğin tehlikelerine karşı uyarmakla geçiriyordu; çünkü eşyalarım arasında *Cinsellik Ansiklopedisi*'ni bulmuştu. Kitabı savurup iffetsiz bir kadın olduğumu söylemişti. "Kimse vücudu hakkında bunca şey bilmemeli. Şu grafiklere ve fotoğraflara bak!"

Kadınların cinsel organlarını gösteren bir grafiğin olduğu sayfayı açtı.

"Bir kadın *gerçekten* de böyle mi?" diye sordu ve yanıtı da kendisi verdi: "Buna inanmam."

Çok hararetliydi. "Bu kitap bu akşam çöpe gidiyor."

O gün, Doktor Miller'ın de yardımıyla, Patrick Reilly'e beni artık görmeye gelmemesinin daha iyi olacağını söyledim. Yakında Amerika'ya gideceğimi, orada arkadaşlarımın olduğunu söyledim.

Kimse yazarlık kariyerime devam etmemi önermediği için hayal kırıklığına uğramış olsam da, yazmak için zaman bulmayı umuyordum; çünkü sosyal hizmetler görevlisi başlangıç olarak, Doktor Berger'ın da yeniden söylediği gibi "sabit bir işe tutunmak" için yeterince yerleşip uyum sağlayana kadar bir sosyal yardım ödemesi ayarlamıştı. Böylece buz gibi bir akşamüstü, biraz da içimde kabaran kendime acıma ve yalnızlık duygusuyla, kendime yaşayacak bir yer aradım. Doktor Miller'ın yakında Birleşik Devletler'e döneceğini ve konuşmak için ayakta tedavi servisinde başka bir doktorum olacağını düşününce hissettiğim perişanlık daha da arttı. Camberwell Yolu üzerinde Chalk Farm'a giden bir otobüse bindim. Orada kalacak bir oda bulacağım, dedim kendi kendime; harita üstünde Primrose Hill'den çok uzak değildi. Yaşamak için eminim ki hoş bir yerdi! Chalk Farm belki de tarlalarla baharda *çuha çiçeklerinin* açtığı bir çiftlikte, kullanılmayan bir taşocağı yakınındaydı[34].

Otobüs dönüp Elephant and Castle'ı, Westminster'ı geçti, Trafalgar Meydanı'nı döndü, Charing Cross Yolu, Tottenham Court Yolu, Goodge Street İstasyonu, Mornington İstasyonu ve Camden

34 İng. Primrose Hill: Çuha çiçeği tepesi. Chalk Farm: Tebeşir çiftliği. (ç. n.)

boyunca ilerledi; manzara gittikçe kasvetli hale geliyordu, geçtiğimiz yerler viraneleşiyordu, ta Chalk Farm İstasyonu'na kadar; orada da görebildiğim kadarıyla Euston ya da Kings Cross ya da Paddington'dan çıkan demiryolu hattını gizleyen tuğladan yüksek bir duvar ve yolun bir tarafında bir sıra harap tuğla ev vardı. Otobüsten Chalk Farm'da indim ve geriye, Kentish Town'a ve ismini yanlışlıkla *Fortress* Yolu olarak okuduğum Fortess Yolu'na doğru yürüdüm; karşıma bir *Kiralık Oda* tabelası çıktı.

Yaşayacak bir yer.

Odayı kiraladım. Kirası düşüktü. Her odanın ayrı ayrı kiraya verildiği eski bir evin bodrum katında bir odaydı; pisti, mobilyaları kırık döküktü, kırık pencere camının yerine tel örgü takıldığından, karlı Londra rüzgârı içeri giriyordu. Odanın yanındaki küçük holün tavanında bir delik vardı (tavan, sokak seviyesindeki kaldırım demekti) ve bu delik, kömür teslimatı ve içeri atılan her neyse onları almak içindi. Sokak penceresinden dışarı baktığımda arabaların lastiklerini ve yürüyen insanlarla köpeklerin ayaklarını görebiliyor ve duyabiliyordum. O odada yalnızca bir hafta kaldım. Bina soğuktu, ısıtma yoktu ve bir gün ev sahibi faturayı ödemediği için elektrik kesildiği zaman keşfe çıkıp diğer kiracıların fakir ve fazlasıyla kalabalık olduklarını, rutubet, soğuk, karanlık ve tahtakuruları yüzünden canlarının sıkkın olduğunu öğrendim. Üst katta, sokak seviyesinde kalan bir kadınla konuştum; bebeği yatakta uyuyordu, kendisi de yanına yığdığı bir sürü oyuncak bebek kafasıyla yatağın yanında oturmuş, ter dökerek boş yüzlerin gözlerini boyuyordu. Ve şimdi çalışabileceği kadar ışıktan yoksundu.

Karanlık bodrum katında yazı yazmaya çalışmanın bir faydası olmadığından, başka bir yer bulmak için sokağa çıktım. Tam karşıda bir oda ilanına denk gelince keyiflendim, apartman dairesi içinde bir odaydı bu ve ilanda cezbedici bir şekilde tarif edilmişti. Ne büyük bir şans, diye düşündüm, odayı görmek için derhal başvururken. Beni binanın üçüncü katma, küçük bir odaya götürdüler; koridorun bir ucunda mutfak ve banyo vardı, Kuzey Londra'daki sayısız tuğla duvarlardan birine bakan odanın manzarası kasvetli olsa da, hemen taşınabileceğimi söyledim, *Fortress Yolu*'nun karşısındaki bodrum katı odamdan çabucak taşınabileceğimi biliyordum. Belki de İbiza'da olduğu gibi bilgiyi yanlış yorumlamıştım: Küçük dairenin tek kiracısının ben olduğumu düşünmüştüm, ama tam da

taşındığım, yerleştğim için sevinirken ve şansıma gülerken, önce bir kişinin, sonra bir ikincisinin, sonra da üçüncüsünün daireye girip dolaştığını duyunca şaşırdım. Dar koridorda, mutfaktan sonra ikinci oda olan benimkiyle birlikte üç küçük oda daha olduğunu neden fark etmemiştim? Mutfakta üç kadınla karşılaştım; hepsi de ayrı ayrı yemek pişiriyordu: Jane, hoş, sarışın, yirmili yaşlarının başında bir öğretmen; Gloria, koyu renk saçlı bir ofis çalışanı; Millicent, bir sanayi şirketinde kütüphaneci. Sorumluluğu ele alıp kendisini ve diğerlerini tanıtan Millicent'ti. Ben de yazar olduğumu söyledim. Yazdıklarımı okuyup okuyamayacaklarını sordukları zaman, belki de onlara kitabımı gösterebileceğimi söyledim. Kitabın adını söylemek istemiyordum; çünkü yazılıp basıldığından beri o kadar çok şey olmuştu ki kitabı ufalıp dağılmış, erimiş ve yakında da yok olacakmış gibi düşünüyordum. Sözcüklerin, fikirlerin ve bunların ifadelerinin kaybolup gidebileceğini bilsem de, basılı bir kitabın kırılganlığını fark etmemiş, biçiminin, varlığının ve çoğalmış olmasının ona güç, ağırlık ve kalıcılık vereceğini hayal etmiştim. Ve şimdi kitabımın adı bile dile getirilmeye karşı direniyordu.

Yeni dairedeki odamda bir kez daha yazar olarak hayatıma başladım; her sabah Kentish Town'ın bunaltıcı tuğla duvarlarına bakarak oturup yazmaya çalışıyordum. Ve her hafta Maudsley Hastanesi'nde Doktor Miller'la olan randevuma gidiyor, her seferinde doktorun yalnızca birkaç hafta sonra oradan ayrılacağını gittikçe artan bir kasvet içinde fark ediyordum. Bir gün, beni yerini alacak olan Doktor Portion adında birisiyle tanıştırdı; Doktor Miller'ın zengin ve neşeli sesi ve Hollywood filmlerinden yıllardır tanıdığım aksanıyla tuhaf bir şekilde tezat oluşturan ciddi ve keskin İngiliz aksanını duyunca yüreğimin burkulduğunu hissettim. Doktor Portion'la nasıl olacak da konuşacağım diye merak ettim.

Hastaneden taburcu olduktan sonra şair Ben'le yeniden yakınlaştım. Ben beni on iki yıl Birleşik Devletler'de yaşadıktan sonra yakın zaman önce geri dönen arkadaşı Lawrence'la tanıştırdı. Ben'in de Lawrence'ın da benim gibi düzenli bir işi olmadığı ve Kentish Town'ın kuzeyinde yaşadıkları için *Fransız* kafesine giderken sabahın erken saatlerinde daireye "çat kapı uğrama"yı alışkanlık haline getirdiler. Soho'da sık sık gittikleri bu kafe genellikle diğer işsiz şairlerle ve ressamlarla buluştukları, oturup konuştukları ve müşterilerin ezelden beri yeraltı dünyasına mensup olduğu sa-

nılan ünlü Iron Foot Jack'ten hep gururla bahsettikleri bir yerdi. Genellikle Ben ve Lawrence'a birer fincan kahve verdikten sonra, Kentish Town'ın tuğla duvarına bakmak istemediğimden, onlarla birlikte tutkusu yazmak ya da resim ya da beste yapmak olan çeşit çeşit insanla tanıştığım Soho'ya gidiyordum. Onlarla kendimi rahat hissediyordum, yine de bitmek tükenmek bilmeyen bir şekilde hayal kurmaları ve üretmeyi umdukları şey hakkında konuşmaları beni üzüyordu; çünkü –benim bildiğim gibi– onlar da gayet iyi biliyorlardı ki onlar konuşup hayal kurarken, yaptıkları işler pansiyon odalarının ya da banyosu ortak, mutfağı ortak, her şeyi ortak daracık gaz kokulu dairelerinin yalnızlığında dokunulmadan duruyordu. Çalışmalarımın karşısındaki tek zorlu rakip Kentish Town duvarım değildi – hayal kurmak daha kolaydı, onları dile getirmeye ise uğraşmıyordum. Haftalık edebiyat dergilerini ve ünlü yazarların ilk günlerindeki deneyimlerini aktaran "Londra'ya gelmek" başlıklı bir dizi yayımlamaya başlayan *London Magazine*'i düzenli olarak satın alıyordum. Editörlerle, menajerlerle, yayıncılarla olan deneyimlerini hevesle okudum; bu arada kafamda, bir gün yazacağım ve tanıştığım şairlere ve romancılara göndermelerle dolu olacak, "kendi yayıncımdan" (tercihen Faber&Faber) sıradan bir şey gibi bahsedeceğim "Londra'ya gelişimi" kurguluyordum. "Bir gün yayıncımla yemek yerken..."

Gerçekten de hayal kuruyordum.

Lawrence beni "sevgilisi" olarak görmeye başlayınca itiraz etmedim ama kayıtsız davrandım; bir başka hamilelik tehlikesi yaşamak istemiyordum, ama çıplak bedenlerimiz yan yana, rahatlatılmaya ve rahatlamaya istekliydim. Lawrence sabahın sekiz buçuğunda sık sık daireye gelmeye başlayınca Millicent bunu onaylamadığını dile getirdi, Jane de sabahın bu kadar erken saatlerinde bir erkeği ağırlamamam gerektiğini düşünüyordu. Yalnızca en uçtaki odada yaşayan ve kendisi de "erkekleri ağırladığı" için diğerlerinden ayrı düşen Gloria anlıyordu beni; onunla iki kız kardeş gibi birçok defa samimi sohbetler yapmıştık. Gün içinde Lawrence'la birlikte her zamanki yoldan Soho'ya gidiyor, ardından da "galerileri ağır ağır geziyor", bütün galerilerdeki yeni tabloları inceliyorduk. Dediğine göre, bu onun göreviydi. Birisi yeni resimlere bakma sorumluluğunu üstlenmeliydi; yoksa orada asılı dururlardı, insanlar belki onlara şöyle bir bakar, ama çok az insan onları anlamaya çalışırdı ve

yapıtlarına bakmak için kimsenin zahmete girmediğini fark etmek bir ressam için can sıkıcı bir deneyimdi. Tabloların da acı çektiğini söylerdi Lawrence. Terk edilmiş bir tabloya yeniden hayat ve umut vermek için on ya da on beş dakika yeterliydi ve böylelikle şövalesinin önündeki yalnız ressam yeniden hayat bulurdu.

Ben ve Lawrence sayesinde Soho'nun "dışında" olan birçok kişiyle tanıştım. Colin Wilson'ın *Dışarıdaki* kitabının yayımlanması ve çok tutulmasının ardından saygınlığın "içeride" olmakta yattığı Yeni Zelanda'daki deneyimimden epey farklı olarak "dışarıda" olmak belli bir saygınlık getirmeye başlamıştı; gerçi insan "dışarıda" olmanın saygınlığına sahipse o zaman "dışarının" "içinde" bulunuyor demektir... Pespaye kulüplere gittim, içeri girebilmek için o gece için üye oldum. Kadın ve erkek fahişelerle tanıştım ve hikâyelerini dinledim; artan "hayat deneyimimin" keyfini sürüyor ve birçok fırsatta kendi kendime "Elli İkinci Sokak'taki batakhanelerden birinde oturuyorum" diye tekrar ediyordum. Bu durum bir yandan da beni hayrete düşürüyordu.

Kendim için belirlediğim yön, durdurulup bekletilemeyecek kadar açıktı. Kendimi yazmaya vermenin zamanı gelmemiş miydi? Dylan Thomas'ın sözcükleri sık sık aklıma geliyordu:

> Ah, zengin yılın kahrolası midesinde
> Üç aydır bir eser ortaya çıkmıyor sözcüklerle...
> İçin için suçluyorum yoksulluğumu ve mesleğimi...

Yalnızca üç ay geçmiş ve umutsuzluk içinde! Yoksa ben "gerçek" bir yazar değil miydim? Kuşkularım yeniden canlandı. Acaba Şehrin Yansımasına bir gidip bir dönme arzusu yalnızca bir anormallik miydi? Ah, kendime dair bütün kuşkularımın yanıtı olan şizofrenimi neden elimden almışlardı? Kral Lear gibi "gerçekleri" aramaya çıkmıştım ve şimdi elimde hiçbir şey yoktu. "Hiçlikten hiçlik doğar."

Doktor Miller, Doktor Portion'la tanıştığıma göre artık kendisini görmeye başlamam gerektiğine karar verdi; böylece kısaca vedalaştık, birbirimize şans diledik. Bildiğim bütün kederlerin içimde su yüzüne çıktığını hissettim. Dünyada, aylardır Londralıların suratlarından ve yeryüzünden renklerin akıp gittiği gri bir dünyada tamamen yalnız olduğumu hissediyordum ve bu ruh hali içinde, ilk görüşmemiz sırasında iyi niyetli bir neşe içinde ve belki de geniş bir

ilgi alanı olduğunu kanıtlama arzusuyla yakında başlayacak olan dünya ağır sıklet şampiyonasından bahseden ve Floyd Paterson'ın kazanacağını düşünüp düşünmediğimi soran bir doktorla iletişim kurabileceğim fikri saçma geliyordu. Söylediği diğer şeyler de temel sorun olarak düşündüklerimle alakasızdı. Psikiyatristlerin yöntemlerini bildiğim için yaklaşımının planlı ve bilimsel olduğunu varsaymaya hazırdım, ama söylediği her şeyin birbiriyle uyumsuz olduğunu hissediyordum; bu da birikimimden daha fazla göze çarpacak ve kesinlikle dikkat çekecek davranışları benimsememe yol açtı. Bunun sonucunda, doktor Kuzey Londra'daki bir hastaneye gitmemi önerdi. Böylece Doktor Miller'ın hastaneden ayrılmasından sonra yaptığımız ilk görüşmenin ardından, hastanelerin birine giriş formuyla oradan ayrıldım.

Yeni hastaneyi "teftiş etmek" için bir sonraki akşamüstü yaptığım otobüs yolculuğunu ne kadar da iyi hatırlıyorum! High Barnet'a giden bir otobüstü, o zamanlar romantik olasılıklar taşıyan bir isimdi bu (High Barnet, Tooting Bec, Friern Barnet)... Yeşil otobüslerin sayısının birdenbire arttığı, kırmızı otobüslerinse artık Londra merkezine gidip gelmediği ama Londra metropolünün varlığını inkâr eder gibi Dış Doğu Yakası'ndan Dış Batı Yakası'na, Dış Güney Yakası'ndan kuzeye dolaştığı bir noktada otobüs Londra'nın dış mahallelerine vardı. Burada, High Barnet yakınlarında, evlerin artık yarı bitişik ve birbirinden ayrı olduğu sokaklarda daha az insan vardı. Ve sonra köşeye yaklaşınca yönlendirildiğim hastaneyi gördüm – eski bir fakirhaneye ya da cezaevine benzeyen yüksek, gri taştan, tehditkâr bir binaydı. Gittikçe artan paniği bastırmaya çalışarak, Sakin olmalıyım, diye düşündüm. Oraya gitmek zorunda değilim. Soruşturmayı ve verilen kararı hatırlamalı ve geçmişte inandığım şeye yeniden ikna olmamalıydım. Öylece Kentish Town'a döneceğim, tuğla duvarla yüz yüze geleceğim ve yazılarımı yazmaya devam edeceğim. Yine de "hikâyemi anlatacak" kimsemin olmamasın verdiği perişanlık içimi kapladı. Belki de Yeni Zelanda'dan hiç ayrılmamalıydım. Yeni Zelanda'da özel bir yerim olmasını arzulamıyordum. Acı içinde, ön bahçede, herhangi birisinin ön bahçesinde yamuk bir kordilin ağacının görüntüsü, altın renkli ot öbekleriyle kaplı tepelerin görüntüsünü ve dokunuşunu özlüyordum.

Otobüste otururken hiçbir zaman tanımlayamadığım ve "asla denizde ya da karada olmayan ışık" görüşünün, Vahiy Kitabı'nda

ve "sonsuzluğun günışığında apaçık" ve "şehrin cennetteymiş ya da tanrı katında inşa edilmiş gibi" anlatıldığı Thomas Traherne'ün *Meditasyon Yüzyılları* kitabında bahsedilen türden dünyanın bir parçası olduğunu düşünebildiğim eski günleri anarak kendimi yeniden bir çocuk gibi hissetmiştim. Dünyadaki onca yerin arasında, Londra'nın şairlerle dolu olduğunu ve Faber&Faber'in ince ve kalın kitaplarında, dergilerde ve gazetelerde yer alan şiirlerin şimdi Londra sokaklarında yürümekte olan, kitapçılara giren, kitap satın alan ya da yalnızca uyuyan, konuşan, sevişen, yemek yiyen, Londra'da günlük hayatlarını yaşayan –ve şiirlerini yazan– adamlar ve kadınlar tarafından yazılmış olduğunu kendime hatırlatınca, soyutlanmışlık duygum azalmaya başladı.

O insanlar bunu bilmeyebilirlerdi, ama bana *arkadaşlık* ediyorlardı, solukları beni ısıtıyor ve üzüntümü gideriyordu.

16
Doktor Cawley ve Zaman Lüksü

High Barnet'e yaptığım otobüs yolculuğundan ayılmış ve korkmuş olarak döndüm. Bir sonraki hafta yeniden Maudsley Hastanesi'ne kabul edildim. Artık şizofrenim olmadığından, sıkıntılarımı yalnızca sıradan kişiliğimle açıklamam gerekiyordu. Daha da önemlisi, diğerleri, yani gerçek "uzmanlar", kendimi sıradan da sıradışı da olsa yalnızca kişiliğimle açıklayabileceğimi biliyordu ve böyle bir fırsat yetişkin olduktan sonra ilk kez elime geçiyordu. Beklenti, gerçeklik gibi bir lükstü. Birçoklarının bu lüksü tatmadan yaşayıp öldüklerini biliyordum. Kendimi gün ışığına çıkarmama yardımcı olmaya çalışmak için Doktor Berger'ı harekete geçirenin ne tür bir anlayış olduğunu (yoksa bir sabırsızlık mıydı?) bilmiyorum. Hem ben kim oluyordum da, kendim ve dünya hakkında berrak bir görüşe sahip olmak için özel bir hakkım olduğunu varsayıyordum? İçimdeki bir miktar inatçılık ve bir miktar kararlılık, sonunda koşulların, tesadüfün, tedbirliliğin ve iyi arkadaşların bir araya gelmesiyle aldığım yardım sayesinde, hikâyemi anlatmaya çalışmanın lüksünün acısını bilme ve "gerçeklerin" lüksünü isteme ve kabul etme noktasına ulaşana kadar bu hakkın peşinden koşmuştu.

Doktor Berger, beni yakın zaman önce yeterlik kazanmış, daha önce zoolog ve matematikçi olan ve bu yüzden de yaşı ortalama asistan hekimlerden daha büyük ve daha deneyimli genç bir psikiyatriste devretti. Yine de, Maudsley için farklılığın olağan olduğunu ve geçerli sloganın "Bütün hizmetler çeşitlilik içinde" olabileceğini gördüm. Sanırım Doktor Miller'ı müzik ve sanatla ilgilendiği için kolayca kabullendiğim gibi, Doktor Cawley'i de, çeşitli araştırmalardan ve bilim dallarından beslendiği, kişisel deneyimi sayesinde geniş görüşlü olduğu için kabullenebildim. Tıp ve psikiyatrideki yeterlikleri bu adamların uzantılarıydı, başlangıç ve bitiş noktaları değil. Doktor Portion nitelikli bir psikiyatrist olsa da, psikiyatrinin hayatının üzerine yerleştirilmiş değil, hayatının psikiyatrinin üzerine yerleştirilmiş olabileceğini hissetmiştim.

Doktor Cawley'in de benim gibi geçmiş üzerine teorilerle değil de "Burasıyla ve Şimdiki Zamanla" ilgilendiğini keşfettiğim zaman hoşuma gitmişti. Başlangıçta sohbetlerimiz, her şeyi dengelemek beklentisiyle benim duygusal, kişisel, hatta maddi bütçemin incelenmesiyle, büyük oranda bir hesaplama işleminden ibaretti. Böylece hastanede geçirdiğim uzun süre içinde bana dayatılan iflas fikrine karşın ve o zamandan beri varlığım, kendime ilişkin gerçekdışı kavramlar üzerine kurulu olmasına rağmen hayatta kalabilecektim. Bu gerçekdışı kavramları besleyen biraz kendim, biraz başkalarıydı; şimdi de Soruşturma ve Kararın ardından bana kalan kendim olma fikrinin ani ve aşırı yoksulluğu bunları besliyordu: Kendimden başkası olmamın israfı, daha önceden yaşadığım hiçlik duygusuna yol açabilirdi.

Doktor Cawley'in beni zor bir hasta olarak gördüğünü biliyorum; çünkü "psikiyatriye karşıydım" ve hiçbir psikiyatri tanrısını onaylamıyor, belki ancak Jung'u hoş görüyordum; ama görüşmelerim, psikiyatristin geliştirdiği teoriyi test etmesi için bir bahane değildi. İlk görüşmemiz sırasında Doktor Cawley bir kalem ve kâğıtla oturup bazen kafasını kaldırmadan söylediğim her şeyi yazdığı ya da yazar gibi göründüğü zaman huzursuz olmuştum. Önceleri fazla bir şey söylemedim. Doktor Miller en azından benimle "konuşuyordu" diye düşündüm asice. Bununla birlikte Doktor Cawley, Doktor Miller'dan "farklıydı"; eğer farklı olmanın önemi konusunda vaaz verecektiysem, ilk yapmam gereken, bunu başkalarında da kabul etmekti; bu yüzden bunun Doktor Cawley'in "tarzı"

olduğunu söyledim kendime. Belki de çekingen bir adamdır diye tahmin ediyordum. Doktor Portion ve Doktor Berger gibi uzaktan duyduğum zaman içimi ürperten bir "İngiliz" aksanıyla konuşuyordu, ama onun varlığında bu beni korkutmuyordu, çünkü saldırgan değildi, tavırları fazlasıyla nazikti, hoşça gülümsüyordu ve sanki bunları bana bir şey bahşetmek için değil, kendini korumak için yapıyordu. Bence bu zeki ve kararsız adamın görüşmelerimizdeki tek zaferi, kaydettiği içeriğin doğruluğuydu. Bazen nezle oluyordu; burnunu çekiyor, sihirbaz yardımcısı gibi büyük beyaz bir mendil çıkarıp burnunu siliyordu. Gördüklerinin çoğunu büyüttüğünü düşündüğüm siyah çerçeveli gözlük takıyordu, ayakkabıları siyahtı ve güzelce cilalanmıştı. Sanki resmi görevde çalışacağı bir gün için giyiniyordu.

Hastanede aylarca kaldım. Doktor Cawley bütün sorunlarımın çözüldüğünü düşünmeye başladığı anda, ya terk edilme korkusuyla ya da bahsetmeye cesaret edemediğim bir başka sorun olduğu için, derhal yeni bir acil durum yaratıyordum. Doktor Cawley zamanla, zamanın harika lüksüyle ve sabırla, benim kendim olduğuma, bir yetişkin olduğuma, kendimi başkalarına açıklamama gerek olmadığına beni ikna etti. "Şunu yapmalısın" günleri bitti, dedi. *Oraya gitmelisin*, *buraya git*, *şu ol*, *bu ol*, *şunu yap*, *bunu yap –biliyorsun ki* yapmalısın– *senin için iyi olacak*! Hayatım boyunca, büyük ölçüde kendi karakterim yüzünden *Yapmalısın*-cıların hedefi olmuştum; arada da uzunca bir *Yapmalısın Aksi Halde* dönemi olmuştu. Yeniden başlama zamanı gelmişti.

Belki de yeni bir başlangıcı hissetmiş ya da onu ilerletmeye çalışmıştım; çünkü önceki yaz içinde bir gün soyadımı değiştirmiş, gerekli belgelere kayıt ettirmiştim. Bana yeni bir pasaport verilmişti.

Doktor Cawley'in, kuşkusuz aylardır süren görüşmelerimizle şekillendirdiği görüşüne göre, gerçekten de yazı yazmam gerekiyordu; bu benim hayat tarzımdı. Benim için uygulamada en yararlı olacak şey haftalık sosyal yardım ödemesi ayarlamak ve görüşmelerimize devam edebilmemiz için hastane yakınlarında kalacak bir yer bulmamdı. Yeni Zelanda'da hastanede uzun süre kalmanın etkilerinden bariz bir şekilde mustarip olduğumdan, geleceğime dair daha açık bir görüş edinmek için o günlerimin öyküsünü yazmam gerektiği de onun fikriydi. Hayatım boyunca herkes "dışarı çıkıp kaynaşmam" gerektiği konusunda ısrar etmesine karşın,

Doktor Cawley'in cevabı netti: İdeal hayatımın reçetesine göre yalnız yaşamalı ve eğer istersem, diğer insanların onlara "katılmam" için yaptıkları taleplere karşı koymalıydım. Hiçbir zaman "gerçek dünyada" var olamama gibi bir sorunum olmamıştı, yeter ki bu varoluş beni "kendi dünyamdan", her zaman hazır bulunan Elçi sayesinde ya da kendi başıma Şehrin Yansımasına gidip geldiğim yolculuklardan mahrum bırakmasın.

İyileşme ve "gerçek" dünyada kendim olarak yaşamak için hazırlık yapma süreci hız kazandı: Bir gün yeniden kalacak bir yer aramaya başladım – hastanenin yakınlarında, Camberwell'de. Her hafta sosyal yardım ödemesi alacaktım. Hastaneden taburcu edilmiştim. Bu ayarlamalar uzman hekim Doktor Berger'ın gözetimindeki ekip, sosyal hizmetler görevlisi ve beni her hafta görmeye devam edecek olan Doktor Cawley tarafından yapılmıştı. Artık Doktor Cawley'e güveniyordum; çünkü onun yaklaşımıyla gelişip ilerlemekle kalmamış, mesleğini yapmaktan hoşlanan, psikiyatrinin yöntemlerinden ve taleplerinden önce her zaman insan ruhuna saygı duyan, kendinden emin bir psikiyatrist olarak onun geliştiğini de gözlemlemiştim. Doktor Cawley'in bir psikiyatrist "görüntüsüne" girmek yerine, "kendisi" olma kararlılığından da etkilenmiştim: Büyüklük taslamıyor ya da olduğundan başka davranmıyordu ve yazılarımdan konuştuğumuz zaman, bir Somerset Maugham öyküsünden çıkmış karakterin eski moda havası içinde alçakgönüllülükle itiraf ediyordu: "Ben edebiyattan pek anlamam, biliyorsun ya."

Artık rahatlamak ve dikkat çekmek ve yardım istemek için "şizofrenime" muhtaç olmadığımı, kendim olduğumu umarak, yeniden yazarlık mesleğime başladım.

17
Grove Hill Yolu ve Bir Yazarın Hayatı

Haftada yirmi yedi şiline Ted ve Joan Morgan'ın Camberwell'de, Grove Hill Yolu üzerindeki evlerinin ikinci katında, öne bakan geniş bir oda kiraladım. Morgan'ların kızı Myra ve orta yaşlı pansiyoner Tilly üçüncü katta uyuyordu, benim odamsa ana yatak odasının

yanındaydı; –Tilly'le paylaşacağım– küçük bir mutfak ve –herkesle paylaşacağım– banyo ve tuvalet aynı kattaydı. Sokağa bakan odamda aynalı büyük bir gardırop, bir tuvalet masası ve zamanımın çoğunu bir ucunda yazı yazarak, diğer ucunda da yemek yiyerek geçirdiğim için sevgiyle hatırladığım, yeşil ve beyaz ekose desenli muşambayla kaplı geniş bir yemek masası vardı: Birisinin kolçağı kabarık dolgulu ve kumaşı çiçek desenli iki koltuk, ortası sarkmış eski bir portatif yatak, üstünde de kapok lifleri eşitsiz dağıldığından yamuk duran, sert bir şilte. Kullanılmayan bir şömine ve küçük bir gaz sobası vardı.

Bayan Morgan odasını pansiyon dünyasında "bütün gün evde" olduğu için hoş karşılanmayan kiracılardan birine verdiğini öğrenince önce endişelendi; çünkü gazete sütunlarını ve tütün dükkânlarının vitrinlerindeki ilanları okuyanların bildiği üzere, o dönemde en iyi kiracılar "yalnızca iş kadınları... yalnızca çalışan çiftler... bütün gün dışarıda olanlar'dı; "hafta sonları evde olmayacak" kişiler de genellikle tercih edilirdi; "çocuksuz, evcil hayvansız, siyahi ya da İrlandalı olmayan" kiracılar ise tüm zamanların aranan profiliydi.

Ona kitap yazdığımı anlattım.

"Ah, gazetecisin" dedi Bay Morgan saygıyla.

"Daha çok kitap yazarı."

"Biz ona gazeteci diyelim" dedi.

Bay Morgan kırk yaşlarındaydı, şıktı ve paltosunu şıklığını gösterecek şekilde ilikliyordu; yakışıklıydı, küçük bir bıyığı ve bir televizyon satıcısına uygun ikna edici tavırları vardı; gerçi bu bana kafamdaki üçkâğıtçı görüntüsünü hatırlatıyordu. Otuzlu yaşlarının ortasındaki Joan ufak tefekti, esmerdi, işten anlıyordu ve kız kardeşiyle birlikte "parkın ilerisindeki" bir kuaför salonunun hissedarıydı. Her akşamüstü, hemen altımdaki odada duran piyanoda alıştırma yapan Myra, "on bir üstü yaş" denen İngiliz hayatının ciddi bir aşamasındaydı; onu bir sınav bekliyordu, ardından da "başarısına göre" sınavla öğrenci alan bir okula, meslek okuluna ya da düz liseye gidecekti. Myra'nın anne ve babası, bir gün Myra'nın yetenekli bir gazeteci olacağını söylediler bana.

"Yazdığı makaleleri görmelisin. Yeteneği ortada."

Altmış yaşma yaklaşan kiracı Tilly, General Electric fabrikasında elektrikli alet montajında çalışıyordu ve sabahları erkenden çıkıp işe gidiyor, eve geç dönüyordu; o da, savaş hatıralarını zararsızca

anlatarak olgunlaşmış Londralılardandı. Bir gün eve geldiğinde bir seyir füzesiyle sokağının, evinin, ailesinin yok edildiğini görmüştü. Çoğu zaman "savaş sonrası kredisinden" ve ödemelerin hükümet tarafından nasıl da geciktirildiğinden bahsediyordu. "Eğer savaş sonrası kredilerimi alabilseydim" diyordu, mutfakta durup çırpılmış yumurtasını ya da karalahanasını karıştırırken, "hayat benim için çok farklı olurdu." Hükümet onu yüzüstü bırakmıştı: Kızgındı, ihanete uğrama korkusuyla sürekli temkinliydi; doktoru eklem iltihabını hafifletmek için ayak parmaklarından birisini kesmeyi önerdiği zaman ihanetin kendi bedenine uzandığını görmüştü.

Tilly yetenekli bir terziydi. Tıkırdayan makinesiyle Myra'ya elbiseler, bana da yün bir etek dikmişti. "İngiltere kışında buna ihtiyacın var" demişti.

Morgan'lar doğal olarak kazancımı merak ediyorlardı. Önceleri haftada üç pound on yedi şilin ve altı peni aldığımı, altı ay sonra sosyal yardım çeklerinin yenileneceğini ya da iptal edileceğini açığa vurmadım. Bir sosyal yardım denetçisi görüşme talep edecek, önce postayla *Şubeden bir memur ziyaret edecek* bilgisiyle zaman ve tarih belirten pencereli bir zarf gönderecekti. *Lütfen onu karşılamak için evde olunuz*. Eve gelen posta sabah erken dağıtıldığı ve ön kapıdaki posta kutusuna atıldığı için, sosyal yardım heyetinden mektup beklediğim günlerde, sırrımı korumaya çalışarak postayı ilk alan olmanın bir yolunu buluyordum. Bir sabah geç kaldım. Postayı Bayan Morgan aldı. Ne olduğu kolayca anlaşılan ve bildirinin bir kısmının geniş pencereden okunabildiği zarfa göz attığını gördüm. "O benim için" dedim, gözyaşlarına boğularak. "Sosyal yardım alıyorum."

Sırrım ortaya çıkmıştı.

Bayan Morgan hüzünle gülümseyince şaşırdım.

"Sanırım sen de benim sırrımı biliyorsun artık."

"Hayır" dedim, doğruyu söylüyordum.

"Ted – yani Bay Morgan, alkolik. Haftanın çoğu gecesi içki içtiği zaman kapıya yığılıyor."

O da gözyaşlarına boğuldu ve birlikte küçük oturma odasında gittik. Bir fincan çay yaptı ve oturup, yeni paylaşılan bir sırrın arkasından gelen samimiyetle konuştuk. Ted'in bir işte uzun süre kalmadığını ama son zamanlarda iyi olduğunu ve iki aydır satıcı ve tamirci olarak televizyon dükkânında, Peckham Rye'da çalıştığını anlattı (Peckham Rye. Goose Green. Dulwich. Camberwell Green.)

Sonra Bayan Morgan ("Adım Joan. Bana Joan de." "Bana Janet de.") bana çamaşırlarımı asabileceğim küçük arka bahçeyi gösterdi. ("Başka birinin kullanmasına izin vermezdim.") Ayrıca beni gri erkek kediyle tanıştırdı ve ben üst kata geri dönerken, ayrıcalık yaparak cilalı piyanonun olduğu ön oturma odasını bana kısaca gösterdi. "Myra'nın piyano konusunda geleceği parlak. Sana yazdığı makalelerden de bahsetmiştim, değil mi?"

"Evet."

Bir daha açığa çıkan sırlarımızdan konuşmadık. Buna karşılık onları yeni bir resmiyetle sarıp sarmaladık; fakat zaman zaman yeniden açığa çıkıyorlardı. O zaman sırları gözden geçirip biraz daha gözyaşını silip atmak gerekiyordu; bu tıpkı tenimize çok uzun süre temas eden yatak çarşaflarını belli aralıklarla havalandırmaya ve düzeltmeye benziyordu.

Bir akşam geç bir saatte kapı çaldığında, ben önce davranıp açtım. Ted Morgan kapının önüne, yığılırken Joan koşarak geldi, varlığımı umursamadan Ted'in ayağa kalkmasına yardım etti ve ben yukarı kata geri dönerken onu arkadaki oturma odasına götürdü.

Konusu onca yıl sonra hâlâ bekliyor olsa da *Pylades Amca* başlıklı romanımı artık rafa kaldırdığım için, Yeni Zelanda'daki hastanelerde edindiğim deneyimlerin öyküsünü yazmaya başladım. Bütün olayları, hastaları ve tanıdığım personeli gerçeklere sadık kalarak anlattım, ama "deliliği" daha inandırıcı olan ana karakteri, yani romanın anlatıcısı Istina Mavet'i yaratmak için hastalar arasında gözlemlediklerimi bir araya getirdim. Ayrıca sansasyonel olmayacak, çok patırtı koparmayacak bir anlatı oluşturmak istediğimden birçok şeyi atladım. Kayıt altına aldıklarıma inanmayacak olanların olayların doğruluğunu sorgulamasını değil, inandırıcı olmayı amaçlıyordum.

Kitabı kısa sürede yazdım. Takapuna'da, Frank Sargeson'ın barakasında yaşarken başladığım günlük düzene döndüm. Yeni bir okul defteri alıp benimsediğim yönteme devam ettim: Kapağında boş bırakılmış yere dikkatlice adımı yazdım, *konu*nun yanına çocuksu bir el yazısıyla, uğraşarak "Roman" diye yazdım, sonra süreyi ve ilerlemeyi kaydetmek için, artık bilinen mazeretleri kendime tanımlamama gerek olmadığı için *Mazeretler* yerine *Boşa Harcanmış Günler* dediğim bir boşluk bırakarak çizgiler çizip sütunlar yaptım. Kitap çoktan kafamda oluşmuştu; bana bütünü hatırlatacak bö-

lüm başlıklarını bile seçmiştim. Her zamankinden daha büyük bir hevesle çalışıyordum: Her hafta konuşacağım ve şikâyet edeceğim ve ilerlememi anlatacağım, tarafsız bir gözlemcim, Doktor Cawley vardı. Ayrıca menajerim Patience Ross'tan haber almıştım, yeni bir şirket kuran Amerikalı yayıncı George Braziller *Baykuşlar Öterken*'i yayımlamaya karar vermişti; bu arada İngiltere'de W. H. Allen kitaba ilgi göstermişti ve büyük olasılıkla basacaktı. Kitabın yayın hakkının büyük bölümünü Yeni Zelanda'daki Pegasus Yayınlarına "imzalayıp devrettiğim" için sözleşme işiyle ben değil Pegasus ilgilenecekti.

Artık yeniden yazmaya başladığım için kesintiler konusunda hassastım. Her çarşamba sabahı, Morgan'ların evini temizleyen kadın geldiğinde, söylenerek defterimi ve kalemimi alıp yayan ya da otobüsle Dulwich Kütüphanesi'ne gidiyordum ve Robert Browning'in büstünün bakışlarını üzerimde hissederek yazıyordum. Sabahleyin Dulwich'te çalışmam, ısıtıcı için sabah harcayacağım gazyağından tasarruf etmem anlamına geliyordu – gazyağı burada "parafin" olarak biliniyordu; ya "pembe" parafin ya da rakip şirket tarafından "mavi" parafin olarak satılıyordu. Çocukça zevklerimden biri, iki haftada bir "pembe parafin adamı" beklemek ve onun Green ya da Rye'da müşterilerle tartışıp "mavi" konusundaki düşüncelerini dinlerken "pembe" parafine sadık kalmaktı.

Sudaki Yüzler kitabımı bitirdim. Onu ilk önce Doktor Cawley'e gösterdim, yorumu "Muhteşem değil ama idare eder" oldu; hayal kırıklığımı görünce de "Biliyorsun, ben edebiyattan pek anlamam" diye hatırlattı.

Onun alçakgönüllü davrandığını tahmin ediyordum.

Daktiloya çekilmiş bir kopyasını Patience Ross'a göndermem için beni ikna etti. Patience Ross kitabı beğendi, Pegasus da okuduktan sonra A. M. Heath, yine kitabın yayın haklarının çoğunu elimden alan Pegasus'la sözleşme imzalamamamı önerdi. *Baykuşlar Öterken* için aldığım avans, telif ajansının yüzde onluk kesintisinin ardından Pegasus'la bölüştüğüm yetmiş beş pounddu. *Sudaki Yüzler* için yüz pound almıştım, bu da aynı şekilde bölüşülmüştü. New York'tan George Braziller de dolar üzerinden benzer miktarda avans verdi.

Sudaki Yüzler'i yazdıktan ve kaçınılmaz olarak birkaç hafta "Boşa Harcanmış Günler" geçirdikten sonra *Alfabenin Kıyısı*'nı yazmaya başladım. Günlük rutinim aynıydı; Doktor Cawley'i düzenli olarak ziyaret ediyor ve haftanın olaylarını, işlerimin nasıl

ilerlediğini anlatıyordum. *Baykuşlar Öterken*'in yayımlanmasını beklerken epey heyecanlanmıştım. Yeni Zelanda'dayken satışa çıkma günü diye bir şeyin varlığından haberim yoktu. İngiltere'deki âdetlerin ne olduğunu da tam bilmiyordum; gerçi Londra'ya geldiğimden beri gazetelerde tiyatro açılış gecelerini, sanat galerisi özel gösterimlerini, yazar ya da yayımcı partilerinde kitap tanıtımlarını büyük bir hevesle okumuştum. Ertesi gün gazeteler oyunu "Büyük başarı, apaçık bir başarı" diye duyuruyor ya da güncel bir sanat yapıtını bütünüyle görmezden geliyorlardı. Konserlerin açılış geceleri de önemliydi; Wigmore Salonu'ndaki performansa verilecek tepki İngiliz Milletler Topluluğu müzisyenleri tarafından hevesle bekleniyordu. Gazeteler, özellikle de lordların kızları ve oğulları olan ya da işleriyle doğrudan ilgili olmayan sıradışı ve ayırt edici özellikleri bulunan yazarların, ressamların, heykeltıraşların ve oyun yazarlarının yemek yediği, içki içtiği, romantik anlar yaşadığı, dedikodu yaptığı temsili bir heyecan dünyası sunuyordu. Eğer?.. Kısacık hayaller kuruyor, sonra bu hayalleri aklımdan çıkarıyordum. Yine de satışa çıkma gününde gazeteyi açıp başlıkları görünce nasıl hissedeceğimi merak ediyordum. *Yeni Bir Yazar ve İyi Romanı.*

Sorun şuydu ki, gerçekten de *Baykuşlar Öterken*'in "iyi" olduğunu düşünmüyordum!

Kitabın satışa çıktığı gün Westminster'a giden otobüse bindim, Westminster İstasyonu'nda gazeteleri satın aldım, onları altgeçitteki tuvalete götürdüm ve *yayımlanan* kitabımı düşünerek okumaya başladım. Kitap sayfalarını aradım. Hiçbir şey bulamadım. Galiba gazetelerden biri, bir sütunun "devamı" olan bir köşede, küçük bir not olarak *Baykuşlar Öterken* adında, Yeni Zelanda'daki yoksulluk üzerine yazılmış bir romandan bahsediyordu. Sanırım bir görüş belirtmiyordu.

Etrafımdaki "her şeyin vaaz verdiğini" düşünen biri olarak, dersimi almıştım. Eğer Yeni Zelandalı bir yazarsanız kitabınız Yeni Zelanda'da mutlaka eleştiriliyordu; halbuki Londra'da basılan her kitap eleştirilmiyordu. *Yeni Zelandalı yazar kitap yazdı*, Melbourne Kupası'nı ya da bir daha asla verilmeyecek olan Tatts'te birincilik ödülünü kazanmak gibi bir anlama geliyordu.

Sonradan *Baykuşlar Öterken* hakkında birkaç olumlu eleştiri yazısı yayımlandı.

Yazma rutinimi aksatmadım. Uygulamada bir sorunum olduğu zaman, Doktor Cawley örneğin Camberwell Kütüphanesi'yle bir telefon görüşmesi yapıp orada yaşadığımı ve plak ödünç almaya hakkım olduğunu açıklıyor ya da dişim ağrıdığı zaman bir diş hekimi tavsiye ediyordu; sorunları daima bir çırpıda çözüyordu. İş rutinimin de bir parçası haline geldi ve bir metnin daktiloya çekilmesi tamamlandığı zaman, delik açıp sayfaların içinden şerit geçirmek için hastane ofisinden "delgeç" ödünç almama hep izin veriyordu. İnsan şunu sorabilir: "Şimdi deneyimli bir hekim olan bir psikiyatriste, hastasına ofis malzemeleri ödünç vermek ya da kütüphaneden plak ödünç almasına olanak sağlamak gibi önemsiz detaylarla zahmet vermek, kuşkusuz değerli zamanını boşa harcamak değil midir?" Benim taraflı yanıtım, yardım isteyen kişi bunun önemsiz olduğunu kabul edip buna inanmadığı sürece hiçbir şey önemsiz değildir, olurdu. Benim o yıllarımda, yani otuzlu yaşlarımın başında, çoğu kadının bir erkek arkadaştan, kocadan ya da yoldaştan yardım aldığını biliyorum. Aynı zamanda "çoğu kadın" diye bir şey olmadığını ve gönülsüzlük ya da yetersizlik yüzünden onlardan biri olmamanın kişisel bir başarısızlık sayılmayacağını da biliyorum: Başarısızlık başkalarının beklentilerinde yatar.

Yaz kış, akşamüstleri semtteki sinemaya gidiyor ve sıcacık karanlıkta oturup bir sonraki günün işlerini planlıyor, bir şilin altı penilik çift gösterimli, genellikle ABC (İngiliz Sinemaları Ortaklığı) yapımı düşük bütçeli filmleri, gıcırdayan kapıların açılıp kapandığı, cinayetlerin işlendiği ve kameranın kanepenin ardına ya da masanın üzerine "yığılmış" şoke edici görüntüye odaklanana kadar boş odalarda yavaşça ilerlediği siyah beyaz filmleri seyrediyordum. Zamanın yaygın reklam filmi, trençkot giyen bir adamın boş ve ıslak bir sokakta yürüdüğü "Bir Strand sigarasıyla asla yalnız değilsiniz" idi. Renkli kâğıtlara sarılı Cadbury çikolatası da perdeyi dolduruyordu. Saat dört buçukta sinemadan ayrılırken ışıklar açıldığında seyirciler arasında birçoklarının kendilerini sıcak tutacak ve kasvetli bir akşamüstü saklanacakları bir yer keşfettiklerini fark ediyordum – fakir Londralılar, orta yaşlı yalnız adamlar, bebekleri seyirciler söylenmeye başlayana ve yer gösterici fenerini kabahatlinin üstüne tutana kadar ağlayıp duran genç kadınlar, Karayipli kadın ve erkek göçmenler; hepsi de yalnız olan bu kişiler birdenbire aydınlığa çıkarlardı, demiryolu kenarındaki bakımsız bir tarlada birbirinden

gereken uzaklığa dikilmiş bitkiler gibiydiler. O kadar hevesli bir sinema seyircisiydim ki bütün dış mahallelere gidip gösterilen bütün filmleri görüyordum; her akşamüstü yabancı bir yerde sinemadan dışarı çıkıyordum: King's Cross, Holloway, Shepherd's Bush, Tooting (Klasik Sinema), Balham. Yeniden yazılarımla yüzleşeceğim Grove Hill Yolu'ndaki evime gitmek için otobüse binmeden önce cesaretimi toplayıp oralarda dolaşıyordum. Birçok akşamüstü sanat galerilerine, Portre Galerisi'ne, Müzik Aletleri Müzesi'ne, Victoria & Albert Müzesi'ne ve öykülerimden birindeki karakter gibi saatlerce gerçek boyuttaki soyu tükenmiş mamut modellerinin arasında oturduğum, başımı kaldırıp onlara baktığım, onları ve dünyalarını merak edip yaşamlarını hayal ettiğim Doğa Tarihi Müzesi'ne gidiyordum.

Son zamanlarda çalıştığım sırada, Ted Morgan eve getirdiği radyo ve televizyon setlerini tamir ederken aniden yüksek sesle çalan müzik sesleri duymaya başlamıştım. O zamana kadar pek televizyon seyretmediğimi öğrendiğinde odama bir televizyon seti koymak ve nasıl çalıştırıldığını göstermek için ısrar etti ve akşamları bazen programları seyretmeye başladım. Televizyon siyah beyaz olsa da, insanlar hep uzamış, üzerlerine kar yağmış ve bordo renge boyanmış gibi görünüyordu; yine de bunun normal televizyon olduğunu düşünerek seyretmeye devam ettim, ta ki görüntü kararıp silikleşene kadar.

"Telen nasıl" diye sordu bir gün Ted.

"Televizyonum mu?" Sanki yeni tanıştığım bir insanmış gibi konuşma dilindeki "tele" sözcüğünü kullanmaya çekiniyordum.

"Evet. Nasıl gidiyor?"

"Görüntü çok karanlık."

"Tüp yüzünden" dedi Ted.

O akşam Ted tüpü değiştirdi ve televizyonu ayarlama işini bitirince beni yakalayıp öptü.

"Yalnızca bir andaç" dedi. "Yalnızca bir andaç."

İçki içmişti. Ertesi gün işe gitmeyip geniş televizyon koleksiyonunu inceledi. Aynı hafta içinde Joan Morgan, Ted'in işini kaybettiğini ama Continental Exchange'de santral memurluğuna başvurduğunu anlattı. Bunun gece çalışacağı anlamına geldiğini söyledi Joan. Gündüzleri uyuyor olacaktı.

"Umarım," dedi, "gün içinde daktiloyla yazmamanı istersem, karşı çıkmazsın."

Karşı çıkmayacağımı söylemek zorundaydım: Burası onların eviydi.

Sonra, Harold Macmillan'ın "Durum hiç bu kadar iyi olmamıştı" şeklindeki seçim sloganıyla aynı dönemde, Grove Hill Yolu'nda yaşayanlar birer birer televizyon ve pikap satın almaya başladıkça sokak da gürültüyle doldu. Gündüz artık hiç bitmeyen ve hepsinin sesi sonuna kadar açık radyodaki konuşmalar ve müzik, geceleri de savaş ve kovboy filmlerinin silah sesleri odama doluyordu. Sabah da, Grove Hill Yolu'nun bir ucundan diğer ucuna, yani Körler Pansiyonu'ndan köşedeki bara kadar duyulabilen pikap seslerini getiriyordu.

İçimi panik kapladı – ne yapacaktım? Nereye gidecektim? Kendime odamın ortasında telefon kulübesi gibi ses geçirmez bir odacık yapmaya çalıştım, paravanların üzerine battaniyeler astım, gardırobu daktilomla Ted'in şimdi gün içinde uyuduğu Morgan'ların yatak odasının arasına kaydırdım, ama pek bir işe yaramadı: Sokaktan ve yan odalardan gelen ses artmıştı ve Ted yine de daktilomun sesine uyanıyordu.

O yüzden bir pikapla birlikte Beethoven'in Dokuzuncu Senfonisi'nin, "Müziğe Övgü" ve "Kayalıktaki Çoban" gibi Schubert bestelerinin plaklarını aldım. Ted Morgan günlük uykusunu tamamladıktan sonra, televizyonların ve radyoların ve pikapların sesi sonuna kadar açıldığında, ben de seçtiğim müziği gürültüye ekleyip daktilomla yazmaya başladım. Dinlediklerime çeşit katmak için Campbell kütüphanesinden plak ödünç aldım. Yazılarımı tamamlama çabası içindeyken, yazmaya ve yazar olmaya çalışmaktaki tek kesinliğin, bu işin gerçekleştirilmesi olduğunu fark ettim: Yalnızca hayal edilip ya da planlanıp asla yazılmaması ya da hakkında konuşulması yeterli değildi (ego sonunda sırılsıklam olmuş bir sünger gibi dağılıp gider), doğrudan oturup yazmak zorundaydım. Şehrin Yansımasının var olması ve insanın kendisinin ya da oradan gelen Elçinin sürekli yolculuk yapması gibi harika istisna dışında yazma eyleminin herhangi bir iş gibi olması iç karartıcı ve korkunç bir gerçektir.

Bu süre içinde *Sudaki Yüzler* yayımlandı ve *Alfabenin Kıyısı*'nı tamamladım. Bir kez daha *Sudaki Yüzler* hakkında "onların" ne dediklerini görmek için gazeteleri satın aldım ve pazar eklerinin kitap sayfasında fotoğrafımı görünce çok şaşırdım. Grove Hill Yolu'nda

kimliğimi gizleyerek yaşamayı tercih ettiğim için, soyadımı değiştirmiş olduğuma sevindim. *Manchester Guardian*'ın yorumu beni eğlendirdi: "Kuşkusuz birinci tekil şahsın kullanımı bir hata. Bir zamanlar bu kadının durumunda olan bir kadın, bunları asla hatırlayıp hakkında bu şekilde yazamaz." Istina Mavet karakterinin kendi tasvirim olduğu varsayılmıştı.

Sudaki Yüzler eleştirmenler tarafından başarılı bulundu ve *Baykuşlar Öterken*'den daha çok sattı. Yabancı dillere çevrildi; bunların daha düşük komisyonlu avans ödemeleri benimle Yeni Zelanda'daki Pegasus Yayıncılık arasında eşit olarak bölündü. Telif ajansı, *Alfabenin Kıyısı* için her yayıncıyla ayrı sözleşme imzalamam konusunda sonunda beni ikna etti. *Alfabenin Kıyısı*, basılmadan önce "Ayın Kitabı"nın seçileceği yayınlar arasındaydı, o yüzden basıldığı zaman aşırı süslü, sarı bir kuşak takmaya hak kazandı. İşlerime gösterilen (ajansım beni, yani *Sudaki Yüzler*'in farz edilen karakterini koruduğu için kişisel olmayan) ani ilgi yeni dersler almamı sağladı. *Alfabenin Kıyısı*'nın taslağını teslim ettiğimde telif ajansı bir bölümü atmamı, yayıncılar da aynı bölümü genişletmemi teklif etti; bazılarını çekingenlikle yerine getirmeye çalıştığım ve birbiriyle çelişen başka öneriler de geldi. Kitap yayımlandığı zaman bazı eleştiriler daraltığım bölüm hakkında "Daha uzun olabilirdi" demiş, bazı eleştiriler ajans ve yayıncı tarafından olumsuz bir şekilde tenkit edilen ama değiştirmediğim bölümleri göklere çıkarmış, başkaları da övülen bölümleri sert eleştirmişti. Bu kafa karıştırıcı deneyim bana zaten bildiğim şeyi hatırlattı: Bir yazar kendi kayalığı ve yargısı üzerinde ayakta durmalıydı, yoksa dalgalar onu sürükleyip götürürdü ya da sarsılan toprak onu içine çekerdi. Bunu asla unutmamaya kararlıydım artık. Ne kadar kusurlu olursa olsun yapılan seçimlerin ve verilen kararların yazarın kendisine ait olduğu ve kararın, doğum ve ölüm gibi kişisel ve münferit olduğu, el değmemiş bir yer olmalıdır mutlaka. Eğer kendi yargılarımı koruyamayacaksam, bir insan olarak hayatımı sürdürmemin ne yararı vardı? Ancak o zaman bir romana ya da öyküye ya da şiire istediğim ve ihtiyacım olduğu gibi, hem kusurlarıyla hem de kendi imzamı taşıyan etkileyici ifadelerle biçim vermeye çalışacak güvene sahip olabilirdim.

Aldığım bir diğer ders kişiseldi: Yazılarım ve kendim hakkındaki övgüleri okurken, çocukken okulda ödül kazandığım ya da şiirlerim gazetelerde yayımlandığı ve Thames Sokağı, Oamaru, Kuzey

Otago, Yeni Zelanda, Güney Pasifik, dünya ve evrende yürürken "Her yerde, herkes ne kadar zeki olduğumu öğrenecek!" diye düşündüğüm zamanki duygularıma benzer bir şekilde özgüvenimin arttığını hissedebiliyordum.

Şimdi, Charing Cross Yolu boyunca yürürken kendi kendime düşünüyordum: "Acaba bu insanlar bugün gazetede benim fotoğrafımın olduğunu, eserimin övüldüğünü, başlıkta benim kitabımdan bahsedildiğini biliyorlar mı?" Charing Cross Yolu'ndaki edebiyatçı tiplere göz atıyor ve düşünüyordum: "Keşke bilselerdi! Lüks lokantalarda yemek yemediğimi ya da *Evening News* ve *Evening Standard*'daki "Şehir Hakkında" köşesinde ('umut vaat eden romancı şurada görüldü... vesaire') adımdan bahsedilmediğini biliyorum ama Londra'dayım, buradayım, gizlenerek yaşıyorum, eleştirilerde benden söz ediliyor ve bazıları beni Virginia Woolf'la karşılaştırdı!"

Bu kendimi şişirme dönemi, beni inciten, yazdıklarımı "anlamamış" gibi görünen, "adil değilmiş" gibi gelen ve bazen beni "bir zamanlar deli bir kadın" olarak tarif eden kaçınılmaz olumsuz eleştirileri okuyana kadar sürdü; sonrasında ise "Ben kimim ki yazar olmak için heveslendim" diye düşünerek ıstıraba kapıldım: Yeteneğim kısıtlıydı, kelime dağarcığım dardı. Duygularım olduğunu ve insanların içini, onlar hakkında bir şey bilmeden görebildiğimi biliyordum, ama bu nitelikler yetersizdi: Yazı yazmaya hiç başlamamam gerekirdi.

Baykuşlar Öterken, *Sudaki Yüzler* ve *Alfabenin Kıyısı* yayımlandıktan sonra bütün eleştirilere karşı duygularımı yatıştırmak, övgülere de olumsuz eleştirilere de inanmama konusunda kendime izin vermek, ne çok sevince kapılmak ne de canımı sıkmak ve eğer mümkünse, yazarların yalnızca tanıtım yazısını ve –benim hazırlamadığım– "delilikten" bahseden birkaç biyografik notu değil kitabı okuduğu ve kitabı anlayarak ya da anlamadan zekice yorumlarda bulunduğu apaçık olmadığı sürece eleştirileri okumamak için çaba harcayacak kadar deneyim kazandım.

Bu ilk deneyimlerimden daima çok yararlandım. Yazarın kapana kısılma, hatta işlevsizleştirilme tehlikesi altında olduğu yayın dünyasının karmaşık işleyişini böylece basitleştirebildim.

Londra'nın karla kaplı sessiz kış ayları boyunca iki cildi dolduracak kadar öykü yazdım ve "kuşe kâğıtlı dergi" denen *New*

Yorker gibi dergiler, onların arasından birkaçını seçti. *New Yorker*'ın gönderdiği çek elime ulaştığı zaman, eğlenceli bir alıştırma gibi görünen şey onca parayla ödüllendirildiği için şaşırmış ve kendimi suçlu hissetmiştim. Artık banka hesabımda altı yüz pounddan çok para vardı – sosyal yardım alanlar için bu sihirli sayıydı; çok yakında avanslar parça parça ödenmeye başlayınca yardım alma hakkımı kaybedecektim. Daha sessiz bir odaya taşınma planları yaptım.

18
Londra'daki Arkadaşlar

Bir gün, ara sıra yazıştığım ama neredeyse yirmi yıldır görmediğim ve Maudsley'de Doktor Berger'la ilk randevumu ayarlayan John Forrest'tan bir mektup aldım. Dediğine göre Londra'dan geçiyordu ve kısaca görüşüp görüşemeyeceğimizi soruyordu.

Bir akşamüstü Grove Hill Yolu'na geldi; Meksika'dan bir bilezik hediye getirmişti. Bazı takılar hâlâ bedenimle savaşı halindeydi; neticede bilezik geniş bileğime olmadı. Bilezikler hep kopuyor, kolyeler çok küçük geliyor, broşlar dağılıyor, küpeler düşüyor ya da çok sıkı geliyordu.

"Aldırma" dedim. "Sonra ayarlattırırım."

İkimizin de endişeleri silinip gitti. Sıradan konulardan, onun ve benim işlerimizden bahsettik. Yazdığımız kitapları değiş tokuş ettik. Daha sonra South Bank'te, Thames Nehri'ne bakan bir lokantada akşam yemeği yedik. Kışın, bir İngiliz rıhtımında da olabilirdik. Yalnızca birkaç müşteri vardı, Thames'ten buz gibi bir rüzgâr esiyordu; etkili maddelerin hâlâ kan, tuz ve su olduğu dünyada, sandalyelerin ve masaların üstlerini çabucak pas kaplamıştı. Ertesi gün John Forrest, düzlüğe çıkmış çetrefilsiz bir arkadaşlık durumunda olduğumuzu ve orada kalacağımızı bilerek uçakla evine, Amerika'ya döndü. Belki de hâlâ hayatımdaki birçok gerçeğin ve yirmi yıl önce söylediği sözlerin etkisinin farkında değildi: "Seni düşündüğüm zaman aklıma Van Gogh'la Hugo Wolf geliyor..."

Daha yakın zamandan bir başka arkadaşım da hayatımı etkilemişti: Varlığım hakkında tam karar yetkisine sahip olduğunu düşündüğüm sosyal yardım görevlisi adam. Kitaplarımı yazarken

bile her birinin altı ay içinde bitirilmesini planlıyordum; çünkü çeklerim altı ay idare ediyor, sonra da pencereli zarfta o korkunç bildiri geliyordu: "Şubeden bir memur ziyaretinize gelecek..."

O gün çalışamayacağımı biliyordum. İçimi endişe kaplıyordu. Altı ayda bir kiralanan hayatım bana bahşedilecek miydi? Kitaplarım için ufak bir avans almıştım ve babamın gönderdiği her biri beş şilinlik posta çekleriyle şimdi bankada yaklaşık altı yüz pound vardı. Daktilomu elimde tutmama izin verilip verilmeyeceğine emin olmadığımdan ve önceleri sosyal yardım görevlisi adamın el koyacağından korktuğumdan, kâğıt toplarımla birlikte onu gardıroba saklardım.

Sosyal yardım görevlisiyle ilk tanıştığım zaman adamın dış görünüşü beni şaşırtmış ve üzmüştü. Uzun boyluydu, zayıftı, onu hasta gibi gösteren solgun bir yüzü vardı. Giysileri, ayakkabıları ve çantası eski püsküydü, sosyal yardıma başvurabilecek biri gibi görünüyordu. Adaylar kendilerini onunla rahat hissetsinler diye şubenin, adamın görünüşünü o şekilde ayarladığı düşüncesini ciddiye almadım. Yine de borsa tellalı gibi giyiniyor olsa, "denetlemeye" geldiği kişiler tarafından bu kadar sıcak bir şekilde karşılanmayabilirdi. Hiç işgüzarlık etmiyordu; mahcuptu, kederliydi ve verimli çalışıyordu.

Bir fincan çay ve kepekli bisküvi teklifimi geri çevirirken nazikçe gülümsedi: "Yan komşuda –Polonyalı ailenin yaşadığı en üst katta– az önce sabah çayımı içtim, sonra da alt kattaki İtalyanlar bana bir ziyafet çekti. Sanırım Grove Hill Yolu'ndaki hemen her evde birer adayım var."

Keyif alarak ve biraz da gururla konuşuyordu.

Hesap cüzdanımı incelemeyi bitirdikten sonra odaya bir göz attı, yeniden televizyona bakarken ben de endişe içinde bekledim. Aceleyle, "Ev sahibim Bay Morgan televizyon satan bir dükkânda çalışıyordu. Televizyon onun."

Sosyal yardım görevlisi gülümsedi.

"'Coronation Sokağı" ve "Dock Green'den Dixon" dizilerini seyrediyor musun? Ya da "On Numaralı Acil Koğuşu'nu?"

"Bazen. Yeni sanatçıları seyretmeyi seviyorum. Russ Conway gibi."

"Ah evet, Russ Conway. Benim çocuklar onu kaçırmıyorlar sanırım. Liseye giden iki oğlum var. Meslek lisesine."

İngiliz dünyasında onların derhal "bir yere yerleştirildiğini" biliyordum; çünkü burada aksanlar gibi okullar da insanları bir yere yerleştiriyordu.

Kâğıtlarını evrak çantasının içine attı, çantasını kapadı ve kapıya doğru yürüdü.

"Altı ay sonra görüşürüz" dedi nazikçe.

O gittikten sonra daktilomu masadaki örtünün üstüne, kâğıdı da yanma hazır bir şekilde koydum. Sonra temiz hava alıp altı ay daha güvende oluşumu kutlamak için yürüyüşe çıktım; iki ya da üç gün sonra postayla gönderilen çeklerim elime geçince hindistancevizi şekerlemesiyle kaplı çörek alıp ikiye böldüm, üzerine tereyağı sürüp yedim. Bir sonraki pencereli zarf gelene kadar ("Şubeden bir memur ziyaretinize gelecek...") yazılarımı yazmak için altı ayım vardı.

Sudaki Yüzler basıldığı zaman bir kopyasını sosyal yardım görevlisine verdim; içine de basitçe, "Sosyal Yardım Görevlisi'ne, teşekkürlerimle..." diye yazdım.

John Forrest, sosyal yardım görevlisi... ve Patrick Reilly. Bir gün otobüse binerken Patrick Reilly'yle karşılaştım; karşılaştığımıza benim kadar o da şaşırmıştı.

"Amerika'da olduğunu sanıyordum" dedi.

"Öyle mi?" Ondan kurtulmak için söylediğim yalanı unutmuştum.

"Ben de Amerika'ya gittim" dedi.

Benim Amerika'ya gittiğimi düşündüğü dönemde, merkezi Chicago'da olan bir şirketin Illinois satış birimi için bir ilan gördüğünü, işe başvurduğunu, kabul edildiğini ve kışı kar yığınlarının altına gömülmemek için boğuşarak geçirdiğini anlattı. Şirketin hep başka ülkelerde cezbedici ilanlar verdiğini öğrenmişti; çünkü Birleşik Devletler'deki satıcılar kışın Illinois'de yolculuk yapmaktan sakınıyorlardı. Bunun heyecanlı olacağını düşünmüştü ve alacağı maaş da yüksekti. Illinois'ye haritadan bakmıştı. Batı'ya açılan kapı. Para, bir araba, kalacak yer...

"Şey," dedim, "Amerika'ya gitmedim. Fikrimi değiştirdim."

"Nerede yaşıyorsun?"

Ona söyledim. Sosyal yardım alarak yaşadığımı söyleyince sertçe kaşlarını çattı.

"Böyle olmaz" dedi. Kendisi Selfridges mağazasının kırtasiye bölümünde çalışıyordu. Beni hafta sonları ziyarete gelebileceğini söyledi. Ve böylece yeniden bir araya geldik.

Sosyal yardım ödememi yetirmeye çalıştığım sonraki hafta sonu, penceremden Patrick'in, sadık Patrick'in hâlâ gösterişli bir şekilde ve kibirli havasıyla yol boyunca yürüyerek körler pansiyonunu, İtalyan ve Polonyalı ailelerin yaşadığı komşu evi geçip Morgan'ların evine geldiğini gördü. Bu birçok hafta sonundan ilkiydi. Her seferinde içi yiyecek dolu bir Woolworths torbasıyla gelirdi. Şişeleri ve kavanozları ve paketleri masanın üzerine koyarken kendimi Noel'in keyfini süren bir çocuk gibi hissederdim.

"Bunu seveceğini düşündüm" derdi. "Ya da bunu."

Her zaman çeşit çeşit Peek Freans bisküvileri, İrlanda pastırması ve tereyağı, Hovis marka ekmek, konserve sütlaç ya da beyaz üzüm olurdu: Patrick'in iletişim yolu yemeklerdi. Genellikle normalde bir hafta yetecek yiyecek stokumu tamamlayacak kadar yiyecek getiriyordu. Ben çocukken babamın işyerinden getirdiği gibi bana defterler de getiriyordu. Özellikle de dudaklarını hoşnutsuzlukla büzdüğü zaman babama çok benziyordu; bu hali, kendime ve hayatıma dair düşünmeme yol açıyordu. Doktor Miller, babamın kabadayı olduğunu düşündüğünü söylemişti dürüstçe; Patrick Reilly hakkında da benzer şeyler düşünüyordu. Hayatım neredeyse kabadayıların uzman oldukları manipülasyonlarla silinmişti, bu arada ben de tekrarlayan bütün roller gibi değişime karşı koyan kurban rolünü oynamıştım.

Patrick geçimimi sağlayan, bana eşlik eden kişi oldu. Bana dokunup beni öpmek istediğine dair hiçbir işaret göstermedi; eğer yanlışlıkla bana dokunursa "Özür dilerim, beni bağışla" diyordu. Ona muhtaçtım ama yine de onu itici buluyordum; onun için cinsel arzu duymuyordum. Onu en çok leprikonlar ve İrlanda dili hakkında konuşurken seviyordum; havaya, gökyüzüne, denize ve yeşile olan sevgimiz ortaktı. Londra'daki ilk günlerimde yaptığımız gibi Ruskin Parkı'nda ya da Clapham Parkı'nda yürüyorduk; şimdi orada, bir sosyal konutun giriş katındaki dairede yaşıyordu.

Patrick daha önce hiç sirke gitmediğimi öğrenince, Clapham Parkı'nda gösteri yapacak bir sirke bilet aldı, ama gösterinin olacağı sabah gelip, Londra'nın farklı yan mahallelerini vuran fırtınalardan biri yüzünden yağmur nedeniyle sirkin iptal edildiği haberini verdi. Sirkin kuzeye gittiğini söyledi.

Eskiden çadırların ve karavanların durduğu parkta yürüdük. Zemin, kışın Southland'deki bir ahırın zemini gibiydi, çamur ve

toynak izleriyle ezilmişti. Belki de sirke gitmemin "kısmet" olmadığını söyleyen de Patrick değil bilgelik taslayan eğitimimin etkisiyle bendim.

Grove Hill Yolu günlerinde unutulmaz bir Hamsin Yortusu geçirdik. Olağan cumartesi ziyareti için gelmişti. "Önümüzdeki hafta Hamsin" dedi, bu arada ben de onun kısaca *Hamsin* demesini keyifle dinliyordum. "Hamsin'de ne yapıyorsun?"

"Hiçbir şey" dedim.

"Ah, Hamsin'de yalnız kalamazsın."

Hindi pişireceğini söyledi ve Hamsin Yortusu yemeğine davet etti.

Bir sonraki pazar günü, bombalanan evlerin yerine yapılmış ve farklı farklı İngilizlerin adı verilmiş (Tennyson Binası, Milton Binası) o yüksek apartmanlardan birine gittim. Patrick'in dairesinin küçüklüğü, kız kardeşlerimle birlikte katlayarak tombik bebeklerimize ev yaptığımız karton kutunun köşesini aklıma getirdi.

Masanın ortasında, konserve şeftalinin, bir sürahi çırpılmış kremanın, paketinden çıkarılıp tabağa yarım daire şeklinde yayılmış çikolatalı kepekli bisküvilerin yanında pişmiş büyük bir hindi de çömelmiş oturuyordu. İrlanda tereyağı sürülmüş ABC çörekleri, şeftalilerle yemek için Lyons marka iki ayrı meyveli turta da vardı.

Patrick için yemek sanki olması gereken doğru şeydi ve Patrick de onu hedef alan bir keskin nişancıydı. Ben de ona ayak uydurdum. Önce hindiden başladık, fakat yemek sona erdiğinde hindinin ve tatlıların çoğu artmıştı. Camberwell'e dönmek için çıktığımda Patrick benimle otobüs durağına yürüdü. Beni yakındaki kiliseye davet etti; orada, hindi ve şeftaliler ve meyveli turtalarla rehavet çökmüş bir halde, çarmıha gerilmiş İsa'nın karşısında oturduk. *Kendi* kilisesini şiddetle koruduğu ve beni hararetli bir şekilde kiliseye bağlanayım, bütün kötülüklerden vazgeçeyim diye ikna etmeye çalıştığı için Patrick'e hayranlık duyuyordum. Bilgi almak için rahibe gidebiliriz, demişti.

"Ama ben boşanmaya inanıyorum," dedim.

Boşanma üzerine tartıştık. İddialarımın çoğunda basmakalıp sözler söylüyordum; sanki yeniden "serbest aşk" konusunda nutuk atmaya çalışan, "eski" neslin bütün inançlarına kararlılıkla karşı çıkan cahil bir öğrenci olmuştum; çünkü bakış açıma göre, yerleşik inançlardan kurtulmanın hiç kolay olmadığı eski bir uygarlıktan geldiği için Patrick eski nesle aitti.

Bir sonraki hafta sonu, getirdiği yiyecek torbasını boşaltırken Hamsin Yortusu'nun geri kalanını nasıl geçirdiğini sorunca mahcup bir şekilde baktı.

"Hindinin hepsini yedim. Hepsini. Eve döner dönmez başladım ve durmadan yedim."

Yaptıklarına hayret ediyordu ve durumdan rahatsızdı. Oburluk günahtı ve günahları ciddiye almak gerekirdi.

"Gerçeği söylemek gerekirse," dedi, "yapacak başka bir şey yoktu."

Sözleri öylesine korkunç bir boşluğun kabulüydü ki, onun pişmiş bir hindiyle zaman geçirdiğini hayal ederken kendimi çaresiz hissettim. Bu kasvetli hava içimi karartıyordu. Londra'nın Patrick gibi insanlarla dolu olduğunu biliyordum. Ben de bütün akşamüstünü kuşkusuz öncelikle ısınmak için, diğer yandan da işim beni korkuttuğu zaman, ondan kaçmam gerektiğinde zaman *öldürmek*, onu gizlemek ve üzerini *örtmek* için sinemada geçirmiyor muydum? Ben de giriş ücretimi gün ışığında ödeyip karanlıkta dışarı çıkıyor, aradaki saatlerin benden çalındığını ama geçip gittikleri için müteşekkir olduğumu hissediyordum; bu konuda adeta Zamanla ortak çalışıyorduk. Ve sonra, Grove Hill Yolu'ndaki evime gidince kaybolan saatler için pişmanlık duyuyor, "Onca zamanı bilerek boşa harcadığıma inanamıyorum" diye düşünüyordum.

Zavallı Patrick! Neredeyse bütün bir hindiyi yediği için mutlu olmayabilirdi; buna karşılık ben de, onun sırtından geçindiğim, ona sinir olduğum halde hediyelerini kabul ettiğim için mutsuz ve suçlu hissediyordum. Her zaman bana ne verebileceğini düşünüyordu; verdikleri elbette *nesne ve eşya*ydı. Birlikte yolda yürürken, bir dükkânın vitrinine dikkatlice bakarak birdenbire "Bak, sana bundan lazım. Sana bundan alayım" derdi.

Ya da durur ve aklına bir fikir gelince soluğu kesilirdi: "Sana ne alacağımı biliyorum. Neyi seveceğini biliyorum."

Kitaplar, bir dolmakalem, iç çamaşırı...

Minnettarlığımı dile getirerek, ama insana özgü alım satımımız için ticaret dünyasının para birimine bel bağlamakla gayet beceriksizce davrandığımız için hem ondan hem de kendimden nefret ederek verdiklerinin hepsini kabul ettim. Belki de bu yeterliydi. Erkekler ve kadınlar, kendi içlerindeki maddeleri beslemek, artırmak, değiştirmek ya da dönüştürmek için her zaman çevrelerindeki

maddeleri kullanmışlardı. Şehrin Yansımasına gidip gelmek için zahmetle yaptığım yolculuklar, doğru kullanma politikasının bir başka örneğiydi.

Sonunda bizi ayıran, Patrick'in yeniden arkadaşlarımı seçme konusunda müdahalede bulunması oldu. Kuzey Londra'daki şairle ve ressamla iletişimi koparmamıştım. Onlar da umutsuz girişimleriyle zaman öldürüyorlardı. Kitapların, fikirlerin, Soho ve Charing Cross Yolu dünyasının tesellisini getirerek beni hastanede düzenli olarak ziyaret eden Ben, "yeni" bir psikoloji akımından etkilenmişti, ki bu benim için eskiydi; çünkü neredeyse yirmi yıl önce okulda okumuştum. Doğru olan şeyin, kısıtlanmamış ifade olduğunu söyledi; gerçi o da ben de biliyorduk ki bu yalnızca düzen yaratma sorumluluğundan kaçınmanın bir başka yoluydu. Ona bu konuda sorular sorduğum zaman, kendinden emin bir biçimde düzenin doğal olarak kaostan doğduğunu söyledi. Ben daha kuşkuluydum. Ya kaos devam eder ve insan kaosa yakalanır, *Zaman* geçerse ne olurdu?

Ben acıklı bir şekilde güldü. "Ah, zaman" dedi, sonra da düşünceli bir biçimde ekledi: "Evet. Evet." Belki de İskoçya'ya gitmiş ve Hugh McDiarmid'le karşılaşmıştı; Zamanı düpedüz kontrolü altında tutan Hugh McDiarmid, Ben için de zaman konusunu halledecekti. "Önemli olan özgür olmak, istediğin zaman istediğin şeyi yapmak."

Ben'in kararlılığına hayrandım. Bir kafede, birdenbire ayağa kalkıp kollarını bir yel değirmeni gibi döndürmeye ve aklına rastgele gelen sözcükleri yüksek sesle söylemeye başlıyordu; sonra bir kedi gibi miyavlıyor ya da bir şarkı dizesi söylüyor veya hoplamaya başlıyordu. Sonra oturup kimsenin duymayacağı şekilde "Özgür ifade" diyordu.

Patrick, bir pazar akşamüstü Grove Hill Yolu'na geldiğinde Ben'le karşılaştı. Onları tanıştırdım. Patrick sonradan "Şairler ve sanatçılardan hayır gelmez. Onlarla hiçbir ilgin olmasın" deyince, kendimi yanlış dünyada, yanlış bahçede, yanlış bitkiye yapışıp kalmış bir böcek gibi hissettim. Böcek için de, bitki için de, bahçe ve dünya için de yanlıştı.

Silkinip kendimi Patrick'ten kurtardım.

Yeniden kendi yaşam alanıma çekilip dışarı, çevremdeki dünyalara baktım. Her gün çalışarak ve hâlâ daha sessiz bir oda bulabi-

leceğimi umarak *Körler İçin Kokulu Bahçeler*'i bitirdim. Mesleğinde ilerleyen Doktor Cawley'in yeni görev yeri Birmingham'daydı; yine de onu kaybetmiş sayılmazdım; çünkü Maudsley'deki işini de sürdürmesi için gerekli ayarlamalar yapılmıştı ve Londra'ya sıkça yapacağı ziyaretlerde beni görmeye devam edecekti.

Bu değişimi özümserken, Suffolk'ta kiralık küçük bir kır evi ilanına yanıt verdim, araziye ve köpeğe bakma karşılığında kirası düşürülmüştü. Londra'daki yayıncımdan ("Londra'daki yayıncım!") bir görüşme ayarladığını bildiren bir mektup aldım ve Patrick Reilly, Londra'nın kötülüklerle dolu olduğunu, onun için İrlanda'ya geri döndüğünü yazdı. Onu bir daha hiç görmedim.

19
Yayıncıyla Görüşme

Ev sahibem, yayıncımla ilk görüşmeme gideceğimi öğrendiği zaman, benim için "parkın ilerisindeki" kendi kuaför salonundan randevu aldı.

"Sana daha önce bir şey söylemedim, ama saçın için bir şeyler yapmalısın. Islatıp düzleştirebiliriz."

Eski sözlerin yankısı. Kendi kendime gülümsedim. Eh, dedim, saçlarımı kestirmenin vakti gelmişti ve yayıncı bir fotoğraf istemişti.

Uysalca önemli gün için hazırlıklara gömüldüm. Hatta otobüse binip Batı Yakası'na gittim ve Marks and Spencer'dan yeşil, beyaz ve siyah desenli jarse ipekten, kısa kollu ve kuşaklı bir elbise satın aldım. Eve gelir gelmez gardırobun aynası önünde yeni yıkanmış, kesilmiş ve düzleştirilmiş saçımla (kafamın üst tarafı biçilmiş gibi görünüyordu) bir ileri bir geri yürürken o zamana kadar giydiğim en çirkin elbiseyi seçmiş olduğumu biliyordum. Gün ışığında renkleri iç karartıcı, deseni karmakarışıktı. Gardırop aynasındaki yabancıya baktım ve kendimi yıllar öncesindeki gibi gördüm: Sefil ve uysal bir şekilde kapana kısılmış. Kitap yazmak, insanın sözcüklerinin bu iş için eğitim almış biri tarafından temizlenip kırpıldığı bir "yazım salonuna" gitmeyi gerektirmediği için rahatladım. Saçlarımı darmadağın ve kıvırcık haline geri döndürmeye çalıştım, ama bir işe yaramadı.

Essex Sokağı'ndaki yayıncı W. H. Allen'la görüşmek için Strand'e doğru yola çıktım. Tanıdık yolda ilerlerken keyfim yerindeydi; otobüs Denmark Hill tren istasyonunun karşısında, Gore Booth heykeliyle Selamet Ordusu'nun dünya genel merkezini geçince köşeyi döndü. Londra'ya döndükten sonra kasım ayının ilk dumanlı sisinde gerçekleşen tren kazasını hatırladım; bu, bütün Londra gazetelerinin odaklandığı ilk yerel facia deneyimimdi: Radyo ve televizyon haberleri ölenlerin ve yaralananların listesini veriyor, istasyonların isimlerini söylüyor (Forest Hill, Dulwich) Güney Londra hastanelerine gidip gelen ambulans konvoyunun fotoğraflarını gösteriyor, olayı hava saldırılarıyla karşılaştırıyordu. Bunların hepsi de, o zamanlar mevsimin ve zayıf düşen yaşlılarla soğuktan donan yoksulların günlük ölüm çetelesinin tutulmaya başladığı kışın ilk boğucu, girdaplı ve dumanlı sisinde oluyordu.

Sonra otobüs Psikiyatri Enstitüsü'nü, Maudsley Hastanesi'ni, King's College Hastanesi'ni geçip köpek kakası gibi kahverengi Odeon yazısıyla "Park"a doğru ilerliyor, sosyal konutları, yıkık dökük dükkânları, East Street çarşısı ile karmakarışık kaldırımlardaki kalabalığı, Elephant durağını, Göz Hastanesi'ni, Old Vic'i, Waterloo İstasyonu'nu, Waterloo Köprüsü'nü geçiyor ve Strand'e ulaşıyor. 68 Numaralı otobüs, istikameti hâlâ alay edercesine *Chalk Farm*.

Charing Cross'ta bir PolyFoto stüdyosunda fotoğraf çektirdim. Sonra Essex Sokağı'na doğru geri yürüdüm, henüz erken olduğu için dükkân vitrinlerine bakıp oyalanarak dolaştım. Strand'den köşeyi dönünce W. H. Allen'ın Essex Sokağı'ndaki ofisinin önüne vardım. Ben ve Lawrence'la birlikte Great Russell Sokağı'ndaki yayıncıların önünde bir yukarı bir aşağı yürüyüp, içerdeki hareketliliği hayal etmeye çalışarak, "Biz de acaba?.." diye düşündüğümüz Londra'daki ilk günlerimde Londra'daki çeşitli yayınevlerini gözlemlemiştim. Yayınevlerinin, olduklarını sandığım gibi (kitaplarının listesinin yarattığı etkiye bağlı olarak görkem kazanan saraylar) olmadıklarını biliyordum; çoğu zaman başka herhangi bir işyeri gibiydiler, belki daha köhne, daha bakımsızdılar. Bu keşifle duyduğum hayal kırıklığı, binaların içinde insandan çok kitap olduğunu ve kitapların gücü ellerinde tutup sözlerini geçirdiğini bildiğim için biraz hafiflemişti: Kitaplar yerden tavana kadar olan raflarda hüküm sürüyorlar, henüz denenmemiş ve yayımlanmamış metinlerse sıralarını beklerken kendilerine güvenerek oturuyorlardı.

Mark Goulden'ın ofisinin duvarları doğal olarak kitaplarla kaplıydı ve pencereleri sokağa bakıyordu. Yerde kalın bir halı seriliydi ve Mark Goulden geniş bir masada oturuyordu. Bense rahat koltuğa gömülmüş otururken, "Demek İngiliz yayıncım bu adam" diye düşünüyordum. Bahisçi ya da "düzenbaz" gibi görünüyordu; ufak tefek, beyaz saçlı, sırım gibi bir adamdı, "yıpranmış" bir yüzü vardı. Kumarbaz bir yayıncı. Sesi güçlü ve ahenkliydi, gözleri uyanık ve canlıydı. Kitaplarım mükemmel eleştiriler almış olsa da satmadıklarını söyledi: Bir gün bir "çoksatar" yazacağımı umut ediyordu.

Sonra eski günleri anlatmaya başladı. O günlerdeki tartışma konusu olan Dylan Thomas'ı kimin "keşfettiğinden", yakın zamanda yayımlanan ve Mark Goulden'ın, Dylan Thomas'ı *kendisinin* keşfettiği iddiasını destekleyen Edith Sitwell'in beyanından bahsederken, büyülenmiş bir şekilde dinledim. Mark Goulden küçük bir şiir dergisinin editörüyken eline birkaç şiir geçmiş, o da şairle buluşmak istemiş ve bunun ardından şair Londra'ya davet edilmişti.

Bay Goulden kolunu Strand yönünde salladı.

"Onu Strand Palace oteline yerleştirdik" dedi.

Evet, diye tekrarladı, Dylan Thomas'ı kendisi keşfetmişti.

Sonra başka yazarları hakkında anlattıklarını zevkle dinledim; iyi bir anlatıcı olarak sahip olduğu cazibe ve güç beni esir almıştı. Besbelli eğlenceli bir adamdı, hem kendisinden hem de başkalarından hoşnuttu.

"Nerede yaşıyorsun?" diye sordu, yazarlarının Camberwell gibi çorak bir yerde yaşıyor olmasını pek istemediğini ekleyerek.

"Sanırım Suffolk'ta bir kır evinde kalacağım" dedim.

"Kendini taşraya da gömmemelisin... Yeni kitabını yazarken sana Londra'da bir daire verebiliriz." Utangaçlığa kapıldım. Ayrıca kirasını ödeyemeyeceğim dairelere karşı temkinliydim, o da kendisinin ödeyeceğini söylememişti.

"Bakarız" dedim.

"Aklında olsun, eğer taşrada yaşamaktan sıkılır ve Londra'ya gelmek istersen sana bir daire verebiliriz."

"Olur."

"Vermek" ne demekti? Genel anlamında mı kullanılmıştı?

Mark Goulden pencereye doğru yürüdü ve aşağı, Essex Sokağı'na baktı.

"Wanda Lyons buraya geldiği zaman bir Rolls Royce'la gelir. Sen Wanda Lyons'tan daha iyi bir yazarsın. Elmasların ve kürklerin olmalı, beni bir daha görmeye geldiğin zaman bir Rolls Royce'la gelebilmeni istiyorum."

Oradan ayrılırken okumam için bana iki roman verdi.

"Bunlar çok satan romanlardı" dedi.

Benim için öylesine imkânsız bir ihtişam tablosu çizmişti ki korkuya kapıldım. Strand boyunca Charing Cross İstasyonu'na yürüdüm, orada kadınlar tuvaletine gidip ağladım.

Sonra Patience Ross'a Mark Goulden'la olan görüşmemi anlatınca, sesinde bir parça merak belirmesine şaşırdım.

"Mark Goulden'la mı tanıştın?"

"Sen onunla tanışmadın mı?"

"Ah hayır. Menajerler genelde yayıncılarla tanışmaz."

Birleşik Krallık'ta yayıncıların telif ajanslarını müttefik değil davetsiz misafir olarak gördüklerini anlamamıştım.

"Onun hakkında ne düşünüyorsun?" diye sordu Patience Ross.

"Ah, o harika bir adam" dedim. "Harika bir anlatıcı."

"Evet, onun hakkında bir şeyler duymuştum."

Sesinde bir kıskançlık olduğunu seziyordum. Artık emekliliğine yaklaşmış olan Patience Ross'un dürüstlük, sağduyu, kültür, yazınsal bilgi konularında iyi bir itibarı olduğunu biliyordum ve Londra'da varlığını daima hissettiren "sınıf" kavramının yayıncıyı Patience Ross'la tanışma zevkinden mahrum etmesine üzülmüştüm.

Grove Hill Yolu'na döndüğüm zaman Joan Morgan'ın, taşraya taşınacağımı öngörerek odam için şimdiden yeni bir kiracı bulduğunu öğrendim. Dediğine göre kirayı da artıracaktı. Ve oradan ayrılmadan önce Morgan'lara bir iyilik yapar mıydım acaba? On bir yaş üstü sınavlarını geçen ve müzik üzerine uzmanlaşmış Mary Datchelor Lisesi'ne başvuran Myra'nın aile dışındaki birisinden referans mektubuna ihtiyacı vardı. Acaba bir referans formu imzalayabilir miydim?

"Elbette."

Myra'nın büyümesine tanık olmuştum. Onu ve ailesini anlatan dizeler yazmıştım. Müzik yarışmaları sırasında Myra ile Londra'nın farklı bölgelerine gitmiş ve onu müzik "parçasını" çalarken dinlemiştim. Tabii onun hemen ardından daima bir harika çocuk, yani altına yastık konarak yükseltilmesi gereken ve minik parmaklarıyla

bir Mozart sonatı çalan (Mozart'ın küçüklüğü gibi giyinmiş) küçük bir oğlan sahneye çıkardı.

Ted Morgan imzalamam için referans formunu getirdi.

Adımı yazdım, *Meslek* bölümünü de *Yazar* diye doldurdum. Ted Morgan bir başka form daha getirdi.

"Rica etsem yeniden doldurabilir misin?" diye sordu. "Bu sefer gazeteci olduğunu yaz."

Görevimi yerine getirerek "Gazeteci" diye yazdım.

Ted Morgan'ın yüzü sevinçle ışıldadı.

"Yazarların güvenilmez olduğu düşünülür" dedi. "Ama evde bir *gazetecinin* kaldığını öğrendikleri zaman..."

O akşam Suffolk'taki kır evinin sahiplerinden bir telefon aldım. Görüşmek için *World's End*'deki evlerine gidebilir miydim acaba?

20
Taşrada Bir Ev

World's End[35] mi? Chelsea'ye giden otobüse bindim, gazhanenin önünden geçerek King's Road boyunca ilerleyip kır evinin sahiplerinin yaşadığı eve gittim, beni alt kattaki rahat oturma odasına alıp akşamüstü çayını servis etmek için hazırlarlarken, birbirlerini tekrar ederek bana Suffolk'taki kır evini nasıl satın alıp yenilediklerini, şimdi de King's Road'daki evlerini yenilediklerini anlattılar. İsimleri Bayan Wilson ve Bayan Collins'ti; onlara *Will* ve *Coll* diye hitap etmemi istemişlerdi. İkisi de Moorfields Göz Hastanesi'nde danışma görevlisi olarak çalışıyorlardı. Belki de otuzlu yaşlarının sonlarında ya da kırklı yaşlarının başında olan İngiliz Coll, narin yapılıydı, koyu renk saçlıydı ve evle ilgili konularda belli ki çok titizdi; antikalara ilgi duyduğunu söyledi. Avustralya'dan gelen ama uzun yıllardır İngiliz vatandaşı olan Will, daha dışa dönüktü ve kişiliğini daha kolay açığa vuruyordu. İnsan onları iki çam kozalağına benzetebilirdi, birisi koyu renkli, parlak ve kapalı, diğeri hızla olgunlaşmış ve kepenkleri açık. Çatısı sazlarla yeniden kaplanan ve içi döneme uygun ola-

35 İng. World's End: Dünyanın ucu. (ç. n.)

rak dekore edilen Suffolk'taki kır evi için çok heyecanlıydılar ve hem kır evinin hem de şehirdeki evin borçlarının maaşlarından yaptıkları tasarruflarla ödendiğini ve yenilemeleri hafta sonları saatlerce çalışarak kendilerinin yaptıklarını bilmemi istiyorlardı. Sorunları, emekli olana kadar kır evini kullanamayacak olmalarıydı ve evin bir kiracıya, yıl boyunca ona bakacak doğru kiracıya ihtiyacı vardı. Ayrıca dolaştırılması ve beslenmesi gereken bir köpek vardı. Verdikleri ilana, emekli olmuş bir albaydan gelen telgraf dahil (*Kır evini kabul ediyorum. Hafta sonu beş av köpeğiyle geleceğim*) birçok yanıt almışlardı.

Kır evinde bir yazarın yaşaması fikri onlara cazip gelmiş gibiydi. Nerede çalışacağımı bile planlamışlardı – gül bahçesine, çimenliğe ve otuz metrelik leylaklı çite bakan manzaralı pencerenin tam önüne yerleştirilmiş eski dikiş makinesinin üstünde.

"İlgileneceğin bir gül bahçesi var. Ve otuz metrelik leylaklı çit. Bir de bostan istiyoruz. Ve de köpek var, aslında melez bir dişi, adı Minnie ve yolun aşağısındaki evde yaşayan yaşlı bir kadına ait, ama ondan devraldık."

Böylece normal kiranın üçte birine karşılık, Doğu Suffolk'ta, Eye kasabası yakınlarındaki Braiseworth'te damı sazlarla kaplı bir kır evinin bakıcısı oldum. (*Körler İçin Kokulu Bahçeler* kitabını yazmayı yeni bitirdiğim için, kadınların göz hastanesinde çalışıyor olmaları ve kır evinin mektup adresinin *Eye*[36] *kasabası yakını* olması kafamı karıştırmıştı.)

Kır evine nasıl ulaşacağımı tarif ettiler. Çok heyecanlıydılar, Doğu Suffolk'taki yer isimlerini büyülü kelimeler gibi söylüyorlardı.

"Gideceğin yer Stowmarket" dedi Coll.

"Stowmarket mı?" Yer isimleri beni de büyülemişti.

"Stowmarket. Eşyaların trene koyulduktan sonra yalnızca *Stowmarket*'a kadar gidecekleri aklında olsun, oradan sonra onları götürmek için taşımacı kiralarsın."

"Hem unutma, Suffolk'un *merkezine* gitmiyorsun."

"Suffolk'un *merkezine* gitmiyor muyum?"

"Hayır, *Doğu* Suffolk'a gidiyorsun. Orası farklı, *el değmemiş* bir yer."

Doğu Suffolk'u övme coşkusuyla sesleri giderek yükselmişti.

---

36 İng. Eye: Göz. (ç. n.)

Ben üç hafta sonra oraya varmadan önce hazırlık yapmak için Doğu Suffolk'a gideceklerini ve oraya ulaşacağım hafta sonu beni bekleyip karşılayacaklarını söylediler.

"Ve eğer otobüsle gelirsen, Braiseworth sapağını sorarsın. Meşelik yoldan aşağı sağa dönersin..."

"Meşelik yoldan aşağı sağa dönersin" diye tekrarladım, eve gitmek için Camberwell otobüsünü yakalarken. Sözcükler, masallarda, söylencelerde ve efsanelerde verilen ve takip edilen yol tariflerinin büyüsüne sahipti.

Üç hafta sonra Liverpool Street İstasyonu'ndan trene binip Ipswich'e, oradan Eastern Counties otobüsüne binip "Braiseworth sapağına" gittim ve "meşelik yoldan aşağı, sağa döndüm"; meşelik yoldan aşağı yürüyüp Will ve Coll'ün beni bekledikleri ve bakıcı olarak görevlerimi bildirecekleri kır evine ulaştım.

Üst katta, eğimli çatının altında bir yatak odası hazırlamışlardı, odanın bir çatı penceresi, açıkta duran koyu renkli kirişleri ve evi çevreleyen tarlalarla otuz metrelik yeni çiçek açmaya başlayan leylaklı çiti gören bir manzarası vardı. Düşünceli bir tavırla alt kattaki eski dikiş makinesinin üzerini boşaltmışlar ve çalışmam için uygun bir yer ayarlamışlardı. Dediklerine göre "ilham almak için" pencereden dışarı, otuz metrelik leylaklı çite bakabilirdim. Ne kadar uzun olduğundan ve çiçek açtığı zaman nasıl görüneceğinden bahsedip duruyorlardı: İkisi de eve âşık olmuşlar, ama esas leylaklı çiti gördükleri zaman bu kır evinin yuvaları olacağını anlamışlar. Sıcak su sistemi döşemişler, bir Raeburn ocak, sifonlu bir tuvalet ve banyo koymuşlardı. Güllere özel bir düşkünlüğü olan Coll, bir gül bahçesi yapmıştı; Will de patikaları temizlemiş ve ön bahçe kapısını tamir etmiş, eve uyan, ağır meşe kapıyı bulmuştu; eski kapı, üzerinde dağ ve geyik resmi olan buzlu camdan, fazlasıyla modern bir kapıymış. Doğu Suffolk hayatlarındaki en harika keşifti.

"İnanabiliyor musun?" diye sordular sevinç içinde, bahçeyi turlarken.

Sonra ertesi gün Will ve Coll arabayla Londra'ya döndüler ve beni melez köpek Minnie, daktilom, sessiz kırlar ve bir sonraki kitabım için yaptığım planlarla yalnız bıraktılar.

Artık bir yazar hayatı yaşadığımı hissediyordum: İki öykü kitabım yayımlanmıştı, *Körler İçin Kokulu Bahçeler* yayımlanmak üzereydi ve Grove Hill Yolu'nda geçirdiğim süre boyunca haya-

tım, gördüğüm ve duyduğum her şeyi, otobüslerde, sokaklarda, tren istasyonlarında ve yaşadığım yerde karşılaştığım insanları önüme yaydığım ve sergilenen hazineden parçalar ve anlar seçip birleştirerek bir roman ya da şiir ya da öyküye biçim verdiğim bir kurgu dünyasına belli etmeden kaymıştı. Her şeyin bir kullanım yeri vardı. Şehrin Yansımasında yaşamayı öğrenmiştim. Bu otobiyografiye devam etmek için tek yeterliliğim, bütün deneyimlerimi kullanmış, icat etmiş, karıştırmış, yeniden biçim vermiş, değiştirmiş, eklemiş, çıkarmış olsam da hiçbir zaman doğrudan kendi hayatımı ve duygularımı yazmamış olmamda yatıyor. Kuşkusuz kendimi bilinen ve bilinmeyenlerin, gerçeklerin ve hayal edilenlerin bir ürünü olan diğer karakterlerle karıştırmıştım; "kişisel" bakış açıları yaratmış ama hiçbir zaman "kendim" hakkında yazmamıştım. Neden mi? Çünkü eğer bildiğim ya da gördüğüm ya da hayal ettiğim her şeyin başka bir dünyanın ışığına batmış olduğu Şehrin Yansımasına doğru o tehlikeli yolculuğu yapacaksam, yalnızca kendi yansımalarımla dönmemin ne yararı olurdu? Ya da aslında, günün sıradan ışığında var olan diğerleriyle dönmenin? İnsanın kendisi, sanki Elçiymiş gibi Şehrin Yansımasının hazinelerinin saklandığı kap olmalı ve sözcüklere dönüştürmek için bu hazineleri düzenleyip listelemenin zamanı geldiğinde insanın kendisi yükü taşıyan, seçen, yerleştiren ve cilalayan işçi olmalıdır. Ve iş bitip de hiçlik duygusuna katlanmak gerektiğinde, Şehrin Yansımasına yapılacak bir sonraki ziyareti bekleyen kullanılmış kayığı yeniden hazırlamak için insanın kendisi tatile çıkabilir. Bu, kurgunun aşamalarıdır. "Olaylar olurken yazıya dökmek" kurgu değildir; yalnız başına bir yolculuk yapılmalıdır, malzemenin üzerine odaklanan ışığın değişmesi gerekir. Yazarın kendisi o ışığın içinde, farklı kanunlar, maddeler, para birimleriyle yönetilen o yansımalar şehrinde yaşamaya istekli olmalıdır. Bir roman yazmak yalnızca sınırı geçip gerçek olmayan bir ülkede alışveriş yolculuğuna çıkmak değildir: Hayal gücünün fabrikalarında, sokaklarında ve katedrallerinde saatler ve yıllar geçirmektir; durup dünyada evsiz kalabileceğini, iflas edebileceğini ve Elçi tarafından terk edilebileceğini düşünmeden Şehrin Yansımasının kendine özgü işleyişini, onun gökyüzünü ve uzayını, gezegen sistemini öğrenmektir.

Bu endişelerle Eye kasabası yakınları, Braiseworth, meşelik yol adresindeki kır evinin bakıcısı olarak dünyevi görevlerimi sabah-

la birleştirdim, sabahlarım planlandığı gibi Will ve Coll'ün vaat edilmiş esin kaynağını değerlendirerek değil, Minnie'yi yürüyüşe çıkararak ve diğer işlerle uğraşarak (evi temizleyerek, bostanı hazırlayarak, alışveriş ve köpeğin eti için eski bisikletle beş kilometre uzaktaki Eye kasabasına giderek) ve Doktor Cawley'le konuşmak için bütün günümü alan Londra yolculuklarıyla başlıyordu. Zamanım tükenip gidiyordu. Boş anlarımı yeni kazılıp ekilmiş bahçemi hayranlıkla ve biçtikten sonra iki kat hızla büyüyen ısırgan otlarını dehşetle seyrederek geçiriyordum. Akşamları da zaman olmuyordu; çünkü gaz ışığına alışkın olmadığım için lambaları yakmaya çalışırken fitiline dokunduğumda elimde dağılıp gittiklerini gördükten sonra lambaları çok ender kullandım. Bu yüzden akşamları üst kata bir mum götürüp kitap okumaya çalıştım. Bu arada Minnie de kapının yanındaki kilimin üzerine uzanıyor, her zaman tetikteki bakışları benimle kapı arasında gidip geliyordu. Bana çabucak bağlanmıştı; gerçi yabancılara karşı vahşi olduğu konusunda uyarılmıştım ve eğer yeniden saldıracak olursa itlaf edilmesi için mahkeme kararı vardı.

Bakıcı olarak günlük işlerim yüzünden yorgun düştüğümden hafta sonları basitçe *Kır Evi* dedikleri evlerinin her dakikasının ve her güzelliğinin tadını çıkarmaya kararlı olan Will ve Coll kalmaya geldikleri zamanki uğraşlar için hazırlıklı değildim. Orada oldukları ilk hafta sonu endişe verici, yorucu bir işgaldi. Kiracılığımın şartları kuşkusuz eve, köpeğe, bahçeye bakmaktı; ama cumartesi akşamüstü Wil ve Coll'ün şezlonglarıyla güneşe çıkacaklarını, bu arada benim merdivene tırmanıp her iki taraftan ilerleyerek otuz metrelik leylaklı çitten kurumuş leylak çiçeklerini toplamamı önermelerini (emir vermelerini demek daha doğru olurdu: İkisi orduda tanışmışlardı) beklemiyordum. Yoksa, dediler, leylak uzun süre dayanmazdı, birkaç hafta içinde ortadan kaybolurdu ve değerli leylağı harcamaya katlanamazlardı. Bir sonraki görevim gül çalılığını budamak ve bahçenin etrafındaki yabani otları temizlemekti ("bahçede yabani otların büyümesine izin vermemelisin"). Akşamüstünün çoğunu uğraşıp didinerek, keserek, koparak, yırtarak, kıpkırmızı olmuş suratımla nefes nefese ve terlemiş bir şekilde geçirirken, onların da sanki mürettebatın yaptığı çok ilginç işleri gözlemleyen seyahat gemisindeki yolcular gibi şezlonglarında tembellik ettiklerini görüyordum. Arada bir bana başka talimatlar da

veriyorlar ya da gözümden kaçan yabani otlara ya da bir salkım kurumuş leylağa işaret ediyorlardı: "Bak, tam çitin üstünde, bu uçta." Bazen gözlerini kapayıp güneşleniyorlardı ya da Will'in en sevdiği dergi olan *The Lady*'deki haberleri ve reklamları takip ediyorlardı.

Planlarının bolluğu beni büyülüyordu. Bunlara nasıl zaman bulacağız, diye soruyorlardı. "Kır evinde çok fazla işe giriştik" diye itiraf ediyorlardı. Bir bakıcıları olduğu için mutluydular; kışın Braiseworth'e gelemeyeceklerdi.

Doğu Suffolk, orada yaşayanlar ve kırlık kesim üzerine deneyimlerimi ve izlenimlerimi, daha sonra Yeni Zelanda'ya döndüğümde yazacağım *Uyumlu Adam*'da kullanacaktım. Ve hayatım, tarif ettiğim gibi Şehrin Yansımasına kaydığı için, kendi hikâyemin de Şehrin Yansımasına doğru çekilişini izliyorum; çünkü sıradan güneşin ve sıradan günün ışığı altında "gerçek" deneyimler gittikçe daha az ilgimi çekiyor, çünkü bunlar esas ziyafetin yalnızca artıkları. Yazar olarak yaşadıkça, dışarıdan bakan gözler için rutin işlerin egemen olduğu hayatım daha az ilginç olmaya başladı, hatta yazarlığımın evdeki *bahçe*, *temizlik*, *köpek gezdirme*, *alışveriş* görevlerimin içinde kaybolup gittiği Eye kasabası yakınlarındaki Braiseworth'te bile Şehrin Yansıması, zihnimde arzu edilen gerçek yaşam yeri olarak kaldı.

Londra'da randevum olduğu günlerde erken kalkıyor, en yakın istasyon olan Mellis'e üç kilometre bisiklet sürüyor, bisikletimi istasyon şefine bırakıyor ve Norwich'ten gelip Londra'ya giden treni yakalıyordum; ya da otobüsle Ipswich'e gidip oradan trene biniyordum. Londra'ya yaklaşırken eve dönmenin heyecanını yaşıyordum; tren gittikçe hız kazanıyor, taşra geride kalıp yerini tuğla okyanusu, kirli şehir, bakımsız ambarlar ve Doğu Londra'nın fabrikaları (ah ne büyük zevk!) ve Liverpool Street İstasyonu alıyordu. Hoparlörden çalınan ve saat onda şehir işçilerinin adımlarına canlılık getiren marşlar için tam zamanında dışarı çıkıyordum.

Sonra Doktor Cawley'i görmek için Camberwell'e gidiyordum, o da yolculuk yaparak Birmingham'dan geliyordu; uzak ülkelerden, önemli planları ve geleceği tartışmak için zirve toplantısına gelen iki kişi gibiydik. Görüşmemiz bittikten sonra belki Charing Cross Yolu'nda ya da Strand'de dükkânlara göz atmak için ancak zamanım oluyordu; sonra da Ipswich'e giden bir buçuk trenini, oradan da Braiseworth otobüsünü yakalıyordum. Eve gelince beni Minnie kar-

şılıyordu; yorgun hissederek ve beni esas cezbeden şehir olmasına rağmen neden taşrada yaşadığımı ve yazı yazacağım günün nereye gittiğini merak ederek alacakaranlıkta yatağa giriyor ve gittikçe artan taşra karanlığını seyrediyor, dışarıdaki yaratıkları dinliyor ve bülbülün sesini duymayı umuyordum. Ve kır evinde yalnızken korktuğumu fark edince şaşırıyordum. Hayatımda ilk kez bir evde tek başıma yaşıyordum ve korkuyordum. Herhangi bir zamanda ben bir odadayken diğer odalarda kimler vardı? Kapıları açıp içeri bakıyordum. Hiçbir şey yoktu. Başıboş sürüklenen bir buz tabakasının üzerinde olabilirdim. Bazen sazlarla kaplı damın üzerini örten ağa yakalanan bir kuşun kanat çırpışını duyuyordum. Geceleri, karanlık en az o kadar karanlık olmasına rağmen Wyndham'daki çocukluğumun gecelerinden ne kadar farklıydı; gecenin seslerini korku içinde dinliyor ve düşünüyordum:

Dinle bak, havlıyor köpek,
dilenciler şehre geliyor.
Bazıları paçavra, bazıları çuval,
bazıları kadife giyiyor.

Ama tanıdığım insanların sıcaklığıyla çevrili olduğumda mutfakta ocağın yandığını, odanın lambayla ve mumlarla ve ateşin ışığıyla aydınlandığını, kahkahalar atılıp şarkılar söylendiğini ve bebeğin uyuyor olduğunu biliyordum.

Suffolk'ta sabah olması ve ortalığın aydınlanması her zaman hoşuma gidiyordu. Çiyle ıslanmış patikalarda yürüyüşe çıkmak, ekinlerin arasındaki yaban tavşanlarını seyretmek, yabani çiçekleri, çuha çiçeklerini, sarı primulaları, çan çiçeklerini, karadikenleri görmek için Minnie kadar hevesli oluyordum; fakat kalbim Londra'daydı, kalabalıkta yalnız olduğum yere, insanların, insan ırkının bolluğuyla çevrili olduğum ve ayakta durabildiğim yere dönmek istiyordum. Bu insan ırkı (biz) Kuzey Yarıküre'nin gökyüzü dahil doğal dünyanın çoğunu tahrip edip belini bükmüş olsa da, Şehrin Yansımasını keşfetmek için hâlâ temsilciler gönderebiliyordu ve bazıları orada kaybolsa ve hiçbir zaman dönmese de, eve dönüp sanat eserlerini yaratmak için mücadele edenler hep vardı.

Bu yüzden yayıncım bana mektup yazıp "şehirde bir daire" teklifini hatırlattığı zaman minnettar bir şekilde, ama her zamanki

kiramı ödeme şartıyla kabul ettim. Veren ve alan arasındaki sözleşmeyi, hediyenin doğası sayesinde biliyordum ki hiçbir hediye "bedava" değildir ve bu yüzden daireyi karmaşık "hediye" durumundan çıkarmanın daha iyi olacağını düşündüm.

Ani bir şekilde oradan ayrılmamın nedenini kır evinin sahiplerine dürüstlükle açıkladım ve anlayacaklarını umut ettim: Onlar benim yerime birisini bulana kadar birkaç hafta daha kır evinde kalacaktım. Karlı bir kışı, dağılıp gitmiş gaz fitilleriyle dolu karanlık bir evde bir köpekle yalnız başıma geçirme düşüncesi beni gittikçe daha çok endişelendiriyordu; çünkü Will ve Coll'ün gözetimi altında bile zarar vermeden fitillere dokunmayı öğrenememiştim, onlara dokunduğum her seferinde elimde toz gibi bir maddeye dönüşüyorlardı ve onlara el sürdüğümde ya da tutuşturmaya çalıştığımda aynı şekle bürünen şiirler yazmaya giriştiğimi hatırlıyordum.

Will ve Coll onlara ihanet edişimi anlayışla karşılamaya çalıştılar. Kışı Suffolk'ta (Doğu Suffolk'ta) geçirme konusundaki endişemin onlara geçtiğini görebiliyordum; çünkü önce yem olarak meşelik yolda ve Eye kasabası yakınlarındaki Braiseworth'te geçirilecek lüks bir yaz teklif etmeden bir kiracıyı cezbetmeleri çok zordu. Beni Londra'nın gürültüsüne dönme konusunda uyardıkları zaman, Suffolk'ta buna karşılık gelen gürültüleri sıralamadım: Kargaları korkutup ekinlerden uzaklaştırmaya çalışan çiftçilerin gün boyu süren silah sesleri, traktörlerin ve biçerdöverlerin kükreyişi, hiç bitmeyen bir panayırdan geliyormuş hissi veren ve arayıp bulamadığım hoparlörün sesi. Her günü onların da, benim de hayal ettiğim gibi eski dikiş makinesi masasına oturup manzaralı pencereden dışarı, ilham kaynağı otuz metrelik leylaklı çite bakmak yerine yürüyerek, çiçek ekerek, yabani otları temizleyerek, pedal çevirerek geçirmenin yoruculuğunu onlara tarif etmedim.

Hayal kırıklıkları, çeşit çeşit sebze ve bitkinin yetiştiği verimli bahçenin görüntüsü sayesinde azalmıştı. Eğer istenirse kıştan önce ekmek için daha geniş, daha derin bir alanı kazdığım için de çok etkilenmişlerdi. Meşelik yolun sonundaki düz yolun eskiden Ipswich'ten Norwich'e giden Roma dönemine ait bir yol olduğunu keşfetmiştim. Yıkanınca hoş renkler ve desenler –ve biraz hayal gücüyle– resimler içeren bir dizi taşı gün yüzüne çıkardığımı, hayalimdeki bilindik tanrıları ve Anglosakson mücevherlerini kazıp çıkarırken eski kalıntılar bulma heyecanına kapıldığımı ve böylece

başlangıçtaki bahçeyi genişleyene ve uzayana ve derinleşene kadar her gün büyüttüğümü açıklamadım.

Yayıncımın benim için kiraladığı Güney Kensington'daki daireye taşınmadan önce Londra'daki ilk akşamımda World's End'de, Will ve Coll'le kaldım. Hazırladıkları müthiş lezzetli yemeği yedim. World's End'deki küçük bir evi ve Güney Suffolk'taki üç yüz yıllık kır evini nasıl dönüştürdüklerini hayretler içinde anlatmalarını yeniden dinledim ve kiracılığımı kısa kestiğim için bir kez daha özür diledim.

"Belki de kitabına bizi de koyarsın" dediler.

"Valizini taşımana yardım edeyim" dedi Coll, ertesi sabah Kensington'a gitmek için otobüs durağına yürürken. "Valizin içi taşla dolu sanki."

Valizin yarısı İngiliz, Romalı, Sakson, Danimarkalı taşlarla, bir başka şehrin kalıntılarıyla doluydu.

21
Şehirde Bir Daire

Daire bodrum katındaydı ve pencereleri iki farklı sokağa bakıyordu; geniş oturma odası ve mutfak daha işlek sokağa bakıyordu, büyük yatak odası daha sessiz "yere" yakındı ve banyo da holün içindeydi. Arkadaki taşlık bahçeye dikenli çalılıklar ekilmişti; bunlar eğer deniz kenarında yetişiyorsa tuz serpintileri ve rüzgârın ıstırabını çekip sırtlarını ve boyunlarını ileri, fırtınadan öteye eğen, eğer şehirde yetişiyorsa dumandan, ses dalgalarından ve iğrenç kokulardan kaçınmak için aynı duruşu benimseyen türden çalılardı ve her iki durumda da hayatta kalıyorlar ve dikenli taçlarla küçük mavi ve pembe çiçekler açıyorlardı. Arka sokaktan kamyonlar geçtiği zaman daire, sürtünmelerle, çarpmalarla, fren gıcırtılarıyla sarsılıyordu; yatak odasının dışındaysa trafik, sessiz olsa da hiç durmuyordu.

Daire benim için lükstü. Londra'ya geldiğimden beri ilk kez musluktan akan sıcak suyum ve yalnızca bana ait bir küvet ve banyo ve mutfağım vardı. Mobilyalar da lükstü, çizgili antika kanepeler, poğaça gibi yuvarlak yastıklı sandalyeler ve koyu renk cilalı şifonyerler vardı. İki kişilik yataktaki çarşaflar ve battaniyeler,

içeri sıkıştırılacak kadar geniş ve uzundu; şilte, ahşap bir raf kadar dümdüzdü ve şeklini koruyordu, bu arada çarşaf dolabındaki bazı havlular *Banyo Havlusu* olarak etiketlenmişti.

Önce çalışma alanımı yatak odasında hazırladım, ama sonra odanın çok karanlık olduğunu fark ettim ve oturma odasındaki olayları kaçırdığımı hissettim. O yüzden orada, içe bakan duvarın yanında yazmaya çalıştım, ama trafiğin sesi araya girdi. Hoş mobilyalar da gözümü korkutuyordu. Gönülsüz bir şekilde Doğu Suffolk günlerimde yazdığım şiirlerin ve yazmaya başladığım kitabın sayfalarını karıştırdım, ama kafam *Körler İçin Kokulu Bahçeler*'in basımıyla ve yapılan bir eleştiriden göz ardı edemeyeceğim bir cümleyle meşguldü: "Kelimenin en kötü anlamıyla okunamayacak bir kitap." Zaten az olan özgüvenimi kaybetmemek için mücadele ettim. Başka bir dergide birisi kitabı "büyük olasılıkla bir dâhinin işi" olarak tarif etmişti. Aşırı ama birbirini dengeleyen bu iki fikir, kâh üzerime baskı yapan, kâh beni havaya kaldıran dalgalar gibi benden uzaklaşıyor, beni bir kazadan sağ çıkan sırılsıklam bir kazazede, yeni bir eleştiri selinde gemiden atılmış artık bir eşya gibi bırakıyordu.

Güney Kensington'da, Londra'daki hayat hakkında daha fazla şey öğrendim; ayrıca SW7'de yaşamak, SE5'e[37] göre daha kolaydı; çünkü kütüphanelerde, müzelerde ve dükkânlarda adresimi verir vermez sanki bir mucize gerçekleşiyordu: Bana nazik davranılıyordu, kredi teklif ediliyordu: Acaba benim için taksi çağırabilirler miydi? Camberwell'deki işletmecilerin sorgulayıcı ve kuşkulu tavırları burada ortadan kalkmıştı. Ayrıca güzel ve zengin insanlar tarafından itilip kakılarak Kensington ve Knightsbridge sokaklarında yürürken, Yeni Zelanda'da, Petone'de yaşayan Polly Hala'nın "önemli birisi" olma hayalini hatırladım. "Önemli birisi olmak isterim" derdi, "önemli" insanlar olan sicil memuru ya da belediye başkanı, avukat ya da doktor olan akrabaları olduğunu hatırlayarak. Kensington'da ben de önemli birisiydim, davranışlarım ya da yaptığım işler ya da öne çıkan kişisel bir özelliğim yüzünden değil: "Önemli" birisiydim çünkü adresim Güney Kensington SW7 idi. Bir banyosu, "sıradan" bir telefonun yanı sıra beyaz bir diyafonu, satıcılar için ayrı bir girişi ve özel bir giriş kapısı olan lüks bir dairede

37 SW7, Londra'da Güney Kensington'ın; SE5, Camberwell'in posta kodu. (ç. n.)

oturuyordum. Bununla birlikte Güney Kensington'ın sakinlerine ayak uyduramıyordum. Grove Hill Yolu SE5'te çok erkenden uyanıp işe başlarken, evlerdeki ışığı gördüğümde, çabucak yenen kahvaltıları hayal ettiğimde ve yarı karanlıkta otobüslerini yakalamak için aceleyle giden işçileri ve sonra, değneklerini savurup vurarak ya da tokuşturarak okula giden çocuk gruplarını seyrettiğimde kendimi evimde gibi rahat hissediyordum. Burada, yani Kensington'da sabah saat ondan önce pek az insan uyanıyordu. Posta geç dağıtılıyordu. Çocuklar büyük, koyu renkli büyük arabaların içinde sessizce okula götürülüyordu. Başka yazarların da Kensington'da yaşadığını bilmesem, kendimi elim kolum bağlanmış gibi hissedebilirdim. Şehrin Yansımasını asla unutmadan ve terk etmeden, yakınlarda bir yerde görünmeden çalıştıklarını düşünmek hoşuma gidiyordu.

Dairemdeki ilk günümde beni nezaketle karşılayan Goulden'ların gönderdiği çiçek saksısını yemek masamın ortasına koydum. Akşamüstü çayına evlerine gidip yazar Alan Sillitoe ve karısı Ruth ile tanışmam için bir davetiye de göndermişlerdi ve o gün geldiğinde şiddetli yağmura rağmen epey kuru bir şekilde oraya varmamı sağlayacak bir güzergâh çizerek Mayfair'deki evlerine yürüyerek gitmeyi seçtim. Yağmur ısrarla devam etti. Bulmayı umduğum verandaları da göremedim. Ayakkabılarımın içine su doldu ve sonunda Goulden'ların dairesinin önünde durduğumda çoraplarım, elbisemin alt kısmı, hırkamın arkası sırılsıklam olmuştu; bu arada Sillitoe'ların taksiyle oraya sıcak ve kuru bir şekilde ulaşmalarını seyrettim. Terlemiştim, yüzüm kızarmıştı ve telaşlanmıştım; mesanem doluydu ve ziyaretim henüz yeni başlıyordu. Sillitoe'lar binaya girene kadar deyim yerindeyse "gölgeye saklanıp" bekledim; sonra asansörle üst kata çıktım, zili çaldım ve uzun boylu, esmer, asil görünüşlü Bayan Goulden (yakın zamanda gördüğüm *Mançuryalı Aday* filmindeki Maça Kızı'na çok benzediğini düşünmüştüm) beni içeri davet etti. Siyah giyinmişti ve derisi sanki parlatılmış, o gün için hazırlanmış bir evmiş, kendisi de bütün mülkiyeti elinde tutan ev sahibesiymiş gibi derisinin içine yerleşmiş bir havası vardı. Dümdüz bir insan değildi; bir verandası ve insanın karşılanmak için beklediği bir giriş holü vardı. Beni Alan ve Ruth Sillitoe ile tanıştırdı. ("Kitaplarınızı okudum... vesaire.")

Takdimler sona erince giysilerim ve ayakkabılarım su içinde olduğu için bir endişe baş gösterdi. Bayan Goulden beni bir yatak

odasına götürüp benimkiler kururken giymem için kuru giysiler ve ayakkabılar buldu; böylece ziyaretime, üzerime tam oturan siyah bir elbise ve kenarları altın yaldızlı, açık burunlu ve beş santimlik topuğu olan siyah gece ayakkabıları giyerek başladım.

Az sonra Bayan Goulden gümüş renkli bir zili çaldı ve bir hizmetçi, adı *Columba* olan koyu renk saçlı ve etli butlu bir kadın, akşamüstü çayıyla ortaya çıktı. O odadan ayrılınca Bayan Goulden, Columba'nın Portekiz'den getirildiğini ve çok az İngilizce konuştuğunu anlattı. Bu Sillitoe'ların arasında heyecana yol açtı (Gerçekçilik akımına ve yoksulluğa gömülmüş, kuzeyin kenar mahallelerinde yiyecek, iş ve seks için mücadele eden, kuzeyli yazarların son yıldızı Alan). Bir zamanlar Fas'ta yaşayan Sillitoe'lar, dediklerine göre eve dönerken yanlarında bir hizmetçi getirmişler, ama İngiltere'ye vardıklarında, hizmetçi sanki bir köleymiş gibi onu satın aldıklarını ve ücretini ödediklerini anlamışlardı.

Ah, hizmetçi sorunu!

Bayan Goulden ve Sillitoe'lar hizmetçi sorunundan *au pair* sorununa, oradan tekrar hizmetçi sorununa gidip gelirken, Mayfair'deki İran kilimleri, Türk kedileri, seçkin tablolar ve koyu renkli bombeli mobilyalarla dolu dairede sessizce ve şaşkınlık içinde onları dinledim.

Söyleyecek çok az şeyim vardı. Bol bol gülümsedim ve "Evet, evet" dedim. Ayağımdaki gece ayakkabıları sıkıyordu. Ayrılma zamanı geldiğinde ve kuru giysilerimle ayakkabılarımı giyince Bayan Goulden siyah elbiseyle gece ayakkabılarını paket yaptı.

"Bunlar sende kalabilir" dedi nazikçe.

Yağmur durmuştu. Hayır, dedim, eve yürüyerek gidecek, taksiye binmeyecektim. Yeni siyah elbisem ve gece ayakkabılarımı taşıyarak oradan ayrılırken, heyecan ve memnuniyet içinde Alan ve Ruth Sillitoe ile tanışmış olduğumu düşündüm. İkinci *gerçek* yazarım. (Birincisi benim için bir şiirini imzalayıp veren John Silkin'di, ama bu başka bir hikâye.)

Güney Kensington'da yaşarken evcilik oynadığım, beyaz diyafonu ve yatak odasında beyaz telefonu olan bir dairede yaşayan birisiymiş gibi yaptığım fikrini aklımdan çıkaramıyordum, gecenin bir yarısında çaldığı zaman cevap verebilmem için telefon yatağın yanında duruyordu: "Ah, sen misin sevgilim. Beni şimdi rahatsız etme." Gerçek bir banyom, sıcak suyu olan küvetim ve çarşaflarla

dolu bir dolabım varmış ve Nigel ve Gerald –kapıyı kendilerine ait anahtarla açıp– geldiğinde *Banyo Havlusu* diye etiketlenmiş kocaman havlularımı vücuduma sarıp, hayali diyalogla "Bir dakika *tatlım*, banyodayım" diye sesleniyormuş gibi yapıyordum; tıpkı kız kardeşlerimle birlikte tombik bebeklerimizle Hollywood'culuk oynadığımız zamanlardaki gibi. Daire bir oyundu, asla ödeyemeceğim gerçekdışı ücretiyle, kiracı olarak oynadığım rolle başlıyordu.

Her gün masamda oturup yeni romanım *Bir Heykeltıraş'a Mektup*'u yazmaya çalışıyordum. Sonra ayağa kalkıp dairenin içinde dolaşıyor ve Suffolk'ta bahçeye bakıp böbürlendiğim gibi, sanki "hepsini kendim yapmışçasına" böbürleniyordum. Ve daktilomun başına dönüp bir grup cümleye şekil vermek yerine mutfaktaki yeni ocağı deniyor, son doğum günüm için babamın gönderdiği *Daisy Teyze'nin Yemek Kitabı*'ndan sıradışı bir yemek pişiriyordum. Babam aynı zamanda bir kasa Yeni Zelanda tereyağı göndermişti; birazını başkalarına verdikten sonra geri kalanını karlı buzdolabına kaldırmıştım.

Sonra bir gün Frank Sargeson'ın bir arkadaşı, otuz yıl sonra Yeni Zelanda'dan ayrılıp Norfolk'taki küçük bir köyde bir kır evi satın alan Paula Lincoln mektup yazıp ateşli kriket tutkunları olan kendisi ve kız kardeşi Rachel'ın, Lord sahasındaki kriket maçlarını seyretmek için Londra'ya geleceklerini ve onlara "istedikleri zaman gelip kalmaları" için yaptığım daveti kabul etmek istediklerini bildirdi.

Onlarla Liverpool Street İstasyonu'nda buluştum. Onlar yatak odasında, ben de mutfağa geçmek için ancak yer kalacak şekilde yarısı dolabın içine yarısı dışına yerleştirilmiş çekyatta uyuyacaktım. Hem Paula hem de Rachel'ın fazla bunaltıcı, hevesli, coşkulu olduğunu düşünüyordum; çevrelerindeki alana sanki fiziksel bir saldırıda bulunuyor gibi ansızın giriyorlardı. Birbirlerini sık görmedikleri için sesleri heyecanlı ve tiz çıkıyordu; keskin Oxford aksanları daireyi, mobilyaları, eşyaları, havayı ve kulaklarımı delip geçiyordu. Lord sahasında oturup hakkında hiçbir şey bilmediğim sıkıcı bir maç seyrettim; yeni gelen birisi kulağıma aceleyle "Baksana, ilk adam kim?" diye fısıldadığında, "İlk adam mı?" diye tekrarlayınca, kadın bana nefretle baktı.

Öğleden evvel Paula ve Rachel'ı bırakıp Kensington'a döndüğümde Yeni Zelanda'daki kız kardeşimden gelen mektubu buldum: Babam "Kuzey Yolu'nun dışında" kazan görevlisi olarak çalıştığı

işine bisikletle giderken Willowglen, yani evimiz yakınlarında bayılmış ve hastaneye kaldırılmıştı; orada hemen bir teşhis konmamıştı. Ertesi gün, hâlâ baygın halde röntgeni çekilirken ölmüştü. Ülseri yüzünden mide kanaması geçirmişti.

Zavallı geçimsiz, kabadayı, sevgili babacığım, diye düşündüm, içimi çekip gözyaşlarımı tutarken. Sonra Paula ve Rachel, Lord sahasından eve döndükleri zaman onlara haberi verdim. Ne söyleyebilirlerdi ki? Soğuk bir adam olan ve küçükken onların odasına çok ender ziyarete gelen kendi babalarından bahsetmeye başladılar. Onun "parıldayan, sevecen gözlerini" ve çekingenliğini hatırlıyorlardı. Ona "babam" diyorlardı. Özel bir kız okulunda papazdı ve orada görev yaptığı için Lincoln ailesi orada eğitim almıştı; sonra da İsviçre'de okula gitmişlerdi. Annelerine "annem" diyorlardı. Anne ve babalarının çocuk odasına nadiren geldiklerini, onlara yol gösterenin ve yardım edenin ablaları olduğunu söylediler.

"Zavallı annem" dediler. "Zavallı babam."

Ve birbirlerine, "Hatırlıyor musun hani?.." diye sordular; bin dokuz yüz yirmilerden ve daha öncesinden kalma ve yalnızca kitaplarda okuduğum kelimeler ve ifadeler kullanıyorlardı. Okuldaki bazı kızların babalarının "nadan" olduklarını söylediler bağırarak. "Nadan ve müptezeldiler. Ama babam mümtazdı, değil mi?"

O akşam çekyat yatağımda yatarken babamı Willowglen'de yalnız başınayken düşündüm ve Polly Hala'nın "yurtdışına" gittiğim için beni eleştirmesini hatırladım: "Bekârsın ve evde kalıp babana bakmak senin görevin." Beş şilinlik posta çekleri ve arka kapının iç tarafında asılı duran, içi eski balık pullarıyla kaplı pis kokulu olta çantası, kapının arkasındaki kancada asılı duran ve bisiklete binerken kullandığı pantolon mandalları ve Wellington rıhtımında hoşça kal derken gözyaşlarıyla titreyen yüzüyle zavallı babacığım.

Birkaç gün sonra Oamaru'daki avukattan bir mektup aldım: Abim ve benim artık Willowglen'in ortak sahibi olduğumuzu ve evin içindeki her şeyin bana bırakıldığını bildiriyordu. Babamın arazisinin tek vasisi olduğum için acaba Yeni Zelanda'ya dönecek miydim? Babamın arazisi! Ev ve içindekiler, cenaze için yeterli para, kız kardeşim için az bir miktar para ve altı şilin dört penilik banka cüzdanı vardı. Cenaze için nakit ve ufak miktardaki miras, bir hafta öncesinde piyangodan ya da at yarışında kazanılan paradan geliyordu; yoksa hiçbir şey olmayacaktı.

Hâlâ düzenli olarak ziyaret ettiğim Doktor Cawley'e danıştım. Yeni Zelanda'ya dönmeli miydim? Abim mektubunda, Willowglen'in kilitlendiğini ve içeri girmesine izin verilmediğini söylüyordu; çok şaşırmış ve sinirlenmişti. Willowglen'de yaşamıyor olsa da, eski evine girmesine izin verilmemesi onu incitmişti.

Geri dönmeli miydim? Belki de çoktan kararımı vermiştim. Genel kanı, Yeni Zelanda'daki geçmiş tecrübelerimden sonra orada yaşamamın pek mantıklı olmayabileceği, hatta konulan yanlış teşhis yüzünden tehlike altında olabileceğimdi; çünkü oradaki çok az insan bunu sorgulamıştı. Artık kitaplarım yayımlandığı için benden sürekli "dengesiz, akıl hastası" diye bahsediliyordu; bu durum genellikle yazılarımla ilişkilendiriliyor, hatta yazılarımın nedeni ve açıklaması olarak gösteriliyordu. Belki de çoktan kararımı vermiştim; çünkü Yeni Zelanda'ya dönmek ve orada yaşayıp çalışmak istediğimi fark ettim. Artık benden "başka ülkede yaşayan" bir yazar olarak bahsedilse de, Yeni Zelanda'dan ayrılma nedenlerim, "deneyimlerimi artırma" arzusunun dışında, edebiyatla ya da sanatla ilgili değildi. Geri dönme nedenim edebiyatla ilgiliydi. Avrupa, hayal gücü haritasının üzerinde çok yer kaplıyordu (gerçekten de sınırsız bir haritaydı bu) ve orada kendine bir alan bulmak isteyen herkes için yer vardı. Bu arada uzun zaman önce ve yeni ölenlerin katmanları, yeni filizlerin ve tomurcukların yetişmesi için verimli bir alan oluşturuyordu; fakat çok fazla harita katmanının olmadığı yeni bir ülkeyi, özellikle de insanın günışığını ve güneşi ve karanlığı ilk gördüğü ülkeyi keşfetme düşüncesi, karşı koyulamayacak kadar baştan çıkarıcıydı. Ayrıca orada yaşayanlar tarafından haritası çıkarılan hayal dünyasının ilk katmanı, onları takip edenlerin temele ulaşması için bir giriş, bir geçit bırakıyordu. Yeni Zelanda'da yaşamak, benim için efsane yaratanların zamanında yaşamak gibi olacaktı; bütün sanatçıların arasında hayal kurma özgürlüğüm olacaktı; çünkü baştan başlamak ve oluşmamış yerleri bilmek ve onları oluşturmaya yardımcı olmak, bu neslin ölü katmanlarından beslenerek yollarına devam edecekler için bir haritacı olmak mümkündür. Kararımı verirken, Frank Sargeson'ın söylediği ve zaman zaman hatırladığım "Unutma ki ilk yıllarını geçirdiğin ülke gibi başka bir ülke asla tanımayacaksın. Başka bir ülke hakkında hiçbir zaman samimiyetle yazamayacaksın" sözlerinden çok etkilenmiştim.

Benim görüşüm her zaman şu olmuştu: "Peki ya hiçbir zaman geri dönme seçeneği olmamış ya da olmayan, siyasi sürgüne zorlanmış, yaşayıp çalışarak benimsedikleri ülkenin diline yeni bir anlayış getiren yazarlara ne demeli? Peki ya dillerini değiştirerek bilinmeyenin içinde daha da derine dalmak zorunda olanlara? Conrad, Nabokov... ve James Joyce... Samuel Beckett?.. Bütün yazarlar – bütün insanlar doğal olarak birer sürgündür. Yaşam hakkında kesin olan şey, hayatın gücünü taşıyan her neyse onun durmaksızın dışarı atıldığıdır... Her yazar, nerede yaşarsa yaşasın bir sürgündür ve yapıtları, kayıp topraklara doğru yapılan ve hayat boyu süren bir yolculuktur..."

Geçek şu ki Yeni Zelanda'ya, eve gitmek üzereyken, dönmek için gerekçeye ihtiyacım yoktu; fakat diğerleri bilmek istiyordu, açıklamalara ihtiyaç duyuyorlardı. Dikiş makinesi masamda oturup Doğu Suffolk'un tarlalarına bakarken bir yanlışlık hissine, yüzeyi kazıma duygusuna kapıldığımı söyleyebilirdim... Bu, belki de mektup yazıp zarfı kapattıktan ve üzerine adresi yazdıktan sonra pulun yerinde durmadığını, onu zarfa yapıştıracak hiçbir şey olmadığını ve ne kadar çabalarsa çabalasın pulun düşmesi gibidir – öyleyse, kendini teyit eden bir alıştırma olması dışında, yazarla kalan bir mektup ne işe yarar?

Yeni Zelanda'ya dönme nedenlerimi mümkün olduğunca şatafatlı göstermeye çalışacağımı biliyordum; ama bu tedirginliği Suffolk'ta yaşamıştım, binlerce kilometre ötede bir kordilin ağacı ya da bir öbek kar otu ya da otuz metrelik leylaklı çiti incelediğim gibi dikkatle incelemediğim bir gökyüzü parçası ve Suffolk'ta –ya da İbiza'da ya da Andorra'da– kaldığım kısa süre boyunca tanıdığım kadar iyi tanımayı asla öğrenmediğim insanlarla dolu bir ulus olduğunu bilerek, oranın sakinlerini, manzarasını, tarihlerini bildiğimi ve dillerini de anlamaya başladığımı hissediyordum.

Artık yazı yazmak, eleştirel ve parasal sonuçlarına aldırmaksızın tek işim olacağı için, herhangi bir ülkenin sağlayacağı bütün manzaralardan daha derin bir düzeyde "yerimi" bulduğumu hissediyordum. Yeni Zelanda'da Frank Sargeson zamanımı yazarak geçirebileceğimi doğrulayarak hayatımı kurtarınıştı; gerçi ona göre sanırım ben her zaman "deli, aklı başında" bir insan olmuştum; burada, yani Londra'da yazmak, psikiyatrik yeterliliklere gerek duyulmadan bir hayat tarzı olarak onaylanmıştı. Kendi "yerimde" yaşadığım için artık her gün

Şehrin Yansımasını ziyaret edebileceğimi ve yalnızca belli bir beceri alanında çalışanların (sanatçıların, keşişlerin, aylakların, durup boş boş bakan herkesin) düşünmeye zaman bulduğu sorular üzerine kafa yorabileceğimi hissediyordum. Şehrin Yansımasını gözlemleyerek (her zaman bilinçli olarak değil), dinleyerek, hatırlayarak ve unutarak, deneyimli bir gezgin gibi yolculuk yapabilirdim. Şehrin Yansımasındaki tek mezarlık, anıların diriltildiği, özüne dokunulmadan düşünceler ve değişikliklerle yeniden giydirildiği mezarlıktır. (Gerçeklere sadık bir otobiyografi, işin özünü kaydetmeye çalışır. Yenileme ve değişiklik, kurgu malzemelerinin bir parçasıdır.)

Yeni Zelanda'ya dönmemem konusunda öğüt veren ve dönmeyi seçtiğimi kabullenen Doktor Cawley bana başkalarının istediği gibi değil, kendi istediğim gibi yaşamam gerektiğini, insanlarla "kaynaşmak" gibi bir zorunluluğumun olmadığını, eğer istersem yalnız yaşamamın –ve yazmamın– benim için ideal yol olduğunda anlaştığımızı hatırlattı.

Biletimi gidiş-dönüş almamı da tavsiye etti.

Sonunda insanın anayurdunu sonsuza dek terk etmesinin bir güç, bir zayıflık ya da ikisi birden olduğunu anladım; bu, sanatçıya bağlıydı ve Şehrin Yansımasında işlenen malzemelere ekleme yapmak için kullanılabilirdi. Kurgu yazarının sürgünde olmasının, özellikle de yazar, edebiyat geleneğini yeni oluşturmaya başlayan bir ülkeden geliyorsa, bir engel oluşturabileceğini biliyordum. Yazar (eğer "yazar" diye bir kişi varsa) bütün hayatını çok uzakta kalmış sisli çocukluğuna bakarak geçirebilir ya da manzarayı tarif eden, sonra oradan ayrılan bir gezi yazarına dönüşebilir, söktüğü bitkileri cebe indirir, kendisinden ve derisi yüzyıllık ağaçlarda asılı kalan insanlardan kopartılıp kurgusal bir dünyaya dönüştürülmüş bir dünyanın çığlıklarını duymadan denizi ve gökyüzünü siler. Bu, dürüst bir şekilde tarif edilen ve dönüştürülen bir anayurdun çığlığıdır.

Yazar yeni toprakların dilini benimsemediği sürece dilin durmadan ihanete uğradığını biliyorum (dil de yazara ihanet edebilir, ama ihanet eden yazar olmamalıdır.) Yeni Zelanda'ya dönüp Suffolk'ta geçen *Uyumlu Adam* romanını yazdığımda keskin gözlü bir eleştirmen, *Orwell Irmağı*'ndan yanlışlıkla *Orwell Nehri* diye bahsetmeme dikkat çekti; benim kullandığım Yeni Zelanda ifade biçimiydi (Rakaika Nehri, Waitaki Nehri, Clutha Nehri), İngiliz ifade biçimi değil – Thames, Humber, Orwell Irmakları.

İnsan nerede yaşarsa yaşasın, gittikçe artan "dünya görüşü" ihtiyacı içinde, anayurtta yaşamak ya da yaşamamak eşit kazanımlar ve anlayışlar getirebilir. Hangi topraklar olursa olsun gerçekleri çekip çıkarmak ve ifade etmek, ister olgu, ister kurgu gerçekliği olsun, her zaman zorludur.

Bir Heykeltıraş'a Mektup'un birkaç bölümünü yazmıştım. Yeni Zelanda'ya dönüş biletimin ücreti "isimsiz bir bağışçı" tarafından ödenmiş olsa da (bu bağışçının Charles Brasch olduğundan kuşkulanıyordum ve sanırım doğruydu da), bir kişidense bir kuruluştan para almayı tercih ederdim. Dönüş biletimi ve Kensington'daki dairenin kirasından kendi payıma düşeni ödeyecek kadar param vardı, ama Yeni Zelanda'da herhangi bir para kaynağı bulma olasılığım yoktu. O yüzden Edebiyat Fonu ödeneğine ya da 1964 yılı için Edebiyat Bursu'na başvurdum.

Yolculuk biletimi, yani Londra'dan kalkıp Panama Kanalı'ndan geçerek Auckland'e giden tek sınıflı *Corinthic* gemisinde tek kişilik bir kabin ayırttım. Bir daha asla deniz yolculuğu yapmamam tavsiye edilmişti, ama iyi bir denizci olma konusundaki umudumu yitirmemiştim.

Londra yıllarım nereye kaybolmuştu? Neden hiç Stratford-on-Avon'a gitmemiştim? Brontë'lerin memleketine? Hardy'nin memleketine? Stonehenge'e, Tintagel Kalesi'ne, Tintern Manastırı'na? Göller Bölgesi'nde bir hafta geçirmiş, Buttermere'e giderken Sour Milk Şelalesi yakınında bir gece kamp yapmıştım. Wordsworth'ün, Coleridge'in, Shelley'in bildiği yerleri ziyaret ederek bütün gün tepeleri dolaşmıştım.

Londra'da yaşarken kendime çok şey katmıştım. Nükleer Silahsızlanma Kampanyası'nın yükselişini ve gücünü, paskalya bayramında Aldermaston'a yapılan yürüyüşleri, Süveyş krizini, Macar devrimini, parlamento skandallarını görmüştüm. "Mutfak lavabosu" akımından tiyatro yazarlarının ve ressamlarının, Karayipli ve Kuzeyli romancıların ilk işlerini görmüştüm; aralarında en sevdiklerimi bulmuştum; onlar da zaten beğendiklerimin yanında yerlerini almışlardı. City Lights Yayınevi'nin Beat Kuşağı şairlerini; Ted Hughes'u, Sylvia Plath'ı (yakın zamanda ölmüştü); William Golding'i; Samuel Selvon'u; Iris Murdoch'u, Albert Camus'yü, Sartre'ı, Duras'yı, Sarraute'u, Robbe-Grillet'yi okumuştum... *Geçen Yıl Marienbad'da* filmini ve Hindistan yapımı yeni filmleri seyret-

miştim. *Üç Kızkardeş*'in Rusça temsilini izlemiştim... St. Pancras Salonu'nda Londra Mozart Çalgıcıları'nı, Bach Çalgıcıları'nı ve Kathleen Ferrier'yi (ölmüştü) dinlemiştim. İlginç bir şekilde Bertrand Russell'ın ilk aşkıyla yazışmıştım. Kentish Town'daki dairede yaşayan kütüphaneci, benim için Britanya Müzesi okuma odasına bir bilet ayarlamıştı. Kısacası, Londra günlerim deneyimlerle doluydu – müzeler, galeriler, kütüphaneler, insanlar. Hepsinin altında da Doktor Cawley ile görüşmelerim sayesinde kendi yerimde giderek güçlenişim yatıyordu; Doktor Cawley'i ısmarlama iş yapan bir terziye benzetiyordum, hayatımın dikişlerini sağlamlaştırmak için yardım ediyordu, ben de giysiyi üzerime giyip deniyordum. İbiza ve Andorra'daki deneyimlerim de giysinin kumaşına işlemişti. (Güney Fransa'daki kürk dükkânından, El Vici Mario'dan sevgi dolu bir mektup almıştım, ama adresi okunmuyordu; o yüzden mektuba cevap vermekten kendimi mazur gördüm.)

Tanıdığım ama burada anlatmadığım bir sürü kişi var; hâlâ hayatta olduklarından, haddimi aşıp başkalarının öykülerini anlatmak istemedim ve bu anlatıyı kendi öykümle sınırlandırmaya çalıştım. Ölenler hakkında yazmak başka bir konudur çünkü ölüler öykülerinden feragat etmiştir. Yine de insanın kendi kurgusundan uzakta yaşamasının bir tehlikesi vardır; çünkü insan uzaklığı ölümle çok kolay bir şekilde eşit tutar ve bir öykünün özgürlüğünü düşünüp sevinç duyarken, birdenbire, Şehrin Yansımasında gereken dönüşümleri hiçbir zaman geçirmemiş gerçeklerin yarattığı kısıtlayıcı etkiyle yüz yüze gelir. Yazar, bu dünyada güvenli bir noktada durmanın ve kurgunun seçilmiş bir bileşeninin üzerine uzaklık-ölüm iksirini serpmenin, Şehrin Yansımasının zorlu ve ıssız yerlerinde de aynı dönüşümün gerçekleşmesine yol açabileceğini varsaymıştır. Anlık kurgu, anlık gelecek kadar çelişkilidir.

Londra'yı bütün sakinleriyle paylaştığım bir ev olarak görüyordum, burada yaşamak benim için geniş bir ailede yaşamak gibiydi. Ve sonunda oraya veda ettim. Ayazı, buzu, el ve ayakların soğuktan şiştiği korkunç kışları dört gözle bekledim. Yaprakların kıvrılıp dökülmesini ve parkların demir korkulukları boyunca sürüklenmelerini seyrettim. Güneşin kan kırmızısına döndüğünü ve kışın hırpaladığı park çimenlerinin üzerinde dik durduğunu gördüm; insanların yeni bir acelecilikle yürüyüşünü, eğer karanlıktan ve soğuktan kaçacak bir evleri varsa hızla evlerine gidişlerini seyrettim;

evleri olmayanlarsa ısınmak ve korunmak için bankalar ve sigorta binaları gibi insansız yerlerin kapı aralıklarına ve –büyük tren istasyonları yıkılmadan ya da bankları kaldırılmadan önce– tren istasyonlarının ve otobüs terminallerinin koltuklarına ve Strand'den aşağı, nehir kenarındaki kemerlerin altına sığınıyorlardı. Sonra karanlık olunca Londra'daki yeni hayat, pırıltılar, taksilerdeki ve cilalı, koyu renk arabalardaki insanlar... başıboş dolaşıp gökyüzüne doğru bağıran uyumsuzlar... ocak ayının karanlık günleri... baharın gelişi... haziran, tozlu temmuz, ağustos, bir kez daha aynı döngü. Mevsimler, Yeni Zelanda'nın kırsal bölgelerinde olduğu gibi milyonların yaşadığı şehirde de akrabalarım haline geldi. Burada, insanın yıkma ve yaratma gücüyle paylaşılan hayatların kanıtları vardı; ne kadar dikkatlice planlanmış olursa olsun bir şehrin inşasının parçası olan onarılamaz ve bazıları feci olan hataların etkileri, insanların yol yordamını aydınlatan, kaynağını güneşten almayan ışık huzmeleriydi. Bu arada değiştirilen, zarar gören ama tekrar eden mevsimler, şehri gözetmeye devam ediyordu; mevsimler de bir bakıma kendi evlerindeydi, kendi ortamlarına uyum sağlamışlardı. Uçsuz bucaksız bir şehir olan Londra'nın etkisi, Şehrin Yansımasının karmaşıklığının yalnızca bir işareti sayılır; buna rağmen hayatımı, beni bırakmayan ve bırakmayacak düşünceler ve imgelerle doldurdu, ta ki ben, bir mevsim olarak kaçınılmaz değişikliği kabul edene, belleğimin yaprakları aşağı sürüklenip Şehrin Yansımasının zengin toprağının bir parçası haline gelene kadar.

Londra'dan ayrılışım hüzünlü ve tuhaftı. Yeni Zelanda'dan gelirken yaptığım yolculuğun anıları, Wellington'da, rıhtımdaki sundurmadan el sallayan babam, Vere Enişte ve Polly Hala, kâğıt şeritler, geleneksel olarak *İşte Vakit Geldi*'nin çalınması, tepelerin uzaklaşmasını seyrederken içimi kaplayan korkuyla karışık endişe ve geri dönüş olmadığını fark ettiğim zaman hissettiğim macera duygusu aklımdaydı. Londra'dan ayrılırken bu sefer nasıl olacağını hayal etmeye çalıştım. Rıhtım, gemiye biniş, Thames'ten ilerleyip açık denize ulaşmak... ama tek ailemin şehrin kendisi olduğu yerde bana veda edecek tek bir insan bile yok muydu?

Yeni Zelanda'dan yedi yıl uzak kalmıştım ve bunun son birkaç yılında tamamen yazı yazmakla meşgul olmuş, zamanımı yazmakla, tek başıma yürümekle ve sinemalarda hayal kurmakla geçirmiştim. Bir Londra rıhtımında durup hüzünlü bir şekilde el sallayarak veda

etmeyi isteyecek hiç yakın arkadaşım yoktu. Yola yalnız başıma çıkma durumunu yaşamak istemediğimden, benim için okuma odasına bilet bulan kütüphaneciye, bir mahsuru yoksa beni "uğurlayabilir mi" diye sordum. Kabul etti. Menajerim Patience Ross bana Victoria İstasyonu'nda veda etti ve tren Doğu Londra rıhtımına vardığında, kütüphaneci Millicent oradaydı; bana hoşça kal demek için öğle tatilini uzatmıştı. Gemide akşamüstü çayı içtik. Ona teşekkür ettim. İşine geri döndü. Motorlar çalışmaya başlarken, son vedalar edilirken ve gemi Thames boyunca ilerlemeye başlarken çevreme, aklı başında ve dingin yolculara baktım. Müzik çalan bir bando ve kâğıt şeritler yoktu. Yolcuların bazıları sanki kaderlerine yolculuk yapacak gibi görünüyordu; kuşkusuz birçoğu son vedalarını eden ve bir daha dönmeyecek olan göçmenlerdi. İnsanların yüzlerinde beklentiden çok endişe, bir yere gitmek yerine bir yerden uzaklaşan bir yolculuğun kesinliği vardı.

Kendime acıma durumunu (Londra'da geçen onca yıldan sonra, birisinden bana hoşça kal demesini istemem gerekiyor!) kısa sürede atlatıp, rıhtım binalarına ve rıhtım çevresinin karanlık ıslaklığına merakla baktım. Babamı ve Sexton Blake kitaplarını, alacalı kâğıda basılı cep kitaplarını, Londra rıhtımındaki suç mahallerini ve başkarakter Tinker'in "Evet, patron" sözlerini düşündüm. Rıhtımların tarif edilmesinin babamın ne kadar hoşuna gideceğini ve eğer ona yazıp Tinker ve Sexton Blake'in rıhtımda aşağılık bir karakterle, onlara bir "ihbar" verecek "muhbirle" buluşmalarını hayal edebildiğimi söyleseydim, belirgin bir mesaj olmasa da telefon telinin hareketini hisseden birisi gibi minnettar hissedeceğimi düşündüm.

Ve bu yüzden gemi açık denize doğru yol alırken düşündüğüm şey Londra'nın binaları, Tate Galerisi, yeni edebiyat veya Londra'da yaşamanın heyecanı değil, yazınsal yetersizlikleri ne olursa olsun yine de kurgusal karakterler olan, bayağılığa batmış ırkçı stereotipleri Tinker ve Sexton Blake ve "patron"ları, "efendim"leri ve "beyim"leriyle ucuz, kötü yazılmış dedektif öykülerini genç kızken babamla paylaşmış olmamdı. Bana Londra'dan veda eden Dickens ya da Lamb ya da Samuel Pepys bile değil, Sexton Blake ve sadık uşağı Tinker'di. Ben de buna karşılık son kez babama el sallayarak hoşça kal diyordum; o da belki Baker Sokağı'ndan Tinker ve Sexton Blake'le rıhtım kenarında bir araya gelip kurguya sığınıyordu.

22
Dönüş

Açık denizde yalpalamamızla birlikte anında başlayan deniz tutması, serin rüzgârın estiği güverte seviyesindeki bir kamaradan ya da dışarıdaki bir şezlongdan çok da umutsuz görünmüyordu. Genç bir adam güverteye çıktığında sessizce bir şezlongda oturuyor, yemek yiyip o korkunç halsizlikten kaçınmak için bir yol bulmaya çalışıyordum.

"Doğum günü pastamdan bir dilim ister miydiniz?" diye sordu adam. "Annem benim için yaptı."

"Ah, teşekkür ederim" dedim. Londra'dan ayrılalı iki gün olmuştu ve yanımda getirdiğim bisküviler hariç hiçbir şey yememiştim.

Genç adam yanıma oturdu. Adı Albert'tı ve nükleer fizikçi olduğunu, Yeni Zelanda'daki bir üniversitede göreve başlamak için yolculuk ettiğini söyledi; orada jeofizik, yanardağlar ve depremler üzerine yoğunlaşmayı umuyordu.

İyi huylu, çekingen ve soluk benizli, yirmili yaşlarının sonunda genç bir adamdı ve o günden sonra ne zaman kamaramın dışındaki şezlongda yerimi alsam, er ya da geç ortaya çıkıyor, yanıma oturup benimle konuşuyordu. Bana yemek salonundan yiyecek bir şeyler getirdi; bir süre sonra, geminin derinlerindeki yemek odasına yolculuk yaparak mide bulantımı artırmadan hayatta kalmama yetecek kadar yemeği tepsiye koyup getirmeye başladı.

Ona yazar olduğumu ve yedi yılı uzakta geçirdikten sonra eve döndüğümü söyledim, ama kitaplarımın ismini sorunca, adlar konusundaki neredeyse ilkel çekingenliğim, isimlerini söylemekten beni alıkoydu. Sıklıkla söylendiği gibi eğer şairin rolü adlandırmaksa, o zaman kitapların isimlerini adlandırmaktaki çekingenliğimi, adlandırılanın güç kaynağını azaltıp sözlere akıtmaktaki isteksizliğimi anlıyorum.

Albert, yolculuk boyunca bana bakan ve eşlik eden kişi oldu. Sohbeti ilginçti. Dünyanın yapısı konusuna meraklıydı, ben de hevesli bir dinleyiciydim. Hayatını sorular sorarak ve bazılarını yanıtlayarak geçirmişti. Karada yalnız ve hasta olmak sıkıntılıdır, ama gemide, eğer insan denizyolu şirketinin broşüründe cezbedici bir şekilde sergilenen yemekleri yemek için yemek odasına gidemiyor, filmleri seyredemiyor ya da oyunlarda ve dansta yer

alamıyorsa, yalnızca şezlongda tembellik edebiliyor ve bir şiire ya da hayale yolculuk yapamıyorsa perişanlık daha da artar. Bilgiyle dolu Albert, gemideki hayata ve bilim dünyasına dair haberler getiriyordu. Üniversite günlerimde okul takvimlerini inceleyip bilim müfredatını okurken "Isı, Işık ve Ses" konusunun heyecanını ve gizemini hissettiğimi ve "Bu, kuşkusuz bilim insanlarının olduğu kadar şairlerin, ressamların, bestecilerin de ilgi alanı, ama neden yalnızca bir avuç öğrenci için ayrılmış?" diye düşündüğümü hatırlıyordum. Bu gizemin ve büyünün cazibesine kapılıp fizik konulu kitaplar ödünç aldığımı ve sayfalarını açınca okulda öğrendiğim matematik ve kimyanın çok ötesinde bir duvar gibi sayılar ve sembollerle karşılaştığımı hatırlıyordum: Babamın gayda müziği kitabını, sanki bir kitap gibi (*gerçekten* de bir kitaptı aslında) okumaya çalıştığım zamankine benzer bir hayal kırıklığı uyandıran, anlayamadığım cümlelerdi bunlar. Nasıl olurdu da herkese ait olan Isı, Işık ve Ses, kendisini bizden bu kadar uzaklaştırırdı? Zihnimin sınırlarının, merakımın ve hevesimin hayal kırıklığıyla karışık, donuk bir öfkeye dönüştüğünü hissettim. Hayal ettiğim şeyin doğru olmadığını görüp, kendi kendime durumu kabullendim; daima ısı, ışık ve sesle yaşayan ben, onların gizemlerinden hariç tutulmuştum.

Bu yüzden bana otuz bir gün boyunca "gerçek" bir fizikçinin eşlik etmesi, benim için nadir bulunan bir hediyeydi; bu sessiz ve utangaç adam, Dostlar Cemiyeti'nin bir üyesi, ünlü bir şairin yeğeninin çocuğu, nükleer santralde çalışmış bir barışçı ve nükleer silahsızlanma mücadelecisiydi ve hayatını şiddetli yer hareketlerini, ateş ve kül püskürmelerini çalışmakla geçirmişti ve en son buluşu bir *güvenlik fünyesi*ydi: Konusu olan Isı, Işık ve Ses gibi, kendisi de yaşayan bir çelişki yumağıydı.

Gemi farklı limanlara yanaşıp hareket etmesi durur durmaz mide bulantım yok oldu ve Albert'la karaya çıktık. O, toprağın, suyun ve gökyüzünün oluşumunu anlatıp Nasıl, Ne, Nerede diye sorup yanıtlarken, ben de hevesle dinledim. Ve yolculuğun sonunda, Albert'ın gemideki varlığının şans, rastlantı ya da gizemli bir ilahi takdir sayesinde, hayatta kalmamı sağladığını hissettim.

Sonunda Hauraki Körfezi'ne girdik ve parlak yeşil çimenlerin (yaprak yeşili miydi? zümrüt yeşili mi?) ve olduğu gibi kalmış daha koyu renkli yerel ağaç dallarının önünde sıra sıra dizili pem-

be, sarı, mavi, yeşil, bazıları çizgili akide şekeri gibi (on yıl önce olsa "şekerleme" derdim) beklenmedik şekilde renkli evlerle dolu koyları yavaşça geçtik. Evlerin şekerci dükkânı gibi boyandığını ve uzakta değil de insanın hemen elinin altındaki, başının yanındaki mavi gökyüzünün sonsuz derinliğini, o paylaşılan gökyüzünü unutmuştum.

"Auckland çok güzel, değil mi?" dedi birisi.

"Güzel, değil mi?"

Ve işte Auckland'in hiç unutulmayan ışıkları karşımdaydı, dağları olmayan bir şehrin dağ ışıkları gibiydi ama daha yumuşaktı, canlı mavi ve mor ve gri akıntılarla doluydu ve insan suyun içinde hareket eder gibi ışığın içinde rahatlıkla ilerliyordu.

Gümrük ve sağlık müdürlüğünün teknesi gelince, gemiye basın üyeleri de çıktı. Benimle konuşmak istediklerini duyunca çok şaşırdım. Yedi yıl boyunca yurtdışındaki ve Yeni Zelanda'daki birçok kitabımın yayınının *denizaşırı şöhreti* diyebileceğim bir şöhret yarattığını ve bu yüzden görünüşe göre *Yeni Zelanda içindeki* şöhretten daha çok değer verildiğini fark etmemiştim. Yeni Zelanda'da yaşayan seçkin yazarların şöhreti genellikle *yalnızca Yeni Zelanda içinde tanınan* ifadesiyle nitelendiriliyordu. (Jet uçaklarının ve *uluslararası* olarak bilinen havaalanlarının inşa edilmesi, *denizaşırı* kelimesinin sıfat olarak saygınlığının azalması ve yerini *uluslararası* kelimesinin almasıyla sonuçlanmıştı – *uluslararası şöhret*.) Ayrıca orada olmadığım için bu şöhretle eşleştirilebilecek bir kişi bulunmamıştı; eve dönüşümle fikirler ve varsayımlardan oluşan baraj üzerime patlamıştı. Bunun hiç de farkında değildim. Eve döndüğümde anladım ki beni farklı şekillerde, ünlü, zengin, görmüş geçirmiş, aklı başında, deli bir kadın ve kaçınılmaz olarak oradan ayrılan çekingen ve isimsiz kişiden farklı birisi olarak görüyorlardı. *Denizaşırı* bir ülkede yaşayıp çalışmamış mıydım? Kitaplarım *denizaşırı* ülkelerde dikkat çekmemiş miydi? Neden, diye sordular bana, sanki olası bir nedeni yokmuş gibi, Yeni Zelanda'ya dönmek istemiştim ki?

Belki de tembel insanlarız; edebiyat dünyası da tembel ve kendi yargısını Yeni Zelanda içinde riske atmak yerine denizaşırı ülkelerden şöhretler toplamayı tercih ediyor.

Gemi yanaştı. Albert'ı karşılamaya söz veren nükleer santralden eski iş arkadaşı, yerine kızını göndermişti. Babasının kanserden

ölmekte olduğunu söyledi kız. Nükleer santrali ve ne kadar güvenli olduğunu merak ettim; çünkü başka iş arkadaşları da ölmüştü.

Beni kız kardeşim, kocası ve çocukları karşıladı ve yeni Liman Köprüsü'nden arabayla geçirerek ("Bak, işte Liman Köprümüz") Northcote'a götürdüler. Güneye, Oamaru'ya ve Willowglen'e gidene kadar kalmam için orada benim için küçük bir karavan kiralamışlardı. Gordonlar'ın yaşadıkları bir zamanlar uzun kauri ağaçları ve ormanlıkla çevrili yerde, şimdi sıra sıra evler ve dönümlerce beton vardı, eskiden ağaçlıklı olan ıslak yol kenarları şimdi boştu. Gordon'ların çocukları artık ergendiler ve Pamela ortaokula gidiyordu. Televizyonda *Bonanza*'yı ve *Araba Konvoyu*'nu seyretmek için küçük evi doldurup yerlerini alıyorlardı.

Frank Sargeson'ın Esmonde Sokağı'ndaki evine yürüyerek gitmeye karar verdim. Northcote'ta rıhtım kenarındaki bir koru hariç bütün ağaçların ortadan kaybolduğunu ve ineklerin, atların, sazhorozlarının bir zamanlar yalnız yürüyenlere baktığı Takapuna'ya giden kır yolunun her iki tarafında şerit halinde evlerin sıralandığını keşfettim. Bu arada Frank'in evine giden yolun eskiden mangrovlar, bataklık ve denizle çevrili olan son bölümü genişletilmiş, bataklık doldurulmuş, arazi "geri kazanılmış" ve üzerine Liman Köprüsü'ne giden bir yol inşa edilmişti. Herkesin "geri kazanılmış" topraklardan, "arzulanan" mülklerden, arazi fiyatlarından, manzaralı ve manzarasız arazilerden bahsettiği bir dünyaya birdenbire itilince dokunulabilecek, ölçülebilecek, görülebilecek ve fiyat biçilebilecek her şeye karşı yeni bir tür açgözlülükle karşılaştım. Dışarı doğru bakan ve bir *manzara* için dua eden, para ödeyen yeni bir şehirdeydim. Ve hiç kimse o ünlü "geri kazanımdan" önce toprakların neye ya da kime ait olduğunu söylemiyordu.

Frank'in evi, artık neredeyse değerli "gayrimenkul" olan alana inşa edilen "ev üniteleriyle" çevrilmişti. Tatlı paraziti olan hanımeliyle kaplı ve durmadan büyüyen çalılığı temizlemek için eğilince ve artık bir dünyadan diğer bir dünyaya atlama tahtası gibi duran beton döşeme taşlarıyla kaplı patikayı adımlarken hüzünlendim; ters duran boş kavanozun altına sıkıştırılmış bir parça yeşil kâğıda çiziktirilmiş o tanıdık mesajın olduğu arka kapıya doğru ilerledim. *Janet. Üç buçukta döneceğim.* Ve öpücük anlamında bir çarpı işareti.

Kapıyı itip açtım. Kendimi geri dönen bir gezgin gibi hissediyordum. Taslak metinlerin ve kitapların sayısı artmıştı; bu arada

–bir zamanlar artık ölmüş olan teyzelerine ait olduğunu hatırladığım– büyük bir kitaplık, köşedeki yatağı mutfak tezgâhından ayırıyordu. Şezlong gibi kullanılan ve sırt kısmının eğimi tahta bir çubukla ayarlanan yeni bir büyük tahta iskemle vardı. Üzerinde mürekkeple yazılmış bir yığın taslak metin olan bir yazı tahtası, tezgâhın yanındaki bir başka sandalyenin yanında duruyordu. Sıra sıra meyveler, grup grup biberler ve çekirdekler hâlâ pencerenin içinde ve tezgâhın üzerindeydi. Sunta kaplı tavandaki nem halkası genişlemişti, hâlâ daire şeklindeydi ve kenarı girintili çıkıntılıydı. Tezgâhın tahtasının, –kitaplarla kaplı– sabit masanın, sandalyelerin, şömine rafının, kapının, karyolanın, pencere içlerinin ve çerçevelerin görüntüsü daha yumuşak ve eskiydi; sanki her bir gün, yüzeylerinden geçmiş, üzerlerine eğilip onları ellemiş ve hatta artık altın renkli olan ahşaba küçük darbeler vurmuştu.

Frank evin köşesini dönerken fazlasıyla büyümüş bitkilerin hışırtısını duydum. Yedi yıl sonra karşılaşmamız konusunda onun da benim kadar kaygılı olduğunu hissettim. Tedirginliğini görebiliyordum, ama karşılaştığımız zaman, ikimiz de eskiden nasılsak öyle olduğumuzu anladık; yedi yıl aradan sonra bile karşılıklı yakınlığı hissettik. Aramızdaki gerginlik hafifledi.

Frank, tezgâhın arkasında çay hazırlarken aceleyle, "Biliyorsun, kıskanmıyorum. Kıskanmıyorum" dedi.

Onun da "denizaşırı şöhreti" sözlerinin tuzağına düşmüş olduğu ve yedi yıl önce barakada kalan korku dolu J.F.'den farklı bir kişi görmeyi umduğu için şaşırmıştım.

Sonra, "Gördün mü?" diye sordu.

"Neyi gördüm mü?"

"Barakayı. Yıktırmak zorunda kaldım. Sıçanlar istila etmişti ve yıkılacak gibiydi. Eğer istemiyorsan görmek zorunda değilsin. Biliyorum, seni üzecek."

Frank'in hiç bitmeyen ilgisi beni çok etkilemişti ve baraka için hiçbir şey hissetmemek beni utandırmıştı. Son gördüğümde genç olan papaya ağacının bilmediği yön, zaman ve hava şartları ile ilgili deneyimlerini çoktan boğumlu hale gelmiş gövdesi ve bükümlü dallarıyla kayıt altına almıştı; upuzun ağacın yanından ot bürümüş bahçe boyunca yürüdük ("Hepsi gitti" dedi hüzünle). Yaşadığım ve yazılarımı yazdığım barakanın bir zamanlar olduğu moloz yığınına geldik; üzerinde çimen, ot ve yabani tatlı mısır bitmişti.

Son metin hariç bütün taslakları yaktığım halka şeklindeki yanık toprağı görebiliyordum. Üzüntü duymuyordum; yine de Frank'in duygularını ve beklentilerini dikkate alarak içimi çektim. "Ah, çok üzücü" dedim. İşte o zaman kendimi üzgün hissettim, ama Takapuna'dan ayrıldığım zaman barakayı kaybetmiş olsam da, orada geçirdiğim zamanın anısını içimde saklamıştım; hayatımın en değerli zamanlarından birisi olduğunu biliyordum: Şimdi yok olan maddeler hiçbir şey değildi.

Sonra Frank bana Harry için inşa ettiği odayı gösterdi, beyaz üzümlerin şimdiden salkım salkım asılı olduğu asma çardaklı ayrı bir girişi vardı.

"Tadına bak" dedi, üzüm dolu bir dalı çekerken. "Bunları gazeteci oğlana veriyorum."

Üzümler küçük, sert ve acıydı.

Sonra Frank, arkadaşlarımız, tanıdıklarımız, ziyaretçiler ve evini işgal eden zıpır gençlerden bahsederek yemek pişirdi.

"Peki Karl ve Kay Stead?"

Onlardan haber verdi.

"Maurice ve Barbara Duggan?"

"Jess ve Ernest Whitworth? Jack? Harry? Reece Cole ve Christine? Tony Stones? Kevin Ireland? Ian Hamilton? Werner ve Greville? Odo Strewe? Hani o ufak tefek esmer kadın, hatırlıyor musun, buraya yalnızca bir kere gelmişti ve sen de eğer evlenecek tipte birisi olsaydın onunla evlenmiş olacağını söylemiştin?"

"Bayan Ansell mi?"

Ondan haber verdi. Herkesten haberi vardı. Bob Lowry, Glower, Curnow, Shadbolt, Nigel Cook, Jimmy, Clarrie, Ted Middleton, Dennis McEldowney... Herkes. Ya Frank Haig? Vesaire, vesaire. "Ve Charles Brasch?"

Bana bütün haberleri, şehir dışına ve Auckland'e dair haberleri verdi; şehir dışı haberler belli biraz daha azdı, özellikle de Cook Boğazı'nın ötesindense. Yeni yazarlardan da bahsetti, birçok yeni yazardan. "Uluslararası bir şöhretin olabilir," dedi, "ama biliyor musun Janet, bizim *modamız* geçti."

Belki de haklıdır, diye düşündüm.

Zihnimde *Dönüş* diye etiketlenmiş bu bir tomar kâğıdı tutuyorum: Bazı kâğıtlar solmuştu, bazılarının yazıları hâlâ tamamen ortadaydı. Frank, Esmonde Sokağı on dört numarada benim için

her zaman bir yatak olduğunu söyleyerek nerede yaşayacağımı sorduğu zaman, 1964 yılı için Edebiyat Bursu'na yaptığım başvuruyu anlattım. Willowglen'deki işleri toparlamak için oraya döneceğimi söyledim, sonra Auckland ya da North Shore'da yaşayıp yazılarımı yazmak için bir oda bulacaktım. Bu süre içinde kız kardeşimin Northcote'taki bahçesinde duran iki buçuk metrelik karavanı kullanabilecektim.

Willowglen ziyareti acildi. Abim mektup yazıp, eve defalarca hırsız girdiğini söylemişti: İki kişilik yeni bir çift battaniye çalınmıştı. Başka eşyalar kayıptı. Ev eşyalarından bahsedilmesinin yarattığı yoğunluğu hissedebiliyordum. Kabullenmenin şaşkınlığı içinde Şehrin Yansıması için hâlâ pasaportum olduğunu ve yeteneğim ne kadar az olursa olsun, cümlelerim ne kadar aksarsa aksasın, orasının benim gerçek evim olduğunu biliyordum. Herkesin hayatındaki ve ölümündeki önemli olaylarla (dönüşler, kayıplar, kazanımlar ve şimdi de, eski evime yapacağım ziyareti beklerken ölülerin ve ölülerin eşyalarının uzun süredir peşinde olma ve onlardan kaçış) gece gündüz, kurgunun gerçek temeli olan insanın değiştirilemez bileşimiyle iletişim halindeydim. Hiç bilmediğim ama şimdi değerli olan, yumuşak ve beyaz yünlü Kaiapoi battaniyelerinin kaybolduğu ya da çalındığı haberi, ölüleri geri getirecek bir çığlığı içinde saklıyordu.

Bir sonraki gün Wellington'a giden gece treninde, sonra da Canterbury ovalarını ve somon nehrini geçip Oamaru'ya giden ekspres treninde yerimi ayırttım.

23
Willowglen

Oamaru'ya ulaşınca derhal gece için bir kulübe tuttuğum karavan kampına gittim. Sütçü dükkânından yiyecek aldım ve babam dükkânın dışında bayılınca en yakın akrabası olarak belirlenen dükkânın sahibi Bay Grant'e merakla baktım. Satın aldığım şeyler, Bay Grant ve babam, şimdi sanki paylaşmak için çok geç kaldığım bir ölümün sahibiymiş gibi, aldığım şeyleri dikkatle inceleyerek baktım.

Yürüyerek kulübeme dönünce çalılıkların arkasına saklanıp bana bakan genç bir adam gördüm. Bana doğru geldi. Yerel gazetede çalışan bir muhabir olduğunu ve eyalet gazetesi de beni aradığından, benimle konuşmak için ilk şansı ona vereceğimi umduğunu söyledi. O da, benim hakkımda gerçekdışı bir imge oluşmasına neden olan "denizaşırı şöhret"ten etkilenmişti. *Denizaşırı* yaşama ayrıcalığını tatmış Yeni Zelandalı yazarı bulmak, ona bakıp değerli taşlarını paylaşmak için gönderilmişti. Üzerime yapıştırılmış simler yüzünden mahcup olmuştum. Muhabir, umduğu zenginlikleri taşımadığımı kısa sürede keşfetse de, öyküyü ilk yazan olduğu için mutluydu: "Oamaru'lu Yazar Geri Döndü". Parkta yürüdük. Japon bahçesinde otururken fotoğrafımı çekti. Çocukken Polly Hala'nın diktiği kabarık kollu yazlık giysilerimizi giyinip aynı köprünün yanında "şipşak" fotoğrafımızın çekildiğini hatırladım.

O gün ayrıca, bana Willowglen için planlarımı soran avukattan oranın anahtarlarını aldım. Abimin evleneceğini ve bir eve ihtiyacı olduğunu söyledi. Evin değeri düşüktü, avukat kimsenin onu satın almayacağına emindi ve bu yüzden satıştan elde edilecek paranın bölünmesi konusunda pek bir beklenti yoktu. Bana, kendi hissemi satmamı ve önerdiğim gibi hibe etmememi öğütledi. Babamın, evi benim almamı istediğini söyledi. Kendi payıma düşeni abime vermeye çoktan karar vermiştim; çünkü az parası olduğunu ve ayrıca hayatı boyunca benim kadar şanslı olmadığını biliyordum.

Yine de öncelikle Willowglen'i, bahar aylarındaki haliyle görmeliydim. Deniz kıyısındaki Oamaru, nüfusu on bine ulaştığı için artık bir şehir olarak ilan edilmişti; fakat deniz sesini duyurmak için tıpkı eskisi gibi feryat ediyordu ve şehri adeta insanların kulaklarına şarkı söyleyen bir deniz kabuğuna dönüştürüyordu. Terk edilmiş Willowglen'e tek başıma dönüşüm, yapraklı ağaçların yeşili ve "aşağı düzlükteki" eskiden narin görünen çam ağaçlarının sülueti sayesinde nispeten kolay oldu. Çam ağaçları ilk bakışta çok şaşırtıcı gelmişti; çünkü kıyıdaki dalgakırana çarpan dalgaların uzaktan gelen kükreme sesiyle birlikte neredeyse, Eden Sokağı'ndaki tepenin üzerinde bulunan "ikinci *fidannık*" kadar ürkütücü, karanlık bir orman haline gelmişlerdi. Willowglen'in araba yolunu ayrıkotları bürümüştü ve oraya eski araba ve soba parçaları, yük arabası kalıntıları atılmıştı. Eden Sokağı'ndan taşındıktan sonra resimlerin ve ağır mobilyaların depolandığı kulübe kendi üzerine yıkılmıştı ve

açık havaya maruzdu, resim çerçeveleri ve masa ayakları, yıkıntıların arasından hâlâ eğik bir şekilde uzanıyordu. Ahırı, kümesi ve eski domuz ağılını baldıranlar kaplamıştı, elma deposu yavaş yavaş dökülüyordu; tahtaları sarkmıştı, sanki aylar ve yıllar onları işe yaramaz kollar ve bacaklar gibi parçalayacak kadar şiddetle geçmiş gibi bir ileri bir geri sallanıyorlardı. Belki de Siggy'nin ailesinden yabani bir siyah kedi, alıç çalılığının içinde pusuda bekliyordu. Siggy kısa süre önce, on sekiz yaşında ölmüştü.

Patikadan yukarı, yaşlı "hayalet" çam ağacının, sarkık karanlık dalları olan o devasa çamın altından yürüdüm. Sundurmayı ve geçen senenin ezilmiş armutlarının üzerine basarak ve hatta armut çiçeklerinin arasında, artık onları toplayacak kimse olmadığı için hâlâ ağaca tutunan birkaç tane buruşmuş ve küçülmüş armut görerek tepeye yaslanmış kulübeyi geçtim. Demirden eski ayakkabı kalıbı hâlâ orada, arka kapının hemen dışındaydı; Kensington'dayken hatırladığım gibi, babamın iğrenç balık kokulu ve içi kabuk kabuk kuru balık pullarıyla kaplı olta çantası ve Waitaki'nin, Rakaia'nın ve Rangitata'nın çakıl yataklı sularında yürümek için giydiği yüksek lastik çizmeleri de oradaydı. Arka kapıyı açıp içeri girdim. Orayı bu şekilde bulmayı beklemiyordum, ama başka nasıl olabilirdi ki? Babamın pijamaları bir iskemleye asılıydı. Ağ kısmı hafif kahverengi lekeli, uzun paçalı krem rengi Mosgiel donu yerdeydi; hatta son çay fincanı tabağının içindeydi, fincanın dibindeki çay kalıntısı, porselenin içinde kurumuş, kahverengi bir halka oluşturmuştu. En son –iki buçuk ay öncesinden kalma– gazete, yarısı doldurulmuş kare bulmaca görünecek şekilde katlanmıştı, tükenmez kalem de çay fincanının yanında duruyordu. Mutfak ocağının içinde küller vardı ve kül tepsisi yarı çekilmiş, boşaltılmaya hazır duruyordu, bu arada düzgünce katlanmış pijamalar pirinç rafın üzerinde gece için hazır bekliyordu.

Tittups adlı kedimizin işediği, kokuyu Noel'de kullandığımız karanfil parfümüyle gidermeye çalıştığımız ve Waitaki müdiresinin, Isabel'in boğulması üzerine başsağlığı dilemek için geldiği gün oturduğu eski kanepe hâlâ bütün duvarı kaplıyordu, ki bu duvar, setin gür ayrıkotları, cezayirmenekşeleri ve balçık yataklarının içine, onları gözeten ağacın altına sığınmış geniş yapraklı küçük bitkilerle dolu olduğu, kulübenin ötesindeki gölge yapan tepenin tam karşısındaydı.

Annemin asla seçmeyeceği türden bir çaydanlık, fincan ve fincan tabağı desenleriyle dolu parlak kumaştan mutfak perdeleri yeniydi. "Babamın koltuğunun" yanındaki perdeleri açtım ve dışarı, patikanın ilerisindeki servi ağacına, oluklu tenekeden yapılmış çatının üzerinden beyaz tomurcuklu tuvalet güllerinin döküldüğü eski tuvalete baktım.

Uyumayı umduğum ortadaki yatak odasına girdim. Kitaplar ve çarşaflar etrafa saçılmıştı. Öndeki iki oda da kitaplar, gazeteler ve eski giysilerle doluydu; eskiden annemle babamın olan oda daha derli toplu görünüyordu. Orada yatağın üzerinde birtakım örtüler, yıllar önce Calder Mackay'den krediyle alınmış kuştüyü yorgan ve kullanılmayan şöminenin önünde, bakır boru gibi tuhaf görünüşlü bir elektrikli ısıtıcı vardı. Ön kapıyı açıp dışarı, çimenlikli yamaçtan eski meyve bahçesine, dereye ve "düzlüğün" bir ucuna baktım; abim eski bir kulübe bulup oraya taşımış ve bana anlatılanlara göre babamın en küçük kardeşi Charlie Amca, zaman zaman orada yaşamıştı. Ön kapıda durdum. Kapı eşiğinde otlar büyüyordu. İneğin ön kapıya gelip içeri baktığı zamanı hatırladım. Eski çamaşırhanenin yanındaki uzun servinin üstünde duran bir baykuş, insan varlığıyla irkilip, uyuduğu tünekten kanatlarını çırparak ötedeki otlağa doğru uzaklaştı.

Eve dönüşüm, önceden tahmin ettiğim gibi hüzünlü ve kasvetliydi; yine de Şehrin Yansımasından gelen Elçiyle, yani beni kurgusal evime yönlendirmek için zaten bekliyor olan ve beni izleyen benliğimle bunun öneminin keyfine vardım. Yaşamımda birçok defa bu kurgu hediyelerini almış ve onları bağrıma basmıştım. Artık Şehrin Yansımasında olan evimden, bu hediyeleri kulağı ve kalbi tatmin edip gerçeği talep eden dille paketlemek için çalışmaya devam edebilirim yalnızca. (Şehrin Yansımasında hayat boyu sürecek bir kiracılığın değerinin sınanması olan efsane ve söylencelerin bir bölümü olarak kolayca tanınamayanlar hayattaki olaylardır; şehri yenileyerek inşa etmeye devam eden, yeni efsane ve söylencelerin keşfidir.)

Evi inceledikçe elektriği, suyu açtırmak, telefon bağlatmak gibi uygulamadaki işleri unuttuğumun ya da hiçbir zaman bilmediğimin farkına vardım. Suyun açılması için fatura gönderildiği zaman bir anda "denizaşırı şöhretimin" şanı sönüp gitti; enerji heyeti ödeme gücüm olup olmadığını sorguladı. Eve dönüşümün ardından gös-

terilen kibarlığa rağmen, dünyanın hâlâ acımasız bir yer olduğunu ve Oamaru'nun bir istisna olmadığını, Oamaru'nun su aracılığıyla verdiği ve aldığı bütün o bolluk içinde gölet, deniz, havuzlar, çok sevilen dereler ve göller, hatta postanenin yanındaki ve bizim "yuvarlanarak akan deniz" olarak bildiğimiz su kanalı dahil her şey ve herkes için para ödenmesi gerektiğini unutmuştum.

Evin içinde topladığım çerçöpü (eski gazeteleri, uzun yıllar öncesinden kalmış makbuzları) imha etmek için aşağıdaki düzlükte bir ateş yaktım. Yakmadan ya da saklamadan önce her şeyi okudum. Aile mektuplarını yaktım. Benim, kız kardeşimin ya da abimin isteyebileceğini düşündüğüm belgeleri sakladım; bazıları anı olarak görülebilecek şeylerdi: Isabel'in spor ve okul sertifikaları, cenazesinin makbuzu, elimize geçtiği zaman doğurduğu ıstırap hâlâ çok canlı olan başka makbuzlar: Kendi kendime dedim ki, o fatura geldiği ve annem onu nasıl ödeyeceğiz diye merak ederek ağladığı zamanı hatırlıyorum, ama işte ödendi ve geçti gitti. Üstünde "Brç Alc" yazan bir tomar kâğıt (bunun Borçlu Alacaklı demek olduğunu bilmiyorduk), nasıl oluyor da bu kadar ıstıraba neden oluyordu? Willowglen'i satın almak için verilen kredinin detaylı ödemelerinin yazılı olduğu Starr-Bowkett İnşaat Kooperatifi kitapçığını buldum ve bir kez daha annemin ya da babamın sesindeki endişeyi duydum: "Starr-Bowkett kitapçığı nerede? Bu ay Starr-Bowkett'e ödeme yaptık mı? *Starr-Bowkett*'e ödeme yaptığımız zaman..." Hepsi ödenmiş Calder Mackay makbuzları da vardı. Ve de yerel makbuzlar: MacDiarmids, Bulleids, teknik okul, Hodges, Kerrs, Jefferey ve Smith, Adams... Bilmeden evimizde ve günlük sohbetlerimizde yaşayan ve ailenin ruh halini belirleyen tüccarlar...

Tanımadığım bir el yazısıyla yazılmış bir yığın mektup buldum ve okumaya başladım. Mektuplar babamın başka bir şehirde yaşayan kız arkadaşındandı. Kız kardeşim yakın zamanda ondan bahsetmiş ve evlenmeyi planladıklarını söylemişti. Yeni perdeleri ve yastık kılıflarını o almıştı. O ve babam birbirleriyle iyi arkadaşlık etmişlerdi; çünkü görünüşe göre Willowglen'de sık sık kalmış ve çeşitli ev işleriyle uğraşmıştı. Çokça boş şişenin gösterdiği üzere, karşılıklı içki içerek hoşça vakit geçirmişlerdi. Mektuplarında ev ve içindeki eşyalar konusundaki endişelerini dile getiriyordu. Ayrıca babamın ona verdiği hediyelerden de bahsediyordu; bu hediyelerin bazılarını mektuplarında kendisi istemişti.

Okudukça, kendimi yavaş yavaş annemin rolünü üstlenirken buldum. "Bir damla içkiye" bile dokunmayan "Curly"nin evde *boş alkol şişeleri* bıraktığını ve yıllar boyunca onu sıkı sıkıya bağlayan aşkın, bariz bir şekilde "zengin koca" arayan birisiyle yaşadığı bu "ucuz" ilişki için bir kenara atıldığını bilmenin şokunu yaşadım. Sonra öfkeli kız oldum – babamız ne hakla bizi bu kadın için terk edebilirdi? Bu kadın ne hakla annemizin yerini alamaya çalışabilirdi! Hem babam neden bana hiç bahsetmemişti? Detaylı olarak saatleri, günleri, masrafları, yolculukları, hükümetin durumunu anlattığı bütün o mektuplarında tek bir kelime etmemişti. Kendimi birdenbire yalnız, ailenin dışında kalmış hissettim.

Sonra, son mektuplar da ateş alıp küllerin içinde ölüp giderken, babamı olduğu gibi gördüm – dul, yalnız yaşayan, teşhis koyulmamış hastalığının zaman zaman alevlenmesinden dertli, midesindeki ağrıları azaltmak için hâlâ "tebeşirini" içen, her gün Erkek Lisesi'nin ilerisindeki Presbiteryen Evi'nin kalorifer kazanıyla ilgilenmek için denizin etkisine açık buz gibi yol boyunca bisiklet sürmenin fiziksel zorluklarıyla baş eden, gün içinde tepenin gölgesinden yalnıza iki defa kaçabilen ışıksız soğuk bir eve yorgun bir şekilde geri dönen bir adam; güneş, sabah erkenden kısa bir süre için ön kapı eşiğine basıp yan yatak odasının penceresinden içeri bakıyor ve daha sonra ön taraftaki pencere içine elini sürüp çekiyor ve ağaçların arkasında kaybolup gidiyordu. O bütün gün süren gölgede ayaz her zamanki gibi acımasızdı; hatta arka kapıdaki şanlı deniz köpüğü dalgaları gibi armut çiçekleri bile bütün kış boyunca derme çatma ahşap evin içinde yatan korkunç soğuğu telafi edemiyordu.

Ortadaki yatak odasını kendim için hazırladım. Şilteyi yerden kaldırdım ve örtüsünde geniş bir delik, tüysüz pembe bebek sıçanların kapok lifinin içinde kıvrılıp yattığı bir yuva buldum. Onlardan nasıl kurtulduğumu hatırlamıyorum.

Kullanılabilecek bir çarşafı yıkayıp kuruması için tepenin en yüksek noktasıyla düzlükteki elma deposu arasına gerilmiş çamaşır teline astım. Eski mersin dalını dayanak yaparak teli havada daha da yükseğe kaldırdım ve gerilen tel, bağlandığı ağacı çekerken çıkan tanıdık gıcırtı sesini duydum; bu, annemin bir zamanlar eve çıkan dik yokuşu çıkmaya "koyulmadan" önce yanında dinlendiği elma deposunun kenarındaki yaşlı meşe ağacıydı. Zihnimde yeniden babamın kamburlaşmış bedenini gördüm; sırtında demiryolu kö-

mürüyle dolu şeker çuvalı vardı, o da her geçen yıl daha da dikleşen yokuştan yukarı tırmanmaya çalışırken daha az zorlanmak için dizlerini büküyordu.

O akşam, ev temizlendikten ve çarşaflar kuruduktan sonra, ortadaki odada uyudum. Onca ağacın arasında esen rüzgâr, sessizlik ve gece yarısı ekspres treni parkın köşesini dönüp demiryolu geçidine doğru ilerlerken içeri vuran parlak projektör ışığı beni uyandırdı. Ağaçlar yükselen rüzgârda kabarıp sallandı; benekli puhular ve küçük "Alman" baykuşları servi ağacının içinden seslendi. Ve sabah olunca çağıldayıp guruldayan saksağanlar tarafından uyandırıldım.

Willowglen'de kalmamaya karar verdim. O sabah Auckland'e dönüş biletimi ayırtmak için şehre yürüyecektim ve aile üyelerinin "anı olarak saklayacağını" düşündüğüm eşyaları seçtikten sonra Oamaru'dan ayrılacaktım.

Aynı yolun bir kez daha izlenmesi gerçeklere dayalı ve kurgusal bir klişe olsa da, anılarımı hatırlamaktan hâlâ zevk alıyorum. Mutlu olmayan başka zamanları hatırlayarak Chelmer Sokağı'ndan aşağı, şehre doğu yürümek büyük bir keyifti. Tepelik olan tarafı kuzeye bakan Chelmer Sokağı da ebedi bir gölgelikte yaşıyor, arada bir akşamüzeri güneşi sokağın "bahçelikli" tarafına dokunuyordu. Sokağın, payına güneş ve gölge düşen kısımları öylesine açık bir şekilde ayrıydı ki sanki inme inmiş ve bir tarafı felçli bir sokak gibiydi; her şeyi kaskatı yapan faktörler de gölge ve ayazdı.

Sokağın sonundaki Şehir Havuzu'nu geçtim ve yeniden, "havuza gitmenin" sıra sıra oturma yerlerinin donuk kırmızı renginde ve incecik rahatsız tahtaların içinde hapsolmuş eski görkemini hissettim. Kız kardeşim Myrtle'ın boğulmasının ardından bilinçli olarak bağların koptuğunu, havuzun hayatımdan kesilip çıkarıldığını ve orayı, sanki cana yakın bir komşuyken ansızın bir suç işleyen ama cezasını çekmeyen bir düşmana dönüşmüş gibi tuhaf ve nefret edilecek bir yer olarak gördüğümü hatırladım. Şimdi, havuza karşı hissettiğim karmaşık duyguları hatırladığım zaman yalnızca oturacak yerlerin donuk kırmızısının, o demir çatının, demiryolu kulübesinin, yük vagonunun, çocukluk gökkuşağımın bir parçası olarak hayatım boyunca boyanan istasyon kırmızısının hüznünü hissediyordum.

Sirkin çadırını kurduğu ve ayrı bir çadırın altında bir sıra kafesle altı penilik hayvanat bahçesinin olduğu Takaro Park'ın içinde yürüdüm. Ortaokul diye adlandırdığımız, teknik konuların öğretildiği

ve görünüşe göre gün içinde hep boş olan eski bina işte oradaydı. Eskiden önünden yürüdüğümü ve boşluğuna, kahverengiliğine ve gündüzleri dokunulmadan asılı duran kordonlu yüksek pencerelerine karşı meraktan ve hissettiğim tuhaflıktan içimin titrediğini hatırladım; tarafsız bir okuldu, insaflıydı, Güney ve Kuzey okullarının şiddetli çekişmesinin arasında orta noktadaydı. Oamaru Deresi'nin ve hâlâ "morg" olarak düşündüğüm küçük taştan kulübenin yanından yürüdüm. Bbana bir *su bendini*, Maggie Tulliver'ı ve *Kıyıdaki Değirmen*'i hatırlatan yeşil su kanalının yanından geçtim.

Sonra postane kuyruğunda beklerken insanlar benimle konuştular, Oamaru'ya, eve döndüğüm için beni içtenlikle karşıladılar; bazılarını tanıyordum, diğerleri fotoğrafımı gazetede gören yabancılardı. Bir kadın, ben Waitaki'deyken kendisinin de orada olduğunu söyledi. Ona uzun uzun baktım. "Ah evet" dedim ve eski katı sınıflandırmalar aklıma geldi – matematikte iyi, tıknaz, beden eğitiminde pek iyi değil. Kırsal kesimde yaşıyor, hoş bir ismi olan koyun çiftliğinde yaşıyor. Öğretmenler koyun çiftliğinden saygıyla bahsediyor. Hepimiz başımızı çevirip ona kıskanarak bakıyoruz.

Bir süre konuştuk. Bana sınıftaki diğer insanlardan haberler verdi. "Ah? Çok ilginç, bunu bilmiyordum. Evet. Ah."

Postanenin yanındaki telgraf ofisinin önünden yürüyüp geçtim ve işte Sosyal Güvenlik Şubesi oradaydı. Şimdi, Oamaru'da kaldığım kısa süre boyunca üzerinde *Şizofreni* yazan gammaz raporumu gösterip hastalık yardımı çekimi bozdurmak için yavaşça içeri süzülürken hissettiğim korku ve utancı hatırlıyordum. O ofisten nasıl da günün bütün keyfinin kaçtığını hissederek, "antika" ve tuhaf bir insan olduğumu bilerek ve sonsuza dek saklanmak isteyerek çıktığımı hatırlıyordum. Kendimi pis hissediyordum, giysilerim bir akıl hastasının giysileri gibiydi ve ayakkabılarım hantal görünüyordu.

Bu duyguları hatırlama lüksünü yaşamaya ve yarış dünyasının sihirli dilinde *–bu sefer–* her şeyin farklı olduğunu düşünmeye hazırdım. Demir parmaklığın arkasındaki adamın, şizofrenim yüzümden okunuyor mu diye görmek için bana dikkatle baktığı Sosyal Güvenlik Şubesi'ne gitmem gerekmiyordu.

Oamaru Güzelleştirme Derneği plaketlerinin olduğu Şehir Parkı'nın içinden geçerek Willowglen'e geri döndüm. Seranın önünden geçtim ve saçları buzlu camlara yaslanmış eğreltiotlarını gördüm. Çocukken, yalnızca o ıslaklığı ve yeşilliği ve dünya

üzerimizde ve çevremizdeyken toprağın içinde olma kokusunu hissetmek için seraya gittiğimizi düşündüm. Parktan çıkıp ağaçlarla çevrili gizli yürüyüş patikalarıyla Âşıklar Yolu'nu, tahterevallileri ve kayık salıncakları ve midemi bulandırdığı için asla binemediğim atlıkarıncaların olduğu çocuk bahçesini geçtim. Ve bir de çocuk havuzu ve ördeklerle kuğuların yaşadığı bulanık göl vardı. Büyük beyaz kuğunun gagası turuncu, gözleri vahşi ve gözkapakları düşüktü. Eskiden kuğuya dönüşen Yedi Erkek Kardeş'i nasıl da düşündüğümü hatırladım, yeterince büyü olmadığı için en küçüklerinin yalnızca bir kanadı vardı ve uçamıyordu. Ve her zaman büyü büyüdür ve sınırları yoktur diye düşünmüştüm.

O gün daha sonra anı olarak saklanacak şeyleri aradım. Ortaya yayılmış aile kitaplarının, her zaman tarihle ilgilenmiş olan abimin satın aldığı tarih kitaplarının, nereden geldiği belirsiz "serseri" kitapların, Waitaki'den alınan ödüllerin arasında oturdum. Kız kardeşim Isabel'in okul ödüllerini, Noel kitaplarını, Londra'yı, eğitim fakültesinden kalma *David Copperfiled*'ı ve okul ödüllerini, Isabel'in yerel bitki koleksiyonunu seçtim. June ve ailesi için babamın sinek oltası kitabı, balık tutma yarışmasında kazanılmış ve kendi yaptıklarını kullanmayı tercih ettiği için hiç kullanılmamış cilalı olta kamışı ve kutusu; çeşitli kitaplar; tabaklar, masa örtüleri ve cam yüzünün etrafında ejderhalar olan eski mutfak saati. Kendim için bir çift eski battaniye, kuştüyü yorgan, bazılarını abime bıraktığım babamın tabloları, Polly ve Isy Halalar'ın tabloları, gayda borusu, babamın Yeni Zelanda'nın dört bir köşesinden topladığı ceket kumaşlarından diktiği ve Isy Hala'nın Ross ve Glendinning Fabrikası'nda kullandığı yatak örtüsü. Bavulumda bundan daha fazlasını koyabileceğim pek yer kalmamıştı. Kendime ait bir yerim yoktu. Abim, aile "hazinelerinin" geri kalanını gerektiği gibi değerlendirebilirdi.

Orada oturup, bir ailenin hayatının acınası kalıntıları arasından bir şeyler seçip bakarken onların değerini, onlara olan ihtiyacımı, başkalarının onları andaç olarak saklama ihtiyacını hâlâ hissedebiliyordum. Her nesne geçmişiyle hayattaydı. Onları, hatta kitapları bağrıma basmak istiyordum. Sonunda onları toparlamayı bitirince geride bırakmak zorunda olduklarıma üzülerek baktım: Yemek yerken oturduğumuz ve babamla kız ve erkek kardeşlerinin de oturduğu kauri ağacından yapılmış uzun sıra (onlar da sırayı ters dön-

dürüp kano olarak kullanmışlardı). Yemek masası Eden Sokağı'nda yalnızca özel günlerde kullanılmıştı, ama Willowglen'de yalnızca küçük mutfağa sığabiliyordu: Noel ve Yeni Yıl masası, pazar günleri İncil okuma masası, misafir-gelince-masası olmuştu. Babam iş çantasını kendisi dikerdi; işlenmemiş deriyi kesip düzeltirken, çanta şeklinde keserken, boyarken ve ipliği önce bir kalıp balmumundan geçirip sonunda dikerken biz de büyülenmiş bir şekilde seyrederdik. Birkaç somon zokası ve ağırlık kurşununu cebime attım; çünkü onlar yapılırken de bunu paylaşmıştık: Babam küçük tavanın içindeki kurşunlarla ve çok korkulan tuzruhuyla ocağın üstüne eğilirken onu seyretmiştik (görmüş ama duymamıştık).

Eve son kez bakarken bir zamanlar kurşunların saklandığı dikiş makinesinin çekmecesini açtım; iki ya da üç tanesi hâlâ oradaydı, bronz kaplı roketlere benzeyen sivri uçları parlıyordu. "Kurşunlara dokunmayın" derdi annemle babam. Merak içinde sıklıkla dokunurduk ve onlarla okulculuk oynar, makinenin kahverengi alacalı ve cilalı masası üzerinde yürütürdük.

Willowglen'den aldığım hazine bohçamla kuzeye, Auckland'e giden trene ve gemiye bindim.

24
Yalnızca Elçiyi Memnun Etmek İçin

Hayal edilen ve kendi yuvalarında görülen hazineler, evleri olmayınca farklıdır. Gordonlar'ın Northcote'taki evlerine görünüşe göre bir yığın çöple ulaştım – kenarları yıpranmış çarşaflar; eski ve bozuk bir mutfak saati; fildişinden yapılmış ve ağızlığı olmayan, kenarı kırık bir gayda borusu; babamın sıkıca kavrayan ellerinin arasından ya da bir cüzdan gibi sıkıştırıldığı olta çantasının dış cebinden başka bir yerde olmak istemeyen lekeli bir sinek oltası kitabı; annemin Noel'de ve Yeni Yılda yaptığı jöleyi koymak için kullandığı ve bizim içindeki altını görmek için ışığa tutup baktığımız yaldızlı kesme camdan bir tabak; bir zamanlar evdeki şömine rafında duran ve içine çeşit çeşit iğneler, düğmeler ve klipsler koyulan, porselenden lacivert renkli ufak bir ayakkabı. Değeri olan şeyler yalnızca cilalı yeni kutusundaki kullanılmamış balık oltası

ve fanlı kırmızı ısıtıcıydı. Gordonlar'ın –'mimar tarafından tasarlanmış'– "sedir dış cephe kaplamaları", "konsol kirişli terası" ve "yarı Rangitoto manzarası" olan yeni ve şık evlerinde bu hazineler çok acınası görünüyordu. Kesme cam tabak, porselen ayakkabı ve –ceket kumaşından yapılmış yatak örtüsüyle birlikte Frank Sargeson'a verdiğim– ısıtıcı hariç diğerleri, ben yurtdışındayken içinde eşyalarımın olduğu bavullarımdan birisini bıraktığım evin altındaki garaja tıkılmıştı. Geri dönüp küflenmiş bavulu açınca, eteklerin ve kazakların koyu mavi ve koyu yeşil artıklarından, parlak kumaştan yapılmış yazlık elbiseden (o da koyu mavi ve patlayan yıldız desenli) ve geçmiş zaman vadisine sıkıştırılmış eski şiirlerin ve öykülerin daktilo edilmiş sayfalarından eskiye ait sefaletin dumanlarının yükseldiğini hissetmiştim.

Camında ejderhalar olan mutfak saati ve eski yatak örtüleri, ıvır zıvırın arasında evsiz bir şekilde bekledi, ta ki bir ya da iki tanesi yeğenim Pamela'nın oyun evinde bir yer bulana kadar; orada yeniden canlandılar ve kısa bir süre için hayali çay saatlerinin ve sohbetlerin arasında evlerini buldular. Kurtardığım hazinelerin hoyratça kullanıldığını, baş köşedeki yerlerini almadıklarını ayrımsadığım zamanki kızgınlığımı ve hissettiğim şoku hatırlıyorum; sonra Şehrin Yansımasına yaptığım yolculuklarda bile kendi yurtlarından hazineler kaçırdığımı, onları farklı ortamlara yerleştirdiğimi, kullanım amaçlarını değiştirdiğimi ve bazı durumlarda, yeğenim oyun evinde aynı şeyi yaparken onları kendi hazinelerim haline getirmek için tahrip ettiğimi fark ettiğim zaman, duyduğum endişe için kendime gülümsedim. Ve işte kurgunun en önemli temalarından birinin içinde tuzağa düşmüştüm – hediye, hediyeyi veren, hediyeyi alan ve alınan şey, bu o kadar temel bir tema ki bir tuzak ya da ışık demeti gibi dilbilgisinin ve sözdiziminin içine iyice yerleşmiş.

Bu otobiyografiyi yazarken deneyimlerimin hazinesini toplamak için hayatımın her bir yılına geri döndüm ve onları kendi evlerine, kendi yerlerine yerleştirdim. Kayıtlı tarihimde yazdığı üzere Yeni Zelanda'ya döndüm ve bir yıl süresince maddi kaygı duymadan yazmamı sağlayan 1964 yılı Edebiyat Bursu'na layık görüldüm. 1965'te Otago Üniversitesi'nde Robert Burns adına verilen bursu kazandım, böylece on iki bin pounda bir kır evi satın aldım... Yazı yazmaya devam ediyorum, yaşayarak ve an-

latarak. Yakın geçmişimin hazinelerini güvenceye alıp onları evlerine, kendi yerlerine taşımaya çalışırken, eski hazineleri yere seren, evlerinden uzaklaşmış ama yeni yerlerinde dönüşüme uğramış çay fincanlarına çay boşaltan hayallerle dolu oyun evindeki Pamela gibi hazinelerimi kendi evime, kendi oyun evime, yani Şehrin Yansımasına getirmeyi tercih ettiğimi fark ediyorum. Bunu yapmak için Elçinin baskısını hissediyorum; şimdi bunları yazarken bile Şehrin Yansımasından gelen Elçi kapımda bekliyor. Hayatımın gerçeklerini toplamaya devam ederken iştahla bekliyor. Ve Elçinin isteklerine boyun eğiyorum. Şehrin Yansımasının varlığının devam etmesinin, oraya taşınan şeylere bağlı olduğunu biliyorum. Bekleyen Elçi şöyle diyor: "Şehrin Yansımasının gelişmesini istiyor musun? Oraya yaptığın ziyareti, bütün zamanların ve mekânların üzerindeki o harika manzarayı, sıradan olguların ve fikirlerin yansımalarla dolu parıltılı bir saraya dönüşümünü hatırlıyor musun? Şehrin Yansımasından yeni ve hayali hazinelerini taşıyarak ayrıldığında çoğu zaman bu dünyanın ışığında solmalarının, içinde bulundukları dil ortamında hiçbir zaman amaçlamadığın kusurlar edinmelerinin, bir zamanlar ışık gibi saçtıkları ve uygun ifade ya da ses uyumunu keşfetmenin keyfiyle kalbinin hızla çarpmasına yol açan anlamları, açık ve net kavrayışları yitirmelerinin ne önemi var? Dikkatli ol. Yakın geçmişin henüz çok yakınında ve dönüşmemiş durumda. Şehrin Yansımasında bir sarayın temeli olabilecek şeyi henüz yerinden kıpırdatma."

Yalvarıyorum: "İzin ver, başka yolculukları, Yeni Zelanda'daki bir yazarın hayatını nasıl geçirdiğini, Dunedin'e ve üniversiteye geri dönüşümü, yazdığım ve yazmayı planladığım kitapları, kurduğum ve sürdürdüğüm arkadaşlıkları yazayım. Çabuk, izin ver de yalnız bir kere için dışarı, Dunedin'deki Kuzeydoğu Vadisi göğü boyunca ilerleyen bulutlara, fırtınanın ve rüzgârın ve güneşin takip ettiği bütün bulutların beyaz ya da siyah bir dumandan iz bırakarak bir yerlere gittiği tepelerin üzerine yayılmış o geniş gökyüzüne bakayım. Ve izin ver, tarif edeyim nasıl da..."

"Yapacak çok iş var" diyor Elçi omuzumun üstünden bakarak, ben zihnimde Dunedin göğündeki bulutları görürken. "Hem vadinin ötesinde parıldayan şehir de ne?" diye soruyor.

Zafer kazanmış gibiyim.

"Orası Dunedin. Orada doğdum. İzin ver oradaki hayatımı, nasıl arkadaşlar edinip kitaplar yazdığımı, yaşamak için kuzeye, deniz kenarına gittiğimi ve başka bulutları ve gökleri olan başka şehirlere taşındığımı yazayım."

"Dunedin olduğunu mu söylüyorsun? Orası Şehrin Yansıması. Şehrin Yansımasına yapacağın yolculuk için biriktirdiğin bu yılları toplayıp bir araya getirme zamanının geldiğini biliyorsun."

Zihnimdeki şehre daha yakından bakıyorum. Şu işe bak, Dunedin ya da Londra ya da İbiza ya da Auckland ya da bildiğim başka bir şehir değil, *gerçekten* de Şehrin Yansıması orası. Gözümün önünde olan Şehrin Yansıması. Ve Elçi beni bekliyor.

TEŞEKKÜR

Şimdiki-Zaman-Ülkesine

Hiç bitmeyen desteği için Yeni Zelanda Edebiyat Fonu'na, arkadaşlarıma ve yayıncıma minnettarım ve teşekkür ediyorum.

Şiirlerden seçilmiş bölümlerin yeniden basımına izin verdikleri için şu kişilere de minnet dolu teşekkürler:

Walter de la Mare'in "Akşam Karşıma Çıktı" şiirinden alıntı, Walter de la Mare'in edebi vasileri ve temsilcileri olarak Yazarlar Cemiyeti'nin izniyle basılmıştır.

Alfred Noyes'un "Yaşlı Gri Sincap" şiirinden alıntı, William Blackwood ve Limited ve yazarın vârislerinin izniyle basılmıştır.

Soframda Bir Melek

Seçili metinlerin yeniden basımı için izin veren şu kişilere teşekkür ederim:

W.B. Yeats'in "Penceremin Yanındaki Boş Bakışların Yuvası" şiirinden alıntı Michael B. Yeats, Macmillan Londra Ltd. ve Macmillan Yayınevi'nin (New York) izniyle basılmıştır ve Richard J. Finneran tarafından baskıya hazırlanan, Macmillan Yayınevi 1928 tarihli, 1956'da George Yeats tarafından yenilenen W.B. Yeats'in *Şiirler* kitabından alınmıştır.

Charles Brasch'ın "Yüce Deniz, Kona Sahili, Hawaii" ve "Rangitoto'dan Bir Görünüm" şiirlerinden alıntılar, Bay Alan Roddick'in ve Charles Brasch'ın vârislerinin izniyle basılmıştır.

Allen Curnow'un "Zaman" şiirinden alıntı yazarın izniyle basılmıştır.

Lynette Roberts'in "Ağıt" şiirinden alıntı, Faber&Faber Ltd.'in (Londra) izniyle basılmıştır.

Jule Styne ve Sammy Cahn'ın "Beş Dakika Daha" şarkısının sözlerinden alıntı, Morley Müzik Inc.'in izniyle basılmıştır.

"Hepsi ya da Hiçbir Şey", söz ve müzik Arthur Altman ve Jack Lawrence, telif hakkı 1939 ve MCA Inc.'in (New York) bir kolu olan MCA Müzik, 1940. MCA Müzik Avustralya Pty. Ltd.'in değerli izniyle basılmıştır.

"Artık Üstesinden Gelemiyorum", müzik Duke Ellington, söz Bob Russell, telif hakkı 1942, Robbins Müzik şirketi, ABD. EMI United Partnership Ltd.'in (Londra WC2H oEA) izniyle basılmıştır.

Şehrin Yansımasından Gelen Elçi

Baltimore, Maryland'den John Money'e (John Forrest); Pittsford, New York'tan John ve Rose Marie Beston'a ve San Francisco'dan Bill Brown ve Paul Wonner'a kitabımı tamamlamamı sağlayan misafirperverlikleri için çok teşekkür ederim.

W.H. Auden'ın "W.B. Yeats'in Anısına" şiirinden alıntı, Edward Mendelson tarafından derlenmiş *Seçme Şiirler* kitabından, Random House Inc. (New York) ve Faber&Faber Ltd.'in (Londra) izniyle basılmıştır.

Albert Camus'nün *Defterler* eserinden alıntılar (Fransızcadan çeviren Philip Thody) Hamish Hamilton Ltd. (Londra) ve Alfred A. Knopf Inc.'in (New York) izniyle basılmıştır. Fransızca baskı telif hakkı Editions Gallimard, 1962.

Dylan Thomas'ın *Toplu Şiirler 1943 – 52* kitabındaki "Sözcüklerden Bir Eser Yok" şiirinden alıntı, J. M. Dent ve Oğulları Ltd. (Londra) ve Dylan Thomas'ın edebi vasilerinin izniyle basılmıştır.

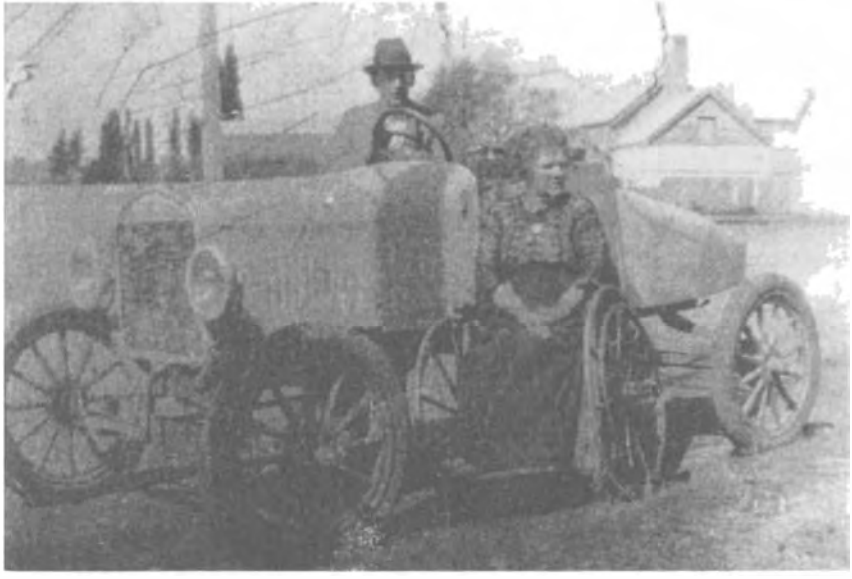
FOTOĞRAFLAR

Kızlık soyadı Paterson olan ve 7 Eylül 1858'de İskoçya'nın Paisley şehrinde doğan Mary Frame ve 4 Kasım 1855'te İskoçya'nın Hamilton kentinde doğan Alexander Frame. 11 Mayıs 1877'de evlendiler.

Büyükbaba ve büyükanne Frame.

Tekerlekli iskemlesinde büyükanne Frame ve Charlie Amca.

Alfred Godfrey, Picton.

Evliliğinden önce annem, Picton'da.

George Samuel Frame (babam) yaklaşık 18 yaşındayken, Birinci Dünya Savaşı öncesinde.

Babam Birinci Dünya Savaşı'nda askerken.

Isy Hala ve Myrtle, 1920'lerin başı.

Ben kucakta bebekken Outram'da, ceviz ağacının altında, annem, Myrtle ve Bruddie ile birlikte.

Ben bebekken, Bruddie ve Myrtle'la birlikte, kolumu gözlerime siper etmişim.

Ben Outram'da keşfe çıktığımda.

Myrtle, Bruddie, Isabel, June ve
ben (Myrtle'a bakıyorum), Wyndham'da.

Annem, June bebekken ineklerle,
Wyndham'da, 1929 civarı.

Eden Sokağı,
Oamaru'da ailem.

Myrtle, ben, Isabel ve June, kabarık kollu yeni elbiselerimizle Oamaru Parkı'nda; Polly Hala bizimle kalmak için geldiği zaman.

Yeni okul üniformam içinde ben, 1937.

Marguerite'le birlikte ailem, Rakaia'da.

Waitaki Kız Ortaokulu, 1B sınıfı (ben, ikinci sırada, soldan ikinci).

Waitaki Kız Lisesi, 5B sınıfı (ben, ikinci sırada, sağdan ikinci).

Ailemiz Myrtle'ın ölümünden kısa süre önce Rakaia'da (1937). Myrtle, Marguerite Miller, June, Isabel, ben (bir memem görünüyor) ve arka sırada Bruddie.

Isabel ve ben, Mac ile, Eden Sokağı'nda.

Myrtle, "eklenmiş" koluyla.

Myrtle'ın cenaze gününde babam.

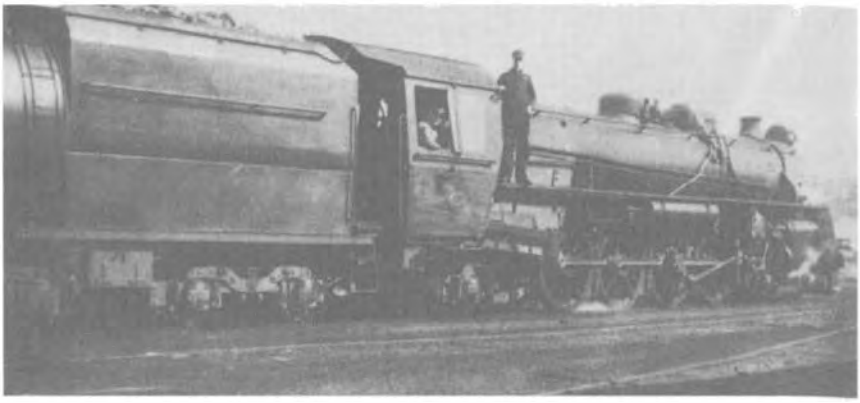
Stewart Adası'nda sahilde havalı bir şekilde yürürken. Ben, soldan ikinci.

Willowglen'deki Frame ailesinin evi, 1940'lar sonrası.

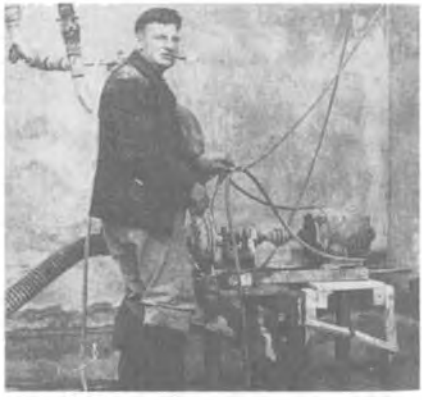
Boğularak ölmesinden bir gün önce. Isabel.

Babam, Oamaru hangarlarında yeni treni denerken, 1950 civarı.

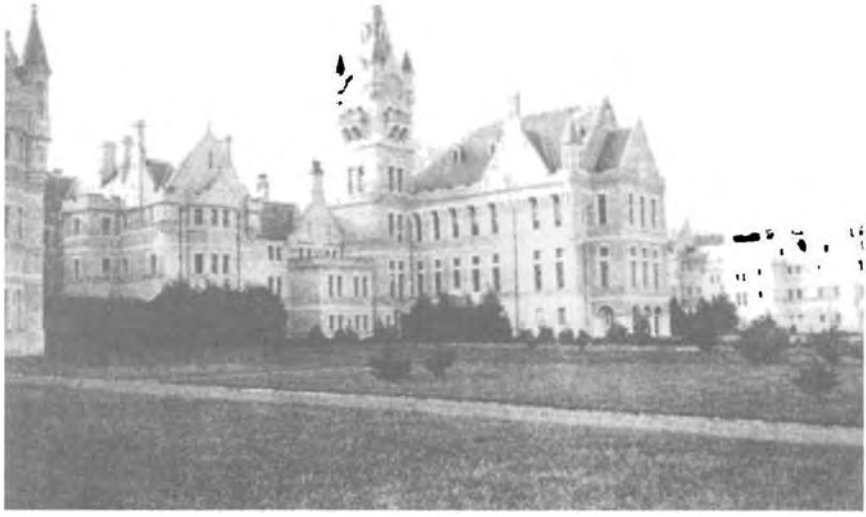
1950'lerde annem, bir inekle.

George (Bruddie), Oamaru havuzunda çalışırken ve su pompalarken, 1955 civarı.

June, Wilson ve çocuklarıyla (Pamela, Ian ve Neil), 1955 yılında.

Seacliff Akıl Hastanesi.

Doktor John Money (Forrest), 1950'lerin sonu.

Hastane günlerimin ardından.

Frank Sargeson.
(Kevin Ireland)

Frank Sargeson'un
barakasının kapısında
otururken.

Maudsley Hastanesi, Denmark Hill, Londra. (R. H. Cawley)

Robert Cawley. (R. H. Cawley)

Kar sırasında Andorra'dan ayrıldığım günkü durumu anlatan manzaralar.

Andorra'daki İtalyan beyefendi.

Thames Nehri'ndeki Victoria kıyı seti, Şubat 1962. (Jerry Bauer)

1963'te Corinthic gemisiyle Yeni Zelanda'ya dönerken.

Karavanın dışında June'un kızı Pamela ile. Northcote 1964.

Dört Janet bir arada: Ağustos 1989,
Janet Frame, Jane Campion'ın yönettiği *An Angel at my Table* filminin setinde
(soldan sağa) Karen Fergusson, Alexia Keogh ve Kerry Fox ile.
(John Maynard/Hibiscus Films)

Yanlış teşhis sonucu şizofreni tedavisi için yıllarca akıl hastanesinde tutulan Janet Frame, gençlik dönemini karanlık deneyimlerle geçirdi. Öykü kitabının ödül kazanması sayesinde dönüşü olmayacak bir operasyondan ve ömür boyu tecritten kurtulan Frame, ileride Yeni Zelanda'nın en önemli yazarı olacaktı. *Soframda Bir Melek*'te pek çok vesileyle tekrarladığı gibi "yazmak onu kurtarmıştı."

Elinizdeki kitap Janet Frame'in üç ciltlik otobiyografisini bir araya getiriyor: Çocukluk ve ilkgençlik yıllarını anlattığı "Şimdiki-Zaman-Ülkesine", üniversite yıllarını, ardından yaşadığı olumsuz hastane deneyimini ve yazarlığa adım atışını ele aldığı "Soframda Bir Melek" ve Avrupa'da geçirdiği yedi yılı özetlediği "Şehrin Yansımasından Gelen Elçi".

Frame kendi gerçekliğini keşfettiği yolculuğunda Yeni Zelanda'dan Londra'ya ve Avrupa'nın pek çok farklı köşesine gidip sonra yeniden evine dönüşünü anlatırken, yazarlığa adım atışının yanı sıra bir kadın olarak tüm zorluklara rağmen ayakta kalışını da benzersiz bir samimiyetle aktarıyor.

Kapak fotoğrafı: John Money

ISBN 978-975-08-3853-8
29 TL
9 789750 838538